Universiteit Gent
Academiejaar 2007-2008

Over dompers, mouchards en papen

Constructie van identiteit, via humor

Casus: de Gentse socialistische Strijdpenning in *Vooruit* (1886-1900)

Volume I

Masterproef, voorgelegd aan de Faculteit
Letteren en Wijsbegeerte
Vakgroep Nieuwste geschiedenis
tot het behalen van de academische graad van
Master in de geschiedenis
door Bart De Sutter
Promotor: dr. Maarten Van Ginderachter
Leescommissarissen: prof. dr. Jan Art
dr. Pieter François

Woord vooraf

De masterproef is aan de Gentse geschiedenisopleiding het hoogtepunt van vier jaar studie. Het is voor velen een ‘vloek’, een onding dat met zoveel mogelijk woorden dient gevuld te worden tot men de kaap van 100 pagina’s gepasseerd is en denkt veilig te kunnen aanmeren. Anderen zijn iets enthousiaster: eindelijk kunnen gedachten vrij van beperkingen op aantal pagina’s of woorden op papier gezet worden.

Zelf behoorde ik tot de laatste categorie. Van begin af aan had ik het idee om mijn onderwerp zo grondig mogelijk aan te pakken. Ideeën te over maar geconfronteerd met de 'realiteit' werd het enthousiasme tot zijn juiste proporties herleid. Uit een éénjarige master volgt namelijk dat de masterproef in slechts één jaar tijd geschreven moet worden. De bachelorproef staat hier, in principe, los van.

In principe, want vele studenten bouwen (deels) voort op reeds geschreven papers. Bij mij was dat niet anders. Achteraf bekeken lijkt het alsof ik mijn masterproef al vanaf de tweede bachelor aan het voorbereiden was. In het opleidingsonderdeel *Historische Praktijk II: Oefening Nieuwste tijden* kwam ik in aanraking met de bron die in deze masterproef centraal staat, de Strijdpenning. Het jaar nadien schreef ik mijn bachelorproef met als onderwerp *Constructie van de leefwereld, via humor*. De combinatie van de twee vormen het onderwerp van de masterproef. In mijn masterjaar heb ik in een paper voor het onderzoeksseminarie *Sociale geschiedenis na 1750* een historiografisch overzicht over *history from below, Alltagsgeschichte,* microgeschiedenis en *Subaltern Studies* kunnen uiteenzetten.

Door altijd voor interesse te gaan en gemakkelijksheidsoplossingen terzijde te laten, kon ik van deze papers handig gebruik maken. Dit was welgekomen want in werkelijkheid kon pas vanaf het tweede semester aan de masterproef gewerkt worden. Het eerste deel van de éénjarige master ging bijna helemaal op in de onderzoeksseminaries en andere vakken. Met heel veel bronnenwerk voor de boeg was het vrij snel duidelijk dat de verhandeling in tweede zit ingediend zou worden.

De masterproef heeft veel tijd gevergd. De reeds geschreven papers stonden los van elkaar, dus konden niet onbewerkt overgenomen worden. Zij werden in de opbouw van de masterproef gepast waardoor sommige stukken anders ingedeeld alsook nieuwe stukken toegevoegd werden. Maar het is vooral de arbeid met bronnen die het grootste deel in beslag nam. Men mag echter niet denken dat dit als een opgelegde last werd beschouwd. Het vele werk heb ik voornamelijk aan mezelf te danken. Of eerder, aan het onderzoeksprobleem. Van in het begin vond ik het noodzakelijk om vooraleer de Strijdpenning te analyseren eerst haar productiecontext te bestuderen.

Het probleemgeoriënteerde onderzoek bracht mij ook buiten de grenzen van de geschiedwetenschap. Verschillende theorieën werden uit verschillende zusterwetenschappen gehaald. Samen met de interdisciplinaire kijk behoedt een kritische houding (ik hoop de lezer hiervan te overtuigen) ons voor enige naïviteit.

Het zou zeker van naïviteit getuigen te stellen dat de masterproef het werk van een enkeling is. In de eerste plaats moet ik hiervoor mijn promotor dr. Maarten Van Ginderachter bedanken voor zijn steun met raad en daad. Hij gaf me de kans mijn intellectuele lusten op een origineel (al zeg ik het zelf) onderwerp te laten botvieren. Het vertrouwen dat me werd geschonken hoop ik met deze masterproef niet te schenden.

Daarnaast wil ik AMSAB-ISG en haar medewerkers in het algemeen bedanken voor het bewaren van de archiefstukken (!) en hun steun die me te beurt viel. In het bijzonder vermeld ik Paule Verbruggen, Luc Peiren en Rik De Coninck die me in het allereerste uur de weg wezen. Dankzij de deskundigheid van Michel Vermote kon ik het archief van Edward Anseele sr. raadplegen. Het geworstel met microfilmlezers en het doornemen van bronnen en literatuur kon niet zonder de immer vriendelijke medewerkers van de leeszaal. Ik bedank hiermee Luc Lievyns, Rudy Van De Velde en Omar Van Hoeylandt.

De medewerkers van de Gentse universiteitsbibliotheek mogen uiteraard ook niet vergeten worden. De afgelopen vier jaar heb ik heel vaak aan de balie gestaan. In het bijzonder wil ik Angele De Fleyt bedanken die door mij in die vier jaar heel wat kilo's boeken mocht versleuren. In dit opzicht vermeld ik ook Astrid Schoeters van de bibliotheek van de vakgroep Nieuwste Geschiedenis.

Mijn ouders mogen niet ontbreken. Dankzij hen kon ik alsnog universitaire studies volgen. Het avontuur leek al in het eerste jaar te stranden maar uiteindelijk heb ik het er nog goed van afgebracht, nietwaar?

Voorts bedank ik nog de talloze mensen die ik hier vergeet te melden en me (onbewust) hielpen. Bij de redactie kregen taalfouten onder meer dankzij Sigrid weinig kans tot overleven.

Het laatste woord reserveer ik voor Gwenny. Zij is al meer dan drie jaar mijn steun en toeverlaat. Zonder haar liefde sta ik niet waar ik nu sta. Hoewel ze zelf met haar eigen masterproef heel veel werk had, stond ze ook in het laatste jaar altijd met geduld, raad en daad voor me klaar.

Bart De Sutter

29 juli 2008

Inhoudsopgave

Woord vooraf iii

Inhoudsopgave v

Inleiding 1

I. Een alledaagse geschiedenis van onderaf 7

1. Een nieuwe cultuurgeschiedenis 7

2. Ontstaansgeschiedenis 8

2.1. History from below 8

2.2. Alltagsgeschichte 10

2.3. Subaltern Studies 11

2.4. Microgeschiedenis 12

3. Inspiratiebronnen 12

4. Methodologie 14

5. Problemen 16

6. Verdiensten 18

7. Enkele Belgische from below-historici 19

8. Conclusie 21

II. Humor en identiteit 22

1. Wat is humor? 22

1.1. Een schets van de geschiedkundige bijdrage 22

1.2. Sociale theorie 29

2. Humor en identiteit 37

3. Humor en sociale relaties 43

3.1. Joking relationships 43

3.2. Joking culture 45

3.3. Le rire d'accueil et d'exclusion 46

3.4. Model van Martineau: Intra- en intergroeprelaties 47

3.5. Etnische humor 49

4. Conclusie 51
III. De Gentse socialisten in hun context 53
1. Sociaal-economische context op het einde van de 19de eeuw 54
1.1. Demografisch 54
1.2. Arbeidsomstandigheden 54
1.3. Industriële setting te Gent 56
1.4. Woonkernen 59
2. Arbeidersorganisaties richting het reformisme 59
2.1. De eerste arbeidersverenigingen 59
2.2. Vrijdenkers 60
2.3. Vakverenigingen 60
2.4. De Eerste Internationale 61
2.5. De socialistische pers tot *De Werker* 62
3. De Gentse socialisten 66
3.1. Voor 1880 66
3.2. Het Gentse systeem 1886-1900 66
3.3. De socialistische pers na *De Werker* 69
4. De Ander 72
4.1. Het koningshuis 72
4.2. De Kerk en het geloof 73
4.3. Het leger 76
4.4. Liberalen 76
4.5. Katholieken 79
4.6. Antisocialisten 81
4.7. Middenstand 83
4.8. De Ander in de in-group 83
5. Besluit 86
IV. De productiecontext van de Strijdpenning 87
1. Beschrijving van de Strijdpenning 87
1.1. Etymologie 87

1.2. Uiterlijke kenmerken 87
1.3. Inhoud van de rubriek 88
1.4. Wie is het volk? 89
2. Een kleine status quaestionis 90
3. Bronnenprospectie 94
4. De wortels van de Strijdpenning 97
4.1. Verspreiding van het fenomeen 97
4.2. Inspiratie 98
4.3. Periodiciteit 100
4.4. De Strijdpenning en de B.W.P. 102
5. Opbrengst 103
5.1. Gulle schenkers 103
5.2. Waar kwam het geld vandaan? 104
5.3. Evolutie van de opbrengst 105
6. Bestemming van strijdpenninggeld 108
6.1. Propaganda 108
6.2. Stakingen 111
6.3. Partij 112
6.4. Drukkerij/pers 112
7. Pensez au denier de la lutte! 115
7.1. Propaganda in de socialistische krant 115
7.2. Propaganda buiten de socialistische krant 116
7.3. Stimuli via de rubriek 117
7.4. Wie moest schenken? 118
8. Concurrentie 120
8.1. Sint-Pieterspenning 120
8.2. Antisocialistische penning 120
8.3. Vlaamse (strijd)penning 122
9. Manieren om te schenken 123
9.1. Permanente inschrijving of lijst? 124

9.2. Handgiften ... 126
9.3. Lichting der bussen ... 127
10. Manieren om te 'zetten' ... 128
10.1. Papiertjes ... 128
10.2. Intekenlijsten ... 129
10.3. Per post ... 131
11. Inzamelproblemen ... 131
12. De Strijdpenning als sociale praktijk ... 133
13. Het interval tussen schrijven en publicatie van een zet ... 133
14. Censuur ... 134
14.1. Invoering en uitvoering ... 135
14.2. Waarom censureren? ... 138
14.3. De ideale zet ... 140
14.4. Censuurmethodes ... 141
14.5. Reactie uit het lezerspubliek ... 142
15. Samenstelling van de rubriek ... 142
16. Conclusie: Tussentijdse bronnenevaluatie ... 144
V. Analysemethode ... 146
1. Database ... 146
1.1. Herkomst ... 146
1.2. Controle en samensmelting bronnenmateriaal ... 147
2. Analyse-eenheid: de zet(ten) ... 148
2.1. De alleenstaande en samengestelde zet ... 149
2.2. Samenhangende zetten met verschillende auteurs ... 151
3. De auteur ... 152
4. Taal ... 153
5. Humoranalyse ... 154
5.1. Humor competence van de intellectuele auteur ... 154
5.2. Doelwit ... 154
5.3. Manifeste en latente humor ... 155

6. Identiteitsanalyse 158
6.1. Verwoordingsstrategieën 159
6.2. Implicaturen en presupposities 160
7. Conclusie: analysesjabloon 160
VI. Identiteitsanalyse via humor van de Gentse Strijdpenning (1886-1900) 163
1. Voorafgaande opmerkingen 163
2. Algemene cijfers 164
3. Identiteiten en toeschrijvingen 166
3.1. Zetten zonder identiteit 167
3.2. Identiteiten zonder zetten 168
3.3. Identiteiten met een lage frequentie 169
3.4. Identiteiten met een middelmatige frequentie 172
3.5. Identiteiten met een hoge frequentie 181
3.6. Evolutie 1886-1900 203
4. Conclusie: Constructie van identiteit, via humor 1886-1900 207
VII. Algemene conclusie en suggesties 212
1. Evaluatie van de methode 212
2. Evaluatie van de Strijdpenning 213
VIII. Lijst van Afkortingen 216
IX. Bibliografie 217
X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning I
XI. Bijlage II: Analyse VI

Inleiding

Als wetenschappelijke discipline bestudeert geschiedenis de mens. Of het nu economische, politieke of sociale geschiedenis is, de mens staat (of zou dit moeten zijn) centraal. Toen ik vorig jaar een onderwerp voor de bachelorscriptie mocht kiezen heb ik een tijd getwijfeld. Dat het over identiteit ging gaan was al snel duidelijk. Wil je de mens leren kennen, bestudeer dan zijn identiteiten. Maar ik had niet meteen zin om iets rond nationale identiteit te doen. Werd daar al niet genoeg over geschreven en is identiteit niet zoveel meer dan natie?

Mijn oog viel op het thema humor. Het leek me enerzijds apart genoeg om iets 'nieuws' te onderzoeken, anderzijds had ik schrik om terecht te komen in een 'klassieke' analyse van cartoons. Op aangeven van mijn promotor dr. Van Ginderachter nam ik het boek *Humor met een verleden* (2007) van Marnix Beyen en Johan Verberckmoes ter hand. Dit hielp me de knoop doorhakken.

Het opzet van Beyen en Verberckmoes (2007) was een aanzet tot het gebruiken van humor om collectieve identiteiten te bestuderen.[1] Vooralsnog kreeg deze combinatie weinig aandacht in geschiedkundige werken. Af en toe trachtte men de historiografie een duw te geven. Meer dan 10 jaar voor de publicatie van het boek van Beyen en Verberckmoes (1994 om precies te zijn) hield men in Amsterdam een colloquium om de kloof tussen geschiedenis en humor te dichten. Het boek *A Cultural History of Humour* (1997) van de hand van Bremmer en Roodenburg is hiervan de neerslag. De inleiding vermeldt eveneens de leemte in de historiografie.[2]

Deze leemte noopte mij tot een onderzoek over geschiedenis en humor. Wat is humor en wat kan het bijdragen tot de geschiedenis? De stiefmoederlijke behandeling door de historiografie duwde me naar de zusterwetenschappen om meer over humor te weten te komen. Uiteindelijk speelden historiografische werken geen grote rol in het overzicht.

Wat humor in zijn mars heeft, werd wel duidelijk. Het vormt en speelt met de grenzen van de sociale logica. De aanwezigheid van humor verraadt breuklijnen, groepsvorming en –uitsluiting, macht en onmacht, verschillen en gelijkenissen. Humor vormt mee de identiteit. Om het met de woorden van Keith Thomas te zeggen: "*For when*

[1] M. Beyen en J. Verberckmoes, "Humor en collectieve identiteit. Bij wijze van inleiding", In: BEYEN, M. en VERBERCKMOES, J. *Humor met een verleden*. Leuven : Universitaire Pers Leuven, 2006, p. 13.
[2] J. Bremmer en H. Roodenburg, "Introduction: Humour and History", In: *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, p. xi.

we laugh we betray our innermost assumptions." [3] Een humorstudie moet dus een constructie van identiteit mogelijk maken.

Enthousiast over dit besef wou ik met mijn masterproef de theoretische uitgangspunten in praktijk omzetten. Het thema werd *Humor en de constructie van identiteit*. De vraag is nu van wiens identiteit geanalyseerd moest worden. Tijdens het schrijven van de bachelorproef spookte reeds de idee om de rubriek *Strijdpenning* uit de Gentse, socialistische krant *Vooruit* te gebruiken. Een tweetal jaar terug kwam ik via het opleidingsonderdeel *Historische praktijk II: Oefening – partim "nieuwste tijden*, gedoceerd door Van Ginderachter, voor het eerst met deze bron in aanraking. De rubriek betreft berichtjes van mensen uit de socialistische arbeidersbeweging, uit verschillende steden in Vlaanderen. Naast een heleboel socialistische uitingen, lieten deze mensen ook humoristische teksten na. Niet onbelangrijk is dat i.f.v. de oefening al heel wat zetten uit de periode 1886-1900 steekproefsgewijs in databases waren terechtgekomen. Hiermee had ik dus twee vliegen in één klap: een bron waarin humoristische vermeldingen van 'gewone' mensen te vinden waren. Het laat toe om de construtie van identiteit *from below* te analyseren. Geen cartoons, literatuur of verhaaltjes maar uitingen van het alledaagse leven van mensen die niet in de grote geschiedenisboeken zijn terechtgekomen.

Koudwatervrees en de angst dat dit allemaal teveel werk zou vergen weerhielden me even dit idee door te drukken. Maar dr. Van Ginderachter zag vanuit zijn ervaring met de bron zelf de mogelijkheden en trok me over de streep om deze kans te benutten. Het thema van mijn masterscriptie werd dus *Humor en de constructie van identiteit. Casus: de Gentse socialistische Strijdpenning (1886-1900).*

De wetenschappelijke relevantie van deze studie zit in de dubbele combinatie van humor en identiteit, en de Strijdpenning. Het bestuderen van identiteit via humor is gebaseerd op het geloof dat humor de zielenroerselen van de mens verraadt. Natuurlijk niet onbemiddeld, anders was een kritische bespreking niet nodig. Maar humor verraadt veel, en het is aan de historicus om deze 'ongewilde' getuigenissen op te pikken. De combinatie met de Strijdpenning vult deels een lacune in de studie van de 19de-eeuwse socialistische arbeidersbeweging. Vooralsnog kwam de militant weinig zelf aan het woord. De Strijdpenning kan hierin verandering brengen. Het is eveneens een bijdrage tot het *agent-structure* probleem dat in de sociale wetenschappen heerst.

De Strijdpenning is echter nog nauwelijks bestudeerd geworden. De eerste studie die wat langer bij de bron stil stond, dateert van 2004 en is het doctoraat van Van Ginderachter. In *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij* gebruikte hij de rubriek in het socialistisch blad *Vooruit* als één van de bronnen voor een *from below* benadering van het

[3] K. Thomas, "The place of laughter in Tudor ans Stuart England", In: *Times Literary Supplement*, 21.01.1977, p. 77.

vraagstuk over de nationale identiteit van de sociaal-democraten.[4] Met de hierboven vermelde oefening werd de Strijdpenning verder onder de loep genomen. Wat er juist gedaan werd en hoe dit allemaal in zijn werk ging, komt later in de verhandeling aan bod. Wat ik wel kan zeggen is dat tot nog toe een stevige basis ontbrak om met de bron de constructie van identiteit te analyseren.

We komen nu tot de doelstelling van de masterproef. Doordat zowel humor als de Strijdpenning in de historiografie nauwelijks aan bod gekomen zijn, zal het opzet beperkt blijven tot het volgende. Er zal getracht worden op basis van de inhoud van de rubriek *Strijdpenning* in de Gentse socialistische krant *Vooruit* via humor de constructie van identiteit te analyseren van de mensen die een berichtje nalieten. Meteen veronderstelt dit een *history from below*-benadering. Vanwege het hoge experimentele gehalte ontbreekt vergelijkingsmateriaal. De aandacht gaat bovendien vooral naar de primaire bronnen. Dit maakt de verhandeling vooral beschrijvend van aard. Vanwege het intensief bronnenwerk en het belang van de context beperken we ons tot de berichten die uit Gent komen. De tijdsafbakening werd bepaald door de eerder aangehaalde databases. Zij omspannen de periode 1886-1900. De focus ligt op de volgende vragen: 1) Welke identiteiten kunnen uit de rubriek gehaald worden? 2) Is humor een nuttige invalshoek voor een analyse van de constructie van identiteiten? 3) Wat zijn de mogelijkheden van de rubriek *Strijdpenning* in onderzoek naar identiteiten?

Normaliter werken geschiedkundige verhandelingen hun probleemstelling onmiddellijk uit in enkele vraagstellingen. Daarna volgt gewoonlijk ook een stuk over de methodiek, het gebruikte bronnenmateriaal en vervolgens een kort overzicht van wat in de rest van de scriptie te lezen is. Vanwege het experimentele gehalte van het onderwerp zal dit stramien niet gevolgd worden. Er is geen 'kant en klare' methodologie beschikbaar en daarenboven werd het bronnenmateriaal nog niet uitvoerig bestudeerd. Bijgevolg zijn de methodologie en de bron hoofdonderwerpen in de rest van de scriptie.

De verhandeling bouwt en verstevigt stelselmatig de basis om een antwoord te geven op de drie bovenstaande vragen. Dit doet het in drie stappen. De eerste twee hoofdstukken zorgen voor een historiografische en theoretische basis. De historiografie en theorie rond h*istory from below*, humor en identiteit worden hierin uiteengezet. Met de opgedane kennis wordt dan de context aangepakt. Hoofdstuk III beschrijft de context van de Gentse socialisten in de periode 1886-1900. Die context vormt een basis voor hoofdstuk IV waarin de productiecontext van de Strijdpenning, de bron waarmee de constructie van

[4] Maarten, Van Ginderachter, *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij (1885-1914). Sociaal-Democratie en nationale identiteit from below. Een casusstudie van Gent, Brussel en de Borinage*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent), 2004, 3 dln., p. 518.

identiteit geanalyseerd zal worden, bestudeerd wordt. Hoofdstuk IV vormt letterlijk en figuurlijk het centrum. Vanaf dan beschikken we over voldoende kennis om aan de analyse te beginnen. De methode wordt opgebouwd in hoofdstuk V en toegepast in hoofdstuk VI. De onderzoeksvragen van de verschillende hoofdstukken luiden als volgt:

Ten eerste, hoe doe je aan *history from below*? Om de *from below*-benadering te leren kennen, wordt haar ontstaansgeschiedenis uitgespit. De verstrengeling met *Alltagsgeschichte*, microgeschiedenis en *Subaltern Studies* laat toe de verschillende benaderingen te vergelijken. Wie of wat had grote invloed? Wat is hun methodologie en wat zijn hun problemen en verdiensten? Hoe staat het met de benadering in België? Wat is de plaats en de bijdrage van deze masterproef?

Ten tweede, wat is humor en hoe verhoudt het zich tot identiteit? Op welke manier kwam humor in historische werken aan bod? Hoe verhouden de lach en humor zich tot elkaar? Wat zijn de functies van humor? Om humor te koppelen aan identiteit, stellen we ons eerst de vraag wat identiteit eigenlijk is. Is er een definitie? Hoe werkt het? Hoe staat het tegenover het individu en de collectiviteit? Wat is de relatie tussen betekenisgeving en *from below*-benaderingen? Wanneer daar een antwoord op gevonden is, kunnen humor en identiteit gekoppeld worden. Dit laat toe om de functie van humor in sociale relaties onder de loep te nemen. Hoe werkt humor in groepsverband en wat kunnen we met humor doen, zijn de belangrijkste vragen. De conclusie formuleert een ruime definitie van humor. Het nut van humor als instrument ligt in de veronderstelling dat het toegang geeft tot de culturele regels, tot de waarden en normen, tot de identiteit van de mens.

Vervolgens dienen we de periode in een context te plaatsen. In hoofdstuk III ligt de focus vooral op de mensen achter de berichtjes. Bijgevolg contextualiseren we de Gentse socialisten en hun tegenstrevers. Wat was de sociaal-economische situatie van Gent op het einde van de 19de eeuw? Hierbij geven we aandacht aan demografie, arbeidsomstandigheden, industrie in het algemeen en textielnijverheid in het bijzonder, en de woonomgeving van arbeiders.

Daarna volgt een kort overzicht van de groei van de socialistische beweging. Hoe zagen de eerste arbeidersverenigingen er uit? Wat was de rol van vrijdenkers, vakverenigingen en de Eerste Internationale? De pers kwam in de 19de eeuw sterk opzetten en speelde, zoals zal blijken, een grote rol op verschillende strijdtonelen. Bovendien is inzicht in de pers noodzakelijk om de werking van de Strijdpenning voldoende te begrijpen. Daarom komt de ontwikkeling van de socialistische pers uitvoerig aan bod. In dit stuk bespreken we het tot *De Werker*.

Voorts plaatsen we kort de Gentse socialisten in hun context. Hoe zijn ze gegroeid tot de bakermat van de sociaal-democratie? Waaruit bestaat het systeem van de Gentse

socialistische arbeidersbeweging? De ontwikkeling van de socialistische pers pikken we terug op vanaf *De Werker*.

Vervolgens bekijken we de Ander van de Gentse socialisten. Welke tegenstanders komen uit de literatuur over die periode tevoorschijn? We bespreken achtereenvolgens kort het koningshuis, de Kerk en het geloof, het leger, liberalen, katholieken, antisocialisten, de middenstand en de tegenstanders binnen de eigen groep.

Het volgende hoofdstuk betekent de start van de bronnenstudie. Over de productiecontext van de Strijdpenning was vooralsnog amper iets bekend. Omdat kennis over de productie van de bron cruciaal is om identiteiten te analyseren, dient dit gedetailleerd onderzocht te worden. Dit stuk moet stevig genoeg zijn zodat met de Strijdpenning aan een analyse van de constructie van identiteit kan gedaan worden. De aandacht die het krijgt is navenant. In het eerste kapittel wordt de Strijdpenning beschreven. Daarna volgt een kleine status quaestionis waaruit volgende kernvraag werd geformuleerd: Hoe kon men een *zet* plaatsen en welke stappen moest een zet doorlopen vooraleer het in de krant *Vooruit* verscheen? Vanuit deze vraagstelling werd archiefmateriaal geselecteerd.

Het zoeken naar een antwoord brengt ons tot de wortels van de Strijdpenning. Wanneer werd de rubriek voor het eerst gepubliceerd en hoe zit het met de verspreiding? De berichtjes in de Strijdpenning konden enkel in ruil voor een kleine som geld geplaatst worden. Bijgevolg is het nuttig af te vragen hoeveel de rubriek opbracht en waarvoor de opbrengst diende. De productiecontext is ook gebaat met aandacht voor de middelen waarmee men mensen tot berichtjes aanzette. Vooraleer overgegaan wordt tot de kern van de productiecontext, kijken we eerst nog naar soortgelijke initiatieven uit het vijandelijke kamp.

Het zal nuttig blijken om de kern van de productiecontext in twee te splitsen. Eerst volgt een studie van de manieren waarop geld gegeven kan worden, daarna van de wijze waarop men berichtjes schreef. Vervolgens bekijken we de problemen die daarmee gepaard gingen en zullen we vaststellen dat de Strijdpenning een sociale praktijk is.

Eveneens belangrijk is het interval tussen schrijven en publicatie van de berichtjes. Kennis hierover stelt ons in staat om de berichtjes beter in tijd en dus hun context te plaatsen. Wat niet mag ontbreken is een onderzoek over de toepassing van censuur. Hoe en waarom werd gecensureerd? Vooraleer in een besluit de bron in zijn geheel te evalueren, stellen we vast op welke manier de berichtjes letterlijk in de rubriek geplaatst worden.

Het contextualiseren van de productie is het fundament waarop we verder werken. In het volgende hoofdstuk stellen we de analysemethode op. De bespreking van de databases vormt hierin een eerste punt. Zoals zal blijken zullen deze niet onbewerkt overgenomen kunnen worden. Daarna bouwen we met de kennis die we in vorige

hoofdstukken opgedaan hebben, een analysemethode op. De inspiratie wordt voornamelijk uit de discoursanalyse en linguïstische pragmatiek gehaald en gecombineerd met humortheorieën. Een analysesjabloon met de te analyseren identiteiten krijgt vorm in de conclusie.

In hoofdstuk VI wordt de sjabloon op de teksten toegepast. De identiteiten worden elk apart in hun context en evolutie geplaatst. Daarna volgt een chronologische behandeling met daarin aandacht voor de belangrijkste identiteiten van dat jaar. In het besluit wordt de constructie van identiteit opgebouwd en vormt het een antwoord op de eerste doelstelling.

De twee andere doelstellingen krijgen een antwoord in de algemene conclusie en suggesties. De Strijdpenning en de methode worden geëvalueerd. Het besluit zal zowel voor- als nadelen van de bron en methode bespreken. Een aantal suggesties voor verder onderzoek worden eveneens gegeven.

Nog een laatste praktische opmerking. Het wordt in het gepaste stuk nog aangehaald maar deze verhandeling bestaat uit twee volumes. Volume I behandelt de hierboven uiteengezette vraagstellingen. Achteraan bevindt zich een bijlage van figuren, grafieken en tabellen waar tijdens de analysebespreking naar verwezen zal worden. Volume II is de zogenaamde 'Zettenbijlage' en bevat de volledige analyse van alle humoristische zetten waarop de analysebespreking gebaseerd is. De bespreking in volume I zal af en toe naar de zettenbijlage verwijzen waardoor volume II niet het spreekwoordelijke vijfde wiel is. De nummering van de voetnoten loopt de hele verhandeling door, maar na elk hoofdstuk zal een referentie het volledig bibliografisch adres vermelden ook al werd het werk in een vorig hoofdstuk gebruikt.

I. Een alledaagse geschiedenis van onderaf

In dit stuk tracht ik de masterproef in zijn historiografische context te plaatsen. Één van de hoofdkenmerken van de verhandeling is haar *from below*-benadering. De situering gebeurt bijgevolg aan de hand van een historiografisch overzicht van de benadering waarbij aandacht wordt geschoken aan haar ontstaansgeschiedenis, invloeden, methodologie, problemen en verdiensten. De Belgische from below-geschiedschrijving wordt ook kort aangeraakt. Op het einde worden de bevindingen toegepast op de verhandeling.

1. Een nieuwe cultuurgeschiedenis

Sinds de jaren 1960 veranderde het paradigma van de geschiedschrijving naar een historiografie die *New Cultural History*, naar het gelijknamige boek van Lynn Hunt (°1945) uit 1989, genoemd werd.[5] Niet alleen ontstond een nieuwe cultuurgeschiedenis, heel wat gebieden van de historiografie wendden zich naar 'cultuur'. Deze *cultural turn* kende verschillende invloeden waarvan die van de Franse *Annales School*, de Britse marxistische historicus E.P. Thompson (1924-1993) en de antropologie op de geschiedenis sinds de jaren 1960 de belangrijkste zijn. We bekijken kort de wortels van dit nieuwe paradigma.

Deze nieuwe geschiedenis is ontstaan als reactie op het dominante traditionele historisme dat vaak de naam draagt van de Duitse historicus Leopold von Ranke (1795-1886). De eerste generatie van de *Annales School*, met o.a. Marc Bloch (1886-1944) en Lucien Fèbvre (1878-1956), keerde zich al in het interbellum van het historisme af. Uitzonderingen niet te nagesproken duurde het elders tot na de Tweede Wereldoorlog eer een algemeen verzet opkwam tegen het Rankeaans paradigma.

De reden waarom dit net dan gebeurde, is meervoudig van aard. De interne verklaring wordt behandeld in de bespreking van de vier benaderingen. Indien we oorzaken buiten de discipline zoeken, mogen we de impact van de Tweede Wereldoorlog, de dekolonisering en de Koude Oorlog niet uit het oog verliezen. De jaren 1970 kenden een algemene politieke en culturele crisis daar bleek dat het optimistisch geloof in een revolutionaire transformatie van de wereld niet meteen in werkelijkheid omgezet zou kunnen worden.[6] Daarnaast wijst men ook op de simultane opkomst en het internationaal succes van cultuurgeschiedenis en *cultural studies*. De reactie past in een bredere kritiek op een onderwijs dat te veel met traditionele elitecultuur bezig was. Bovendien groeide de

[5] Peter Burke, *Wat is Cultuurgeschiedenis?* Utrecht : Erven J. Bijleveld, 2007, p. 79.
[6] Giovanni Levi, "On Microhistory", In: BURKE, Peter (ed.). *New Perspectives on Historical Writing*. Cambridge : Polity Press, 1991, pp. 93-94.

behoefte om grip te krijgen op een snel veranderende wereld gekenmerkt door massaproductie en –consumptie.[7] In de historiografie konden marxistische of functionalistische modellen de politieke gevolgen niet voospellen of verklaren. Algemene voorspellingen waren fout waardoor een aantal historici de behoefte had nieuwe onderzoeksinstrumenten te zoeken.

Welke zijn de voornaamste verschillen tussen het oude en nieuwe paradigma? De Britse historicus Peter Burke (°1937) somt er een zestal op.[8] Ten eerste kenmerkte traditionele geschiedenis zich door een fascinatie voor politiek en de staat uit het verleden. De 'nieuwe' geschiedenis houdt zich daarentegen met bijna elke menselijke activiteit bezig, zoals bv. reizen of de gebruiken en praktijken van het autorijden. Ten tweede was de Rankeaanse historiografie vooral een verhaal van gebeurtenissen. De nieuwe geschiedenis had onder invloed van Braudels *longue durée* meer oog voor structuuranalyse. Verder was de geschiedenis tot vóór de wending een *top person's history* waarin 'grote' mannen helden waren. Na de wending verschoof de aandacht naar een *from below* perspectief. Gewone mensen en hun ervaringen werden in acht genomen. Het waren niet langer grote ideeën maar collectieve mentaliteiten waarvoor men zich interesseerde. Een vierde contrastpunt zit in het gebruik van bronnen. Daar waar Ranke de geschiedenis 'zoals het eigenlijk was' uit officiële bronnen meende te halen, werden deze in de nieuwe geschiedenis anders gehanteerd, want aan de oppervlakte tonen officiële bronnen enkel een officieel verhaal. Ten vijfde worden nu heel andere vragen gesteld en als laatste verschil wordt gewezen op de illusie van de objectiviteit van het traditionele paradigma. Vandaag vestigt men de aandacht op de veronderstellingen die gepaard gaan bij het kijken naar het verleden, welke bril men ook draagt. *History from below*, *Alltagsgeschichte*, microgeschiedenis en *Subaltern Studies* dragen stuk voor stuk deze kenmerken in de kern van hun methode. Desondanks verschillen ze in hun ontstaansgeschiedenis en verdere ontwikkeling. We nemen nu hun specifieke context onder de loep.

2. Ontstaansgeschiedenis

2.1. History from below

Het Britse *history from below* (door de Britse marxistische historicus Eric Hobsbawm (°1917) ook wel *grassroots history*, *history seen from below* of *history of the common people genoemd*; Indien vertaald, wordt dit in Nederlandstalige teksten meestal

[7] Peter Burke, *Wat is Cultuurgeschiedenis?*, p. 35.
[8] Peter Burke, "Overture: the New History, its Past and its Future", in: BURKE, Peter (ed.). *New Perspectives on Historical Writing.* Cambridge : Polity Press, 1991, pp. 3-6.

geschiedenis van *onderuit* of *onderaf*) kwam als eerste op het toneel.[9] Hobsbawm stelt dat de *from below*-benadering teruggaat tot de geschiedenissen van het volk en Franse Revolutie van Franse historici zoals Georges Lefebvre (1874-1959) of zelfs Jules Michelet (1789-1874). Dat de interesse voor het volk begint in de nasleep van de Franse Revolutie is volgens Hobsbawm dan ook geen toeval. *Grassroots history* werd voor de traditionele historiografie interessant toen de gewone mens een actor werd waarmee rekening moest gehouden worden. De geschiedenis van de gewone mens begint met de geschiedenis van de massabeweging. De traditionele historiografie bleef echter, zeker buiten Frankrijk, dominant.

Maar in de jaren 1950 kreeg history from below onder invloed van marxistische historici meer weerklank in andere landen.[10] Onder het pseudoniem Francis Newton schreef Hobsbawm *The Jazz Scene* (1959), een studie over volkscultuur.[11] De eerste die de benadering een naam gaf, was E.P. Thompson. Hij schreef zijn *The Making of the English Working Class* (1963) onder meer als reactie op de ontkenning van de agentia van arbeiders door traditionele historici. Hij trachtte de mensen en zaken die in het licht van een opeenvolgende evolutie niet succesvol waren gebleken te redden van de "[…] enormous condescension of posterity."[12] In 1966 schreef Thompson een artikel getiteld *History From Below* waarin hij zich stellig afzette tegen de kwantitatieve methodologie die enkel oog had voor een geschiedenis met lange structuren en zonder mensen.[13]

De invloed van Thompson op de geschiedschrijving was vrij groot. In de jaren 1960 stichtte de Brit Raphael Samuel (1934-1996) de beweging van de *History Workshop* die, dus, workshops of conferenties organiseerde en zich vooral richtte op de geschiedenis van het gewone volk. In 1976 richtte diezelfde Samuel het tijdschrift *History Workshop Journal* op. Andere wetenschappers die bekend staan als (bewuste en onbewuste) beoefenaars van de *from below*-benadering zijn de Brit George Rudé (1910-1993), Emmanuel Le Roy Ladurie (°1929), Natalie Zemon Davis (°1929), en Jonathan Rose.[14]

---

[9] Eric J. Hobsbawm, "History from Below – Some Reflections", In: KRANTZ, F. (ed.). *History from Below: Studies in Popular Protest and Popular Ideology in Honour of George Rudé*. Montréal : Concordia University, 1985, p. 63.
[10] *Ibid.*, p. 64.
[11] Peter Burke, *Wat is Cultuurgeschiedenis?*, p. 33.
[12] Edward P. Thompson, *The Making of the English Working Class (with new preface).* Harmondsworth : Penguin Books, 1980 (orig. 1963), p. 12.
[13] Edward P. Thompson, "History From Below", In: *The Times Literary Supplement*, Thursday April 7, 1966, p. 280.
[14] Zie KRANTZ, Frederik (ed.). *History from Below: Studies in Popular Protest and Popular Ideology in Honour of George Rudé*. Montréal : Concordia University, 1985, xvi+408 p.; LE ROY LADURIE, Emmanuel.*Montaillou, village occitan de 1294 à 1324*. Paris : Gallimard, 1975, in het Nederlands verschenen als LE ROY LADURIE, Emmanuel. *Montaillou, een ketters dorp in de Pyreeën (1294-1324) (vertaald door Claire den Boer en Roland Fagel).* Amsterdam : Bert Bakker, 1984, 500 p.; DAVIS, Natalie Zemon. "Rites of Violence." In: *Past and Present*, 59 (1973), pp. 51-91; ROSE, Jonathan. *The Intellectual life of the British Working Classes*. New Haven – London : Yale University Press, ix+534 p.

Aanhangers met grote ambities durven wel eens te stellen dat *history from below* ook als een andere soort geschiedenis beschouwd kan worden. Jim Sharpe stelt dat *history from below* als benadering twee functies vervult. Ten eerste is het een correctie op de *top person's*-benadering van de traditionele geschiedenis. Ten tweede geeft het de mogelijkheid om het historisch proces beter te begrijpen. Als andere soort geschiedenis wordt de *history from below* gekenmerkt door zijn onderwerp, specifieke bronnenproblemen en een mogelijke politieke oriëntatie (i.c. marxisme/socialisme) van zijn beoefenaars. Maar zoals Sharpe zelf stelt mag men het onderscheid tussen benadering en soort geschiedenis niet te sterk opvatten.[15] Mijns inziens lijkt het beter *history from below* te beschouwen als één van de mogelijkheden om geschiedenis te benaderen omdat het minder uitsluitend overkomt en omdat het ook zaken overneemt die uit andere benaderingen komen.

De invloed van Thompson kan men ver buiten Groot-Brittannië terugvinden. De Britse historicus Geoff Eley ontwaarde drie 'gevolgen' van Thompsons aanpak. Ten eerste was er een verschuiving binnen de arbeidersgeschiedenis van een institutionele en biografische interesse naar een analyse van de klasse zelf met klemtoon op cultuur en levenswijze. Ten tweede werden de grenzen van het onderzoek buiten politiek en arbeid gelegd met thema's als criminaliteit, familie, gender, enzovoort. Ten derde werd geschiedenis een daad van "[…] partisanship, identification, and retrieval."[16]

2.2. Alltagsgeschichte

Deze gevolgen waren ook belangrijk voor de graduele opkomst van het Duitse *Alltagsgeschichte*. Protagonisten zijn onder andere Alf Lüdtke (°1943), Hans Medick (°1939) en Lutz Niethammer (°1939). Zij kwamen in de jaren 1970 in verzet tegen de nieuwe *Gesellshaftsgeschichte* van de *Bielefeld Schule* met o.m. Jürgen Kocka (°1941), Hans-Ulrich Wehler (°1931) en Heinrich August Winkler (°1938).[17] Het tijdschrift van de beweging draagt de naam *Historische Anthropologie, Kultur, Gesellschaft, Alltag.*[18] In plaats van een structuurgeschiedenis wilden *Alltagshistorikers* zich concentreren op zij die vaak als alledaags omschreven worden, de *kleine Leute*.[19]

---

[15] Jim Sharpe, "History from below", In: BURKE, P. *New Perspectives on Historical Writing.*Cambridge : Polity Press, 1991, pp. 32-33.
[16] Geoff Eley, "Labor History, Social History, "Alltagsgeschichte": Experience, Culture, and the Politics of the Everyday – a New Direction for German Social History?", In: *The Journal of Modern History*, 61 (1989) 2, p. 313.
[17] Geoff Eley, "Foreword", In: LÜDTKE, Alf (ed.). *The History of Everyday Life. Reconstructing historical experiences and ways of life (transl. By William Templer).* Princeton : Princeton University Press, 1995, p. vii.
[18] *Ibid.*, p. xi.
[19] Alf Lüdtke, "Introduction: What is the History of Everyday Life and Who Are Its Practitioners?", In: LÜDTKE, Alf (ed.). *The History of Everyday Life. Reconstructing historical experiences and ways of life (transl. By William Templer).* Princeton : Princeton University Press, 1995, p. 3.

De kritiek op de *Bielefeld School* was gericht op de sociaal-wetenschappelijke aanpak die, steunend op Weberiaanse sociologie en moderniseringstheorie, aan de hand van de analyse van grote structuren een *Sonderweg* zag die Duitsland naar het Nazisme leidde.[20] *Alltagsgeschichte* stelt dat acties en ervaringen niet van de context van hun oorsprong en impact gescheiden kunnen worden.[21] Waar de arbeidersgeschiedenis voorheen gefocust was op de materiële condities, neemt *Alltagsgeschichte* ervaring als analyse-eenheid. Het vraagt sociale historici zowel arbeiderscultuur als sociale structuren en zowel populaire ervaring als politieke processen te onderzoeken.[22] De verhouding tussen de *Bielefeld School* en Alltagshistorici wordt gekenmerkt door bitse kritiek. Maar Jürgen Kocka nam na verloop van tijd een gematigdere houding aan en stelde dat *Strukturgeschichte* en *Erfarungsgeschichte* elkaar kunnen verrijken.[23]

2.3. Subaltern Studies

Een ander voorbeeld van een reactie op de dominantie historiografie en tevens sterk beïnvloed door E.P. Thompson, is te zien in India. De *Subaltern Studies* verspreidden zich in de jaren 1980 als reactie op de interpretatie van de Indische onafhankelijkheidstrijd. Grondlegger van de beweging is Ranajit Guha (°1923) als editeur van collectieve volumes onder de titel *Subaltern Studies*.[24] Deze serie wou, net als de Europese benaderingen, de agentia van de gewone, onderdrukte mensen herstellen.

De nationalistische historiografie kwam tijdens de crisis van de Indische staat in de jaren 1970 onder druk te staan. Deze dominante historiografie werd aangevallen door de *Cambridge School* met o.a. Anil Seal, maar zij behandelden het koloniaal verleden van India vooral uit het standpunt van de elite. Het verleden was een competitie tussen elites waarin de gewone mens een passieve rol speelde. Marxistische historiografie contesteerde deze benadering maar vanuit haar geschiedenis van productiewijzen had ze weinig aandacht voor kaste en religie en was de mens ondergeschikt aan de fases naar het socialisme. De *Subaltern Studies* zijn dus een reactie op de kolonialistische, nationalistische en marxistische interpretaties waarbij de bewegingsvrijheid van de gewone mens quasi nihil was.[25]

[20] David F. Crew, "Alltagsgeschichte: A New Social History "From Below"?", In: *Central European History,* 22 (1989) 3-4, p. 395.
[21] Alf Lüdtke, *art. cit.*, p. 5.
[22] David F. Crew, *art. cit.*, pp. 395-396.
[23] *Ibid.*, p. 407.
[24] Peter Burke, *History and Social Theory*. Cambridge : Polity Press, 2005, p. 89.
[25] Gyan Prakash, "Subaltern Studies as Postcolonial Criticism", In: *American Historical Review*, 99 (1994) December, pp. 1476-1477.

2.4. Microgeschiedenis

Microgeschiedenis werd waarschijnlijk minder door E.P. Thompson beïnvloed, maar de omgevingsfactoren van haar opkomst tonen grote gelijkenissen. Kort gezegd is microgeschiedenis een reductie van schaal van observatie via een microscopische analyse en intensieve studie van gedocumenteerd materiaal.[26] Microgeschiedenis is een poging om het sociale object te benaderen als een set van verschuivende onderlinge relaties die bestaan tussen constant aangepaste samenstellingen.[27] Maar het is meer dan een correctie op een top-down methode. Het verzette zich ook tegen een geschiedenis die zich louter bezighield met het interpreteren van teksten. In microgeschiedenis worden de grenzen van relativisme en rationalisme afgebakend.[28]

Haar beoefenaars van het eerste uur lijken met Carlo Ginzburg (°1939), Giovanni Levi (°1939) en Edoardo Grendi (1932-1999) vooral uit Italië te komen.[29] Allen delen ze het geloof dat microscopisch onderzoek zaken onthult die met telescopen niet te zien zijn.[30] De meeste microhistorici hadden wortels in het marxisme.[31] Het boek dat het vaakst als startpunt van microgeschiedenis wordt beschouwd is *Il formaggio e i vermi* (1976) van Carlo Ginzburg waarin het wereldbeeld van een 16de-eeuwse molenaar geschetst wordt. Zoals het een goede beweging of benadering betaamt heeft *micro storia* een tijdschrift dat aan haar gewijd is: *Quaderni storici*.

3. Inspiratiebronnen

De bouwstenen van deze benaderingen werden natuurlijk niet alleen door de pioniers gelegd. Inspiratie werd gehaald binnen en buiten de eigen discipline. De 1ste generatie van de Franse *Annales school* heeft met het begrip *mentalité* veel bijgedragen aan de mentaliteitsgeschiedenis. Hoewel Lévy-Bruhl met *La mentalité primitive* (1922) het begrip mentaliteit lanceerde, zal vooral Bloch met zijn *Les rois thaumaturges* (1924) als pionier van de mentaliteitsgeschiedenis gezien worden.[32] Maar de belangrijkste bijdrage is, volgens Sharpe, het tonen hoe de context gebouwd moet worden waarin *history from below* geschreven kan worden. Gebruik van kwantificeerbare bronnen is hierbij essentieel.[33]

[26] Giovanni Levi, *art. cit.*, p. 95.
[27] *Ibid.*, p. 110.
[28] *Ibid.*, p. 95.
[29] Peter Burke, *Wat is Cultuurgeschiedenis?*, p. 70.
[30] Giovanni Levi, *art. cit.*, p. 97.
[31] *Ibid.*, p. 94.
[32] Peter Burke, *The French historical revolution. The Annales School 1929-89*. Cambridge : Polity Press, 1990, p. 18.
[33] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 31.

Deneckere (1994) benadrukt het verschil met de *from below*-benadering die meer ruimte laat voor beweging binnen structuren.[34]

Een tweede inspiratiebron was het marxisme. Dit was sterk gekoppeld aan de arbeidersbeweging in zoverre zelfs dat Hobsbawm oogkleppen meent te zien bij socialistische historici.[35] Zij bestudeerden vooral de voorouders van de beweging en waren geneigd de geschiedenis van de gewone mens te laten vervangen door de geschiedenis van de beweging. De invloed van Antonio Gramsci (1891-1937) is vooral in de vroege periode van de *Subaltern Studies* terug te vinden. De term *subaltern* is van hem overgenomen en refereert naar een ondergeschiktheid in termen van klasse, kaste, gender, ras, taal, en cultuur.[36] Later dreef Guha weg van het marxisme en *history from below* door zich te richten naar schrijvers als Ferdinand de Saussure (1857-1913), Claud Lévi-Strauss (°1908), Roman Jakobson (1896-1982), Roland Barthes (1915-1980) en Michel Foucault (1926-1984). Dit is deels te verklaren door de afwezigheid van bronnen van gewone mensen waardoor men moest steunen op tekstuele lezingen. In de analyse van subalterniteit werd vanaf dan vooral gekeken hoe ondergeschiktheid door het dominante discours gevormd werd.[37] Deze wending zorgde ook voor een convergentie tussen *Subaltern Studies* en postkoloniale kritiek. Hierbij bekritiseert men de modernistische visie van 'Europa' of het 'Westen' als thuisbasis van rede en vooruitgang, dat andere kennisbronnen en agentia dan de westerse marginaliseert in functie van kolonialisme en nationalisme.[38]

Met dit vergedreven postmodernistisch denken staan Subaltern Studies enigszins apart van de andere benaderingen, maar toch mag men de invloed van postmodernisme op de andere benaderingen niet onderschatten. Allen verwierpen de 'Grote Verhalen' en de automatische, rationalistische vooruitgang in de traditionele historiografie waar geen plaats was voor de zogenaamde 'verliezers'. Na *Subaltern Studies* leunt wellicht *Alltagsgeschichte* het dichtst aan bij het postmodernisme. De klemtoon op *decentering* en *otherness* is hier niet vreemd aan. Lüdtke wijst op de problematische afstand tussen 'ons' en de 'anderen' en stelt dat er constant gestreefd moet worden naar het begrijpen van onze ideeën over die anderen als wat ze werkelijk zijn, nl. (re)constructies na het feit.[39]

Een vierde inspiratiebron is de antropologie en vooral *thick description* van de Amerikaan Clifford Geertz (1926-2006). Geertz definieerde cultuur als een web van betekenissen gesponnen door de mens. Een cultuur analyseren doe je door te zoeken naar

[34] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort. Collectieve actie in de sociale geschiedenis van de Belgische staat, 1831-1940*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent), 1994, p. viii.
[35] Eric J. Hobsbawm, *art. cit.*, p. 64.
[36] Gyan Prakash, *art. cit.*, p. 1477.
[37] *Ibid.*, p. 1480.
[38] *Ibid.*, pp. 1483-1485.
[39] Alf Lüdtke, *art. cit.*, pp. 7-8.

betekenis via interpretatie.[40] De interpretatieve antropologie gebeurt aan de hand van *thick description* of het breed beschrijven van de context van cultuur waarbinnen sociale gebeurtenissen en gedragingen begrepen worden. "Understanding a people's culture exposes their normalness without reducing their particularity. […] It renders them accessible: setting them in the frame of their own banalities, it dissolves their opacity."[41] Geertz kenmerkte zijn etnografische methodologie trouwens ook als microscopisch.[42]

4. Methodologie

Hoe doe je aan *history from below*, *Alltagsgeschichte*, microgeschiedenis en *Subaltern Studies*? Allen hanteren de antropologische methode van *thick description*. Maar er wordt aanbevolen de antropologische methode niet volledig over te nemen. Sharpe erkent de meerwaarde van contextualisering maar vindt niet dat de semiotische definitie van Geertz overgenomen moet worden.[43]

Levi ziet twee grote verschillen tussen microgeschiedenis en de Geertziaanse antropologie, nl. de houding tegenover menselijke rationaliteit en de legitimiteit van veralgemeningen in sociale wetenschappen. Bij eerstgenoemde ziet Levi een extreem relativisme. De interpretatieve antropologie legt volgens hem geen beperkingen op rationaliteit waardoor men eindeloos kan interpreteren.[44] Om absoluut relativisme te vermijden moeten uniforme cognitieve processen geïdentificeerd worden zodat men meer kan doen dan een eindeloze zoektocht naar informatie. *Thick description* bleef vaak zonder comparatief doel waardoor men, zonder vast te leggen hoe, cases als verklaringen kon uitpikken. Een voorbeeld hiervan is volgens Levi *The Great Cat Massacre* (1984) van Robert Darnton (°1939).[45]

Het tweede verschil is het mijden van modellen en regels. Geertz verwerpt de mogelijkheid van een "General Theory of Cultural Interpretation".[46] Concepten en systemen dienen enkel om te articuleren wat symbolische acties over zichzelf te zeggen hebben. Zij moeten in de *thick description* geweven worden.[47] Volgens Levi resulteert dit in een culturele geschiedenis zonder sociale analyse waarbij gebeurtenissen een universele betekenis krijgen in een sociaal ongedifferentieerde samenleving. Microgeschiedenis beschouwt de sociale differentiatie net als essentieel element voor de analyse van

[40] Clifford Geertz, "Thick Description: Toward an Interpretative Theory of Culture", In: GEERTZ, Clifford. *The Interpretation of Cultures*. Londen : Fontana Press, 1993 (orig. 1973), p. 5.
[41] *Ibid.*, p. 14.
[42] *Ibid.*, p. 21.
[43] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 35.
[44] Giovanni Levi, *art. cit.*, p. 100.
[45] *Ibid.*, pp. 103-104.
[46] Clifford Geertz, *art. cit.*, p. 26.
[47] *Ibid.*, p. 28.

gebeurtenissen. [48] Niettemin is *thick description* niet meer weg te denken uit (cultuur)geschiedenis.

Ook Hobsbawm vindt een model noodzakelijk. Om aan *history from below* te doen moet je drie analytische stappen volgen. Ten eerste moet je gedragingen identificeren. Hobsbawm vindt dit de moeilijkste stap omdat de historicus selecteert op basis van een mengeling van reeds verworven kennis en theorieën over de samenleving, waardoor hij niet altijd weet waarom juist iets geselecteerd werd. Vervolgens moet een model van rationaliteit gebouwd worden dat zin geeft aan de gedragingen, dat enerzijds het gevaar elk gedrag als even rationeel te beschouwen overstijgt, maar anderzijds ook geen arbitraire constructie probeert op te leggen. Ten derde moet gezocht worden naar een onafhankelijk bewijs om de veronderstellingen te kunnen bevestigen.[49]

Alltagsgeschichte combineert methodes uit *history from below* en microgeschiedenis. Het begint bij een afbakening van een bepaald empirisch terrein van de gewone mens.[50] Het gaat om alledaagse activiteiten waarbij een element van herhaling overheerst. [51] *Alltagsgeschichte* legt met behulp van de antropologie vervolgens de klemtoon op subjectiviteit en ervaring, op sociale productie en constructie van betekenis.[52] De antropologische methode laat toe om de *otherness*, de mogelijkheden en praktijken om eigen belangen en interesses te vormen van afhankelijke groepen, op te sporen en te isoleren. Maar, stelt Lüdtke, deze methode is niet zomaar te kopiëren naar het historisch metier. In de poging tot *Annäherung*, het dichter komen tot actoren, is in historisch onderzoek de kans op tegenspraak door de onderzoeksobjecten i.t.t. de antropologie quasi nihil. [53] Ten derde wordt via constructie van historische miniaturen, en dus microgeschiedenis, de noodzaak tot decentralisering van analyse en interpretatie benadrukt. [54] Dit zou de mogelijkheid moeten geven om dubbelzinnigheden en contradicties van gewone mensen te kunnen vatten. In *Alltagsgeschichte* ligt de interesse niet meteen in individuele biografieën of casestudies, maar eerder in langetermijnveranderingen of continuïteiten met gebruik van prosopografieën. [55] Dit betekent niet dat *Alltagsgeschichte* los staat van grote processen of structuren, maar het gaat er anders mee om. Microhistorische contexten worden gebruikt om vragen te stellen over het publieke én het private, over het persoonlijke én het politieke.[56]

---

[48] Giovanni Levi, *art. cit.*, p. 105.
[49] Eric J. Hobsbawm, *art. cit.*, pp. 69-71.
[50] Geoff Eley, "Foreword", p. ix.
[51] Alf Lüdtke, *art. cit.*, pp. 5-6.
[52] Geoff Eley, "Foreword", p. ix.
[53] Alf Lüdtke, *art. cit.*, p. 13.
[54] Geoff Eley, "Foreword", pp. ix-x.
[55] Alf Lüdtke, *art. cit.*, p. 13.
[56] Geoff Eley, "Foreword", p. x.

5. Problemen

Methodologie en bronnenmateriaal zijn niet van elkaar te scheiden. Een groot probleem dat al deze benaderingen kenmerkt, is het gebrek aan bronnen. Naast het (on)opzettelijk verdwijnen van bronnenmateriaal doorheen de tijd, is een inherent probleem van de geschiedenis van zogenaamde gewone mensen, dat veel van hun doen en laten sowieso niet in bronnen terechtkwam. Velen van hen konden niet schrijven of zagen het nut niet om hun eigen wedervaren met anderen te delen. Indien handelingen van het gewone volk al neergeschreven werden, was dit vaak vanuit een top-down perspectief en/of was het meestal in een negatief daglicht.

Gebrek aan bronnen is iets waarmee de 'nieuwe cultuurgeschiedenis' heeft moeten leren mee omgaan. Een extreem voorbeeld is wellicht de *Subaltern Studies*. Haar ontwikkeling kende een ander verloop dan meeste van haar Europese tegenhangers net vanwege een extreem gebrek aan bronnen.[57] De geschiedenis heeft dit probleem aangepakt door wederom naar de antropologie te kijken. Indien er geen bronnen *from below* zijn, dient men de bronnen *from above* te lezen *against the grain*. Dit houdt in dat men als lezer 'in' de tekst gaat om de mogelijke besloten betekenissen te begrijpen, waarna men een stap terug zet en de betekenissen herleest, vergelijkt en contrasteert.[58]

Het werk *Montaillou* (1975) van Le Roy Ladurie (°1929) wordt hiervoor doorgaans ter illustratie genomen.[59] Hierin beschrijft de Franse historicus het dorpje in het begin van de 14de eeuw. Het bronnenprobleem heeft hij kunnen omzeilen door gebruik te maken van bewaard gebleven gerechtelijke ondervragingen van 25 dorpelingen (van de ca. 200) die van ketterij beschuldigd werden. Le Roy Ladurie haalde uit de officiële bronnen informatie over o.a. seksualiteit, de kindertijd en de dood. Barbara Hannawalt gebruikte voor de constructie van een middeleeuwse boerenfamilie in haar *The Ties that Bound: Peasant Families in Medieval England* (1986) lijkschouwingrapporten. Officiële bronnen zijn het nuttigst indien ze gehanteerd kunnen worden voor doelen waar de producenten van de bron nooit aan gedacht zouden hebben.[60]

Maar men mag niet a priori het bestaan van *from below*-bronnen uitsluiten. Zo vond Jonathan Rose voor zijn onderzoek naar het intellectuele leven van de Britse arbeidersklassen heel wat ervaringen van gewone lezers terug in memoires, dagboeken, schoolbronnen, bibliotheekregisters, brieven naar kranten, en dergelijke meer.[61]

---

[57] Gyan Prakash, *art. cit.*, p. 1479.
[58] Callum G. Brown, *Postmodernism for Historians*. Harlow : Pearson Education, 2005, p. 99.
[59] Emmanuel Le Roy Ladurie, *Montaillou, een ketters dorp in de Pyreeën (1294-1324) (vertaald door Claire den Boer en Roland Fagel)*. Amsterdam : Bert Bakker, 1984 (orig. 1975), pp. 9-18.
[60] Jim Sharpe, *art. cit.*, pp. 31-32.
[61] Jonathan Rose, *The Intellectual life of the British Working Classes.* New Haven – London : Yale University Press, 2002, p. 1.

Een ander probleem dat deze benaderingen delen met de geschiedenis van de populaire cultuur in het algemeen, is de definitie van 'het volk'. Het staat vast dat *from below*, *Alltagsgeschichte*, microgeschiedenis en *Subaltern studies* objecten onderzoeken die niet aan bod kwamen in de traditionele historiografie. *Subaltern Studies* houdt zich voornamelijk met Indische boerenfamilies bezig. Microhistories focussen zich eerder op individuen. *From below* studies neigen naar een preoccupatie met de 19de-eeuwse arbeidersklasse. Ook *Alltagsgeschichte* heeft zich vooral op de Duitse arbeidersgeschiedenis gericht.[62]

Hoe laag moet *from below* zijn? Dit hangt natuurlijk van de relationele context af. In de 19de eeuw stond de mannelijke vakbondsleider ten opzichte van adellijke vrouwen een aantal treden lager op de maatschappelijke ladder maar minstens een trede hoger dan een 'gewone' arbeider die op zijn beurt wellicht hoger stond dan arbeidsters. Volgens Sharpe kunnen we het probleem in de diepte omzeilen door de ervaring van verschillende secties van lagere rangen te onderzoeken.[63] Wie het volk vastlegt, bepaalt meteen ook de elite. Bij een sterk onderscheid tussen elite en volkscultuur bestaat het gevaar cultuur als homogeen te beschouwen. Burke merkt terecht op dat mensen met een hoge status niet automatisch een andere cultuur hebben dan gewone mensen. Hij raadt aan cultuur in het meervoud te gebruiken (bv: stedelijke cultuur, landelijke cultuur, …) met een niet al te rigide onderscheid tussen elite en volkscultuur, die beide in een breder kader geplaatst worden, en met aandacht naar gender waarbij 'mannelijke' en 'vrouwelijke' subculturen deel zijn van grotere culturele systemen.[64]

Afgeleid van de problematiek rond bronnen en historische actoren, neigen de benaderingen ook naar een voorkeur voor een bepaalde periode. Hobsbawm vertelde ons eerder al dat 'het volk' interessant werd vanaf het een 'macht' werd waarmee men rekening diende te houden. Deze aandacht zorgde voor rijke archieven over de massabeweging maar de impressie ontstond dat history from below enkel vanaf de Franse Revolutie toegepast kon worden.[65] Le Roy Ladurie toonde echter aan dat dit allerminst het geval hoeft te zijn.

Het vinden van informatie over minder toegankelijke historische actoren gebeurt dus vaak via omwegen. Eens de geleverde inspanningen resultaten opleveren, is de voldoening des te groter. Een nadeel is dat de voldoening omslaat in zelfvoldaanheid wanneer men tevreden is om enkel te ontdekken wat voordien niet opgemerkt werd. Zoals Hobsbawm terecht stelt, "It is not simply to discover the past but *to explain it* […]".[66] Één

[62] Geoff Eley, "Foreword", p. vii.
[63] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 39 fn 9.
[64] Peter Burke, *Wat is Cultuurgeschiedenis?*, pp. 46-47.
[65] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 28.
[66] Eric J. Hobsbawm, *art. cit.*, p. 72 (nadruk door Hobsbawm)

van de dingen die dan moeten gebeuren is de ervaringen en miniaturen van subalternen in een breder kader te situeren. Indien nagelaten kan dit leiden tot fragmentering of zoals Sharpe het stelt, "antiquarianism".[67] Niettemin is het plaatsen in een breder kader één van de hoofdproblemen van onze benaderingen. Kan je bijvoorbeeld de ervaringen van individuen in miniaturen extrapoleren naar de massa? [68] Hoe bepaal je de bewegingsvrijheid van de vrije wil binnen de menselijke samenleving?[69]

Een volgend probleem is afstand. Zonder mij hier uit te spreken over de relatie verleden – heden, kunnen we stellen dat gebeurtenissen uit het verleden op een afstand van het heden lijken te liggen. Hoe langer geleden, hoe groter de afstand, hoe problematischer voor de historicus. Niet alleen zijn bronnen verdwenen maar de afstand tussen de cultuur van het verleden en het heden neemt ook toe. Crew noemt de culturele afstand van de historicus met 'zijn' actoren een groter probleem dan bronnenschaarste.[70]

Maar afstand kan ook anders opgevat worden. Volgens Mark Philips heeft historische afstand geen universele locatie en wordt deze bij elke lezing van een historische tekst gecreëerd.[71] Hij wijst op het gebruik van vormelijke middelen die nabijheid of afstand sorteren in functie van ideologisch doeleinden. E.P. Thompsons gedetailleerde vertelling was volgens Phillips een manier om de sympathie van de lezer op te wekken.[72] De vraag of afstand onvermijdelijk al dan niet noodzakelijk is, zal hier niet gevoerd worden, maar het ontbreken van enige afstand kan lastig zijn. Deneckere wijst onder meer op het gevaar voor romantisch populisme wanneer de historicus zich indenkt in het onderzoekssubject.[73] De *Annäherung* van de *Alltagsgeschichte* is kwetsbaar voor kritiek en *Alltagsgeschichte* in zijn geheel werd door sommigen beschouwd als een romantisering van het verleden en niets meer dan het afbeelden van pittoreske details.[74]

6. Verdiensten

Desondanks hebben deze benaderingen de geschiedenis als discipline heel wat bijgebracht. Niet in het minst door aandacht te vragen voor historische actoren die niet door de traditionele geschiedenis belicht werden. De benaderingen hebben de afstand tussen historicus en luisterpubliek verkleind.[75] Ze hebben duidelijk aangetoond dat het mogelijk is om een 'serieuze' geschiedenis te schrijven over populaire cultuur, religie,

[67] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 33.
[68] *Ibid.*, p. 30.
[69] Giovanni Levi, *art. cit.*, pp. 94-95.
[70] David F. Crew, *art. cit.*, p. 397.
[71] Mark S. Phillips, "History, memory and historical Distance", In: SEIXAS, Peter C. *Theorizing historical consciousness*. Toronto : University of Toronto Press, 2004, p. 95.
[72] *Ibid.*, p. 96.
[73] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, p. xx.
[74] Alf Lüdtke, *art. cit.*, p. 12.
[75] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 33.

criminaliteit, en dergelijke meer. Het innovatief omgaan met bronnenmateriaal heeft de historicus meer onderzoeksinstrumenten gegeven.

Één van de belangrijkste verwezenlijkingen van deze benaderingen is het naar de oppervlakte brengen van de agentia van historische actoren.[76] *Subaltern Studies* spreken in dit opzicht de dood van de auteur tegen. Barthes stelde in 1968 dat de auteur tijdens het schrijven 'sterft' waarbij de interpretatie van de tekst volledig overgelaten wordt aan de lezer. Foucault ging verder en stelde dat discours de auteur vooraf gaat en minimaliseerde hiermee het agens van de (historische) actor.[77] Guha stelde dat de opstand van Indische boeren net indruist tegen reeds bestaande koloniale discours en herstelde hiermee het, weliswaar beperkte, agens. Lüdtke's *Eigensinn*, wat een handeling omschrijft waarbij op schelmachtige manier sociale regels overtreden worden en een eigen sociale ruimte afgebakend wordt, is hier ook een uiting van.[78]

Na dit bescheiden betoog kan men stellen dat de benaderingen enkel in details verschillen. Het feit dat Le Roy Laduries *Montaillou* en Ginzburgs *Il formaggio e i vermi* zowel door *history from below* als door microgeschiedenis aangehaald worden als voorbeeld voor hun benadering, is hiervoor kenmerkend. Ook worden concepten van de één zonder aarzelen door de ander gehanteerd. Sharpe stelt *history from below* bijvoorbeeld gelijk aan *history of the everyday experience of the people*.[79]

7. Enkele Belgische from below-historici

We nemen ook even een kijkje bij de Belgische geschiedschrijving.[80] Belgische historici plaatsen de start van de *from below*-benadering doorgaans eerder in de tijd, en in eigen land.[81] Pionier van dienst is Jan Dhondt, initiatiefnemer van het seminarie voor nieuwste geschiedenis en het *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*. Reeds in 1954 schreef hij een artikel waarin de 'gewone' man aandacht kreeg.[82] Het 'volk' was bij Dhondt ook voornamelijk de socialistische arbeidersbeweging. Hij had de leiding over het project dat tussen 1960 en 1967 tal van geschiedkundige bijdragen over de

[76] *Ibid.*, p. 37.
[77] Callum G. Brown, op. cit., pp. 66-67.
[78] "Glossary of selected terms and abbreviations", In: LÜDTKE, Alf (ed.) *The History of Everyday Life. Reconstructing historical experiences and ways of life (transl. By William Templer)*. Princeton : Princeton University Press, 1995, pp. 313-314.
[79] Jim Sharpe, *art. cit.*, p. 33.
[80] Hier werd niet expliciet naar gezocht, bijgevolg zal het overzicht een eenzijdige Gentse kijk hebben. Niettemin heeft de Gentse geschiedschrijving een grote invloed gehad op de geschiedschrijving *from below* in België.
[81] Zie o.a. Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, p. xii; Maarten Van Ginderachter, "'Cultuur en Canaille'. Over sociale geschiedschrijving from below", In: ART, Jan, DE NIL, Bart en JACOBS, Marc (red.). *Gezocht: het verhaal van Jan Modaal*. Gent : AMSAB-ISG, 2007, p. 105.
[82] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, p. xiii; DHONDT J. "Parlementaire werking en agitatie in onze eigen hedendaagse geschiedenis." In: *De Vlaamse Gids*, 5 (1954), pp. 270-289.

arbeidersbeweging zou produceren. Gebundeld als *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België* geldt het nog steeds als één van de standaardwerken.[83]

Onder zijn hoede gingen een aantal historici zoals Herman Balthazar en Denise De Weerdt dezelfde weg op. Vooral De Weerdt heeft naast een aantal bijdragen in het boek over de Belgische socialistische arbeidersbeweging, verschillende werken over de socialistische beweging alsook de bibliografie *Socialisme en socialistische arbeidersbeweging in Belgie* en aanvullingen gepubliceerd.[84] De invloed van Dhondt was groot maar het zou volgens De Weerdt te ver gaan om van een *Gentse School* te spreken.[85]

Niettemin werd de rode draad verder gezet. In de jaren 1990 doctoreerden Guy Vanschoenbeek en Gita Deneckere onder promotorschap van Herman Balthazar respectievelijk over de wortels van de Gentse sociaal-democratie en de collectieve actie in België.[86] De sprong in de tijd betekent ook een sprong naar het tijdperk van de *cultural* en *linguistic turn*. Terwijl hun voorgangers uit de jaren 1960 en 1970 de socialistische arbeidersbeweging vooral sociaal-economisch bestudeerden, vestigden beide hun aandacht meer op de mentaliteitsgeschiedenis. Vanschoenbeek (1992) deed dit door een prosopografie over militanten te schrijven. Deneckere (1994) pikte de draad van Dhondt terug op maar schreef op basis van Charles Tilly een geschiedenis van de collectie actie bekeken *from below*.

De laatste jaren verschenen tal van artikels en bijdragen die deze wending verderzetten. Bart De Wilde schreef in 1997 een culturele geschiedenis over de relaties tussen patroons en arbeiders.[87] Twee jaar later verscheen *Begeerte heeft ons aangeraakt*, een bundeling van bijdragen over de seksualiteitsbeleving van socialisten.[88] Nog recenter is de doctoraatsverhandeling van Van Ginderachter over nationale identiteit en de sociaal-

---

[83] DHONDT, J. (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen, 1960-1967, 626 p.

[84] DE WEERDT, D. *De Gentse textielbewerkers en arbeidersbeweging tussen 1866 en 1881 : bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent.* Leuven : Nauwelaerts, 1959, 242 p.; DE WEERDT, Denise. *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880.* Antwerpen : Stichting Camille Huysmans, 1972, 188 p.; DE WEERDT, D. *Socialisme en socialistische arbeidersbeweging in Belgie : bibliografie van werken en tijdschriftartikels, verschenen sedert 1944*. Gent : AMSAB, 1988, 132 p.; Aanvullingen verschenen vanaf 1982 in het tijdschrift AMSAB-Tijdingen.

[85] M.V. en G.V., "Focus. Interview met Denise De Weerdt over socialistische archieven en geschiedschrijving in het pre-AMSAB-tijdperk", In: *Amsab-Tijdingen*, 3 (1988-1989), p. 5.

[86] VANSCHOENBEEK, Guy. *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1992, 5 dln., pp. 1-158; 160-372; 374-668; 670-935; 329 p.; DENECKERE, Gita. *Sire, het volk mort. Collectieve actie in de sociale geschiedenis van de Belgische staat, 1831-1940*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1994, 4 dln.

[87] DE WILDE, Bart. *Witte boorden, blauwe kielen. Patroons en arbeiders in de Belgische textielnijverheid in de 19de en 20ste eeuw*. Gent – Brussel : Ludion – AMSAB – Profortex, 1997, 403 p.

[88] DE WEERDT, Denise (red.). *Begeerte heeft ons aangeraakt. Socialisten, sekse en seksualiteit*. Gent : Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1999, 498 p.

democratie.[89] Tot slot verscheen met *Een mens leeft niet van brood allen* (2005) en *Gezocht: het verhaal van Jan Modaal* (2007) twee werken die een basis willen vormen voor een culturele arbeidersgeschiedenis.[90]

Wie de indruk krijgt dat geschiedenis van onderaf in de Belgische historiografie een mainstream benadering is, komt bedrogen uit. De benadering is vooralsnog een "minoritaire richting", verzekert Van Ginderachter ons.[91]

8. Conclusie

Met de aandacht voor de socialistische arbeidersbeweging op het einde van de 19de eeuw volgt deze masterproef de klassieke lijn van de *from below*-benadering. Zonder de wending zelf mee te maken zullen de *cultural* en *linguïstic turn* een grote rol spelen. Betekenis en identiteit worden in Geertziaanse termen begrepen. Met de noodzaak aan contextualisering zal de *thick description* toegepast worden. Voor de analyse van de constructie van identiteit beschikken we met de Strijdpenning over een rijke bron. Maar bij het schrijven van de productiecontext van de Strijdpenning was de bronnenschaarste evenzeer duidelijk. Bronnen moesten op verschillende manieren gelezen worden.

Als we de arbeidersgeschiedenis over de periode voor de Eerste Wereldoorlog beschouwen, zien we dat de meeste van deze werken naast de interesse voor een culturele geschiedenis van de *kleine leute* nog een ander ding gemeen hebben. De kleine mens komt amper rechtstreeks aan het woord. Naast slechts enkele autobiografieën van militanten komt de gewone mens vooral via 'officiële' bronnen (van overheidswege of geproduceerd door organisaties), liederen, e.d. ter sprake. Het unieke aan de Strijdpenning is, zoals we zullen zien, dat het een toegang biedt tot alledaagse stemmen van onderaf. Het is niet toevallig dat De Wilde (1999) en Van Ginderachter (2004) net via de Strijdpenning de gewone mens aan het woord laten (zie hiervoor IV.2 Een kleine status quaestionis). Bijgevolg geeft deze masterproef met een systematische aanpak een nieuwe bijdrage aan de *history from below*.

---

[89] VAN GINDERACHTER, Maarten. *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij (1885-1914). Sociaal-Democratie en nationale identiteit from below. Een casusstudie van Gent, Brussel en de Borinage* Gent (onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent), 2004, 3 dln., 772 p.
[90] ART, Jan, DE NIL, Bart en JACOBS, Marc (reds.). *Een mens leeft niet van brood alleen. Bouwstenen voor een culturele arbeidersgeschiedenis (1800-1940)*. Gent : AMSAB-ISG, 2005, 304 p.; ART, Jan, DE NIL Bart en JACOBS, Marc (red.). *Gezocht: het verhaal van Jan Modaal*. Gent : AMSAB-ISG, 2007, 115 p.
[91] Maarten Van Ginderachter, "Cultuur en Canaille", p. 106.

II. Humor en identiteit

Al zolang de mens ronddwaalt, is er humor. De term humor kende niet altijd de huidige betekenis. Daarom gaan we even terug naar de Oude Romeinen. In het Rome van de Klassieke Oudheid had humor geen vrolijke betekenis. Hippokrates schreef de term *humores* toe aan de vier lichaamssappen bloed, slijm, gele en zwarte gal.[92] Het evenwicht tussen de vloeistoffen werd verondersteld het karakter van een individu te bepalen. In de 2de eeuw n.o.t. zag de Griek Galenus een verstoord evenwicht van de humores als oorzaak van alle ziekten. De betekenis van het woord kreeg zo een negatieve connotatie. Na verloop van eeuwen werd de term in algemeen gebruik genomen, in zoverre zelfs dat het een modewoord werd. Op het einde van de 16de eeuw zal Ben Jonson *humour* in zijn toneelstukken gebruiken om humoristen uit te beelden.[93] De lachwekkende figuren waren afstotelijk vanwege het verstoorde evenwicht. Maar langzamerhand verloor de term humor haar negatieve betekenis. Rond de 18de eeuw wekte de humorist lachen op, maar niet ondanks zichzelf.[94] Het Engelse *humour* vond gaandeweg ingang in andere landen. Vandaag wordt humor gedefinieerd als een "situatie of uitspraak die vrolijke verbazing en gelach opwekt."[95]

Vooraleer over te gaan tot een poging om humor te definiëren, schets ik eerst de bijdrage van de geschiedenis aan humorstudies. Het zal blijken dat humor vooralsnog stiefmoederlijk behandeld werd. Daarom zal na deze schets een theoretisch uiteenzetting over humor volgen. In het tweede punt wordt humor met identiteit verbonden en als laatste punt komt de verhouding humor en sociale relaties aan bod.

1. Wat is humor?

1.1. Een schets van de geschiedkundige bijdrage

Benaderingen die niet mainstream zijn, hebben minstens één ding gemeen. Ze worden gedragen door enkele organisaties en individuen. Men vindt dan ook vaak dezelfde namen terug. Voor de studie van humor is dit evenzo. Internationaal voert de *International Society for Humor Studies* (ISHS) de toon met haar tijdschrift *International Journal for Humor Research* of kortweg *Humor*.[96] De samenstelling van de redactieraad vertelt veel over welke wetenschappen aandacht aan humor geven. Men vindt er linguïsten, communicatiewetenschappers, filologen, antropologen, sociologen, psychologen, maar

[92] I. Wasserman, "Humor: 'n onderontginde antropologiese navorsingsterrein", In: *South African Journal of Ethnology*, 22 (1999) 4, p. 183.
[93] I. Wasserman, *loc. cit.*
[94] M. Beyen en J. Verberckmoes, "Humor en collectieve identiteit. Bij wijze van inleiding", In: BEYEN, M. en VERBERCKMOES, J. (eds.). *Humor met een verleden*. Leuven : Universitaire pers Leuven, 2006, p. 15.
[95] Van Dale Groot woordenboek hedendaags Nederlands, 2005
[96] http://www.hnu.edu/hnu/ishs

geen historici. Dit betekent niet dat de geschiedenis het onderwerp volledig genegeerd heeft, maar het is niet verwonderlijk dat haar bijdrage beperkt is. Nochtans, zullen we zien, hebben al een aantal grote namen uit de cultuurgeschiedenis humor als onderwerp gehanteerd.

Wat is nu de bijdrage van de geschiedenis in de humorstudie? Het leek me gepast om te beginnen met één van de pioniers van de cultuurgeschiedenis. In *Homo Ludens* (1985) trachtte Johan Huizinga het spel als basis van de cultuur te achterhalen.[97] Even raakt Huizinga de lach aan, maar besloot niet verder te gaan. De lach achtte hij niet direct aan het spel verbonden want "kinderen, voetballers, schakers, spelen in de diepste ernst, zonder enige neiging tot lachen."[98] De klucht en het blijspel zijn niet vanwege het spel op zich komisch "[…] maar om de gedachteninhoud." [99]

Belangrijker is het werk van Mikhail Bakhtin over François Rabelais.[100] Hierin maakt de Rus een studie over de volkscultuur tijdens de middeleeuwen en renaissance.[101] Zijn algemene stelling luidt dat met Rabelais de komische volkscultuur op zijn toppunt kwam, waarna het lachen in de 17de eeuw enkel nog lichtzinnig was of diende als sociale correctie ten behoeve van de contrareformatie.[102] Kritiek op Bakhtin bleef niet uit. Vooral de dichotomie volkscultuur – officiële cultuur werd aangeklaagd. In *Bakhtin and his theory of Carnival* (1997) stelt Gurevich dat Bakhtin het fenomeen carnaval te eenzijdig als een festiviteit bekeek en te ver terug in de tijd plaatste.[103] 'Echte' carnaval verscheen pas in de 13de eeuw en was dus geen universele eigenschap van de volkscultuur, meent Gurevich. Volgens Bakhtins visie zou de populaire cultuur gekenmerkt worden als *Lachkultur* in tegenstelling tot de officiële cultuur. Dat was onder invloed van de Kerk en geletterden vooral duister. Ook het negeren van de rol van religie in de populaire cultuur werd bekritiseerd. Net als het feit dat de lach ook binnen de Kerk aanwezig was. Ondanks de terechte kritiek kan men stellen dat Bakhtin een mijlpaal in de cultuurgeschiedenis is. Dat is ook te merken in de talloze werken die Bakhtin en zijn volkscultuur gebruiken.

---

[97] Oorspronkelijk verschenen in 1938 maar ik maak gebruik van Huizinga, J. *Homo Ludens: Proeve ener bepaling van het spelelement der cultuur*. Groningen : Wolters-Noordhoff, 1985[8], xi+209 p.
[98] J. Huizinga, *Homo Ludens: Proeve ener bepaling van het spelelement der cultuur*. Groningen : Wolters-Noordhoff, 1985[8], pp. 5-6.
[99] *Ibid.*, p. 6.
[100] Verscheen origineel als Bakhtin, M. *Tvorčestvo Fransua Rable i narodnaja kultura srednevekovja i Renessansa*. Moskou, 1965 maar is beter bekend onder de Engelse vertaling Bakhtin, M. *Rabelais and his World (vert. H. Iswolsky)*. Londen, 1968.
[101] J. Verberckmoes, "De volkscultuur en het lachen in de Spaanse Nederlanden", In: *Volkskunde*, 93 (1992) 1, p. 40.
[102] J. Verberckmoes, *Schertsen, schimpen en schateren. Geschiedenis van het lachen in de Zuidelijke Nederlanden, zestiende en zeventiende eeuw*. Nijmegen : SUN, 1998, p. 14.
[103] A. Gurevich, "Bakhtin and his theory of Carnival", In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, pp. 54-57.

Le Roy Ladurie heeft het in zijn Montaillou (1975) heel even over de lach. De 'neerbuigende en schertsende glimlach' van Pierre Maury vormt een klein onderdeel van zijn beschrijving over de mentaliteit van rondtrekkende herders.[104] Le Roy Ladurie noemt het één van eenvoudigste emoties.[105]

Een volgende stap werd gezet door Keith Thomas. In de *Times Literary Supplement* van januari 1977 verscheen een artikel van deze historicus waarin hij een pleidooi hield om het sociale aspect van de lach te onderzoeken.[106] De studie van de lach is een thema dat de geschiedschrijving moest interesseren want het legt de veranderende waarden van vroegere samenlevingen bloot.[107]

Humor inspireerde ook het beruchte werk van Robert Darnton. In *The great cat massacre* (1984) beschrijft Darnton een werkersopstand in een drukkerij.[108] Kort gezegd gingen ze in opstand vanwege hun slechte arbeidsomstandigheden en de voorkeursbehandeling die de katten van de patroon kregen. Met een list kregen ze het voor elkaar om de katten te laten verdwijnen. Een kattenslachting volgde waarbij de werknemers heel veel plezier hadden. Dit voorval speelden ze nadien nog verschillende keren na, telkens met evenveel plezier. Darnton grijpt dit merkwaardig schouwspel aan om de artisanale cultuur uit het Ancien Régime te begrijpen. Door de humor te begrijpen, begrijp je de cultuur.

De Britse cultuurhistoricus Peter Burke toont een blijvende interesse in humor. In 1992 noemt Peter Burke de studie van de grap – naast de studies van mentale ziektes, dromen en visioenen – als interessant onderzoeksveld voor de *psychohistory*.[109] Vijf jaar later verschijnt in zijn *Varieties of Cultural History* (1997) een bijdrage over humor.[110] Hierin bestudeert hij parodie en practical jokes (*beffa*) uit het vroegmoderne Italië. Zijn opzet is om via humor verandering te ontdekken.

Het aandeel van Nederlandse historici lijkt relatief gezien groot te zijn. Bremmer en Roodenburg publiceerden in 1997 *A Cultural History of Humour*. Het diende als aanzet tot

---

[104] Emmanuel Le Roy Ladurie, *Montaillou, een ketters dorp in de Pyreeën (1294-1324) (vertaald door Claire den Boer en Roland Fagel)*. Amsterdam : Bert Bakker, 1984 (orig. 1975), pp. 167-168.
[105] *Ibid.*, p. 177.
[106] THOMAS, K. "The place of laughter in Tudor ans Stuart England." In: *Times Literary Supplement*, 21.01.1977, pp. 77-81; Het artikel is een herwerkte versie van een lezing van die Thomas gehouden heeft op 3 december 1976 aan de University College London.
[107] *Ibid.*, p. 77.
[108] Robert Darnton, "Workers revolt: The great cat massacre of the rue Saint-Séverin", In: DARTON, Robert. *The great cat massacre and other episodes in French cultural history*. New York : Basic books, 1984, pp. 76-104.
[109] P. Burke, "Collective Psychology and Social Change – Achievements and Problems", In: LOEWENSTEIN, B. *Geschichte und Psychologie: Annäherungsversuche*. Pfaffenweiler : Centaurus, 1992, pp. 31-32.
[110] Peter Burke, "Frontiers of the Comic in Early Modern Italy", In: BURKE, Peter. *Varieties of cultural history*. Ithaca: Cornell University Press, 1997, pp. 77-93.

meer humorstudie in de geschiedenis. Met bijdragen van onder meer Le Goff en Gurevich is dit boek van Bremmer en Roodenburg een eerste collectieve oproep tot een waardering van humor. Problematisch is wel de beperkte theoretische achtergrond. In de inleiding wordt een humordefinitie gegeven. Humor is "[…] any message – transmitted in action, speech, writing, images or music – intended to produce a smile or a laugh."[111] Daarnaast erkennen ze ook dat lachen niet zomaar hetzelfde is als humor. Maar daar blijft het bij. Bovendien wordt humor hier gelimiteerd tot een bewuste gebeurtenis. Indien humor de bedoeling heeft de lach op te wekken, dan sluit men alle onbedoelde maar grappige situaties uit. Het lijkt er op dat enkel Jacques Le Goff een poging doet om verder dan de eigen discipline te kijken. De onderzoeksbibliografie van Verberckmoes aan het einde van het boek vermeldt nochtans heel wat interdisciplinaire werken.[112] Een andere Nederlandse bijdrage is Rudolf Dekkers *Lachen in de Gouden eeuw* (2003). Zijn bron is een verzameling grappen van dichter Aernhout van Overbeke uit de zeventiende eeuw.

Met *A Cultural History of Humour* kunnen we de ook overstap maken naar Belgische historici. In het werk zit ook een bijdrage van Johan Verberckmoes. Zijn eerste stappen in humor studies had hij dus al in 1984 genomen. Geïnspireerd door Bakhtins geschriften schreef hij toen een thesisverhandeling over het lachen in de Zuidelijke Nederlanden van de 17de eeuw. Aan de hand van dagboeken, plakkaten, processtukken, etc. trachtte Verberckmoes de 17de-eeuwse mentaliteit te beschrijven. Verberckmoes ontdekte een evolutie van spontaan uiten van gevoelens voornamelijk via het spotten naar een "[…] louter ontspannend lachen of van een moraliserend lachen […]" door de contrareformatie.[113] Maar hij benadrukt wel dat de vroege 17e eeuw geenszins een donkere tijd was, eerder een periode waarin een mentaliteitsverschuiving plaatsvond.[114] Het schrijven van de verhandeling ging evenwel niet zonder moeite. Verberckmoes moet ongeveer de eerste Belgische historicus geweest zijn die humor expliciet als onderwerp had. Om zijn probleemstelling op te lossen moest hij bijgevolg zijn mosterd bij andere wetenschappen halen.

In 1992 en 1998 werkte hij verder aan de geschiedenis van de lach in de Zuidelijke Nederlanden. Belangrijk vertrekpunt blijft de volkscultuur van Mikhail Bakhtin. In het artikel *De volkscultuur en het lachen in de Spaanse Nederlanden* (1992) komt Verberckmoes tot de stelling "[…] dat volks lachen en beschaafd lachen vanaf de 16de

---

[111] J. Bremmer en H. Roodenburg, "Introduction: Humour and History", In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, p. 1.
[112] J. Verberckmoes, "Humour and History: A Research Bibliography", In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, pp. 242-252.
[113] J. Verberckmoes, *De lach: mogelijkheden van ee historisch onderzoek betreffende de Zuidelijke Nederlanden 1599*-1633. Leuven (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KUL), 1984, pp. 128-129.
[114] *Ibid.*, p. 130.

eeuw onderscheiden begrippen werden, die echter niet gescheiden konden worden."[115] Het civilisatieproces veranderde de volkscultuur. Zo verdwenen de narrenfeesten maar andere feesten, zoals Driekoningenavond, namen elementen van de volkscultuur over. De officiële cultuur had de volkscultuur nodig en vice versa. De tegenstelling stimuleerde nieuwe uitdrukkingsvormen, besluit Verberckmoes.[116] In 1998 verscheen *Schertsen, schimpen en schateren*, een herwerkte versie van zijn doctoraatsverhandeling uit 1993.[117]

Het valt op dat tot nog toe enkel historici aan bod gekomen zijn die de middeleeuwen of vroegmoderne tijd bestuderen. Dit weerspiegelt de stand van zaken in het historisch veld. Eigenlijk hoeft de kloof humor – nieuwste geschiedenis niet zo diep te zijn. De pers is en was een bron van humoristische rubrieken. In *Humor als bron voor mentaliteitsgeschiedenis* (1985) trachtte Ann De Rijke een humoranalysemethode uit te werken die op humoristische rubrieken in de pers kon toegepast worden.[118]

Vooral brontypes als de cartoon en de karikatuur krijgen in de geschiedschrijving van de nieuwste tijd aandacht. "Le 19e siècle est l'âge d'or de la caricature," stelt Laurence van Ypersele (1996) in een artikel over karikaturen over de koning tussen 1884-1914.[119] Zij is een van de bedrijvigste (Belgische) historici met de karikatuur als bron.[120] Met *Karikaturen over de Spaanse burgeroorlog* (1987) onderzoekt Lambrecht de themata die over die oorlog in Belgische dagbladen verschenen zijn.[121] Jammer genoeg maakte ze geen theoretische bedenkingen over humor. Vvan de dissertaties over cartoons die werden doorgenomen, maakte geen enkele een link naar humorstudies of een poging tot een humordefinitie.[122] Humor blijft dus binnen de lijntjes van de cartoon.

---

[115] J. Verberckmoes, "De volkscultuur en het lachen", p. 41.
[116] *Ibid.*, pp. 48-49.
[117] VERBERCKMOES, J. *Schertsen, schimpen en schateren. Geschiedenis van het lachen in de Zuidelijke Nederlanden, zestiende en zeventiende eeuw*. Nijmegen : SUN, 1998, 287 p. (Memoria: cultuur- en mentaliteitshistorische studies over de Nederlanden).
[118] Ann De Rijke, *Humor als bron voor mentaliteitsgeschiedenis. Methodologisch ontwerp voor kwantificerend en kwalitatief onderzoek aan de hand van de Gentse weekbladpers tussen 1914 en* 1940. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG), 1985, p. 2.
[119] Laurence van Ypersele, "L'image du roi dans la caricature politique en Belgique de 1884 à 1914", In: *BTNG*, 26 (1996) 1-2, p. 135.
[120] Zie naast vorige voetnoot o.a.VAN YPERSELE Laurence. "La caricature politique en Belgique francophone dans l'entre-deux-guerres." In: *BTNG*, 23 (1992) 3-4, pp. 415-446; VAN YPERSELE Laurence."La caricature et l'historien." In: COURTOIS, Luc et PIROTTE, Jean (sous la dir. de). *Images de la Wallonie dans le dessin de presse (1910-1961). Une enquête dans la presse d'action wallonne*. Louvain-la-Neuve : Fondation wallonne Pierre-Marie et Jean-François Humblet, 1993, pp. 113-117; VAN YPERSELE Laurence. "L'image de la Belgique dans la caricature anticléricale belge de 1884 à 1914." In: *Ridiculosa*, 5 (1998), pp. 112-129.
[121] Jeanine Lambrecht, "Karikaturen over de Spaanse burgeroorlogen in de Belgische dagbladpers (17.7.36-30.3.39)", In: *BTNG*, 18 (1987) 3-4, pp. 801-864.
[122] Geschiedenis: STADEUS, M. *De vooravond (1937-1940) van wereldoorlog II in de cartoons: De visie van de cartoonisten op de politieke gebeurtenissen. Een vergelijkende studie*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 1999, 2 dln., 205 p.+ 227 p. (promotor: R. Van Eenoo); CAMBIER, S. *Karikaturen in de Belgische bezettingspers: een vergelijkende studie van 'Le Soir', 'Volk en Staat' en 'Vooruit'*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 2005, 2 dln., 168+s.p. (promotor:

Met het boek *Humor met een verleden* (2006) van Beyen en Verbercmoes komen we aan de recentste en misschien wel belangrijkste Belgische bijdrage.[123] Het is een oproep om collectieve identiteiten via humor te bestuderen. De verdienste van dit boek is dat het op een kritische wijze het concept humor hanteert. Maar hierover spreken we in het volgend puntje.

Tot slot, als men de literatuur er op nabeschouwt moet men concluderen dat arbeiders geen gevoel voor humor hebben. Artikels over arbeiders en humor zijn quasi onvindbaar. Uitgebreide aandacht is pas in de laatste jaren te zien. In 2007 gaf het tijdschrift *International Review of Social History* (IRSH) in een themanummer een aanzet tot de studie van humor en sociaal protest.[124] Een aantal bijdragen richtten zich specifiek op de rol van humor in de constructie van collectieve identiteit. Humor komt vooral aan bod als middel tot sociaal protest. Met microgeschiedenis als benadering bestudeert Kirsti Sami-Niklander voornamelijk een handgeschreven krant van een groep Finse jongeren uit de arbeidersklasse.[125] Het artikel focust vooral op de functie van ironie, parodie en satire binnen een kleine groep jongeren. Humor als verdoken kritiek komt bij Nghiem Lien Huong aan bod.[126] Op basis van twee grappen analyseert ze de groepsidentiteit van arbeiders in een Vietnamese kledijfabriek.

Interessanter is het werk van Yves Quairiaux. In *L'image du flamand en Wallonie* (2006) gaat hij in de periode 1830-1914 op zoek naar de oorsprong van sociale en politieke stereotypen over Vlamingen in Wallonië.[127] In het sociale luik komt de Vlaamse arbeider die in Wallonië werkte aan bod. Zijn analyse is gebaseerd op Waalse liederen en komisch theater. Humor is bij Quariaux niet zozeer het instrument om tot de kern van de stereotypen te komen. Hiervoor gebruikt hij het dialect dat hij als drager ziet van de meest intieme gevoelens van het alledaagse leven.

Wanneeer we dit resumeren, komen we tot de vaststelling dat historici de mogelijkheden van humor beseffen. Keith Thomas zei het als volgt: "*For when we laugh*

B. De Wever); Communicatiewetenschappen: VERFAILLIE, M. *Analyse van de cartoons in de Vlaamse pers (1995).* Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 1996, 124 p. (promotor: E. De Bens); VAN HOOREBEKE, A. *De politieke cartoon: De cartoons van Plantu over Algerije.* Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 1998, 2 dln., 112+ 82 p. (promotor: F. Saeys);

[123] BEYEN, M. en VERBERCKMOES, J. (eds.). *Humor met een verleden*. Leuven : Universitaire pers Leuven, 2006, 318 p.

[124] 't HART, Marjolein en BOS, Dennis. "Humour and Social Protest." In: *IRSH*, 52 (2007). pp. 1-305.

[125] Kirsti Salmi-Niklander, "Bitter Memories and Burst Soap Bubbles: Irony, Parody, and Satire in the Oral-Literary Tradition of Finnish Working-Class Youth at the Beginning of the Twentieth Century", In: *IRSH*, 52 (2007), pp. 189-207.

[126] Nghiem Lien Huong, "Jokes in a Garment Workshop in Hanoi: How Does Humour Foster the Perception of Community in Social Movements?", In: *IRSH*, 52 (2007), pp. 189-207.

[127] QUARIAUX, Yves. *L'image du flamand en Wallonie. Essai d'analyse sociale et politique (1830-1914).*Bruxelles : Labor, 2006, 663 p.

we betray our innermost assumptions."[128] Een studie van humor, legt de culturele regels bloot.

Niet dat het helemaal kommer en kwel is, een aantal historici zullen aan bod komen in het theoretisch stuk, maar de meeste de meeste werken nemen een onvoldoende kritische houding aan tegenover het concept humor. Weinigen vragen zich af wat humor eigenlijk is. Is de lach een uiting van humor? Welke functies heeft humor? Hoe functioneert het ten opzichte van identiteit? In groepen?

Wellicht is het gebruikte bronnenmateriaal één van de oorzaken. Het gaat vaak om bronnen waarvan manifest is aangeduid dat het om humor gaat. In *A Cultural History of Humour* (1997) gebruiken de auteurs allerhande soorten informatiebronnen: etiquetteboekjes, schilderijen, kluchtboeken, parlementaire documenten, dagboeken, et cetera.[129] Ann De Rijke besloot enkel die stukken met "[…] expliciete aanduiding van de tijdgenoot over wat humoristisch bedoeld was […]" in haar verhandeling te analyseren.[130] Hetzelfde zien we in het themanummer van het IRSH.

De vraag is echter hoe representatief zulke bronnen zijn. Antropoloog Apte (1985) merkt op dat maar weinig humoranalyses aangeven in hoeverre het gebruikte materiaal karakteristiek is voor de werkelijkheid. Er wordt snel aangenomen dat grappen wijdverspreid zijn in de samenleving. "Such claims, which are rarely based on statistical validation, appear to reflect the subjective impressions of the researchers."[131] Roodenburg (1997) wijst er op dat kluchtboeken niet vertellen wie aan wie de grappen vertelde en op welke manier dit gebeurde. Bepalen uit welke sociale groep de grappen komen, wordt problematisch.[132]

Met de Strijdpenning beschikken we echter over een bron die niet bedoeld was als een humoristische rubriek. Met andere woorden, de uitingen die daarin voorkomen, worden in het alledaagse leven gebruikt. Ze weerspiegelen de gedeelde culturele waarden.

Het opzet verschilt ook met die van het IRSH-themanummer. Daarin wordt vooral bekeken hoe humor in bepaalde situaties functioneert: als verdoken kritiek, als 'weapon of the weak', als middel om een boodschap over te brengen, als groepsversterking, et cetera. Het opzet van deze verhandeling is anders: via humor identiteiten analyseren. Niet de functie van humor maar de identiteiten die het weergeeft, zijn belangrijk.

---

[128] K. Thomas, *art. cit.*, p. 77.
[129] J. Bremmer en H. Roodenburg, "Introduction", p. 3.
[130] Ann De Rijke, op. cit., p. 34.
[131] M.L. Apte, *Humor and Laughter. An Anthropological Approach*. Ithaca – Londen : Cornell University Press, 1985, p. 128.
[132] H. Roodenburg, "To converse agreeably: civility and the telling of jokes in seventeenth-century Holland", In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, p. 113.

Hoewel humor niet het primaire instrument is, komt de benadering van Quairiaux (2006) het dichtst bij onze doelstellingen. Het is wellicht geen toeval dat hij via het dialect met humor in aanraking komt. Dit toont aan dat humor informatie verschaft over het alledaagse leven. Maar eerst hebben we nog wat sociale theorie nodig.

1.2. Sociale theorie

Zoals aangegeven in de inleiding van dit hoofdstuk, wordt humor in het woordenboek gedefinieerd als een "situatie of uitspraak die vrolijke verbazing en gelach opwekt." [133] Als men wat dieper graaft, wordt het echter minder eenduidig. De wetenschappelijke literatuur kent tientallen zoniet honderden definities. Het heeft dan ook geen zin om ze hier allemaal te herhalen. Enkel de grote lijnen worden hier uiteengezet.[134]

Opvallend in humoronderzoek is dat hedendaagse werken nog vaak verwijzen naar theorieën van decennia terug. Enerzijds kan dit betekenen dat deze oude theorieën algemeen aanvaard zijn en geen vernieuwing nodig hebben. Maar zoals we zullen zien, betekent het eerder dat rond de definitie van humor nog altijd grote discussie bestaat. Zelfs voor een huidige stand van zaken is het dan nog nuttig om oudere theorieën te belichten. Doorgaans worden humortheorieën volgens de classificatie van Monro's *Argument of Laughter* (1951) neergeschreven. [135] Drie overkoepelende categorieën worden onderscheiden: superioriteits-, incongruentie- en ontspanningstheorieën. Omdat vele humortheoretici niet in één hokje te duwen zijn – en omdat vele werken nogal verschillen inzake classificatie – zullen we deze weg niet verder bewandelen.[136] Een korte uitleg wordt wel gegeven.

1.2.1. Classificatie van humortheorieën

De superioriteitstheorie stelt dat de lach verschijnt indien men zich superieur voelt ten opzichte van anderen. Voornaamste protagonist van deze these is Thomas Hobbes. Door vergelijking met het inferieure van ons vroegere zelf of van anderen, komt er bij ons

---

[133] Van Dale Groot woordenboek hedendaags Nederlands, 2005

[134] Uitgebreide overzichten zijn o.a. verschenen in RASKIN, V. *Semantics mechanisms of humor*. Dordrecht : D. Reidel, 1985, xix+284 p. (Studies in linguistics and philosophy, 24); ATTARDO, Salvatore. *Linguistic Theories of Humor*. Berlijn : Mouton de Gruyter, 1994, xix+426 p. (Humor Research, 1); Een heel ruime synthese met psychologische invalshoek is MARTIN, R.A. *The psychology of humor: an integrative approach*. New York : Academic Press, 2007, xviii+446 p; Een bespreking van humortheorieën in hun ontstaanscontext is te vinden in BILLIG, Michael. *Laughter and Ridicule. Towards a Social Critique of Humour*. London - Thousand Oaks, California - New Delhi : Sage, 2005, vii+264 p.

[135] MONRO, D.H. *Argument of Laughter*. [Carlton] : Merlbourne University Press, [1951].

[136] Zo wordt Henri Bergson in 3 verschillende hokjes geduwd, nl. agressie, superioriteit en incongruentie door respectievelijk A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid: de humor als sociaal verschijnsel*. Meppel : J.A. Boom en Zoon, 1971, p. 142; S. Attardo, *Linguistic Theories of Humor*. Berlijn : Mouton de Gruyter, 1994, p. 50. (Humor Research, 1); J. Le Goff, "Laughter in the Middle Ages", In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, p. 47.

huidige zelf een plotse bewustwording van eminentie. Hobbes noemde het een *sudden glory*.[137] De mens is in constante strijd met elkaar en de lach verschijnt zodra men wint.[138] De wortels van deze theorie gaan terug tot in de Klassieke Oudheid. Voor Plato kwam het lachen enkel door menselijk kwaad en dwaasheid. De lach was dan ook schadelijk.[139] Aristoteles ging hiermee akkoord en zag vooral spot in het lachen.[140] Feinberg merkt in zijn *The Secret of Humor* terecht op dat superioriteit alleen niet voldoende is om grappig te zijn.[141]

Een tweede classificatie is de ontspannings- of relief/release-theorie. De basisstelling is dat de lach voor ontspanning zorgt nadat fysieke of psychische energie werd opgebouwd. Hoewel Spencer één van de eerste was, wordt vooral Sigmund Freud als vertegenwoordiger gezien.[142] Freud stelt dat er voortdurend energie gebruikt wordt om het gedrag te conformeren aan de beperkingen en remmingen die de samenleving oplegt.[143] Zodra iets lachwekkends gebeurt, ontstaat een energieoverschot in het lichaam. De opgestapelde energie vloeit uiteindelijk weg via de lach.

Een laatste overkoepelende classificatie is de incongruentiethese. Een ongerijmdheid treedt op zodra iets niet overeenstemt met een verwacht patroon.[144] Vertegenwoordigers van de incongruentiethese zijn o.a. Kant, Schopenhauer, en opnieuw Aristoteles. Eerst genoemde wordt gezien als grondlegger van de moderne definitie.[145] De *bisociation* van Arthur Koestler kan men ook onder deze categorie plaatsen. In zijn *The Act of Creation* (1964) wordt humor als onderdeel van het creativiteitsproces – het ontdekken van verborgen overeenkomsten – geplaatst.[146] Dit gebeurt via *bisociation*: twee afzonderlijke op zichzelf staande ideeën worden verenigd tot een nieuw idee.[147] Evenals bij de vorige theorieën wordt de nadruk gelegd op het centrale element, maar op zich is dit niet voldoende om humor of lachen te genereren. In de laatste jaren werd aan deze theorie de *incongruity-resolution* toegevoegd: vooraleer incongruentie tot humor leidt, dient men de ongerijmdheid op te lossen.[148] We gaan nu over tot de bespreking van de voornaamste discussiepunten.

---

[137] L. Feinberg, *The Secret of Humor*. Amsterdam : Rodopi, 1978, p. 6.
[138] J. Morreall, *Taking Laughter Seriously*. Albany : State University of New York Press, 1983, p. 5.
[139] *Ibid.*, p. 4.
[140] *Ibid.*, p. 5.
[141] L. Feinberg, *op. cit.*, p. 7.
[142] J. Morreall, *op. cit.*, pp. 22-23.
[143] J. Verberckmoes, *De lach.* p. 33.
[144] S. Attardo, *Linguistic Theories of Humor*, p. 48; parafrasering van een citaat uit MCGHEE, P.E. *Humor: Its origin and Development*. San-Francisco-Reading: Freeman, 1979, pp. 6-7.
[145] *Ibid.*, pp. 47-48.
[146] A. Koestler, *The Act of Creation*. New York : Macmillian, 1964[6], p. 27.
[147] *Ibid.*, p. 35.
[148] S. Attardo, *Linguistic Theories of Humor*, p. 143; parafrasing van een citaat van FORABOSCO, G. "Cognitive aspects of the humor process: the concept of incongruity." In: *Humor*, 5 (1992) 1, pp. 45-68.

1.2.2. De lach als verklikker van humor?

Kan men lachen gelijkstellen aan humor? Wordt er enkel om humor gelachen? En lacht men altijd zodra er humor is? Niet elke auteur maakt een onderscheid. Men kan echter stellen dat in de laatste decennia hierover een consensus is bereikt. De antropologe Douglas schreef in haar *Implicit meanings* (1999) dat de lach op zich niet voldoende is om te bepalen of iets grappigs is.[149] Want "[…] it is generally recognised that one can appreciate a joke without actually laughing, and one can laugh for other reasons than from having perceived a joke."[150] Morreall vraagt zich in *Taking Laughter Seriously* (1983) af of het wel mogelijk is een theorie van de lach te ontwikkelen.[151] De moeilijkheden liggen voornamelijk in de diverse uiteenlopende situaties waarin of waarmee men lacht.

Attardo parafraseert in zijn *Linguistic Theories of Humor* (1994) de vijf redenen van Olbrechts-Tyteca waarom lachen als criterium voor humor onhoudbaar is.[152] Ten eerste is lachen veel ruimer dan humor. Er is bijvoorbeeld het fysiologisch lachen, veroorzaakt door chemische stoffen. Daarnaast heeft lachen niet altijd dezelfde betekenis. Het fenomeen van het ritueel lachen hoort hieronder. Olbrechts-Tyteca stelt dat de lach in Afrika meer een teken van schaamte en verbazing is dan amusement. Ten derde staat de lach niet in verhouding tot de intensiteit van humor. Door opvoeding en ouderdom leren we reacties onder controle houden. Regelmatig in contact komen met humor kan tot onverschilligheid leiden. Vervolgens zien we dat humor soms gelach, soms een glimlach teweegbrengt. Er bestaat geen consensus of de glimlach een verzwakte vorm is. Ten laatste kan de lach niet altijd direct geobserveerd worden. Lachen kan zelfs gesimuleerd worden.

Dit laatste benadrukt ook Morreall (1983). Lachen kan gebeuren zonder de aanwezigheid van plezier, bv. om de baas te plezieren of om spanning te verminderen. Omdat lachen vrijwillig is, kan het dus onderdrukt of geforceerd worden.[153] Verder dient men volgens Morreall in de stemming te zijn om te lachen. Die is er pas bij een gevoel van veiligheid.[154] Ook antropoloog Henk Driessen stelt in *Humour, Laughter and the Field* (1997) dat men kan lachen zonder te grappen. In hun veldonderzoek lachen antropologen

---

[149] De originele tekst verscheen in DOUGLAS, M. "The Social Control of Cognition: Some Factors in Joke Perception." In: *Man*, 3 (1968) 3, pp. 361-376 en werd herdrukt in haar boek Implicit meanings (1975). De tweede editie ervan wordt hier gebruik DOUGLAS, M. *Implicit meanings: selected essays in anthropology. 2nd edition.* Londen – New York : Routledge, 1999, xx+322 p.
[150] M. Douglas, *Implicit meanings: selected essays in anthropology. 2nd edition*. Londen – New York : Routledge, 1999, p. 148.
[151] J. Morreall, *op. cit.*, pp. 1-3.
[152] S. Attardo, *Linguistic Theories of Humor*. pp. 11-12.
[153] J. Morreall, op. cit., pp. 58-59.
[154] *Ibid*, p. 53.

vaak om de spanning vanwege een eerste contact met vreemden of door pogingen om de taal te spreken.[155]

1.2.3. Humor als sociale pratijk

Kan er gelachen worden zonder aanwezigheid van een ander of dient men minstens met twee of meer te zijn? Volgens Henri Bergson is niets komisch buiten de mens. Zonder de mens geen lach. Zelfs één individu is niet voldoende, er moeten andere mensen aanwezig zijn. "Ons lachen is altijd het lachen van een groep."[156]

In *Sociologie van de zotheid* (1971) stelt ook Zijderveld expliciet dat humor een sociaal fenomeen is.[157] De Nederlander meent dat met de eenzame schipbreukeling op een onbewoond eiland vaak gelachen wordt, maar de gestrande heeft zelf minstens één iemand nodig om te kunnen lachen. Maar zoals met vele zaken in de humorstudies bestaat hier ook geen overeenstemming over.

Ook de Franse historicus Le Goff vindt dat de lach minstens een duo nodig heeft maar de personen kunnen evenwel "[…] real or imagened […] " zijn.[158] Er is altijd iemand die de lach veroorzaakt en iemand die lacht. In de inleiding van *Humor met een verleden* (2006) onder redactie van Beyen en Verberckmoes lezen we dat zij de metafoor van de schipbreukeling niet delen.[159] Wel stellen ze dat de schipbreukeling lacht "[…] omdat hij de situatie waarin hij zich bevindt in verband kan brengen met zijn herinneringen aan de bewoonde wereld."[160] We moeten ons dan wel afvragen of de arme man niet kan lachen met, stel, gedrag van dieren? Hoeft hij hiervoor terug te grijpen naar herinneringen in de bewoonde wereld?

1.2.4. Waarom lacht men?

Waarom lachen we? Zowat ieder werk heeft hier een eigen visie op. Laten we beginnen bij de Franse filosoof Henri Bergson en zijn werk *Le rire* (1900). Bergson stelt dat gedrag komisch wordt indien het inelastisch, mechanisch wordt, buiten de wil van de persoon om.[161] Het lachen om een rennende man die valt is vanwege de onvrijwilligheid en

---

[155] H. Driessen, "Humour, Laughter and the Field: Reflections from Antropology", In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, p. 230.
[156] H. Bergson, *Het lachen: Essay over de betekenis van het komische (inl. Jan Bor; vert. Eric de Marez Oyens)*. Amsterdam – Meppel : Uitgeverij Boom, 1993, p. 31. (Boom Klassiek); Het origineel verscheen in 1900.
[157] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, pp.13-14.
[158] J. Le Goff, *art. cit.*, p. 40.
[159] M. Beyen en J. Verberckmoes, *art. cit.*, p. 17.
[160] *Ibid.*, p. 18.
[161] H. Bergson, *op. cit.*, pp.15-16.

dus het mechanische van het gedrag.[162] De man had geen controle meer over zijn lichaam en is subject van de materie, zijn lichaam. Bergson ziet een strijd tussen de ziel, die voortdurend verandert, en de materie, die streeft naar automatismen.[163] Zodra de materie er in slaagt de ziel te automatiseren, te mechaniseren, "[…] weerspiegelt zich dat in een komisch effect op het lichaam."[164] De theorie van Bergson kreeg vanwege de nadruk op mechanisering kritiek.

De Nederlandse socioloog Zijderveld zag het net omgekeerd. Niet de mechanisering maar de onverwachtse verstoring ervan wordt als essentieel kenmerk van humor gezien.[165]De Belgische socioloog Eugène Dupréel schreef zijn artikel *Le problème sociologique du rire* (1949) onder meer als reactie op de mechaniseringsthese.[166] Hij toonde aan dat lachen ook verwekt kan worden door het omgekeerde van starheid. Een oude verstijfde man die plots blijk geeft van enorme lenigheid, kan ook de lach opwekken.[167] Zelfs indien er een soort mechanisatie is, hoeft dit niet altijd tot lachen te leiden. "Ainsi de l'identique et de la répétition il résulte tantôt le rire, tantôt des effets tout différents, soit la grâce, soit la grandeur."[168] Ook Arthur Koestler bekritiseert de mechaniseringsthese. Indien deze juist is, "[…] there would be nothing more funny than a corpse."[169] Mijn inziens interpreteert Koestler Bergson ietwat verkeerd. Bergson had het vooral over de mechanisering van levende zielen.

Hoe verhoudt humor zich tot de samenleving? Zijderveld schreef in 1968 het artikel *Jokes and their Relation to Social Reality* als reactie op Freud.[170] Zoals de titel laat uitschijnen, plaatst Zijderveld humor in de sociale realiteit i.p.v. het onbewuste. Zijn boek *Sociologie van de zotheid* (1971) is een verdere uitwerking van het artikel. Humor is spelen met zininhouden. Er wordt weinig belang gehecht aan de grappenmaker zelf doordat de context de humor bepaalt.[171] Ook Mary Douglas (1999) benadrukt dat de grap enkel in de totale sociale situatie begrepen kan worden.[172] Alleen dan zie je het verschil tussen obsceniteit en humor. De grap kan ook nooit incongruent zijn want het moet de sociale structuur weerspiegelen. Indien niet, is het obsceen.

---

[162] *Ibid.*, p.30.
[163] *Ibid.*, p.43.
[164] *Ibid.*, p.44.
[165] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, pp. 39-40.
[166] Het artikel verscheen voor het eerst in 1928 maar hier wordt gebruikt gemaakt van DUPRÉEL, E. "Le problème sociologique du rire." In: DUPRÉEL, E. *Essais pluralistes.* Paris : PUF, 1949, pp.27-69.
[167] E. Dupréel, "Le problème sociologique du rire", In: DUPRÉEL, E. *Essais pluralistes.* Paris : PUF, 1949, p. 38.
[168] *Ibid., loc. cit.*
[169] A. Koestler, *op. cit.*, p. 42.
[170] ZIJDERVELD, A.C. "Jokes and their Relation to Social Reality." In: *Social Research*, 35 (1968) 2, pp. 268-311.
[171] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, p. 23.
[172] M. Douglas, *op. cit.*, p. 158.

Zijderveld onderscheidt verschillende speeldimenies. Het spelen met taal uit zich o.m. in *spoonerism* (verdraaien van woorden) en *chiasme* (een bestaande structuur op andere plaatsen).[173] Daarnaast bestaat er ook nog het spelen met logische zininhouden (bv. absurde humor), met emotionele zininhouden (bv. zwarte humor) en met zininhouden van het alledaagse leven (bv. parodie, satire, karikatuur, et cetera).[174]

Belangrijk is de kritiek die Christie Davies uit in zijn *Commentary on Anton C. Zijderveld's Trend Report* (1984). Davies benadrukt hierin de noodzaak om bij sociologisch onderzoek comparatief te werk te gaan. Het belang ligt niet meteen in het feit dat men andere zininhouden heeft, maar dat men op zoek moet gaan naar de sociale oorsprong van deze betekenissen.[175] In zijn *Trend report* (1983) stelde Zijderveld namelijk dat de betekenissen in de grap irreëel zijn.[176] Bij het ontvangen van een grap wordt het verschil tussen werkelijkheid en fictie weggelachen, waarmee het irreële bevestigd wordt. Davies (1984) merkt terecht op dat ook de realiteit onduidelijk, tegenstrijdig, … kan zijn. Het maken van een grap dient dan als correctie op de realiteit.[177]

In *Taking Laughter Seriously* (1983) probeert John Morreall een allesomvattende humortheorie op te stellen. "Laughter results from a pleasant psychologicial shift," stelt de auteur.[178] Lachen en humor zijn nauw verbonden maar geen synoniemen. Gekriebel leidt wel tot lachen, maar is geen humor. Er is een meer geavanceerde verschuiving nodig, nl. "[…] a conceptual shift."[179] Via spelen met concepten komen we al snel bij incongruentie terecht. De verschuiving moet plots zijn. Hoe groter de verschuiving, hoe meer tijd het mag innemen.[180] Het lachwekkende van de grap zit hem in de onverwachtheid van de punch line.

Morreall is niet de enige die het plotse als essentieel element ziet. We zagen eerder Thomas Hobbes' *sudden glory*. Kant zag het lachen als een affectie door een plotse transformatie.[181] Koestlers energiestroom eindigt pas in lachen zodra de spanning ervan plots bevrijdt wordt.[182] Mijns inziens kan men hierbij een kanttekening plaatsen. Het plotse kan bijdragen tot het lachwekkende maar is geen essentieel onderdeel. Ook Zijderveld (1971) deelt die mening.[183] Hoe onverwacht is een punch line indien de grap al eens

---

[173] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, pp. 24-27.
[174] *Ibid.*, pp.27-29; 29-32; 32-36.
[175] C. Davies, "Commentary on Anton C. Zijderveld's Trend Report on 'The Sociology of Humour and Laughter'", In: *Current Sociology*, 32 (1984) 3, p. 148.
[176] A.C. Zijderveld, "Trend Report: The Sociology of Humour and Laughter", In: *Current Sociology*, 31 (1983) 12, p. 35.
[177] C. Davies, "Commentary on Anton C. Zijderveld's Trend Report", p. 150.
[178] J. Morreall, op. cit., p. 39.
[179] *Ibid.*, p. 42.
[180] *Ibid.*, pp. 48-51.
[181] S. Attardo, *Linguistic Theories of Humor*, pp. 47-48.
[182] A. Koestler, *op. cit.*, pp. 32-35.
[183] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, p. 40.

verteld werd? En hoe komt het dan dat met diezelfde grap nogmaals gelachen kan worden? Gekriebel leidt volgens Morreall niet tot gelach indien men het ziet aan komen.[184] Probeer de proef op de som te nemen bij een 'kriebelgevoelig' iemand. Verder stelt Morreall vast dat de verschuiving die gelach veroorzaakt plezierig moet zijn.[185] Dit kan enkel bij een gevoel van veiligheid (cf. supra).

1.2.5. Functies van humor

Waarvoor dient humor nu? Zijderveld (1971) bespreekt een vijftal sociale functies.[186] De eerste functie van humor dient als contrapunt en spiegel van de maatschappij.[187] De samenleving bestaat naast een dominant waardesysteem uit nog vele andere. De tegenstellende waardesystemen zijn complementair. Humor kan deze waardesystemen blootleggen.

Ten tweede zijn humor en lachen ook communicatiemiddelen. Betekenissen en informatie worden doorgegeven. Daarnaast vormt humor mee de groepssolidariteit. Ten vierde kan humor conflictsituaties tot uiting brengen. Het helpt o.m. stereotypen verder te verspreiden. Ten laatste fungeert humor ook als geweldloos verzet. Zijderveld acht dit de belangrijkste functie van humor.[188] Het kan het dominante waardesysteem ontwapenen en ontideologiseren door de dominante zininhouden bloot te stellen aan andere.[189]

In zijn conclusie schrijft hij dat de rol van humor in de maatschappij afnam. Hij bepaalde een aantal oorzaken.[190] Ten eerste de toenemende gelijkheid. Er is meer uniformiteit maar doordat het individu vele identiteiten bezit is er spanning. Men gaat op zoek naar pluriformiteit en macht. Bewegingen als black power, student power, feminine power, … zijn volgens de socioloog kenmerkend. Ten tweede zorgt concurrentie voor prestigedrang. De mens wordt berekend en lacht meestal ten koste van anderen. Ten laatste is er een commercialisering van humor. Om te voldoen aan het 'gemiddelde gevoel voor humor' wordt humor slap en is het geweldloze verzet veraf. De lachbanden symboliseren dit. Indien humor niet bevrijdend kan werken, staat de mens "[…] waarschijnlijk voor een apocalyptische toekomst waarin hem langzaam maar zeker het lachen zal vergaan."[191]

---

[184] J. Morreall, op. cit., p. 41.
[185] *Ibid.*, p. 52.
[186] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, pp. 137-166.
[187] *Ibid.*, pp. 142-143.
[188] A.C. Zijderveld, "Trend Report", p. 58.
[189] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, pp. 162-163.
[190] *Ibid.*, pp. 168-174.
[191] *Ibid.*, p. 174.

1.2.6. Agressie

Als humor het dominante waardesysteem aanvalt, kan men dan stellen dat humor agressief is? In de mechaniseringsthese van Bergson zit humor als sociale correctie vervat. De lach dient begrepen te worden in zijn maatschappelijke context en kent een sociale functie.[192] De mechanisering van iemand wordt volgens Bergson gezien als gevaar voor de samenleving. De persoon in kwestie houdt zich op dat moment niet bezig met het levende. Omdat er geen 'feitelijke aantasting' is, zal vanwege het komische effect dat de mechanisering sorteert, de maatschappij lachen.[193] "Het is bedoeld om iemand te vernederen en de persoon om wie het gaat een onaangenaam gevoel te bezorgen."[194]

Zijderveld (1971) heeft hierop kritiek. Het feit dat Bergson vijandigheid en agressie in alle vormen van lachen ziet, kan "[…] slechts verklaard […] worden als een voortvloeisel van de paranoia van de moderne mens, die onder invloed van verschillende faktoren de kunst van de zotheid heeft verleerd."[195] Zijderveld (1971) meent dat het element agressie in humor overschat wordt.[196] Humor speelt met betekenissen of logica maar verwijst hiervoor niet noodzakelijk naar psychologische of sociologische realiteiten.[197] Een vreemde opmerking voor iemand met de basisthese dat humor een sociaal verschijnsel is.

Davies (1984) vindt niet dat correctie de enige functie is, maar onder bepaalde omstandigheden kan een grap optreden als correctie van de tegenstrijdige realiteit. Daarnaast zijn competitie en agressie in humor verstrengeld. Een bananenschil-grap kan onschuldig zijn maar kan ook de betekenis van "[…] you are clumsier than I am" in zich dragen.[198] Bovendien blijkt volgens Davies dat 'agressieve' grappen populairder zijn.[199]

Koestler meent dat het algemene element in humor *aggressive-defensive* of *self-asserting tendency* is.[200] In 'beschaafde' humor is de agressie gesublimeerd en vaak onbewust maar bij kinderen en 'primitieven' is deze vaak wreed en van opschepperige zelfhandhaving.

Ook voor Feinberg heeft humor altijd een element van *playfull aggression*.[201] Of het nu verdraaiing van de taal is of gewone lolbroekerij, iets of iemand acht zich superieur. Naar mijn mening trekt Feinberg agressie te ver door. De antropoloog Apte vindt in *Humor*

---

[192] H. Bergson, *op. cit.*, p.32.
[193] *Ibid.*, p.39.
[194] *Ibid.*, p.133.
[195] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, p. 142.
[196] *Ibid.*, pp. 137-138.
[197] *Ibid.*, p. 141.
[198] C. Davies, "Commentary on Anton C. Zijderveld's Trend Report", p. 149.
[199] *Ibid.*, pp. 150-151.
[200] A. Koestler, *op. cit.*, p. 52.
[201] L. Feinberg, o*p. cit.*, p. 7.

and Laughter (1985) dat humor ook gewoon als plezier en entertainment bedoeld kan zijn.[202]

1.2.7. Humor als sociale incongruentie

Spelen met zininhouden, bisociation, afwijken van normen, … tot nog toe lijkt alles van het fenomeen humor in de richting van incongruentie te wijzen. Struikelen, taalspelletjes, grappen, moppen, en dergelijke meer zijn ongerijmdheden. Maar men moet opletten om humor louter als uiting van incongruentie te zien. Niet alle ongerijmdheden duiden op humor. Een bomontploffing wijkt sterk af van de norm, maar wordt meestal niet als humor beschouwd.

Een belangrijke kritiek leverde Veale in *Incongruity in humor: Root cause or epiphenomenon?* (2004). Hierin stelt hij dat incongruentie geen noodzakelijk ingrediënt is. Hoewel meestal totaal ongrappig bevatten goocheltrucs wel veel ongerijmdheden. Hij vraagt zich af of de ongerijmdheid niet eerder een gevolg is van de keuze die gemaakt wordt bij het interpreteren van een grap.[203] Laten we het voorbeeld van Veale er bij halen: "*Women are always using me to advance their careers. Damned anthropologists!*"[204] De eerste zin bouwt een beeld op waarin vrouwen zich aanbieden aan een man met een hoge positie. De lezer heeft de keuze tussen a) zelfvernedering: de man is een onderzoekssubject van vrouwelijke antropologen of b) seksueel: vrouwelijke antropologen bieden zich aan. Volgens de stelling van Veale wordt de vernederende interpretatie gekozen omdat het volgens de sociale logica leuk is iemand te beledigen. De incongruentie is maar een nevenverschijnsel. Een humortheorie moet volgens Veale kijken naar de sociale verklaring waarom men plezier heeft in het beledigen.[205]

Incongruentie is dus niet zomaar gelijk te stellen met humor. Maar wat wel overeind blijft, is dat humor op een incongruentie wijst. Humor toont een ongerijmdheid met de sociale logica aan.

Tot hier de uiteenzetting over humor. Om humor met identiteit te koppelen behandelen we eerst het concept identiteit.

2. Humor en identiteit

De Nederlandse historicus Frijhoff stelde in 1992 met het reviewartikel *Identiteit en identiteitsbesef* vast dat het begrip identiteit ongedefinieerd was. Toch werd het begrip toen

[202] M.L. Apte, *op. cit.*, p. 145.
[203] T. Veale, "Incongruity in humor: Root cause or epiphenomenon?", In: Humor, 14 (2004) 4, p. 424.
[204] *Ibid.*, p. 422.
[205] *Ibid.*, p. 424.

al twintig jaar door historici gehanteerd.[206] Bijna vijftien jaar later kon Gunn (2006) concluderen dat de studie van identiteiten zijn hoogtepunt kende tijdens de jaren 1980 en 1990.[207] Gedurende die vijftien jaar werd min of meer een consensus rond de definitie gevormd, in de zin dat het sociaal-constructivisme algemeen aanvaard wordt. Identiteiten bezitten geen essentialistische kenmerken maar worden geconstrueerd door het individu en zijn omgeving.

De wortels van het constructivisme, hoewel al geuit door 19de-eeuwse filosofen als Schopenhauer (1788-1860) en Nietzsche (1844-1900), zijn vooral bij Franse denkers als Foucault en de Certeau te vinden.[208] Terwijl de eerste vooral het vogelperspectief benadrukte, beklemtoonde de laatste de, weliswaar beperkte, bewegingsvrijheid van het individu. De veronderstelling dat de sociale werkelijkheid geconstrueerd wordt, is echter bij beide terug te vinden.

Het eigenlijke gebruik van het woord 'constructie' was ter vervanging van 'representatie', zo leert Burke (2007) ons. 'Representatie' wekte te veel de illusie op van een weerspiegeling van de sociale werkelijkheid.[209] Op zijn beurt was de geschiedenis van de representatie de plaatsvervanger van de mentaliteitsgeschiedenis van de *Annales*-school. Aanvankelijk ingezet door historici als Lucien Fèbvre en Marc Bloch uit de eerste *Annales*-generatie, werd de mentaliteitsgeschiedenis vooral in de jaren 1960 toegepast door de tweede generatie. De succesvolle kwantitatieve methode met evoluties van de *longue durée* werd weliswaar onder invloed van de *linguistic turn* bekritiseerd. De veralgemeningen hadden geen oog voor verscheidenheid.[210] Het constructivisme daarentegen legt de klemtoon meer op het bewuste aspect. In verband met de constructie van identiteit wordt het jaar 1983 als scharnierpunt beschouwd. Toen verschenen *Imagined Communities* van Benedict Anderson en *The Invention of Tradition* door Eric Hobsbawn en Terrence Ranger. Met verbeelde gemeenschappen en uitgevonden tradities werd de constructie van identiteit onderstreept.[211]

Gunn (2006) poneert dat het onderzoek naar identiteit in de laatste twintig jaar een historiografische en intellectuele verschuiving kent.[212] Ten eerste, in de laatste jaren verschuift de aandacht vooral naar identiteiten die voorheen geen historische karakter schenen te hebben, zoals gender, ten nadele van o.a. nationale identiteit. De erkenning van

---

[206] Willem Frijhoff, "Identiteit en identiteitsbesef. De historicus en de spanning tussen verbeelding, benoeming en herkenning", In: *BMGN*, CVII (1992) 4, pp. 619-620.
[207] Simon Gunn, *History and Cultural Theory*. Harlow : Pearson, 2006, p. 131.
[208] Peter Burke, *Wat is Cultuurgeschiedenis? (vert.: Alwin Van Ee en Bastiaan Bommeljé).* Utrecht : Bijleveld, 2007, pp. 114-117.
[209] *Ibid.*, p. 113.
[210] Marc Boone, *Historici en hun métier. Een inleiding tot de historische kritiek*. Gent : Academia Press, 2007, p. 157.
[211] Peter Burke, Wat is Cultuurgeschiedenis?, pp. 123-125.
[212] Simon Gunn, *op. cit.*, p. 152.

identiteit als een veelgelaagd historisch proces is een tweede verschuiving. Identiteit is geen monolithisch gegeven en het gaat niet om een eenduidige relatie tussen het Zelf en de Ander. Tot slot, identiteit schuilt niet enkel in het hoofd maar komt eveneens tot uiting in de handelingen en praktijken van het individu.

Wat is identiteit nu concreet? Indien we Frijhoff (1992) volgen, moeten we een onderscheid maken tussen identiteit en identiteitsbesef. Identiteitsbesef is de perceptie of de verbeelding van identiteit. Het is een toe-eigeningsproces dat 'iets' (een ding, individu, identiteit of eender wat) als 'eigen' wordt begrepen door de eigenschap(en) van dat 'iets' te verbeelden, een naam te geven en te herkennen iets als 'eigen'.[213] Identiteit is volgens Frijhoff het resultaat van de interactie tussen perceptie en praxis.[214] Dit onderscheid blijft enigszins vaag. Het opzet is voornamelijk aan te tonen dat identiteit niet enkel verbeelding is, maar evenzeer een relatie tot de werkelijkheid heeft. Maar hierdoor wordt de perceptie van het handelen genegeerd. Ook al heeft identiteit gevolgen in de werkelijkheid, deze gevolgen zijn evengoed onderhevig aan perceptie.

Duidelijker is de definitie van Brown (2005). Identiteit is met name het product van:

> *"[...] self-perception by the individual (how we see ourselves in a mirror, and how we respond to what we 'see'), and perception by others in society (our response to what others think of us)."*[215]

Met betrekking tot het individu draait identiteit rond de kernvragen 'wie of wat ben ik en ben ik niet' in relatie tot wat anderen over 'mij' denken. De relatie tussen het Zelf en de Ander beïnvloedt identiteiten. Het kan ze versterken of afzwakken.

Zoals Grever en Ribbens in *Nationale identiteit en meervoudig verleden* (2007) stellen, is identiteit een relationeel begrip met verschillende factoren en wijst het op een ruimtelijk en historisch besef van het individu in relatie tot anderen.[216]

Duidelijk beïnvloed door de *linguistic turn* ligt achter deze definities impliciet de werking van taal verscholen. Het individu identificeert de wereld door het betekenis te geven. De betekenisgeving gebeurt door 'iets' cognitief te benoemen. Dat 'iets' kan een materieel object zijn maar evengoed een handeling. Zodra een identiteit gecommuniceerd wordt, komen we bij de begrippen *signifié* en *signifiant* van de Saussure, later uitgewerkt door o.a. Roland Barthes, terecht.[217] Een woord is de materiële drager, de *signifiant* of

---

[213] Willem Frijhoff, "Identiteit en identiteitsbesef.", p. 614.
[214] *Ibid.*, p. 615.
[215] Callum G. Brown, *Postmodernism for Historians*. Harlow : Pearson Education, 2005, p. 118.
[216] Maria Grever en Kees Ribbens, *Nationale identiteit en meervoudig verleden.* Den Haag - Amsterdam : WRR - Amsterdam University Press, 2007, p. 21.
[217] Zie o.a. BARTHES, Roland. *De nulgraad van het schrijven – Inleiding in de semiologie (vert.: E. Axel van Caspel).* Amsterdam : Meulehoff, 1970, 183 p.

betekenaar, dat gerelateerd wordt aan een concept, een *signifié* of een betekende, en samen vormen ze het teken. De relatie tussen 'iets' en de identiteit verhoudt zich op eenzelfde manier als die tussen het woord en het concept. De identiteit van 'iets', m.a.w. de cognitieve voorstelling, heeft geen eenduidige relatie met de werkelijkheid. De betekenis van woorden is even veranderlijk als die van identiteiten. Dit betekent dat de wereld geconstrueerd wordt door mentale voorstellingen (de *langue* in de Saussures woorden) en niet omgekeerd. Identiteit wordt sociaal geconstrueerd door de perceptie van het Zelf en de Ander.

Veranderlijkheid is niet gelijk aan willekeurigheid. De mens is een sociaal wezen en sociale relaties laten geen absolute willekeurigheid toe. Er moet een vorm van voorspelbaarheid aanwezig zijn. Indien men alles elke keer opnieuw moet definiëren, geraakt men geen stap vooruit. Identiteiten hebben met andere woorden een tijdsduur. Dit heeft als gevolg dat identiteiten, hoewel ze geen ondubbelzinnige relatie met de werkelijkheid hebben, door grote groepen mensen gedeeld kunnen worden. De gemeenschappelijke identiteit wordt niet strikt op eenzelfde manier gepercipieerd, maar vaak op een voldoende wijze zodat het toch als gemeenschappelijk wordt ervaren.

Hoe kan dit op het onderzoeksonderwerp toegepast worden? De aandacht gaat niet uit naar het Zelf van een individu. De studie betreft de identiteit(en) die schuilen achter de berichtjes in de strijdpenningrubriek. Het gaat om een onduidelijk aantal individuen dat zich echter identificeert met de socialistische beweging. Dit is de assumptie van waaruit vertrokken wordt. De individuen waren zich bewust van de context van de Strijdpenning, nl. dat het een instrument was van de socialisten. Het is een soort collectieve identiteit, hoewel niet begrepen alsof elkeen 100% weet waarvoor de socialistische beweging stond. Een collectieve identiteit wordt geconstrueerd door de leden van die collectiviteit, door al die individuen met hun eigen Zelf en Ander. Al die percepties samen vormen de collectieve identiteit.

Men kan de Gentse socialistische beweging beschouwen als een gemeenschap. Hoe groter de gemeenschap hoe groter het aantal stereotype definities van de gemeenschap. Vaak wordt een continuüm gehanteerd dat begint bij een groep en eindigt bij een natie of etniciteit. In een groep zijn de groepsleden bekend voor zogoed als iedereen binnen de groep. De groepsidentiteit wordt via directe interactie geconstrueerd. Het aantal leden van een natie is veel te groot om identiteit via direct contact te construeren. De identiteit is hierdoor veel algemener en onderhevig aan gemeenplaatsen. De Gentse socialistische beweging bevindt zich ergens tussen de twee. Vanschoenbeek (1995) schat de grootte van

de Gentse sociaal-democratie op 15000 gezinnen.[218] Het is te klein om van een natie te spreken maar te groot om het louter als groep te beschouwen.

Het is interessant om het begrip ideologie zoals van Dijk (1995) het definieert, te hanteren. Een ideologie is een systeem dat de basis vormt voor de vorming van de leefwereld. Ideologieën "[...] organize social group attitudes consisting of schematically organized general opinions about relevant social issues [...]".[219] De leefwereld van de Gentse socialistische beweging kan men in dit verband beschouwen als een ideologie. Het construeerde betekenis over praktijken en definieerde hoe de leden zich moesten gedragen. Het lijkt wat paradoxaal om ideologie te hanteren in een *from below*-benadering. Nochtans spreken we in dit opzicht niet over een ideologie als het socialisme maar over identiteiten, die door de leden gedefinieerd worden.

De relatie tussen *from below* en identiteit wordt door een aantal gelijkaardige concepten verduidelijkt. Behalve dat de gewone mens zelf betekenissen kan produceren, kan het eveneens van bovenaf aangereikte toe-eigenen. Frijhoff (1997) definieert toe-eigenen als:

> "[...] *het proces van zingeving waarmee groepen of individuele personen de betekenisdragers die door anderen worden aangereikt, opgelegd of voorgeschreven, met een eigen betekenis invullen en zo voor zichzelf acceptabel, leefbaar, dragelijk of menswaardig maken.*"[220]

Hoewel de macht van bovenaf groot blijft, zorgt het toe-eigeningsinstrument voor een aantasting van die macht. Lüdtke heeft met *Aneignung* een gelijkaardig begrip. Het maakt het proces duidelijk waarin maatschappelijke en culturele verhoudingen eigen gemaakt worden.[221]

De Franse denker de Certeau heeft de alledaagse praktijk op uitvoerige wijze bestudeerd.[222] Hij ontwikkelde een andere soort concept voor de agens van de mens. Handelingen van bovenaf zijn volgens hem strategieën, terwijl men zich hiertegen van onderaf verzet met behulp van tactieken. Een voorbeeld dat vroeger en vandaag overal

---

[218] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*. Antwerpen - Baarn - Gent : Hadewijch - AMSAB, 1995, p. 146.
[219] Teun A. van Dijk, "Ideological discourse analysis", In: *New Courant*, 4 (1995), p. 138.
[220] Willem Frijhoff, "Toeëigening: van bezitsdrang naar betekenisgeving", In: *Trajecta*, 6 (1997) 2, p. 108.
[221] *Ibid.*, p. 110.
[222] Zie DE CERTEAU, Michel. *L'Invention du quotidien, 1. Arts de faire*. Paris : Union générale d'éditions, 1980, 374 p. In het Engels verschenen als DE CERTEAU, Michel. *The Practice of Everyday Life (trans. by Steven Rendall)*. Berkely – Los Angeles – London : University of California Press, 1988, xxiv+229 p.

aanwezig is, is *la perruque.*[223] Het is de praktijk waarin een werknemer tijdens zijn werkuren voor eigen rekening werkt. Het is het toe-eigenen van een opgelegde praktijk.

Deze bevindingen passen met het begrip ideologie van van Dijk (1995). Een groep uit haar verzet via alternatieve betekenisgeving. Interessant voor ons onderzoek is dat ideologie een groepsfenomeen is. Het heeft een Wij vs. Zij structuur waardoor het geconstrueerd wordt via allerlei elementen die de groep definiëren. Van Dijk onderscheidt onder meer de categorieën identiteit, activiteit, doel, normen en waarden, sociale positie en middelen.

De studie van identiteit is, natuurlijk, niet onproblematisch. Gunn (2006) stelt een viertal problemen vast.[224] De beperkte overlevering van bronnen betekent een probleem voor de extrapolatie van onderzoeksresultaten. Niet alleen is er de gekende ondervertegenwoordiging van de 'gewone' man en vrouw, tevens bestaat het gevaar om het element verandering te overdrijven. Daarnaast werd voornamelijk publiek discours bestudeerd maar is weinig geweten in hoeverre deze identiteiten ook innerlijk individuen kenmerken. Ten derde klaagt Gunn de inwisselbaarheid van de concepten identiteit en representatie aan. Als laatste punt wordt verwezen naar het effect van onderzoek naar identiteiten. De denaturalisering van identiteiten heeft vaak ongewenste gevolgen. Aan de ene kant worden verschillen tussen groepen benadrukt, aan de andere kant kan het bijvoorbeeld homoseksuele identiteit verzwakken door het een historisch karakter mee te geven.

We weten nu voldoende om humor en identiteit aan elkaar te koppelen. We stelden vast dat humor een incongruentie met de sociale logica inhoudt (zie II.2.1.7. Humor als sociale incongruentie). Indien we ons afvragen wiens logica, komt identiteit op de proppen. Een nuttige link komt van Beyen en Verberckmoes (2006). Humor is:

> "*[…] een vorm van betekenisgeving, waarbij het van de betekenisgever zelf afhangt wat humor is: van zodra iemand in een bepaalde gebeurtenis, persoon of cultureel artefact (dat hij/zij al dan niet zelf heeft geproduceerd) een aanleiding ziet om zijn gevoel voor ernst tijdelijk terzijde te schuiven. De persoon schakelt op dat ogenblik over van een ernstige naar een humoristische modus, wat in lachen kán, maar niet moét resulteren.*"[225]

[223] Michel de Certeau, *The Practice of Everyday Life (trans. by Steven Rendall)*. Berkely – Los Angeles – London : University of California Press, 1988, pp. 24-28.
[224] Simon Gunn, *op. cit.*, pp. 153-155.
[225] M. Beyen en J. Verberckmoes, *art. cit.*, p. 17.

Belangrijke nuances worden hier gemaakt. Dit betekent dat humor niet uitsluitend door de zender wordt bepaald, maar ook door de ontvanger. Iets dat niet humoristisch bedoeld werd, kan toch humoristisch overkomen. Het lijkt nu wellicht een vanzelfsprekendheid, maar het is belangrijk in te zien dat humor het resultaat is van betekenisgeving.

Als we dit bovendien koppelen aan het toe-eigeningsproces, kan met humor betekenis geuit worden die incongruent is met de sociale logica. In dit opzicht kan Lüdtkes *Eigensinn* behulpzaam zijn (zie I.6. Verdiensten). Dit concept wijst op de schelmachtige manier waarop de sociale logica overtreden wordt. Humor wordt met andere woorden gebruikt om de bestaande situatie te omzeilen. Wederom blijkt humor een instrument om die sociale logica te vinden.

3. Humor en sociale relaties

Humor en identiteit zijn nu met elkaar verbonden. Wat we nog niet weten is hoe humor tussen mensen werkt. De relatie tussen humor en groepsidentiteit wordt hier uiteengezet. Een beperkt aantal theorieën en concepten komen aan bod wat toelaat deze uitvoerig te behandelen.

3.1. Joking relationships

Dat humor sociale relaties beïnvloedt is duidelijk af te leiden uit het begrip *joking relationship* van de Britse antropoloog Radcliffe-Brown. In zijn *Structure and function in primitive society* (1952) wordt de term gedefinieerd als

> *"[…] a relation between two persons in which one is by custom permitted, and in some instances required, to tease or make fun of the other, who in turn is required to taken no offence."*[226]

Deze relaties komen vooral voor in samenlevingen waarin verwantschapsbanden de basis van de sociale structuur vormen. Het is een vierde manier – naast endogamie, ruil van goederen en diensten, en bloedbroederschap of ruil van namen of sacraliteiten –waarop relaties tot stand komen in primitieve samenlevingen.[227] Radcliffe-Brown geeft het voorbeeld van de relatie man – schoonfamilie, bekeken vanuit het standpunt van laatstgenoemde. Na een huwelijk ontstaat een conjunctie of nieuwe sociale relatie tussen de vrouw en haar kinderen en de schoonfamilie, d.w.z. haar familie. De man blijft echter een buitenstaander. Om de relatie stabiel te houden kan men contact vermijden of een *joking relationship* aangaan. De relatie tussen de man en zijn schoonfamilie kenmerkt zich door extreem wederzijds respect in de paradoxale vorm van wederzijds *disrespect* of

[226] A.R. Radcliffe-Brown, *Structure and function in primitive society. Essays and Addresses*. London : Cohen & West, 1952[5], p. 90.
[227] *Ibid.*, pp. 101-102.

oneerbiedigheid. Deze disjunctie uit zich in speels antagonisme dat beantwoord wordt via conjunctie, nl. zich niet beledigd voelen.[228] Dit gedrag zou in elk andere context als vijandig aangevoeld worden. Hoewel Radcliffe-Brown bekritiseerd werd voor zijn eenzijdige structurele kijk op relaties,[229] duikt het concept in latere studies terug op.

In *Humor and Laughter* (1985) werkte Apte de joking relationship verder uit. Er lijkt een verschil te bestaan tussen *kinship*-relaties en *nonkin*-relaties. De eerste is meer formeel, gestructureerd, geïnstitutionaliseerd en verplichtend van aard terwijl de laatste vrijwillig en persoonsgericht is.[230] We haalden eerder het voorbeeld van een *joking relationship* bij een huwelijk aan maar er zijn natuurlijk meerdere dimensies in verwantschapsrelaties. Er is de *nucleair family* en de *extended kin group*. Het kerngezin kent quasi geen *joking relationship*s.[231] De reden hiervoor zou zijn dat de verwantschap te dicht is. Een *joking relationship* brengt de autoriteit en respect van de ouders in gevaar. Daarnaast is incest – de afwezigheid van een potentiële relatie tussen leden van het kerngezin – een belangrijke rem op het tot stand komen van een *joking relationship*. Dat seksualiteit een belangrijke factor is, blijkt uit de relaties binnen de *extended family* of de uitgebreide familie. Verschillende onderverdelingen zijn van belang. Ten eerste, de individuele relaties tussen generatiegenoten en naburige generaties. Deze relaties tussen individuen van dezelfde generaties komen meestal voor tussen, aan de ene kant, een man en zijn jongere schoonzusters, en een vrouw en haar jongere schoonbroers aan de andere kant.[232] Een potentieel huwelijk is een belangrijke stimulans tot een joking relationship. Opnieuw wordt het opvallend fenomeen vastgesteldheid van de quasi onbestaande *joking relationship* met schoonouders.[233] Opmerkelijk is de situatie bij andere generaties. De meest voorkomende joking relationship is die tussen grootouders en kleinkinderen. Een verklaring hiervoor is dat de grootouders geen opvoedingstaak hebben waardoor het autoriteitsaspect niet speelt.[234] Ten tweede, vormen zich eveneens interclan en interstam *joking relationships*. De principes van individuele relaties spelen ook in interclanrelaties maar veel hangt af van de vijandelijkheid of afhankelijkheid van de clantotems, bv. clan A heeft de krokodil als totem, clan B de vis.[235]

In het geval van *nonkin joking relationships* bestaan in ongeletterde samenlevingen verbanden bij leeftijdsgenoten. Zij delen eenzelfde levenscyclus waardoor een gevoel van solidariteit aanwezig is. Men kan de relatie vergelijken met die tussen verwanten van

[228] *Ibid.*, pp. 91-102.
[229] H. Driessen, *art. cit.*, p. 224.
[230] M.L. Apte, *op. cit.*, p. 31.
[231] *Ibid.*, pp.37-38.
[232] *Ibid.*, pp.38-43.
[233] *Ibid.*, pp. 43-45.
[234] *Ibid.*, pp. 45-47.
[235] *Ibid.*, pp. 47-50.

eenzelfde generatie, maar zonder de verplichte familiale verantwoordelijkheden.[236] Dichte verwanten zijn dan ook niet geschikt als vrienden. Naast leeftijd spelen nog factoren die aanleiding kunnen geven tot joking relationships, zoals een zelfde geboortedag of naam, maar dit is minder frequent.[237]

Zoals gezegd is de joking relationship anders georganiseerd in industriële samenlevingen.[238] Het is vrijwillig, informeel, persoonlijk en minder 'extreem' dan in ongeletterde samenlevingen. Ook de seksuele kant is anders. Volgens een studie van Sykes (1966) ontstaan *joking relationships* tussen potentiële partners.[239] Het verschil met ongeletterde samenlevingen is de terughoudendheid. Obsceniteit werd enkel gevonden tussen mannen en vrouwen die geen potentiële seksuele partners waren.[240] Zo kan een milde obsceniteit spelen tussen vrouwen en oudere mannen maar enkel in het openbaar. Zodra dit in de privé-sfeer gebeurt ontstaan problemen.[241]

Terug bij Apte (1985) lezen we nog meer verschillen t.o.v. ongeletterde samenlevingen, nl. het bestaan van een joking relationship tussen mannen én vrouwen, en, belangrijk punt voor het opzet van dit artikel, het feit dat de joking relationship in de industriële samenleving gebruikt wordt voor de groepsidentiteit.[242] In ongeletterde samenlevingen zijn sociale relaties hoofdzakelijk door verwantschap gedefinieerd.

3.2. Joking culture

Hoewel *joking relationships* zeker een rol in de leefwereld van groepen spelen, lijken ze vooral in één op één relaties en op het moment zelf voor te komen. De toepassing van het concept op identiteiten is ook niet de juiste manier, daar de joking relationship vooral iets over structurele praktijken en handelingen zegt, maar weinig over de constructie van betekenis.

Fine en De Soucey (2005) komen met *joking culture* dichter in de buurt van wat we nodig hebben. Elke groep creëert tijdens een conversatie een *idioculture*.[243] Het is een systeem van kennis, gebruiken, normen, … waarop interactie gebaseerd wordt. Een deel van dit systeem bestaat uit herhaalde humoristische referenties, een *joking culture*.[244] Het komische discours karakteriseert de groep.

---

[236] *Ibid.*,, pp. 50-51.
[237] *Ibid.*, pp. 51-52.
[238] *Ibid.*, pp. 52-56.
[239] A.J.M. Sykes, "Joking Relationships in an Industrial Setting." In: *American Antropologist*, 68 (1968) 1, pp. 192-193.
[240] *Ibid.*, p. 192.
[241] *Ibid.*, p. 191.
[242] M.L. Apte, *op. cit.*, pp. 52-56.
[243] G. A. Fine en M. De Soucey, "Joking cultures: Humor themes as social regulation in group life", In: *Humor*, 18 (2005) 1, pp. 1-2.
[244] *Ibid.*, p. 2.

De functie van *joking* culture heeft betrekking met groepsregulering. Indien in de groep geen officiële machtstructuur aanwezig is, zal men een gedragsreguleringsmechanisme creëren. Humor is daar een onderdeel van. Het creëert een *joking consensus,* dat waar grappen over gemaakt mogen worden. Tevens toont het de invloed aan van groepsleden die humor mogen gebruiken.[245] De effecten van groepsregulering uiten zich in een versoepeling van de interactie, het delen van een collectieve identiteit, het onderscheiden van andere groepen en de bewaring van gepaste gedragingen.

3.3. Le rire d'accueil et d'exclusion

Eigenlijk is de *joking culture* een moderne versie van Dupréels *rire d'accueil* en *rire d'exclusion*. De Belgische socioloog ziet deze twee begrippen als functies van humor. Hij schetst een situatie waarin een groep mensen, onbekenden t.o.v. elkaar, door hun aandacht te vestigen op een grappig voorval, verenigd worden en uitbarsten in gezamenlijk gelach. De tot dan voor elkaar onbekende individuen, maken vanaf dat moment deel uit van een sociale groep. Let wel, eerst moet er een vereniging zijn vooraleer de algemene lach kan ontstaan.[246] Niet dat bij elke groepsvorming de lach gepaard gaat, maar de algemene lach duidt op het verschijnsel ervan.

De algemene lach is hier een *rire d'accueil.* Het lachen is dus altijd een uiting van groepsvorming. De lach heeft dus ook een partner nodig (cf. supra). *Rire d'exclusion* doet zich voor wanneer gelachen wordt met een persoon die het lachen ondergaat.[247] De lachende groep sluit de bespotte uit en versterkt zich via deze *rire d'exclusion*. Indien de bespotte antwoordt met een lach, zal de *rire d'exclusion* omslaan naar *rire d'acceuil* en uiteindelijk stoppen. Wanneer men daarentegen negatief reageert en kwaad wordt, is de aanhoudende lach een bewijs van "[…] son exclusion et la cohésion du groupe."[248]

De meest voorkomende vorm van *rire d'exclusion* is het uitsluiten van een eigen groepslid. De lach van een groep duidt op een verschil – dat eender welke vorm kan aannemen – met de betrokkene. Maar dat verschil mag ook niet te groot zijn. Het groepsgelach uit zich wanneer de ander sociaal verder van de groep staat, maar niet zo ver opdat het excentriek of bizar wordt.[249]

Beide functies hoeven zich niet te beperken tot individuen. Dezelfde dynamiek kan men aantreffen wanneer groepen tegenover elkaar staan. Dupréel hecht veel waarde aan het effect van de *rire d'exclusion*. Net als bij Bergson vormt lachen een sterke impuls tot

---

[245] *Ibid.*, pp. 7-8.
246 E. Dupréel, *art. cit.*, p. 45.
247 *Ibid.*, p. 46.
248 *Ibid.*, p. 47.
249 *Ibid.*, p. 50.

sociale correctie. De uitsluitingslach "[…] *a une si grande valeur éducatrice et un si grand pouvoir de redressement*."[250]

3.4. Model van Martineau: Intra- en intergroeprelaties

Een interessant model van sociale functies van humor werd opgesteld door Martineau (1972). Humor kan volgens hem gezien worden als een sociaal proces en communicatiemiddel waarbij actoren "[…] in the social system convey information during the ongoing process of interaction."[251]

Het model leidt de functies af uit de perceptie van humor in de structurele situatie die zich voordoet. De perceptie hangt af van de actor die humor uit, het doelwit van humor en het publiek dat blootgesteld wordt aan humor en hun oordeel daarover. Martineau onderscheidt drie structurele situaties.[252]

3.4.1. Intragroep situatie

Humor vanuit de groep functioneert volgens het oordeel van de groepsleden.[253] Het kan op vier manieren gepercipieerd worden. Vooreerst kan de *in-group* humor waarderen. In dit geval worden de groepsbanden versterkt. Wanneer het als kleinerend wordt ervaren, voorziet het model vier functies. Het kan een poging zijn om controle te krijgen over in-group-gedrag, bijvoorbeeld in een *joking relationship*, of een manier om in te gaan tegen afwijkingen. Ten tweede functioneert het als versterking van de in-group wanneer leden via humor eigen fouten toegeven. De laatste twee functies zijn gelijkaardig. De derde mogelijkheid is de introductie of cultivering van conflict in de groep. De vierde cultiveert demoralisatie en sociale desintegratie van de ingroup. Allebei dienen ze als mechanisme tot sociale verandering, maar conflict hoeft niet noodzakelijk te leiden tot desintegratie.

Een derde perceptie is intragroep-humor als waardering van een *out-group*. De out-group wordt dan gezien als referentie waarmee de in-group ook interesse en waarden deelt. Hierbij functioneert humor als versterking van de eigen groep.

Een laatste perceptie is de kleinering van een out-group. Een eerste mogelijke functie is het vergroten van de moraal en de versterking van de groep. Een tweede is de

250 *Ibid.*, p. 48.
[251] W.H. Martineau, "A model of the social Functions of Humor", In: GOLDSTEIN, J.H. en MCGHEE, P.E. *The psychology of humor*. Londen : Academic Press, 1972, pp. 114.
[252] De Engelstalige termen worden aangehouden omdat de Nederlandstalige alternatieven niet bevredigend zijn. In-group wordt bijvoorbeeld vertaald als coterie, kliek of incrowd. Het heeft geen zin om een Engelstalige term te vervangen door een ander Engelstalige term. Maar bovenal hebben deze alternatieven een pejoratieve klank. 'Kliek' wekt de schijn op van geslotenheid terwijl een groep geen homogeen geheel is. In-group wordt gehanteerd als dat wat begrepen wordt als de eigen groep, het Wij, de out-group is dan het Zij.
[253] *Ibid.*, pp. 116-119.

introductie en cultivering van een vijandelijke opstelling tegenover de out-group. Deze twee functies kunnen simultaan voorkomen, bijvoorbeeld in galgenhumor.

3.4.2. Intergroep-situatie: interne functies

Er wordt eerst gefocust op de interne structuur van een intergroep-situatie.[254] Humor geuit door een out-group, functioneert naargelang de perceptie van de in-group. Er zijn minstens vier mogelijke percepties. Ten eerste, humor als waardering van de in-group. Dit verhoogt de moraliteit en versterkt de eigen groep.

Indien het als kleinerend wordt ervaren, kunnen er drie functies zijn. Kritiek van buitenaf wordt niet warm onthaald en zal de interne ontwikkeling versterken. Ten tweede kan het dienen om het gedrag van de in-group te controleren, om bijvoorbeeld te conformeren aan de samenleving. Ten derde kan het demoralisatie en desintegratie van de in-group aanmoedigen. Op lange termijn komen meestal al deze drie functies voor.

Waardering voor de outgroup is een derde perceptie. Humor van de out-group die zichzelf waardeert, wekt argwaan op indien de in-group de out-group niet als referentie beschouwt. Waarschijnlijk zijn de twee groepen dan in competitie, met de out-group als dominerende factor.

Wanneer de in-group de out-group wel als referentie ziet, functioneert humor als versterking van de eigen groep. Kleinering van de out-group is een laatste perceptie en kent twee functies. Het versterkt de in-group wanneer de zelfminachtende humor van de out-group gericht is op gedrag dat eveneens door de in-group wordt afgekeurd. Het is een vorm van subtiele zelfkritiek waardoor de eigen groep versterkt wordt. Wanneer tussen de twee groepen al een conflict bestond, kan humor bij zelfkritiek van de out-group functioneren als cultivering van de vijandelijke opstelling. De zelfkritiek versterkt dan de vooroordelen tegenover de out-group.

3.4.3. Intergroep-situatie: functies tijdens interactie tussen in- en out-group

Nu bekijken we de interactie bij een intergroep-situatie.[255] De functie van humor hangt af van de perceptie van beide groepen. Indien men de humor waarneemt als waardering voor één van de twee groepen, kan het sociale integratie aanmoedigen waarbij er een tendens is tot minimalisering van verschillen. Dit kan een indicatie zijn van het delen van sociale betekenissen. Maar in geval van zelfverering zal humor eerder functioneren in de richting van desintegratie van de relatie. Bij perceptie als kleinering van één van de groepen moedigt humor desintegratie aan, of, indien door beiden ervaren als

[254] *Ibid.*, pp. 119-122.
[255] *Ibid.*, pp. 122-123.

zelfkritiek, wordt de relatie herbekeken. Belangrijk bij intergroep interacties is het verloop van die interacties in het verleden en de sociale positie of de perceptie ervan die elke groep heeft.

3.5. Etnische humor

Parallel met het overwicht van nationale identiteit in andere onderzoeksdomeinen, spitsen humor studies over identiteit zich vooral toe op etnische humor. Een autoriteit in dit gebied is de socioloog Christie Davies met tal van publicaties die sinds de jaren 1970 uit zijn pen ontsproten zijn.[256] Het is echter niet de bedoeling om hier een uitgebreide review te geven. Etnische humor wordt besproken aan de hand van enkele kernelementen.

Hoe staat humor tegenover etniciteit? Wanneer is er etnische humor? En wat is etnische humor? Apte stelt dat etnische humor een soort humor is waarbij plezier wordt gemaakt met de gepercipieerde eigenschappen van een bepaalde socio-culturele groep.[257] De antropoloog schetst voor ons ook de bepalende factoren voor de aanwezigheid van etnische humor in een samenleving. Op macro-niveau onderscheidt hij vier factoren.[258] De frequentie van etnische humor is afhankelijk van de aard van de samenleving. Hoe homogener, hoe minder frequent. Etnische humor ontwikkelt zich ook pas na contact met andere samenlevingen. Een derde factor zijn grote historische gebeurtenissen. Deze kunnen de perceptie over etnische groepen veranderen. Socio-culturele verandering van etnische groepen is de laatste factor op macro-niveau. Het micro-niveau wordt bepaald door het publiek en privaat domein.[259] Bij eerstgenoemde is etnische humor niet altijd toegestaan, bv. bij personen met een voorbeeldfunctie. In de privé-sfeer kennen de deelnemers elkaar en weet men de acceptatie van etnische humor in te schatten.

De functies van etnische humor lijken zowat hetzelfde te zijn als die op het groepsniveau. De voor de hand liggende zijn afbakening van de eigen groep, versterking van de eigen groep, opleggen van gedragsregels en het kleineren van de andere groep. Een ietwat aparte uiting is zelfvernederende of zelfkritisch humor. Volgens Zijderveld (1971) versterkt ook zelfspot de identiteit en solidariteit.[260] Van Martineau (1972) weten we dat het de groep kan versterken of desintegreren (zie vorig punt). Als voorbeeld van zelfkritiek wordt vaak joodse humor – etnische grappen waarin Joden als doelwit dienen –

---

[256] Zie o.a. de monografieën DAVIES, Christie. *Ethnic humor around the world. A comparative analysis.* Bloomington - Indianapolis : Indiana University Press, 1990, x+404 p; DAVIES, Christie. *Jokes and their Relation to Society*. Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 1998, x+234 p. (Humor Research, 4); DAVIES, Christie. *The Mirth of Nations.* Somerset, NJ : Transaction, 2002.
[257] M.L. Apte, *op. cit.*, pp. 108.
[258] *Ibid.*, pp. 133-135.
[259] *Ibid.*, pp. 135-140.
[260] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, p. 153.

genomen.[261] Volgens een studie van Rosenberg en Shapiro uit 1959 weerspiegelt de zelfkritiek in joodse humor de instabiliteit van de joodse identiteit.[262]

De vraag is echter of etnische humor weldegelijk etnisch geïnspireerd is. In *Anatomy of humor* (1993) twijfelt Berger hier aan.[263] Etnische grappen lijken volgens hem een aanval op de sociale positie van de etnische groepen te zijn, niet omwille van de etniciteit zelf. Christie Davies gaat in *Jokes and their Relation to Society* (1998) verder. De meeste etnische grappen laten volgens de auteur hun doelwit dom of *canny* (in de betekenis van geslepen en gierig) zijn.[264] De reden hiervoor is de werking van de moderne samenleving. Voor iedereen hangen twee tegengestelde mislukkingen boven het hoofd. Enerzijds kan men als dom beschouwd worden indien men slecht werk levert. Anderzijds kan men zo opgeslorpt zijn door het werk en berekend door het leven gaan, dat het plezier in het leven verloren gaat. Etnische grappen over dommigheid lijken meestal te gaan over groepen die in de periferie van de samenleving zitten. Bij Detrez (2006) lezen we dat onderzoek rond Servische moppen door Gordana Ljuboja hetzelfde laat uitschijnen.[265] Men is meer begaan met sociale mentaliteitsverschillen dan regionale etnisch-culturele verschillen. Op het eerste zicht lijken de moppen vooral stereotiepe etnische clichés te gebruiken maar eigenlijk stellen ze sociale milieus voor. Iets vergelijkbaars zien we bij *political stupidity jokes*. Zij duiden volgens Davies (1998) op de afwezigheid van politieke competitie, vrije mening en politieke legitimiteit.[266] Ook Driessen (1997) merkt op dat politieke humor bloeit onder repressie.[267] Grappen kunnen dus dienen als indicaties van de spanningen in een samenleving.

Wijst de aanwezigheid van etnische grappen op het bestaan van een conflict tussen de grappenmakers en hun doelwit? Zijderveld (1971) geeft aan dat humor in conflictsituaties stereotiepen kan verspreiden.[268] Davies (1984) daarentegen vindt niet dat etnische grappen automatisch conflictsituaties reflecteren. Soms doen ze dat wel, soms doen ze dat niet. Wanneer men vindt dat de andere het doelwit is, lachen beide groepen om dezelfde grap.[269] In dat geval wijst dit volgens Zijderveld op een grote sociale afstand.[270]

Hebben etnische grappen effect? Kunnen ze ervoor zorgen dat men de houding of het beeld tegenover een bepaalde groep verandert? Waarom zou blootstelling aan etnische

---

[261] V. Raskin, *Semantics mechanisms of humor*. Dordrecht : D. Reidel, 1985, p. 209.
[262] C. Davies, “Commentary on Anton C. Zijderveld’s Trend Report”, p. 152.
[263] A.A. Berger, *An Anatomy of humor*. New Jersey : Transaction Publishers, 1993, p. 69.
[264] C. Davies, *Jokes and their Relation to Society*. Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 1998, p. 1.
[265] R. Detrez, "Humor op de Balkan", In: BEYEN, M en VERBERCKMOES, J. (eds.). *Humor met een* verleden. Leuven : Universitaire pers Leuven, 2006, p. 156.
[266] C. Davies, *Jokes and their Relation to Society,* pp. 190-191.
[267] H. Driessen, *art. cit.*, pp. 223-224.
[268] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, p. 155.
[269] C. Davies, “Commentary on Anton C. Zijderveld’s Trend Report”, pp. 154-155.
[270] A.C. Zijderveld, *Sociologie van de zotheid*, p. 156.

grappen überhaupt iets veranderen? In het artikel *The (null) effects of exposure to disparagement humor on stereotypes and attitudes* werpen Olson, Maio en Hobden drie redenen op.[271] Vertrouwde ideeën hebben de aura ten minste een beetje waarheid te bezitten. Herhaling en dus blootstelling hieraan zou de juistheid ervan verhogen. Ten tweede kan humor tegenargumenten onderdrukken. Een grap is humoristisch bedoeld dus waarom serieuze tegenargumenten in de strijd werpen. Ten derde kunnen *self-perception processes* mensen doen besluiten dat als men lacht met de grap, er iets van waarheid moet in schuilen.

De titel van het artikel verraadt al het resultaat van hun onderzoek. Er werd geen bewijs van veranderend gedrag door *disparaging* of vernederende humor tegenover anderen gevonden. Bij de onderzoeksmethode kan een kanttekening geplaatst worden. De tijd tussen blootstelling aan etnische grappen en het testen op eventueel veranderde houdingen, was mijn inziens veel te kort. Zo trachtte men de *delay* tussen de twee momenten zo kort mogelijk te houden.[272] Vooraleer men een conclusie kan trekken over het effect van etnische humor, moet de test en het onderzoek over veel langere termijn onderzocht worden.

4. Conclusie

Concluderend kunnen we stellen dat humor plaatsvindt zodra men van een serieuze naar humoristische stemming overschakelt. Zoals Huizinga (1985) liet zien, is deze humoristische stemming niet gelijk aan een spelsituatie. De overschakeling gebeurt nadat men aan iets – gedrag, verhaal, grap, situatie, voorwerp, ... – een humoristische betekenis heeft verleend en is afhankelijk van de sociale context.

Dit betekent dat humor naast intentioneel, waarbij de humorist duidelijk grappig wil zijn, ook onopzettelijk kan zijn, waarbij iemand aan iets dat niet de intentie had om humoristisch te zijn, toch een humoristische betekenis toewijst. Omdat de lach niet enkel als uiting van humor functioneert, kunnen deze niet aan elkaar gelijkgesteld worden. Het onverwachte kán bijdragen tot humor maar is geen noodzakelijk element. Humor hoeft niet te gebeuren in de fysieke aanwezigheid van een ander.

Humor is niet monofunctioneel. Daarom kán het dienen als sociale correctie maar het hoeft niet. De functie hangt vooral af van de perceptie. Humor kan op basis van de sociale logica uitsluiten en insluiten, groepen versterken of desintegreren. Het is een communicatiemiddel en verspreidt dus ook informatie. Hoewel incongruentie heel vaak voorkomt, is het op zich niet voldoende om humor te genereren. Maar de aanwezig van

[271] J.M. Olson, G.R. Maio en K.L.Hobden, "The (null) effects of exposure to disparagement humor on stereotypes and attitudes", In: *Humor*, 12 (1999) 2, pp. 196-197.
[272] *Ibid.*, p. 215.

humor verraadt een incongruentie met de sociale logica van het individu dat iets als humoristisch heeft begrepen.

Hierdoor is de studie van humor een nuttige methode om groepsidentiteiten te onderzoeken. "*For when we laugh we betray our innermost assumptions"*, stelde Keith Thomas (1977) het treffend.[273] De studie van humor geeft een toegang tot de culturele regels binnen en tussen groepen. Via *le rire d'exclusion et d'accueil* van Dupréel komen we te weten waar en welke verschillen tussen groepen spelen.

Maar het gaat verder dan groepsafbakening. Net omdat humor vaak niet ernstig wordt genomen, komen innerlijke aspecten van de mens op de voorgrond. Humor verraadt een incongruentie met de sociale logica. Humoruitingen geven dus een inzicht in de identiteitsvorming. Het functioneel model van Martineau (1972) toont aan hoe belangrijk de perceptie van humor is. Aan de hand van het model moet het mogelijk zijn de verhoudingen tussen groepen te construeren.

Bovendien kunnen we enkele interessante parallellen trekken met het concept ideologie. De groepsconstructie volgt namens van Dijk (1995) een polariserende structuur, waarbij de in-group positief en de out-group negatief beschreven wordt.[274] Via het fenomeen van *disparaging* of vernederende humor hebben we een zicht op deze negatieve beschrijvingen.

Tot slot, met de Strijdpenning wordt een andere soort bron gebruikt dan wat in humorstudies de gewoonte is. De bijdrage die ik hiermee wenst te leveren zit in de veronderstelling dat we van de humoristische uitingen in de rubriek zeker zijn dat zij daadwerkelijk in het alledaagse leven worden geuit.

[273] K. Thomas, *art. cit.*, p. 77.
[274] Teun A. van Dijk, *art. cit.*, p. 143.

III. De Gentse socialisten in hun context

Om identiteiten te construeren moet eerst geweten zijn in welke context de Gentse socialisten leefden. De verschillende punten die hier aangehaald worden, zijn geschreven met volgende vraag in het achterhoofd: wie is 'de' Gentse socialist en wie is 'zijn' Ander? Het lijkt paradoxaal om eerst de Ander te identificeren, maar de constructie van identiteiten staat niet los van de context. Zonder context geen identiteit. Indien gedacht zou worden dat de analyse hierdoor overbodig wordt, vergeet dan niet dat deze contextbespreking vooral betekenis *from above* oplegt. De analyse zal identiteiten van onderaf trachten te analysren.

Voor de ontwikkelingen in Gent steun ik in de eerste plaats op het doctoraat van Vanschoenbeek (1992).[275] De sociaal-economische context komt eerst aan de beurt. Om de berichtjes in de Strijdpenning te begrijpen, zal blijken dat de kennis hierover noodzakelijk is.

Vervolgens bespreken we de ontwikkeling van de Belgische en Gentse socialisten. We gaan hier niet uitgebreid op in. Vandaag de dag bestaan, naast Vanschoenbeek (1992), een aantal standaardwerken die de evolutie uitvoerig bespreken.[276] In plaats hiervan zullen we op basis van die standaardwerken in snel tempo de verschillende mijlpalen bespreken om uit te komen in het jaar 1886.

Omdat de kennis van het perslandschap belangrijk zal blijken, bekijken we voorts de ontwikkeling van de socialistische pers in het algemeen en het Gentse perslandschap in het bijzonder meer in detail.[277] Bovendien is het opmerkelijk dat in het lijvige proefschrift

---

[275] VANSCHOENBEEK, Guy. *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 5 dln., 1992.

[276] Voor de Belgische politieke ontwikkeling zie o.a. WITTE, Els, CRAEYBECKX, Jan en MEYNEN, Alain. *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden (zevende herziene druk)*. Antwerpen : Standaard Uitgeverij, 2005, 584 p.; Voor een bespreking van de wortels van de socialistische arbeidersverenigingen vanaf de Franse Revolutie zie DHONDT, J. (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen, 1960-1967; De wending van het collectivisme naar het mutuellisme werd o.a. behandeld in DE WEERDT, Denise. *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880*. Antwerpen : Stichting Camille Huysmans, 1972, 188 p. Voor de Gentse socialisten zie de uitvoerige bespreking in *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1992, pp. 159-210.

[277] Voor het historisch overzicht hanteren we vooral het standaardwerk van Voordeckers over de Gentse pers: VOORDECKERS, E. *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*. Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, 677 p. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 35). Zijn repertorium moet ons een goed beeld kunnen verschaffen van het Gentse perslandschap einde 19de eeuw. Met betrekking tot de socialistische pers halen we onze informatie grotendeels uit de bijdragen van Michel Oukhow in *De geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging*, pp. 247-273, 335-343, 433-449, 547-564. Hoewel Oukhow zich niet inhield om vol bewondering over de socialistische pers en haar pioniers te schrijven, leveren zijn hoofdstukken een handig overzicht tot deze materie. Met betrekking tot de krant *Vooruit* kan men zeggen dat een uitvoerige studie over de periode 1884-1899 ontbreekt. De verhandeling JOOSTEN, Stefaan. *De krant Vooruit voor Wereldoorlog I*. Brussel (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling VUB), 2003, 112 p. (promotor: C. Lis) omvat deze periode maar is jammer genoeg weinig diepgaand

van Vanschoenbeek weinig aandacht wordt besteed aan de pers, toch ook één van de elementen van het Gentse systeem.

1. Sociaal-economische context op het einde van de 19de eeuw

1.1. Demografisch

Vanschoenbeek onderscheidt voor de 19de eeuw drie demografische periodes:[278] 1) de periode 1846-1866 met een toenemende aangroei, 2) 1866-1880 met een snelle aangroei en 3) 1890-1930 waarin de aangroei terug afzwakte. De laatste grote epidemie te Gent was de cholera-epidemie van 1892-1894.

De stad kende een dubbele immigratiebeweging. Enerzijds probeerden plattelandsbewoners aan de verarming te ontsnappen door naar de stad te trekken. Anderzijds vertrokken Gentenaars tijdens crises naar andere industriegebieden. Dit kon grote proporties aannemen. De crisisjaren van 1900-1905 leverden bijvoorbeeld een negatief migratiesaldo op. Terwijl de groei van de stad Gent vertraagde, nam die in de rand toe. Vooral Gentbrugge ontwikkelde vanaf 1880 snel. Het aandeel autochtone Gentenaars bleef evenwel stabiel. De overgrote meerderheid van de migranten kwam uit het platteland.[279] In tegenstelling tot de Belgische situatie in het algemeen, kende Gent een veroudering van de bevolking.

1.2. Arbeidsomstandigheden

België kende tot omstreeks 1873 een industriële expansie waardoor het bij de top van de industriële wereld hoorde. Na dat jaar ging de economie in dalende lijn en kwam de industrie in een zware crisis terecht. Deze situatie hield aan tot midden de jaren 1890.[280]

Indien we kijken naar de situatie in enkele bevolkingsgroepen, zien we dat vooral landbouwers en arbeiders in de hoek stonden waar de klappen werden uitgedeeld. Dalende landbouwopbrengsten werden gecompenseerd door seizoensarbeid en huisarbeid. Boeren trokken naar de stad waardoor het platteland ontvolkte.[281] Dit verergerde dan weer de situatie van arbeiders. Door het grote arbeidsoverschot kon de concurrentiestrijd op het scherp van de snede worden gespeeld.[282] Arbeiders klopten lange dagen voor lage lonen.

---

uitgewerkt en levert weinig nieuwe informatie. Deels heeft dit te maken met de bronnenschaarste, wat blijkt uit de aandacht voor de jaren die samenvallen met de beschikbaarheid van verslagboeken van het Middencomiteit. Tot slot leveren de standaardwerken over de socialistische arbeiders ook nuttige informatie.

[278] Tenzij anders aangegeven baseer ik me op Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1992, pp. 71-74.

[279] *Ibid.*, p. 84.

[280] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden (zevende herziene druk)*. Antwerpen : Standaard Uitgeverij, 2005, p. 67

[281] *Ibid.*, p. 68.

[282] *Ibid.*, p. 70.

Dit stamt onder meer voort uit eind 18de – begin 19de eeuw toen men via drastische loonverlagingen arbeiders tot discipline en regelmaat dwong. Een week bestond uit zes dagen werk en één dag rust. Een werkdag van 16 uur was geen uitzondering. Vanaf 1870 verlaagde het aantal werkuren per dag geleidelijk aan tot een 12-tal uur.[283]

Bij verliezers horen ook winnaars. De rijkdom van de burgerij nam sterk toe en kende vooral in de midden- en benedenlaag een sterke ledenaangroei. Deze kleine burgerij bestond onder meer uit mensen die in de vele nieuwe instellingen te werk waren gesteld. De rijkdom van de hogere burgerij zorgde tevens voor een groei van de kleinhandel en gespecialiseerde ambachten.[284] De hogere burgerij werd sociaal gezien bij de adel gerekend. Die laatsten profiteerden eveneens van de industrialisering door hun aandeel in de financieringssector.[285]

Het sociaal beleid kenmerkte zich door een sterke sociale controle van de bezittende klasse. De liberale burgerij beschouwde arbeiders als sociaal, cultureel en moreel minderwaardig. Oorzaken van hun armoede lagen niet in het economisch liberalisme.[286] Ook de Kerk bestendigde een sociale apartheid. De arbeider moest zich in zijn of haar lot berusten, want armoede was gods wil.[287] Opvallend is dat zowel gelovigen en niet-gelovigen ijverden voor godsdienstige arbeiders.[288] Het geloof was een uitstekend controlemiddel.

De sociale wetgeving was navenant. Arbeiders verkregen van het gemeentebestuur een werkboekje dat in handen van werkgevers een sociaal repressiemiddel werd. Bij de indienstneming werd het boekje in beslag genomen waardoor verzet sterk ontmoedigd werd.[289] Het coalitieverbod werd in 1866 opgeheven maar artikel 310 van het Burgerlijk Wetboek hield in de praktijk het recht op staking in bedwang. Bij stakingen werden kassen in beslag genomen en gevangenisstraffen uitgesproken.[290] Op cultureel vlak werden arbeiders en burgerij gescheiden gehouden.[291]

In de laatste jaren van de 19de eeuw verbeterden de arbeidsomstandigheden te Gent. Dit viel samen met de algemene Belgische bloei sinds 1895. Maar crises kwamen nog voor en ook tussen sectoren kon de situatie nogal verschillen. De periode voordien, 1877-1895, kenmerkte zich door grote werkloosheid.

---

[283] Patrick De Vos, "De historische evolutie van de arbeidsduur in België", In: *Brood & Rozen*, (1997) 3, p. 8.
[284] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 69.
[285] *Ibid.*, p. 68.
[286] *Ibid.*, p. 72.
[287] *Ibid.*, p. 73.
[288] *Ibid.*, p. 72.
[289] *Ibid.*, p. 77.
[290] *Ibid.*, p. 78.
[291] *Ibid.*, p. 79.

1.3. Industriële setting te Gent

Sinds medio 18de eeuw is Gent gekend als een industriestad.[292] Tot rond de eeuwwisseling met de 20ste eeuw groeide de Gentse industrie spectaculair. Tussen 1846 en 1896 verdubbelde de tewerkstellingsgraad. Met de helft van de arbeiders lag het zwaartepunt in de textielnijverheid.

Men kan zeggen dat de industrialisering te Gent startte in 1752 met de vestiging van een eerste katoenspinnerij. Dat het vooral textielnijverheid was, had te maken met een aantal omstandigheden. Vlaanderen had geen steenkool maar wel een groot arbeidsreserve. Gent kon teren op het overaanbod aan wevers in haar hinterland. De Gentse haven was cruciaal voor de import van grondstoffen.

Dankzij achtereenvolgens het kanaal Gent-Terneuzen, de afkoop van de Scheldetol in 1863 en een verbreding van het kanaal had Gent een toegang tot de Westerschelde. Samen met de haven groeide ook de tewerkstelling. Met losse arbeiders uit het hinterland en de tijdens de wintermaanden werkloze bouwvakkers, was er echter vaak een arbeidsoverschot.

De Gentse metaalnijverheid teerde op de behoeften van een industrialiserende stad. Het bouwde machines voor de textielnijverheid en verving oude bruggen door nieuwe ijzeren draaibruggen. Het spoorwegennet werd uitgebreid en ook de scheepvaart had de metaalnijverheid broodnodig. Belangrijke Gentse metaalbedrijven waren de machineconstructiehuizen *Carels* en *Vandekerckhove* en de nagel- en draadfabriek *Clouterie en Tréfilerie des Flandres*, bijgenaamd de *Puntfabriek*. Metaalarbeiders hadden betere arbeidsomstandigheden dan arbeiders uit andere sectoren.

Andere sectoren die de vruchten van de industrialisering en urbanisatie plukten, waren de bouwnijverheid, de papiernijverheid, de drukkerij en de chemische nijverheid. Via de kleding- en voedingsnijverheid vergaarden de middenklasse en de coöperaties hun inkomsten. De industrialisering had ook nood aan beroepen die de ambtelijke molen draaiende hielden. Gent kent sinds 1817 een universiteit die eveneens in de industrialisering ingeschakeld werd.

1.3.1. Textielnijverheid

De helft van de arbeiders werkte dus in de textielnijverheid.[293] Haar evolutie is bijgevolg een belangrijk gegeven in elk onderzoek over Gent rond 1900. De Gentse

[292] Tenzij anders vermeld baseer ik me in dit kapittel op Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 63-71.
[293] Tenzij anders aangegeven baseer ik me op Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 88-111.

textielnijverheid bestond uit katoen- en vlasindustrie. Deze kunnen nog verder opgedeeld worden in katoenspinnerijen, vlasspinnerijen en weverijen.

De Gentse bedrijven in de katoennijverheid waren veelal gemengde bedrijven, waar dus zowel aan katoenweverij als –spinnerij werd gedaan. De grootste fabriek was Parmentier-Van Hoegaerden, bijgenaamd de Grasfabriek. Vlasspinnerijen, zoals La Lys en La Lieve (bijgenaamd de Widauwe), hadden de overhand in de vlasnijverheid. Tot 1840 teelde Vlaanderen haar eigen vlas maar later kwamen vlas en katoen hoofdzakelijk via import in het land. De afzetmarkt van de producten was naar de eeuwwisseling toe vooral in het buitenland te vinden.

De textielnijverheid kende een aantal algemene ontwikkelingen. Ten eerste nam de mechanisering van de industrie toe. Eind 19de eeuw werden de viergetouwen geïntroduceerd en vervingen de self-actings de mule-jenny's. De mechanisering had uiteraard grote gevolgen voor de tewerkstelling. Als tweede kenmerk hebben we de grootte van de bedrijven. Spinnerijen kenden een stijgende lijn in het aantal arbeiders. De weverijen ondergingen evenwel een schaalverkleining. Daarnaast onderging de textielnijverheid een concentratieproces waarbij naamloze vennootschappen de familiebedrijven vervingen. Ten derde toonden de verschillende fabrieken in de tewerkstelling een sterk onderscheid tussen mannen en vrouwen. Vrouwen bevolkten hoofdzakelijk de vlas- en katoenspinnerijen. Mannen vond je vooral in de weverijen terug.

De Gentse weverijen kenden een duidelijke terugval. De oorzaak was van tweeërlei aard: 1) de mechanisering en 2) de verplaatsing van de weverijen naar lagelonengebieden.

De mechanisering kenmerkte de hele textielnijverheid. Vanaf 1895 voerde men in Gent de self-acting spinbanken in. Dit had onder meer de systematische vervanging van mannelijke arbeiders door ongeschoolde vrouwen als gevolg. In de weverijen voerde men eerst de tweegetouwen (1845) en later de viergetouwen (1888) in.[294]

De concurrentiestrijd met de Engelse katoenindustrie zorgde voor de zoektocht naar lage lonen. Dit bracht de industriëlen niet enkel naar lagelonenlanden als Korea of Taiwan, maar ook naar het platteland. Op het platteland was men namelijk vertrouwd met de weeftechniek en haalde men een aanvullend inkomen uit de landbouw. Hierdoor konden de lonen laag gehouden worden. De verhuizingen gingen vooral naar Ronse en de streek rond Kortrijk. De tewerkstelling in Gent daalde, terwijl ze in Oost- en West-Vlaanderen steeg.

[294] Vanschoenbeek vermeldt op p. 95 het jaar 1891 als introductie van de viergetouwen. Wellicht heeft hij zich vergist daar hij in de chronologische bespreking van 1886-1914 de introductie plaatst in het jaar 1888. Omdat Avanti in zijn *Eene Terugblik* (1908) eveneens 1888 als start aanwijst kunnen we van deze datum zeker zijn. Zie Avanti, *Een Terugblik. Proeve eener Geschiedenis der Gentsche Arbeidersbeweging gedurende de XIXe eeuw (met naschrift door E. Anseele).* Gent : Volksdrukkerij, 1908, p. 450.

De lonen te Gent waren in vergelijking met andere gebieden aan de lage kant. Toch zijn heel wat verschillen in de textielnijverheid terug te vinden. De katoenspinners kregen de hoogste lonen. Voor socioloog Louis Varlez vormden zij een arbeidersaristocratie. We moeten evenwel de specifieke loonsituatie van de spinners voor ogen houden. Zij moesten namelijk zelf de hulpjes betalen. De arbeidersaristocratie kwam onder druk te staan toen vanaf 1890 *throstles* of continus werden ingevoerd. Hierdoor konden vrouwen die meestal jonger en goedkoper waren, ingeschakeld worden.

Het loonverschil werkte door in de duur van een loopbaan in een spinnerij of weverij. In de spinnerijen bleef de arbeidspopulatie stabiel maar in weverijen was het een komen en gaan van arbeidskrachten.

Tussen mannen en vrouwen heerste ongelijkheid in zowel verloning als arbeidsduur. Tevens konden de arbeidsomstandigheden sterk verschillen. Vlasarbeidsters moesten in de meest onhygiënische toestanden werken met een hoge kindersterfte als gevolg.

Door de specifieke omstandigheden per beroep en sector is in de evolutie van de lonen en arbeidsduur moeilijk een algemene lijn te trekken. Bovendien hadden velen een aanvullend inkomen dat niet in de cijfers terug te vinden is. Zo steunde de Gentse socialistische beweging vooral op mensen die na hun gewone werkuren de straat op gingen[295]. Vanschoenbeek verschaft evenwel een overzicht van de werkuren en het weekloon per beroep voor de periode 1890-1910.[296] Een evolutie van een dalend aantal weekuren en een stijgend weekloon valt hieruit af te leiden. Het is niet duidelijk in hoeverre dat weekloon overeenkomt met het reële dan wel nominale loon. De arbeidsduur daalde wel duidelijk maar niet drastisch: van 70 uur of meer per week in 1890 naar ongeveer 65 uur in 1910. In vergelijking met andere steden lagen de lonen wel een pak lager.[297] Het loonverschil tussen autochtonen en inwijkelingen is treffend. 'Vreemde' arbeiders kwamen vooral in de minst betaalde sectoren terecht.

De verwezenlijkingen van de arbeidersbeweging speelden ook hun rol. Mutualiteiten en ziekenfondsen zorgden voor een (beperkt) inkomen bij werkloosheid of –onbekwaamheid. Ook contemporainen waren zich bewust van de verbetering. In dergelijke mate zelfs dat men gewag maakte van een verandering in mentaliteit en materiële cultuur onder arbeiders.[298]

[295] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 79.
[296] *Ibid.*, deel 5, bijlage 5, p. 10.
[297] *Ibid.*, p. 80.
[298] *Ibid.*, p. 79.

1.4. Woonkernen

Arbeiderswoningen waren geconcentreerd in de typische arbeiderswijken.[299] Bovendien lagen ze voornamelijk buiten het oude stadscentrum en dicht bij de fabrieken. Bepaalde wijken bestonden dus vooral uit arbeiders van de aanpalende fabriek. De wijken met het grootste aantal arbeiders (80% of meer) lagen in de omgeving van de Brugse Poort, het Rabot, Meulestede-Muide en het Dok. De aldaar gelegen grote fabrieken waren respectievelijk de vlasspinnerijen *Morel-Verbeke* en *La Lys* (ofte Kleine en Grote Lys), de katoenbedrijven *La Louisiana* en *Jules de Hemptinne*, de vlasspinnerij *La Lieve* (of Widauwe) en het katoenbedrijf *Parmentier – Van Hoegaarden* (bijgenaamd de Grasfabriek).

Iets minder arbeiders waren in de wijken van Heilig Kerst en Oudburg, Kasteel-Heirnisse en Sint-Pietersaalstkwartier te vinden. In de buurten Sint-Michiels, Sint-Anna, Ekkergem en Sint-Pieters vormden arbeiders een minderheid of een krappe meerderheid. Aan de Muide woonden ook nog dokwerkers en arbeiders van de metaalfabriek *Carels*. *Vandekerckhove*, de andere grote metaalfabriek, had vooral arbeiders in de omgeving van Akkergem en de Coupure. Bouwvakkers woonden dan weer aan de Heuvelpoort en Sint-Pietersaalst.

2. Arbeidersorganisaties richting het reformisme

2.1. De eerste arbeidersverenigingen

Vóór de eerste Belgische afdeling van het *Internationaal Werkliedenverbond*, opgericht op 28 augustus 1865,[300] waren de verschillende organisaties die voor arbeidersemancipatie ijverden sterk versnipperd. De eerste vormen van arbeidersvereniging waren de ambachtsverenigingen uit het Ancien Régime. Een echt emanciperende werking hadden ze niet. Ze waren verticaal georganiseerd waarin werkgevers de overhand hadden en tevens gesloten voor niet-leden. Op het einde van de 18de eeuw werden deze verenigingen doorgaans afgeschaft.[301]

Een aantal van hen bleven clandestien voortbestaan maar de meeste gingen over tot een zogenaamde beurs. Het nam het solidariteitssysteem van de vroegere ambachtsverenigingen over maar werd georganiseerd volgens beroep en met enkel

[299] *Ibid.*, pp. 81-83.
[300] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880*. Antwerpen : Stichting Camille Huysmans, 1972, p. 19.
[301] Jan Dhondt, "De eerste organisaties van de arbeiders 1800-1850", In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, p. 85.

arbeiders. Dit mutualisme gaf in ruil voor een wekelijkse bijdrage een vergoeding om werkloosheid, ziekte of werkongeschiktheid op te vangen.[302]

De houding van de overheid was ambivalent. Het beschouwde deze beurzen als een overtreding van de wet Le Chapelier tegen 'samenspanning', maar het sociaal vangnet kwam goed uit. Pas wanneer fabrieksarbeiders zich in beurzen gingen verenigingen, verzette de overheid zich. Zolang de ambachtsector zich concentreerde op liefdadigheid was er geen probleem.[303]

2.2. Vrijdenkers

Pas vanaf de jaren 1850 kan men van echte arbeidersverenigingen spreken. Emanciperende initiatieven kwamen in eerste instantie vooral vanuit vrijdenkersverenigingen. Door de vele revolutionairen die door de Franse repressie hun toevlucht in België zochten, nam het antiklerikalisme sterk toe.[304] Samen met het opkomend ultramontanisme zorgde dit voor een sterke voedingsbodem. Jonge intellectuelen en ambachtslui organiseerden zich in vrijdenkersverenigingen.

Te Brussel werd in 1854 *L'Affranchissement* gesticht. Onder haar leden treft men latere kopstukken als Désiré Brismée (1823-1888) van de socialistische beweging aan. De politieke strijd werd indirect gevoerd door de ijver voor de verspreiding van burgerlijke begrafenissen.[305]

Tijdens de jaren 1850 en 1860 werden tal van vrijdenkersverengingen gesticht. Dit ging zowel om nieuwe als afgescheurde verenigingen. In 1857 scheurde Brismée zich samen met enkele anderen af van *L'Affranchissement* en richtten ze te Brussel *Les Solidaires* op. Drie jaar later werd binnen deze vereniging *Le Peuple – Association de la démocratie militante socialiste* gesticht. Het was een politieke socialistische organisatie met leden als Brismée en César De Paepe. Hoewel het weinig contact met arbeiders had, sloeg het aanvankelijk liberaal-socialistische *La Liberté*, met sociologen Hector Denis en Guillaume De Greef, de socialistische weg in. Deze verenigingen en nog enkele andere vormen de wortels van de socialistische arbeidersbeweging.[306]

2.3. Vakverenigingen

Ook vanuit de arbeiders zelf werden in die periode initiatieven genomen.[307] De eerste verenigingen die op fabrieksarbeiders gericht waren, werden in Gent opgericht.

---

[302] *Ibid.*, p. 87.
[303] *Ibid.*, pp. 90-91.
[304] *Ibid.*, pp. 230-231.
[305] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 16.
[306] *Ibid.*, p. 17.
[307] *Ibid.*, pp. 18-19.

Binnen een maand werd in 1857 eerst de *Broederlijke Weversmaatschappij* en vervolgens de *Maatschappij der noodlijdende broeders* opgericht.

Ook hier ontstonden nieuwe verenigingen vaak uit afscheuring. Een deel van de *Broederlijke Weversmaatschappij* stichtte o.l.v. Karel De Boos de eigen weversvereniging *Vooruit*. In andere steden werd dit voorbeeld overgenomen.

In hetzelfde jaar ontstond te Brussel *Association générale ouvrière*. Het *Algemeen Werkmansverbond* (1862) en het *Volksverbond* (1867) o.l.v. Philip Coenen kwamen pas later. Aan Waalse kant ontstonden minder arbeidersverenigingen. Het *Solidarité des ouvriers houilleurs du Bassin de Charleroi* (1862) was een verbruikscoöperatie en weerstandskas.

2.4. De Eerste Internationale

Zoals gezegd was vóór 1865 van samenwerking weinig sprake. De oprichting van een Belgische afdeling van de *Internationale* was de basis van de Belgische arbeidersbeweging. De vrijdenkers- en arbeidersverenigingen kwamen met elkaar in contact. Intellectuelen zoals De Paepe beseften de mogelijkheden van de massa fabrieksarbeiders.[308]

Maar de *Internationale* had niet meteen succes. In de eerste jaren beperkte de Belgische afdeling zich eigenlijk tot Brussel en Luik. De Brusselse sectie werd voornamelijk door leden van *La Liberté* en *Le Peuple* gevormd. Uit Luik kwamen vooral mensen uit de ambachtssector.[309] Pas wanneer in 1867 de liberale regering het aantal lotelingen optrekt, sluiten verenigingen uit andere regio's zich aan. Een *Verbond tegen de loting en de staande legers* werd opgericht dat merkwaardig genoeg onder meer bestond uit leden van het katholieke kamp. De I.W.V.-meetings brachten verschillende (regionale) organisaties uit heel het land in contact met elkaar waaronder het Antwerpse *Volksverbond*.[310]

Tegen 1872 waren de eerste successen echter weggeëbd. Vooral de financiële slagkracht was te zwak om een vuist te kunnen maken.[311] De *Internationale* was ook zwaar ontmoedigd door de mislukking van de Commune, de Parijse volksopstand van 1871. Bovendien raakte de beweging steeds meer verstrikt in de strijd tussen het collectivisme en mutuellisme.[312] Niet dat alle organisaties de evolutie volgden maar uiteindelijk keerde het Belgisch socialisme het anarchistisch collectivisme de rug toe en werd het sociaal-

[308] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 82.
[309] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 21.
[310] *Ibid.*, p. 23.
[311] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 83.
[312] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 28.

democratisch mutuellisme gevolgd.[313] Dit ging natuurlijk niet vanzelf. Pas met de *Eed in het park van Sint-Gillis* (1890) kan men stellen dat het sociaal-democratische kamp de overhand had op de revolutionairen. Het was een compromis om als één man achter de strijd voor het Algemeen Stemrecht te staan.[314]

2.5. De socialistische pers tot *De Werker*

Met pers bedoelen we in hoofdzaak gedrukte bladen. De krant was in een groot deel van de 19de eeuw een dure onderneming. Tijdens de tweede Franse bezetting (1794 – 1814) werd in 1797 een zegelbelasting ingevoerd.[315] De aankoopprijs van een krant werd hiermee hoog genoeg gehouden zodat de burgerij een strikte controle op de pers kon toepassen. Hoewel het Belgisch persregime als één van de meest vrije beschouwd werd, handhaafde het de zegelbelasting.

Pas met het revolutionaire jaar 1848 en als reactie hierop werd de afschaffing van de belasting een feit. Het had als gevolg dat de abonnementsprijs verlaagd kon worden waardoor kranten een breder publiek konden bereiken.[316] Een echte doorbraak van de krant als massamedium was dit nog niet.

Goedkope massakranten kwamen er pas op het einde van de 19de eeuw. Deneckere (2008) somt een aantal oorzaken van de doorbraak op.[317] In hoofdzaak komt het neer op een drastische verlaging van de kostprijs en aankoopprijs. Ten eerste, was er dus de afschaffing van de zegelbelasting, maar omdat dit al een tijdje een feit was, kan het niet de enige reden zijn. Overgewaaid uit Frankrijk was de praktijk van advertenties en reclame in bladen. De productiekosten werden sterk gedrukt door de mechanisering in de drukkerij, wat tegelijk voor een grotere oplage zorgde. De dalende papierprijs was eveneens een grote factor. Tot slot, het ontstaan van massakranten werd ook door de versnelling van informatie, via de draadtelegrafie (1846) en draadloze telegrafie (1898) gestimuleerd.

Ook socialistische kranten braken pas op het einde van de 19de eeuw door. Voordien werd voor het verspreiden van het ideeëngoed vooral op het gesproken woord gesteund. Meetings waren een heel belangrijk middel om de in grote mate ongeletterde arbeiders te bereiken.[318] Het uitgeven van een krant was financieel gezien een lastige taak doordat men

---

[313] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 83.
[314] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 115.
[315] G. Deneckere en L. Desmet, "Hoofstuk 6: Contradicties van de burgerlijke openbaarheid in de 19de en 20ste eeuw. Beknopte geschiedenis van de persvrijheid in België", In: DENECKERE, G. en DESMET, L. *Historische kritiek van woord en beeld in de massamedia*. Gent: Academia Press, 2008, p. 44.
[316] *Ibid.*, p. 45.
[317] *Ibid.*, p. 46.
[318] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, p. 249.

moest steunen op de arbeidersbudgetten.[319] Indien men toch gedrukte bladen verspreidde, was dit daarom vaak onder de vorm van pamfletten.[320]

Socialistische bladen vormden een kleine minderheid van het perslandschap. Oukhow telde voor het jaar 1870 niet meer dan 29 weekbladen – waarvan de meerderheid in België of Zwitserland werden gedrukt – die verbonden waren met de *Internationale*.[321] Cijfers voor het jaar 1874 tonen aan dat België maar liefst 235 weekbladen telde. Niettemin werd vaak getracht een blad uit de grond te stampen maar vanwege de financiële last was dit vaak geen lang leven beschoren. Deze molensteen werd door de vele processen waarmee socialistische bladen en hun redactieleden in aanraking kwamen extra zwaar (zie infra). De geschiedenis van de Belgische socialistische pers is dan ook grillig.

Hoewel nog geen 'echt' socialistisch blad, ziet Oukhow de oorsprong van de socialistische pers in het Gentse weekblad *De Broedermin*.[322] Dit Nederlandstalig blad werd gesticht door studenten uit de progressief-liberale denkgroep *Société Huet* van de Gentse filosofiehoogleraar François Huet (1814-1869).[323] De groep poogde een tussenweg te vinden tussen het opkomend socialisme en het liberalisme.[324]

In de vroege periode lijkt vooral Brussel het centrum van de socialistische bladen geweest te zijn. Met *Le Drapeau* komen we ook één van de voornaamste figuren binnen de socialistische drukkerswereld tegen, nl. Désiré Brismée. Deze drukker nam in 1857 de leiding van het door Louis Labarre gestichtte blad over.[325] *Le Drapeau* vormde een mengeling van republikeinen en gematigde socialisten en verdedigde vooral de belangen van de vrijdenkersvereniging *Les Solidaires* (1857), tevens door Brismée geleid.[326] Ook bij het eerste Belgische socialistische blad *Le Prolétaire* was er een band met een vrijdenkersbeweging. Deze Brusselse krant werd in 1855 gesticht door Nicolas Coulon die verbonden was met *L'Affranchissement* (1854), waarvan *Les Solidaires* trouwens afgescheurd was.[327]

In 1858 verdwijnt *Le Prolétaire* ten gevolge van een veroordeling naar aanleiding van een artikel over de aanslag op Napoleon III.[328] Hiermee kwamen de eerste socialistische pogingen te Brussel tot een eind.[329] Drie jaar later stichtte het Brusselse

[319] *Ibid.*, p. 255.
[320] *Ibid.*, p. 252.
[321] *Ibid.*, p. 256.
[322] *Ibid.*, p. 257.
[323] Sam Van Clemen, "Société Huet", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 2790; José Verschaeren, "Broedermin, De", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 608.
[324] Sam Van Clemen, *art. cit.*, p. 2790
[325] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 257.
[326] *Ibid.*, p. 257 en 259; Els Witte, "De specificiteit van het 'verzuilingsproces' langs vrijzinnige zijde. De inbreng van de historische dimensie", In: *BTNG*, 13 (1982) 1, p. 47.
[327] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 259; Els Witte, *art. cit.*, p. 46.
[328] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 259.
[329] *Ibid.*, p. 262.

discussiegenootschap *Le Peuple, association de la démocratie militante* (1861), dat zelf voortkwam uit het eerder genoemde *Les Solidaires*,[330] het blad *La Tribune du Peuple*.[331] Als drukker blijft Brismée een vaste waarde en we zien hier ook César De Paepe als auteur opduiken.[332]

Twee jaar na de Internationale van Londen (1864) wordt dit het wekelijks orgaan van de Internationale. In 1869 wordt *La Tribune du Peuple* vervangen door *l'Internationale*.[333] Met de inkomsten van de verkoop van dit officieel orgaan van de Belgische Algemene Raad probeerde men de Nederlandstalige pers van het I.W.V. te promoten. Maar de financiële last speelde ook dit blad parten. In 1873 werd het Brusselse blad overgenomen door *Le Mirabeau*.[334] Pas een aantal jaar later zouden de Brusselse socialisten een nieuwe partijkrant hebben.

Ondertussen verschenen er echter ook bladen van kapitaalkrachtige vakverenigingen. Een voorbeeld hiervan is de *Arbeidskamer* of *La Chambre du Travail* o.l.v. Louis Bertrand.[335] Deze vereniging van Brusselse syndicaten gaf sedert december 1875, maar ook niet veel langer dan dat, *l'Economie Sociale* uit met als oorspronkelijk doel de publicatie van cursussen van De Paepe.[336]

De leemte veroorzaakt door het verdwijnen van *l'Internationale* werd opgevuld door *La Voix de l'Ouvrier*. In 1878 opgericht door Louis Bertrand, richtte het blad zich vooral naar de vakverenigingen aangesloten bij de *Arbeidskamer* en de Henegouwse mijnwerkers.[337] Aanvankelijk had het een grote afzet in Brussel, Wallonië en zelfs Noord-Frankrijk maar een Frans verschijningsverbod beknotte het succes.[338] Ondanks dat *La Voix de l'Ouvrier* het officieel orgaan werd van de in 1879 gestichte Belgische Socialistische Partij woog zelfs met Gentse steun de financiële last te zwaar en verdween het in 1881.[339]

Andere Franstalige werkliedenbladen waren vooral in Luik, Verviers en Seraing terug te vinden. De *Fédération Liégeoise de l'Association Internationale des Travailleurs* liet in 1873 *L'Ami du Peuple* verschijnen. Andere bladen waren o.a. *Le Devoir, Cahiers du Travail* en *L'Avenir*. Te Seraing verschenen o.a. *Le Réveil* en *L'Éclair*.[340]

---

[330] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 81.
[331] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 264.
[332] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 17.
[333] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 270.
[334] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 135.
[335] Michel Oukhow, "De Pers (1875-1885)", In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, pp. 337.
[336] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 141.
[337] *Ibid.*, p. 143.
[338] Michel Oukhow, "De Pers (1875-1885)", p. 338.
[339] *Ibid.*, p. 338; Voor Gentse steun zie Paul De Witte, *De geschiedenis van Vooruit en de Gentsche socialistische werkersbeweging sedert 1870*. Gent : De Witte, 1898, p. 130.
[340] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 266.

Het Vervierse blad *Le Mirabeau* was een grotere naam in de streek. Vanaf 1867 werd het uitgegeven door de vakvereniging *Francs-Ouvriers*.[341] Samen met het Brusselse *L'Internationale* en het Antwerpse *De Werker* was *Le Mirabeau* een officieel blad van het I.W.V. Zoals eerder gezegd slorpte *Le Mirabeau* in 1873 *L'Internationale* op zodat het, tot het verschijnen van *La Voix de l'Ouvrier* het enige Franstalige socialistische partijblad was. Opnieuw was de Brusselse drukker Brismée van de partij en hij was daarboven ook administrateur en redactiesecretaris van het blad. In tegenstelling tot vele andere bladen maakte *Le Mirabeau* wel winst.[342] In 1880 verdween het blad echter.[343] Het jaar voordien werd de krant nog het officieel orgaan van de *Belgische Socialistische Partij* (B.S.P., samensmelting *Vlaamse Socialistiche Arbeiderspartij* en *Parti Socialiste*) te Verviers maar de achteruitgang was reeds in 1878 ingezet.[344] Eveneens te Verviers verscheen *La Sentinelle*. Toen *La Voix de l'Ouvrier* in 1881 ophield te bestaan verkaste o.m. Louis Bertrand naar dit blad dat zo het belangrijkste orgaan in Wallonië werd.[345] Een ander Verviers blad was bijvoorbeeld *Science populaire*.[346]

Elders in het land lijken socialistische bladen minder snel op te duiken. In het Antwerpse verscheen sinds februari 1862 *Het Werkmansregt*, een blad gesticht door werklieden die zich later zullen verenigen tot de *Algemene Werkmansbond*.[347] Gestuurd vanuit de Antwerpse arbeidersbeweging was dit weekblad nochtans niet socialistisch.[348] In 1866 veranderde het haar naam tot *De Vrijheid* maar in 1867 kwam de uitgave van dit blad eveneens tot een einde.[349]

Het Antwerpse socialistische blad bij uitstek was *De Werker*. Het ontstond in 1868 op initiatief van Filip Coenen, leider van de arbeidersgroepering *Het Volksverbond*.[350] Het was lang het enige Nederlandstalige socialistische blad en verscheen naast *L'Internationale* en *Le Mirabeau* als officieel orgaan van het I.W.V.[351] Ondanks de beslissing van het congres van de Belgische afdelingen van het I.W.V. te Verviers (1875) om *De Werker* enkel nog het orgaan van de Nederlandstalige afdelingen te maken, was de impact van dit blad groot.[352]

---

[341] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 23.
[342] *Ibid.*, p. 135.
[343] Michel Oukhow, "De Pers (1875-1885)", p. 338.
[344] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 136.
[345] Michel Oukhow, "De Pers (1875-1885)", p. 338 en 340.
[346] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 266.
[347] *Ibid.*, p. 262.
[348] Oukhow meende dat het blad evolueerde naar het katholicisme maar in een bijdrage van hem en enkele anderen in het NEVB lezen we dat *Het Werkmansregt* een liberaal-progessistisch blad was en tevens antiklerikaal. Zie Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 262 en Michel Oukhow, Janine Beyers-Bell en Luc Vandeweyer, "Werkmansregt, Het", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 3685.
[349] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 262.
[350] *Ibid.*, p. 268.
[351] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 138.
[352] *Ibid.*, p. 138.

3. De Gentse socialisten

3.1. Voor 1880

Gent was de bakermat van de moderne 19de-eeuwse arbeidersverenigingen. In 1857 ontstonden op minder dan een maand tijd na elkaar de *Broederlijke Weversmaatschappij* en de *Maatschappij der noodlijdende Broeders*.[353] De aansluiting met de Internationale vond plaats in 1868. Verschillende Gentse vakverenigingen sloten zich eveneens aan.[354] Maar ook hier was de malaise rond 1871 groot. Figuren als Paul De Witte en Van Beveren zochten soelaas in het buitenland.[355]

Niettemin was men te Gent al eerder dan de rest de sociaal-democratische weg opgegaan. De wending kwam tot stand in de periode 1873-1874. In 1873 stichtte Paul Verbauwen in zijn kelder de samenwerkende maatschappij de *Vrije Bakkers*. Na drie jaar werd het project levensvatbaar bevonden en kreeg het te Ledeberg navolging door de coöperatie *De Werkman*. Paul Verbauwen had eveneens in 1873 de leiding over *Maatschappij Vooruit* overgenomen. Die organisatie was in 1865 o.l.v. Karel de Boos afgescheurd van het *Leesgezelschap* van de *Broederlijke Wevers*. De maatschappij kreeg nu de naam *Vereenigde Wevers*. Met de *Broederlijke Wevers* werd opnieuw toenadering gezocht wat in 1876 een hereniging teweegbracht. Hoewel de eerste in de Werkrechtersraden sterker stonden, werd de naam van de laatste behouden.[356]

De institutionele ontwikkeling ging verder in 1877. Te Mechelen werd toen de *Vlaamse Socialistische Arbeiderspartij* opgericht. Een jaar later vormden een aantal Gentse arbeidersverenigingen, zoals de ziekenbeurs *Bond Moyson*, de *Vrije Bakkers* en een aantal vakbonden, een Middencomiteit. In 1880 smolt de Vlaamse met de Brabantse samen tot de *Belgische Socialistische Partij*.[357]

3.2. Het Gentse systeem 1886-1900

Op het landelijk congres te Antwerpen van juli 1885 stichtte men de *Belgische Werkliedenpartij* (B.W.P.), de voorloper van de huidige socialistische partijen. De naam van de partij laat zien dat het socialisme niet door iedereen aanvaard werd. De Gentenaars lieten het niet aan hun hart komen en publiceerden in het dagblad *Vooruit* de statuten van de partij onder de naam *Belgische Socialistische Arbeiderspartij*.[358] Voor hen dus niets nieuws onder de zon.

---

[353] *Ibid.*, p. 18.
[354] *Ibid.*, p. 23.
[355] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 13.
[356] *Ibid.*, p. 14.
[357] *Ibid.*, pp. 15-19.
[358] Vooruit, 22-23-24 juli 1885, p. 1.

Het orgaan dat te Gent de verschillende socialistische organisaties stuurde was het Middencomiteit. Haar leden bestonden uit vertegenwoordigers van die organisaties. Het benoemde op haar beurt de afgevaardigden voor de B.W.P. In theorie wou het Middencomiteit via centralisatie de teugels in handen namen. In de praktijk werden de vergaderingen geteisterd door absenteïsme en een zeker immobilisme.[359] Bovendien was de feitelijke leiding aan de top van de socialistische beweging beperkt tot een handvol individuen. Edward Anseele, Jan Foucaert, Frans Van Gyseghem, Edmond Van Beveren, en later Ferdinand Hardijns vond je zowel in de leiding van coöperatie *Vooruit*, het Middencomiteit alsook de krant *Vooruit* terug.

Andere politieke organisaties kwamen meer in contact met de gewone leden. De socialistische propagandaclub bestond al sinds 1874. Haar doelstelling lag vooral in de verspreiding van de socialistische gedachten. Tegen 1886 was haar ledental echter sterk afgenomen. De verschillende wijkafdelingen waren één van de oorzaken hiervan. De wijkclubs begonnen zich los van de propagandaclub te ontwikkelen en waren veel toegankelijker voor de mensen uit de buurt.[360] Rond de wijkclubs begonnen zich ook andere organisaties te concentreren. Een voorbeeld is de wijkclub *Verbroedering* die tegen de Eerste Wereldoorlog een eigen ziekenfonds, bibliotheek, schoolbond, vrouwenorgansatie, schuttersmaatschappij, turnkring en een spaardersgroep had.[361]

De politieke ontwikkeling in Gent was echter al een tijd terug niet naar de zin van de beheerders van de *Vrije Bakkers*, Delahaye en Blansaer (Verbauwen was toen al van de leiding verdwenen). De samenwerkende maatschappij moest te vaak instaan voor de kosten van de partij. Uiteindelijk scheurde een deel van de vooruitstrevende socialisten zich af en stichtten ze in november 1880 de *Samenwerkende Maatschappij Vooruit* (S.M. Vooruit).[362] Een jaar later was het succes van de *Vrije Bakkers* afgezwakt zodat *Vooruit* de leidende coöperatieve bakkerij werd.[363]

Het coöperatief succesverhaal kon enkel tot stand komen dankzij de voorafbetaling van het brood. Men werd aandeelhouder/lid door een aandeel van één frank te kopen. Leden kochten broodkaarten van de coöperatie *Vooruit*. Men betaalde op voorhand te veel voor een brood maar het verschil werd achteraf terugbetaald. Om de drie maanden werd een brooddeel of 'den deel' uitbetaald wat ingewisseld kon worden voor aankoopbonnen in de winkels van Vooruit.[364] Dit was in verhouding tot de aandelen. De winst werd dus niet

[359] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*. Antwerpen - Baarn - Gent : Hadewijch - AMSAB, 1995, pp. 109-110.
[360] *Ibid.*, pp. 111-115.
[361] *Ibid.*, p. 121.
[362] *Ibid.*, p. 20.
[363] *Ibid.*, p. 21.
[364] *Ibid.*, p. 70.

gelijk onder de leden verdeeld.[365] Broodkaarten werden aan 35 centiem verkocht. Het brooddeel bedroeg rond 1897 9 centiem.[366]

De vooruitstrevende socialisten deden meer dan broodkaartjes aan de leden geven. De winsten fungeerden als basis voor de institutionele ontwikkeling van de Gentse socialistische beweging, de zgn. 'wereld van Vooruit' of *le monde socialiste gantois*. De eerste expansie kwam in 1886. Eind 1885 barstte onder de spinners van de Grasfabriek een staking uit onder leiding van Constant De Witte. Dankzij hun vastberadenheid en vooral de steun van *Vooruit* behaalde men een maand later de overwinning. In die periode groeide het ledental sterk. In maart 1886 brak een gewelddadige oproer uit. Te Gent probeerde men iedereen kalm te houden, maar men steunde de Waalse arbeiders wel materieel, namelijk met duizenden broden. Deze acties maakten grote indruk op de Gentse en Belgische arbeiders elders.[367]

Niet enkel *Vooruit* maar ook andere organisaties profiteerden van de boom. Voor 1886 had zowat elke vakbond en herberg een eigen 'ziekenfonds'. Maar vanaf dat moment nam de concentratietendens van de verschillende ziekenbeurzen en vakbonden toe. In 1887 was de *Algemeene Ziekenbond Moyson* een feit.[368] De gelijkschakeling van de verschillende systemen gebeurde evenwel niet meteen. In ruil voor een bijdrage kregen de leden onderstand bij ziekte, weliswaar beperkt in tijd. Voor mannen was er ook nog een invalidenfonds. Vrouwen kregen bij een bevalling geen financiële steun.[369]

De overwinning in de Grasfabriek liet ook het ledental van de vakbonden sterk stijgen. Zij waren per beroep georganiseerd en beheerden de weerstandskassen. Over gaan tot actie mocht enkel met instemming van het Gentse Middencomiteit, het centraal partijorgaan.[370] De verschillende vakbonden kenden geen gelijke ontwikkeling. Sommige waren al vroeg georganiseerd, zoals de *Broederlijke Wevers* maar de doorbraak van de vakbond voor schilders kwam er pas in 1908.[371] Een tweede vakbondsboom vond in het najaar van 1895 plaats.[372] In verschillende fabrieken waaronder de *Grasfabriek* en de metaalfabrieken *Vandekerckhove* en *Carels* werd langdurig gestaakt. De overwinning bracht niet enkel de erkenning van de Eerste Mei als verlofdag met zich mee, maar zorgde daarnaast voor een verdubbeling van het aantal syndicalisten.

---

[365] *Ibid.*, p. 21.
[366] *Ibid.*, p. 71.
[367] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen.*, pp. 210-212.
[368] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, pp. 86-87.
[369] *Ibid.*, pp. 88-89.
[370] *Ibid.*, p. 93.
[371] *Ibid.*, p. 104.
[372] *Ibid.*, pp. 243-244.

3.3. De socialistische pers na *De Werker*

De Gentse socialistische pers nam zijn eerste stappen via het Antwerpse blad *De Werker*. Sinds een partijcongres in 1871 werd het blad ook vanuit Gent gestuurd en zelfs gedrukt. Latere socialistische kopstukken als Van Beveren en Anseele hielpen bij de redactie en verkoop.[373] De helft van de ruimte werd door de Gentse redactie, met naast Van Beveren o.a. Jules De Bleye, Paul Verbauwen, Jacob Bassé, Paul De Wachter en Paul De Witte, ingevuld.[374] In juni 1877 werd *De Werker* het officieel orgaan van de *Vlaamse Socialistische Arbeiderspartij*. Twee jaar later werd het naast *La Voix de l'Ouvrier* het orgaan van de B.S.P.[375] Het succes van *De Werker* werd vooral gedragen door colportage in de stad Gent en, had naar eigen zeggen, een afzet in Nederlandse steden als Rotterdam en Amsterdam.[376] Een zorgeloos bestaan kende het weekblad niet. De financiële last bleef groot en bovendien kwam de redactie in aanraking met het gerecht (zie verder III. 4.1. Het koningshuis).

Door de groei van de Gentse socialisten en hun activiteiten voldeed het weekblad niet langer. In april 1879 begon het *Centraal Comiteit der Gentse Werkliedenverenigingen* met een eigen blad, *De Volkswil*. Edward Anseele nam de leiding van de redactie op zich en werd o.a. bijgestaan door Paul De Witte (redacteur), Bassé (drukker) en Jan Foucaert (beheerder).[377] Aanvankelijk succesvol daalde de oplage in de periode 1879-1881 van 1223 naar 675 lezers.[378] Bovendien trok het, enigszins te verwachten, lezers van *De Werker* aan, wat nadelig was voor het Antwerps weekblad.[379] Deze moeilijke situatie werd opgelost door *De Volkswil* en *De Werker* tot één blad te laten samensmelten.

Vanaf 1881 verscheen te Gent *De Toekomst*. Als orgaan van de *Belgische Socialistische Partij* (B.S.P.) was de redactie van *De Toekomst* uitgebreid met o.a. Filip Coenen, Paul De Wachter, Edward Anseele en César De Paepe, en tevens internationaal

[373] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 269.
[374] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 138.
[375] *Ibid.*, p. 140.
[376] De Werker, 8 augustus 1875, p. 1.
[377] Luc Lievijns (red.), *Repertorium van de pers en periodieken bewaard op het AMSAB, 1838 – 1940*. s.l. : s.n., 1994, nr. 753.
[378] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 140.
[379] Michel Oukhow, "De Pers (1875-1885)", p. 338.

met de Nederlanders Ferdinand Domela Nieuwenhuis, Nellie en Hendrikus van Kol.[380] In tegenstelling tot vele voorgangers verliep de oplage in stijgende lijn.[381]

Ondanks het relatieve succes van *De Toekomst* was de situatie van de Belgische socialistische pers anno 1884 dramatisch. Te Brussel werd in 1884 *La Voix de l'Ouvrier* opnieuw uitgebracht maar opnieuw niet voor lang.[382] Na de samensmelting met *De Volkswil* bleef *De Werker* als Antwerps blad bestaan en werd het in 1883 overgenomen door de coöperatie de *Vrije Bakkers*. Goetschalck leidde vanaf dan de redactie.[383] Maar dat was het zowat.

De financiële strop en veroordelingen waren heel effectief gebleken. Met de verkiezingen van de Werkrechtersraad zaten de socialisten in 1884 in een lastig parket. Het weekblad *De Toekomst* was ineffectief om massaal de arbeiders te bereiken. Enerzijds verscheen het wekelijks en was het dus weinig geschikt voor snelle propaganda, anderzijds was de aankoopprijs te hoog. Om uit die precaire situatie te geraken besloot men een dagblad uit te geven dat een lagere aankoopprijs had.[384]

Het Gentse dagblad *Vooruit* verscheen voor het eerst op 31 augustus 1884.[385] Hoewel de gelijknamige coöperatie al sinds 1883 *De Toekomst* financieel steunde,[386] stond het eveneens in voor het nieuwe dagblad.[387] Grote man was opnieuw Edward Anseele en in de redactie zaten o.a. Ferdinand Hardijns, Aimé Bogaerts, Edward Stautemas (pseudoniem Millio), Paul De Witte, enzovoort.[388] Ook te Brussel werd een 2-centiemen blad uitgegeven met behulp van een samenwerkende maatschappij.[389] Op 13 december 1885 verscheen het eerste nummer van *Le Peuple*. Het was een samensmelting van de weekbladen *Le National Belge* en *La République*. Eerstgenoemde was een liberaal-

[380] Ferdinand Nieuwenhuis (1846-1919), pionier van het Nederlandse socialisme en anarchisme en stichter van het blad *Recht voor Allen* (zie Ger Harmsen, "Nieuwenhuis, Ferdinand", In: *BWSA*, 6 (1995), pp. 157-163); Hendrikus van Kol (1852-1925), pseudoniem Rienzi, was één van de pioniers van de Nederlandse sociaal-democratie.(zie Johanna M. Welcker, "Kol, Hendrikus Hubertus van", In: *BWSA*, 7 (1998), p. 116-123). Jacoba Porreij (1851-1930), beter bekend als Nellie van Kol, ijverde als schrijfster ijverde voor meer vrouwenrechten. (zie H.Q. Röling en Bob Reinalda, "PORREIJ, Jacoba Maria Petronella", In: *BWSA*, 8 (2001), pp. 204-208.
[381] Michel Oukhow, "De Pers (1875-1885)", p. 339.
[382] *Ibid.*, p. 338.
[383] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", p. 269.
[384] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1885 – 1914)", In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België.* Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, p. 435.
[385] Vooruit, 31 augustus 1884, p. 1.
[386] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 22.
[387] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1885 – 1914)", p. 435.
[388] E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*. Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, p. 537.
[389] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1885 – 1914)", p. 440.

progressistisch blad dat eveneens socialisten als César De Paepe, Jan Volders en Van Caubergh in haar rangen had.[390]

Pas met het uitbrengen van dagbladen kon de socialistische arbeidersbeweging een veel groter publiek bereiken. Met het weekblad *De Werker* kon men in losse verkoop slechts 3500 exemplaren en 2000 abonnementen kwijtspelen.[391] De oplages van de dagbladen waren een stuk hoger. Bij de start verspreidde *Vooruit* zo'n 15000 nummers waarna de verkoop wat daalde maar in de daaropvolgende jaren boven de 10000 exemplaren bleef. In Na de parlementsverkiezingen van 1894 steeg het naar 16000 tot zelfs 25000 na de eeuwwisseling.[392] De eerste vier maanden had Vooruit echter slechts een gemiddelde oplage van 2340 exemplaren.[393] De oplage van *Le Peuple* een stuk hoger. In haar beginperiode hield *Vooruit* nog gelijke tred, maar in 1890 al drukte men 25000 exemplaren van het Brusselse dagblad. Vanaf het Algemeen Meervoudig Stemrecht in 1893 bedroeg de oplage 70000 nummers of meer.[394]

Vooruit bleef eveneens niet bespaard van processen. Voor redacteurs waren gevangenisstraffen het minste probleem. Zodra justitie meer en meer geldboetes begon uit te schrijven kwam het blad in de problemen. Volgens Oukhow was dit de reden voor de stichting van *S.M. Volksdrukkerij* in 1897.[395] *Vooruit* vermeed zo het risico haar inboedel kwijt te spelen. Huishistoricus Avanti zag de oorzaak van de financiële problemen eerder bij de drukkosten.[396]

Avanti (1908) zei niets over *S.M. Het Licht* want die werd pas in september 1908 opgericht.[397] Opnieuw worden proceskosten als reden opgegeven wat mijns inziens de verklaring van Avanti over *S.M. Volksdrukkerij* bevestigt. *Het Licht* was namelijk een uitgeverij, een instelling dat processen over inhoudelijke kwesties van *Vooruit* moest opvangen. Pas enkele maanden later begon het zelf bladen te drukken.

Naast het grote centenblad verschenen in Gent nog tal van andere socialistische bladen. Zij waren vaak op een specifieke doelgroep gericht. *De Landbouwer* richtte zich tot 'buitenlieden'. Eerst een weekblad maar daarna vooral een maandblad, verscheen het vanaf 1894 tot april 1900.[398] Emilie Claeys en Nellie van Kol beheerden het feministische

---

[390] *Ibid.*, p. 340. Volgens De Witte werd Volders hiervoor ontslagen als bediende van de Nationale Bank te Brussel. Zie Paul De Witte, *De geschiedenis van Vooruit*, p. 131.
[391] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 138.
[392] Maarten, Van Ginderachter, *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij (1885-1914). Sociaal-Democratie en nationale identiteit from below. Een casusstudie van Gent, Brussel en de Borinage*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent), 2004, 3 dln., p. 67.
[393] E. Voordeckers, *op. cit.*, p. 534.
[394] Maarten, Van Ginderachter, *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij*, p. 67.
[395] Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1885 – 1914)", pp. 436-437.
[396] Avanti, *op. cit.*, pp. 634-635.
[397] Rik De Coninck, *Overzichtslijst van het archief van SM Het Licht*. Gent : AMSAB, p. 15.
[398] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 317-318.

De Vrouw dat tussen 1893 en 1895 verscheen.[399] Daarnaast verschenen ook bladen tegen het militarisme, voor stemrecht en bladen van vakorganisaties.[400] Tot slot, de socialistische beweging te Gent gaf ook een almanak uit. Van 1876 tot 1880 was dit *De Vlaamsche Lantaarn*.[401] Het jaar nadien werd het vervangen door *Vooruit! Volksalmanak voor Noord- en Zuidnederland.*[402]

Tot nu toe hebben we de socialisten in een vrij gesloten omgeving besproken. Zij stonden natuurlijk niet alleen op de wereld. De Ander komt aan bod in het volgende stuk.

4. De Ander

4.1. Het koningshuis

De reputatie van de Belgische koning Leopold II was binnen de socialistische beweging niet al te best. Hij was namelijk de verpersoonlijking van het Belgisch staatsmodel en haar nefaste gevolgen voor de arbeidersomstandigheden. In de jaren 1870 had Leopold II de bijnaam *Carton* opgelopen. De hele context zullen we hier niet uit de doeken doen maar het komt er op neer dat Leopold II beschouwd werd als een 'bordpapieren', gewillige koning.[403] Belangrijk hier is dat die bijnaam door socialisten werd overgenomen.

De Gentse socialisten kwamen in 1877 voor het eerst in directe confrontatie met Leopold II. Schoenmaker Van Thienen sprong tijdens het bezoek van de koning aan Gent voor het rijtuig en riep "A bas le roi! Vive la république".[404] Van Thienens kreet had een aantal antiroyalistische artikels in het socialistisch weekblad *De Werker* en vervolgingen van hun auteurs, Paul De Witte en Frans Magermans, tot gevolg. Het gerecht zag een socialistisch complot en besloot de twee schrijvers een proces aan te doen. Ook Paul Verbauwen liep een veroordeling op door de twee artikels tijdens een protestmeeting voor te lezen.[405]

In tegenstelling tot Vanschoenbeek (1992) ziet Deneckere deze actie als een teken dat het antimonarchisme aan de oppervlakte was gekomen.[406] Belangrijk is dat voordien antiroyalistische oprispingen geen lang leven beschoren waren. De repressie van de

[399] *Ibid.*, pp. 552-553.
[400] *Ibid.*, p. 17.
[401] Zie o.a. De Vlaamsche Lantaarn. Almanak voor 1876 uitgegeven door de Gentsche afdeeling van het Internationaal Werkliedenverbond. Gent
[402] Zie o.a.Vooruit! Volksalmanak voor Noord- en Zuidnederland. 1881. Gent : J. Bassé.
[403] Zie voor een bespreking Gita Deneckere, *Sire, het volk mort : collectieve actie in de sociale geschiedenis van de Belgische staat, 1831-1940*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1994, pp. 65-72.
[404] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 18.
[405] Paul De Witte, *De geschiedenis van Vooruit*, pp. 86-92.
[406] Zie voor een uitvoerige bespreking: Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, pp. 72-85.

majesteitsschennis laat zien dat het establishment de socialisten als een bron van ergernis begonnen te beschouwen. Het had echter een toename van het antiroyalisme tot gevolg.

In hetzelfde jaar werd ook al de kolonisatiepolitiek van Leopold II bekritiseerd. Aanvankelijk beroerde de Onafhankelijke Congostaat (1885) de B.W.P. weinig maar tegen 1890 begon de kritiek op de kolonisatiepolitiek echter ook binnen de B.W.P. grotere aandacht te krijgen.[407]

4.2. De Kerk en het geloof

De vrijzinnigheid van de vrijdenkers vond ook bij arbeiders voet aan de grond. Samen met de liberale progressieven gingen ze het klerikalisme onrechtstreeks te lijf in de acties voor burgerbegrafenissen.[408] Toen de conservatieve unionistische regeringen in de periode 1852-1857 katholieke privileges restaureerden, vormden de liberale en doctrinaire liberalen een eenheidsfront. [409] Een typische houding van de liberale 'partij'. Het antiklerikalisme werd voornamelijk door progressisten gedragen. Zodra liberale doctrinairen in de regering zaten, werd de zgn. rationalistische beweging gehanteerd als middel om progressieven, met leden uit arbeidersbeweging en middenklasse, onder controle te houden.[410] Toen eind jaren 1850 het ultramontanisme opkwam, zorgde dit voor extra agitatie onder vrijdenkers in de arbeidersverenigingen.[411] De liberale hegemonie van 1857-1884 uitte zich in een antiklerikale politiek. Seculariserende maatregelen werden genomen in verband met de kerkhovenkwestie,[412] staatscontrole van kerkelijke goederen en laïcisering van studiebeurzen.[413]

Het ultramontanisme reageerde tegen de afnemende rol van de Kerk in de samenleving. Aangewakkerd door het beleid van de homogene liberale regering Rogier (1847-1852) groeide het antiliberaal sentiment tijdens de periode 1857-1884. [414] Het streefde naar een restauratie van de katholieke staat die zich aan pauselijk gezag onderwierp. Het land moest geleid worden door een confessionele partij die onder bisschoppelijke controle stond. Sociale wetgeving was niet nodig dankzij patronale weldadigheid. In 1867 werd hiervoor de *Bond der Belgische Werkmanskringen* opgericht. De corporatistische opvatting werd met het stichten van gilden in de praktijk gebracht.[415]

---

[407] Guy Vanthemsche, "De Belgische socialisten en Congo 1895-1960", In: *Brood & Rozen*, (1999) 2, pp. 31-32.
[408] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 92.
[409] *Ibid.*, p. 93.
[410] *Ibid.*, p. 91.
[411] *Ibid.*, p. 93.
[412] Zie hiervoor o.a. LAMBERTS, Emiel. "De kerkhovenkwestie." In: *Het openbaar initiatief van de gemeenten in België 1795-1940*. Brussel: Gemeentekrediet, 1986, Vol II, pp. 785-792.
[413] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 94.
[414] *Ibid.*, p. 94.
[415] *Ibid.*, p. 98.

De beweging werd geleid door bisschoppen, adellijke grootgrondbezitters, de hoge burgerij die het socialisme vreesde en militanten uit de middengroepen.[416]Het is echter verkeerd om het ultramontanisme voor te stellen als een antimoderne beweging gestuurd door de paus in Rome. Niet alleen werden moderne middelen zoals massamedia en massademonstraties gebruikt, maar het was een beweging die ook steunde op initiatieven vanuit de basis, nl. leken. [417] De Kerk speelde hierop in door het parochiale verenigingsleven te stimuleren. In de jaren 1860 ontstond een federale bond van conservatieve kiesverenigingen en de niet-politieke bond van de *Katholieke Kringen*. In 1875 werden beiden samengesmolten tot de *Federatie van Katholieke Kringen en Conservatieve Verenigingen.*

Het conflict tussen klerikalen en antiklerikalen culmineerde onder de radicale regering Frère-Orban (1878-1884) in een ware schooloorlog. Verschillende wetten die ten nadele van het katholieke kamp de rol van de staat in het onderwijs versterkten, zorgden voor een ongeziene katholieke mobilisatie. De grote middelen werden bovengehaald: openbare manifestaties, meetings en een petitie met 300000 handtekeningen. Aanhangers van openbare scholen werden de sacramenten geweigerd. De nieuwe staatsscholen hadden tegen het pastoorsinitiatief om vrije lagere scholen op te richten geen kans. Vooral in Vlaanderen was het effect groot.[418]

Het resultaat van deze oorlog was onder meer de katholieke verkiezingsoverwinning in 1884. Bovendien had de Kerk zo goed als alle scholen in handen. Politiek resultaat was er met de afzwakking van de interne verdeeldheid.[419] Voor de liberalen was de uitkomst minder rooskleurig. De regering kende niet alleen heel wat katholieke tegenstanders maar verloor door belastingsverhogingen ook de steun van de kleine burgerij en middenklasse. Dit alles zorgde voor een scheuring tussen de sociaal-conservatieve, die het antiklerikalisme de rug toekeerden, en de sociaal-progressieve liberalen, die hun toenadering tot de arbeidersbeweging zochten. Dankzij het platteland dat onder een crisis te lijden had, maakte de katholieke partij een einde aan 40 jaar liberaal bestuur.[420]

De vraag is nu hoe groot het effect van de strijd tussen antiklerikalen en ultramontanen was op de geloofsbelijdenis en –ijver van arbeiders. Voor de Gentse casus

[416] *Ibid.*, p. 97.
[417] Zie hiervoor CLARK, Christopher. "The New Catholicism and the European culture wars." In: CLARK, Christopher en KAISER, Wolfram. *Culture Wars. Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe.*Cambridge : University Press, 2003, pp. 11-46.
[418] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 100.
[419] *Ibid.*, p. 101.
[420] *Ibid.*, pp. 101-102.

maken we gebruik van het werk van Verbruggen (1991).[421] Daarin blijkt dat het socialisme in religieuze termen werd besproken. De meeste arbeiders hadden uitsluitend school gelopen in het katholiek onderwijs. Hun wereld werd begrepen en besproken via katholieke begrippen. Het socialisme was een nieuw evangelie waarbij men de pioniers als apostelen zag.[422]

Opmerkelijk is de toe-eigening van katholieke feestdagen. Dagen als Kerstmis en Pasen kregen een socialistische invulling. Socialisten vierden dan respectievelijk de geboorte en de verrijzenis van het Socialisme. Op die dagen vond systematisch een viering van een socialistische instelling plaats. Congressen vielen ook vaak met katholieke feestdagen samen.[423]

Socialistische feestdagen zoals 1 Mei werden echter meer en meer als alternatief naar voren geschoven. De herinnering aan de Parijse Commune vierde men jaarlijks op 18 maart. De viering zelf verliep volgens de culturele regels, nl. katholiek, die men toen kende. Zo verwees men manifest naar de klederdracht van katholieken op feestdagen. Socialisten moesten ook op hun best gekleed worden.[424]

De S*ocialistische Vrijdenkersbond* trachtte wel een alternatief te bieden voor de kerkelijke rituelen. Eerst via burgerlijke begrafenissen maar vanaf 1887 vierde men zelfs een Vrije Doop en het Feest der Jeugd als vervanging van het Doopsel en de Eerste Communie.[425]

Aan de vergelijking met apostels hing ook de personencultus van martelaren en heiligen vast. De socialistische arbeidersbeweging herdacht haar slachtoffers zoals die van de Parijse Commune. Telkens wanneer doden te betreuren vielen organiseerde men herdenkingsdagen en rouwbetogingen. Edward Anseele kreeg die verering al bij leven. Hij werd met Christus geassocieerd, vooral nadat hij in 1886 een veroordeling opliep.[426]

We mogen het socialistisch alternatief echter niet te ver doortrekken. De vrijdenkersbond bereikte tussen 1885 en 1900 bijlange niet het grote publiek en heel wat socialisten bleven gewoon hun doop of communie in de kerk vieren.[427] Het religieuze woordgebruik was bovendien een uitstekend middel om gelovige arbeiders aan te

---

[421] Hier gebruiken we het artikel VERBRUGGEN, Paule. "Deelalternatieven voor de traditionele godsdienstbeleving in het Gentse socialisme." In: *TvSG*, 17 (1991) 4, pp. 414-433. Het is een verwerking van haar licentiaatsverhandeling VERBRUGGEN, Paule. *Deelalternatieven voor traditionele godsdienstbeleving in het Gentse socialisme (1870-1914)*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG), 1982, 206 p.
[422] Paule Verbruggen, "Deelalternatieven voor de traditionele godsdienstbeleving in het Gentse socialisme", In: *TvSG*, 17 (1991) 4, p. 416.
[423] *Ibid.*, pp. 423-425.
[424] *Ibid.*, pp. 426-427.
[425] *Ibid.*, pp. 428-429
[426] *Ibid.*, pp. 419-420.
[427] *Ibid.*, pp. 428-429.

trekken.[428] Maar absolute geloofsijver kan je hen ook niet meteen toeschrijven. Het feestelijke aspect van al die hoogdagen was bij velen belangrijker.[429] Bovendien werd elke relatie met het bovennatuurlijke afgewezen.[430]

4.3. Het leger

Het antimilitarisme was een belangrijke factor in de sociale arbeidersbeweging. De voornaamste slachtoffers van de loting waren natuurlijk de armste en dan kom je al snel bij fabrieksarbeiders uit. Campagnes tegen de conscriptie bevorderden ook de uitbreiding van de Belgische afdeling van de *Internationale Werkliedenvereniging* (zie III. 2.4. De Eerste Internationale). In 1968 werd een Gentse afdeling van de Internationale opgericht. Verschillende Gentse vakverenigingen sloten zich aan.[431]

De *Socialistische Lotelingskring* te Gent werd in november 1886 gesticht. In februari van elk jaar vond de loting plaats. In het najaar moesten de lotelingen dan hun dienstplicht opnemen. De acties van de kring beperkten zich voornamelijk rond die periode.[432] In 1887 verscheen voor het eerst *De Loteling*, een socialistisch antimilitaristisch pamflet. Vanaf 1894 gaf de kring ook nog *De Kazerne* uit.[433]

4.4. Liberalen

De antiklerikale steun uit liberale hoek kwam niet uit de lucht gevallen. Vanaf de jaren 1860 groeide het progressisme in de lage burgerij en middenklassen sterk. Beïnvloed door de ontwikkelingen van 1848 streefden deze groepen naar politieke rechten via het capacitair kiesrecht.[434] De samenwerking met de arbeidersbeweging was gebaseerd op morele standpunten. Maar de verborgen agenda was een poging om de opkomende arbeiderskracht in bedwang te houden, zodat ze geen bedreiging vormden voor het economisch liberalisme waaraan de lage burgerij en middenklasse hun sociale mobiliteit te danken hadden. Oorzaken van de arbeidersarmoede werden gezocht in de scholingsachterstand. Door zich intellectueel te versterken zou de ongelijkheid verdwijnen. In plaats van een besef van de eigen klasse moesten de arbeiders vooral integreren en verzoenen met de burgerlijke waarden.[435]

Aanvankelijk kon men klerikale en liberale progressieven in het progressisme terugvinden. Te Antwerpen culmineerde dit in 1860 tot de *Meetingpartij*. Men slaagde er echter niet in om de levensbeschouwelijke breuklijn te overstijgen. Antiklerikalen gingen

[428] *Ibid.*, p. 432.
[429] *Ibid.*, p. 426.
[430] *Ibid.*, p. 416.
[431] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 23.
[432] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, pp. 133-134.
[433] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 335-336.
[434] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, p. 84.
[435] *Ibid.*, p. 86.

hun eigen weg en de Meetingpartij werd volledig katholiek. Het liberaal-progressisme binnen de liberale partij stond vooral in die steden sterk waar de antiklerikale voedingsbodem groot genoeg was.[436] De groei werd afgeremd nadat de liberalen in 1870 de verkiezingen verloren. Ten eerste werd de oorzaak van de nederlaag gelegd in de verdeeldheid tussen progressieven en doctrinairen. Ten tweede had de katholieke regering d'Anethan enkele kleine maatregelen genomen (o.a verlaging van stedelijk en provinciale kiescijns) waardoor de bestaansreden van de progressieven deels werd weggenomen. Toen de liberalen in 1878 terug de macht hadden genomen, konden progressieven de actie terug op voeren. Maar al bij al wisten ze weinig te bereiken. Verschillende onder hen zouden naar de sociaal-democratie overstappen.[437]

Binnen de Gentse liberalen had de doctrinaire strekking de overhand in de Gentse politiek, bijgevolg leverde zij ook de burgermeester. In de periode 1886-1900 kende Gent twee burgemeesters. Tot 1895 was Hippolyte Lippens aan de macht, Emile Braun verving hem.[438]

In de jaren 1870 had het Gents progressisme een sterk antiklerikaal en sociaal-radicaal karakter maar net als elders deed het debacle van de Schoolstrijd (1878-1884) de strekking weinig goeds. *De Liberale Associatie* verbrak zelfs *le compromis des villes*, de liberale, landelijke boycot tegen de klerikale schoolwetgeving.[439] De ruimte voor progressisten was hierdoor bijzonder klein geworden. Een groot aantal van hen kwam in contact met of stapten zelfs over naar de socialistische arbeidersbeweging.[440] Vanaf 1892 kwamen progressisten met een eigen lijst of samen met socialisten als 'radico-socialisten' op.[441]

Liberale aandacht voor arbeiders bleef enigszins beperkt tot de *Laurent's-kringen*. Op initiatief van François Laurent werden tussen 1868 en 1885 liberale werkmanskringen opgericht. Het waren spaar- en onderwijskringen die bovenal de opvoeding van de arbeider als hoofddoel hadden. Haar leden waren echter geen fabrieksproletariaat maar voornamelijk ambachtelijke arbeidersaristocratie.[442]

In 1886 ondernamen groepen van verschillende strekkingen een poging om antisocialistische krachten te bundelen. In de *Algemeene Bond van werklieden en burgers* zat onder andere Alidor Crevaels, oud-voorzitter van de *Broederlijke Wevers*. Maar toen de Bond teveel sympathie begon te krijgen voor *Volksbelang*, een katholieke coöperatie van

[436] *Ibid.*, pp. 88-89.
[437] *Ibid.*, pp. 89-90.
[438] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 123.
[439] *Ibid.*, p. 117.
[440] *Ibid.*, p. 120.
[441] D. Destanberg, *De Kiezingen te Gent sedert 1830*. Gent : Herkenrath, 1910, pp. 270-272.
[442] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 127.

enkele katholieke industriëlen, trok hij samen met een aantal kleinburgerlijke liberalen uit de vereniging.[443]

Uiteindelijk belandde Crevaels zes jaar later in de *Liberale Werkersverdediging*, het eigenlijk beginpunt van liberale arbeidersorganisaties. Het was een initiatief van burgemeester Lippens gericht op de komende verkiezingen van de Werk- en Nijverheidsraad verder in 1893. Hun uitvalsbasis was het *Volkspaleis* aan het Gewad.[444] In hetzelfde jaar stichtte de liberale arbeidersorganisatie tal van eigen verenigingen, zoals ziekenbeurs *De Vrijheid*. [445] De anticoöperatieve instelling van menig liberaal kon uiteindelijk niet voorkomen dat ook de *Liberale Werkersverdediging* een samenwerkende maatschappij werd. Echt succesvol kon je de coöperatie niet noemen. In 1907 werd het failliet verklaard.[446]

De liberale pers daarentegen was in Gent vrij uitgebreid. Één van de oudste kranten die eind 19de eeuw verscheen was, met wortels die tot 1814 terug gaan, *Journal de Gand*.[447] In 1856 was het dagblad de opvolger van *Le Messager de Gand* en was het met zijn hoge kostprijs (10 centiemen per nummer in 1887) niet gericht op arbeiders.[448] Eveneens te duur was *La Flandre Libérale*.[449] Sinds 1874 uitgegeven en vanaf 1894 eigendom van de *Société Anonyme de la Presse Libérale gantoise* (waarvan burgemeester Lippens voorzitter was), was dit een liberaal antiklerikaal dagblad. Onder haar medewerkers telde het onder andere Louis Varlez, de bekende advocaat-socioloog.[450] De liberale burgemeester Lippens was sterk aanwezig in de Gentse pers. Zo stichtte hij in 1882 *Morgenblad*, een Vlaams liberaal informatieblad.[451] Het dagblad werd in 1888 opgeslorpt door *Vaderland*, dat al sinds 1882 verscheen. Het blad werd het officieel orgaan van de *Liberale Werkersverdediging*. [452] Liberaal en antisocialistisch was *De Vrijheid*. Dit weekblad

[443] *Ibid.*, p. 144.
[444] *Ibid.*, p. 127.
[445] *Ibid.*, p. 128.
[446] *Ibid.*, pp. 129-130.
[447] In 1814 verscheen *Journal politique, commercial en littéraire* wat in 1815 werd voortgezet door Journal de Gand, Politique commercial et littéraire. Deze laatste was eigendom van, zoals geschreven staat in Voordeckers (1964), de 'Hollandse regering'. Met het ontstaan van de Belgische staat werd het dagblad verder gezet als *Le Messager de Gand* met van 1836 tot 1850 *et de Pays-Bas* aan toegevoegd. Het blad evolueerde van orangistische naar liberale strekking. Zie respectievelijk E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 299-300, 290-293 en 344-348.
[448] *Ibid.*, pp. 287-290.
[449] *Ibid.*, pp. 183-188.
[450] Louis Varlez schreef over de Gentse socialistische arbeidersbeweging een aantal belangrijk werken. In zijn doctoraat maakt Vanschoenbeek gretig gebruik van het cijfermateriaal. Over Varlez is ook een biografie verschenen, zie VANDAELE, Jasmien. *Van Gent tot Genève : Louis Varlez: een biografie*. Gent : Academia press, 2002, xvii+270 p.
[451] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 354-356.
[452] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 127.

gesticht in 1888, opnieuw door Lippens, richtte zich tot de liberale leden van de *Algemeenen Bond der Werklieden en Burgers*.[453]

Het liberaal blad voor arbeiders was *Het Arbeidersblad*. Sinds 1893 uitgegeven door de *Liberale Werkersverdediging*, trachtte dit blad zich als alternatief voor *Het Volk* en *Vooruit* op te stellen. Met de kostprijs van 1 cent per nummer was het goedkoper dan haar tegenstanders, maar als weekblad was het wellicht moeilijk optornen tegen de twee grote dagbladen. In 1895 verscheen het laatste nummer.[454]

Ook de liberale strekking gaf bladen uit gericht op de streek rond Gent. *Boekskens van den Landbouwer* verscheen sinds 1889 twee keer per maand en werd gratis verspreid. Maar het was geen lang leven beschoren want na 14 nummers kwam dit project al ten einde.[455] In 1893 trachtte men via *De Zaaier* opnieuw het platteland te veroveren maar ook dit weekblad verdween na minder dan een jaar uit het perslandschap.[456]

Tussen 1867 en 1914 verscheen het Vlaamsgezinde liberale weekblad *Het Volksbelang*. Vanaf 1883 was Paul Fredericq hoofdredacteur van dit blad, tevens het jaar waarin hij de leerstoel Nederlandse en algemene literatuur kreeg aan Rijksuniversiteit Gent.[457]

Het Brusselse blad *Het Laatste Nieuws* werd ook in Gent verspreid.[458] Gesticht in 1888 en vanaf 1906 eigendom van Julius Hoste was het dagblad een spreekbuis van de liberale Vlaamsgezinde strekking. Karel Buls, burgemeester van Brussel, en schoonbroer Léon Vanderkindere, volksvertegenwoordiger, hielpen het blad mee uitgeven.

4.5. Katholieken

Het einde van de regering Frère-Orban, Bara en Van Humbeeck in 1884 betekende de start van een katholieke hegemonie die tot en met de Eerste Wereldoorlog zou duren. In de periode vóór 1900 kon vooral premier Beernaert zijn stempel drukken door tien jaar aan de macht blijven. Te Gent bleef de liberale hegemonie gehandhaafd. Pas in 1895 kon de *Katholieke Associatie* zich in de gemeenteraad werken.[459]

Grote namen bij de Gentse katholieken waren de industrieel en latere eerste minister Paul de Smet de Naeyer en Gérard Cooreman, advocaat en beheerder van enkele

---

[453] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 550-551.
[454] *Ibid.*, pp. 74-75.
[455] *Ibid.*, pp. 96-97.
[456] *Ibid.*, pp. 570-571.
[457] Hermann W. von der Dunk en Winfried Dolderer, "Fredericq, Paul", In: In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1204-1205.
[458] E. Voordeckers, *op. cit.*, p. 672; Arthur J. Vermeersch en Helmut Gaus, *Repertorium van de Brusselse pers 1789-1914*. Louvain : Nauwelaerts, 1965, deel 2, p. 3; Nele Bracke, "Laatste Nieuws, Het", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1763-1764.
[459] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 131.

koloniale maatschappijen. Deze twee symboliseren de verstrengeling van de *Katholieke Associatie* met de aristocratie, industrie en advocatuur.[460]

De houding van katholieken tegenover arbeiders volgde in de 19de eeuw de lijn van de Kerk. Dit betekent dat rijkdom een teken was van begenadiging. De arbeider moest zijn positie aanvaarden en stond waar hij volgens god moest staan. Tot dan had hij de liefdadigheid van de rijken als soelaas. [461] Het controleren van arbeiders via corporatistische gilden was een uitvloeisel hiervan. Pas met de encycliek *Rerum novarum* van paus Leo XIII in 1891 liet de Kerk de corporatistische lijn los. Gilden werden tot christelijke vakbonden omgevormd.[462]

Stichtingen van katholieke arbeidersverenigingen vind je in Gent dan ook meestal pas na 1891 terug. Voordien waren het werkmanskringen verbonden aan een weldadig patroon. Baron Casier-de Hemptinne stichtte zo in 1878 de werkmanskring van *'t Heilig Kerst*. Heel bedrijvig in het bestrijden van de socialisten was bisschop Stillemans. Zo opende hij in 1900 de katholieke vakschool. Via de *Fransmansbeweging* konden landarbeiders in Wallonië of Frankrijk gaan werken. In de strijd om de boeren ontstond op zijn initiatief de Oost-Vlaamse *Algemeene Landbouwersbond*.[463]

Om het succes van de socialistische samenwerkende maatschappij *Vooruit* tegen te gaan, hadden enkele katholieke industriëlen in mei 1887 onder de naam *Volksbelang* zelf een coöperatie opgericht. Maurits de Smet de Naeyer, broer van, was één van de initiatiefnemers.[464] Hun belangrijkste middel was de uitbetaling van 'den deel' in baar geld. De socialisten hielden het namelijk op broodkaarten die men enkel bij *Vooruit* kwijt kon. Aanvankelijk groeide het ledental van *Volksbelang* snel aan, maar de socialistische coöperatie bleek veel steviger in zijn schoenen te staan dan gedacht. Bovendien was de middenstand allerminst gelukkig met deze ontwikkeling. Een bakkerscoöperatie door arme arbeiders tot daar aan toe, maar waarom zouden rijke burgers dat doen?[465]

Op het platteland was het succes van de *Algemeene Landbouwersbond* groot. Hier hadden coöperatieve melkerijen een grotere impact. De bond slaagde er in om het platteland vrij van socialisten te houden. Zelfs de oprichting van *S.M. De Zaaier* kon hiertegen niets beginnen.[466]

Te Gent was de katholieke pers ook stukken sterker dan de socialistische pers. Het grootste Belgische katholieke dagblad, *Le Bien Public*, had hier zijn drukkerij en

[460] *Ibid.*, p. 132.
[461] Els Witte, Jan Craeybeckx en Alain Meynen, *op. cit.*, pp. 72.-73.
[462] *Ibid.*, p. 124.
[463] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 135-136.
[464] *Ibid.*, p. 132.
[465] Avanti, *op. cit.*, pp. 424-427.
[466] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 135.

uitgeverij. Deze Franstalige krant, in 1953 ontstaan uit een fusie van liberaal katholieke en conservatieve bladen,[467] werd geleid door o.a. senator Jules Lammens en industrieel Joseph de Hemptinne. De hoofdredactie werd waargenomen door Guillaume Verspeyen.[468] *Le Bien Public* volgde de lijn van het gematigd ultramontanisme en de standpunten van de bisschoppen.[469]

Een belangrijke figuur in de Gentse katholieke pers was kanunnik Jef Verschueren (1830-1911). Verschillende bladen werden via zijn *Werk der Vlaamsche Katholieke Drukpers* uitgebracht. *Fondsenblad* verscheen tussen 1870 en 1914 zes keer per week en was een opinie- en informatieblad.[470] In 1879 stichtte Verschueren een centenblad, *De Gentenaar*. Tot 1881, het jaar waarin Verschueren een eigen drukkerij oprichtte, werden *Fondsenblad* en *De Gentenaar* gedrukt door de drukkerij van *Le Bien Public*.[471] Ook in Gent verscheen sinds 1879 *L'Impartial* dat in 1895 werd voortgezet als *L'Indépendant de Gand*. In 1902 verdween het katholiek nieuwsblad nadat het redactiewerk al deels door *Le Bien Public* werd overgenomen.[472]

4.6. Antisocialisten

De tegenstanders van de socialisten zijn natuurlijk allemaal antisocialist. Maar er is eveneens een beweging die in hun antisocialisme van de andere te onderscheiden valt. Hoewel christelijk ingesteld kan men ze niet gelijkstellen aan een katholieke arbeidersvereniging. De sporen van de beweging gaan tot de jaren 1870 terug, toen katholieke arbeidersverenigingen uitsluitend paternalistisch waren. De 'echte' start van de beweging is de oprichting van de *Antisocialistische Werkliedenbond*. De beweging identificeerde zich dus als anders dan katholieken. We baseren ons opnieuw op de beschrijving van Vanschoenbeek (1992).[473]

Zoals gezegd gaan de wortels terug tot de jaren 1870, meer bepaald 1878. Toen kwamen een aantal antisocialistische krachten (zowel kleinburgers, ambachtslui als arbeiders) samen in de *Vrije Kiezersbond* met stamlokaal de *Zwarte Kat* op de Vrijdagmarkt, wat hun de bijnaam 'kattejongen' opleverde. Deze werd opgericht naar aanleiding van de verkiezingen van de Werkrechtersraden in dat jaar.

Het eerste succes van de bond kwam in 1881. Toen kreeg *Vooruit* een nederlaag aangesmeerd in de verkiezingen van de raden, ten voordele van de *Vrije Kiezersbond*. Drie

---

[467] In 1952 fusioneerden het liberaal-katholieke *L'Organe des Flandres* en het conservatieve *Journal des Flanders* tot *Le Conservateur*. Een jaar later werd het blad tot *Le Bien Public* omgedoopt. Zie E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 12-15.
[468] *Ibid.*, p. 92.
[469] Hendrik Defoort, "Le Bien Public", In: *NEVB.* Tielt : Lannoo, 1998, pp. 495-496.
[470] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 190-192.
[471] *Ibid.*, pp. 224-228.
[472] *Ibid.*, pp. 253-256.
[473] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 141-150.

jaar later richtte men *Helpt Elkander*, de eerste antisocialistische ziekenbeurs, op. Belangrijker was de oprichting van de *Algemene Bond van Werklieden en Burgers* in 1886. Het was een initiatief van Gustaaf Eylenbosch en Herman Ronse. Ook in deze bond was het aandeel van fabrieksarbeiders klein en bestond het verder uit ambachtslieden en kleinburgers. De antisocialistische strijd via de pers ving in 1886 aan met de stichting van *De Lichtstraal*, het orgaan van de *Algemene Bond*.[474] Deze bond counterde de centralisering van socialistische ziekenbeurzen tot de *Bond Moyson* met haar eigen *Vrije Bond van Ziekenbeurzen*, geleid door Pol Regnier. In 1888 start de vrije ziekenbeurs met een eigen mutualiteit, genaamd *Broederliefde*.

De symboliek van de beweging was belangrijk. In haar midden huisde oud-voorzitter Crevaels van de *Broederlijke Wevers*. De stichting van de antisocialistische *Katoenbewerkersbond* in 1887 vond bovendien in de herberg *Den Duitsch* plaats, opnieuw verwijzend naar de wevers. Toen Eylenbosch en Ronse in hetzelfde jaar te veel met het katholieke *Volksbelang* gingen heulen, stapten liberaal Crevaels en aanhangers uit de bond. Drie jaar later richtte de bond een andere vakorganisatie op, ditmaal voor metaalbewerkers.

De persoon die de antisocialistische arbeidersbeweging het meest symboliseert, komt pas in 1890 definitief op het voorplan. In december van dat jaar stichtten Eylenbosch, Ronse, Regnier samen met Arthur Verhaegen de *Antisocialistische Werkliedenbond*. Verhaegen had sterke banden met ultramontanen als Jules Lammens. Hij was een tijd werkzaam geweest bij de katholieke krant *Le Bien Public*.[475] Daarboven trouwde hij met de dochter van Lammens.[476] Aanvankelijk wist men niet goed waar Verhaegen naar toe wou. Twee jaar eerder had hij namelijk de *Vrede* gesticht, een concurrent van de *Vrije Bond van Ziekenbeurzen*. Maar tegen 1890 werd de richting van Verhaegen duidelijk en kon de antisocialistische beweging definitief van start gaan.

De organisatorische ontwikkeling van de antisocialisten is sterk gelijkend op die van de socialisten. Vanaf 1893 beschikten ook zij over een middencomiteit waarin de verschillende organisaties vertegenwoordigd waren. De krant *Vooruit* kreeg een antisocialistische tegenhanger, getiteld *Het Volk*.[477] De politieke alliantie met de *Vrije Burgersbond* hield de oprichting van een samenwerkende maatschappij lange tijd tegen, maar in mei 1896 werd de coöperatieve *Het Volk* opgericht.

Gesteund door de samenwerkende maatschappij ontstonden bladen gericht op specifieke beroepsgroepen en de gemeenten rond Gent zoals *De Landbouw*[478], *De*

[474] E. Voordeckers, *op.cit.*, p. 332.
[475] *Ibid.*, p. 93.
[476] Jan De Maeyer, "Verhaegen, baron Arthur", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 3231.
[477] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 509-513.
[478] Orgaan van de Landbouwersbond der provincie Oost-Vlaanderen. Zie *Ibid.*, pp. 315-316.

Landman en *De Kleine Landbouw*.[479] *De Landman*, die sinds 1895 verscheen, was als antisocialistisch strijdblad voor boeren een rechtstreekse concurrent van het socialistische *De Landbouwer*.[480]

De boom van 1895 in het vakbondswezen kwam ook deels de antisocialistische vakorganisaties ten goede. Een *Algemeen Sekretariaat* en een *Werkbeurs* werden opgericht.

4.7. Middenstand

De coöperaties van de Gentse socialistische beweging frustreerde de middenstand mateloos. Vanschoenbeek (1992) beschouwt hen zelfs als de heftigste antisocialistische kracht op het einde van de 19de eeuw.[481] Merkwaardig genoeg is de anarchist August Lootens één van de pioniers van de georganiseerde middenstand. In 1888 richtte hij het blad *De Kleine Burger* op waarin anticoöperatieve sentimenten te lezen waren.

Pas met de invoering van het meervoudig stemrecht in 1893 en de verkiezingen van 1894 begon de middenstand daadwerkelijk een organisatie uit te bouwen. In 1895 werd de *Vrije Burgersbond* opgericht die voor de gemeenteraadsverkiezingen verder op het jaar kiesverenigingen en beroepsverenigingen installeerde. Hieruit ontstonden groepen als de *Vereenigde Bakkers*, uiteraard gekant tegen de socialistische bakkerij *Vooruit*. Niettemin kon je ook in de middenstand samenwerkende vennootschappen vinden. Maar dit was vooral om gezamenlijk producten te kopen of te verkopen, en niet om controle te hebben over de eigen productiemiddelen.

Qua politieke strekking werd de middenstand gestuurd door het katholieke kamp. In de liberale strekking nam blijkbaar niemand het initiatief om de middenstand aan zich te binden. In 1896 stichtte men de *Burgerkring*, voornamelijk geleid door katholieken als Casier en Cooreman. De georganiseerde middenstand stond bij verkiezingen op de lijst van de katholieken. Desondanks liep het qua verkiezingsresultaten niet goed. In 1898 kwam de *Vrije Burgersbond* met een eigen lijst, maar dat was allesbehalve een succes.

4.8. De Ander in de in-group

Wellicht komt het wat vreemd over om te spreken over de Ander in de in-group. De socialistische beweging was echter geen eenduidige, monolithische groep waarvan de leden allen aan het zelfde zeel trokken. Sociaal-democratische uitgangspunten werden niet door iedereen aanvaard. Bovendien zorgden beroepsspecifieke factoren af en toe voor frustraties onder de arbeiders.

---

[479] *Ibid.*, p. 309.
[480] *Ibid.*, p. 319.
[481] De uiteenzetting hier is gebaseerd op Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 151-155.

Een eerste categorie van de Ander in eigen rangen zijn de zogenaamde 'vreemde' arbeiders.[482] Zij hebben de stap gezet om, op zoek naar werk, naar de grootstad te verhuizen. De meeste onder hen (80%) kwamen uit het platteland. Voor de relatie tussen Gentse autochtonen en plattelanders maakt Vanschoenbeek (1992) de vergelijking met de hedendaagse situatie van immigranten uit Noord-Afrikaanse landen. De plattelanders kwamen in de slechtst betaalde sectoren terecht en woonden in slechte behuizingen aan de rand. Daarnaast kregen ze te maken met de culturele uitsluiting van de autochtonen. Het katholiek geloof stond nog sterk bij de plattelanders. Bovendien spraken ze tegenover de Gentenaars een raar dialect.

Een tweede categorie is de loonkloof tussen verschillende beroepen en sectoren onder de arbeiders. 'Grootverdieners' behoorden toen tot de zgn. arbeidersaristocratie.[483] Zoals eerder bij de bespreking van de textielnijverheid verteld, hoorden katoenspinners onder deze groepen. Zij beschouwden zichzelf als anders waardoor ze niet meteen in de socialistische boot stapten. Pas toen de lonen onder druk kwamen te staan, werd de druk om de boot niet te missen groter. De aristocratie uitte zich ook in de mentaliteit. Lange tijd waren twee aparte vakbonden voor houtbewerkers werkzaam: een meubelmakersbond en en houtbewerkersbond.[484] De oorzaak lag volgens contemporainen in de aristocratische mentaliteit van de houtbewerkers. Schilders beschouwden zich ook enigszins anders dan fabrieksarbeiders. Het hovaardig gedrag kwam doordat zij bij rijke mensen mochten werken.[485] In de top van de Gentse arbeidersaristocratie zaten de metaalbewerkers uit de constructiehuizen van *Carels* en *Vandekerckhove*.[486] Door de hogere scholingsgraad konden ze genieten van betere arbeidsvoorwaarden. De zgn. aristocratie mogen we ook niet overschatten. Zodra de sector en lonen onder druk kwamen te staan, ondergingen de arbeiders noodgedwongen een desaristocratiseringsproces.

Een aparte categorie van de Ander is de dissident. Dit zijn leden van de in-group waarvan het afwijkend gedrag zo groot is dat zij uit de groep gestoten worden. De term 'dissident' is overgenomen uit de studie van Vanschoenbeek (1992).[487] Geschreven tijdens en kort na de ineenstorting van de Sovjet-Unie, waarschuwt hij voor een overschatting van de consequenties van het afwijkend gedrag. Dissidenten kregen geen geheime politie aan de deur.

Men kan moeilijk spreken over dé dissident of dissidenten. Het was een mengelmoes, of amalgaam zoals Vanschoenbeek het noemt,[488] van individuen en groepen

[482] Zie *Ibid.*, pp. 84-87.
[483] *Ibid.*, pp. 105.
[484] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 100.
[485] *Ibid.*, p. 103.
[486] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 66-67.
[487] Indien anders vermeld is dit stuk gebaseerd op *Ibid.*, pp. 676-722.
[488] *Ibid.*, p. 677.

die om verschillende redenen botsten met de socialistische arbeidersbeweging. Vanschoenbeek zag minstens drie lijnen in de mengelmoes: atypische sociaal-democraten, Nederlandse militanten en vrije socialisten. Allen hadden één ding gemeen: het verzet tegen de autoritaire trekken van de leidende figuren.

Het valt op dat binnen de atypische sociaal-democraten heel wat individuen figureerden die tijdens hun (latente) verzet of later hoge posities in de Gentse socialistische arbeidersbeweging bekleedden. Een aantal van hen beschouwden zichzelf als aanhanger van het anarchisme. Iemand die hard en openlijk met de socialistische leiding botste was August Lootens. Pas in 1884 lid klom Lootens al snel op in de hiërarchie van de Gentse socialisten. Toen Anseele in februari 1887 zijn gevangenisstraf wegens oproep tot militaire ongehoorzaamheid uitgezeten had, dacht Lootens dat de revolutie nabij was. Voor zijn vrijlating gaf hij Anseele een revolver als geschenk. Toen Lootens een tijd later Anseele van corruptie beschuldigde, betekende dit meteen het einde van zijn carrière bij de Gentse socialisten. Als reactie hierop stichtten hij en zijn aanhang het anarchistisch blad *De Opstand*.[489] Vermoedelijk heeft Lootens ook nog een tijdje het antisocialistische *De Verdediging* uitgegeven.[490]

Het anarchisme had hierdoor een slechte naam gekregen waardoor andere 'anarchisten' hun ideeën verborgen hielden. Karel Beerblock, eind 1896 de eerste bezoldigde partijsecretaris van de Gentse socialisten,[491] en Eduard Stautemas zijn hier voorbeelden van. Beiden hielden ook contact met de Nederlandse anarchist Ferdinand Domela Nieuwenhuis. Stautemas was vooral bekend onder zijn pseudoniem Millio maar schreef onder nog andere namen artikels voor *Recht voor Allen*, het blad van Domela Nieuwenhuis.

Onder de Gentse socialisten verbleven heel wat Nederlanders. Deze Nederlandse militanten onderhielden contact met, waarschijnlijk weinig verrassend, Domela Nieuwenhuis. Deze Nederlander was in 1888 de enige socialist in het Nederlandse parlement en aanvankelijk een vriend aan huis. Maar de relatie verslechterde toen in 1893 bleek dat de kloof tussen sociaal-democraten en anarchisten niet meer te overbruggen viel.[492] Te Gent bleef de Nederlandse inbreng evenwel groot. Het merendeel kon ook als anarchist beschouwd worden en kende elkaar onderling. Jan De Wolf met pseudoniem Amnestie was één van de bekendste en tegelijk beruchtste. De eerste secretaris van de Bond Moyson had namelijk de reputatie van dief en dronkaard te zijn. Daarnaast stichtte

[489] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 173.
[490] Voordeckers (1964) vermeldt een zekere A. Lootens uit de Waaistraat nr. 9 als drukker-uitgever in het jaar 1889 waarin het blad stopt te verschijnen. Bij de bijdrage over *De Opstand* lezen we dat een zekere Lootens uit de Waaistraat nr. 7 de stichter, eigenaar en uitgever was. Zie voor *De Verdediging* E. Voordeckers, *op. cit.*, p. 476; Zie voor *De Opstand* E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 384-385.
[491] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 114.
[492] *Ibid.*, pp. 247- 248.

De Wolf het anarchistisch blad *De Fakkel*.[493] Na een debacle verdween Amnestie in 1894 uit Gent. Vele Nederlandse anarchistische militanten kregen trouwens last met de vreemdelingenpolitie. De dreiging van een deportatie was reëel.

Onder de zogenaamde vrije socialisten klinkt vooral de naam Paul De Witte bekend in de oren. Hij was één van de eerste die een geschiedenis van de socialistische beweging schreef, maar dit werd hem zeer kwalijk genomen. Het boek was een uitloper van een conflict dat in 1896 in de openbaarheid trad. De Witte had namelijk *S.M. Vooruit* en Anseele bekritiseerd via artikels in het Nederlandse blad *Recht voor Allen*. In zijn *Geschiedenis van Vooruit* (1898) en het postuum verschenen *Alles is omgekeerd* (1986) blijkt vooral dat de autoritaire trekjes van Anseele voor frustraties zorgden. Toen bekend raakte dat De Witte achter de aantijgingen zat, sloten de Gentse socialisten hem uit. Dit betekende heel wat, want hij was één van de eerste socialistische martelaars van de beweging (zie III. 4.1. Het koningshuis). De eerste stappen van zijn geschiedschrijving van *Vooruit* werden al in 1895 genomen, mede op aandrang van het Middencomiteit.[494] Het conflict en de gevolgen ervan krijgen ruime aandacht in het boek.

Het generatie-begrip krijgt in het doctoraat van Vanschoenbeek (1992) veel aandacht. Het is een belangrijk argument in zijn visie dat er een generationele breuklijn door de socialistische beweging liep.[495] Dissidenten De Wachter, Verbauwen en De Witte stonden als veertigers tegenover militanten die de leeftijd van Anseele hadden (circa tien jaar verschil). Eerstgenoemden hadden het succes uit de beginjaren en de val van de Eerste Internationale meegemaakt. De jongere generatie kwam pas na deze gebeurtenissen aansluiten. Het generatiebewustzijn zou dus één van de factoren van de dissidentie zijn.

5. Besluit

Dankzij het schetsen van de context van de Gentse socialisten en vooral de aandacht voor hun Ander, kunnen hieruit identiteiten gepuurd worden die tijdens de analyse aan bod zullen komen. Bovendien hebben we nu een idee over de verhoudingen tussen verschillende groepen. Hiermee kan humor beter geïnterpreteerd worden. De brede bespreking van het perslandschap dient ook als ruggensteun voor de studie van de productiecontext van de Strijdpenning.

[493] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 176-177.
[494] Paul De Witte, *De Geschiedenis van Vooruit*, p. 3.
[495] Zie Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 679 en 705.

IV. De productiecontext van de Strijdpenning

1. Beschrijving van de Strijdpenning

1.1. Etymologie

Het fenomeen dat de naam 'Strijdpenning' draagt werd natuurlijk niet altijd zo genoemd. Alles is historisch, dus ook de naamgeving. Nederlandstaligen waren vrij consequent. Meestal werd de Strijdpenning gewoon Strijdpenning genoemd, telkens met hoofdletter. *De Werker* noemde het ook nog *Socialen Strijdpenning*.[496] Het socialistisch element werd door *De Volkswil* niet overgenomen waardoor men het hield op 'Strijdpenning' net als *De Toekomst* en *Vooruit*. In de almanak *De Vlaamsche Lantaarn* van 1876 hanteerde men trouwens niet 'Strijdpenning' als naam voor de rubriek, maar sprak men simpelweg over een 'bestendige inschrijving',[497] wat er op wijst dat de naamgeving na een jaar nog niet volledig ingeburgerd was.

Franstaligen vertaalden 'strijdpenning' vaak als *denier de la propagande* of *denier de la lutte.* Maurice Lauzel noemde het ook nog *le sou de la lutte*.[498] Voor dezelfde praktijk gebruikten Franstalige kranten even vaak *liste de souscription.*

In de context van de Strijdpenning spreekt men ook nog van een *zet* of *zetten*. Hiermee wordt zowel verwezen naar het schrijven van een stukje tekst als naar de tekst die in de rubriek *Strijdpenning* kwam te staan. Oorspronkelijk hanteerde men de term 'opgaven', [499] maar later had men het vooral over de zet. Wellicht werd dit begrip overgenomen uit het drukproces. Indien we het Woordenboek der Nederlandsche Taal raadplegen, komen we te weten dat een *zet* of *zetsel* letters zijn die door een *zetter* tot woorden en regels werden gezet in een *zethaak.*

1.2. Uiterlijke kenmerken

De hoofdbron van deze verhandeling is de rubriek *Strijdpenning* van het dagblad *Vooruit*. Die verscheen sinds 15 februari 1886 meestal op pagina 4, de achterzijde van de Gentse socialistische krant tot minstens de Eerste Wereldoorlog. Een beschrijving van de

---

[496] De Werker, 8 augustus 1875, p. 1.
[497] De Vlaamsche Lantaarn. Almanak voor 1876. Gentsche afdeeling van het Internationaal Werkliedenverbond : Gent, 1, p. 50.
[498] Maurice Lauzel, "Le Vooruit de Gand", In: *La Revue de Paris*, 4 (1905) juillet-août, p. 644.
[499] Zie o.a. De Volkswil, *Drukpersfonds*, 16 september 1879, p. 4; D. Oukhow – De Weerdt, *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging*. Gent : AMSAB, 1957, 30 september 1877 (Overdruk uit OUKHOW – DE WEERDT, D. "Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging." In: *Handelingen K.C.G.*, CXXII (1957) 1, pp. 1-110).

uiterlijke kenmerken draagt bij tot het begrijpen van de bron (in bijlage is een afbeelding van een rubriek te vinden, zie X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 1).

De rubriek bestaat uit 'zetten', dit zijn stukjes tekst die in ruil voor een som geld door schenkers geplaatst konden worden. De zetten werden gerangschikt volgens gemeente en hadden een systematische vorm. Na het stukje tekst werd een komma geplaatst gevolgd door het bedrag dat geschonken werd. Indien de schenker besloot een naam aan de zet te verbinden werd die soms voluit maar meestal in initialen tussen het tekstje en bedrag geplaatst. Vanaf december 1888 werd vóór de korte tekst een liggend streepje geplaatst en na het bedrag werd een punt gezet. Deze markeerden het begin en het einde van de zet. Voorheen begon de zet meteen met de tekst en werd het afgesloten met een puntkomma. De lengte van de zet varieerde sterk en lijkt geen verband te hebben met het bedrag dat hiervoor gestort werd. Voorbeelden uit de eerste strijdpenningrubriek van *Vooruit* zullen dit duidelijker maken:[500]

> *"Een lid van de multatuli's-kring, 0,10"*
>
> *"De beurs van de bibliotheek te ledeberg, is goed voorzien met den deel: t'is een teeken dat er vele leden met ons zullen stemmen, op een tweeden oproep voor de aaneensluiting, 0,10"*
>
> *"Te veel gevonden in het geld van de strijdp., P.L,. 0,10"*

De componenten van de rubriek en de zetten zijn dus: (Plaats) + Zet + (Auteur) + Bedrag. 'Plaats' en 'Auteur' werden niet altijd vermeld, het eerste omdat de zetten gerangschikt werden volgens plaats en een herhaling er van niet hoefde, het laatste omdat enerzijds verschillende zetten na elkaar tot dezelfde schenker konden behoren, of anderzijds, vaak nagelaten werd een auteur te vermelden. Dat laatste kan te maken hebben met censuur maar dit wordt later behandeld (Zie IV.14 Censuur). De componenten 'Zet' en 'Bedrag' werden, op enkele drukfouten na, altijd vermeld.

1.3. Inhoud van de rubriek

Waarvoor werd de rubriek gebruikt? Welke soorten uitingen kwamen voor? Van Ginderachter zag twee categorieën: ideologische verantwoorde zetten en persoonlijke mededelingen.[501] De eerste soort betreft zetten die het groepsgevoel versterken en politieke stellingen poneerden zoals:

---

[500] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.

[501] Maarten Van Ginderachter, "Jean Prolo, waer bestu bleven? Speuren naar bronnen van “gewone mensen” in 19de eeuwse archieven", In: VANDENBUSSCHE, Wim (red.). "Terug naar de bron(nen). Taal en taalgebruik in de 19de eeuw in Vlaanderen." In: *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal –en letterkunde*, 114 (2004) 1, pp. 22-23.

> "*De complimenten aan de Antwerpsche gezellinnen, voor hunne zetten in De Werker verschenen, 0,10*."[502]
>
> *Bekwaamheidskiezers, gedenk de socialisten, 0,10*."[503]

Onder de persoonlijke mededelingen werden volkswijsheden, humoristische tafereeltjes en dagdagelijkse praat geklasseerd:

> "*Voor het herkalseiden der Nijverheidslaan, 0,20.*"[504]
>
> "*Ik heb eene nieuwe kar, zij is wel gemaakt en ben er tevreden over, 0,10*."[505]

Voorlopig volstaat deze indeling maar omdat dit onderzoek draait rond de constructie van identiteit via humor, is het niet aangewezen om bij de analyse dezelfde indeling te hanteren. Integendeel, zoals al uit hoofdstuk II bleek, speelt humor een grote rol in de constructie van groepsidentiteit. Hoe de analyse wel uitgevoerd zal worden, komt in hoofdstuk V te aan bod.

1.4. Wie is het volk?

Alluderend op het hoofdstuk I vragen we af wie 'ons volk' is? Vanschoenbeek stelde de Gentse socialistische beweging voor als een "concentrische opgebouwde piramide".[506] Onderaan deze kegel zaten de gewone leden. De top bestond uit een handvol personen. Het tussenniveau werd bevolkt door actieve leden, de militanten. Uit welke laag kwamen de schenkers en zetters? Hadden de passieve participanten genoeg engagement om wekelijks de Strijdpenning te 'gedenken'? Af en toe kan men een naam linken aan Vanschoenbeeks prosopografisch repertorium.[507] Maar met een bron die enkel initialen of helemaal geen aanduiding over de auteur vermeldt, was dit geen methode om consequent toe te passen.

Wat laten de kranten weten? *De Volkswil* meende dat vooral de arme fabrieksarbeiders hun steentje bijdroegen.[508] In een artikel over de Strijdpenning richtte *Vooruit* zich tot wevers, spinners, fabriekmensen, schilders, metselaars, smeden en

---

[502] Vooruit, 21 augustus 1891, p. 4.
[503] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.
[504] Vooruit, 27 maart 1891, p. 3
[505] Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4.
[506] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1992, p. 676.
[507] *Ibid.*, pp. 113-248.
[508] De Volkswil, *Partijgenooten!*, 26 december 1880, p. 1.

timmerlieden.[509] Het is moeilijk vast te stellen of iedereen binnen deze categorieën daadwerkelijk actief participeerde.

Vermoedelijk valt een zelfde onderscheid te maken als wat Vanschoenbeek vaststelde. De mensen die instonden voor de organisatie van de Strijdpenning, zij die in verschillende lokalen omhalingen deden en anderen aanspoorden te schenken, komen wellicht uit de 'pretoriaanse rode garde'. Zij die niet elke week meededen vond men bij de "[...] brede basis van bijdragebetalers-uitkerings-gerechtigden [...]".[510] Een actieve groep waren de werknemers van de coöperatie *Vooruit*. En laten we ook vooral de café-uitbaters niet vergeten. Een strijdpenninglijst was wellicht een goed instrument om klanten te lokken. De rubriek had ook zetters buiten de socialistische arbeidersbeweging. Dit waren vooral liberale progressisten.[511] Hun aandeel is echter beperkt.

Wanneer we kijken naar de herkomst van de zetten in *Vooruit*, stellen we en grote spreiding vast. Vlaanderen is het sterkst vertegenwoordigd maar ook de Brusselse regio, Wallonië, Noord-Frankrijk, Nederland, ..., zelfs de Indonesische eilanden komen aan bod. Het leeuwendeel werd door Gent ingenomen. De Strijdpenning is daarnaast vooral in Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen te vinden. Andere sterke regio's zijn de grensstreek met Frankrijk (denk aan de arbeidsmigratie) en Brussel (zie X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, tabel 1).

2. Een kleine status quaestionis

Vooraleer met de schets van de productiecontext wordt gestart, gaan we na wat al over de Strijdpenning geschreven werd. Ook al is hier weinig literatuur over verschenen, het blijft interessant om na te gaan hoe en wat juist besproken werd. In de eerste plaats kijken we in contemporaine literatuur hoe zij de Strijdpenning begrepen. Daarna gaan we over naar recente wetenschappelijke teksten.[512]

In een toespraak tijdens de algemene vergadering van de *Société scientifique de Bruxelles* van 1879 erkent de chemicus Louis Henry van de UCL het bestaan van het fenomeen de Strijdpenning. In een periode waarin 'werken van alle soorten ontstaan' roept Henry op het tijdschrift van de vereniging, *Annales de la Sociéte scientifique de Bruxelles*, te versterken zodat het niet in een status quo vervalt. De chemicus laat zich inspireren door eigentijdse verschijnselen, nl. de St-Pieterspenning, de Strijdpenning en allerhande

[509] Vooruit, *Onze Strijdpenning. Wie schept den rijkdom?*, 10 december 1898, p. 1.
[510] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*. Antwerpen – Baarn - Gent : Hadewijch - AMSAB, 1995, p. 151.
[511] Bijv.: "Als jonge progressist geef ik ook voor den strijdpenning, 0,66" in Vooruit, 20 mei 1892, p. 4; "Bravo, liberalen van de 7e wijk voor uwen strijdpenning om het werkmansblad Vooruit te steunen, 0,20" in Vooruit, 4 juli 1892, p. 3.
[512] Recent wordt hier begrepen als alles na WO II.

schoolpenningen. Daarom moet de vereniging een *denier de la science catholique* instellen.[513]

In zijn onderzoek over Europese havens laat De Pélichy het wijdverspreide karakter van de Strijdpenning zien. Tijdens een grote staking in de Londense haven in 1889 werden dokwerkers aangemoedigd om geld te schenken voor werkloze collega's en dit via een *denier de la lutte*.[514] Enkele jaren later zullen de Britse dokwerkers dit nog eens over doen. Ditmaal niet voor landgenoten maar voor de werkstaking van 1896 door de bootwerkers in de Rotterdamse haven.[515]

Prayon – Van Zuylen (1848-1916) ontdekte ook een strijdpenning in Ierland. Volgens hem was Daniel O'Connell (1775-1847), Iers katholiek politicus uit de eerste helft van de 19de eeuw, initiatiefnemer. O'Connell zou de Strijdpenning uitgevonden hebben om de kosten van de Katholieke Associatie (1823) in de strijd voor katholieke emancipatie binnen het Verenigd Koninkrijk te dekken. Elke maand moesten de aanhangers één penny betalen. Het systeem bleek heel succesvol te zijn.[516] Dit zou meteen een heel vroege verschijning van het fenomeen zijn. Het is niet duidelijk of dit daadwerkelijk een soort strijdpenning was. In de tekst zelf heeft Prayon – Van Zuylen het namelijk niet expliciet over een strijdpenning, maar het begrip wordt wel in de index gehanteerd. Mogelijk heeft Prayon – Van Zuylen een voor hem gekend begrip (hij was een Gentenaar en actief in het perslandschap)[517] terug in de tijd geprojecteerd, waardoor het eigenlijk een anachronisme is. [518] Niettemin toont het aan dat de Strijdpenning rond de eeuwwisseling een wijdverspreid gegeven was. In zijn artikel over de Gentse coöperatieve Vooruit legt Lauzel de oorsprong van de Strijdpenning bij de samenwerkende maatschappij.[519] Maar zoals we straks zullen zien, klopt dat niet.

Over de doelstelling van de Strijdpenning werd door contemporaine auteurs weinig geschreven. Jules Destrée en Emile Vandervelde geven in hun werk *Le Socialisme en Belgique* (1903) een aanwijzing. Met enige trots melden ze dat men voor de strijd voor het Algemeen Stemrecht in enkele dagen tijd "[...] plus de dix mille francs [...]" via de

---

[513] Louis M. Henry, "De la science et des conditions du travail scientifique au point de vue des universités catholiques et de la société scientifique de Bruxelles. Lecture faite à l'assemblée générale du mardi 22 avril 1879", In: *Annales de la société scientifique de Bruxelles*, 3, 1878-1879, p. 420.
[514] Charles-Gilles De Pélichy, *Le régime du travail dans les principaux ports de mer de l'Europe : enquête terminée en janvier 1898*. Louvain : Polleunis et Ceuterick, 1899, II, p. 35.
[515] *Ibid.*, p. 147.
[516] A. Prayon-Van Zuylen, *Korte staatkundige geschiedenis van het Iersche volk : Ierland vóór de unie met Engeland, lord Edward FitzGerald en de Iersche opstand van 1798, Ierland sedert de unie*. Gent : Siffer, 1902, p. 265.
[517] Zie Reginald De Schryver, "Prayon-Van Zuylen, Alfons M.N.", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 2505-2506.
[518] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 205.
[519] Maurice Lauzel, *art. cit.*, p. 644.

Strijdpenning hebben ingezameld.[520] Opvallend is dat de eerste editie van hetzelfde boek uitgegeven in 1898, behalve in de bijgeleverde statuten van de B.W.P., niets over de Strijdpenning vertelt.[521]

De vaststelling dat door deze socialistische hoofdrolspelers amper iets over de Strijdpenning wordt verteld, kan men ook bij andere socialistische schrijvers maken. De geschiedschrijvers van de Gentse socialistische beweging De Witte (1898 en 1986) en Avanti (1908) zeggen opvallend weinig over de Strijdpenning. Ze spreken elkaar ook wat tegen. De Witte (1898) zegt dat propagandakosten (hiermee bedoelde hij verspreiding van vlugschriften, plakkaten, sprekers en te korten bij de krant *Vooruit*) met strijdpenninggeld werd betaald.[522] Volgens Avanti (1908) ging het geld uitsluitend naar de krant.[523] Maar meer vertellen ze niet. Uit de status quaestionis blijkt dat de Strijdpenning voor contemporainen vrij bekend was. Met andere woorden, voor de socialisten was het een vanzelfsprekendheid geworden.

Recente werken die de Strijdpenning behandelen zijn zeldzaam. Nochtans hanteren auteurs de rubriek vaak als voorbeeldmateriaal, informatiebron of allebei voor wat men schrijft.[524] Wellicht wordt de Strijdpenning nog veel vaker impliciet gebruikt. Hierover literatuur vinden is dan ook geen sinecure. Desalniettemin bestaan ze.

In haar werk over de Belgische socialistische arbeidersbeweging tijdens de belangrijke jaren 1870 vertelt De Weerdt meer concrete zaken. In 1875 voerde het Antwerps socialistisch blad *De Werker* de Strijdpenning in zodat het financieel overeind kon blijven. Aanhangers konden geldelijke steun geven en wekelijks werd hiervan een lijst gepubliceerd. Ook het Gentse weekblad *De VolkswiI* stelde een strijdpenning in. De Weerdt beschouwt de Strijdpenning niet enkel als een financieel instrument, maar ook als een middel om lezers te lokken. Want hoewel *De Volkswil* een strijdpenning had, "[...]

---

[520] Jules Destrée et Émile Vandervelde, *Le socialisme en Belgique*. Paris : Giard et Brière, 1903, p. 252.
[521] DESTRÉE, Jules et VANDERVELDE, Émile. *Le socialisme en Belgique*. Paris : Giard et Brière, 1898, 515 p. (Bibliothèque socialiste internationale, 4).
[522] Paul De Witte, *De Geschiedenis van Vooruit en de Gentsche socialistische werkersbeweging sedert 1870*. Gent : Paul De Witte, 1898, pp. 272-273.
[523] Avanti, *Een Terugblik. Proeve eener Geschiedenis der Gentsche Arbeidersbeweging gedurende de XIXe eeuw (met naschrift door E. Anseele)*. Gent : Volksdrukkerij, 1908, p. 368.
[524] Zie o.a. Bart De Wilde, "Seks op en naast de werkvloer. De seksualiteitsbeleving van arbeiders en de houding van de vakbeweging", In: DE WEERDT, Denise (red.). *Begeerte heeft ons aangeraakt. Socialisten, sekse en seksualiteit*. Gent : Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1999, p. 158 waarin de Strijdpenning gebruikt wordt als illustratie voor de seksualiteitsbeleving bij arbeiders; Zie verder o.a. Carl Strikwerda, *A house divided : catholics, socialists, and Flemish nationalists in nineteenth-century Belgium*. Lanham (Md.) : Rowman and Littlefield, 1997, p. 101, fn. 6; Jaap van de Merwe, *Gij zijt kanalje, heeft men ons verweten! Het proletariërslied in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht - Antwerpen : A.W. Bruna & Zoon, 1974, p. 90; Dennis Bos, *Waarachtige volksvrienden. De vroege socialistische beweging in Amsterdam 1848-1894*. Amsterdam (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling UvA), 2001, p. 242 e.v., 292 e.v.; Ook romanschrijvers lieten zich door de Strijdpenning inspireren. Zie hiervoor bijv. Louis Paul Boon, *Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht*. Amsterdam : De Arbeiderspers, 1972³, p. 72, 74, 91 et. al.

kende het eveneens het fenomeen van een dalend aantal lezers [...]".[525] Lhoest – Offermann ziet de Strijdpenning in het Brusselse opduiken in het blad *La Voix de l'Ouvrier* op initiatief van Louis Bertrand. Collectes gebeurden op straat, in cabarets, tijdens meetings en via collectebussen in lokalen. Omstreeks 1880 werd het gestorte geld gebruikt ter ondersteuning van stakers en slachtoffers van de grote stakingen.[526] In zijn boek over het proletariërslied schrijft van de Merwe dat de Strijdpenning een fonds was ter ondersteuning van de krant en andere partijuitgaven. De vrijwillige bijdragen zorgden zo voor een 'beetje extra steun'.[527] De Wilde houdt het op steun "[...] bestemd voor een goede zaak[...]".[528]

Meer systematisch onderzoek van de Strijdpenning zien we bij Van Ginderachter. In een artikel over bronnen voor onderzoek *from below*, publiceert hij voor het eerst over dit verschijnsel. [529] In zijn doctoraatsverhandeling *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij* (2004) gebruikte Van Ginderachter de rubriek in het socialistisch blad *Vooruit* als bron voor een *from below* benadering van het vraagstuk over de nationale identiteit van de sociaal-democraten. De rubrieken in *Vooruit* van de jaren 1884 t.e.m. 1889 werden onderzocht.[530] Voor zijn kennis over de praktische kant van de Strijdpenning steunt Van Ginderachter op Lhoest-Offermann. Over de productiecontext worden wel nieuwe zaken verteld. Zo werd de bijhorende zet geplaatst door een papiertje met een tekst met de centen mee te geven. Dit kon geschreven of gedicteerd zijn.[531] De redactie bemoeide zich tot omstreeks 1900 weinig met de inhoud van de zetten. Pas nadat de organisatie van de krant *Vooruit* en van de socialistische arbeidersbeweging in het geheel gestructureerder werd, werd ook de inhoudelijke speelruimte van de Strijdpenning beperkt. In 1904 bekloeg Camille Huysmans zich over de beledigingen in de zetten. Voortaan zou men zetten van individuen ontraden ten voordele van groepszetten door socialistische verenigingen.[532] Van Ginderachter ondernam ook stappen om het onderzoek van de Strijdpenning op grotere schaal aan te pakken. Zo nam een aantal studenten, waaronder ikzelf, steekproeven uit de rubriek in *Vooruit* (zie V.1. Database). Bovendien is deze

[525] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880*. Antwerpen : Stichting Camille Huysmans, 1972, p. 140.
[526] Holde Lhoest – Offermann, *Recueil de documents relatifs à la propagande des mouvements socialistes au XIXe siècle à Bruxelles*. Bruxelles : Archives générales du Royaume, 1967, p. 34.
[527] Jaap van de Merwe, *op. cit.*, p. 90.
[528] Bart De Wilde, *art. cit.*, p. 158
[529] Zie VAN GINDERACHTER, Maarten. "Jean Prolo, waer bestu bleven? Speuren naar bronnen van “gewone mensen” in 19de eeuwse archieven." In: VANDENBUSSCHE, Wim (red.). "Terug naar de bron(nen). Taal en taalgebruik in de 19de eeuw in Vlaanderen." In: *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal –en letterkunde*, 114 (2004) 1, pp. 19-31.
[530] Maarten, Van Ginderachter, *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij (1885-1914). Sociaal-Democratie en nationale identiteit from below. Een casusstudie van Gent, Brussel en de Borinage*. Gent (onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent), 2004, 3 dln., p. 518.
[531] *Ibid.*, p. 68.
[532] *Ibid.*, p. 69.

verhandeling met Van Ginderachter als promotor één van de initiatieven om de Strijdpenning nader te onderzoeken.

Met deze kleine status quaestionis en eerder opgedane ervaring, kunnen we enkele bedenkingen maken. Het einddoel van dit onderzoek is een antwoord te geven op de drie vragen gesteld in de inleiding, nl. 1) Welke identiteiten kunnen uit de rubriek gehaald worden? 2) Is humor een nuttige invalshoek voor de constructie van identiteiten? 3) Wat zijn de mogelijkheden van de rubriek *Strijdpenning* in onderzoek naar identiteiten? Om dat zorgvuldig te kunnen uitvoeren moet is het noodzakelijk zoveel mogelijk over de context weten. Één van de lacunes in het onderzoek over de Strijdpenning is echter haar productiecontext. Het archiefwerk en de literatuurstudie draaide dus voornamelijk rond volgende vraag: **Hoe kon men een *zet* plaatsen en welke stappen moest het doorlopen vooraleer het in de krant *Vooruit* verscheen**? De oplossing van deze vraag bestaat uit een reeks bijvragen. In welke kranten verscheen een strijdpenningrubriek en gebeurde dit regelmatig? Waar werd de inspiratie gehaald om met de Strijdpenning te starten? Waarvoor diende het geld en hoeveel bracht het op? Hoe hard werd het schenken benadrukt en op manieren gebeurde dit? Wat was de houding van socialistische tegenstanders? Op welke wijzen kon men schenken en zetten plaatsen? Was dit een individuele of groepsaangelegenheid? Hoe werd gecensureerd en om welke reden?

Omdat hun contemporaine lezers zouden weten wat de rubriek in hun krant stond te doen, zorgden kranten natuurlijk zelf voor informatie. Informatiebronnen moeten dus te vinden zijn rond de periode waarin de Strijdpenning voor het eerst en/of laatst verscheen. Wanneer een praktijk algemeen gekend was, hoefde men het hoe en waarom niet uitvoerig uit te leggen. Daarom is het noodzakelijk gebleken zo ver mogelijk terug te gaan, tot de wortels van de Strijdpenning. De allereerste rubriek terugvinden was geen doel op zich, maar paste in de zoektocht naar informatie over de productiecontext. Daarom werd onderzocht in welke bladen de Strijdpenning verscheen en hoe de praktijk zich verspreidde.

3. Bronnenprospectie

De leemte in de literatuur zorgt ervoor dat we de antwoorden in de primaire bronnen moeten vinden. Een bespreking over hoe en waar werd gezocht is hier dus op zijn plaats. De archieven van de Gentse socialistische arbeidersbeweging worden bewaard door AMSAB-ISG. Maar de bronnenprospectie ving aan met een lezing van de archiefbespreking in het doctoraat van Vanschoenbeek (1992).[533]

[533] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp.27-38.

De bronnenschaarste was meteen duidelijk. Van de vroege jaren is slechts een verslagboek van de middensectie van de Gentse afdeling van de *Vlaamse Socialistische Arbeiderspartij* van 1878-1879 bewaard gebleven.[534] De volgende interne partijbron vinden we in 1887. Het is een verslag geschreven door Ferdinand Hardijns over de toenmalige toestand van de socialistische arbeidersorganisaties.[535] De verslagen van het Middencomiteit starten pas op 1899 met de registratie van de vergaderingen.[536] Van al de voorgaande jaren is niets bewaard. Een andere potentiële bron was de zgn. *copie de lettres* van partijsecretaris Karel Beerblock.[537] Het dateert uit 1901-1904 en is de enige vroege briefwisseling die bewaard is gebleven. Boekhoudkundige stukken zijn niet overgeleverd. De verslagboeken van de samenwerkende maatschappij *Vooruit* zijn beter bewaard. Van het hulpbestuur hebben we vanaf 1883 notulen.[538] Een andere potentiële bron zijn de verslagboeken van de *Landelijke Raad* van de B.W.P.[539] Zij beginnen van 1892.

Vervolgens nam ik de inventarissen van het AMSAB door en testte ik de elektronische catalogus uit. Dit laatste gaf me een bemoedigend resultaat. Op het trefwoord 'strijdpenning' verschenen twee resultaten. Een brief van een zekere L.Dhondt aan César De Paepe,[540] en kasstukken uit het archief van de Gentse *Socialistische Vrijdenkersbond*.[541] Maar daar bleef het ook bij. De bronnenschaarste was jammer genoeg nog niet verdwenen.

Daarop stelde ik mijn hoop op een aantal archiefstukken van latere periodes. Uit het archief van *S.M. Het Licht* (sinds 1907 de drukkerij van de krant *Vooruit*) selecteerde ik de briefwisseling van krantenverkopers uit 1909 en 1920-1925, briefwisseling met betrekking tot de redactie, bestuurszaken en verkoop uit 1906-1912, en kasboeken uit 1911.[542] Uit het archief van Edward Anseele selecteerde ik briefwisseling en losse stukken.[543]

Een aantal archiefstukken over organisaties buiten Gent dateren uit een vroegere periode. Het gaat ten eerste om *Le Peuple* de Franstalige tegenhanger van *Vooruit*. De vroegste verslagen van de vergaderingen van *La Presse Socialiste* dateren uit 1896 tot

---

[534] Uitgegeven als OUKHOW – DE WEERDT, D. "Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging." In: *Handelingen K.C.G.*, CXXII (1957) 1, pp. 1-110. Ik maak gebruik van de overdruk dat in AMSAB beschikbaar was: OUKHOW-DE WEERDT D. *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging*. Gent : AMSAB, 1957, 125 p.
[535] Uitgegeven door BALTHAZAR, H. "De Gentse Werkersverenigingen in 1887." In: *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, Nieuwe reeks, XVIII (1964).
[536] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901.
[537] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 108.1.
[538] AMSAB-ISG, S.M. Vooruit Gent (24), 14.
[539] AMSAB-ISG, Belgische Werkliedenpartij (118).
[540] AMSAB-ISG, César De Paepe, nr. 487/00094, 23 februari 1877.
[541] AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900 – 1912.
[542] AMSAB-ISG, S.M. Het Licht (017), respectievelijk 32.31,72.5 en 30.12.
[543] AMSAB-ISG, Ed. Anseele sr. & jr. (60).

1899.[544] Een inwendig reglement van de redactie van *Le Peuple* uit 1932 werd ook nog geselecteerd.[545] Het andere archieffonds dat niet tot de Gentse socialisten behoorde, is dat van de Mechelse federatie van de B.W.P. Hun verslagboek dat tevens een kasboek is, gaat terug tot de eerste dagen van hun oprichting in april 1887.[546]

Deze primaire bronnen werden aangevuld met uitgegeven congresverslagen, statuten en reglementen van de B.W.P. Van de pers werden volgende bladen en almanakken doorgenomen: *De Werker* (1875-1879, latere jaren gericht), *De Volkswil* (1879-1881), *De Toekomst* (1881-1885), *Vooruit* (1884-1914, gericht), *Het Volk* (1 jan 1896 – 31 juli 1896). *De Vlaamsche Lantaarn* (1876 – 1880) en *Vooruit! Volksalmanak voor Noord- en Zuidnederland* (1881-1886). Bladen die niet systematisch maar vanuit een bepaalde vraagstelling gericht in gezocht werd, zijn: *La Voix de l'Ouvrier*, *Le Peuple*, *De Volkswil. Socialistisch propagandaschrift*, *De Landbouwer*, *De Domper* en *'t Klein Gazetje*. Daarnaast nam ik ook de collectie *Vliegende Bladen* van *Universiteitsbibliotheek Gent* door. Een laatste bron die zeker niet mag ontbreken zijn de zetten uit de strijdpenningrubriek.

Wat bracht de confrontatie met de bronnen op? Niet veel. Het archief van Edward Anseele bracht niets op. De meeste stukken komen uit een latere periode en zijn kladversies van redevoeringen, officiële documenten van zijn ministerschap en dergelijke meer. Vanwege de omvang van de *copie des lettres* heb ik enkel de eerste stukken doorgenomen. Niets wees op informatie over de Strijdpenning. Het verslag van Ferdinand Hardijns uit 1887 geeft een interessant beeld over de organisaties maar vertelt niets over de Strijdpenning. De stukken uit *Le Peuple* brachten slechts één vermelding op en uit het archief van *S.M. Het Licht* gaf enkel het kasboek een bevredigend resultaat. Ondanks de omvang van de collectie werd in de *Vliegende Bladen* niets over de Strijdpenning gevonden.

Hoewel het in de meeste gevallen slechts sporadische vermeldingen waren, heb ik in de andere archiefstukken wel informatie gevonden. De meeste informatie kwam echter uit de congresverslagen, statuten en reglementen, uit de pers en vooral de rubriek. Het resultaat ervan leest u in de volgende pagina's.

[544] AMSAB-ISG, Le Peuple (19), 13, Verslagen van de vergaderingen van La Presse Socialiste, 1896-1899.
[545] AMSAB-ISG, Le Peuple (19), 21, Ontwerp van inwendig reglement van de redactie van Le Peuple, 1932.
[546] AMSAB-ISG, BWP –afdeling Mechelen (519), 54, Verslagboek / kasboek Midden-Comiteit der Mechelse Federatie ingericht den 3° april 1887. 1887-1893.

4. De wortels van de Strijdpenning

4.1. Verspreiding van het fenomeen

We zullen nu nagaan in welke bladen de Strijdpenning verscheen. Via De Weerdt vernamen we al dat de Strijdpenning in de bladen *De Werker* en *De Volkswil* verscheen (cf. supra). De allereerste Strijdpenning lijkt inderdaad in *De Werker* verschenen te zijn, nl. op 15 augustus 1875.[547] Een week eerder werd de invoering van de rubriek aangekondigd in het artikel 'Onze Strijdpenning' als beslissing van de Antwerpse afdeling van het Internationale Werkliedenverbond (I.W.V.).[548]

In *De Volkswil* verscheen de Strijdpenning meteen in het eerste exemplaar van het Gentse weekblad op 6 april 1879.[549] Ondertussen bleef *De Werker* een rubriek publiceren maar na 29 februari 1880 stokte de reeks. Maar of dit betekent dat de Strijdpenning van *De Werker* op zich verdween, valt te betwijfelen. Zo liet het blad op 25 april 1880 via de rubriek *Brievenbus* weten dat de Strijdpenning uit Armentières goed ontvangen werd.[550] Ook na de fusie van de twee voornoemde bladen bleef men de rubriek publiceren zodat *De Toekomst* van bij het begin een strijdpenning had.[551]

Bij het dagblad *Vooruit* was dit niet het geval. Gesticht op 31 augustus 1884 door *S.M. Vooruit* verscheen de Strijdpenning pas op 15 februari 1886.[552] Voordien leek *Vooruit* zich ook weinig met de Strijdpenning bezig te houden. De eerste propaganda voor de Strijdpenning lijkt pas op het einde van 1885 en begin 1886 in het blad te verschijnen.[553] Verschillende factoren kunnen hiervoor een verklaring bieden. De Strijdpenning lijkt in oorsprong gehanteerd te worden door officiële organen van de socialistische arbeidersbeweging zoals *De Werker*, *De Volkswil* en *De Toekomst*. Bovendien had men met *Vooruit* de verkiezingen van de werkrechtersraad op 14 oktobert 1884 in het achterhoofd en zou het nadien verdwijnen.[554] Ten tweede, *De Toekomst* en *Vooruit* werden beide in Gent gedrukt en uitgegeven en wellicht vond men het voor beide kranten niet bevorderlijk om elk een strijdpenning te publiceren. De financiële factor mogen we ook niet vergeten. Het dagblad *Vooruit* rustte financieel op de samenwerkende maatschappij waardoor de giften voor het blad in het eerste uur niet levensnoodzakelijk waren. Dat *Vooruit* alsnog de rubriek overnam, had waarschijnlijk te maken met een poging meer

[547] De Werker, 15 augustus 1875, p. 1.
[548] De Werker, 8 augustus 1875, p. 1.
[549] De Volkswil, 6 april 1879, p. 4.
[550] De Werker, *Brievenbus*, 25 april 1880, p. 4
[551] De Toekomst, 17 april 1881, p. 4.
[552] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.
[553] Vooruit, 19 en 20 december 1885, p. 1.; Vooruit, 30 en 31 januari 1886, p. 1.
[554] E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*. Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, p. 535, fn. 1.

mensen met de Strijdpenning in contact te brengen. Het dagblad kende veel meer lezers dan het weekblad *De Toekomst*. De verhuis werd overigens niet overal positief opgevat.[555]

De Strijdpenning verscheen nog in verschillende andere Vlaamse socialistische bladen. Onder meer *De Landbouwer*, het blad voor het platteland, publiceerde ook een rubriek.[556] Ook buiten Vlaanderen kende men het fenomeen van de Strijdpenning. In *La Voix de l'Ouvrier* kon men op 29 februari 1880 de eerste rubriek lezen.[557] In het Brusselse *Le Peuple* zien we een kleine twee weken na haar stichting een rubriek *Denier de Propagande* verschijnen.[558] Maar ook vóór de rubriek van *La Voix de l'Ouvrier* kende men in het Brusselse de Strijdpenning. Al een paar weken na de start van de Strijdpenning in *De Werker* verschenen bijdragen uit Brussel.[559] Opvallend is dat bladen uit de Borinage geen strijdpenning gehad schijnen te hebben.[560] Via De Wilde vernemen we dat het kiesblad *Voor ons Recht* eveneens een strijdpenning publiceerde.[561]

Uit de literatuur blijkt dat de Strijdpenning geen louter Belgisch fenomeen was. Het Nederlandse socialistisch blad *Recht voor Allen* gesticht door Ferdinand Domela Nieuwenhuis had ook een strijdpenning.[562] De Strijdpenning verscheen minstens sinds 18 september 1880 in *Recht Voor Allen*.[563] Ook in *Ons Blad* verscheen ten laatste vanaf 1 augustus 1893 een strijdpenningrubriek.[564] Eerder vernamen we al via De Pélichy dat Engelse havenarbeiders het fenomeen van de Strijdpenning al in 1889 kenden. De rubriek *Brievenbus* in *De Werker* spoorde socialisten in Londen en Hamburg aan om een handje toe te steken.[565] Dit maakt dat de Strijdpenning een internationale spreiding had, wat perspectieven opent voor comparatief onderzoek.

4.2. Inspiratie

Collectes bestonden natuurlijk al sinds jaar en dag. In 1860 herleefde in Europa de Sint-Pieterspenning. Deze middeleeuwse heffing ving in 1859 terug aan met het betalen van militaire kosten voor de verdediging van de pauselijke staten.[566] Ook in het bisdom

---

[555] "De strijdpenning zou wekelijks volledig in de "toekomst" moeten staan, 0,05" in Vooruit,15 februari 1886, p. 4.
[556] In De Landbouwer werd niet systematisch gezocht naar de eerste publicatie van de strijdpenningrubriek maar een voorbeeld kan men vinden in De Landbouwer, 7 maart 1896, p. 4.
[557] La Voix de l'Ouvrier, 29 februari 1880, p. 2.
[558] Le Peuple, 25 december 1885, p. 3.
[559] De Werker, 19 september 1875, p. 1.
[560] Maarten, Van Ginderachter, *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij*, p. 517.
[561] Bart De Wilde, *art. cit.*, p. 158.
[562] Ger Harmsen, "*Nieuwenhuis, Ferdinand*", In: *BWSA*, 6 (1995), pp. 157-163.
[563] Bert Altena, *Een broeinest der anarchie. Arbeiders, arbeidersbeweging en maatschappelijke ontwikkeling. Vlissingen 1875 – 1929 (1940)*. Amsterdam : Thesis, 1989, II, p. 14, fn. 152.
[564] Dennis Bos, *op. cit.*, p. 404, fn. 24.
[565] De Werker, 12 september 1875, p. 3.
[566] Christopher Clark, "The New Catholicism and the European culture wars", In: CLARK, Christopher en KAISER, Wolfram. *Culture Wars. Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe*.Cambridge : University Press, 2003, p. 21.

Gent werd deze praktijk terug opgenomen. Tijdens het grasduinen in archieven vond ik ook nog een Brugse inschrijvingslijst voor werkloze arbeiders uit het begin van de 19de eeuw,[567] en zelfs een *Ontwerp van eene vaderlandsche inschryvinge ten voordele van de Nederlandsche Vereenigde Provinciën* uit 1790.[568] Maar waar haalden de socialisten hun inspiratie vandaan?

Gent wordt terecht de bakermat van de sociaal-democratie in Vlaanderen genoemd, maar zoals we zullen zien gaat dit niet op voor de Strijdpenning. Dat de mensen die er toen midden in zaten geen besef hadden wie waar zijn inspiratie haalde, was te verwachten. Wat wel zal blijken is dat Gent de absolute strijdpenningkampioen en tevens een voorbeeld werd. In zulke mate dat zelfs Anseele – bewust of onbewust – meende dat de Gentenaars "[...] *[avaient] l'honneur d'être les premiers*."[569]

Zoals gezegd is de publicatie van de rubriek in *De Werker* op 15 augustus 1875 wellicht het oudste spoor. Een week eerder motiveerde het weekblad haar beweegredenen.[570] Eens te meer blijkt de rol van de pers in de 19de eeuw cruciaal geweest te zijn. De Antwerpse afdeling van de Internationale Werkliedenbond legde een causaal verband tussen de verkiezingsuitslagen van de 'burgerpartijen' en hun propagandamiddel, nl. de drukpers. De 'werkersbladen' vormden een kleine minderheid in het perslandschap waardoor ze de massa niet konden voorzien van 'zedelijk voedsel' in de strijd tegen de burgerij. Bovendien had die massa geen geld om socialistische bladen te kopen. De kranten van de burgerij stelden daarbovenop bestendige inschrijvingslijsten. Om uit deze nadelige positie te geraken besloten de Antwerpse socialisten dat *De Werker* voortaan 'ook' zijn strijdpenning moet hebben.

Hoewel een Antwerps blad werd *De Werker* ook sterk door Gent beïnvloed. Zo werd de helft van de ruimte gereserveerd voor de Gentse redactie met daarin o.a. Edmond Van Beveren, Pol De Witte en Paul Verbauwen.[571] Het is dan ook niet verwonderlijk dat het eerste nummer van *De Volkswil* meteen een strijdpenningrubriek had.[572] De praktijk van de Strijdpenning bleef na de samensmelting van *De Werker* en *De Volkswil* tot *De Toekomst* behouden. Tegen 1886 was de Gentse socialistische arbeidersbeweging wellicht voldoende met de Strijdpenning vertrouwd zodat men voor de verhuis van de rubriek naar de krant *Vooruit* weinig uitleg meende te hoeven geven. De eerste advertentie in *Vooruit* voor de Strijdpenning zien we pas in het nummer van 19 en 20 december 1885 verschijnen

[567] Universiteitsbibliotheek UGent, Vliegende Bladen, I.B., 107.8, souscription pour les ouvriers sans ouvrage.
[568] Universiteitsbibliotheek UGent, Vliegende Bladen, I.S., 43, Ontwerp van een vaderlandsche inschrijvinghe, 5 feb 1790.
[569] Le Peuple, 9 augustus 1898, p. 1.
[570] De Werker, 8 augustus 1875, p. 1.
[571] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 138.
[572] De Volkswil, 6 april 1879, p. 4.

en meer dan een maand later werd een tweede advertentie geplaatst.[573] De verhuis zelf werd door *Vooruit* pas in het nummer van 13 en 14 februari 1886 meegedeeld.[574] De volgende dag al verscheen de eerste rubriek.

Het Brusselse blad *La Voix de l'Ouvrier* haalde de mosterd wel uit "[...] *autres journeaux démocratiques* [...]" maar naar haar Vlaamse zusterbladen wordt niet verwezen.[575] Op 15 februari 1880 kondigde men aan dat een *souscription publique* wordt geopend ten voordele van de strijd voor het algemeen stemrecht.[576] Twee weken later verscheen een rubriek getiteld *Denier de la Propagande* met als eerste schenkers Léon Defuisseaux, Duverger en Louis Bertrand.[577]

De krant *Le Peuple* verwees niet naar *La Voix de l'Ouvrier* als inspiratiebron. Hun rubriek was gebaseerd op de liberale schoolpenning of *Denier des Écoles* en op de Strijdpenning. Vooral Gent werd als voorbeeld genomen want dankzij hun Strijdpenning werd het bestaan van *De Toekomst* en *Vooruit* verzekerd.[578] Blijkbaar was de herinnering aan *De Werker* en *De Volkswil* al vervlogen. Na verloop van tijd lijkt men inderdaad Gent meer en meer als bakermat of voorbeeld te zien. Op het 8ste B.W.P-congres te Namen liet Anseele deze evolutie als volgt optekenen:

> *"N'oublions pas le Denier de propagande [...] que toute la partie française du pays imite ce que Gand fait pour son Denier ; soyez, comme nous, des mendiants pour la cause qui nous est chère!"*[579]

4.3. Periodiciteit

Hoe regelmatig verscheen de Strijdpenning? De rubriek in *De Werker* werd na 29 februari 1880 niet meer gepubliceerd (cf. supra). *De Volkswil* liet tijdens haar bestaan in de jaren 1879 tot 1881 wekelijks een rubriek verschijnen en ook *De Toekomst* toont een regelmatig patroon. Behalve tijdens grote gebeurtenissen zoals verkiezingen,[580] liet het dagblad *Vooruit* meerdere keren per week de Strijdpenning publiceren. Na 1900 lijkt het aantal zetten in de rubriek te dalen. Vooral vanaf mei 1900 is de achteruitgang groot. Dit is mogelijk te verklaren door het gelijktijdig verschijnen van een inschrijvingslijst voor Gentse stakers. Op 13 mei roept het blad op de algemene werkstaking van de Gentse

[573] Vooruit, 19 en 20 december 1885, p.1; Vooruit, 30 en 31 januari 1886, p. 1.
[574] Vooruit, 13 en 14 februari 1886, p. 4.
[575] La Voix de l'Ouvrier, 29 februari 1880, p. 2.
[576] La Voix de l'Ouvrier, 15 februari 1880, p. 1.
[577] La Voix de l'Ouvrier, 29 februari 1880, p. 2.
[578] Le Peuple, 1 januari 1886, p. 1.
[579] *Compte rendu du 8e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Namur, les 29 et 30 mai 1892*, p. 46.
[580] Zie bijvoorbeeld de periode rond de verkiezingen van oktober 1984. Na de Strijdpenning van 12 oktober duurt het tot 22 oktober eer er een nieuwe verschijnt. Na de verkiezing van de provincieraad op 28 oktober is het wachten tot 3 november eer de Strijdpenning gepubliceerd wordt. Ook in november verschijnt het onregelmatig. Pas tegen december is er terug regelmaat.

wevers te steunen met de slogan "Brengt uwen penning naar 'Vooruit'."[581] Twee dagen later verschijnt de eerste inschrijvingslijst.[582] De inschrijvingslijsten zijn veel groter dan de Strijdpenning. Pas tegen 6 juli 1900 lijkt de omvang van de inschrijvingslijst af te nemen en de Strijdpenning terug te vergroten. Diepgaand werd dit niet bekeken maar waarschijnlijk is een rechtstreeks verband tussen de twee waar te nemen waarbij men simpelweg voor een keuze stond voor welk doel men geld ging schenken. Niet alleen het aantal zetten neemt af, maar na verloop van tijd verwordt de inhoud van de zetten tot louter naamsvermelding. Maar helemaal in elkaar storten of verdwijnen doet de Strijdpenning in *Vooruit* niet. Wereldoorlog I volstond wel om een einde te maken. De laatste rubriek verscheen op 12 juni 1914.[583]

In de Franstalige kranten verscheen de Strijdpenning onregelmatiger. Enerzijds doordat de bladen zelf in problemen zaten. Door het weinige succes stopt *La Voix de l'Ouvrier* in 1881 met verschijnen. In 1884 verschijnt het opnieuw met meteen een rubriek *Liste de souscriptions* maar een week later werd het omgevormd tot *Denier de Propagande.*[584] Anderzijds lijkt de Strijdpenning in bepaalde kranten geen algemeen gebruik te zijn. Of beter gezegd, de storting voor het 'goede doel' bleef bestaan, maar dat was niet altijd de Strijdpenning. Niet lang na de eerste rubriek daalde de frequentie van verschijning tot slechts een paar keer per maand.[585] In de maanden april, mei en juni van het jaar 1886 wordt de rubriek helemaal niet gepubliceerd. Pas op 15 juli zien we *le Denier de Propagande* terug boven drijven.[586] Bovendien werd op 25 november 1886 gestart met een inschrijvingslijst voor stakers van Amercoeur.[587] We zijn al een stuk in het jaar 1887 eer de 64ste lijst voor deze stakers gepubliceerd werd. In de tussentijd verscheen de Strijdpenning niet meer. Op 19 februari 1887 startte *Le Peuple* een nieuwe inschrijvingslijst, ditmaal ten voordele van de stakers bij Smet-Guequier uit Gent.[588] Na verloop van tijd kwam de rubriek terug maar collectes voor stakingen lijken voor *Le Peuple* belangrijker geweest te zijn.

Indien we een sprong maken naar juni 1893 komen we een opvallend gegeven tegen. Op 14 juni verschijnt namelijk de laatste rubriek *Denier de Propagande*. Twee dagen later publiceert *Le Peuple* een rubriek getiteld *Liste de souscription pour le développement de la presse socialiste.*[589] Waarom deze naamsverandering als beide

[581] Vooruit, 13 mei 1900, p. 1.
[582] Vooruit, 15 mei 1900, p. 3.
[583] Vooruit, 12 juni 1914.
[584] La Voix de l'Ouvrier, 7 september 1884, p. 3; La Voix de l'Ouvrier, 14 september 1884, p. 4.
[585] In de maand maart verschijnt de Denier de Propagande slechts op 3, 13 & 20 maart. Zie Le Peuple, 3 maart 1886, p. 3; Le Peuple, 13 maart 1886, p. 3; Le Peuple, 20 maart 1886, p. 3.
[586] Le Peuple, 15 juli 1886, p. 3.
[587] Le Peuple, 25 november 1886, p. 1.
[588] Le Peuple, 19 februari 1887, p. 3.
[589] Le Peuple, 16 juni 1893.

hetzelfde doel hebben? De naamsverandering lijkt te bevestigen dat de term 'inschrijvingslijst' in het Brusselse meer weerklank vond dan de Strijdpenning. De interessante vraag of men zo meer giften hoopte te verkrijgen, moeten we evenwel open laten. Dit verschil binnen de socialistische arbeidersbeweging werd ook door Van Ginderachter (2004) opgemerkt. Hij ziet een parallel met het verschil in *Organisationspatriotismus* tussen de federaties. Een bijkomende verklaring is dat de gewoonte om individuele zetten in *Le Peuple* te plaatsen niet zo groot was.[590] Anseele liet in een open brief aan *Le Peuple* weten dat de Strijdpenning vooral in Gent ingeburgerd was.[591] Dit hoeft niet meteen te betekenen dat lezers van *Le Peuple* niet vertrouwd waren met wekelijkse stortingen. Want zoals eerder gesteld, inschrijvingslijsten voor stakingen deden het wel goed.

4.4. De Strijdpenning en de B.W.P.

Was de Strijdpenning een officieel B.W.P.-instrument? Hiervoor kunnen we gebruik maken van de verslagen en statuten van de socialistische congressen. Tijdens vroege socialistische congressen lijkt men het niet over de Strijdpenning gehad te hebben.[592] Ook in verslagen van de eerste B.W.P.-congressen werd over de Strijdpenning geen woord gerept.[593]

Pas met het B.W.P.-congres van Leuven in 1890 vinden we in een verslag de Strijdpenning terug. Hierin worden o.m. felicitaties geuit aan het adres van de werkersfederatie van Franchimont vanwege succes met de Strijdpenning.[594] Verderop lezen we nog andere interessante zaken. Ferdinand Hardijns, één van de voormannen van de Gentse socialistische arbeidersbeweging, riep op om de beslissingen genomen op het propagandacongres gehouden op 25 december 1889 te Brussel in praktijk om te zetten. Deze resoluties waren o.a. het plaatsen van "[...] une boite du Denier de la propagande [...]" in elk lokaal en het aanduiden van een collecteur die tevens inschrijvingslijsten in de lokale afdelingen zou verspreiden.[595] In de daaropvolgende B.W.P.-congresssen wordt *le Denier de propagande* concreter uitgewerkt. In 1892 beslist de B.W.P. op het congres van Namen dat elke afdeling wekelijks de opbrengst van de Strijdpenning moest opmaken en

---

[590] Maarten, Van Ginderachter, *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij*, p. 517.
[591] Le Peuple, 9 augustus 1898, p. 1.
[592] Vroege officiële statuten en verslagen waarin niet over de Strijdpenning gesproken werd zijn o.a.: Algemeene Statuten van het Internationaal Werklieden-Verbond (herzien en aangenomen op het Wereld Congres te Geneve in 1873), Statuten der Belgische Landelijke Federatie. Huishoudelijk reglement der Gentsche afdeeling. Gent : F. Hage, s.d., p. 1-16.
[593] Compte-Rendu des Séances du Congrès National Ouvrier tenu à Bruxelles les 5 & 6 avril 1885. Bruxelles : Edouard Maheu, 1885, p. 1-58; Compte rendu du 5ième congrès annuel tenu à Jolimont les dimanche 21 et lundi 22 avril 1889, p. 1-62.
[594] Compte rendu du 6e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Louvain, les 6 et 7 avril 1890, p. 18.
[595] *Ibid.* 62-63.

publiceren in de kranten.[596] Met het Charter van Quaregnon (1894) wordt de Strijdpenning gecodificeerd. Artikel 24 verplicht elke federatie tot vorming van een perscomité dat onder meer in staat voor het instellen van de Strijdpenning.[597]

5. Opbrengst

In dit stukje bespreken we de grootte van de bijdragen en de manieren waarop geld werd ingezameld. Eindigen doen we met een evolutie van de opbrengst.

5.1. Gulle schenkers

De schenkers gaven meestal een bedrag van 10 centiemen wat men ook een 'kluit' noemde.[598] Af en toe kwamen ook grotere bedragen voor. Vaak waren deze afkomstig van vakorganisaties. Nog maar een goed jaar verenigd konden de houtbewerkers in 1889 toch al 100 frank voor de Strijdpenning opzij leggen.[599] Opbrengsten van concerten of dobbelwedstrijden waren ook vaak goed voor meer dan 100 frank inleg.[600] Goede socialisten steunden hun strijdmakers waar dan ook. Nederlandse socialisten zoals Nellie van Kol en Rienzi deden regelmatig een bijdrage. Vanuit Nederlands-Indië schreef voornamelijk Nellie van Kol over hun alledaagse leven. Zo kan je in de zetten de blijdschap en verdriet over hun kinderen lezen.[601] Maar buitenlandse federaties deden ook een duit in het zakje. De socialistische *Werklieden-Partij der Vereenigde Staten van*

[596] Compte rendu du 8e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Namur, les 29 et 30 mai 1892, p. 47.
[597] Programma der Belgische Werkliedenpartij aangenomen door het Buitengewoon congres van den 15 juli 1894 te Brussel. Gent : Emilie Claeys, 1894, p. 16.
[598] Zie het lemma kluit in WNT: "Benaming, aanvankelijk uit den aard der zaak schertsend, voor een geldstuk in 't algemeen en voor bepaalde geldstukken: zoo, althans nog vóór kort, in sommige streken van Nederl. (b.v. de zuidholl. en zeeuwsche eilanden) voor een 21/2centstuk, en in Vlaand., plaatselijk verschillend en blijkbaar — tenminste in een deel van het gewest, waar men voor *kluit*, klomp, *kleute* bezigt — als van elders ingevoerd woord, voor een koperen 5-centiemstuk (*dikke kl.* = 10 centiemen) of een 10-centiemstuk (b.v. te Brugge, Eecloo, in 't Land van Waas, en vroeger ook wel in 't aangrenzende Zeeuwsch-Vlaanderen: *Nav.* 28, 69; *halve kl.* = 5 centiemen)."
[599] Zie zet "Een derde der winst gedaan door het samenwerkend werkhuis der Houtbewerkers, 100,00" in Vooruit, 20 december 1889, p. 3. De *Vereenigde Houtbewerkers* ontstond in 1888 uit een fusie van een *meubelmakersbond* (1880) en de *Houtbewerkersbond* (1883). Zie hiervoor Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, pp. 100-101.
[600] Bijvoorbeeld "Opbrengst van het concert van 14 october, 178,25" in Vooruit, 19 oktober 1888, p. 4 en "Overschot van een teerlingkampstrijd in de Mi[nua?]tbleek, Mortierstraat, 150,00" in Vooruit, 19 september 1890, p. 3.
[601] Zie o.a. "24 jan. Omdat onze lieve kleine Lili haar eerste tandje heeft, Nellie, 1,50" In: Vooruit, 2 april 1887, p. 4; "8 sept. Onze dikke Ferdinand wordt stellig een goed socialist, want zoodra hij de portretten van Marx en Lassalle in het oog krijgt, lacht hij hen vriendelijk toe, Nellie, 1,00" In: Vooruit, 2 november 1888, p. 4; "De zorgen en vermoeienissen die één ziek en één zuigend kind mij veroorzaken, doen mij veel en dikwijls denken aan de moeders uit het volk, die soms geen lafenis voor haar zieke, geen voedsel voor haar zuigende kinderen hebben ... Houdt slechts moed, gij arme moeders, ook voor u brengt de toekomst heil, Nellie, 1,00" In: Vooruit, 2 november 1888, p. 4.

Amerika, afdeeling New-York stuurde in 1894 21 dollar, omgerekend 105 Belgische frank, op.[602]

Wanneer de socialisten op verschillende politieke niveaus begonnen door te breken zien we hiervan een neerslag in de gestorte bedragen. De functies in de Werkrechtersraad en gemeenteraad brachten heel wat geld op en regelmatig werd dit naar de Strijdpenning doorgestuurd. Aanvankelijk waren het vooral de leden van de Werkrechtersraad,[603] maar zodra de Gentse B.W.P. in de gemeenteraad zetelde, verschenen zetten die arbeiders de ogen deed uitwrijven zoals bijv. "Van de gemeenteraadsleden, 500,0."[604] Het hoogste bedrag dat we in de Strijdpenning tegen kwamen, was echter van de hand van de *Houtbewerkersbond* die 1000 frank, zo maar eventjes 1/7 van een jaar Strijdpenning, veil hadden voor de Strijdpenning.[605] Ter vergelijking, een katoenspinner die zich in 1890 bij de zogenaamde arbeidersaristocratie mocht rekenen, verdiende in dat jaar 25 à 30 frank per week.[606]

5.2. Waar kwam het geld vandaan?

De manieren waarop men geld bijeen sprokkelde, lijken onuitputtelijk te zijn. Overschotten van feesten, concerten, bals werden vrij systematisch naar de Strijdpenning doorgestort, net zoals de opbrengst van 'den kapstok' of de vestiaire die men inrichtte.[607] Vaak werden brochures, kranten of liedjes verkocht ten voordele van de Strijdpenning.[608] In de jaren 1890 werden ook heuse strijdpenningkaarten verkocht.[609] Men hield kaartwedstrijden waarbij 'voor den strijdpenning' werd gespeeld en waarvan de uitslag eveneens in de rubriek te vinden was. Dat laatste maakte het waarschijnlijk nog extra spannend.[610] Ook de barbier deed mee door klanten te scheren ten voordele van de

[602] "Ontvangen van de socialistische Werklieden-Partij der Vereenigde Staten van Amerika, afdeeling New-York, ter ondersteuning in onzen strijd voor eene betere toekomst, 21 dollars, 105,00" in Vooruit, 1 oktober 1894, p. 4.
[603] "De afgevaardigden van den Werkrechtersraad,126,00" in Vooruit, 4 januari 1889, p. 3.
[604] Vooruit, 17 maart 1899, p. 3
[605] "Van den Houtwerkersbond, 1000" in Vooruit, 14 september 1900, p. 3.
[606] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, deel 5, bijlage 5.
[607] "Overschot van het concert van 6 october, 78,73" in Vooruit, 18 oktober 1889, p. 3; "Opbrengst van den kapstok tijdens het bal in "Vooruit", 9,20" in Vooruit, 25 maart 1886, p. 4.
[608] Bijvoorbeeld "Van verkochte liedjes, 0,70" in Vooruit, 24 september 1887, p. 4.
[609] Zie o.a. " Strijdpenningkaart n.48, 0,45" in Vooruit, 15 juli 1892, p. 4 & " Van 90 gele strijdpenningkaarten in 't Feestlokaal, 4,50" in Vooruit, 16 december 1898, p. 3.
[610] "De behendige whistkaarters uit den Werkman wenschen dat heden om 5u., in't lokaal de mannen aanwezig zijn die verleden zondag den handschoen aanvaard hebben, wij spelen voor den strijdpenning en de uitslag zal worden bekend gemaakt, T. D., 0,10" in Vooruit, 7 augustus 1899, p. 3.

Strijdpenning.[611] Af en toe kwam het geld gewoon uit de lucht vallen door het vinden van een broodkaart of portefeuille.[612]

Wat moest men doen wanneer de sociale druk om te geven groot was maar men geen zin had om te schenken en andermans geld niet voorhanden was? Een knoop of elk ander object gelijkend op een munt maar van weinig waarde in de schaal werpen was een bekende truc die af en toe frustratie kon opwekken zoals deze zet laat zien: "Omdat zij die slecht geld in de schaal leggen zouden buiten blijven, 0,10."[613] Zij die lak hadden aan discipline deden ook een bijdrage. Sommige verenigingen legden boetes op aan bestuursleden die regelmatig vergaderingen misten. Deze boetes werden soms in de Strijdpenning ingebracht.[614]

Het beste wat men kon doen is geld geven dat anders toch verkeerd gebruikt zou worden. Dus liever de Strijdpenning 'gedenken' en een pint 'breken' dan zich in de alcohol te storten.[615] En men was waarschijnlijk ook tevreden over de persoon die volgende zet liet optekenen: "Ik geef mijn gewoon sint pieterspenning dit jaar voor de strijdpenning, 0,10."[616] Niettemin maakte het niet echt uit waar het geld vandaag kwam, want "Ieder kluitje voor den strijdp. is eenige letters meer in ons blad, ieder letter is een zaadje voor de propagande,0,10."[617]

5.3. Evolutie van de opbrengst

In de almanak *De Vlaamsche Lantaarn* van 1876 lezen we dat de strijdpenningrubriek van *De Werker* in iets meer dan een jaar 2700 frank opbracht. "Daardoor is het leven en den bloei van den edelen, onvermoeibaren kampioen onzer rechten voor lang verzekerd."[618] Wellicht daalde de opbrengst voor De Werker sterk nadat Gentse socialisten met *De Volkswil* en later *De Toekomst* van start gingen. In het jaarverslag van 1881 (het jaar waarin *De Volkswil* in *De Toekomst* over ging) van de ontvangsten van de Strijdpenning is af te lezen hoeveel deze Gentse bladen via de rubriek binnen rijfden.[619] In drie maanden kon *De Volkswil* 242,05 frank verzamelen, de overige maanden brachten 609,48 frank in het laatje van *De Toekomst*. In het totaal dus heel wat minder dan het eerste jaar van *De Werker*. *De Landbouwer*, 'Maandblad voor

[611] "Al wie zondag geweest heeft is geschoren ten voordeele van den strijdpenning, 0,10" in Vooruit, 16 september 1898 , p. 3.
[612] " Een gevonden broodkaart, 0,23" in Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4; "Het geld van een gevonden portemonnaie, 0,22" in Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4.
[613] Vooruit, 20 december 1889, p. 4
[614] "Boeten der bestuursleden, n°1, 4, 6, 7, 10 van den Werkersbond, 1,60" in Vooruit, 13 oktober 1895, p. 5.
[615] "Liever voor den strijdp. dan te verdrinken, 0,50" in Vooruit, 15 september 1888, p. 3.
[616] Vooruit, 13 februari 1892, p.4
[617] Vooruit,21 juni 1889, p.4
[618] De Vlaamsche Lantaarn. Almanak voor 1876. Gentsche afdeeling van het Internationaal Werkliedenverbond : Gent, 1, p. 50.
[619] De Toekomst, 8 januari 1882, p. 4.

Buitenlieden', kon maar op weinig steun rekenen. In 1898 had het maar 245,20 frank inkomsten en in dat bedrag zijn ook nog abonnementen en andere zaken verrekend.[620] Ook Vooruit publiceerde regelmatig een financieel jaarverslag van de Strijdpenning. In 1894 bracht de rubriek 6018,25 frank op.[621] Vier jaar later werd zelfs de grens van 7000 frank overschreden.[622]

Na 1898 lijkt het evenwel met de Strijdpenning bergaf te gaan. Het jaar 1900 bracht amper 3000 frank op.[623] Nadien kwam wellicht een revival, maar 1905 was opnieuw een slecht jaar. Tegenover 1903 werd maar liefst 4000 frank minder ingezameld.[624] Voor de achteruitgang zijn verschillende redenen te bedenken die elk op zich geen doorslaggevende rol speelden maar door cumulatie een afzwakking van de Strijdpenning teweegbrachten.

Veranderingen in de rubriek zelf hebben misschien de aantrekkingskracht van de rubriek verminderd. Een these die ondersteund wordt door de evolutie van een rubriek met veel inhoud naar een rubriek als louter naamsvermelding. Zo werden groepszetten gestimuleerd waardoor individuele zetten minder aantrekkelijk werden.[625] Dit maakte de rubriek wellicht minder dynamisch en interessant voor zij die 'zetten' uit individuele beweegredenen zoals klachten, mopjes, scheldtirades of gewoon conversaties met familieleden.

Misschien heeft censuur het plezier ontnomen van een zetje te plaatsen. Mogelijk heeft de toenemende professionalisering van de socialistische beweging en de krant *Vooruit* de gedachte gevoed dat de Strijdpenning niet meer zo belangrijk was. In januari 1897 werd vanwege de toenemende dreiging van inbeslagneming namelijk *S.M. Volksdrukkerij* gesticht. [626] De politieke doorbraak was ook een vorm van professionalisering. De eerder besproken zetten van de gemeenteraadsleden brachten naast bewondering wellicht ook afgunst teweeg onder de leden. Waarom moeten de arme zielen bijdragen wanneer de top goed geld verdient? Daarboven zat de economie in de periode 1900-1904 in een recessie wat de financiële reserves van de leden geen goed deed.

De hele socialistische beweging was evenwel in een stagnatie terechtgekomen. Vanschoenbeek (1995) ziet een militante burn-out als mogelijke verklaring. Door een situatie van permanente agitatie via aanhoudende stakingen, lock-outs en

---

[620] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901, verslag voor het stedelijk congres op 15 januari 1899.
[621] Vooruit, 5 december 1894, p. 1.
[622] In concreto 7011,59 frank. Zie Vooruit, 30 december 1898, p. 1.
[623] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901, 23 januari 1901.
[624] Vooruit, 8 januari 1906, pp. 2-3.
[625] "De bedienden uit den kleerwinkel moeten hun strijdp. samen doen, 1,00" in Vooruit, 16 februari 1900, p. 3.
[626] Rik De Coninck, *Overzichtslijst van het archief van SM Het Licht*. Gent : AMSAB, p. 14.

verkiezingscampagnes was de beweging actiemoe.[627] We kunnen een parallel trekken met de onophoudelijke oproepen om de Strijdpenning te 'gedenken' (zie IV.7. Pensez au denier de la lutte!). Wie weet was men de rubriek gewoon beu geworden.

Het succes van de Sint-Pieterspenning deed ook niet veel goeds aan de motivatie van socialistische arbeiders. Tegenover de 'schamele' 6000 frank per jaar, bracht de Sint-Pieterspenning in 1898 enkel in Oost-Vlaanderen maar liefst 103234,34 frank op.[628] Moedeloosheid is dan niet onbegrijpelijk.

De bestuurders van *Vooruit* hadden natuurlijk ook een idee over mogelijke oorzaken. In een artikel met de dramatische titel 'Voor den Strijdpenning. DAT MOET VERANDEREN!' uit 1906 somde men een aantal op: "Er zijn meer bladen en schriften, de inleggens van de vereenigingen zijn verhoogd, tombola's en feesten zijn veel talrijker dan vroeger."[629] Wellicht zijn dit ook de belangrijkste oorzaken. De leden ondervonden inderdaad grote financiële en sociale druk door de talrijke bijdragen die men moest geven aan de verschillende organisaties. Het ontstaan van blaadjes die een eigen strijdpenningrubriek hadden (bijv. *De Landbouwer* en *De Vrouw*), nam ook wind uit de zeilen van de Strijdpenning in *Vooruit*. Af en toe kon men zetten lezen die deze evolutie bekritiseerden, zoals:

> *"Begrijpt ons niet verkeerd, wij zijn tegen het streven van De Vrouw niet, maar als elk aan Vooruit onttrekt, om aan afzonderlijken te geven, dan schiet er voor den strijdpenning niets over, 0,50."*[630]

Vaak kwam het neer op keuzes maken. Men kon niet voor elke actie en blad geld geven. Dit blijkt onder meer uit volgende zet: "Strijdpenning, centbrochuur en alles, bravo, maar de inschrijflijst Van Beveren ook niet vergeten, 0,13".[631] Ook Victor Serwy en August De Winne moesten bekennen dat keuzes gemaakt moeten worden toen men de redactie en administratie van *Le Peuple* vroeg wat meer aan de Strijdpenning bij te dragen.[632]

In de hiërarchie van de collectes lijkt de Strijdpenning niet de eerste plaats te bekleden. Deze was wellicht weggelegd voor de werkstakingen. De Strijdpenning moest het dan met minder stellen. Nu en dan werd dit op de korrel genomen want "Jongens, de werkstakingen mogen ons den strijdpenning niet doen vergeten, 0,20."[633] Dit is duidelijk te

---

[627] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 42.
[628] Vooruit, 26 december 1898, p. 1.
[629] Vooruit, *Voor den Strijdpenning. DAT MOET VERANDEREN!*, 8 januari 1906, pp. 2-3.
[630] Vooruit, 16 maart 1894 , p. 4
[631] Vooruit, 15 juli 1898, p. 3
[632] AMSAB-ISG, Le Peuple (19), 13, Verslagboek La Presse Socialiste, 9 mei 1896.
[633] Vooruit, 7 augustus 1886, p. 4

zien in de rubriek van medio 1900 toen een algemene staking uitbrak onder de Gentse wevers (Zie IV.4.3. Periodiciteit).

6. Bestemming van strijdpenninggeld

> *"Tegenover ons hebben wij de muilen der kanonnen, de miljoenen der kapitalisten, de priesters, de verdrukkingsmiddelen der gouvernementen, zoo als muilbandwetten, de oude vooroordelen en traditiën, het bestaan van vele duizenden dat van het tegenwoordige afhangt. In een woord, gansch een arsenaal van dwangmiddelen, gansch een heir van razende duivels die niets minder wenschen dan ons allen te verdelgen. En alle die machten, die miljoenen moeten wij bestrijden met eenige penningen."*[634]

Deze dramatische woorden uit het eerste nummer van *De Volkswil* zeggen weinig over het doel van de Strijdpenning. Ze dwingen ons wel om hierover na te denken en enkele vragen te stellen. Waarom startte men de rubriek? En waarin werd het geld gespendeerd? Uit de literatuur blijkt onduidelijkheid over het doel van de Strijdpenning. Een aantal keer wordt gesteld dat de Strijdpenning diende als steun voor stakers. Sommige auteurs menen dat de Strijdpenning gebruikt werd voor de socialistische partij of propaganda in het algemeen. Nog anderen wezen de krant zelf als begunstigde aan. In dit stukje proberen we klaarheid in de duisternis te scheppen door te zoeken waarvoor het geld van de rubriek in de krant *Vooruit* diende. Vier mogelijke bestemmingen worden besproken. Op het einde zullen we concluderen dat het geld ingezameld voor de Strijdpenning in *Vooruit*, uitsluitend voor de socialistische pers diende. De bespreking gebeurt aan de hand van archiefmateriaal én de rubriek in *Vooruit* zelf.

6.1. Propaganda

Indien we stellen dat de Strijdpenning diende voor propaganda of een propagandakas, is het noodzakelijk een onderscheid te maken tussen pers en propaganda. Wanneer een krant door een politieke partij wordt uitgegeven, kan men gerust stellen dat dit een propagandistisch doel heeft. De Witte (1898) definieerde propagandakosten als "de verspreiding van vlugschriften, plakkaten, reizen der sprekers en het te kort dat het blad *Vooruit* laat."[635] In dit onderzoek koppelen we echter propaganda en de pers los. Met pers doelen we op de bladen zelf. Zo kan duidelijk vastgesteld worden waarvoor het geld gebruikt werd.

[634] De Volkswil, 6 april 1879, p. 4.
[635] Paul De Witte, *De Geschiedenis van Vooruit*, pp. 272-273.

Indien de Strijdpenning voor propaganda gebruikt zou worden, dan kon het geld naar elk van deze vormen gaan. De strijd voor het algemeen stemrecht was één van de onderwerpen waarvoor de socialistische arbeidersbeweging hevig propaganda voerde. Indien de Strijdpenning propaganda in het algemeen financierde moeten we dit ergens bij de campagne voor algemeen stemrecht terugvinden. Wanneer we de bladen hierop naslaan komen we inderdaad strijdpenningrubrieken tegen die deze stelling lijken te bevestigen. In het nummer van 8 februari 1879 van *De Volkswil* dat de Strijdpenning bestemd is voor de beweging van het 'Algemeen Stemrecht'. Met het geld zouden "Duizenden en duizenden onzer geschriften [...]" verspreid worden.[636] De week daarop draagt de rubriek de ondertitel 'Voor het algemeen stemrecht'.[637] Vóór de verhuis van de rubriek naar *Vooruit* werd de financiële last voor het steunen van *Vooruit* én *De Toekomst* besproken door het bestuur van de Samenwerkende Maatschappij Vooruit. Voorzitter Anseele was de mening toegedaan dat beide bladen blijven uitgeven de coöperatie "naar de ruïne" zou brengen en had liever dat *Vooruit* 6 maal per week verscheen ook al zou *De Toekomst* hierdoor moeten verdwijnen. De Strijdpenning zou dan voor de propaganda dienen.[638] Hebben we hiermee voldoende bewijs voor de bestemming van strijdpenninggeld gevonden? Jammer genoeg niet. Hoewel dit voorstel unaniem werd goedgekeurd bleef het zonder effect. *De Toekomst* bleef namelijk tot en met 3 november 1889 bestaan. De verslagboeken van de coöperatie *Vooruit* geven geen uitsluitsel waarom het voorstel niet werd uitgevoerd.[639] Niettemin zijn nog andere aanwijzingen te vinden.

In het verslag van woensdag 14 september 1887 van het Middencomiteit der Mechelse federatie lezen we dat de Mechelse socialisten trachtten een strijdpenningslijst van Gent te bekomen zodat "[...] de Gentsche leden zouden kunnen intekenen om de keus te propaganderen."[640] Indien dit het geval was zouden de propagandaclubs een voorname rol moeten spelen in het collecteren van het geld of ten minste oproepen tot storten. Zetten in de Strijdpenning lijken dit te bevestigen.[641]

Via Vanschoenbeek komen we meer over de Gentse socialistische propagandaclub te weten.[642] Deze instelling vormde bij haar aanvang de politieke socialistische kern van Gent maar was tegen 1884 al sterk uitgehold. Haar taken bestonden vooral uit het organiseren van bals en het openhouden van een bibliotheek. Bovendien werden in de jaren

---

[636] De Volkswil, 8 februari 1880, p. 4.
[637] De Volkswil, 15 februari 1880, p. 4.
[638] AMSAB-ISG, S.M. Vooruit Gent (24), 14.3, verslagboek S.M. Vooruit Gent 1883-1885, 27 februari 1885.
[639] Tot en met 7 mei 1886 werden de verslagboeken van de *Samenwerkende Maatschappij Vooruit* nagekeken maar er werd niets gevonden.
[640] AMSAB-ISG, BWP-afdeling Mechelen (519), 54, Verslagboek/kasboek 1887-1893, 14 september 1887.
[641] Zie oa. "Rondgehaald na de vergadering van den propagandaclub, 2,63" in Vooruit, 25 maart 1886, p. 4; "Lijst Propagandaclub, 17,40" in Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3.
[642] Guy Vanschoenbeek, D*e wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 572-573.

1880 wijkclubs gesticht die weinig met het centrale propagandaorgaan in zaten, waardoor haar invloed er niet op verbeterde. Opvallend is dat de statuten van de propagandaclub pas op 11 juni 1891 werden vastgelegd.[643] Dit wijst op een losse werking van het orgaan. De statuten werden door Jan Foucaert uitgegeven.[644] Het doel van de club lezen we in artikel 1 en bestond in het verspreiden van socialistische gedachten, vorming van mannen tot redenaars en schrijvers om de beginselen te verkondigen.[645] In dit artikel en in de rest van de statuten wordt geen woord over de Strijdpenning gerept. Hetzelfde kunnen we zeggen over een document getiteld *Organisatien van de Gentsche Federatie* opgesteld in, vermoedelijk, 1902 door Karel Beerblock.[646] Beerblock laat weten dat het middencomiteit het middelpunt van de propaganda is en heeft naast de propagandaclub als middelen de wijkclubs, vakverenigingen, ziekenbond, coöperatieven, secretariaat, kiesbureel en de krant *Vooruit*. Maar zoals gezegd wordt in het document niets over de Strijdpenning vermeld.

Misschien speelden de opkomende wijkclubs een grotere rol. Deze verenigingen die vooral sinds 1885-1886 opkwamen, ontstonden uit zogenaamde reizigersclubs die zorgden voor het vervoer van militanten naar betogingen.[647] Vele wijkclubs vormden een socialistische leefwereld op zich. Zo beschikte wijkclub *Verbroedering* in 1914 over een ziekenfonds, bibliotheek, schoolbond, vrouwenorganisatie, schuttersmaatschappij, turnkring, spaardersgroep, zangkoor en afdelingen van de *Volkskinderen* en de *Jonge Wachten*. Bovendien gaf het zes maal per jaar een wijkblad uit.[648] Wijkclubs hadden vooral de propaganda en huisbezoeken in buitengemeenten en Gent op het programma. Men deed aan ledenwerving, aankondigingen allerhande en organisatie van meetings, betogingen, en dergelijke meer.[649] De *Federatie van Socialistische Wijkclubs* moest het onderling overleg stimuleren en was tevens een communicatieinstrument met het Middencomiteit.[650] De clubs waren vaak het eerste waarmee arbeiders in contact kwamen, bijgevolg lijkt het logisch dat ze zich met de Strijdpenning inhielden. Via het verslag van het Middencomiteit vernemen we dat wijkclubs zich inderdaad bezighielden met collectes. Vanschoenbeek laat weten dat het resultaat van de huis- en herbergbezoeken vaak in de rubriek de Strijdpenning terug te vinden was.[651] Voorbeelden hiervan zijn inderdaad legio.

---

[643] *Ibid.*, p. 573.
[644] Socialistische propagandaclub van Gent : Reglement. Gent : J. Foucaert, 1891, 8 p.
[645] *Ibid.*, p. 1.
[646] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 30.1217, Organisatien van de Gentsche Federatie, [21/05/1902?]. Een duidelijke datering heeft het document niet. Wel werd in blauwe inkt de datum 21/5/1902 geschreven. Karel Beerblock was toentertijd partijsecretaris.
[647] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 118.
[648] *Ibid.*, p. 119.
[649] *Ibid.*, p. 120; Bert Carleer, "De socialistische wijkclubs. Uitbouw en werking", In: *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 37 (1992), p. 226.
[650] Bert Carleer, *art. cit.*, p. 225.
[651] Guy Vanschoenbeek, D*e wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 592.

> *"Drie leden van den wijkclub St-Lievenstraat hebben zondag een komiekstuk gespeeld in den estaminet Het Brouwershuis St.-Lievenstraat en kregen voor den strijdpenning, 0,31. Omdat de andere 19 leden van onzen club het voorbeeld van deze drie leden zouden volgen en ook voor den strijdpenning zouden zorgen, 0,05."*[652]

Hiermee weten we dat wijkclubs inderdaad geld inzamelden maar nog niet waarvoor het diende. Een antwoord krijgen we via het verslagboek van het Middencomiteit. Zo vroeg wijkclub Van Beveren of men in het feestlokaal een omhaling mocht doen ten voordele van de Strijdpenning. Met dat geld zou men de kosten gemaakt voor de propaganda buiten Gent, betalen. Het bestuur verwierp de vraag omdat er sowieso in elk lokaal een bus voor de Strijdpenning staat en bovendien deden de invaliden van de *Bond Moyson* al een omhaling. De propagandakosten moesten maar door de federatie betaald worden.[653] Dat deze actieve leden niet wisten hoe de kosten betaald moesten worden, wijst op het lage bewustzijn van de doelstelling(en) van de Strijdpenning. Een ander argumtent dat de rol van wijkclubs afzwakt, althans voor de periode 1886-1900, lezen we in een artikel van 1906. Het Middencomiteit besloot toen namelijk om voor de organisatie van de Strijdpenning de federatie van wijkclubs in te schakelen.[654]

6.2. Stakingen

Een ander logisch doel lijken de stakingen te zijn. Eerder bespraken we al het bestaan van inschrijvingslijsten voor stakingen. Mensen konden dus inderdaad geld schenken voor hun stakende collega's. Maar kon dit ook via de Strijdpenning? Een aantal factoren spreken dit tegen. Een eerste, voor de hand liggende tegenargument, is dat bij (grote) stakingen nieuwe inschrijvingslijsten werden opgemaakt, exclusief voor een bepaalde staking. In *Vooruit* zien we onder andere de eerder aangehaalde werkstaking uit het jaar 1900. In *Le Peuple* verdween de strijdpenningrubriek zelfs in 1886 en later ook ten voordele van een werkstaking (zie IV.4.3. Periodiciteit).

Een tweede tegenargument halen we uit de structuur van de vakbonden. Er bestond tot 1898 geen overkoepelend orgaan boven de verschillende vakverenigingen. Maar ook na de oprichting van de Syndicale Commissie te Gent werd de samenhang onder de socialistische vakbonden vaak vanuit eigen belangenperspectieven verstoord.[655] In deze situatie geld inzamelen voor een algemene vakbondskas zou vanwege de interne strubbelingen ondenkbaar geweest zijn.

---

[652] Vooruit, 19 augustus 1892, p. 4.
[653] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1902-1903, 1 oktober 1902.
[654] Vooruit, *Voor den Strijdpenning. DAT MOET VERANDEREN!*, 8 januari 1906, pp. 2-3
[655] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 92.

Als derde punt kan aangehaald worden dat naast interne ook externe spanningen met andere socialistische organisaties bestonden. In juli 1900 klaagde *Bond Moyson* dat te veel omhalingen werden gedaan wat voor haar leden een grote financiële druk betekende. Zo stond men bij vergaderingen van de bond naast de Strijdpenning ook met bussen voor werkstakers. Hierop benadrukte het Middencomiteit dat zonder toelating van het comiteit geen omhalingen mochten gedaan worden.[656] Uit deze klacht kunnen we afleiden dat de Strijdpenning niet voor werkstakers diende.

6.3. Partij

Diende de Strijdpenning voor de socialistische partij in het algemeen? Vóór de oprichting van de B.W.P. kan men nauwelijks van een landelijke socialistische partij spreken. Toen in 1875 de eerste strijdpenningrubriek verscheen waren de regionale federaties in zichzelf gekeerd nadat de verdeeldheid in de Internationale op het congres van Den Haag in 1872 duidelijk werd.[657] Niettemin kan men in de strijdpenningrubriek van *De Werker* zetten van over heel Vlaanderen en zelfs Brussel vinden. Een bijkomend argument is dat de *Volkswil* in 1880 na haar Strijdpenning voor het A.S. een rubriek startte 'voor de Duitsche socialisten'.[658] Als Belgische socialisten met strijdpenninggeld Duitse socialisten steunden, kon dit evengoed ook voor het Belgisch socialisme gebeuren.

Ook ten tijde van *Vooruit* werd geld voor partijleden ingezameld. Vaak gebeurde dit naar aanleiding van processen tegen o.a. Anseele en *Vooruit*.[659] In 1899 voegde men zelfs de giften ter dekking van proceskosten in de Strijdpenning toe.[660] Dit werd expliciet vermeld, wat aangeeft dat het geen gewoonte was. Bovendien paste men dit voordien niet toe.

6.4. Drukkerij/pers

Uit het levensverhaal van Brismée komt duidelijk de hoge financiële last voor het drukken van een krant naar voren (zie III.2.5. De socialistische pers tot De Werker). Met het inzamelen van geld kon dit probleem deels opgelost worden. Werd de Strijdpenning gebruikt voor de eigen pers? *De Werker* startte de strijdpenning expliciet met de doelstelling de krant te ondersteunen (zie IV.4.1. Verspreiding van het fenomeen). *De Volkswil* zamelde in bijzondere gevallen geld in voor Duitse partijgenoten of het Algemeen Stemrecht maar over het algemeen lijkt ook dit orgaan vooral voor zichzelf financiële

[656] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901, 18 juli 1900.
[657] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm*, p. 45.
[658] De Volkswil, 14 november 1880, p. 4.
[659] Zie bijv.: "Geeft eene lijst in omloop om de kosten van het proces-Anseele te dekken, 0,30" in Vooruit, 12 en 13 juni 1886, p. 4; "Om de kosten van 't proces te dekken, bestuur van den wijkclub werkerswelzijn, 3,00" in Vooruit, 3 februari 1899, p. 4.
[660] Vooruit, 24 februari 1899, p. 3.

steun te verzamelen. Om dit kracht bij te zetten werd op 24 augustus 1879 de noodzaak van een eigen pers benadrukt met een artikel dat het hele voorblad besloeg.[661] Een week later verscheen de rubriek *Strijdpenning* met als ondertitel 'Voor de eigen drukpers' en de week daarop werd de rubriek gewoonweg *Drukpersfonds* genoemd.[662] De rubriek in *De Toekomst* had van meet af aan 'Ten voordele van "De Toekomst"' als ondertitel.[663] Dit blad had in tegenstelling tot haar voorgangers minder met financiële problemen te kampen, niet in het minst doordat het een stijgende oplage kende (zie III.3.3. De socialistische pers na De Werker). Maar de krant wees ook de Strijdpenning als oorzaak aan. "*Welnu, lezers, tot het verkrijgen dier strijdmiddelen, dient in hoofdzaak de Strijdpenning*," verzekerde men en blijkbaar ging dat zo vlot dat men *De Toekomst* tweemaal per week wou laten verschijnen wat kon indien "[...] *alle lezers maar slechts een klein offer op het altaar van den Strijdpenning willen brengen*."[664] Deze droom werd iets minder dan een jaar later werkelijkheid toen vanaf 3 januari 1883 *De Toekomst* op woensdag en zaterdag verscheen.[665]

Voor de Strijdpenning van de Gentse *Vooruit* lijkt de doelstelling van de rubriek nog eenduidiger te zijn. Uit verschillende bronnenreeksen mogen we concluderen dat het geld uitsluitend voor de Gentse socialistische pers bedoeld was. We zeggen de Gentse socialistische pers want de rubriek in *Vooruit* diende niet enkel voor de publicerende krant. Dat valt te lezen in de ondertitel 'Ten voordele van Vooruit en Toekomst' van de Strijdpenning.[666] Dit bleef zo tot ten minste de dag waarop het laatste exemplaar van *De Toekomst* verscheen. En zelfs langer, want pas met de rubriek van 29 november 1889 verdween deze ondertitel.[667] Hieruit mag men niet concluderen dat de Strijdpenning voldoende opbracht om beide kranten te ondersteunen. De coöperatie *Vooruit* deed jaarlijks een grote duit in het zakje. Zo betaalde de maatschappij rond 1885 5000 frank voor het dagblad *Vooruit*.[668] Dat men discussieerde over de al of niet houdbare situatie om én *Vooruit* én *De Toekomst*, die ondertussen opnieuw een weekblad was geworden, uit te geven, kwam eerder al ter sprake.

Het verslagboek van *S.M. Vooruit* liet ons in het ongewisse maar andere bronnen zijn duidelijk genoeg over de eindbestemming van het strijdpenninggeld. Op de B.W.P.-congressen werd regelmatig de financiële toestand van de socialistische pers besproken. In het verslag van het B.W.P.-congres te Verviers van 1891 lezen we dat de krant *Vooruit*

---

[661] De Volkswil, 24 augustus 1879, p. 1.
[662] De Volkswil, 31 augustus 1879, p. 4; De Volkswil, 7 september 1879, p. 4.
[663] De Toekomst, 17 april 1881, p. 4.
[664] De Toekomst, 19 februari 1882, p. 1.
[665] E. Voordeckers, *op. cit.*, p. 450.
[666] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4
[667] Vooruit, 29 november 1889, p. 3.
[668] AMSAB-ISG, S.M. Vooruit Gent (24), 14.3, verslagboek S.M. Vooruit Gent 1883-1885, 27 februari 1885.

jaarlijks 5000 frank ontving van de coöperatie Vooruit en 6000 frank van de strijdpenningrubriek. Liefhebbers van het Franstalig dagblad *Le Peuple* werden opgeroepen net zoveel bij te dragen.[669] In de verslagen van het Middencomiteit werd jaarlijks het financieel verslag van *Vooruit* opgetekend. In januari 1901 stelde Adolf De Backer, beheerder van de Volksdrukkerij,[670] vast dat de Strijdpenning lang niet meer zoveel opbracht als vroeger, nl. 3000 frank tegenover 6 tot 7000 frank.[671] In oktober van hetzelfde jaar leek De Backer de wanhoop nabij toen hij in het Middencomiteit opnieuw de financiële onhoudbaarheid van *Vooruit* op tafel bracht. Hoewel dankzij de vergroting van het blad nieuwe lezers werden aangetrokken, liep het tekort op tot enkele duizenden franken.[672] Op 5 februari 1902 gaf De Backer naast de prijsstijging van papier, opnieuw de dalende inkomsten uit de Strijdpenning als oorzaak van de financiële moeilijkheden.[673]

Als de Strijdpenning inderdaad voor de krant *Vooruit* diende, dan mogen we verwachten dat hiervan sporen in de boekhouding terug te vinden zijn. Voor de periode die ons aanbelangt, 1886-1900, heeft het boekhoudkundig archief van het dagblad de tand des tijds en der selectie niet overleefd. In de boekhouding van de Samenwerkende Maatschappij Het Licht is materiaal te vinden dat terug gaat tot 1911.[674] Daarin zien we voor elke maand een lijst met de inkomsten van verkopers aan de hand van de verkoop van brochures, grote of kleine *Vooruit*, *Germinal*, en ook de Strijdpenning. In bijlage kan u een extract zien (zie X.Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 3).

Hieruit mogen we concluderen dat de strijdpenningrubriek in haar beginperiode wel eens kon wisselen van doelstelling. De Strijdpenning begon als bestendige inschrijvingslijst voor de eigen drukpers maar kon in tijden van grote gebeurtenissen voor andere doeleinden ingezet worden, zoals een grootschalige campagne voor het Algemeen Stemrecht of als steun voor Duitse socialisten. Maar eens in *Vooruit* lijkt vast te staan waarvoor men het geld gebruikte. De Strijdpenning diende als financiële basis waarop de krant zich steunde.

Rest nog de vraag waarom De Witte (1898) het anders zag. Hierbij mag niet vergeten worden dat Paul De Witte heel wat van de socialistische ontwikkeling heeft gemist.[675] Na de mislukking van de Eerste Internationale vertrok hij richting de Verenigde

---

[669] Compte rendu du 7e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Verviers, les 28 et 29 mars 1891, p. 31.
[670] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 205.
[671] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901, 23 januari 1901.
[672] *Ibid.*, 2 oktober 1901.
[673] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1902-1903, 5 februari 1902.
[674] AMSAB-ISG, S.M. Het Licht (017), 30.12, Kasboek inkomsten en uitgaven 1911.
[675] Zie Pol De Witte, *Alles is omgekeerd. Hoe de werklieden vroeger leefden 1848-1918. (geannoteerd en van een nawoord voorzien door Helmut Gaus en Guy Vanschoenbeek)*. Leuven : Kritak, 1986, pp. 278-283.

Staten maar kwam na een jaar in 1874 al terug. Hij vertoefde nadien in de Gentse leiding en maakte van dichtbij de ontwikkeling van *De Werker* en andere bladen mee. In 1883 nam hij uit onvrede over Anseele en Van Beveren ontslag. Pas in november 1894 kwam hij als redacteur van Vooruit terug in de arbeidersbeweging. Amper twee jaar later verliet hij de arbeidersbeweging opnieuw. De Witte heeft bijgevolg een goede kennis van de praktijk van de Strijdpenning in *De Werker* en opvolgers maar niet over de prakrijk in *Vooruit*. Herinneringen werden wellicht niet aan de nieuwe realiteit aangepast.

7. Pensez au denier de la lutte!

Een belangrijk bron van inkomsten als de Strijdpenning genereert zichzelf niet. Het waarom, hoe en de noodzaak moet verklaard en gelegitimeerd worden. De hoop om met een eenmalige oproep een soort perpetuum mobile in beweging te zetten zou ijdel geweest zijn. De initiatiefnemers beseften dan ook ten gronde dat het wat, waarom en hoe herhaaldelijk uitgelegd moest worden. In de kranten en de Strijdpenning vind je hiervan regelmatig sporen terug.

7.1. Propaganda in de socialistische krant

Een logisch moment om de Strijdpenning te duiden is natuurlijk de allereerste publicatie van de rubriek. *De Werker* gebruikte de hele voorpagina om de praktijk in gang te zetten.[676] De opstellers van *De Volkswil* hielden het op een artikeltje op de laatste pagina.[677] De verhuis van de rubriek naar *De Toekomst* door de samensmelting van *De Werker* en *De Volkswil* hoefde blijkbaar geen uitleg. Dit wijst op een continuïteit van het beoogde leespubliek. De vermoedelijk eerste typische 'gedenkt den strijdpenning' reclame vinden we terug in *De Toekomst*.[678] Bij de verplaatsing naar *Vooruit* liet men blijken dat het leespubliek van het dagblad en centenblad niet helemaal overeenstemde met dat van *De Toekomst*. Op 19 december 1885 maakt *Vooruit* vermoedelijk voor het eerst reclame voor de Strijdpenning.[679] Een maand later volgde een tweede,[680] maar al bij al werd de verhuis zonder veel tamtam uitgevoerd. Op de uitgave van 13-14 februari 1886 lieten *Vooruit* en *De Toekomst* weten dat na die dag de Strijdpenning voortaan in het dagblad gepubliceerd zou worden.[681] Op 15 februari was de verhuis een feit.[682]

Een andere methode om aandacht op de Strijdpenning te vestigen, is gewoonweg de rubriek een duidelijke plaats geven. *De Werker* gaf de Strijdpenning een prominente plek

[676] De Werker, 8 augustus 1875, p. 1
[677] De Volkswil, 6 april 1879, p. 4
[678] De Toekomst, 22 november 1881, p. 1. Zie ook X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 7.
[679] Vooruit, 19 en 20 december 1885, p. 1.
[680] Vooruit, 30 en 31 januari 1886, p. 1. Zie ook X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 8.
[681] Vooruit, 13 en 14 februari 1886, p. 4; De Toekomst, 14 februari 1886, p. 4.
[682] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.

door het als eerste artikel te plaatsen. Vaak besloeg het een derde tot meer van de voorpagina. *De Volkswil* zette de rubriek minder prominent in de verf, namelijk op pagina vier, de achterpagina. Dit gebruik werd door *De Toekomst* en *Vooruit* overgenomen. Al moeten we zeggen dat de plaats van de Strijdpenning evolueerde. Hoewel ze aanvankelijk op de achterpagina stond, verschoof de rubriek langzaam naar de derde pagina. In plaats van de rubriek volledig op de laatste pagina te zetten, werd langzaam maar zeker het begin dieper op pagina drie gezet. Vanaf medio 1898 wordt de rubriek in z'n geheel op de derde pagina gepubliceerd. De rubriek was hierdoor enkel zichtbaar wanneer de krant geopend werd. Weerspiegelt deze verschuiving een dalend belang van de rubriek? Zoals eerder vastgesteld blijft ze nochtans cruciaal als bron van inkomsten. In de Franstalige kranten *La Voix de l'Ouvrier* en *Le Peuple* lijkt de rubriek geen vast plekje te hebben. In eerstgenoemde begon de rubriek op de tweede pagina.[683] Nadien verschoof ze naar pagina drie maar later leek pagina vier toch de ideale plaats te zijn. Indien *Le Peuple* al een rubriek publiceerde, was het steevast op pagina drie. Een duidelijk verschil met haar Vlaamse tegenhanger.

Niettegenstaande dat *Vooruit* de rubriek minder prominent in beeld bracht, bleef het wel oproepen tot schenken. Via de typische kleine advertenties maar ook door af en toe een artikel aan de Strijdpenning te wijden. De dramatiek werd in zulke gevallen niet geschuwd:

> *"Hebt gij 't socialisme, uw eigen, uwe toekomst, uwe kinderen lief, werkers? Zoo ja, geeft dan wekelijks iets, elk in de mate zijner krachten om den kamp voort te zetten*."[684]

In de laatste jaren van de 19de eeuw werd de krant *Vooruit* geconfronteerd met een zware financiële last vanwege proceskosten. Ook al werd *S.M. Volksdrukkerij* gesticht, bijdragen bleven meer dan welkom. De schreeuwende artikels kon je dan ook vooral in deze periode vinden. "De vervolgingen verdubbelen, de iever onzer vrienden moet vervierdubbelen" moest de juiste houding weerspiegelen.[685]

7.2. Propaganda buiten de socialistische krant

Ook buiten de krant viel niet te ontsnappen aan oproepen. Via almanak *Vooruit!* werden leden en verenigingen aangespoord tot het wekelijks 'gedenken van de Strijdpenning'. [686] In verschillende lokalen van de coöperatie *Vooruit* waren strijdpenningbussen te vinden, net zoals in de socialistische herbergen. Bij het aanzien van

[683] La Voix de l'Ouvrier, 29 februari 1880, p. 2.
[684] Vooruit, 4 november 1898, p. 1.
[685] Vooruit, 21 januari 1899, p. 1.
[686] Bijv. "Zoowel de leden als de vereeniging moeten den strijdpenninning[sic] wekelijks gedenken." In Vooruit! Volksalmanak voor Noord- en Zuidnederland. 1886. Gent : F. Van Gyseghem, p. 44.

deze bussen wist je meteen wat je te doen stond. Ook tijdens de winstverdeling van *S.M. Vooruit* stond een schaal voor de Strijdpenning.[687]

Buiten socialistische plaatsen werd eveneens via pamfletten verzocht de Strijdpenning niet te vergeten.[688] In een open brief aan *Le Peuple* liet Anseele zien hoe je mensen tot giften kon aanzetten. "Il faudrait [...] faire entrer ces souscriptions hebdomadaires dans les habitudes des compagnons bruxellois." [689] Dit kon je bewerkstelligen door in je vriendenkring de Strijdpenning als gespreksonderwerp op tafel te werpen. Na elke vergadering van eender welke organisatie moest men over de Strijdpenning praten. Verdeling van pamfletten en circulaires tijdens stoeten moesten toeschouwers bewust maken. Ook op bruiloft- en doopfeesten was er één devies: "Pensez au denier de la lutte."[690] En op de dag van 'den deel' moesten de verantwoordelijken de leden overtuigen om naast het ophalen van hun brooddeel ook een gift te doen.

7.3. Stimuli via de rubriek

In de rubriek zelf werd heel vaak tot giften aangespoord. De Strijdpenning werd soms gezien als een graadmeter van succes van de socialistische beweging.[691] "De strijdpenning is de barometer van den strijdlust der partijgenooten".[692] Het was het aambeeld "[...] waarop de bourgeoisie eenmaal zal gesmeed worden [...]".[693] Wie geen bijdrage leverde was simpelweg geen socialist, kon men af en toe lezen.[694]

Om de rubriek te stimuleren werden prijsuitreikingen gehouden. In de jaarlijkse financiële verslagen werden de steden gerangschikt volgens opbrengst. Gent torende boven alle andere plaatsen uit. Met de verslagen werd een soort *naming and shaming*-tactiek toegepast. Gemeenten die in tegenstelling tot de eerste zes maanden, geen bijdragen hadden geleverd in de tweede helft van het jaar werden met naam genoemd. Zij hadden hun 'plicht niet gekweten' heette het dan. Plaatsen die een stijging lieten optekenen kregen lof.[695]

---

[687] AMSAB-ISG, S.M. Vooruit Gent (24), 14.3, verslagboek S.M. Vooruit Gent 1883-1885, 30 januari 1885.
[688] Wegens tijdsgebrek werden pamfletten en affiches niet systematisch onderzocht. Deze stelling is gebaseerd op een pamflet dat in het boek *Een mens leeft niet van brood alleen* werd gedrukt. Zie Roel Devriendt, "'Schoone feesten vereenigen ons allen'. De Vlaamse sociaal-democratie en de feestcultuur (1885-1914)", In: ART, Jan, DE NIL, Bart en JACOBS, Marc (reds.). *Een mens leeft niet van brood alleen. Bouwstenen voor een culturele arbeidersgeschiedenis (1800-1940)*.Gent : AMSAB-ISG, 2005, pp. 150-151.
[689] Le Peuple, 9 augustus 1898, p. 1.
[690] Le Peuple, 9 augustus 1898, p. 1.
[691] "De sterkte der partij kan men aan den strijdp. meten, 0,10" in Vooruit, 2 november 1888, p. 3.
[692] Vooruit, 16 september 1898, p. 3.
[693] "Na het Textielcongres gehouden te Brussel, hebben de afgevaardigden den strijdpenning niet vergeten, die het ambeeld is waarop de bourgeoisie eenmaal zal gesmeed worden, 1,82" in Vooruit, 18 oktober 1898, p. 3.
[694] "Wie den strijdp. niet gedenkt is geen socialist, 0,05" in Vooruit, 15 november 1889, p. 4.
[695] Bijvoorbeeld het jaarverslag van 1894 in Vooruit, 5 december 1894, p. 1.

Naast deze platonische werden tevens stoffelijke prijzen uitgereikt. Een vroeg voorbeeld werd in *De Toekomst* aangetroffen. Een lid had een abonnement van het blad veil voor degene die volgend "*raadsel*" kon oplossen:

> *"Een maal drie, gedeeld door millioen[sic] christenen die er sinds eeuwen aan gepeuzeld en gelekt hebbe. Wie kan mij zeggen hoeveel er overschiet? Men heeft veertien dagen tijd om te antwoorden, met een zet in den strijdpenning, 1,10."*[696]

Een analyse van de zetten laat vermoeden dat Gent weinig tot geen prijzen veil had. Interesse voor zo'n initiatief was er nochtans. Een zet met daarin een voorstel aan het Middencomiteit om 'eene schoone gravure' te schenken voor de stad en de groep die het meest geld kon inzamelen getuigt hiervan.[697] Jammer genoeg werd een antwoord van het comiteit niet gevonden.

Tussen verenigingen speelde de competitie wellicht wel. Zo eiste de Marxkring in 1899 "[...] *'t vaandel en 't diploma voor den meesten strijdpenning* [...]". [698] Meer voorbeelden zijn buiten Gent te vinden. In 1888 werden te Wetteren drie brochures onder de drie leerrijkste zetten verdeeld.[699] De socialisten te Menen leken in 1888 en 1889 heel actief geweest te zijn met prijsuitreikingen.[700] Te Roeselare had men zelfs een 'schoone boek van vijf frank' over voor de meeste en schoonste zetten.[701]

7.4. Wie moest schenken?

Tot wie werden deze oproepen gericht? In de eerste plaats de partijgenoten. Op het B.W.P.-congres van 1892 te Namen werd vastgesteld dat teveel werkers 'bourgeosiekranten' lazen. Om dit te verhelpen moesten alle leden ingeschakeld worden om partijkranten te lezen en vooral "[...] à verder leur obole au *denier de la propagande pour le développement de la presse socialiste*."[702]

---

[696] De Toekomst, 23 juli 1882, p. 4.
[697] "Een voorstel aan he t middencomiteit: om aan de stad die het meeste strijdpenning [sic] voor het blad zendt eene schoone gravure te schenken; hetzelve voor de groepen afzonderlijk, 0,15." in Vooruit, 3 februari 1899, p. 4.
[698] "De Marxkring eischt 't vaandel en 't diploma voor den meesten strijdpenning, ronde na de repetitie van zondag morgen, 3,20" in Vooruit, 3 februari 1899, p. 4.
[699] "Aan de drie leerrijkste zetten welke in den strijdp. van toekomende week verschijnen, geef ik de drie volgende brochuren : "de Ware geschiedenis van Jozua Davids," "Is het leven de moeite waard" en "Carolina of de roeping der vrouw, " 0,40." in Vooruit, 2 november 1888, p. 3.
[700] "Hulde aan mijn vriend die den eersten prijs voor den Strijdp. behaald heeft, E.D., 0,10"in Vooruit, 16 november 1888, p. 4; "Zou men de prijswinnende zetten niet in het bladt kunnen stellen, dat is noodzakelijk,0,25 (op de eerstkomende alg.verg. van den propagandeclub zal er beslist worden. Red), 0,25." in Vooruit, 18 januari,1889, p. 4.
[701] "Bericht aan de wijkkringen, er zal alle drie maanden eene schoone boek van vijf frank gegeven worden voor de meeste en de schoonste zetten in den strijdpenning, 0,16.[701]" in Vooruit, 20 december 1896, p. 4.
[702] *Compte rendu du 8e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Namur, les 29 et 30 mai 1892*, pp. 16-18. Nadruk origineel.

Talrijke zetten in de Strijdpenning spoorden partijgenoten aan om een bijdrage te leveren. Niet enkel de Gentse maar voor alle partijgenoten was het een plicht "[...] wekelijks iets voor den strijdp. af te zonderen."[703] Dit laat vermoeden dat niet iedereen zich van zijn plicht bewust was. *De Volkswil* meende dat vooral de minst rijken, d.w.z. de arme fabriekswerkers, hun taak vervulden.[704] We laten in het midden of dit werkelijkheid een overtuigingsmethode was, maar het is duidelijk dat partijgenoten een duwtje in de rug nodig hadden.

Sommige zetten richtten zich op specifieke groepen of zelfs individuen. Mannen mochten de Strijdpenning niet vergeten,[705] maar dit gold evenzeer voor vrouwen.[706] De laatste groep werd wel eens verweten weinig verstand van de Strijdpenning te hebben.[707] Vrienden en familieleden lieten het niet na om elkaar te stimuleren, zoals blijkt uit volgende twee voorbeelden:

> "*Vriendin Marie, te Mechelen, gij moet aan den strijdp. denken, Katrien, 0,10*."[708]
>
> *"Neef Fr.L.,waarbij komt het dat gij den strijdp.niet gedenkt,uw neef Fr.Pr.,0,10*."[709]

Zelfs in één en hetzelfde bedrijf werden anderen afdelingen aangemoedigd.[710] Groepen die niet meteen onder de socialisten te classificeren vallen en toch een duit in het zakje deden, werden uiteraard op veel lof onthaald. Het ging dan meestal om liberale progressisten die zichzelf kenbaar maakten,[711] of door anderen werden geprezen.[712]

Deze grote druk zorgde vanzelfsprekend voor frustratie. Zoals gezegd had men niet het geld om alles te steunen. Werkstakingen kregen de voorkeur op de Strijdpenning. Wanneer zij die opriepen giften te geven, zelf niets voor de werkstakers deden, kregen ze

---

[703] "Omdat alle partijgenooten het zich ten plicht zouden rekenen wekelijks iets voor den strijdp. af te zonderen, 0,15" in Vooruit, 2 juli 1887, p. 4.
[704] De Volkswil, 26 december 1880, p. 1.
[705] "Mannen, den strijdpenning niet vergeten, 0,20" in Vooruit, 5 februari 1887, p. 4.
[706] "Omdat de vrouwen den strijdp. zouden gedenken, 0,25" in Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4; "Vrouwen, als wij vergadering houden moeten wij de strijdp. gedenken, 0,10" in Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4.
[707] "Omdat mijne vrouw zou weten wat een zet is, 0,05" in Vooruit, 4 juli 1892, p. 3.
[708] Vooruit, 15 september 1888, p.3
[709] Vooruit,21 juni 1889, p.4
[710] "Waarom volgt de gieterij Carels het voorbeeld niet van den atelier in het geven van den strijdp., 0,50" in Vooruit, 18 november 1898, p. 3.
[711] "Als jonge progressist geef ik ook voor den strijdpenning, 0,66" in Vooruit, 20 mei 1892, p. 4.
[712] "Bravo, liberalen van de 7e wijk voor uwen strijdpenning om het werkmansblad Vooruit te steunen, 0,20" in Vooruit, 4 juli 1892, p. 3.

de wind van voren.[713] Het ergst waren natuurlijk de mensen met vele woorden maar weinig daden.[714]

8. Concurrentie

Omdat Gent niet enkel uit socialisten bestond en socialisten niet de enige waren met een 'goed doel', is het interessant om ook even een blik op de concurrentie te werpen.

8.1. Sint-Pieterspenning

. Zoals eerder gesteld werd in het jaar 1860 de praktijk van de Sint-Pieterspenning van onder het stof gehaald (zie IV.4.2. Inspiratie). Hoewel niet uitgebreid bestudeerd, kunnen we zeggen dat dit fenomeen veel meer sporen, in contemporaine lectuur en archieven, heeft nagelaten dan de Strijdpenning. Grotendeels heeft dit te maken met de overlevering van *from above*-bronnen, maar zeker ook met haar succes. De opbrengsten van de Sint-Pieterspenning staken regelmatig de ogen uit van de socialisten. In de jaren 1890 bracht het rond de 103000 frank op.[715] Tussen 1860 en 1885 werd in het bisdom Gent maar liefst 6201556,36 frank ingezameld.[716]

De Sint-Pieterspenning speelde duidelijk op een ander niveau dan de Strijdpenning. Wellicht is dit, samen met het gegeven dat de Sint-Pieterspenning al enige tijd voor de Strijdpenning bestond, de reden waarom we de penning aan Rome niet als directe concurrent van de socialistische tegenhanger mogen zien. Integendeel, men beschouwde het weleens als een voorbeeld. "Wat de slechten kunnen moeten de goeden – en dat zijn wij – dubbel kunnen."[717]

8.2. Antisocialistische penning

Groter gevaar kwam uit antisocialistische hoek. *Het Volk*, in de jaren 1890 de grootste vijand van *Vooruit*, deed goed z'n best om de socialistische praktijk in een slecht daglicht te stellen. De schenkingen werden ironisch omschreven als vrijwillige giften en de leiders werden voorgesteld als zakkenvullers.[718] Zo'n houding van de aartsvijand is niets nieuws onder zon, is het eerste wat je denkt. Maar de antisocialisten gingen ook subtieler te werk.

---

[713] "Die wil schrijven dat wij moeten zorgen voor de strijdpenning moet zich eerst vereenigen en niet weggaan als men voor de werkstakers geeft, 0,05" in Vooruit, 18 december 1891, p. 4.
[714] "Omdat al diegene die onophoudend aanraden om voor den strijdpenning te geven het voorbeeld zouden geven, 0,10" in Vooruit, 7 december 1894, p. 4.
[715] De Volkswil. Socialistisch propagandaschrift, december 1896, p. 2. Dit maandblad mag niet verward worden met het weekblad *De Volkswil* dat in 1879-1881 verscheen (zie III.3.3 De socialistische pers na *De Werker*).
[716] *Histoire des vingt-cinq premières années du Denier de St.-Pierre depuis sa restauration dans le diocèse de Gand 1860-1885*. Gent : C. Poelman, 1887, p. 584.
[717] De Volkswil. Socialistisch propagandaschrift, december 1896, p. 2.
[718] Het Volk, 7 januari 1896, p. 1.

Men trachtte de socialistische Strijdpenning te ondermijnen door er zelf één op te starten. Op 1 januari 1896 kondigde *Het Volk* een inschrijvingslijst voor de Slachtofferspenning aan.[719] Arthur Verhaegen nam de taak van schatbewaarder op zich. Het geld moest dienen voor twee zaken: 1) als steun voor de 'slachtoffers' van werkstakingen veroorzaakt door socialisten en 2) als steun voor seizoenswerklozen.

Het Volk laakte de houding van socialisten met betrekking tot stakingen. Het moment is niet toevallig gekozen. In de herfst van 1895 barstte te Gent verschillende stakingen uit.[720] De werkhuizen *Carels* en *Vande Kerckhove* waren in september tot een lock-out overgegaan maar dit mondde uit in een algemene staking die pas op 14 december ten einde liep. In de *Grasfabriek* werden de werkstakers gesteund door *S.M. Vooruit*, leden én niet-leden. Op 14 oktober vierden de arbeiders de overwinning. Deze acties leidden tot een algemene, dus ook bij niet-socialisten, 'vakbonds-boom', zoals Vanschoenbeek (1995) het noemt. Met een verdubbeling van het ledenbestand waren de socialistische vakbonden echter de grote winnaars.

De steun aan niet-leden bleek een goede zet en zorgde uiteraard voor frustratie bij de antisocialisten. Ze noemden het 'uitkooperij' en misleiding van de 'ongelukkigen'.[721] Om die ongelukkige zielen niet langer van Christus te laten onttrekken werd de *Slachtofferspenning* ingesteld. Met de zegen van *Le Bien Public* werden al de christelijke burgers opgeroepen de antisocialisten te steunen om de 'socialistische uitkooperij' tegen te gaan.[722] De eerste lijst werd een kleine twee weken later gepubliceerd met onder meer bisschop Stillemans als gulle schenker.[723]

Het Volk klopte zich op de borst met de stelling dat "[...] de winsten welke de samenwerkingen opbrengen [...] rechtstreeks in den zak der leden [gaan] en worden, door de leiders, aan de propaganda niet besteed."[724] Of dit klopt met de werkelijkheid laten we in het midden maar de antisocialisten moeten wellicht gedacht hebben dat een *Slachtofferspenning* niet genoeg was. Enkele maanden later zien we namelijk de *Propagandapenning* opduiken. Het is niet duidelijk of de ene rubriek overgaat in de andere maar in mei 1896 werd alleszins geld voor deze inschrijvingslijst ingezameld.[725] Op 6 juni 1896 maakte *Het Volk* de plaatsen van de bussen en inschrijvingen bekend, wat aangeeft dat de *Propagandapenning* niet lang voordien van start was gegaan.

[719] Het Volk, 1 & 2 januari 1896, p. 1.
[720] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, pp. 34-35.
[721] Het Volk, 1 & 2 januari 1896, p. 1.
[722] Het Volk, 7 januari 1896, p. 1.
[723] Het Volk, 18 januari 1896, p. 1.
[724] Het Volk, 7 januari 1896, p. 1.
[725] Het Volk, 6 juni 1896, p. 3.

De *Propagandapenning* diende om de antisocialisten toe te laten [...] te antwoorden op alle laster en leugens der socialistische dwingelanden."[726] Op 20 juni 1896 verscheen *'t Klein Gazetje*.[727] Uitgegeven door de Samenwerkende Drukkerij *Het Volk* werd het blad kosteloos verspreid. In de ondertitel staat te lezen dat de financiering gebeurde via de *Antisocialistischen Strijdpenning*, Het is niet duidelijk of men hiermee de Propagandapenning bedoelt. Wel staat vast dat *Het Volk* tijdens het verschijnen van *'t Klein Gazetje* doorging met die rubriek. Vreemd genoeg maakt het antisocialistisch dagblad amper reclame voor *'t Klein Gazetje*. En van een antisocialistische strijdpenning wordt ook niet gesproken. Een zoektocht naar vermeldingen van beide fenomenen in *Het Volk* leverde slechts een bericht aan de verspreiders op.[728] Ook in *'t Klein Gazetje* wordt niet naar de Propagandapenning verwezen. Maar omdat de verspreiders van *Het Volk* tevens *'t Klein Gazetje* verspreidden en het blad door de drukkerij *Het Volk* werd vervaardigd, is de band tussen beide bladen heel duidelijk. In het najaar van 1896 liet *Vooruit* eveneens een gratis maandblad verspreiden, *De Volkswil*. [729] Mogelijkerwijs was dit een poging om de aanvallen van *'t Klein Gazetje* te counteren.

Voor de arbeiders was het waarschijnlijk niet altijd even duidelijk welke strijdpenning uit welk kamp kwam. Door eveneens de naam 'Strijdpenning' te hanteren was verwarring mogelijk wat wellicht één van de antisocialistische bedoelingen was. *'t Klein Gazetje* maakte net als *Vooruit* reclame voor haar inschrijvingslijst met de woorden 'Gedenkt de Strijdpenning' (zie X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 9). Een zet als "Omdat ik buiten schuld 2 cent in de bus der katholieken stak, de Belg, 0,25" is dan niet onbegrijpelijk.[730] De inhoud van de Slachtofferspenningrubriek is een weerspiegeling van de rubriek in *Vooruit*. "Onder het zingen van een lied vergeten wij den strijdpenning niet, 1,51"[731] wordt "Onder 't zingen van een lied vergeten wij den Slachtofferspenning niet, 0,70" in *Het Volk*.[732] Dit geldt zeer zeker ook voor meer betekenisvolle zetten.

8.3. Vlaamse (strijd)penning

De toe-eigening gebeurde niet enkel door het antisocialistische kamp. In 1905 werd onder meer door de Antwerpse katholieke Vlaamsgezinde studentengilde *Eigen Taal, Eigen Zeden* een liederenbundel uitgebracht ten voordele van "den Vlaamschen

[726] Het Volk, 6 juni 1896, p. 3.
[727] 't Klein gazetje, 20 juni 1896, p. 1.
[728] Het Volk, 3 juli 1896, p. 3.
[729] Het maandblad verdween al in januari 1897. Aanvankelijk was Emilie Claeys (1855-1943) verantwoordelijk uitgever maar latere nummers werden onder de hoede van Adolf De Backer genomen. Zie E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*. Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, p. 531. Dit maandblad mag niet verward worden met het weekblad *De Volkswil* dat in 1879-1881 verscheen (zie III.3.3 De socialistische pers na *De Werker*).
[730] Vooruit, 5 november 1899, p. 3.
[731] Vooruit, 5 maart 1897, p. 4.
[732] Het Volk, 28 maart 1896, p. 4.

strijdpenning".[733] Het is opvallend dat men de term 'strijdpenning' gebruikte want het ging wellicht om de *Vlaamsche Penning*, een kas dat de organisatie van landdagen van de Landdagbeweging moest bekostigen.[734] Hier kan ik geen uitsluitsel geven of het een bewuste poging om de socialistische strijdpenning te ondermijnen dan wel internalisering van de term 'strijdpenning was. Maar het zegt wel iets over de verspreiding.

9. Manieren om te schenken

We hebben tot nog toe de Strijdpenning behandeld als één geheel, alsof schenkingen en zetten uit dezelfde handeling komen. In werkelijkheid en ook zo door de initiators begrepen, moeten we het geld en de zetten enigszins uit elkaar houden. Men kon namelijk geld geven zonder zetten te plaatsen, en zelfs, hoewel dit niet de bedoeling was, zetten plaatsen zonder geld te geven. Af en toe vind je hiervan iets terug in de strijdpenningrubriek,[735] en ook in de rubriek *Brievenbus*.[736] We zeggen enigszins uit elkaar houden omdat het geld en de zet natuurlijk bij elkaar horen. Normaliter werd elke gift in de rubriek vermeld maar vaak als onderdeel van een som giften. Elke zet correspondeert bovendien met een bedrag. Het is dus niet zo dat men beide helemaal los van elkaar moet zien.

Het voornaamste waren uiteraard de geldelijke bijdragen. *De Werker*, na een beslissing van het Gentse Middencomiteit, liet dat eens te meer blijken door in 1878 "[...] de giften, welke voor den Strijdpenning gegeven waren, niet *gedetailleerd*, dat wil zeggen met al hun *omdat*'s bij[...]" af te drukken.[737] De drie redenen die werden opgegeven tonen aan dat men minachting had voor de tekstuele inhoud van de Strijdpenning: 1) de ingenomen plaats kon beter aan iets nuttigs besteed worden, 2) de inhoud was 'zulken onnoozelen mengelmoes' en 3) teveel zetten waren te persoonlijk. De gedachte van het Middencomiteit dat de leden ondanks het niet publiceren van 'die enkele veeltijds onbeduidende woordjes' toch de Strijdpenning zouden blijven steunen, was, gezien het niet verdwijnen van de rubriek, ijdel.

---

[733] Vlaamsche Katholieke Gilde: "Eigen Taal, Eigen Zeden". *25 liederen voor studenten: ten voordele van den Vlaamschen strijdpening*. Antwerpen : Boucherij, 1905, 30 p.
[734] De beweging had als doel Vlaamsgezinden uit alle politieke strekkingen politiek samen te laten werken. Zie Lode Wils, "Landdagbeweging", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1784-1786; Voor *Eigen Taal, Eigen Zeden* zie Lieve Gevers, "Eigen Taal, Eigen Zeden", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp.1051-1053.
[735] Zie o.a. "Jan, waar blijven de 15 cent. voor den strijdp., 0,10" in Vooruit, 25 juni 1887, p. 4; "Schoenmaker, gij hebt ook nog schuld aan den strijdp., 0,05" in Vooruit, 14 december 1888, p. 4; "Door te lang te wachten van dien zet te betalen, 0,10" in Vooruit, 4 januari 1895, p. 4.
[736] De brievenbusrubriek was een constant onderdeel in de Vlaamse socialistische pers. Ze is terug te vinden in o.m. *De Werker*, *De Volkswil*, *De Toekomst* en *Vooruit*. Uit de rubriek valt af te leiden dat zetten niet altijd meteen betaald worden. Bijv. "Ontvangen van reeds geplaatste strijdpenning en verkochte gazetten de som van fr. 44,47" in De Toekomst, 7 juni 1885, p. 4.
[737] De Werker, 3 november 1878, p. 2. Nadruk origineel.

9.1. Permanente inschrijving of lijst?

Nu, hoe kon men geld geven? De Strijdpenning was in de eerste plaats een bestendige of permanente inschrijving. Wat betekent dit juist? Er zijn twee mogelijkheden. Ten eerste, wanneer je op regelmatige basis een steentje wou bijdragen, kon je je op een lijst inschrijven waarmee je aangaf elke week te zullen schenken. Of ten tweede, de lijst was bestendig waarbij de Strijdpenning een soort continue inzamelactie was, terwijl de giften zelf niet op systematische manier gebeurden.

Er zijn verschillende wegen om te bepalen welke optie men hanteerde. Bij optie één moet in de rubriek een patroon te vinden zijn waarbij telkens dezelfde mensen terug opduiken. Het uitvissen van een patroon wordt zo goed als onmogelijk doordat vele zetten anoniem zijn. Naam noch initialen werden opgegeven. Indien optie twee gebruikt werd zou de rubriek een wat chaotische indruk moeten geven. En dat doet het ook. Het is moeilijk om een patroon te ontdekken in schenkers of plaatsen. Bijkomend argument is dat men onophoudelijk aanspoorde wekelijks te schenken (Zie IV.7. Pensez au denier de la lutte!). Waarom zou men dat doen als je toch moest inschrijven? Of was het omdat velen hun belofte niet nakwamen? Anseele gaf in zijn open brief aan *Le Peuple* een hint. "Il faudrait [...] faire entrer ces souscriptions hebdomadaires dans les habitudes des compagnons [...]".[738] Indien de inschrijving permanent was, waarom zou je die dan wekelijks moeten herhalen?

Toch was de praktijk van systematische giften niet ongekend. Voor haar Propagandapenning hanteerde *Het Volk* namelijk zo'n regeling. Het kwam erop neer dat naam, adres en het bedrag werden opgegeven in het lokaal waar men zich kon inschrijven. De giften van zij die ingeschreven waren werden wekelijks door de colporteurs aan huis afgehaald.[739] De socialistische en antisocialistische beweging hadden zoals reeds gezegd nogal wat parallellen. Mogen we ervan uit gaan dat dit ook het geval was met de werkwijze van hun respectievelijke penningen? Daar de Strijdpenning reeds in 1875 te Gent werd ingezameld is het bovendien aannemelijk dat *Het Volk* zich door de socialistische methode liet inspireren. Hiervoor moeten we de rol van de verkopers van *Vooruit* met betrekking tot de Strijdpenning bekijken.

De functie van de dagbladverkopers is niet duidelijk. Aanwijzingen of zij zich te Gent ook systematisch met de Strijdpenning uit *Vooruit* inlieten, werden in archiefmateriaal, artikels noch zetten gevonden. In de rubriek van 15 juli 1892 duiken onder Gent wel plots 'strijdpenningkaarten' op waarna ze even plots verdwijnen.[740] In 1898

[738] Le Peuple, 9 augustus 1898, p. 1.
[739] Het Volk, *Propagandapenning*, 11 juli 1896, p. 1.
[740] "Strijdpenningkaart n.48, 0,45 Idem, 7, E.D.J., 1,02 Idem, 8, met 10 namen op, 1,00 Idem, 47, 0,43 Id., 75, 0,56 Idem, 74, 0,74" en "Strijdpenning in kaartjes: n.46 A.L., 1,05" in Vooruit, 15 juli 1892, p. 4.

verschijnen ze opnieuw en zijn variaties in kleur beschikbaar.[741] Vermoedelijk correspondeert de kleur met de waarde van een kaart.[742] Deze innovatie lijkt echter heel beperkt in tijd gebruikt geweest te zijn. Het is niet ondenkbaar dat de kaarten bij de verkoper beschikbaar waren.

Toch is een evolutie waar te nemen naar meer opbrengsten via verkopers. We nemen opnieuw de boekhouding van *S.M. Het Licht* ter hand. Daarin werden de inkomsten per verkoper per object in kolommen genoteerd. Gaande van brochures, kranten tot ook de Strijdpenning. Het interessante is niet alleen dat verkopers geld voor de Strijdpenning binnenbrachten maar dat ook hun namen en hun verkoopsopbrengst in de rubriek terug te vinden zijn. In bijlage is een voorbeeld te zien waar boekhouding en rubriek corresponderen (zie X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 2 en figuur 3). Hiermee kunnen we zien dat een serie namen mogelijk verkopers zijn. Wanneer we onze zetten bekijken dan zien we inderdaad een serie namen die af en toe opduiken, alleen is het niet duidelijk of dit verkopers ofwel gewone ingeschrevenen zijn. Naarmate we de eeuwwisseling naderen en passeren, neemt de naamsvermelding in de Strijdpenning toe en lijken verkopers meer en meer in de rubriek op te duiken.[743] Hun aandeel is echter niet te vergelijken met die van de verkopers uit de rubriek van 1911.[744]

De rol van de verkopers in gemeenten buiten Gent lijkt van meet af aan duidelijker en groter geweest te zijn. De vaste bussen werden door hen gelicht maar men kon ook de gift aan de verkoper mee geven. Hiervan hebben we in de rubriek wel verschillende indicaties gevonden.[745]

Andere beroepen die regelmatig onder de mensen kwamen, en dus geschikt als 'strijdpenningcollecteurs', zijn de 'kaartjesdragers', de brooduitvoerders en de bodes. Van hen hebben we echter nauwelijks voorbeelden teruggevonden die wijzen op een betrokkenheid in de Strijdpenning. Bovendien komen ze vaak van dezelfde persoon zodat we mogen besluiten dat van een algemene structuur geen sprake lijkt te zijn.[746] Bij de

---

[741] "Van 90 gele strijdpenningkaarten in 't Feestlokaal, 4,50" in Vooruit, 16 december 1898 , p. 3; Ook groene en witte kaarten worden vermeld maar werden niet expliciet aan de Strijdpenning gelinkt. Zie "Verkochte groene kaarten, 4,69 Verkochte witte kaarten, 4,05" in Vooruit, 16 september 1898 , p. 3.
[742] Een kleine rekensom leert dat één gele strijdpenningkaart in 1898 0,05 frank waard was.
[743] Bijv. de reeksen "A.D., 0,25 F.H., 0,25 C.H., 0,25 M., 0,10" in Vooruit, 2 februari 1900, p. 3 en F.H., 0,25 A.D., 0,25 A.M., 0,10 C.H., 0,25 M., 0,10" in Vooruit, 16 februari 1900, p. 3 wijzen op een patroon.
[744] In dit opzicht is het bijzonder jammer dat Vanschoenbeek (1992) in zijn lijst van werknemers van de Gentse socialistische beweging geen verkopers van Vooruit heeft opgenomen. Zie Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, deel 5, bijlage 41.
[745] Zie o.a. Antwerpen: "Ontvangen van onzen verkooper, 8,88" in Vooruit, 17 oktober 1892, p. 4; Menen: " Omdat men wat meer den strijdpenning zou gedenken, en wende zich tot den verkooper, 0,10" in Vooruit, 1 september 1888, p. 3; Wetteren: "De vrienden die strijdpenning willen geven, kunnen hem den verkooper medegeven, 0,10." in Vooruit, 1 januari 1899, p. 3.
[746] We vonden drie zetten terug waarbij geld aan de brooduitvoerder gegeven werd, maar telkens ging het om dezelfde persoon. Zie "Ontv. op mijne ronde, een uitvoerder, G. A., 0,13" in Vooruit, 18 oktober 1889, p. 3, "Ontvangen op mijne ronde de uitvoerder, G. A., 0,10" in Vooruit, 20 december 1889, p. 3 en "Ontvangen in

verschillende bodes die voor hun vereniging de bijdrages kwamen ophalen, wijst niets erop dat zij betrokken waren. Dit wil trouwens niet zeggen dat verkopers, broodkaartendragers, bodes, en dergelijke niet in de rubriek voorkwamen. Zij plaatsten uit eigen beweging ook regelmatig een zet.

Maar terug naar onze oorspronkelijke vraag: wat is permanent, de lijst of de inschrijving? Het aandeel van de verkoper, broodkaartendrager of bode lijkt zich vooral te beperken tot ontvangst van spontane, en dus niet systematische, giften. We mogen bijgevolg besluiten dat *Vooruit* en *Het Volk* een andere incassomethode hanteerden. Een gift voor de Strijdpenning kon door inschrijving, i.e. intekening, in een lijst. Aanvankelijk was dit in het bureel van de krant of in lokalen van socialisten.[747] Later waren ook in een aantal cafés inschrijvingslijsten te vinden.[748]

9.2. Handgiften

De simpelste manier om te schenken, was een 'kluit' in de Strijdpenningbus van het stamcafé of socialistisch lokaal te steken. Van in het begin werd met deze 'vaste' bussen gewerkt. Niet dat de bussen ergens aan vast hingen, maar we bedoelen bussen die permanent in een bepaalde lokaal bleven. Men mag zo'n bus wellicht voorstellen als een cilindervormige blik met in het deksel een gleuf waardoor je het geld moet stoppen.[749] Men noemde dit gebaar ook 'handgiften'.[750]

Voor *De Werker* werden voornamelijk in Antwerpen en Gent bussen geplaatst. Te Gent hielden aanvankelijk Verbauwen, Vanderhulst en Vercauter een bus bij.[751] Later nam dit aantal parallel met de groei van de socialistische beweging sterk toe. Uit de rubriek is af te leiden waar bussen werden geplaatst. Wanneer deze werden gelicht, maakte men de opbrengsten in de strijdpenningrubriek bekend. Vaak gebeurde dat via een serie zetten.[752]

Tijdens de verdeling van het brooddeel stond een schaal klaar om giften te ontvangen. Het bestuur van *S.M. Vooruit* regelde de organisatie van de verdeling die

---

de Prinsenstraat, de uitvoerder, G.A., 0,10" in Vooruit, 14 februari 1890, p. 4; Er werd maar één zet gevonden waarvan af te leiden valt dat de broodkaartendrager strijdpenninggeld ontving. Zie "Ontvangen in het Prinsenhof, de kaartjesdrager, 0,35" in Vooruit, 17 april 1891, p. 4.

[747] De inschrijvingen voor De Werker gingen door op het bureel van de krant in Meistraat nr. 6 of bij P. Chauliac, Lange Zavelstraat 78. Te Gent kon men inschrijven bij Vanderhulst in de Salvatorstraat 236. Zie De Werker, 22 augustus 1875, p. 1. *De Volkswil* had inschrijvingslijsten in de lokalen van socialistische maatschappijen. Zie De Volkswil, *Onze Strijdpenning*, 8 februari 1880, p. 4.

[748] "Omdat de herbergiers regelmatig hunne lijst zouden indienen, 0,10" in Vooruit, 27 augustus 1887, p. 4.

[749] "Bij Vercauteren staat eene bus voor den strijdpenning geplaats[t] waar dat juist 'nen kluit in past, 0,10" in Vooruit, 30 december 1892, p. 3.

[750] "Ik heb de bus gehandgift, J.V.D.B., 0,10" in Vooruit, 24 februari 1886, p. 4.

[751] De Werker, 19 september 1875, p. 1.

[752] Bijvoorbeeld "Spiegelhof, 3,71 Vooruit, n.1, 5,42 Boldershof, Nijverheidsplein, 5,70 Belle Vue, 5,50 Boldershof, Dampoort, 1,59 Hulstenboom, 4,11 volkshuis St.Am., 2,77 Rolbaantje, 4,19 Parnassus, 3,58 Vrijheid door broederschap, 4,03 De Waardin, 3,25 Vooruit, n.2, 7,41 Mooriaantje, 4,09 Mooriaantje, 4,09" in Vooruit, 16 september 1892, p. 4.

enkele dagen in beslag nam. Telkens werden ook personen aangeduid die instonden voor de strijdpenningschaal.[753] De opbrengst werd eveneens in de rubriek geplaatst.[754]

Als de mensen niet naar de strijdpenningbus komen, breng dan de bus naar de mensen moet het motto van velen geweest zijn. Regelmatig kwam men, individueel of met een vereniging, in lokalen en herbergen een omhaling doen. Zelfs in werkplaatsen kon dit gebeuren. Waarschijnlijk gebeurden de omhalingen vooral binnenshuis, i.e. privésfeer. Zonder voorafgaandelijke toestemming waren collectes op de openbare weg of in openbare plaatsen verboden.[755] Er zijn ook maar enkele zetten te vinden die een omhaling op de openbare weg suggereren.[756]

Als laatste methode vermelden we dat men ook per brief kon schenken, eveneens in de vorm van postzegels. In de rubriek *Brievenbus* kan men regelmatig een ontvangstbevestiging lezen.[757]

9.3. Lichting der bussen

Zoals gezegd werden de vaste bussen regelmatig gelicht. In de periode vóór het dagblad *Vooruit* vinden we hiervan verschillende aanwijzingen. Toen de Strijdpenning voor *De Werker* werd ingezameld, werd de inhoud van de bussen maandelijks naar Antwerpen verstuurd. Opbrengsten die niet via de vaste bussen werden vergaard, moesten om de veertien dagen opgestuurd worden.[758]

Bij voorkeur werd niet letterlijk de inhoud opgestuurd, maar de waarde uitgedrukt in postzegels van 10 centiem, en anders via postmandaat.[759] In een brief van een zekere L.

---

[753] Zie bijv. AMSAB-ISG, S.M. Vooruit Gent (24), 14.3, verslagboek S.M. Vooruit Gent 1883-1885, 30 januari 1885: "Organisatie van den deel voor den zondag. Eeckhaute, De backer, Van de velde, De Muynck, De blauwe, Dierickx, Wallaert, Geiregat Panekoek, La roy, Reniers, De Windt/ Maandag/ N. Dhoedt, A D'hondt, De Pauw, Veeckerman/ Dynsd./ R. Dhondt, De backer, N. Dhoedt, De Muynck/ Woensdag de zelfde mannen voor de reclame na te zien. Van gyzeghem, Van huffel, Anseele/ De schaal voor de strijdpenning den zondag Karel Hendrickx en De Pauw. De volgende dagen De cock en De Pauw. Voor de kaarten te tellen Guil[laume] Saint Jean."

[754] "Ontv.gedurende den deel der socialistische samenwerkende maatschappij Vooruit,23,61" in Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3.

[755] Deze uitspraak is gebaseerd op "Circulaire ministérielle – Police communale – Collectes", In: *Pasinomie*, 4de serie, 15, 1880, nr. 215, 21 juni 1880, p. 249: "L'arrêt dont il s'agit constate que les conseils communaux ont le droit de soumettre à une autorisation préalable les collectes de ce genre, lorsqu'elles ont lieu sur la voie publique ou dans un lieu public, la faculté d'ouvrir des écoles et d'enseigner n'emportant pas la prérogative par des moyens que les lois ou les règlement réprouvent." Hoewel het betrekking had op een collecte voor het vrije onderwijs mogen we hieruit besluiten dat eender welke collecte zonder voorafgaande toestemming verboden was.

[756] Bijv. "De propagandeurs van de Jonge Wacht en van het Kartel, tevreden over hunnen tocht naar Sleidinge, Waarschoot, enz., zingen het Meilied en halen rond voor den strijdpenning, 0,57" in Vooruit, 30 april 1898, p. 4.

[757] Bijv. "Ontvangen van V.G. 1 frank in postzegels voor den strijdpenning. (zie strijdpenning) C.D.W." in De Toekomst, *Brievenbus*, 14 maart 1884, p. 4.

[758] De Werker, *Brievenbus*, 26 september 1875, p. 4.

[759] De Werker, *Brievenbus*, 12 september 1875, p. 3; Een postmandaat of postwissel is een formulier waarmee men per post geld kan verzenden.

D'hondt aan César De Paepe lezen we evenwel dat in 1877 bussen naar Gent werden opgestuurd.[760] Daar *De Werker* ook nog een tijd in Gent gedrukt werd, kunnen we stellen dat de bussen naar de drukkerij verstuurd werden. Maar over de exacte periode van het drukken van *De Werker* te Gent is onduidelijkheid.[761] Desalniettemin nam *Vooruit* dit gebruik over en vroeg de opbrengst elke maand door te sturen.[762] Afgeleid uit de resoluties van het propagandacongres eind 1889 te Brussel, mogen we aannemen dat te Gent een collecteur werd aangesteld (zie IV.4.4. De Strijdpenning en de B.W.P.). Buiten Gent werden bussen door de verkopers ter plaatse gelicht.[763]

10. Manieren om te 'zetten'

10.1. Papiertjes

Na het financiële gedeelte van de rubriek behandeld te hebben, kan overgegaan worden tot het tekstuele stuk. Uit de literatuur vernamen we al dat zetten op een stukje papier geschreven werden (Zie IV.2. Een kleine status quaestionis). In de bronnenprospectie werden jammer genoeg geen dergelijke papiertjes uit de 1886-1900 teruggevonden. Nochtans werden vrij snel drie exemplaren in de archiefstukken van de Gentse *Socialistische Vrijdenkersbond* aangetroffen, maar allen van na 1904 of zonder datum (zie X. Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning, figuur 4, figuur 5 en figuur 6).

Dat quasi geen papiertjes werden gevonden, is op zich niet verwonderlijk. Wellicht kon eender welk papiertje dienen, gaande van afgescheurde stukken (ook wel een 'belletje' genoemd),[764] tot achterzijdes van reeds gebruikt papier. Af en toe was men onvoorzichtig en gebruikte men papier dat men nog nodig had, zoals bijvoorbeeld een kwitantie.[765] Bovendien telt de rubriek over de verschillende jaren heen tienduizenden zetten, wat een berg papier moet opgeleverd hebben. En laten we niet vergeten dat het niet zozeer om de zetten te doen was. Het ingezamelde geld was het belangrijkste. Desalniettemin hebben een

---

[760] “Veuillez demander à Brismée qu’il ait l’obligeance d’envoyer cette boite de Strijdpenning à l’addresse suivante: In den Brusselaar, Salvatorstraat 236, Gent. Qu’il en paie la port à ma première visite à Bruxelles. Je le lui embrasserai sans faute.” AMSAB, César De Paepe, nr. 487/00094, 23 februari 1877, p. [2]. In den Brusselaar was trouwens gekend als lokaal van de socialisten. Zie Denise De Weerdt, *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij*, pp. 74-75, fn. 1.

[761] Oukhow stelt dat vanaf een partijcongres in 1871 te Gent, de invloed van de Gentse socialisten sterk toenam. *De Werker* zou in die periode te Gent gedrukt worden, maar in "[...] 1872 kwam het terug te Antwerpen [...]". Zie Michel Oukhow, "Pers en propaganda (1854-1876)", In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België.* Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, p. 269. Maar waarom zou dan in 1877 een strijdpenningbus naar Gent opgestuurd moeten worden?

[762] Vooruit, *Strijdpenning*, 13 en 14 februari 1886, p. 4.

[763] *Ibid.*

[764] Bijv. "Onbegrepen belleken, 0,14." in Vooruit, 14 februari 1897, p. 3.

[765] "De vlaamsche leeuwen in slaap gezongen, wagon 2452, 1,05 (de persoon die dezen zet gedaan heeft wordt verzocht om de quittance te komen afhalen, waarop de zet geschreven is bij de Concierge van << Vooruit >>, Garenplaats), 1,05." in Vooruit, 18 juni 1896, p. 4.

aantal exemplaren de tand des tijds doorstaan, waardoor ze het gebruik van papiertjes, dat uit literatuur maar ook uit indirect materiaal zeker naar boven komt, staven.

Er is echter een moeilijkheid. De bedragen vermeld in de zetten moeten overeenkomen met de eigenlijke gift. Zo is het uitgesloten dat papiertjes rechtstreeks in de strijdpenningbus gestopt konden worden. Er moet dus één of andere controle geweest zijn. Er zijn geen directe aanwijzingen die ons meer kunnen vertellen over de praktische kant. We moeten ons behelpen met beredeneerde interpretatie.

Wat vertellen de zetten ons? Waar en wanneer werden zetten geschreven en waar en door wie werden ze verzameld? Een artikel over de Strijdpenning in *Vooruit* licht een tipje van de sluier: zetten werden meestal op zondag of maandag geschreven in de vriendenkring.[766] Heel wat strijdpenninggiften kwamen via de bussen uit herbergen. Heel wat zetten werden in herbergen bedacht. Maar wat gedaan met de papiertjes?

Er lijken verschillende methodes geweest te zijn. Een eerste methode is dat iemand of een vereniging een omhaling deed. Het geld werd niet in de vaste bus van de herberg gestopt maar ontvangen door de collecteur(s). Hetzelfde gebeurde met de zetten. Zoals aangegeven konden dit losse papiertjes zijn. Vermoedelijk schreef men eerst de tekst met daar achter het bedrag, werd vervolgens het papiertje aan de collecteur gegeven waarop die dan het vermelde bedrag in handen kreeg.

Ook hier blijken verkopers, bodes, brooduitvoerders en -kaartendragers geen fundamentele rol te spelen. Volgende zet uit 1891 laat vermoeden dat verkopers zich niet systematisch met verzamelen van zetten hebben beziggehouden:

> "*De bladverkooper zou hem moeten gelasten met verzenden van strijdpenning van elk, tesamen kost het maar zooveel als voor mij alleen, 0,08*."[767]

Indien toch voorbeelden te vinden zijn, lijken ze wederom vooral buiten Gent te komen.[768]

10.2. Intekenlijsten

Maar zeer waarschijnlijk bestond ook nog tweede manier, nl. de inschrijvings- of intekenlijsten. De lijst waarin naam en bedrag werden ingeschreven, was waarschijnlijk voorzien van ruimte waarin de reden van schenking geschreven kon worden. De *omdat's* zoals *De Werker* het noemde. Aanwijzingen vinden we in de zetten:

---

[766] "Komt, vrienden, als gij morgen en overmorgen gezeten zijn, in den vriendenkring, waar gij gewoonlijk uwe zetten doet [...]" in Vooruit, 10 december 1898, p. 1. 10 december 1898 was een zaterdag.
[767] Vooruit, 21 november 1891, p. 4.
[768] Bijv. Uit Brugge: "De leden die de zittingen niet kunnen bijwonen, worden verzocht hunnen zet aan den verkoper van "Vooruit" te geven, alsook de reden hunner afwezigheid, 0,05" in Vooruit, 21 april 1888, p. 4; Wetteren:

> "*De gezellen van Molenbeek en Jette-St-Pierre worden verzocht altijd hunne lijst met zetten op te maken zooals verledene week, 't is te zeggen dat al de cijfers onder elkander staan, dit geldt ook voor al de gezellen van andere steden, die lijsten voor den strijdp. opmaken, den administrateur,0,15*."[769]

Zetten buiten Gent werden dus op een lijst geplaatst in die mate dat de bedragen mooi onder elkaar stonden. Omdat de administrator ofte uitgever/beheerder van *Vooruit* (i.c. Edward Stautemas) deze praktijk oplegde, mogen we veronderstellen dat te Gent hetzelfde gebeurde. De zetten kwamen op een lijst terecht, ook diegene die op een papiertje werden geschreven.

De vraag is nu of het om een soort hoofdlijst ging, een lijst op het bureel waarop alle zetten op papiertjes werden overgeschreven. Waarschijnlijk niet en dit om de volgende redenen. Ten tijde van *De Werker* kon men enkel inschrijven op het bureel van de krant of in het vast lokaal van socialisten buiten Antwerpen maar in een later stadium werden ook inschrijvingslijsten in herbergen verspreid.[770] Men kon ook bij partijgenoten inschrijven.[771] Verschillende lijsten waren dus voorhanden. Ten tweede is het ook gewoon onpraktisch om duizenden zetten over te schrijven.

Dus we mogen stellen dat zetten uit eigen beweging, d.w.z. niet verzameld via omhaling, op een inschrijvingslijst op het bureel of in de herberg werden geschreven. Regelmatig werden deze afgesloten en naar het bureel gebracht, waarna de lijsten in de rubriek gepubliceerd werden. Bij het afsluiten van de lijst werd af en toe nog snel een zet geplaatst.[772] Volgende zetten vormen een voorbeeld van een inschrijvingslijst uit één en dezelfde herberg:

> *"Eerste strijdpenning uit den << Nieuwen Vooruit, >> Brugschen steenweg, 0,10; De << Nieuwe Vooruit >> zal wel vergroten, 0,10; Het lokaal voor onzen tir is gevonden, 0,10; Madame uit den << Nieuwen Vooruit, >> 0,50; Br., is haastig, 0,10; In den << Nieuwen Vooruit >> gezeten, hebben wij den strijdpenning niet vergeten, 0,10; P.M., 0,20; De vrouw van A. V. W., 0,20; Rondegehaald in het << Mosselhuizeken >> na het zingen van het lied << de Roode Vlag, >> 2,20; Pol, naar den Congo, 0,10; Vive la révolution sociale, A.B., 0,10; De zwarte krawatten laat men loopen en de werkstakers smijt men in het gevang, 0,20; Mijn*

[769] Vooruit, 15 februari,1889, p.4
[770] "Omdat de herbergiers regelmatig hunne lijst zouden indienen, 0,10" in Vooruit, 27 augustus 1887, p. 4.
[771] "Van eene inschrijflijst van eenen partijgenoot, 5,75" in Vooruit, 27 maart 1891, p. 3.
[772] Bijvoorbeeld "Omdat Jan de lijst weg neemt geef ik ook,0,10" in Vooruit, 15 maart,1889, p. 4 en "En nu voor 't sluiten van onze strijdp. roep ik: A bas Carton!!! P. Bleys, 0,50" in Vooruit, 19 mei 1888, p. 4.

> *laatste geld is voor poer, D.D.V., 0,10; En het mijne voor eene dynamiet-kardoes, 0,15; Leve het algemeen stemrecht, 0,10; Id., 0,10; Als de wind verandert draait de haan en als't ministerie valt draait de man, 0,10; Deze strijdpenning is rondgehaald bij gezel Lootens, 0,11; Werklieden, vereenigt u, J. DV., 0,10; Zekere baas zou braver moeten worden, een draaier van Jules D.H., 0,10; Bij ons eerste bezoek aan den << Nieuwen Vooruit, >> Brugschen steenweg, 194, hebben wij ons goed vermaakt, 0,70; Nog iets bijgelegd, 0,10."*[773]

De zet "Deze strijdpenning is rondgehaald bij gezel Lootens, 0,11" kan een aanwijzing zijn dat ook omhalingen in de herberg op de lijsten werden ingeschreven. Bij collectes waar zetten op papiertjes werden geschreven, is het niet duidelijk of deze rechtstreeks naar het bureel werden gebracht. De collecteur kon eventueel de moeite genomen hebben de zetten over te schrijven op een zijn eigen inschrijvingslijst, of die van de vereniging waarvan hij lid was, dan wel op de lijst van de herberg waarin hij omhaalde.

10.3. Per post

We vermelden ook nog dat zetten per brief naar het bureel van de krant verstuurd konden worden. Voorbeelden vinden we terug in de verschillende socialistische kranten en hun ontvangst werd in de rubriek *Brievenbus* bevestigd.[774]

11. Inzamelproblemen

De inzameling van al dat geld en die zetten liep niet altijd van een leien dakje. Bij het omhalen van de ene plaats naar de andere kon al eens iets mislopen waarbij men zetten kwijtspeelde.[775] Of men vergat de papiertjes in te dienen.[776] Bij gebrek aan pen en papier, moest men op de hersenen rekenen. Uit het hoofd geleerde zetten konden al eens vergeten worden.[777]

---

[773] Vooruit, 17 juli 1886, p. 4.
[774] Bijv. "W. Antwerpen fr. 2,85, waaronder fr. 2,10 van verkochte nummers van D.V. en fr. 0,75 strijdpenning. Coryn, Parijs, uw brief en postwissel van fr. 12,50 ontvangen. Toekomende week plaatsen wij den strijdpenning, G.N." in De Toekomst, *Brievenbus*, 11 augustus 1883, p. 4.
[775] "Ik heb de zetten verloren uit den << Biekorf >> Geuzenberg, 0,40" in Vooruit, 3 december 1887, p. 4; "Ontvangen na 't zingen van een lied (briefje verloren), O.D., 0,54" in Vooruit, 5 januari 1900, p 3; " Vrienden, gij hebt mij 65 centiemen strijdp. gegeven, doch ik heb uwe zetten verloren, 0,15" in Vooruit, 15 september 1888, p. 4.
[776] "Onder het zingen van een lied bij L. De Schoenmaker, den 6 april, 0,50. Omdat ik ze verleden week vergeten had het in te dragen, Gust B., 0,10" in Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.
[777] "Voor een beginsel, de rest ben ik vergeten, 0,45" in Vooruit, 5 november 1887, p. 4.

In een later stadium was het tevens ook niet altijd duidelijk voor welk blad strijdpenninggeld werd gecollecteerd.[778] Het waren ook telkens dezelfde die omhaalden, namelijk mannen. Zoals Vanschoenbeek al opmerkte, de socialistische beweging was voornamelijk een mannenzaak.[779] Maar af en toe werd het ook voor mannen teveel en beklaagden ze zich dat vrouwen zich te weinig voor de Strijdpenning inspanden of er te weinig van af wisten.[780] Hierop kwam uiteraard reactie.[781] Niet dat dit schering en inslag was. Mistoestanden werden gauw aangeklaagd, ook in de strijdpenningrubriek. Af en toe berustte dit echter op een misverstand en was een terechtwijzing op z'n plaats:

> *"De partijgenoot, die strijdpenning had ingezameld na de begraving van gezel Geiregat, in voormelde herberg, is ons komen bewijzen dat deze in het blad is verschenen. Onduidelijkheid in het plaatsen van den zet was de oorzaak van het bericht dat in den strijdpenning op hem verscheen, 0,40*"[782]

Waar geld mee gemoeid is, zijn ook oplichters actief. Ook bij de Strijdpenning was dit het geval. In 1877 was een zekere Henri Van den Abeele op het idee gekomen om zogezegd ten voordele van de Strijdpenning liedjes te verkopen.[783] Met de vele strijdpenningbussen verspreid in de socialistische plaatsen moet het af en toe verleidelijk geweest zijn om een slag te slaan. De bussen waren echter van sloten voorzien.[784] Een zet laat vermoeden dat ze eveneens een merkteken hadden maar duidelijk is het niet.[785]

Maar indien je de sleutel hebt, hoeft een slot geen probleem te zijn. Het Middencomiteit van de Mechelse federatie moest zelfs tot verbanning overgaan toen bleek dat een partijgenoot uit verschillende bussen geld had ontvreemd.[786]

---

[778] "De strijdpenning, rondgehaald in Berlijn, te St-Andries, is in het Volksrecht, 0,10" in Vooruit, 18 augustus 1895, p. 4.
[779] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent*, p. 169.
[780] "Omdat mijne vrouw zou weten wat een zet is, 0,05" in Vooruit, 4 juli 1892, p. 3.
[781] "Omdat de mannen niet meer zouden klagen van de vrouwen dat zij voor den strijdp. niet rondgaan, 0,10 [...] Omdat de mannen niet meer zouden zeggen dat het altijd dezelfden zijn die voor den strijdp. rondgaan, 0,15" in Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4.
[782] Vooruit, 23 mei 1890, pp. 3-4.
[783] De Werker, *Bericht*, 11 maart 1877, p. 1.
[784] "Omdat de H. zou zorgen dat de sloten aan de bussen komen, L. H., 0,10" in Vooruit, 21 januari 1888, p. 4.
[785] "Omdat den bus van den strijdp. zou getekend worden in den "Anker" Rozendaalken, 0,10" in Vooruit, 18 februari 1888, p. 4.
[786] Jules Van Wayenberge werd na 'intern onderzoek' schuldig bevonden aan het ontvreemden van strijdpenninggeld uit de bussen. Verschillende partijgenoten verklaarden dat enkel Van Wayenberge de sleutel in zijn bezit had. Van Wayenberge was niet op de zitting aanwezig. Hij had na beschuldigingen al ontslag genomen. Het Middencomiteit besloot hem uit de partij te bannen. Zie AMSAB-ISG, BWP-afdeling Mechelen (519), 54, Verslagboek/kasboek 1887-1893, 7 september 1887.

12. De Strijdpenning als sociale praktijk

In welke mate was het schrijven van een zet een private of openbare zaak? Met andere woorden, werd tijdens het schrijven meegelezen? En schreef men het wel zelf? De Strijdpenning was zeer zeker een groepsactiviteit. Op zondag en na vergaderingen in herbergen en lokalen werden giften gedaan en zetten geschreven. "[...] in den vriendenkring, waar gij gewoonlijk uwe zetten doet [...]" laat *Vooruit* ons weten.[787] Papiertjes werden door anderen gelezen, zeker wanneer ze met iemand werden meegegeven. Het analfabetisme was geen hindernis om een zet te plaatsen. Anderen, zoals verkopers, familieleden of kennissen werden ingeschakeld.[788] Te Menen had men zelfs een 'strijdpenningschrijver'.[789] Soms had men gewoon geen zin om een zet te schrijven, laat staan te bedenken en onderwierp men zich aan de creativiteit van de collecteur. Aanhangers van droge humor konden deze kans niet laten liggen en schreven letterlijk op wat gezegd werd: "*'t is al gelijk, 0,10 Zet er maar iets op, 0,10*".[790]

Niet alleen het schrijven maar ook de receptie was een openbare aangelegenheid. Men wou natuurlijk lezen of voorgelezen worden wat men zelf geschreven of laten schrijven had. Zo beleefde men de opwinding van het 'zetten' een tweede keer. Een lezersbrief verwoordde het treffend als volgt:

> "*Wij allen weten wat een genot, wat eene voldoening het is, wanneer men zijne woorden, zijne gedachten, ja, zelfs zijne lollen of grappen in de strijdpenning leest of kan laten lezen.*"[791]

Tegelijk zien we dat de zetten voorgelezen werden. We kunnen dus met recht en rede stellen dat de Strijdpenning een publieke aangelegenheid was.

13. Het interval tussen schrijven en publicatie van een zet

Nadat de zetten naar het bureel van *Vooruit* waren overgebracht duurde het nog even vooraleer ze effectief gepubliceerd werden. Dit nam normaliter maximum één week in beslag. In de eerste weken van de rubriek in *Vooruit* werd ze 's zaterdags gepubliceerd met zetten uit plaatsen waar het dagblad enkel op zaterdag verscheen. Dit was het geval

[787] Vooruit, 10 december 1898, p. 1.
[788] Bijvoorbeeld "Voor de moeite van den verkooper om den strijdpenning te schrijven, 0,06" in Vooruit, 15 januari 1899, p. 3; "De dochter zet voor hare moeder, 0,25" in Vooruit, 16 november 1888, p. 4; "Karel doet ook een zet voor mij, 0,10" in Vooruit, 5 november 1887, p. 4.
[789] "De strijdpenning-schrijver wenscht, door zijne soms gedwongen afwezigheid des zondags, die kleine taak door een ander lid te zien vervullen, 0,10" in Vooruit, 15 november 1889, p. 4.
[790] Vooruit, 16 juni 1888, p. 4.
[791] Vooruit, *Onze Strijdpenning*, 22 oktober 1898, p. 1.

voor o.a. Wetteren, Dendermonde, Deinze, Eeklo, Diest en Menen. Van de steden waar *Vooruit* elke dag beschikbaar was, verscheen hun Strijdpenning tijdens de werkweek.[792]

Hoewel enkel de strijdpenningrubriek in *De Werker* liet weten aan welke lijst men zat,[793] kan men ook in *Vooruit* achterhalen of men aan een nieuwe reeks begon. Men kan dit zien aan het bedrag ter 'overdracht'. Wanneer dit bovenaan de rubriek stond, betekende het dat een nieuwe reeks lijsten werd gepubliceerd.[794] Hieruit blijkt dat het oorspronkelijke opzet van *Vooruit* overmoedig was. Enkel de Strijdpenning van Gent werd op een dag in de week gepubliceerd. De Strijdpenning uit andere plaatsen werden samen op een andere dag in de krant gezet. Welke dagen dit juist zijn varieert doorheen de tijd. Wat wel vast staat is dat een nieuwe reeks aanvangt met de zetten van Gent. Wanneer die niet allemaal op één dag gepubliceerd konden worden, werd het vervolg enkele dagen verschoven naar de volgende rubriek. Dan ving men aan met de rest van de Gentse Strijdpenning, gevolgd door de zetten uit andere plaatsen. Wekelijks werden dus de ingestuurde zetten gepubliceerd.

De tijd tussen het schrijven van een zet en de publicatie bedroeg normaliter maximum één week. Dit gegeven is belangrijk om te beseffen dat de inhoud van een zet kan handelen over de context van een week terug. Er kon nog meer tijd tussen zitten als we de klachten over het niet verschijnen van een zet lezen.[795]

14. Censuur

Enkele componenten van de productiecontext van de Strijdpenning werden al geschetst: de omstandigheden waarin een zet geschreven kon worden tot en met het transport en publicatie van de zet. In het vorige stukje werd het interval tussen schrijven en publiceren besproken, maar we nemen enkele stappen terug in het productieproces dat een zet moet doorlopen. We zitten nu in de fase waarin zetten gecontroleerd en gecensureerd worden (De omstandigheden van zelfcensuur zijn te lezen in IV.7. Pensez au denier de la lutte!, IV.10. Manieren om te 'zetten' en IV.12. De Strijdpenning als sociale praktijk).

---

[792] Vooruit, *Strijdpenning*, 13 en 14 februari 1886, p. 4.
[793] De rubriek heette *Sociale Strijdpenning*, had als ondertitel *Bestendige inschrijving ten voordele van het blad DE WERKER* waarna werd aangegeven welke lijst men publiceerde. De publicatie van zo'n lijst kon verschillende weken in beslag nemen. De 'Eerste Lijst' werd zo op 15, 22 en 29 augustus 1875 e.v. gepubliceerd.
[794] De 'overdrachten' begonnen al vanaf de eerste rubrieken in Vooruit. Het werd quasi altijd meegedeeld maar in april 1886 werd dit niet gedaan.
[795] Bijv. " Ik heb reeds drie weken gegeven en het staat nog in "Vooruit" niet, M.D.M., 0,10" in Vooruit, 15 en 16 mei 1886, p. 4; "Gezellen is het niet mogelijk het blad "Vooruit" te vergrooten, opdat gij den strijdpenning van Gentbrugge geen drie weken meer zoudt uitstellen? De vaandeldrager, 0,20" in Vooruit, 26 november, p. 3.

14.1. Invoering en uitvoering

Belangrijk in onze constructie van de productiecontext is het bepalen wie de eindbeslissing nam m.b.t. de Strijdpenning. Men zou kunnen stellen dat er drie mogelijkheden zijn: 1) het dagblad *Vooruit* 2) *S.M. Vooruit* en 3) het Middencomiteit.

De krant *Vooruit* was eigendom van de coöperatie *Vooruit*. Het was tevens haar financiële basis. Het is dus niet vergezocht om te veronderstellen dat de samenwerkende maatschappij een beslissende stem had m.b.t. de Strijdpenning. Het bestuur van de coöperatie *Vooruit* liet zich echter amper in met de rubriek. Dat blijkt onder meer in de periode van de verhuis van de rubriek naar het dagblad. De vergaderingen van het bestuur zeggen op deze cruciale momenten niets over de Strijdpenning.[796] Enkel bij regeling van het brooddeel of in discussie over het stichten van het dagblad *Vooruit*, laat het bestuur zich over de Strijdpenning uit (cf. IV.9.2. Handgiften).

Was het dan de krant die haar zaakjes zelf mocht regelen? Als ontvanger van het strijdpenninggeld mocht ze misschien ook zelf beslissen over de inhoud van de rubriek. Bovendien stelt artikel 24 van het *Charter van Quaregnon* (1894) dat elke federatie een perscomité moet hebben dat voor de organisatie van de Strijdpenning instaat.[797]

Van de interne werking van de krant is echter niets bewaard waardoor we een indirecte oplossing moeten vinden. Het verslagboek van het Middencomiteit geeft ons het antwoord. In het najaar van 1900 werd druk gediscussieerd over de kwaliteit van de krant. Er werd gesteld dat *Vooruit* niet altijd het laatste en belangrijkste nieuws publiceerde. Om dit te verhelpen werd op initiatief van Anseele besloten een perscomité los van het Middencomiteit op te richten. Dit comité had grote bevoegdheden. Behalve over het personeelbeleid mocht het "[...] ten welzijn van Vooruit doen wat zij goed dunkt."[798] Dit betekent twee zaken. Één, pas zes jaar na het Charter stelt men een perscomité samen. De Gentse federatie had dus voordien geen perscomité wat wil zeggen dat bij het opstellen van artikel 24 de Gentse federatie niet als voorbeeld werd gebruikt. Ten tweede, vóór de oprichtingsdatum van het perscomité stond een andere instelling in voor de werking van de krant. Welke instelling vernemen we eveneens in diezelfde vergadering. Het perscomité werd namelijk opgericht omdat het Middencomiteit geen ruimte voor initiatief liet. Via Vanschoenbeek (1992) leren we dat het *Middencomiteit van de Gentsche socialistische werkersvereenigingen* in de jaren 1890 uit een 30 à 40 afgevaardigden bestond die hun

[796] AMSAB-ISG, S.M. Vooruit Gent (24), 14.3, verslagboek S.M. Vooruit Gent 1885-1887, 23 oktober 1885 – 7 mei 1886.
[797] Programma der Belgische Werkliedenpartij aangenomen door het Buitengewoon congres van den 15 juli 1894 te Brussel. Gent : Emilie Claeys, 1894, p. 16.
[798] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901, 21 november 1900.

verenigingen vertegenwoordigden.[799] Daarom mocht het comité slechts uit een beperkt aantal leden bestaan anders was het een "[...] een dood lichaam dat niet kan uitwerken."[800]

Als politieke top van de Gentse socialistische beweging kon het Middencomiteit zich moeilijk van *Vooruit* afzijdig houden. Van de vergaderingen van het Middencomiteit bleven slechts de verslagboeken vanaf 1899 bewaard wat al door vele historici werd betreurd. Desalniettemin is duidelijk vast te stellen dat het Middencomiteit zich nadrukkelijk bezighield met de praktische beslommeringen van de krant *Vooruit*. Gaande van problemen met verkopers, zetters en het aanstellen van redacteurs tot het invoeren van een avondeditie. De Strijdpenning wordt echter amper vermeld.[801] Enkel in het financieel jaarverslag of bij aanvragen om collectes te mogen doen komen we de Strijdpenning tegen. Geen discussies of beslissingen over praktische regelingen of over de inhoud van zetten.

Laten we opnieuw kijken naar de wortels van de Strijdpenning. Één van de oudste bewaarde notulen van de Gentse socialisten is die van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij.[802] Het beslaat maar een goed jaar (2 september 1877 – 21 september 1878) en de Strijdpenning werd slechts één keer behandeld. Maar die ene keer geeft ons wel een duw in de juiste richting. In de bestuurszitting van 30 september 1877 deed militant Finjaer namelijk zijn beklag over de inhoud van de Strijdpenning.[803] Te veel 'persoonlijke kwesties' werden in de sociale strijdpenning geplaatst waarop hij voorstelde om de inhoud te onderwerpen aan het 'bestuur'. Dit voorstel werd aangenomen.[804] De datum van de vergadering laat ons weten dat het gaat om de Strijdpenning uit *De Werker*. Welk 'bestuur' men hier in gedachten had is niet duidelijk. Ging het over de sectie of over het Middencomiteit? Een vergadering op het einde van het jaar levert ons het antwoord. Op 30 december 1877 liet Anseele weten dat hij als administrateur van *De Werker* ontslag nam daar het beheer van het blad door het Middencomiteit werd overgenomen.[805] Voortaan was Cardon administrateur en het bureel bleef de herberg *In den Brusselaar* in de St-

[799] Guy Vanschoenbeek, D*e wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 556.
[800] AMSAB-ISG, Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32), 105.2, Verslagboek BWP Gent 1899-1901, 21 november 1900.
[801] De verslagboeken werden de vergaderingen van de periode 15 januari 1899 - 21 januari 1903 geraadpleegd.
[802] Uitgegeven als OUKHOW – DE WEERDT, D. "Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging." In: *Handelingen K.C.G.*, CXXII (1957) 1, pp. 1-110. Ik maak gebruik van een overdruk dat in het AMSAB beschikbaar was: OUKHOW-DE WEERDT D. *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging*. Gent : AMSAB, 1957, 125 p.
[803] In het prosopografisch repertorium van Vanschoenbeek lezen we dat Jean Baptiste Finjaer, geboren in 1837, schoenmaker was en spreker was op de Internationale te Verviers in 1877. Zie Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 176.
[804] D. Oukhow – De Weerdt, *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij*, 30 september 1877.
[805] *Ibid.*, 30 december 1877.

Salvatorstraat.[806] Dus vanaf 1878 nam het Middencomiteit van Gent de administratie van *De Werker* en bijgevolg de Strijdpenning op zich. Bevestiging van deze stelling vinden we ook in de bladen zelf. Eerder hadden we het al over het besluit van het Gentse Middencomiteit om de zetten niet langer te publiceren (zie IV.10. Manieren om te 'zetten'). *De Volkswil* was duidelijk:

> "Het comiteit zal wekelijks onderzoeken de opgaven voor het *Drukpersfonds*. Men wordt verzocht, voor de goede gang der zaak, zich aan zijne besluiten te onderwerpen."[807]

De beslissende rol van het Middencomiteit lijkt tot ten minste 1906 vast te staan. In dat jaar besloot het immers de organisatie van de Strijdpenning aan de federatie van Wijkclubs over te laten. We mogen dus veronderstellen dat tijdens de periode 1886 - 1900 de strijdpenningrubriek uit *Vooruit* onder controle van het Middencomiteit stond.

We hebben bepaald wie verantwoordelijk was, maar we weten nog niet wie in praktijk censureerde. Want het Middencomiteit mag dan de laatste vinger in de pap hebben, uit haar vergadernotulen wijst niets erop dat ze zich bezighield met de dagdagelijkse redactie. Zoals gezegd vinden we geen discussies over de inhoud van de rubriek terug. Nochtans treffen we in 1899 en 1900 zeer zeker gecensureerde zetten aan.[808] Is dit een gevolg van zelfcensuur? Verslagen zijn immers notulen, i.e. een verkorte weergave van de vergadering. Ze dienen om de interne werking te bestendigen, niet om de levensbelangrijke vragen van de historicus te beantwoorden. Routinezaken worden dus niet uitvoerig besproken. Mogen we aannemen dat dit ook voor de Strijdpenning het geval was? In zijn *Geschiedenis van Vooruit* (1898) schetst De Witte een negatief beeld van de vergaderingen. "Die zittingen zijn bijna nooit anders dan kijf- en scheldpartijtjes, om de beuzelachtigste en nietigste zaken."[809] Wie de verslagen doorneemt krijgt ondanks de zelfcensuur eveneens die indruk. Interessant is de reconstructie van zo'n zitting door De Witte. Daarin is te zien dat ook redactionele kwesties aan bod kwamen. Het voorbeeld is fascinerend genoeg om te citeren:

> *"Een verkooper van Vooruit.* – Een mijner lezers, een trouw lid van Vooruit, en die alles wat hij noodig heeft in de winkels koopt, heeft mij geklaagd dat een bericht, sedert drie dagen door hem ingezonden, nog niet in het blad verschenen is.
>
> *De Voorzitter*. – Allo, redactie, hoe komt dat?

---

[806] *Ibid.*, 6 januari 1878; Jean Baptiste Cardon, geboren in 1849, was wever en cabaretier. Hij week in 1873 uit naar Roubaix maar werd door Frankrijk uitgewezen. Zie Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 138.
[807] De Volkswil, *Drukpersfonds*, 16 september 1879, p. 4, Nadruk origineel.
[808] Bijvoorbeeld "Acht persoonlijke zetten niet geplaatst, 0,40" in Vooruit, 3 juli 1899, p. 4.
[809] Paul De Witte, *De geschiedenis van Vooruit*, p. 301.

> *De Redacteur*. – Ik weet niet van welk berichtje er spraak is; als het werkelijk ingekomen en niet geplaatst is, zal het zijn omdat het of te onwaarschijnlijk, of te onbeduidend, of te persoonlijk was.
>
> *De verkooper*. – Het is iets van eenen winkelier uit zijne buurt, die altijd uitvalt op de rooden. Mij dunkt, dat die mannen wel mogen gekend worden; daarbij lezen de menschen dat gaarne : het zijn al zulke dingen die het blad aantrekkelijk maken.
>
> *Een lid*. – De redactie doet al wat ze wil. Als ge haar wat draagt, durft zij het ter zijde leggen. We geven zondag een concert en er is nog geen woord over geschreven."[810]

Het is niet moeilijk om dit te interpreteren als een discussie over de Strijdpenning, maar enkele elementen weerleggen dit. Indien het om een zet gaat zou De Witte waarschijnlijk 'strijdpenning' tussen de woorden van de verkoper of redacteur gevoegd hebben. De redacteur zou het ook niet vanwege te onwaarschijnlijk of te onbeduidend weigeren. Hoewel dit citaat laat zien dat redactionele kwesties in de vergadering aan bod kwamen, toont het bovenal aan dat we de praktische kant moeten bekijken. Met 40 mensen over strijdpenningzetten discussiëren zou onwerkbaar geweest zijn. We mogen dus aannemen dat de redactie de censuur uitvoerde.

Nu zitten we met de vraag hoe strikt de redactie de richtlijnen van het Middencomiteit toepaste. Volgens De Witte (1898) verzoop de redactie in haar werk:

> *"Niet alleen hadden zij het blad op te stelle, maar, zooals ik reeds zegde, ook de vlugschriften, omzendbrieven en plakkaten; het bijwonen van vergaderingen, het houden van meetings enz. werden daarenboven ook nog van hen gevergd."*[811]

Veel van die zaken schoof men door aan medewerkers. Maar we kunnen veronderstellen dat wanneer hier nog eens elke week enkele honderden zetten werden aan toegevoegd, deze niet allemaal even kritisch bekeken zullen zijn.

14.2. Waarom censureren?

We hebben nu vastgesteld welk orgaan de touwtjes in handen had, het Middencomiteit, en wie de zetten effectief controleerde, de redactie. Dat censuur werd toegepast is niet verwonderlijk maar het waarom is een essentieel onderdeel van onze constructie van de productiecontext.

---

[810] *Ibid.*, p. 298. Nadruk origineel.
[811] *Ibid.*, p. 322.

Censuur hoeft niet altijd repressief te zijn. Het kan toegepast worden om zichzelf, het blad, of de schenker te beschermen. Wat opvalt is dat *Vooruit* gebruik maakte van een disclaimer. '*De redactie is niet verantwoordelijk*' staat boven elke strijdpenningrubriek. Dit werd niet van begin af aan gebruikt. *De Werker* en *De Volkswil* beperkten hun aansprakelijkheid niet. De disclaimer duikt voor het eerst op 18 december 1881 in *De Toekomst* op.[812] Dit geeft aan dat zich een probleem heeft voorgedaan. Uit de schets van het perslandschap konden we al opmaken dat de socialistische pers geregeld met justitie in aanraking kwam. De redactie nam ook beslissingen ter bescherming van haar schenkers. Zo publiceerde *De Volkswil* eens een inschrijvingslijst met enkel de initialen (dus zonder tekst) van schenkers uit Roubaix.[813]

Vaker ging het om de inhoud van de tekst. Zoals eerder gezien vond *De Volkswil* de zetten een 'onnoozelen mengelmoes' en veel te persoonlijk. Deze kritiek is sinds het begin van de Strijdpenning terug te vinden. 'Persoonlijkheden' of 'persoonlijke kwesties' moesten vermeden worden. Interessant is een passage in het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij. In het jaar 1878 was rond militant Finjaer een conflict ontstaan. In mei werd hij terug in de armen gesloten maar de verslagschrijver liet van die zitting twee versies na. De tweede (volgens volgorde van het verslagboek) vermeldt de oproep om voortaan persoonlijkheden achterwege te laten.[814] De eerste gebruikte echter 'herbergpraat' als term voor hetzelfde vergrijp.[815]

Mogen we 'persoonlijkheden' begrijpen als roddel en laster? Deels wel. *De Werker* verzocht de inschrijvers geen persoonlijkheden te schrijven omdat dit de slachtoffers in hun broodwinning benadeelden.[816] Maar 'persoonlijk worden' draait ook rond beledigingen. *De Volkswil* censureerde "[...] omdat de Strijdpenning geen schimpplaats is [...]".[817] Dit raakt met andere woorden de kern van ons onderzoek. Wat de één als spot beschouwt, is een belediging voor de ander. Overigens betekent dit niet dat spot altijd gecensureerd werd. Wanneer het de out-group betrof, was er geen probleem. Maar we moeten rekening houden met een ondervertegenwoordiging van spot in het bronnenmateriaal waarbij het slachtoffer in-group is. Hetzelfde geldt voor seksueel getinte uitingen. *Vooruit* vroeg namelijk niet alleen domme, persoonlijk of kwetsende zetten te vermijden maar evenzeer 'zedelooze' achterwege te laten.[818]

---

[812] De Toekomst, 18 december 1881, p. 4.
[813] "Om zekere reden, die onze Roubaische vrienden wel zullen kunnen beseffen, hebben wij het noodig geoordeeld, enkel de eerste naamletters der inschrijvers te melden." in De Volkswil, 21 november 1880, p. 4.
[814] D. Oukhow – De Weerdt, *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij*, 13 mei 1878.
[815] *Ibid.*, pp.100-103.
[816] De Werker, 31 oktober 1875, p. 1.
[817] De Volkswil, *Brievenbus*, 20 februari 1881, p. 4.
[818] Vooruit, *Strijdpenning*, 5 november 1898, p. 2.

14.3. De ideale zet

Hoe zag de ideale zet er uit? Aan welke voorwaarden moest het voldoen? Een zet mocht ten eerste niet te lang zijn. Zetten konden nogal verschillen qua lengte. Bovendien was het aantal letters niet evenredig met het geschonken bedrag. Opmerkelijk als je weet dat de publicatieruimte schaars was. Ook de contemporaine schenker wist niet goed waarom dit zo was:

> "*Waarom zet men in den strijdpenning 3 regels druks voor 10 c., 0,10. En van den toneelkring Willen is Kunnen slechts 2 regelen voor 30 c., 0,05*."[819]

Vermoedelijk wou men het zetten, en dus het schenken, niet ontmoedigen. Wanneer men echt overdreef werden zetten ingekort.[820] Kleine zetten werden onder meer via zetten in de rubriek aangemoedigd.[821] Maar ook in krantenartikels werd opgeroepen om niet te overdrijven met de lengte van de tekst. *Vooruit* rekende hiervoor op "het gezond verstand van allen."[822]

Een duidelijk geschrift was ook welkom. Zoniet kon het gebeuren dat de tekst slechts gedeeltelijk of helemaal niet werd gedrukt. Deze zijn te ontdekken als "*Onleesbare zetten*".[823] Soms zat kop noch staart in de tekst en begreep men de zet gewoonweg niet.[824] Nochtans probeerde men er altijd iets van te maken. Het leesbare gedeelte werd meegeven, de rest werd als onleesbaar bestempeld.[825]

Zoals gezegd mocht een zet inhoudelijk alles zijn behalve persoonlijk, kwetsend, dom of zedeloos (cf. supra). Wat wel aanvaard werd, waren zetten met "[...] een goede grap, eene fijne lol, een compliment, een kranig slotwoord [...] kernachtige spreuken, verheven gedachten [...]".[826] Het volksverheffend aspect is ook in de Strijdpenning terug te vinden. De socialistische kranten hadden liefst zetten die een bewijs leverden van de kennis en ontwikkeling van de arbeiders.[827] Via de zetten kon en moest men elkaar onderwijzen:

---

[819] Vooruit, 21 april 1893, p. 4.
[820] "Te lange zetten worden ingekort, 0,20" in Vooruit, 16 januari 1893, p. 4.
[821] "Eenige socialisten die veel geven in een kleine zet, opdat men hun voorbeeld zou volgen, 0,98" in Vooruit, 18 februari 1888, p. 4.
[822] Vooruit, *Voor den Strijdpenning. Dat moet veranderen!*, 8 januari 1906, pp. 2-3.
[823] "Onleesbare zetten, 0,66" in Vooruit, 17 juli 1896, p. 4.
[824] "Onbegrepen belleken, 0,14" in Vooruit, 14 februari 1897, p. 3.
[825] "Rondgehaald op de Bijloke Vest, na het verspelen van... de rest onleesbaar, 1,11" in Vooruit, 7 december 1894, p. 4.
[826] Vooruit, *Onze Strijdpenning*, 22 oktober 1898, p. 1.
[827] De Volkswil, *Brievenbus*, 20 februari 1881, p. 4.

> "*Mannen, den strijdpenning dient om geld te verzamelen voor de propaganda, en om zetten te plaatsen waarmee men elkander onderwijst, maar niet het omgekeerde, 0,40.*"[828]

> "*Persoonlijke zetten op Mestdag niet geplaatst, Wij herhalen het: de strijdp. mag niet worden gebruikt om werklieden op werklieden te laten schimpen, maar om elkander te onderwijzen en aan te moedigen in den strijd. Wie deze voorwaarden niet wil nakomen, houde zijne centen voor zich, Red., 0,35*."[829]

Merk overigens het verschil tussen schimpen en grappen/lollen. In oktober 1898 voerde men bovendien thema's in. Schenkers konden vertellen waarom ze socialist zijn of waarom men lid van de vakvereniging moest zijn. Men benadrukte wel dat men nog steeds de vrijheid had om te schrijven wat men wou.[830]

14.4. Censuurmethodes

Censuur werd op een typische manier uitgevoerd. *De Werker* liet nog de mogelijkheid toe om onaanvaardbare zetten te wijzingen,[831] maar algemeen gesteld werd de inhoud gewoon geschrapt. In de rubriek kon men dan lezen dat de *persoonlijke zet niet geplaatst* werd. De redactie hield het meestal op die bewoordingen maar af en toe gaf ze in de zet commentaar:

> "*Vijf persoonlijke zetten niet geplaatst, 0,70 (voor alle reklamen wend [sic] men zich tot het Comiteit RED)*"[832]

Of men plaatste een zet met een vriendelijk verzoek:

> "*Waarde lezers en lezeressen, wat minder persoonlijke zetten in den strijdpenning te plaatsen a. u. b., L. B., 0,10*."[833]

L.B. is hier vermoedelijk Louis Braeckelaere, ten tijde van deze zet verantwoordelijke uitgever van Vooruit.[834]

Subtiel was men ook niet bij het verkorten van zetten. Slechts een deel van de tekst werd gedrukt, de rest werd vervangen door 'enz.'.[835] Of was men net wel subtiel? Zo kon men onaanvaardbare delen 'te goeder trouw' verwijderen. Dit geldt ook voor de onleesbare

---

[828] Vooruit, 17 december 1886, p. 4.
[829] Vooruit, 21 april 1888, p. 4
[830] Zie o.a. Vooruit, *Onze Strijdpenning*, 22 oktober 1898, p. 1; Vooruit, *Strijdpenning*, 5 november 1898, pp. 1-2.
[831] "De fransche inschrijving al te persoonlijk zijnde, is ze niet in deze lijst opgenomen. – De inzender wordt verzocht dezelve te wijzigen" in De Werker, 29 april 1877, p. 1.
[832] Vooruit, 14 december 1888, p. 4
[833] Vooruit, 19 en 20 februari 1887, p. 4
[834] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 133-134.
[835] Bijv.: "Degene die haar zoon, enz., 0,10" in Vooruit, 2 november 1888, p. 3.

en onbegrepen zetten. Eveneens moeten we rekening houden met het achterhouden van zetten, maar hiervan werd maar één aanwijzing gevonden.[836]

14.5. Reactie uit het lezerspubliek

Het lezerspubliek liet dit uiteraard niet ongemoeid. Via zetten werd regelmatig tegen redactionele ingrepen geprotesteerd. Soms letterlijk,[837] soms met dreigement tot beëindiging van giften.[838] De schenkers begrepen niet altijd waarom hun zet gecensureerd werd.[839] De redactie trachtte dit in de rubriek duidelijk te maken:

> "*De zetten uit de Kerkstraat moeten opgenomen worden als zij niet persoonlijk of niet te groot zijn, 0,10 (Wanneer zij aldus zijn wordt dit gedaan, Red.) Men mag de zetten niet veranderen, alhoewel men iemand bedoelt, als men hem niet noemt, J. L., 0,10 (Men kan iemand zo juist aanduiden met het ambt dat hij uitoefent als met zijn naam, dit is dus persoonlijk, Red.); Een metaalbewerkersbaas mag niet teveel onder zijn klep kijken, dit is verraad op het werk, 0,10.*"[840]

Naast tegenstanders had men natuurlijk ook voorstanders. Via de zetten spoorde men aan tot 'schoonere' zetten en bejubelde men de redactie.[841] Hoewel dat laatste ook ironisch opgevat kan worden.[842] Enkelingen vonden de redactie niet streng genoeg en vroegen zich openlijk af waarom een zet geplaatst werd.[843]

15. Samenstelling van de rubriek

Bij het laatste punt zijn we terug in de rubriek zelf beland. De gepubliceerde rubriek is samengesteld uit de verschillende manieren waarop men kon schenken en een zet plaatsen. Dit betekent dat wekelijks omhalingen en intekenlijsten werden ingediend. De rubriek bestaat hierdoor uit verschillende teksttypes.

---

[836] "Ik zal blijven geven voor den strijdpenning op voorwaarde dat men mijne zetten niet meer verandere of achterhoude, 0,10" in Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4.
[837] "Ik protesteer tegen de verkorting of uitschrabbing der zetten, 0,10" in Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.
[838] "Ik zal blijven geven voor den strijdpenning op voorwaarde dat men mijne zetten niet meer verandere of achterhoude, 0,10" in Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4.
[839] "De schoenmakers zouden willen als zij iets schrijven in den strijdp., dat voor niemand kwetsend is, dat men er niets van weglaat, 0,10" in Vooruit, 16 november 1888, p. 4.
[840] Vooruit, 21 januari 1888, p. 4.
[841] Zie o.a. "Dat men alle dwaasheden uit den strijdpenning houde en hij zal veel schooner zijn, 0,20" in Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4; "De redactie heeft groot gelijk, de strijdp. is tot een grooter doel bestemd, laten wij het schelden over aan de burgersbladen, 0,10" in Vooruit, 21 december 1888, p. 4.
[842] Zie bijv. "Omdat mijne zetten door de redactie verbeterd worden, 0,05" in Vooruit, 21 december 1888, p. 4;
[843] "Het miszorgt mij dat in de strijdpenning den zet over den zotten vleeschhouwer geplaatst is geweest (wij plaatsen niets persoonlijks, Red.)" in Vooruit, 18 maart 1892, p. 4.

Een eerste teksttype is de alleenstaande zet. De inhoud kan over eender wat gaan. Het kan een zet zijn met een bedenking of louter een boekhoudkundige vermelding van de opbrengst van een omhaling. Een tweede type is de samengestelde zet. Dit zijn verschillende zetten na elkaar die dezelfde auteur hebben (Dit wordt verder besproken in V.2. Analyse-eenheid: de zet(ten)). De inhoud kan eveneens sterk variëren maar vermeldingen van opbrengsten komen hier niet voor.

Deze twee vormen konden ook door elkaar gebruikt worden. Alleenstaande en samengestelde zetten van verschillende auteurs, konden in een zelfde context geschreven worden. Vaak gaat dit om een omhaling. Een voorbeeld:

> *"Onder 't zingen der misérére, door P. Rousseau, 0,10 Bij M. Charles, Land van Waasstraat, 0,10 Daarna gaf men den koor der Nieuwbrug, 0,10 Voor onzen ouden Wilmot, 0,10 Wij hebben paters en begijnen overwonnen, 0,10 En al de geburen van den cité dansten mee, 0,10 De kalkoen was op met de salade, 0,10 Toekomende week geeft men nog meer, 0,10 Wij zullen niet ophouden te geven, 0,10 Oneffen cent, 0,02 De palingboer gaf ook nog wat bij, 0,40 De roste voor onze vaders, 0,10 'k Ben zonder werk gesteld, gezongen door eene oude raap, 0,10 De Arme dichter, gezongen door Gust den Beer, 0,10 De bloedige Sneeuwvlokken, door Pol R., 0,10 Met tien personen aan den teerlingbak, 0,10 Dit is allemaal rondgehaald bij M. Charles, in 't Vliegende Paard, 0,10."*[844]

Ze bevatten naast zetten van schenkers ook die van de collecteur. Dit is o.a. af te leiden uit de afwisseling van persoonlijke voornaamwoorden met *live* beschrijvingen.

Doordat de Strijdpenning een sociale praktijk was en door de mogelijkheid een zet via een intekenlijst te plaatsen, neemt de rubriek deels de vorm van een conversatie aan. Dit kan men onder meer zien aan zetten die een reactie vormen op een eerder gepubliceerde rubriek. Maar de rubriek is ook deels opgebouwd als een conversatie. Hiermee wordt bedoeld dat zetten reageren op zetten in dezelfde rubriek. Ter verduidelijking een voorbeeld.

> (1) *"Van verkochte almanakken, kruidenierswinkel n. 2, 10,30. Idem, idem n. 4, 10,00."*
>
> (2) *"Ik hoor graag socialistische liederen zingen, 0,10. Ik ook, en vooral wanneer er dan een rondeke gedaan wordt voor den strijdpenning, 0,10. In zulke gevallen spaar ik een pintje en geef*

[844] Vooruit, 22 september 1899, p. 3.[2]

> *een kluitje voor 't Vooruitje, 0,10. Het mag er wel niet goed af, maar 'k geef toch mijne laatste cens, 0,07. Allons couragie, jongens, 't is voor de goede zaak, 0,10. En ge zit gulder maar altijd in onzen zak, 0,10. Bah, bah, gij zult er toch niet om laten morgen te eten, 0,10. Er moest hier alle zondagen gezongen worden, 0,10. Zekerlijk, dat wekt op en geeft stoffelijke middelen tot den strijd, 0,10."*
>
> (3) "*De onbekende van Akkergem, 0,83."*

De zetten van (1), (2) en (3) komen in de weergegeven volgorde in dezelfde rubriek voor. Ze zijn zo opgedeeld om aan te tonen dat ze een verschillende ontstaanscontext hebben. De zetten uit (2) spelen duidelijk op elkaar in. Ze horen ook duidelijk niet bij de zetten die hen voorafgaan (1) en volgen (3). Toch zijn ze niet allemaal van dezelfde auteur. De zetten van (2) zijn alleenstaande en samengestelde zetten die bovendien op elkaar reageren. Dit is enkel mogelijk doordat men kon lezen wat de vorige schenkers geschreven hadden of lieten opschrijven. Voor een goed begrip, zetten op van een intekenlijst of omhaling hoefden niet per se op een conversatie uit te draaien.

Voor de samenstelling van de rubriek betekent dit dat verschillende lijsten na elkaar werden gezet. Omdat zetten geen hiërarchische orde (bv. eerst de zetten van *S.M. Vooruit*, vervolgens de herbergen, ...) schijnen te hebben, hanteerde men vermoedelijk een zgn. fifo-systeem (first in, first out). De rubriek volgde met andere woorden de volgorde van indiening van zetten en lijsten. Het resultaat is een afwisseling van alleenstaande zetten, samengestelde zetten en opbrengsten van collectebussen via omhalingen, intekenlijsten en per post.

16. Conclusie: Tussentijdse bronnenevaluatie

We dienen in het achterhoofd te houden dat hiervan niets strikt gereguleerd was. Eind 19de eeuw steunde de socialistische beweging op mensen die zich na hun (lange) werkuren of op hun vrije dag inzetten. Bijgevolg werden (ongeschreven) regels met de voeten getreden. Het is dus mogelijk dat nog alternatieve werkwijzen bestonden. Maar het in dit hoofdstuk geschetste beeld, is af te leiden uit het gevarieerde bronnenmateriaal.

De Strijdpenning is een fenomeen met wijde vertakkingen in Vlaanderen, België en zelfs het buitenland. Als bron is de rubriek niet alleen synchronisch verspreid maar eveneens diachronisch, zodat het een unieke bronnenreeks omvat die in 1875 begon en tot minstens de Eerste Wereldoorlog doorliep. De Strijdpenning in *Vooruit* bevat meer dan honderduizend zetten. Indien alle 'boekhoudkundige' zetten weggelaten worden, blijven nog verschillende tienduizenden uitingen van 'gewone' mensen over. Uitstekend materiaal om de constructie van identiteit te analyseren. De rubriek bevat eveneens verschillende

duizenden humoristische zetten, waardoor voldoende materiaal beschikbaar is om dit onderzoek uit te voeren

Niettemin moet steeds een kritische houding aangenomen worden. De Strijdpenning is geen onbemiddelde weerspiegeling van de werkelijkheid. Het was een sociale praktijk wat wil zeggen dat de meeste zetten in vriendenkring bedacht werden. Omdat dit onderzoek de groepsidentiteit bestudeert, hoeft dit niet zozeer een probleem te vormen. Bovendien weerhield dit niet om 'dissidente' stemmen te uiten.

Net zoals elke andere bron, was de Strijdpenning onderhevig aan censuur. Indien men al die oproepen om geen 'persoonlijkheden' te schrijven of te schimpen bekijkt, kan de indruk ontstaan dat de Strijdpenning strikt gecontroleerd werd. Dit mag evenwel niet overschat worden. Ten eerste wijzen al die oproepen op een lage internalisering van de richtlijnen. Ten tweede moet men oog hebben voor de werkwijze van de redactie. De redacteurs hadden moeite genoeg met het 'gewone' werk zodat de zetten hoogstwaarschijnlijk stiefmoederlijk behandeld werden. Deze stelling wordt gestaafd door analyse van de rubriek. Het aantal duidelijk gecensureerde zetten (aangeduid met 'red.') in de genomen steekproef bedraagt 148 stuks op een totaal van 25865 zetten.

V. Analysemethode

Een analyse zonder methode raakt gegarandeerd verstrengeld in ad hoc interpretaties. De methodologie van *from below*-studies beperkt zich tot algemene werkmethodes (zie I.4. Methodologie). *Thick description, Reading against the grain, Annäherung* en *otherness* zitten allemaal in de gereedschapskist van de *from below*-historicus, maar zijn niet voldoende. Er moet een methode ontwikkeld worden om de analyse tot een goed einde te brengen. Dit hoofdstuk tracht een analysesjabloon op te stellen dat een consequente en systematische analyse moet toelaten.

1. Database

1.1. Herkomst

Onze bronnenreeks de rubriek Strijdpenning uit het dagblad *Vooruit* werd niet rechtstreeks vanuit de krant geanalyseerd. Het merendeel van de zetten werd reeds in een MS Access-database ingevoerd in het kader van het opleidingsonderdeel *Historische praktijk II: Oefening – partim "nieuwste tijden"*, door Van Ginderachter gedoceerd tijdens het academiejaar 2005-2006. Om een goed beeld te hebben van het bronnenmateriaal, schetsen we de opdracht van de oefening.

De opdracht van de oefening bestond er in arbeidersmentaliteit te bestuderen via de rubriek *Strijdpenning* in *Vooruit*. Dertig studenten kregen een half jaar van de rubriek toegewezen.[845] Hierdoor beslaat het onderzoek de periode februari 1886 tot en met december 1900. De verwerking gebeurde in drie fasen. De eerste fase was het verzamelen van het bronnenmateriaal. Met een digitale camera werden alle strijdpenningrubrieken van het toegewezen halve jaar door de studenten gefotografeerd, op een cd-rom gebrand en ingediend. De tweede fase bestond uit het nemen van een steekproef. Minstens 6 volledige strijdpenningrubrieken en een minimum aan 600 zetten moesten in een databank ingevoerd worden. De database bestond uit een aantal velden waarin van de zet de letterlijke tekst, het bedrag, de auteur, de publicatiedatum, de plaats, de taal, de link naar de foto, en een bronverwijzing aangegeven werd. In de derde fase werden de zetten in database geanalyseerd op identiteiten. De studenten hadden dan de keuze om een specifieke identiteit verder uit te werken. De bevindingen werden in een rapport neergeschreven. De dertig studenten dienden elk een database met zetten in.

[845] In volgorde van toegewezen semester 1886 – 1900: Michèle Verstraete, Bregt Vermeulen, Vaast Vanoverschelde, Myriam Vandenheuvel, Jeroen Vandenbussche, Sara Vandekerckhove, Siggi Van Geyte, Gerd Van de Kauter, Wout Van Caimere, Ralph Urmel, Bert Segier, Peter Schildermans, Stijn Rooms, Wouter Pollet, Wim Nuyens, Fréderic Lehembre, Hans Haustraete, Bart De Sutter, Hanneleen De Seranno, Bas De Roo, Tim De Craene, Ewoud De Clercq, Jolien De Baets, Cedric D'Haese, Ann-Sophie Claeys, An-Marie Buyse, Matthias Boeykens, Gijs Anseeuw, Hannes Algoed, Eline Adam.

1.2. Controle en samensmelting bronnenmateriaal

Vanaf dit punt komen wij met ons onderzoek in actie. De bedoeling was om de dertig fotocd-roms en databases samen te smelten tot één grote database. Dit ging niet zonder moeite. Ten eerste was er een probleem met de fotocd-roms en databases zelf. Niet iedereen was nauwkeurig geweest waardoor fotocd-rom en/of database opnieuw verwerkt en ingediend moesten worden. Tevens werd niet altijd duidelijk aangeduid welke ingediende cd-rom de laatste versie was. De collectie fotocd-roms en databases die we in handen kregen moesten dus eerst hierop gefilterd worden.

Nadat van alle fotocd-roms en databases de laatste versies werden weerhouden, werd het materiaal inhoudelijk gecontroleerd. Het was belangrijk om de kwaliteit te beoordelen om in een later stadium niet met onoverkomelijke problemen geconfronteerd te worden. Niet alle foto's werden doorgenomen, enkel die data die met de steekproef overeenkwamen. Sommige studenten hadden een vaste hand, anderen iets minder. Hier en daar moest een rubriek opnieuw gefotografeerd worden, maar het overgrote deel was voldoende van kwaliteit.

De controle van de database was nog belangrijker. Bij een onderzoek als dit, waarin veel van interpretatie afhangt, moet men kunnen vertrouwen op een correcte overname van de primaire bron. De procedure verliep als volgt. In een eerste fase werd het aantal zetten per publicatiedatum in de database vergeleken met het aantal zetten op de foto van de rubriek. Bij een verschil werd gezocht naar de fout. Een ontbrekende zet werd op de juiste plaats ingevoegd, d.w.z. de plaats waar het ook zo in de rubriek staat. Een overbodige zet werd geschrapt. In een tweede fase werden de zetten inhoudelijk doorgenomen. Bij vermoeden van een fout werd de foto er bij gehaald.

Controle bleek noodzakelijk. Hoewel een mens nooit foutloos kan zijn, lijken sommige meer moeite te hebben dan anderen. Alle mogelijke fouten gekend uit de herstellingskritiek kwamen aan bod. Gelukkig bleef het vaak beperkt tot onbewuste fouten zoals een dittografie, haplografie of homoioteleuton. Sommige zetten werden verkeerd overgenomen doordat de foto te onduidelijk was. Een neiging tot een hedendaagse schrijfwijze kon niet altijd onderdrukt worden. Erger was het gesteld met bewuste fouten ter kwader trouw. Zo werden een aantal rubrieken niet volledig overgenomen maar gelukkig bleef dit beperkt. Een verkeerde steekproefname kwam frequenter voor. Wanneer men niet aan het opgelegde minimum van 600 zetten kwam, moest per maand een tweede dag gekozen worden. Veelal werd niet systematisch per maand dezelfde dag gekozen. Een aantal databases bleken ook geen volledige tweede steekproef te hebben.

Niet alleen met de overname van de oorspronkelijke tekst, maar ook in andere datavelden was men niet altijd even nauwkeurig. Bovendien zorgde de individuele interpretatie van de opdracht voor een lastig probleem. Niet iedereen hanteerde dezelfde

notaties zodat een kwantitatieve telling onmogelijk werd gemaakt. Filteren op 'publicatiedatum' en 'plaats' is nochtans essentieel om het overzicht in tijd en ruimte te behouden. Beide velden werden verbeterd.

Concreet hadden we bij aanvang van de controle met de verschillende databases tezamen 22907 zetten. De opgemerkte fouten werden verbeterd. Van de rubrieken die niet volledig overgenomen waren, werden de resterende zetten ingevoerd. Aanvankelijk was het de bedoeling onvolledige steekproeven aan te vullen. Hiervan zag ik af gezien dit veel te tijdrovend zou zijn. Enkel zetten die op humor konden wijzen, werden ingevoerd. Maar op zo'n manier dat ze in overeenstemming zijn met hun plaats in de rubriek. Dit geeft de mogelijkheid om de andere zetten later alsnog gemakkelijk te kunnen invoeren en de verhouding humoristische/niet-humoristische zetten bleef bewaard. Als eindresultaat hebben we één grote database met 27537 records waarvan 25865 met zetten ingevuld. De opengelaten 1672 records betreffen de zetten uit onvolledige steekproeven die niet als humoristisch werden begrepen. De controle van het aangereikte bronnenmateriaal en de samensmelting van de databases heeft veel tijd in beslag genomen maar bleek noodzakelijk. Niet alleen is de 'correctheid' van de zetten in de database toegenomen maar bovenal, en wellicht het belangrijkste, is de betrouwbaarheid van de database groot genoeg om een onderzoek op te baseren.

2. Analyse-eenheid: de zet(ten)

Voor de studie van identiteiten is het noodzakelijk om te controleren of zetten bij elkaar horen of niet. Hiervoor maken we gebruik van Blommaert en Verschueren (1992). Zij onderscheiden drie elementen van de betekeniswereld die systematisch geanalyseerd kunnen worden: 1) globale betekenisgehelen, 2) verwoordingsstrategieën en 3) impliciete informatie.[846]

Dit stukje behandelt de zgn. globale betekenisgehelen (de andere twee komen verder aan bod, zie V.6. Identiteitsanalyse). Dit slaat op de manier waarop informatie op een coherente wijze in een tekst wordt gegoten. Een samenhangende tekst is een geheel dat meer is dan de som van de afzonderlijke zinnen. Coherentie geeft betekenis aan de afzonderlijke delen en het geheel. Het zoeken naar samenhangende of samengestelde zetten verhoogt niet alleen de begrijpelijkheid, maar laat toe om opeenvolgende zetten als een uiting van één auteur te zien.

[846] Jan Blommaert en Jef Verschueren, *Het Belgische migrantendebat*. Antwerpen : International Pragmatics Association, 1992, pp. 25-26.

2.1. De alleenstaande en samengestelde zet

De vermelding van het geschonken bedrag, markeert het einde van een zet (zie IV.1.2. Uiterlijke kenmerken). Exacte cijfers kunnen niet gegeven worden, maar de database bestaat in grote meerderheid uit alleenstaande zetten.[847] Dit zijn zetten die niet gekoppeld zijn aan een vorige zet. Ze staan er inhoudelijk los van.

Niettemin valt het ook voor dat de schenker zijn tekstje over meerdere zetten verspreidde. Een belangrijk element in onze analyse is dus het onderscheiden van samengestelde of gekoppelde zetten. We hebben geconcludeerd dat de rubriek gepubliceerd wordt via het na elkaar plaatsen van de zetten uit lijsten (zie IV.16. Conclusie: Tussentijdse bronnenevaluatie). De analyse van dergelijke tekst is geen sinecure maar voor de interpretatie is het noodzakelijk om samengestelde zetten te onderscheiden doordat dit de betekenis van de tekst kan bepalen. We beschouwen een samengestelde zet als bestaande uit meerdere zetten die door dezelfde auteur werden geplaatst.

Een allereerste onderscheidende factor is natuurlijk de plaats van indiening van de zet. De eerste zet onder Ledeberg kan niet gekoppeld zijn aan de zet ervoor uit Gentbrugge. Een tweede factor is de auteur. Indien een reeks opvolgende zetten telkens eenzelfde auteur meegekregen hebben, mogen we besluiten dat deze samen horen:

> "*Bestuur der Grasfabriek, ziet gij nu hoe ver gij komt met uwe nieuwe dwingelandij,1,00 Gij zult het u later berouwen, 0,22 Mijn sociale groet aan mijne familie en vrienden te Brugge, L.V.O.,0,10 Brugsche vrienden, ik verwacht u Zondag op ons feest, L.V.O., 0,10 Ik ben tevreden over de meeting te Brugge en hoop dat zij vruchten zal dragen, L.V.O., 0,10 Een jonge socialist, 0,07.*"[848]

De zetten van L.V.O horen duidelijk bij elkaar. De tekst vertoont een coherentie die het niet deelt met de zetten ervoor en erna. Jammer genoeg wordt de auteur vaak niet vermeld waardoor we eigenlijk voor alle andere zetten moeten vertrouwen op onze interpretatie.

Taalkundige verbindingen tussen zetten helpen bij het beoordelen van de coherentie. Een verbindingswoord kan de koppeling aangeven tussen twee zetten. De zinnen van zulke samengestelde zetten lopen van de ene zet tot in de volgende zet door. Hieronder een voorbeeld met de woorden 'waar', 'daar'.

---

[847] De reden waarom exacte cijfers niet gegeven kunnen worden is dat bij de analyse het begin van een samengestelde zet niet werd aangeduid. Aanvankelijk was het de bedoeling om samengestelde zetten daadwerkelijk samen te zetten via het programma Visual Basic for Applications dat in MS Access vervat zit. De combinatie van tijdsgebrek en onkunde hebben dit verhinderd.

[848] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.

> "*Omdat er nog eene meeting in het gemeentehuis zou plaats hebben, 0,20 Waar de voordelen van't algem. Stemr. zouden uiteengezet worden, 0,20*."[849]

> "*Omdat eenige partijgenooten het initiatief zouden nemen tot het oprichten eener zangvereeniging, 0,10 Daar zou veel propaganda mede te maken zijn, 0,10*."[850]

Voorbeelden van andere verbindingswoorden zijn o.a. 'en', 'want', 'als', en ga zo maar verder. Voornaamwoorden zoals de persoonlijke (ik, jij, hij, wij, jullie, zij, ...) en betrekkelijke voornaamwoorden (deze, dat, die, dit, ...) kunnen ook aanwijzingen van samengesteldheid zijn. Hieronder hebben we voorbeelden met 'hij' en 'deze'.

> *"Hij is door de schuld van kaalkruinen en dompers weggezonden, 0,10 Niet omdat hij zijn werk niet doet of een dronkaard is, 0,05 Maar die navolgers van Christus beweren dat hij socialist is, 0,10."*[851]

> *"Een man van 70 jaar, 0,10 Hij had zijne lijst vergeten, 0,10."*[852]

> *"Er zijn er velen die roepen: bravo! als de duitsche socialisten winnen, maar het daar bij laten, 0,15 Omdat de moed en de offerwilligheid onzer duitsche broeders, deze praat-socialisten tot voorbeeld zouden strekken, 0,11*."[853]

Coherentie kan ook voorkomen doordat een thema over verschillende zetten wordt uitgespreid:

> *"Er zijn reeds twee fabrieken die met mekanieken werken, 0,10 In de Peperstraat waar 50 gasten werken, hoeveel zal men er wandelen zenden? 0,05 Als gij sterk vereenigd zijt zullen de bazen gedwongen zijn aan de werkeloozen arbeid te verschaffen, 0,05"*[854]

De koppeling tussen zetten kan bevestigd worden door het bedrag dat aan de zetten wordt toegeschreven. Het geschonken bedrag werd dan verdeeld over de verschillende zetten. Een voorbeeld:

---

[849] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.
[850] Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4.
[851] Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4.
[852] Vooruit, 1 september 1888, p. 3.
[853] Vooruit, 15 september 1888, p. 3.
[854] Vooruit, 1 september 1888, p. 3.

> *"Een tabakswerker die nog jongeman is, 0,10 Dat hij niet lang meer wachtte van den club deel uit te maken, 0,10 In zijne buurt zal men het lokaal wijzen, 0,10"*[855]

Deze laatste methode mag men wel niet absoluut gebruiken. Hoewel samengestelde zetten vaak hetzelfde bedrag meekregen, is dit niet altijd het geval:

> "*De aristrokraten, en bijzonderlijk de katholieken, zijn uiterst bevreesd voor de opkomende macht der werklieden door de samenwerking, 0,10 Daarom nemen zij er ook hunnen toevlucht toe maar met een heel ander doel dan de werklieden, 0,10 De werklieden doen het om zich een vrij en beter leven te verschaffen de papen doen het om de werklieden onder hunnen dwang te houden, 0,10 En voor dit schandalig werk vindt men nog werklieden die laf genoeg zijn om deze schaamtelooze uitbuiters mede te helpen hunne lijdensgenooten onder het slavenjuk en in de ellende te houden, 0,15 Ik heb de dompers genoemd, want die laffe en smerige kliek is alleen tot zulk schandalig werk in staat, 0,05*"[856]

Door deze middelen te combineren kunnen samengestelde zetten onderscheiden worden.

2.2. Samenhangende zetten met verschillende auteurs

Eerder hadden we al besloten dat het plaatsen van zetten een sociale aangelegenheid was (zie IV.12. De Strijdpenning als sociale praktijk). Vaak werd dit publiekelijk gedaan zodat anderen weet hadden van de inhoud. Dit kon via papiertjes waarbij men wist wie wat schreef. Anderzijds werden zetten ingeschreven op een lijst. Dit wil zeggen dat je kon lezen wat anderen geschreven dan wel laten schrijven hadden. Dit betekent dat zetten op andere zetten konden inspelen zonder dat ze daarom van dezelfde auteur hoeven te zijn. Een voorbeeld zal het duidelijker maken:

> "*Omdat het blad de mededeelingen, 0,10 Van de jonge Wacht van Jette-Koekelberg goed opneemt, 0,10 Houra, jonge vrienden, wed. K;, 0,10 Met moed gestreden tegen het kapitalisme, M., 0,10. En het militarisme, Maria, 0,10. Zonder rust of pozen ten strijde, G., 0,07 Voor den triomf van 't socialisme, St., 0,10. Want het is aan de jeugd dat de toekomst behoort, G. , 0,10. En zij moet de keten van slavernij verbreken, M., 0,03. En met ontplooide vaan de vrijheid naderen, B., 0,05. Ook roepen wij de Jonge Wacht van Scheut, Van L. , 0,05. Met moed te strijden en danken hen, C. , 0,10. Voor*

[855] Vooruit, 24 februari 1886, p. 4.
[856] Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4.

> *hunne medehulp aan onze propagandatocht, V., 0,10. Opbrengst van onze eerste kaart, Van E., 0,10.*"[857]

De eerste twee zetten horen duidelijk bij elkaar en werden aangeduid als samengesteld. Ondanks het feit dat de volgende zetten andere auteurs hebben, kan men door de verbindingswoorden niet anders interpreteren dan dat ze in dezelfde context gemaakt werden. Men kende de inhoud van elkaars zetten. Maar omdat het verschillende auteurs betreft, werden ze niet als samengesteld aangeduid. De methode is echter niet 100% waterdicht. Stel dat het aangehaalde voorbeeld geen auteurs zou vermelden, zullen een aantal alleenstaande zettten wellicht als samengesteld geïnterpreteerd worden. De veronderstelling is echter dat dit een minderheid van de zetten bedraagt. Ook zetters hadden de behoefte zich van anderen te onderscheiden.

Onze analyse moet dus bewust zijn van de verschillende wijzen waarop zetten coherent kunnen zijn. De primaire analyse-eenheid is de zet die alleenstaand of samengesteld kan zijn. Dit betekent niet dat zetten van verschillende auteurs die een samenhang vertonen genegeerd werden. Zij verhogen eveneens de begrijpelijkheid van de tekst maar omdat we identiteiten analyseren moeten we auteurs uit elkaar houden.

3. De auteur

De reden waarom het zo belangrijk is auteurs te onderscheiden, is de veronderstelling dat de constructie van de groepsidentiteit gebeurt door de individuele leden. Elk lid heeft een bepaalde perceptie van het Zelf en de Ander. Deze percepties vormen samen de groepsidentiteit (zie II.2. Humor en identiteit). Door auteurs te onderscheiden, krijgen we een zicht op die groepsidentiteit. De heterogeniteit van identiteit komt zo beter tot haar recht.

Nu, de rubriek bevat zetten die duidelijk niet van één persoon komen maar toch samengesteld zijn. De samengestelde zet kan in dergelijke gevallen uit meer dan tien zetten bestaan. Met andere woorden een collectieve zet door een groep vrienden of een organisatie. Betekent dit een probleem voor de constructie van identiteit? Niet meteen. De groepsidentiteit bestaat uit de vele percepties van de individuele leden. Als een aantal individuen beslissen om in groep een zet te plaatsen, dan betekent het dat zij de identiteiten die achter de zet schuilen delen.

We moeten ook opletten met de toewijzing van de auteur. Er is een verschil tussen de intellectuele en materiële auteur. De eerste bedenkt de zet, de tweede schrijft het op. Dit werd veelvuldig toegepast. Een andere mogelijkheid is dat iemand geld schonk zonder een zet te plaatsen. De ontvanger maakte dit in de rubriek via een 'boekhoudkundige' zet. We

[857] Vooruit, 22 september 1899, p. 3.

halen een duidelijk voorbeeld uit *De Toekomst*. Op 29 maart 1884 verscheen in de rubriek onder Roubaix de volgende zet:

> "*Ontvangen van V.G. voor den Strijdpenning, C.D.W., 1,00*."[858]

'C.D.W.' is Constant De Witte, de man die zich met de administratie van het blad bezighield.[859] Dit weten we dankzij de rubriek *Brievenbus* twee weken eerder:

> "*Roubaix. – Ontvangen van V.G. 1 frank in postzegels voor den strijdpenning (zie strijdpenning) C.D.W.*"[860]

Een apart geval is de zet waarvan de intellectuele en materiële auteur dezelfde zijn, maar waarbij de auteur een ander imiteert. In sommige gevallen ging dit over de schenker:

> "*'t is al gelijk, 0,10 Zet er maar iets op, 0,10*".[861]

Bij de andere gevallen was het spot. Die komen in de analysebespreking aan bod.

4. Taal

De zetten zijn hoofdzakelijk in een mengeling van de Nederlandse taal en het Gentse dialect geschreven. Af en toe een is het dialect duidelijk te zien door gebruik te maken van accent circonflexes, zoals in 'berêwen', 'hêwen' of 'zoûn' (respectievelijk berouwen, houden, zouden).

In andere gevallen lijken woorden in de standaardspelling geschreven te zijn hoewel de betekenis ervan niet in standaardwoordenboeken te vinden is. Het gebruik van een Gents idioticon was dus onontbeerlijk. Hiervoor hanteerde ik voornamelijk het *Gents Woordenboek*. De woorden in het Nederlands kunnen in betekenis verschillen ten opzichte van vandaag. Daarvoor raadpleegde ik het *Woordenboek der Nederlandsche taal* (WNT).[862]

Het is nuttig om het fonetische aspect van de taal in het achterhoofd te houden. De zet mag dan geschreven zijn, de schrijftaal is hier vaak gelijk aan de spreektaal. Klemtonen in de zin vormen ook haar betekenis. Tot slot viel op dat woordenboeken verschillende woorden als Bargoens bestempelden. Dit toont de toegang tot het persoonlijke leven van de zetters aan, maar ook de sociale positie van woordenboeken. Overigens, de term

---

[858] De Toekomst, 29 maart 1884, p. 4.
[859] Voordeckers (1964) is hierbij verkeerd wanneer hij stelt dat Constant De Witte pas vanaf 25 april 1886 uitgever /drukker van *De Toekomst* was. Zie E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*. Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, pp. 449-451.
[860] De Toekomst, *Brievenbus*, 14 maart 1884, p. 4.
[861] Vooruit, 16 juni 1888, p. 4.
[862] LIEVEVROUW-COOPMAN, Lodewijk. *Gents Woordenboek*. s.l. : Erasmus, 1950-1951, 2 dln. (Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, reeks 6, nr. 68); Het WNT is online raadpleegbaar op http://wnt.inl.nl.

'strijdpenning' was in geen enkel woordenboek te vinden, in tegenstelling tot 'Sint-Pieterspenning'.

5. Humoranalyse

5.1. Humor competence van de intellectuele auteur

Tijdens de bespreking van humor werd een onderscheid gemaakt tussen de zender en ontvanger in de communicatie. Er werd geconcludeerd dat het van de betekenisgever zelf afhangt of iets als humor wordt beschouwd (zie II.2. Humor en identiteit). Ook zonder humoristisch oogmerk kan de spreker humoristisch begrepen worden.

Omdat deze studie geen onderzoek naar publieksreceptie is, analyseren we de humoristische uitingen van de spreker of beter gezegd de intellectuele auteur. Er wordt vertrokken van de assumptie dat de intellectuele auteur weet hoe humor gecommuniceerd moet worden. Deze veronderstelling is gebruikelijk in linguïstisch humoronderzoek, waar de term *humor competence* gehanteerd wordt.[863] De receptie van humor is hier dus niet van belang. Wanneer een zet als humoristisch begrepen wordt, veronderstellen we dat de intellectuele auteur het zo bedoeld had.

5.2. Doelwit

Indien we identiteit via humor willen analyseren moeten we dit consequent uitvoeren. Dit betekent dat we ons moeten focussen op de actoren die onderwerp van humor zijn. Groepsidentiteiten worden geconstrueerd volgens een Wij vs. Zij structuur wat maakt dat het doelwit het slachtoffer is van humor. Vaak onder de vorm van spot. Dit laat toe om niet alleen groepsafbakening te analyseren, maar tevens de geminachte praktijken die met het doelwit geassocieerd worden. Deze methode hanteerden Archakis en Tsakona (2005) al in hun onderzoek via humor over de identiteit van een groepje vrienden. Daaruit bleek dat het doelwit van humor verantwoordelijk geacht werd voor afwijkende, ongerijmde handelingen.[864] Zoals we al eerder gezien hebben kan het doelwit in- of out-group zijn.

Sommige humoristische zetten worden hierdoor niet behandeld, zie voorbeeld:

> *"'t is al gelijk, 0,10 Zet er maar iets op, 0,10".*[865]

---

[863] Zie o.a. Victor Raskin, *Semantics mechanisms of humor*. Dordrecht : D. Reidel, 1985, p. 3, 51 en 58; Salvatore Attardo, *Linguistic Theories of Humor*. Berlijn : Mouton de Gruyter, 1994, pp. 196-197; Salvatore Attardo, *Humorous Texts: A semantic and pragmatic analysis.* Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 2001, pp. 30-32; Salvatore Attardo, "Introduction: the pragmatics of humor", In: *Journal of Pragmatics*, 35 (2003), pp. 1287-1290.

[864] A. Archakis en V. Tsakona, "Analyzing conversational data in GTVH terms: A new approach to the issue of identity construction via humor", In: *Humor*, 18 (2005) 1, p. 48.

[865] Vooruit, 16 juni 1888, p. 4.

Hoewel humoristisch in de zin dat de intellectuele auteur van deze zetten letterlijk opschreef wat door de schenker gezegd werd, is dit voor ons onderzoek minder interessant. Het zegt iets over de productiecontext en de humor van de auteur, maar weinig over identiteit.

Dit betekent ook dat de analyse zich moet beperken tot die humoristische uitingen. De zet die geen onderdeel vormt van de humor, zal niet geanalyseerd worden ook al maakt het deel uit van een samengestelde zet.

5.3. Manifeste en latente humor

De constructie van identiteit via humor verloopt dus aan de hand van het doelwit van humor. Maar hoe bepalen we of een zet humoristisch is? Dit is meteen een moeilijkheid die in vele humoronderzoeken niet speelt (zie II.1.1. Een schets van de geschiedkundige bijdrage).

De Strijdpenning is geen expliciet humoristische bron. Dit wil zeggen dat hoewel je er humoristische uitingen vindt, de hoofdbedoeling van de rubriek niet het maken van grappen en grollen was. Dit versterkt de representativiteit. Het gaat om humoristische uitingen waarvan we zeker zijn dat mensen ze in het dagdagelijkse leven gebruikten. Hoe vinden we die humoristische uitingen? Een eerste manier is in de zetten op zoek te gaan naar manifeste humor. Dit zijn voornamelijk verwijzingen naar humor aan de hand van woorden zoals 'lachen' of 'spot' en al hun variaties. De opmerkingen over de lach die we eerder gemaakt hebben, houden we in ons achterhoofd.

Dagdagelijkse humoruitingen mogen dan wel de representativiteit bevorderen, het ontdekken van latente humor daarentegen is problematisch. Sommige historici achten dit een onmogelijke taak. Le Goff (1997) ziet bronnen die niet expliciet bedoeld zijn als humor maar daar wel vermelding van kunnen maken, bv. kronieken, reisverslagen, … als zoeken naar een speld in een hooiberg.[866] Bovendien, om de lach en het komische in hun volledigheid te onderzoeken zouden we naast taal ook de lichaamstaal en stem moeten onderzoeken.

De lichaamsexpressie is inderdaad een belangrijk element in de interpretatie maar zoals voor vele geschiedkundige onderzoeken betekent het ontbreken van een element niet dat het onderzoek zinloos wordt. We moeten het stellen met wat wordt overgeleverd en lichaamsexpressies zijn daar vaak niet bij. Het gefragmenteerd beeld moet opgevangen worden met een beredeneerde interpretatie.

[866] J. Le Goff, “Laughter in the Middle Ages,” In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, p. 42.

In linguïstische humorstudies leek een sluitende methode gevonden te zijn. In 1985 publiceerde Raskin zijn *Semantic Mechanisms of Humor*. De linguïst zocht naar een methode om post hoc verklaringen van humor te vervangen. Hij ontwikkelde een semantische theorie die een set van voorwaarden kon formuleren die noodzakelijk en voldoende zijn om een tekst grappig te maken.[867] Het moest als dusdanig kunnen voorspellen of een tekst grappig was. Volgens zijn *Semantic Script Theory of Humor* (SSTH) kan een tekst als een grap bestempeld worden indien de tekst twee scripts bevat die elkaar minstens deels overlappen en elkaars tegengestelde zijn.[868] Een script is de semantische informatie die in een woord of woorden vervat zitten[869] Ter illustratie nemen we het voorbeeld DOCTOR/LOVER van Raskin: "*Is the doctor at home?" the patient asked in his bronchial whisper. "No," the doctor's young and pretty wife whispered in reply. "Come right in.*"[870] De semantische informatie bestaat voor 'DOCTOR' o.m. uit onderwerp (mens, volwassene, …), activiteit (ziektes genezen, patiënten ontvangen, …), plaats (kantoor, ziekenhuis, …), et cetera. 'LOVER' omvat onder meer mens, volwassene en seks.[871] De twee scripts overlappen elkaar in het midden en staan tegenover elkaar in het laatste stuk. De tegenstelling of incongruentie is het essentiële element. Volgens de SSTH bevat een stuk tekst zonder een ongerijmdheid geen humor. De SSTH van Raskin is evenwel enkel op grappen gericht.

Een uitbreiding naar humoristische teksten kwam met de *General Theory of Verbal Humor* (GTVH). Aanvankelijk ontwikkeld door Attardo en Raskin (1991), lijkt vooral de eerste de theorie dieper uitgewerkt te hebben met *Linguistics Theories of Humor* (1994) en *Humorous Texts* (2001).[872] De vernieuwing komt neer op het volgende. Een grap heeft een humoristisch einde, de *punch line*, waarin de scriptoppositie de herinterpretatie van de tekst veroorzaakt.[873] Humoristische teksten hebben een *jab line*.[874] Dit werkt net hetzelfde als een punch line, maar kan – behalve op het einde – overal in de tekst voorkomen. De analyse gebeurt via *knowledge sources*. Attardo onderscheidt er zes: script opposition, logical mechanism (manier waarop oppositie wordt teweeggebracht, bv. juxtapositie, valse analogieën, …), target (doelwit), narrative strategy (dialoog, verhaal, conversatie, objecten

[867] Victor Raskin, *op. cit.*, p. 56.
[868] *Ibid.*, p. 99.
[869] *Ibid.*, p. 81.
[870] *Ibid.*, p. 100.
[871] *Ibid.*, p. 85.
[872] ATTARDO, S. en RASKIN, V. "Script theory revis(it)ed: joke similarity and joke representation model." In: *Humor*, 4 (1991) 3-4, pp. 347-411; ATTARDO, S. *Linguistic Theories of* Humor. Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 1994, xiv+426 p. (Humor Research, 1); ATTARDO, S. *Humorous Texts: A semantic and pragmatic analysis*. Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 2001, xiv+238 p. (Humor Research, 6).
[873] S. Attardo, Humorous Texts, p. 223.
[874] *Ibid.*, p. 29.

…), languague (exacte verwoording van de humoristische tekst) en situation (o.a. deelnemers en activiteiten).[875]

Het optimisme kreeg evenwel een fikse klap toen Veale (2004) terechte kritiek uitte (zie II.1.2.7. Humor als sociale incongruentie). Humor kwam namelijk niet uit de tekst maar uit de keuze in de interpretatie voort. Omdat de SSTH en de GTVH voornamelijk op contemporain bronnenmateriaal werden toegepast, werkten deze theorieën. De onderzoeker deelde de context waarin humor werd geuit. Historici bestuderen contexten waarvan de betekenis lang niet meer dezelfde is als vandaag.

Dit lijkt ons terug naar af te brengen maar zegt eigenlijk iets over de essentie van ons onderzoek. Namelijk, humor wordt sociaal geconstrueerd. De sociale context vormt het humorgehalte. De schijnbare tekstuele incongruentie is in werkelijkheid een incongruentie in de sociale logica. Als ontvanger kan de onderzoeker aan het andere eind van de communicatieketen humor niet rechtstreeks uit de tekst halen. Wat wel overeind blijft is dat wanneer iemand humor wil uiten, hij dit moet doen door een incongruentie met de sociale logica te laten zien.

Er zit niets anders op dan de sociale context van ons onderwerp onder de knie te krijgen en zelf te bepalen of een zet humoristisch bedoeld is. Of ten minste was, want wat vandaag lachwekkend is, was dat niet automatisch een eeuw geleden. Apte (1985) hanteerde deze werkwijze al. Situaties, handelingen, … beschreven in etnografische verslagen werden als humoristisch bestempeld indien de lach als reactie van de participanten werd genoteerd, indien etnografen zelf het voorval als humoristisch aanduidden en indien Apte zelf het grappig vond.[876]

Het lijkt voor een historici quasi onmogelijk om de humoristische waarde van iets in te schatten. Recent nog, deed de Nederlandse Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek een oproep om een ironieteken te gebruiken om ironische teksten te verduidelijken.[877] Als het voor de contemporaine mens al moeilijk is, wat dan voor historici?

Toch is constructie van identiteit via humor mogelijk. De betekenisgeving via taal kan ons expliciet en impliciet een beeld geven van de betekenisconstructie van de sociale context. Hoewel taal op losse schroeven lijkt te staan, is het historisch verankerd in de context. Zonder die verankering is communicatie onmogelijk en waant men zich in een kakofonie. Wanneer we dit naar humor doortrekken, mogen we veronderstellen dat humoruitingen via taal historisch verankerd zijn. Zonder meteen te willen overgaan naar de

[875] Salvatore Attardo, *Linguistic Theories of Humor*, pp. 22-223.
[876] M.L. Apte, *Humor and Laughter. An Anthropological Approach.* Ithaca – Londen : Cornell University Press, 1985, p. 27.
[877] J. Ostyn, "Heeft ironie een leesteken nodig?", In: De Standaard, 16.03.2007, p. C3.

resultaten van de analyse geven we een aantal voorbeelden om dit wat duidelijker te maken. Tegenstanders van de socialistische beweging krijgen in de zetten vaak benamingen die wijzen op humor. In plaats van Leopold II bij zijn titelatuur te noemen, werd het 'Pol' of 'Carton'.[878] Katholieken kregen het label paap, domper of kwezel opgeplakt. We mogen er vanuit gaan dat onze zetters niet in een socialistisch vacuüm leefden en wisten welke betekenis zulke woorden binnen en buiten de eigen groep hadden. Niet enkel het woord waarmee men iets of iemand identificeert, maar ook handelingen van of met de Ander kunnen wijzen op humor:

> "*De tegenspreker zag rood, 0,05*"[879]
>
> "*Voor versch strooi voor Leo XIII, 0,10.*"[880]

Omdat deze negatieve uitingen in de eigen groep worden verteld, mogen we tevens stellen dat het om humor gaat. Indien ze aan de Ander gecommuniceerd zouden worden, kan men 'paap' of 'domper' als scheldwoorden interpreteren. Dit toont nog eens aan hoe belangrijk de context is. Omdat humor via eender welke verwoordingsstrategie geuit kan worden is het onnuttig om het onderzoek op een specifiek type toe te spitsen. Stijlfiguren zoals ironie, sarcasme, hyperbolen en understatements worden pas als spot herkend wanneer de sociale context gedeeld wordt. Dit ontslaat ons wel niet van de plicht te verantwoorden waarom iets als humor werd begrepen.

We moeten er nogmaals op drukken dat de interpretatie sterk afhangt van de kennis over de context. Het is onmogelijk om de context volledig te begrijpen, laat staan in het kader van een éénjarige masterproef. Daarom zullen zich ongetwijfeld misinterpretaties voordoen, vermoedelijk met betrekking tot de alledaagse sfeer. Uitingen die handelen over grote gebeurtenissen of personen uit de hogere sociale lagen zullen beter begrepen worden doordat van de persoonlijkere uitingen veel minder achtergrond te vinden is. Een paradox die wel in meerdere *from below*-studies te vinden is. Niettemin denken we dat de Strijdpenning een stevige impuls kan geven aan de kennis van het alledaagse leven van de socialistische beweging en moet deze studie aangegrepen worden als een 'vliegende start' voor andere studies.

6. Identiteitsanalyse

De instrumenten om identiteiten van onze zetters te bepalen halen we uit diverse hoeken. Voornamelijk de discoursanalyse en de linguïstische pragmatiek hebben hiervoor een bruikbaar instrumentarium ontwikkeld. Dit onderzoek baseert zich op de

[878] Bijv: "Pol, naar den Congo, 0,10" in Vooruit, 17 juli 1886, p. 4;"Dat ik barbier was van Carton, zijn baard was af voor goed, 0,20" in Vooruit, 21 december 1888, p. 4.
[879] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4.
[880] Vooruit, 19 september 1890, p. 4.

uitgangspunten van de ideologische discoursanalyse ontwikkeld door van Dijk (1995) en de linguïstische pragmatiek gehanteerd door Blommaert en Verschueren (1992). De praktische toepassing is gebaseerd op de syllabus *Discoursanalyse voor historici* van het opleidingsonderdeel Kwalitatieve methodologie en hulpwetenschappen gedoceerd door Deneckere. Tevens werd gebruikt gemaakt van *Discoursanalytische en mentaliteitshistorische benadering van seksualiteitsbeleving in het interbellum* (2003) door Julie Carlier. Eerder hadden we het over globale betekenisgehelen als analysecomponent van de betekeniswereld (zie V.2. Analyse-eenheid: de zet(ten)). Nu komen verwoordingsstrategieën en impliciete informatie aan bod.

6.1. Verwoordingsstrategieën

Verwoordingsstrategieën bestaan uit grammaticale en lexicale keuzes.[881] In geval van lexicale keuzes maakt Carlier (2003) een onderscheid tussen de ervaringswaarde en expressieve waarde van woorden.[882] De ervaringswaarde heeft betrekking op relaties tussen woorden. Deze kunnen onderzocht worden aan de hand van synonymie (gelijke betekenis), antonymie (tegengestelde betekenis), hyponymie (hiërarchisch) en homonymie.(andere betekenis maar zelfde vorm). De expressieve waarde speelt op het connotatief niveau. De impliciete betekenissen worden opgewekt via metaforen, spinwoorden, scheldwoorden, eufemismen en understatements.

In de analyse van identiteit draait het vooral om het etiketteren en toeschrijven van het Zelf en de Ander.[883] Via een etiket krijgt het subject namelijk de (impliciete) betekenis van het etiket. Via toeschrijvingen associeert men het subject met een bepaalde handeling. De woordkeuze waarmee groepen Wij en Zij afbakenen is dus van cruciaal belang.

Grammaticale keuzes uiten zich onder andere via actieve of passieve zinsconstructies. Ondergaan de slachtoffers van humor hun lot of nemen ze actief deel? Daarnaast kunnen collocaties, vaste combinaties van woorden, voorkomen.[884]

Omdat humor wijst op een sociale incongruentie zal de woordkeuze vooral afkeurend zijn. Dit komt overeen met het gegeven dat beschrijvingen van de Ander vaak antonymisch zijn. Van Dijk (1995) onderscheidt een aantal typische manieren waarop de Ander beschreven wordt.[885] De belangrijkste zijn de volgende. Vooreerst is er een negatieve lexicalisering. Daarnaast wordt gebruikt gemaakt van hyperbolen om zaken

---

[881] Jan Blommaert en Jef Verschueren, *op. cit.*, p. 26.
[882] Julie Carlier, *Discoursanalytische en mentaliteitshistorische benadering van seksualiteitsbeleving in het interbellum. Fragmentarische geschiedenissen op basis van strafdossiers van zedenzaken in het archief van de correctionele rechtbank van Antwerpen (1920-1940)*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 2 dln., 2003, pp. 138-139.
[883] Gita Deneckere, Discoursanalyse voor historici: een introductie, pp. 11-12.
[884] *Ibid.*, p. 10.
[885] Teun A. van Dijk, "Ideological discourse analysis", In: *New Courant*, 4 (1995), pp. 154-157.

groter of erger voor te stellen. *Compassion move* is een strategie waarbij empathie voor slachtoffers van de Ander wordt opgewekt. Negatieve vergelijkingen gebeuren door de Ander te associëren met iets wat algemeen als negatief wordt beschouwd. Tot slot wordt het onderscheid tussen Wij en Zij duidelijk gemaakt via het beklemtonen dat de Ander normen en waarden overtreedt.

6.2. Implicaturen en presupposities

Impliciete informatie kan ons veel meer vertellen over de identiteit van de groep. Blommaert en Verschueren (1992) stellen dan ook dat de expliciete communicatie bepaald wordt door de impliciete betekeniswereld dat in de tekst vervat zit.[886] Implicaturen en presupposities zijn de onuitgesproken verbindingen tussen tekst en gedeelde identiteiten. Een presuppositie of veronderstelling is informatie dat niet gecommuniceerd wordt omdat het als vanzelfsprekend wordt beschouwd.[887] Implicaturen zijn volstrekt impliciet en kunnen enkel 'tussen de regels' gelezen worden.[888]

7. Conclusie: analysesjabloon

Hoe ziet het analysesjabloon er concreet uit? Het eerste wat geanalyseerd wordt, is of een zet volgens de criteria deel uit maakt van een samengesteld geheel aan zetten.[889] Het humorgehalte is het tweede element. Indien humor aanwezig is, wordt de interpretatie verantwoord. Vervolgens wordt het doelwit van humor aangeduid. Martineau (1972) benadrukte de perceptie in de verhouding tussen humor en groepen (zie II.3.4. Model van Martineau: Intra- en intergroeprelaties). Daarom is het belangrijk te bepalen of de geuite humor over in- of out-group gaat. Dit is afhankelijk van het doelwit. De naam die aan het doelwit gegeven wordt, het etiket, is een vierde element. De toegeschreven gedragingen en houdingen worden eveneens vastgelegd.

Ten zesde wordt via het doelwit de achterliggende identiteit vastgesteld. Een lijst van 26 identiteiten werd gepuurd uit eerder opgedane ervaring (zie V.1. Database) en uit de contextbespreking (zie III. De Gentse socialisten in hun context). Het gaat om volgende identiteiten:

1) anarchisme: identificatie van anarchistische personen, organisaties en symbolen.

---

[886] Jan Blommaert en Jef Verschueren, *op. cit.*, p. 25.
[887] Gita Deneckere, Discoursanalyse voor historici, p. 9.
[888] Julie Carlier, *op. cit.*, p. 141.
[889] Bij *Historische praktijk: II Oefening – partim "nieuwste tijden"* werd ook al opgedragen om de samengesteldheid van zetten aan te duiden. Toen werd aangeduid of een zet onderdeel was van een samengestelde zet. Maar deze werkwijze had als gevolg dat wanneer twee samengestelde zetten na elkaar kwamen, het niet duidelijk was waar de grens lag. Door enkel die zetten aan te duiden die horen bij een vorige zet wordt dit voorkomen. De eerste zet van een samengestelde zet kan namelijk niet gekoppeld worden aan een vorige zet.

2) antisocialisme: identificatie van antisocialistische personen, organisaties en symbolen.
3) beroep: identificatie van beroep.
4) establishment: identificatie van officiële ambtenaren of instellingen zoals burgemeesters, justitie, regering, et cetera. Ze kunnen van verschillende politieke strekkingen zijn maar vertegenwoordigen hier eerder de overheid.
5) flamingantisme: identificatie van de Vlaamse beweging en flaminganten.
6) Frans: identificatie van de Franse taal.
7) geloof: identificatie van een bepaald geloof in een religie met rituelen en inwijdingen, vnl. katholiek.
8) gender: identificatie van mannelijkheid of vrouwelijkheid.
9) katholicisme: politieke katholieke strekking, personen, organisaties en symbolen.
10) klasse: identificatie van saamhorigheidsgevoel met betrekking tot een sociale laag, in geval van de socialistische arbeidersbeweging betreft dit het proletariaat.
11) klerikalisme: identificatie van kerkelijke instellingen, bisschop, deken, pastoor, priester, et cetera. Ook zij die geen gelofte hebben afgelegd plaats ik hieronder.
12) leeftijd: identificatie van leeftijdsverschil.
13) liberalisme: identificatie van politieke liberale strekking, personen, organisaties en symbolen.
14) middenstand: identificatie van neringdoenden.
15) militarisme: identificatie van het militaire.
16) natie: identificatie van Vlaanderen, Wallonië, België, et cetera.
17) Nederlands: identificatie van de Nederlandse taal.
18) organisatie: identificatie van een organisatie of vereniging waarbij de humor niet op de politieke strekking slaat.
19) ras: identificatie van 'rassen' via onder andere uiterlijke kenmerken.
20) regio: identificatie van een regio zoals West-Vlaanderen.
21) royalisme: identificatie van koninklijke personen en symbolen.
22) socialisme: identificatie van socialistische personen, organisaties en symbolen.
23) stad/gemeente: identificatie van een stad/gemeente.
24) straat: identificatie van een straat.
25) walligantisme: identificatie van Waalse beweging en walliganten.
26) wijk/buurt: identificatie van een bepaalde wijk of buurt.

Tevens moet vastgelegd worden of een identificatie *pro* of *anti* is. Hiervan wordt in de lijst geen onderscheid gemaakt opdat we anders met dubbel zoveel identiteiten moeten werken. Daarenboven geeft dit de mogelijk om identiteiten te nuanceren. Daarom is het ook identificatie *van* en niet *met* iets. In plaats daarvan wordt van elke identificatie

onderzocht of het een positieve of negatieve waardering is. Door deze elementen te combineren bekijken we identiteiten vanuit verschillende hoeken.

Een samengestelde zet kan verschillende doelwitten bevatten. Deze doelwitten kunnen dan weer verschillende etiketten, toeschrijvingen, identiteiten, ... in zich dragen. Om de analyse praktisch te houden opteerde ik om uit een (samengestelde) zet maximum vier doelwitten te analyseren. De selectie hing af van hun belang in de zet. Een doelwit kreeg om dezelfde reden ook maar één etiket en identiteit toegewezen. Maar elk doelwit bleek zoveel toeschrijvingen te bevatten dat ik opteerde hiervoor een tweede veld te reserveren. Bijgevolg wordt per (samengestelde) zet het volgende geanalyseerd: maximum vier doelwitten, waarvan elk één etiket en één identiteit (in-/out-group en positief/negatief worden hierdoor ook maar één keer per doelwit geanalyseerd), en maximum twee toeschrijvingen.

Deze praktische beperking verhindert echter niet dat we over een methode beschikken die identiteiten uit verschillende perspectieven kan analyseren.

VI. Identiteitsanalyse via humor van de Gentse Strijdpenning (1886-1900)

1. Voorafgaande opmerkingen

Humor is heel vaak, om niet te zeggen uitsluitend, metaforisch. Het 'vinden' van humor kan enkel aan de hand van een uitstekende kennis van de context. Met de Strijdpenning hebben we een bron die toegang verleent tot vaak heel persoonlijke ontboezemingen van de schenkers. De andere kant van de medaille is dat die ontboezemingen over eender wat kunnen gaan. Van het koninklijk hof tot Frans de buurman, van de werkplaats tot de geboorte van een kind. Gelukkig is de mens een sociaal wezen en de Strijdpenning een sociale praktijk. De uitingen moeten in de meeste gevallen begrijpelijk geweest zijn voor de contemporaine mens. Via studie van de context en vooral de taal hebben we toegang tot een betekenis van de zetten.

Maar door het metaforisch taalgebruik is dit allerminst simpel. Het etiket dat op iemand of iets geplakt wordt, is niet altijd in een woordenboek terug te vinden. Het schertsen en schimpen gaat heel vaak gepaard met bijnamen en scheldwoorden die niet in hagio- of biografieën terug te vinden zijn. Het excerperen van dagbladen had dit deels kunnen opvangen maar het tijdsbestek waarin deze verhandeling geschreven moest worden was kort en bovendien al voor een groot deel door de databasecontrole en het verzamelen van bronnenmateriaal ingepalmd. Hierdoor was het niet mogelijk om literatuur en dagbladen uitgebreid door te nemen. Desalniettemin trachtte ik onduidelijkheden zoveel mogelijk weg te werken. Dit kon ondermeer dankzij de eerder geschetste context (zie III. De Gentse socialisten in hun context). Om woorden niet verkeerd te begrijpen raadpleegde ik constant verschillende woordenboeken. De voornaamste zijn het eerdere aangehaalde *Gents Woordenboek* en het *Woordenboek der Nederlandsche taal* (WNT).[890]

Ten tweede kan de analysebespreking de schijn wekken dat zetten enkel de geanalyseerde identiteiten inhouden. Ook 19de-eeuwse arbeiders beschikten over een uitgebreid gamma aan identiteiten. De beperkte ruimte drong echter keuzes op zodat slechts de identiteit gekozen werd die de basis vormt van de humoristische zet. De spottende term 'kwezel' draagt minstens twee identiteiten in zich, nl. gelovig en vrouw.[891] De spot treft hier echter voornamelijk de geloofsidentiteit en minder het genderaspect. Daarom opteren we hier om kwezel als spot van geloofsidentiteit te hanteren. Dit geldt

[890] LIEVEVROUW-COOPMAN, Lodewijk. *Gents Woordenboek*. s.l. : Erasmus, 1950-1951, 2 dln. (Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, reeks 6, nr. 68); Het WNT is online raadpleegbaar op http://wnt.inl.nl.

[891] Zie het lemma kwezel in WNT: 2.Smadelijke, of in zwakker toepassing (zooals in Z.-Nederl.): afkeurende en daarbij soms eenigszins medelijdende benaming voor eene vrouw of een meisje in wier leven de godsdienst de eerste plaats inneemt.

evenzeer voor andere identiteiten. Zo was spot met een antisocialistische arbeider vooral gericht op zijn antisocialisme en niet op zijn beroep.

Hoewel titels van liederen op humor kunnen wijzen, heb ik ze om een aantal redenen terzijde gelaten. In de rubriek komen ten eerste heel veel liedjes ter sprake. Om hun betekenis te kennen moet je de liedjesteksten bestuderen en dit zou te veel tijd vergen. Bovendien toont een loutere vermelding van een titel niet of het humoristisch bedoeld was. Mensen zingen omdat ze er plezier in hebben, om met de groep mee te doen, en dus niet altijd vanwege de humor die er in zit. Dit zou met andere woorden de representativiteit naar beneden halen. Zetten met daarin enkel een titel zijn dus niet in de analyse opgenomen.

De technieken die zetters hanteerden om humor te uiten, gaan in de meeste gevallen om spot. Hierbij mogen we niet vergeten dat de zetten geschreven zijn en dus niet rechtstreeks aan de geviseerde persoon werden verteld. Bovendien bedacht men de zetten in groepsverband. Dit is belangrijk om een onderscheid te kunnen maken tussen humor en bijvoorbeeld schelden. De grens tussen de twee is echter dun.

Wat opvalt is het gebruik van vraagtekens of uitroeptekens om duidelijk te maken dat men ironie gebruikt, zoals hieronder:

"Liberalen en papen zijn slimerikken, (?) [sic], 0,10."[892]

Het ironieteken waarvan eerder sprake, is dus geen nieuw verschijnsel (zie V.5.3. Manifeste en latente humor). Ook voor de contemporaine lezer was het niet altijd duidelijk. Andere humortechnieken die aan bod komen zijn de imitatie, het diminutief (het doelwit wordt aangesproken met zijn verkleinwoord), de omdraaiing (de eigenschap dat het doelwit zich toe-eigende wordt omgedraaid), vraag en antwoord, en fictieve verhalen. Voorbeelden hiervan komen verder in de analysebespreking aan bod.

Om de analyse goed te laten verlopen werden samengestelde zetten daadwerkelijk in een aparte 'humordatabase' bij elkaar gezet. Dit moet de frequentie van identiteiten in zijn juiste proporties plaatsen (indien dit niet gedaan werd zou bijvoorbeeld van één humoruiting gespreid over vijf zetten, vijf keer dezelfde identiteit aangeduid worden. Dit zou het beeld vertekenen). Tot slot, de volledige analyse van alle Gentse humoristische zetten is te vinden in volume twee van deze masterproef, de zgn. *Zettenbijlage*.

2. Algemene cijfers

Beginnen doen we met een algemene schets van humoristische uitingen tussen 1886 en 1900. In grafiek 1zien we de evolutie van de zetten in de periode 1886-1900. Via

[892] Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3; Zettenbijlage, zet 24.

de steekproef werden 27537 zetten uit de rubriek overgenomen. De bovenste lijn geeft het totale aantal per jaar weer. De rubriek toont een vrij stabiel karakter qua aantal zetten.

Toch vallen twee periodes te onderscheiden. Tussen 1886-1892 komen we jaarlijks uit op een 1800 zetten of meer. Het jaar 1892 is een duidelijk topjaar. Nadien zakt het aantal zetten vrij drastisch (een afname van meer dan 1000). Tussen 1893 en 1900 schommelt het aantal tussen 1400 à 1800 zetten.

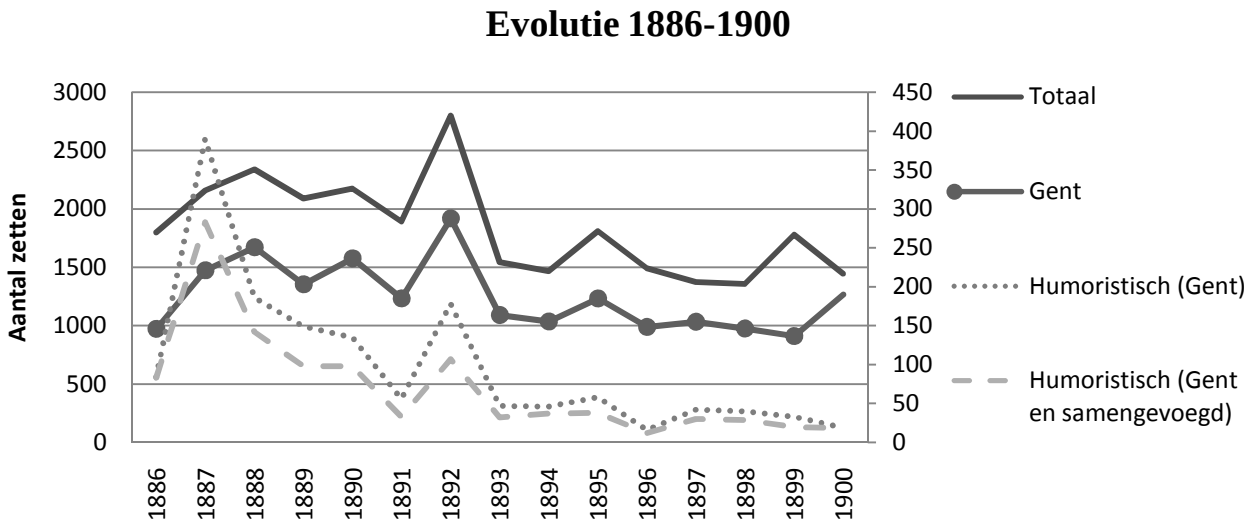

Grafiek 1. Algemene evolutie 1886-1900.[893]

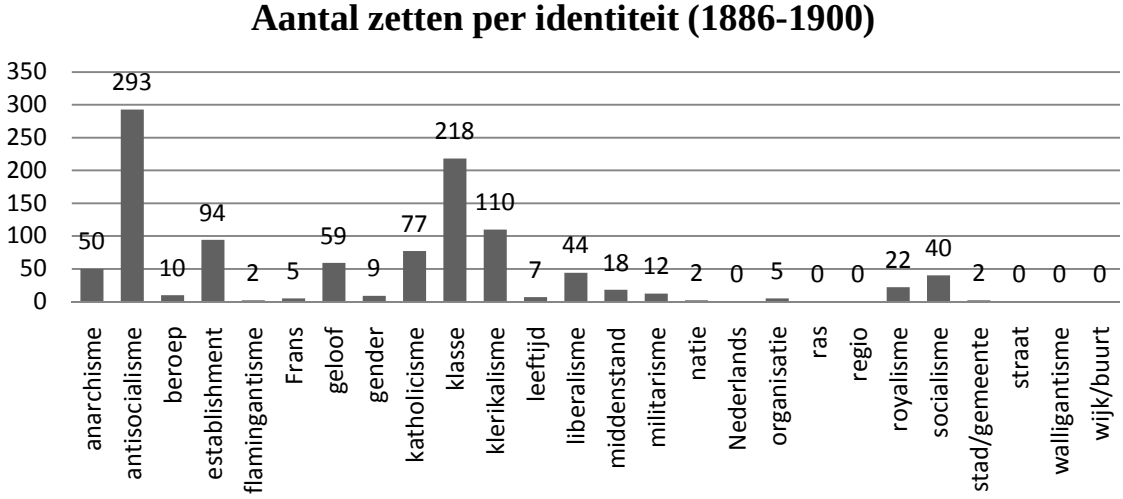

Grafiek 2. Aantal zetten per identiteit (1886-1900).

[893] Humoristische zetten werden bij elkaar gestoken wanneer ze als gekoppeld werden beschouwd. Een record in de humordatabase kan dus uit verschillende zetten bestaan. Dit werd niet gedaan voor de andere zetten. Om de grafiek niet te vertekenen en vergelijkingen mogelijk te maken, tonen we van de humoristische zetten zowel hun totale aantal (1 zet met humor = 1 record) als het aantal dat rekening houdt met samengestelde zetten (1 record kan verschillende humoristische zetten bevatten). Omdat het totale aantal en het aantal humoristische zetten te ver uit elkaar liggen, gebruiken we hier twee verschillende y-assen. De lijnen 'Totaal' en 'Gent' volgen de linkse as, de andere twee lijnen volgen de rechtse as.

De impact van Gent zien we aan de hand van de lijn met bolletjes. De beweging volgt goed de lijn van het totaal aantal zetten. Het gewicht van Gent lijkt richting de eeuwwisseling toe te nemen. De lijnen kruipen naar elkaar toe.

Voor de evolutie van humor in de rubriek, hanteren we twee lijnen die rechteras gebruiken. De stippellijn toont de evolutie van Gentse humoristische zetten zonder rekening te houden met samengestelde zetten.De onderste lijn doet dit wel en ligt dan ook een stukje lager maar volgt een bijna identieke beweging. Na 1893 vallen ze trouwens bijna samen, wat meteen het stijgend aandeel van samengestelde zetten benadrukt.

In grafiek 2 krijgen we het aandeel van de geanalyseerde identiteiten in de humoruitingen te zien. Enigszins verwacht komen de identiteiten antisocialisme (293x), klasse (218x), klerikalisme (110x), establishment (94x), katholicisme (77x), geloof (59x) en anarchisme (50x) sterk naar voren. Identiteiten liberalisme (44x), socialisme (40x), royalisme (22x), middenstand (18x) en militarisme (12x) vormen het tussenniveau. Identiteiten die amper of helemaal niet aan bod kwamen zijn beroep (10x), gender (9x), leeftijd (7x), organisatie (5x), Frans (5x), flamingantisme (2x), natie (2x), stad/gemeente (2x) en Nederlands, ras, regio, straat, walligantisme en wijk/buurt (allen 0x).

Wanneer we de evolutie van humor vergelijken met het totaalbeeld zien we een quasi gelijke evolutie. Enkel het jaar 1887 springt er uit. Maar liefst een vijfde van de zetten is humoristisch (zie XI. Bijlage II: Analyse, grafiek 3). Samen met het afnemende aantal zetten, neemt ook de humoristische waarde af. Mogelijkerwijs heeft dit te maken met de verstarring van de rubriek.

3. Identiteiten en toeschrijvingen

De bespreking doen we door aandacht te geven aan de doelwitten van humor, aan het etiket dat op het doelwit geplakt werd en aan de normen die aan de doelwitten werden toegeschreven. De analysevelden in-/out-group en positief/negatief geven ruimte om de identiteiten uit verschillende hoeken te bekijken. Daarnaast bespreken we de evolutie van de identiteiten en toeschrijvingen doorheen de onderzoeksperiode. Dit alles wordt met behulp van zetten geïllustreerd. De bespreking kan anekdotisch overkomen, maar telkens werden de voornaamste elementen uit de analyse in hun context geplaatst.

Omdat het een groot aantal identiteiten betreft, is het onhandig om per identiteit verschillende grafieken en tabellen te gebruiken. In plaats hiervan, verwijs ik naar bijlage II achteraan in dit volume. Hier wordt een korte bespreking gegeven. In tabel 2 ziet u het het aantal zetten dat een identiteit in een bepaald jaar heeft. Dit maakt dat absolute cijfers snel zichtbaar zijn. Tabel 3 toont het relatieve aandeel van de identiteit in een bepaald jaar t.o.v. de andere identiteiten. Hiermee kunnen we zien welke identiteit in welk jaar domineerde. Uit tabel 4 zijn twee zaken af te leiden. Enerzijds de verhouding in-/out-group

per identiteit, anderzijds de verhoudingen in de connotatie van de zetten. Tabel 5 en 6 geven de absolute en relatieve (t.o.v. alle toeschrijvingen in een bepaald jaar) cijfers van de toeschrijvingen per jaar. Met tabel 7 en 8 wordt hetzelfde gedaan met de toeschrijvingen per identiteit. Vanwege het gediversifieerde karakter van de doelwitten en hun etiketten, bleek het nutteloos een tabel of grafiek op te stellen. Hiervoor dient u mij op mijn woord te vertrouwen. Controle is daarentegen dankzij de *Zettenbijlage* in volume II altijd mogelijk.

Om het voetnotenapparaat wat te sparen zullen enkel volledig of lange citaten uit de zetten met een voetnoot voorzien worden. In het andere geval wordt tussen ronde haken het nummer van de zet gegeven, wat overeenkomt met het nummer uit de zettenbijlage in volume twee van deze verhandeling. Daarin staat de bronverwijzing vermeld.We bespreken de identiteiten in volgorde van frequentie, van laag naar hoog. Beginnen doen we met de zetten zonder identiteit.

3.1. Zetten zonder identiteit

Bij de analyse is gebleken dat niet uit elke humoristische zet een identiteit te halen viel. Het ging om zetten waarvan niet af te leiden was in welk kamp het doelwit zich bevond. Bijgevolg is het gissen over welke identiteit het gaat. In totaal gaat het om 88 van de 969 zetten. Een voorbeeld:

> "*Omdat den potuil zijne potjes moet terug hebben, 0,10*."[894]

Zonder achtergrondkennis over wie 'den potuil' is, valt geen identiteit toe te wijzen. Waarschijnlijk begrepen de contemporaine lezers ook weinig van zulke zetten. Bij deze zet en vergelijkbare gevallen werd de Ander als doelwit aangeduid.

Bij deze zet hebben we wellicht niet veel verloren, maar er zijn ook een aantal zetten die zeer zeker meer vertellen over een bepaalde identiteit. Bijvoorbeeld:

> "*De dompers en loonbedervers uit de vlotmachien hebben verleden week een mensch zonder werk gesteld, 0,25 En hij zal nog door die labers twee processen hebben, 0,25 Pas op lafaards er zal wel een einde aan komen, 0,25*."[895]

Het probleem ligt hier bij de 'vlotmachien' (zie ook 471, 453 en 457). Nergens vond ik een spoor van het woord terug waardoor de zet niet volledig begrepen werd. Gaat het om een herberg of fabriek? Is het een metafoor? Ook de volledige steekproef bracht geen soelaas. De zetten verschijnen in december 1888 en verdwijnen na maart 1889. Aangezien 'vlot' onder meer een term uit de textielververij is, heeft het mogelijkerwijs daarmee te maken.[896]

---

[894] Vooruit, 1 oktober 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 219.
[895] Vooruit, 1 maart 1889, p. 4; Zettenbijlage, zet 469.
[896] Zie het lemma Vlot^{IV} in het WNT.

Dit betekent gelukkig niet dat de hele zet verloren is. De verstaanbare delen werden in de analyse opgenomen.

Tot slot zaten in de steekproef enkele humoruitingen waarvan het doelwit met naam en toenaam werd vermeld, maar waarvan toch geen identiteit weerhouden kon worden. Een voorbeeld:

> "*Volgens Falb vergaat de wereld, maar de vrienden uit de Kastanjestraat dragen de strijdpenning mede, 0,86*."[897]

Het gaat hier om Rudolf Falb.[898] Samen met Charles Blunt schreef hij in 1892 *Der Weltuntergang*, een boek dat de vernietiging van de wereld (door een komeet) voorspelde. Op basis daarvan verspreidde eind 19de eeuw in Europa de gedachte dat het op 13 november 1899 met de wereld afgelopen zou zijn. Gaat het om spot met een mislukte voorspelling of spot met een bepaalde 'religieuze' beweging? De humor in de zet is duidelijk, de identiteit erachter niet. Niettemin werden al deze zetten in de analyse gehouden omdat de toegeschreven normen en waarden wel achterhaald konden worden. Dit bevordert het algemeen beeld van de onderzoeksperiode.

3.2. Identiteiten zonder zetten

Na de analyse afgehandeld te hebben, bleken identiteiten Nederlands, ras, regio, straat, walligantisme en wijk/buurt niet in de humoristische zetten aanwezig te zijn. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te duiden. Ten eerste, identiteiten regio en Walligantisme waren gewoonweg geen doelwitten. In de Gentse humoristische zetten lachte men niet met West-Vlaanderen of walliganten.

Ten tweede, niet elk identiteitsaspect van een humoruiting kon door de beperking geanalyseerd worden. Dit heeft vooral een weerslag op identiteiten als beroep, gender, organisatie, straat en wijk/buurt. Straten en wijken werden regelmatig in humor gebruikt, maar meestal als metafoor voor een andere identiteit. Wanneer men spotte met de buurt Oudburg was dit in de eerste plaats omdat dit de uitvalsbasis van de antisocialisten was. Bij twijfel werd telkens gecontroleerd of de straat weldegelijk bestond.[899]

Een ander voorbeeld is de raciale identiteit. In een aantal zetten verweet men de Ander met de metafoor 'Egypte' of 'Egyptische neus', bijvoorbeeld:

---

[897] Vooruit, 17 november 1899, p. 3; Zettenbijlage, zet 950.
[898] Ekaterina Melnikova, "Eschatological Expectations at the End of the Nineteenth-Twentieth Centuries: The End of the World is (Not) Nigh?", In: *Forum for Anthropology and Culture*, 1 (2004), p. 261.
[899] Hiervoor werd gebruik gemaakt van DE CLOET, Jean Paul. *De Gentse Straatnamen (1799-1942)*. Gent : Geschiedkundige Heruitgeverij, 2002, 260 p.

> "*Hij is tot graad van keersendomper n.2 gekomen, 0,10 Te lui om te werken, dient hij nu voor den dwijl[sic] van anderen, 0,10 Men kan zien aan zijn neus dat hij in Egypte geboren is, 0,10.*"[900]

Men zou hiervoor 'ras' kunnen aanduiden, maar ik heb dit geïnterpreteerd als een metafoor voor het bijbelverhaal over Egypte. Bijgevolg is dat een verwijzing naar slavernij, en in dit geval slaafs handelen.

Tot slot uit men een identiteit wanneer daar aanleiding toe is. Dit betekent dat heel wat identiteiten onuitgesproken blijven, vaak de meest geïnternaliseerde. Zetten werden onder vrienden bedacht en geschreven. Onbetwiste identiteiten zijn hierdoor ondervertegenwoordigd. Met de Nederlandse taal werd niet gespot, maar het zou gek zijn te stellen dat men geen Nederlandstalige identiteit had. Amper 4 zetten waren anderstalig.

3.3. Identiteiten met een lage frequentie

De identiteiten met weinig zetten behandelen we allen onder één paragraaf. Het spreekt voor zich dat hier geen evolutie kan besproken worden. De eerste identiteit stad/gemeente kwam tweemaal in de humoristische zetten tevoorschijn:

> "*B. en B., verkoopers te Antwerpen, doet goed uw best, opdat "Vooruit" in dit papennest doordringe[sic], 0,20.*"[901]

> "*Het papier is in Ronse zeer zeldzaam, 0,10.*"[902]

Terwijl de tweede niet zo duidelijk is, laat de eerste zien hoe men vanuit Gent over de stad Antwerpen dacht.

Flaminganten werden begrepen als huichelende figuren. In de 2 gevallen was dit omdat ze als flamingant toch Frans gebruikten. De Vlaamsgezinde krant *Het Volksbelang* werd huichelarij verweten omdat het Franstalige artikels overnam zonder te vertalen (14). In het andere geval was een Vlaamsgezinde, liberale burger het doelwit.

Omdat we via diezelfde zet kunnen overstappen naar de nationale identiteit, tonen we het hier volledig:

> "*Ik ken een burgerman die kaas verkoopt en schoensmeer ofte echte kunstboter, 0,10 Daarenboven is hij flamingant en erg liberaal, 0,10 Vlaamschgezind is hij, hij moet zich immer "en evidence[sic]" stellen, 0,10 En op zijn liberale overtuiging valt ook geen zier af te dingen, 0,10 Wel plant hij boompjes en hangt-i voor de processie zijn nationalen hertelap uit, 0,10 Maar zie dat doet hij*

[900] Vooruit, 29 oktober 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 259.
[901] Vooruit, 18 januari 1895, p. 4; Zettenbijlage, zet 835.
[902] Vooruit, 21 januari 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 309.

> *uit louter verdraagzaamheid, 0,10 En dan... de zaakjes voor alles, 0,05 Toch is de man vrijdenker, want dagelijks leest-i een kapittel uit Multatuli, 0,10 Beste erg overtuigde liberale flamingant stik in caseïne en verdwijn, 0,05.*"[903]

De "immer en évidence" zijnde liberale flamingant hangt wel de nationale vlag uit, hier spottend vermeld met het woord 'hertelap'. In de andere zet werd de Belgische vlag met het antisocialisme geassocieerd (952).

Met het Franstalige karakter van de Ander werd 5 keer gespot. In 3 van de 5 gevallen was dit door het Frans te gebruiken. Eenmaal gebruikte men de imitatietechniek:

> "*Men zegt dat een vuile meestergast eene voordracht gaat geven over de broerkens van Maltebrugge, in een liberale kring, 0,10. Messieurrrs, ik ben een prrrogrrresssist, 0,10.*"[904]

Interessant is hier de associatie met het progressisme. Franstaligheid werd niet altijd als negatief afgedaan. In de volgende zet zien we dat het voor burgemeesters zelfs een vereiste was om de taal te kennen:

> "*Wagon 4179, Om heden kiezer te zijn met het bekwaamheidstelsel moet men meer dan advokaat zijn, maar om op de buiten burgemeester te wezen mag men zoo dwaas zijn dat men zijn eigen naam niet kan zetten of geen fransch kan spreken gelijk te Oudenberg, 0,45.*"[905]

Zonder kennis van het Frans werd men als dwaas beschouwd. De identiteiten Frans, flamingantisme en natie hebben duidelijk een link met elkaar. Bovendien is het doelwit vaak een progressist.

Bij identiteit organisatie was telkens *Vooruit* het doelwit. Het ging evenwel om ironie zodat we kunnen stellen dat de humor hier positief bedoeld werd t.o.v. de in-group. In het eerste geval ging het om een ironische opmerking over de "dieven uit *Vooruit*" (217). In 1887 hadden anarchisten namelijk Anseele beschuldigd voordeel te halen uit de aankoop van bloem.[906] Humor is een beproefde methode om dit soort uitlatingen te pareren en de Ander meteen in een slecht daglicht te stellen. Het tweede geval is gelijkaardig:

---

[903] Vooruit, 1 september 1893, p. 4; Zettenbijlage, zet 792.
[904] Vooruit, 21 maart 1890, pp. 3-4; Zettenbijlage, zet 546.
[905] Vooruit, 19 december 1890, p. 4; Zettenbijlage, zet 628.
[906] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1992, p. 215.

> "*Twee partijgenooten van Knesselaere bij het bezoek aan den naaiatelier van Vooruit, hebben nu eens het fameuze zweetsysteem gezien, 0,20.*"[907]

Ditmaal gaat het over het proces tegen *S.M. Vooruit* over het onwettelijk afhouden van loon. Het was een gevolg van de anonieme brieven van Paul De Witte aan het Nederlandse blad *Recht voor Allen* van de anarchist *Ferdinand Domela Nieuwenhuis*.[908]

Uit een aantal zetten blijkt de brand van *Vooruit* in mei 1897 voor veel vreugde onder socialistische tegenstanders gezorgd te hebben:

> "*Bijna de gansche burgerij heeft gejubelt, gejuicht, bij het vernemen van den schrikkelijken brand van Vooruit. Wij, werkers, socialisten, huiverden bij het zien van dit schouwspel, waren diep geschokt bij het aandenken wat er voor dit alles was gedaan, wat werkersbloed er aan kleefde voor zulks tot stand te brengen, 4,02.*"[909]

Zetters reageerden hun woede af in de Strijdpenning. Enkele jongeren uit het bedrijf *Vandenkerckhove* zagen de oorzaak van de brand in een verbond van de tegenstanders. Om de opbouw zo vlug mogelijk te laten verlopen, riepen ze iedereen op een tandje bij te steken voor de Strijdpenning (879). Een schilder relativeerde meteen het *Organisationspattriotismus* van de jongelingen:

> "*Gezien de jongelingen welke werkzaam zijn bij Van den Kerckhove, Vooruit zooveel liefde toedragen dan zouden zij ook moeten begrijpen dat het hun plicht is zich onder de vaan van den Lotelingskring te scharen, eeen schilder, 0,15*"[910]

Eenmaal uitte een zet over *Vooruit* positieve humor:

> "*Omdat ik van 13 eieren uit Vooruit 2 roode kiekens heb gehad, 0,10.*"[911]

De identiteit leeftijd komt in 5 van de 7 gevallen neer op een in-group situatie. Een oudje was tweemaal het onderwerp van humor. Eenmaal was dit positief, de tweede keer negatief:

> "*In den "Belle Vue" is door een oudje van 71 jaar rondg., 1,14*"[912]

---

[907] Vooruit, 4 februari 1897, p. 4; Zettenbijlage, zet 871.
[908] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 248-252.
[909] Vooruit, 3 juni 1897, p. 3; Zettenbijlage, zet 876.
[910] Vooruit, 3 juni 1897, p. 4; Zettenbijlage, zet 880.
[911] Vooruit, 25 maart 1898, p. 4; Zettenbijlage, zet 906.
[912] Vooruit, 18 februari 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 313.

"*Een man van 70 jaar, 0,10 Hij had zijne lijst vergeten, 0,10*"[913]

In het eerste geval vond men het grappig dat een oude man een omhaling voor de Strijdpenning deed. In het laatste geval werd de man bespot, want oudjes worden wel eens vergeetachtig. Wanneer jonge mensen bespot worden, is dit om hun jeugdige en domme onervarenheid (92 en 334).

De gender-identiteit sloeg in de meerderheid van de gevallen op de in-group. Allen waren negatief. Met een vrouw als doelwit spotte men tweemaal met haar domheid, zoals bijv.:

"*Ik wist niet dat mijne vrouw zoo slim was, 1,60.*"[914]

Tweemaal kwamen gebroken relaties aan bod. In zet 781 lezen we het relaas van een man die op zijn stappen terugkomt en terug bij zijn vrouw gaat. Een vrouw die alles doet om haar man te houden maar stank voor dank krijgt, is onderwerp van spot in zet 832.

Naaisters waren actief in de Strijdpenning. Zij lieten meestal grote samengestelde zetten in de rubriek optekenen wat waarschijnlijk op groepszetten wijst, vermoedelijk de Nellies kring (810 en 819). Hun zetten betreffen zowel kritiek op naaisters als meisjes. In één zet wordt het (verzonnen) verhaal van Lena verteld waarin de schrijnende arbeidsomstandigheden aan bod komen. Tegelijk rekende men via humor af met de Ander: verwaande meisjes, hovaardige drukkers, de burgerij en het leger (842).

De beroepsidentiteit uitte men vaak in associatie met een andere identiteit, zoals klasse of antisocialisme. Een aantal waren specifiek op een beroep gericht, zoals:

"*Pianomakers, die altijd gaven, slaapt gij dan, 0,77*."[915]

Slechts in één geval ging het om een out-group. In zet 969 wordt ironisch gesproken over 'geestige toneelschrijvers'. Alle uitingen hadden een negatieve connotatie.

3.4. Identiteiten met een middelmatige frequentie

Vooralsnog konden we met de reeds besproken identiteiten het anekdotisch karakter niet overstijgen. Bovendien is het vanwege de lage frequentie niet aangewezen om de resultaten te veralgemenen. De volgende identiteiten kunnen we meer contextualiseren en op lange termijn bekijken.

[913] Vooruit, 1 september 1888, p. 3; Zettenbijlage, zet 386.
[914] Vooruit, 15 september 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 392.
[915] Vooruit, 16 maart 1900, p. 3; Zettenbijlage, zet 962.

3.4.1. Militarisme

Humor over het militarisme was uitsluitend out-group en negatief. We kunnen hier gewagen van antimilitaristische identiteit. Verwonderlijk is dit niet. Het I.W.V. kende een landelijke doorbraak door campagnes tegen het lotelingensysteem, de zgn. Bloedwet (zie III. De Gentse socialisten in hun context). De antimilitaristische humoruitingen zijn echter geconcentreerd in een aantal jaren. Het jaar 1886 neemt het grootste deel voor haar rekening. Kop van jut is luitenant-generaal Vandersmissen. In dat jaar verspreidde zich wat Deneckere (1994) een 'industriële Jacquerie' noemt vanuit Luik over het Waalse landgedeelte.[916] Vandersmissen werd door de regering aangesteld om terug orde in de chaos te brengen. De harde repressie maakte 28 slachtoffers.[917] De generaal had ten gevolge van een missie in Mexico al de bijnaam 'volksmoordenaar' of 'Mexicaanse slachter' gekregen. Te Gent riep Anseele op kalm te blijven maar liet zich in een toespraak eventjes gaan. Hij verweet Leopold II niet te zullen aarzelen om de volksmoordenaar in te schakelen. Het proces en de veroordeling die Anseele in 1886 kreeg aangesmeerd was echter het gevolg van de oproep tot militaire ongehoorzaamheid.[918]

De Gentse socialisten namen in de onlusten niet actief deel maar antimilitaristische humoruitingen zijn wel terug te vinden. De veroordeling van Anseele werd als onrechtvaardig beschouwd, vooral wanneer een misdadiger als Vandersmissen vrij mocht rondlopen:

> "*Waarom mag Anseele eens naar huis niet komen als Vander Smissen, 0,06*"[919]

Vandersmissen verdwijnt na 1886 naar de achtergrond. Iets meer dan twee jaar later zien we hem terug opduiken. De reputatie van de luitenant-generaal was nog niet verbeterd:

> "*Omdat ik gelukkig zou zijn in mijn lot om van den bloedhond Vandersmissen van af te zijn, 0,09*"[920]

Met de loting werd vaak onrechtstreeks gespot. In de Strijdpenning kan men ontgoochelde reacties van lotelingen lezen. Wanneer men niet geloot werd, was de opluchting groot. Een sneer naar het leger bleef wel toepasselijk:

> "*Mijne beste geluk wenschen aan gezel Foucaert omdat zijn zoon een goed nummer getrokken heeft, R., 0,40 Liever hem te huis dan bij labers[sic] voor 3 jaar, 0,25*"[921]

---

[916] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort : collectieve actie in de sociale geschiedenis van de Belgische staat, 1831-1940*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1994, pp. 649-681.
[917] *Ibid.*, p. 657.
[918] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 211-214.
[919] Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 48.
[920] Vooruit, 4 januari 1889, p. 3; Zettenbijlage, zet 446.

Tot slot, de reputatie van de militaire keuken was ook toen al niet om over naar huis te schrijven (52 en 315).

3.4.2. Middenstand

In de bespreking van de context stelden we vast dat de georganiseerde middenstand manifest tegen de socialistische coöperaties streden. Dit valt ook af te leiden uit de humor in de Strijdpenning. Alle uitingen over de middenstand waren negatief. Niettemin verwachtte ik me aan een hoger aantal zetten. Misschien ligt de verklaring in het gegeven dat de middenstand zich vooral na 1894 begon te organiseren. De frequentie van de zetten wijst echter op een andere mogelijkheid. De meeste zetten over deze groep kwamen vooral uit de periode 1886 – 1893 (zie XI. Bijlage II: Analyse, tabel 2). Waarschijnlijk moeten we dus eerder de verstarring van de Strijdpenning als oorzaak zien van het lage aantal zetten over een toenemend georganiseerde middenstand.

In 1887 koos men voornamelijk de tegenstanders van de volksapotheken als doelwit. De eerste socialistische volksapotheek werd in oktober 1885 gesticht aan de Garenmarkt. In Avanti's hagiografie lezen we dat apothekers meteen overgingen tot acties om het project te doen mislukken.[922] Desondanks was het een succes maar de ondermijningspogingen hielden aan. In de zetten kunnen we lezen dat vooral de volksapotheek aan de Brugsepoort gecontesteerd werd. Drie zetten uit 1887 vermelden een zekere 'Pol de Koppenjager'. Een illustratie:

> "*Eindelijk bekennen de Koppenjagers en andere Argussen, dat de Volksapotheken van << Vooruit >> opperbest zijn want in hun dompersblad (nijpt uwen neus toe, lezers) zeggen zij dat men er goede apothekers en hulpapothekers vraagt. Daarbij erkennen zij nog dat er voor de apothekers veel te werken is, want zij zeggen dat het is om hunnen ledigen tijd te slijten (dus dat zij in hunne apotheken niets meer te doen hebben) dat zij gevraagd worden, 0,15 Deze reklaam voor onze apotheken is onnoodig want iedereen weet dat wij geene kwakzalvers noch charlatans willen, hetgeen bij anderen het geval niet is, 0,15*."[923]

Afgeleid van zijn bijnaam moet het een lang en mager persoon geweest zijn, maar wie dit juist was, kon ik niet achterhalen.[924] Het 'dompersblad' is *De Lichtstraal*, orgaan van de

---

[921] Vooruit, 19 februari 1892, p 4; Zettenbijlage, zet 672.
[922] Avanti, *Een Terugblik. Proeve eener Geschiedenis der Gentsche Arbeidersbeweging gedurende de XIXe eeuw (met naschrift door E. Anseele)*. Gent : Volksdrukkerij, 1908, p. 374.
[923] Vooruit, 1 oktober 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 242.
[924] Koppenjager: lang en mager manspersoon (Gents Woordenboek)

Algemeene Bond van Werklieden en Burgers waarin ook middenstanders zaten.[925] Pol Regnier, de leidende figuur van de *Vrije Bond van Ziekenbeurzen*, zou een kandidaat kunnen zijn maar volgens Vanschoenbeek was hij een beeldhouwer. Farmaciestudent Herman Ronse is een andere mogelijkheid.[926] Aangezien we geen verdere aanwijzingen hebben, is het giswerk.

Vooral de afgunst tegenover het succes van de volksapotheek was een probleem. In de andere gevallen ging het om specifieke winkeliers of herbergiers. Zij kregen mislukking en vooral huichelarij toegeschreven als karakteristieke eigenschap.

3.4.3. Royalisme

In antimilitaristische humor deelde ook Leopold II tweemaal in de klappen. Telkens ging het om ironie waarbij het royalisme gekoppeld werd aan het antimilitarisme. Een voorbeeld:

> "*Wij zullen aan het leger goede koningsgezinde !!! soldaten leveren, 0,10*"[927]

De ironie over de loting en de koning was het frequentst in 1888, tevens het topjaar in absolute en relatieve cijfers.

Humor over het koningshuis is, zoals verwacht, uitsluitend negatief. Het gaat hier dus om een antiroyalisme, vooral gericht op Leopold II. De bijnaam 'Carton' zien we een aantal keer opduiden, alsook gewoon 'Pol'. Door de koning met zijn 'volkse' voornaam aan te spreken, wordt Leopold II in sociale rang gedegradeerd. Men verweet Leopold II bovenal hebzuchtig te zijn. Hij was een 'slikker' (hebzuchtig) waartegen gestreden moest worden.[928] Een doorn in het oog was de Civiele Lijst, de middelen die de staat aan de koning ter beschikking stelt. In het werk *Catéchisme du Peuple* bekritiseerde Alfred Defuisseaux die Civiele lijst. Leopold II betaalde geen belastingen en kreeg een vast inkomen (excl. onroerend goed) van 3600000 frank. In vergelijking met de Franse president zou de Belgische koning maar 75000 frank mogen verdienen.[929] Dit verwijt van Defuisseaux komen we ook in de Strijdpenning tegen:

> "*De koning geeft 12,000 fr. voor de slachtoffers van Antwerpen, 0,15 Dien dompelaar trekt maar 5 millioen franks per jaar, 0,05 De president der fransche Republiek trekt 600,000 fr. per jaar en geeft 50,000 fr., 0,30 Vive la République, 0,10 Als 't Carton niet*

[925] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 151.
[926] *Ibid.*, p. 143.
[927] Vooruit, 19 mei 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 344.
[928] Zie Zettenbijlage, zet 88; slikker = gulzigaard, hebzuchtige (Gents Woordenboek)
[929] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, p. 95.

> *aanstaat dat hij naar den Congo gaat, 0,10 De Belgen hebben reeds lang genoeg voor hem betaald, 0,09 Hoe eer hij vertrekt hoe liever, 0,05 Heeft de slaper het vergeten hij zal het niet weten, 0,10.*"[930]

Deze samengestelde zet keurt de hebzucht en gierigheid van Leopold II af. Zijn kolonisatiepolitiek krijgt terloops ook een sneer. Meer dan 10 jaar later zorgde Defuisseaux' vraag en antwoord nog voor inspiratie:

> "*Vr. Wat is afzetten ? 0,05. Antw. Bedriegen, 0,03. Vr. Wie kan men niet afzetten ? 0,05. Antw. Alleenlijk zulke bedriegers die doortrapt zijn, zij zijn onafzetbaar, 0,05.*"[931]

Leopold II was een populair doelwit maar in enkele gevallen speelden ook andere koninklijke figuren mee. Zo werd de koningin 'Cartoninne' genoemd (433). Ook de jonge prins Albert was onderwerp van spot. Blijkbaar liep Gent niet warm van zijn bezoek want "niemand vond het noodzakelijk eens 'Leve Leopolds kozijntje' te roepen (944). Volgende zet is enigszins merkwaardig:

> "*Napoleon.-Neêrland's geesel, menschenmoorder, armoe zaaier, rustverstoorder, Pest der menschen, oorlogskweker, Ondier, gelddief, woordverbrekeo [sic], landverrader, gekroonden rakker, Echtverbreker, oproermaker, O, monster, voor de galg bekwaam, Neem deze letters voor uw naam; twee sigarenmakers, J.D. en Ch.W., 0,40.*"[932]

Het is onduidelijk welke Napoleon hier bedoeld wordt. Gaat het hier om keizer Napoleon Bonaparte I, Lodewijk Napoleon Bonaparte, of diens zoon keizer Napoleon III? Men heeft het hier over Napoleon als gesel van Nederland, wat de keuze tot de eerste twee beperkt. Uiteindelijk heb ik Napoleon Bonaparte I als doelwit aangeduid, voornamelijk vanwege de mogelijkheid om de zet te interpreteren als verraad aan de revolutionaire waarden. Een andere optie is dat het een uiting van orangisme is. Dit zou opmerkelijk zijn daar het orangisme als politieke beweging circa 1842 verdween.[933] In de rest van de steekproef werd geen gelijkwaardige zet teruggevonden.

[930] Vooruit, 20 september 1889, p. 4; Zettenbijlage, zet 505.
[931] Vooruit, 16 september 1898, p. 3; Zettenbijlage, zet 919.
[932] Vooruit, 15 februari 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 2.
[933] Luc François, "Orangisme", In: *NEVB.* Tielt : Lannoo, 1998, pp. 2355-2357.

3.4.4. Socialisme

Met socialisme komen we voor het eerst een identiteit tegen die niet éénduidig negatief of positief is. Hier kreeg dus ook de in-group kritiek te verduren. Favoriete doelwitten waren socialisten of partijgenoten, het Zelf, Anseele en Paul De Witte.

Met Anseele als doelwit ging het telkens om ironie. De Gentse socialistische voorman werd door tegenstanders verschillende keren beschuldigd. Bij identiteit organisatie zagen we al de beschuldigingen in verband met de aankoop van bloem. In mei 1886 publiceerde het Brusselse blad *Le Progrès* het gerucht als zou Anseele eigenaar zijn van verschillende huizen. Aanhangers pareerden met ironie deze aantijging:

> "*Opdat Anseele zich goed zou vermaken op zijn kasteel, 4,00.*"[934]

Omstreeks eind 1895 en begin 1896 hadden werkgevers een sterk argument tegen de socialisten gevonden. Een aantal van hen waren immers zelf 'patroon'.[935] Een bekend voorbeeld is Van Beveren, begonnen als schilder en later schildersbaas geworden.[936] De reactie van de socialistische aanhang ging ook hier gepaard met ironische uitingen. De steekproef bevat 2 zulke gevallen:

> "*Un fabrikant, 0,25.*"[937]

> "*Van een fabriekant, 1894, 9,20. Id. 1895, 10,36.*"[938]

Hoewel de in-group het doelwit vormt, krijgt de humor hier dankzij de ironie een positieve perceptie. De in-group komt hier dus versterkt uit. Dit kan ook op een andere manier. Zetters associeerden socialisme met licht en mooi weer. Wanneer socialisten buiten komen was het namelijk altijd "schoon weder" (381) of brandde, in contrast met de priester, het licht (617). Tot hier de positieve humor.

Het aandeel negatieve humor is iets groter. Wanneer socialisten de spot drijven met andere socialisten heeft dit in de meerderheid van de gevallen te maken met ofwel huichelarij ofwel domheid. Beide betreffen gedrag dat volgens de zetters niet hoort voor socialisten. Socialisten die toch naar de kerk gingen of hun kinderen naar katholieke scholen stuurden werden in de Strijdpenning bespot:

> *"Opdat de partijgenoot (?) [sic] zijne kinderen uit de dompersscholen zou houden te Gentbrugge, 0,10."*[939]

---

[934] Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3; Zettenbijlage, zet 22.
[935] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen,* p. 251.
[936] Guy Vanschoenbeek, *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*. Antwerpen - Baarn - Gent : Hadewijch - AMSAB, 1995, p. 103.
[937] Vooruit, 21 november 1895, p. 4; Zettenbijlage, zet 956.
[938] Vooruit, 16 januari 1896, p. 4; Zettenbijlage, zet 958.
[939] Vooruit, 15 mei 1891, p. 4; Zettenbijlage, zet 643.

Opnieuw maakt men gebruik van het vraagteken om ironie duidelijk te maken. De toeschrijving 'dom' kwam heel vaak voor wanneer Paul De Witte het doelwit was. In de bespreking van de context vernamen we al zijn status als martelaar op het einde van de jaren 1870 en zijn val in 1896-1897. De humoristische zetten hebben allen met het conflict te maken. Vanaf 1897 verschijnen zetten in de steekproef die naar het conflict verwijzen. De eerste gaat over de zogenaamde zweetateliers (zie bij identiteit organisatie). Later op het jaar spot men met het boek van De Witte. Wijkclub Grétry riep op om elke zaterdagavond het boek voor te lezen (890). De Witte werd ironisch 'Historicus' en waarschijnlijk ook 'Kritikus' genoemd:

> "*Leve Anseele en Van Beveren tot spijt van Historicus, 0.15*."[940]

> "*Kritikus vindt het niet goed dat men aan partijgenooten vraagt: " Welk propagandawerk wilt gij doen?" Men zou zeker moeten zeggen: "Pier of Pol, gij moet dat doen!" Dan zou het wederom tyranie en dwang heeten, T.D., 0,10*."[941]

Opmerkelijk is dat in dezelfde periode zetten verschijnen met een zekere 'Jan den Uil' als doelwit (875, 914, 920, 924, 941 en 946).[942] Duidelijk een bijnaam maar nergens legde men een rechtstreeks verband met Paul De Witte. Ook in de literatuur kwam ik nergens een verwijzing tegen. De inhoud van de zetten wekken echter de indruk dat het weldegelijk om Paul De Witte gaat.

> "*Jan den Uil met al zijn talent heeft goede diensten aan "Vooruit" bewezen, 0,14.*"[943]

De zet hierboven maakt duidelijk dat het om een gekend figuur binnen de Gentse socialistische beweging ging. Waarom men Paul De Witte niet bij naam noemde, heeft misschien te maken met de verschillende processen die De Witte en socialisten elkaar hebben aangespannen in de nasleep van de publicatie van zijn geschiedenis.

Industriëlen uit de Handels- en Nijverheidskring lieten deze unieke kans om *Vooruit* te treffen niet onbenut en hielpen mee het boek te verspreiden.[944] Deze ontwikkeling zien we ook terug in de zetten over Jan den Uil. Blijkbaar ging het gerucht de ronde dat De Witte opnieuw naar de Verenigde Staten zou emigreren:

---

[940] Vooruit, 2 juli 1897, p.4; Zettenbijlage, zet 897.
[941] Vooruit, 2 oktober 1897, p.4; Zettenbijlage, zet 898; Ferdinand Domela Nieuwenhuis had o.m. 'Criticus' als pseudoniem maar omdat ik niet kan inschatten in hoeverrre dit toen en bij Gentse zetters geweten was, heb ik Paul De Witte als doelwit aangeduid. Deze zet komt ook na de zet met 'Historicus', bijgevolg opteerde ik voor de interpretatie die het dichts bij de gewone zetter stond. Zie voor pseudoniem Ger Harmsen, "*Nieuwenhuis, Ferdinand*", In: *BWSA*, 6 (1995), pp. 157-163.
[942] Zie Zettenbijlage, zetten 875, 914, 920, 924, 941, 946.
[943] Vooruit, 16 september 1898, p. 3; Zettenbijlage, zet 914.
[944] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 250-251.

> "*Vooruit komt weeral gevoelig getroffen te worden, 0,10. ' t Is haren beste medewerkers die gaat inschepen naar Amerika, 0,10.Partijgenooten verschrikt niet, want 't is ... Jan den Uil, 0,10. Hewel, fabrikanten, wie gaat sijnen opvolger zijn om onze propaganda voort te zetten ? 0,10. Wij kennen een intelligenter man dan Jan den uil, 0,10. Die zeker is meer invloed op de gentsche werkers te maken, 0,10. Maar eerst en vooral moet gij een contrakt toekennen, 0,10. Dat hij onafzetbaar is gelijk de fransche senateurs, 0,10.*"[945]

De impact van deze affaire was groot en dat komt ook in de zetten naar voren. Tot minstens midden 1899 werd met 'Jan den Uil' gespot en het aandeel van de identiteit socialisme binnen humoristische zetten ligt vanaf 1896 dan ook een stuk hoger dan voordien (zie XI. Bijlage II: Analyse, tabel 3).

3.4.5. Liberalisme

Humor over liberalen was uitsluitend negatief. Meestal hield men het louter bij 'liberalen' als doelwit maar in de zetten vind je ook de verschillende strekkingen terug. Naast louter liberalen krijgen ook de *Liberale Werkersverdediging* en haar organisaties er van langs. Bij specifieke vermeldingen worden doctrinaire en progressistische liberalen elke tweemaal bespot (respectievelijk 607 en 935, en 589 en 760). De liberale volkskring *De Vrijheidsliefde* werd in de eerste zetten al bespot.[946] Het was een organisatie om 'je voeten aan te vegen' (23). Een betere naam, vond men, was *Kruipersliefde* (53).

Wanneer we in tabel 3 de evolutie van de identiteit doorheen de tijd bekijken, valt op dat het liberalisme vooral vanaf 1893 onderwerp van humor was. Dit loopt perfect samen met de oprichting van de *Liberale Werkersverdediging* in hetzelfde jaar. Het overgrote deel van de zetten na 1893 hebben trouwens die organisatie als doelwit. Meestal werd haar huichelarij aangewreven, zoals blijkt uit volgende zet:

> "*Vrienden, wat zoudt gij zeggen van dat blauw dompersbaasken die zijne kinders naar de broerkesscholen zendt om te krijgen, wij zullen hem eens een concert moeten geven van blikken buizen, 0,10. Trie, Trie, Trie, wat zegt ge nu van de rooden, die gij onder het*

[945] Vooruit, 16 september 1898, p. 3; Zettenbijlage, zet 920.
[946] Voor *De Vrijheidsliefde* zie Tom Haeck, "Liberale Werkersverdediging (1893-1917)", In: *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders* , Last Modified Date : 18 juni 2008 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).

> *speekselbakje zoudt willen steken, 0,10. Wat zegt gij nu van de liberalen, zitten zij er nu niet onder, 0,10.*"[947]

Opmerkelijk is het etiket dat personen uit de liberale arbeidersorganisaties kregen. Men noemt ze 'blauwen dompers'. Het woord domper werd aanvankelijk enkel gebruikt voor de antisocialisten. Kennelijk werd men een 'domper' zodra je in het vaarwater van de socialisten zat en arbeiders aan je probeerde te binden. Om een overzicht te behouden maakte men een onderscheid naargelang de politieke kleur. De liberalen werden dus 'blauwe dompers'.

Een ander favoriet thema met betrekking tot de liberalen waren de verkiezingen, meer bepaald de liberale nederlagen. In het jaar 1886 vind je enkele humoruitingen terug (20 en 25). Gekoppeld aan de verkiezingsnederlaag was het verval dat men bij de liberalen meende te bespeuren:

> "*De fiasco van hunnen stoet is een bewijs van het verval der liberale partij, 0,10 Zonder de socialisten kunnen de liberalen geen stoet vormen, 0,10 Liberalen, indien gij het volk niet hadt [sic], moest gij den dodenwagen uitgenoodigd hebben, 0,10 Liberale werklieden, komt naar "Vooruit" daar ligt uwe redding, 0,10.*"[948]

Maar bovenal wordt in de humoristische uitingen vooral de huichelende liberaal bespot. In een aantal gevallen had dit betrekking tot hun levensstijl, zoals hieronder:

> "*Hoe de liberalen werken : Mijnheer in de liberale associatie; madame in de kerk en de jufvrouw in het klooster voor hare... opvoeding, 0,20 Hoe de liberalen trouwen : Eene dochter van eenen rijken liberalen fabriekant, met eenen kalen katholieken edelman, 0,25 De liberalen in hun huis : Mijnheer gaat 's vrijdags naar 't hotel eten omdat mevrouw geen vleesch wil laten gereed doen, 0,20.*"[949]

De liberale pers komt amper in de zetten voor. Eenmaal spotte men met *Het Laatste Nieuws*. Het was een "draaiersblad" dat voor 'loonaftrek' was, bijgevolg niet het lezen waard (922).

[947] Vooruit, 2 juni 1893, p. 4; Zettenbijlage, zet 787.
[948] Vooruit, 25 juni 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 94.
[949] Vooruit, 20 december 1889, p. 3; Zettenbijlage, zet 525.

3.5. Identiteiten met een hoge frequentie

3.5.1. Anarchisme

De anarchistische identiteit speelt sterk in op de actualiteit van het moment. Indien we tabel 3 erbij nemen, is meteen duidelijk dat het jaar 1887 sterk door het anarchisme gekleurd werd. De humor was quasi uitsluitend negatief. Nochtans begon het niet slecht. In 1886 werd nog tweemaal via een soort anarchistische opschepperij positieve humor geuit:

> "*Mijn laatste geld is voor poer, D.D.V., 0,10.*"[950]

> "*En het mijne voor eene dynamiet-kardoes, 0,15.*"[951]

Niettemin is 1887 zowat een rampjaar voor Gentse anarchisten. Dit heeft alles te maken met de affaire rond August Lootens. In de contextbespreking hadden we het al kort over zijn periode bij de Gentse socialisten. De aantijgingen aan het adres van Anseele zorgde uiteraard voor inspiratie in de zetten. Men viel Lootens op alle mogelijke manieren aan. Een jaar voordien had hij zijn café de *Nieuwe Vooruit* geopend.[952] Zo'n 11% van de zetten (zie tabel 8) speelden hierop in door te stellen dat anarchisten dronkaards zijn o.a. via de associatie met zgn. 'zes cents', oftewel borrels:[953]

> "*Met revolutionnairen als in den Opstand en zes cents zoudt gij op veel plaatsen buiten vliegen, 0,10 En waar zijn broere, 0,05 In den Opstand zijn er revolutionnairen (?), 0,05 De twee dozijnen revolutionnairen (?) hebben de dompersklíek met eenige pijpen vermeerderd, 0,05.*"[954]

In dezelfde zet zie je ook de associaties met *De Opstand*, het anarchistisch blad van Lootens, en de 'dompersklíek'. Dat laatste was een beproefde methode. Vijanden van de socialisten werden met andere vijanden geassocieerd. Een anarchist kon zo gelijkgesteld worden met een antisocialist of zelfs klerikalen:

> "*Opstand gij zijt in den smaak der katoenbewerkers niet gevallen, 0,20 Ik vind in den Opstand veel koewachters frazen, 0,20.*"[955]

Dat humor heel metaforisch kan zijn, bewijst volgende zet:

---

[950] Vooruit, 17 juli 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 37.
[951] Vooruit, 17 juli 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 38.
[952] Dit moet ten laatste op 17 juli gebeurd zijn. We kunnen dit preciseren dankzij een zet in de Strijdpenning waarin de het plaatsen van de eerste zet uit het café gevierd wordt. Zie ""Eerste strijdpenning uit den << Nieuwen Vooruit, >> Brugschen steenweg, 0,10; De << Nieuwe Vooruit >> zal wel vergroten, 0,10" in Vooruit, 17 juli 1886, p. 4.
[953] Zie het lemma 'zes' in het Gents Woordenboek.
[954] Vooruit, 1 oktober 1887, p. 4, Zettenbijlage, zet 206.
[955] Vooruit, 1 oktober 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 220; Koewachter is hier een spotnaam voor een pastor die instond voor de zielzorg, m.a.w. de herder van de schapen.

> "*In n. 7 zal het waaien, tot dat de naaimashienen[sic] zullen draaien, 0,15.*[956]"

'N. 7' is het huisnummer van Lootens. De straat waarin hij woonde was de Waaistraat, wat goed uitkomt om de spot te laten rijmen. Dat het spot is, heeft te maken met zijn beroep. De anarchist was namelijk werkzaam bij *Compagnie Singers Naaimachienen* in Brussel, totdat men zijn subversieve ideeën ontdekte.[957]

Bovenop zijn aantijgingen aan het adres van Anseele en zijn uitsluiting, beging Lootens nog een andere zware fout. In diezelfde periode werd hij beschuldigd iemand tijdens een ruzie met een revolver verwond te hebben.[958] Op een spottende wijze schreef De Witte (1898) dat Lootens dacht dat net hij beschoten werd.[959] Hoe het ook zij, in de strijdpenningrubriek zien we heel wat zetten die onrechtstreeks naar het voorval verwijzen. De techniek was wederom het neerhalen van dat waar anarchisten voor bekend stonden: actie en daadkracht, geen woorden maar daden. Favoriet object was de revolver. De anarchisten hadden revolvers van chocolade of waren opgevuld met suiker. Bovendien schenen zij ook last van reuma te hebben:

> "*Met Klaasdag komen de chocolade pistolen om den Opstand te verdedigen, 0,10 Opstand, met 14 dagen op't zand, 0,10 Ik schiet met geen pistool van chocolade, 0,10 Ik zal geen rhumatisme in den arm hebben, 0,10.*"[960]

De reuma verwijst naar de schrik om een wapen te trekken. De arm bleef stijf in de jaszak zitten:

> "*Omdat al gauw het rhumatisme uit zijnen arm zou zijn, 0,10 Dan zal hij zijnen revolver niet meer aan een ander moeten geven in gevaarlijke oogenblikken, 0,10.*"[961]

Anarchisten werd dus daadloosheid verweten. Het proces van Lootens was de kers op de taart. Voor het ongeluk met de revolver werd August Lootens voor het assisenhof gebracht. Bij socialisten bevestigde de anarchist hierbij wederom zijn huichelende karakter. Met de belofte dat hij zich niet meer met politiek zou bezig houden, kreeg hij de

---

[956] Vooruit, 1 oktober 1887, p. 4, Zettenbijlage, zet 222.
[957] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 682.
[958] *Ibid.*, p. 216.
[959] Paul De Witte, *De geschiedenis van Vooruit en de Gentsche socialistische werkersbeweging sedert 1870*. Gent : De Witte, 1898, p. 158. De humoristische stijl kan wijzen op een bevestiging van de reputatie van passieve, daadloze anarchisten.
[960] Vooruit, 1 oktober 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 233.
[961] Vooruit, 1 oktober 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 235.

vrijspraak.[962] Dit was uiteraard niet naar de zin van de zetters in de Strijdpenning. Lootens was een revolverheld die daarbovenop nog eens de steun van het establishment kreeg:

> "*De vrijspraak van den revolverheld ontmaskerd [sic] den haat der bourgeois tegen de zuivere socialistische richting, 0,20*."[963]

Maar liefst 44 van de 50 zetten met de identiteit anarchisme werden aan August Lootens gewijd. De twee positieve zetten, hebben we in het begin van dit stukje al aangehaald. De overige zijn negatief en verspreid over vier verschillende jaren waarin niet echt een lijn te trekken valt.

Een bekend voorval waarbij anarchisten opnieuw hevig in botsing kwamen met de socialisten, zien we in 1894. Ditmaal waren ze geconcentreerd rond het café van de Nederlandse anarchist Jan De Wolf, beter bekend als Amnestie. Hij gaf het blad *De Fakkel* uit maar de verkoop zorgde voor frustraties. Zo werd het blad verkocht tijdens de begrafenis van een bestuurslid van *S.M. Vooruit*. Toen men de verkoper hierop aansprak, ontstond een schermutseling waarbij opnieuw revolverschoten vielen.[964] In de Strijdpenning lees je de frustratie over die 'fakkelmannen':

> "*Waarom moeten den fakkelmannen steeds propaganda maken in onze stoeten en rond onze vergaderingen en nooit bij feesten of vergaderingen van zwarte of blauwe dompers, 0,10*."[965]

3.5.2. Geloof

Humor met de geloofsidentiteit komt behalve in 1891, 1896 en 1900 elk jaar voor (zie tabel 3). De zetten waren allen negatief. Of de humor nu op de in- of out-group sloeg, was niet altijd duidelijk. Van een aantal uitingen werd het doelwit wel vermeld, maar het was niet uit te maken of men het over een eigen groepslid had. Zo werd ook gespot met geloofsrituelen als carnaval of de hostie waarvan we moeilijk kunnen zeggen dat ze tot een groep behoren. Bij de gevallen waar het onderscheid gemaakt kon worden, is de grote meerderheid out-group.

Procentueel gezien waren 1892 en 1895 piekjaren. Het eerste is dat ook volgens absolute cijfers. Toen werd vooral het geloof in het algemeen bespot. Voornamelijk irrationaliteit werd haar toegeschreven:

> "*Wie kan er nog gelooven dat er god bestaat als gij ziet dat men gewijde vaandels kan scheuren!, 0,10*."[966]

---

[962] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 216.
[963] Vooruit, 3 december 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 282.
[964] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, pp. 237-238.
[965] Vooruit, 18 mei 1894, p. 4; Zettenbijlage, zet 808.

Ook aanhangers van kleine geloven werden niet ontzien:

> "*De martelaars van Chicago hebben nog na hun dood voor den gentschen strijdpenning gezorgd, een spiritist, 2,80*."[967]

Over deze zet kan men twijfelen of het al dan niet humor is. Het is echter de enige zet in heel de steekproef (met daarin ook de niet-humoristische zetten) die naar het spiritisme verwijst. Bijgevolg lijken onder de socialisten weinig spiritisten te zitten. Met de kennis dat de socialisten elke link met het bovennatuurlijke afwezen (zie III. 4.2. De Kerk en het geloof) werd dit bijgevolg als humor begrepen.

Het irrationele van het geloof is trouwens een constante over alle jaren. Bijna de helft van de zetten maken hier allusies op. Af en toe gebeurde dit door katholieke beginselen te weerleggen door te wijzen op hun ongeloofwaardigheid, verpakt in humor:

> "*Gods woord: 8. En god noemde het uitspansel hemel. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest. De tweede dag. - 9. En god zeide: dat de wateren van onder den hemel in eene plaats vergaderd worden, en dat het drooge gezien worde! En het was alzoo. - 10. En god noemde het drooge aarde en de vergaderplaats der wateren noemde hij zeëen; en god zag dat het goed was, 0,15 En madam heeft ook gezegd: 'tzal jij goed zijn, 0,10 Zou god niet eerst een putje met zijn vingers in de aarde geschart hebben om het water in te loopen, waarschijnlijk, maar hij heeft dit later niet verteld, en daardoor staat het in den bijbel niet, 0,10*."[968]

Opvallend is dat het vooral vrouwen waren die om hun geloviqheid bespot werden. Zij kregen het etiket 'kwezel' opgeplakt. De humor sloeg voornamelijk op de kwezelarij maar men vond ze ook vuil, huichelend en zoals in de zet hieronder verraders:

> "*Eene fanatieke kwezel uit de Grasfabriek, bestuurster der Congregatie, verraadt haar eigene vrienden, 0,40*."[969]

In zulke gevallen ging het om de in-group.

In de zetten lezen we ook uitingen over de socialistische toe-eigeningen van kerkelijke rituelen. Verbruggen (1991) beklaagde zich in haar artikel over godsdienstbeleving in het Gentse socialisme dat de basis van de partij niet meer aan het

---

[966] Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4; Zettenbijlage, zet 720.
[967] Vooruit, 20 mei 1892, p. 4; Zettenbijlage, zet 684.
[968] Vooruit, 19 juli 1889, p. 4; Zettenbijlage, zet 494; Een even interessant maar veel langer voorbeeld (meer dan 15 gekoppelde zetten!) is te zien in Zettenbijlage zet 850. Daarin wordt de irrationaliteit van het geloof bespot door een aantal heiligen de revue te laten passeren.
[969] Vooruit, 14 november 1895, p. 4; Zettenbijlage, zet 854.

woord kon gelaten worden.[970] De Strijdpenning lijkt hiervoor geschikt maar humor hierover is daarentegen beperkt. Één zet lacht met de hostie. In de Vrije Doop, het socialistisch alternatief voor het Doopsel, maakte men zelf een hostie. De echte versie was namelijk niet goed genoeg. De hostie was slechts een 'ouweltje' van water en bloem terwijl de socialistische versie van chocolade was (72).

Carnaval was een ander doelwit. Dit feest was een aanslag op de mensheid. Carnaval betekende uitspattingen, onzedelijkheid en 'verbeesting'. De verkleedpartij werd 'slonsendag' genoemd. Het aantal carnavalliefhebbers moet echter vrij hoog geweest zijn. Socialisten werden verweten tegen vermaak te zijn. Echte socialisten konden zich daarentegen vermaken buiten carnaval:

> "*Alle begin is moeilijk zo ook de afbreuk van de karnavaldagen onder de naaisters, 0,50 De naaisters hadden meer vermaak den dinsdag op het werk, dan degene die zich in slonsen verkleeden, 0,50 Het is toch geene misdaad n [sic] te vermaken als men jong is, 0,50*."[971]

3.5.3. Katholicisme

Het katholicisme onder Gentse socialisten werd via humor uitsluitend negatief geuit. In de Gentse Strijdpenning werd voor de jaren 1893, 1895, 1897, 1899 en 1900 geen humor gevonden die op deze identiteit betrekking had. In de andere jaren heeft het katholicisme wel een duidelijk aandeel. Procentueel gezien was 1896 een topjaar maar omdat het totale aantal humorzetten slechts 12 stuks bedraagt, kunnen we hier niet veel uit op maken. Bovendien gaat het om niet meer dan 2 zetten. Identiteiten antisocialisme, klasse en socialisme hebben dat jaar evenveel zetten.

Wanneer we 1896 terzijde laten zien we dat het percentage van 1886 het hoogst is. Een van de populaire doelwitten was toen de katholiek in het algemeen. Geliefde etiketten waren 'papen' en 'tsjeef'. Hun toegeschreven eigenschap was onder andere domheid:

> "*Liberalen en papen zijn slimerikken, (?) [sic], 0,10*."[972]

Een ander geliefkoosd doelwit was de krant *De Gentenaar*. Gesticht in 1879 was dit dagblad van kanunnik Verschueren één van de belangrijke katholieke bladen in Gent. De reputatie van het blad was bij socialisten niet al te hoog. Dit heeft vooral te maken met de campagnes van *De Gentenaar* tegen de socialistische beweging in het algemeen en de persoon Anseele in het bijzonder. Blijkbaar hielp het mee de geruchten verspreiden dat de

---

[970] Paule Verbruggen, "Deelalternatieven voor de traditionele godsdienstbeleving in het Gentse socialisme", In: *TvSG*, 17 (1991) 4, p. 33.
[971] Vooruit, 16 februari 1894, p. 4; Zettenbijlage, zet 797.
[972] Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3; Zettenbijlage, zet 24.

socialistische voorman eigenaar was van een aantal huizen. Als straf kreeg het o.a. spot over zich heen. *De Gentenaar* werd dan minachtend 'het Gentenaarken' (4) of 'den leugenaar' genoemd. Tegelijkertijd werden de beschuldigingen ironisch gepareerd:

> "*Bericht aan den "leugenaar" Anseele heeft wederom enclos huizen gekocht; 'kheb er hem mee uit den bazar zien komen, 0,20*."[973]

De meest voorkomende toeschrijving voor *De Gentenaar* was dan ook 'leugen'. In latere jaren zal het blad nog maar een enkele keer in humoristische zetten verschijnen. Het bleef echter altijd een blad onwaardig om te lezen. Het beste wat je kon doen is overstappen naar *Vooruit*. Wanneer dat gebeurde werd dit in de Strijdpenning gevierd:

> "*Wij hebben de Gentenaar een lezer ontnomen, 0,10 Vroeger de Gentenaar en nu Vooruit, 0,05*."[974]

In absolute cijfers is jaar 1887 de koploper. Dit komt ondermeer door de oprichting van de katholieke samenwerkende maatschappij *Volksbelang* in mei 1887. Deze handeling was gericht tegen *S.M. Vooruit* de kern van de Gentse socialistische arbeidersbeweging. Dat deze maatschappij het slachtoffer werd van humor is dan ook niet verwonderlijk. Het geliefkoosde etiket voor *Volksbelang* was 'Volksbedrog':

> "*Ik eet geen brood uit het << Volksbedrog, >> 0,05*."[975]

Het bedrog zat volgens de socialisten in het vermeende apolitieke karakter van de maatschappij. De statuten van het *Volksbelang* verboden uitdrukkelijk de politiek. Maar een van de eerste dingen die de maatschappij moest doen was, "[...] om niet politiek te zijn, zich zeer veel in de politiek mengen".[976] Ook in de Strijdpenning merkte men dit op:

> "*Een welgekende fabriekant heeft zelf de standregelen rondgedeeld der volksbedriegers-maatschappij aan zijne werklieden, 0,20*."[977]

Het bedrog zat volgens de socialisten eveneens in het product. Het brood en de taarten waren slecht. Men was de mening toegedaan dat men met de ingrediënten sjoemelde:

> "*Omdat de taarten van den domper met melk (?) gebakken zijn, 0,07.*"[978]

Opmerkelijk is dat in deze zet het *Volksbelang* de naam 'domper' kreeg. Dit kan op twee zaken wijzen. Enerzijds wist men niet goed van welke strekking (katholiek of antisocialistisch) de maatschappij juist was. Anderzijds is deze zet net een aanwijzing van

---

[973] Vooruit, 15 en 16 mei 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 7.
[974] Vooruit, 1 maart 1889, p. 4; Zettenbijlage, zet 465.
[975] Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 125.
[976] Avanti, *op. cit.*, p. 426.
[977] Vooruit, 7 mei 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 86.
[978] Vooruit, 17 december 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 304.

de toenadering tussen de *Algemeene Bond van werklieden en burgers* en de katholieke maatschappij (zie III.4.6. Antisocialisme). Niettemin hebben we bij de bespreking van de liberalen gezien dat 'domper' voor verschillende strekkingen gebruikt werd. Wanneer men het over katholieken had, gebruikte men wel eens 'paapsche dompers'.[979] Naast bedrog en slecht brood werd het *Volksbelang* de eigenschappen mislukking (229) en dronkenschap (240) toegeschreven.

In hetzelfde jaar zien we spot over katholieke werkmanskringen opduiken. Meer bepaald de lokalen van die kringen. Men noemde ze 'luizenkelders'. Aanvankelijk schreef men dit etiket voluit, maar wellicht zijn hiermee problemen ontstaan want na de derde zet houdt het op:

> "*Maandag in de precessie, donderdag zwarte krawat en zaterdag gepakt, een lid van de l..kelder, 0,10.*"[980]

Tot slot delen we nog mee dat huichelarij naast mislukking, bedrog en leugen één van de meest gekozen toeschrijvingen was. Alle humoristische zetten over katholieken sloegen trouwens op de out-group en waren negatief.

3.5.4. Establishment

Humor over het establishment kwam in alle jaren behalve 1896 voor. Procentueel gezien was 1898 het topjaar. Jules Vandenpeereboom was toen het vaakst gekozen doelwit. In het laatste decennium van de 19de eeuw bekleedde hij verschillende ministerportefeuilles. Tussen 1884 en 1899 was hij minister van spoorwegen, post en telegrafie. In 1896 voegde hij er het ministerie van oorlog aan toe. Op het einde van de 19de eeuw werd Vandenpeereboom nog heel even premier. Zijn regering hield het in 1899 nog geen 6 maanden vol.[981]

Wat vaak in de zetten terugkomt, is de associatie van slavendrijver met Vandenpeereboom:

> "*Eenige slaven van Peereboom, 0,90.*"[982]

Waarom of voor welk ministerie is niet zo duidelijk. Omdat in hetzelfde jaar ook tweemaal met de loting wordt gespot, kunnen we misschien besluiten dat het om het oorlogsministerie gaat. Dit wordt enigszins bevestigd door zetten uit andere jaren over Vandenpeereboom. De eerste associatie met slavernij komt pas in 1897 voor (901).

---

[979] Vooruit, 19 mei 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 341.
[980] Vooruit, 27 augustus 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 148.
[981] "Jules Vandenpeereboom (1843-1917)", In: *ODIS-DATABASE INTERMEDIARY STRUCTURES FLANDERS*, Last Modified Date : 5 november 2003 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).
[982] Vooruit, 15 april 1898, p. 4; Zettenbijlage, zet 908.

Vandenpeereboom moet kennelijk geen populair regeringslid geweest zijn. Naast de verschillende zetten over hem, werd slechts één andere zet over een minister opgemerkt:

> "*Leve de rust, A, Beernaert, 0,10*."[983]

Deze zet is een imitatie van eerste minister August Beernaert (regering 1884-1894). Het is een kritiek op een beslissing om in 1886 een betogingsverbod in te stellen. Een aantal zetten handelen wel over de regering in zijn geheel (489, 660 en 931). Terug bij Vandenbeereboom merken we dat voor zowat elk van zijn ministerportefeuille een humoristische zet te vinden valt (post: 834; spoorwegen: 496 en 851).

Uit de zetten blijkt dat volksvertegenwoordigers geen socialistische vrienden waren. Onder andere Léon Vanderkindere (782 en 783), August Huyshauwer (826) en Joseph Hoyois (928) kregen een specifieke vermelding. De rijke volksvertegenwoordigers waren huichelaars, lui en slapers. Wat hen ook verweten werd, is de houding tegenover het stemrecht:

> "*De paljassen uit de Kamer zullen Algemeen Stemrecht geven of ..., 0,50*."[984]

Niet toevallig kwam de combinatie volksvertegenwoordigers – Algemeen Stemrecht vooral in het jaar 1893 voor. Op 28 februari van dat jaar besprak de Kamer het kiessysteem en verschillende wijzigingsvoorstellen waaronder ook het voorstel voor algemeen stemrecht van de progressist Paul Janson. Maar Janson was bereid om zijn voorstel af te zwakken tot een meervoudig stemrecht, wat in de Kamer ook gebeurde. Vrijwel over het hele land gingen socialisten hierop in staking.[985] De houding van Janson werd echter voordien al in een zet van 14 oktober 1892 bekritiseerd:

> "*Janson heeft n.16 vergeten: Kazakdraaiers verdienen ook geen kiesrecht, 0,10 Wij zullen nog al leeren van de progressisten, 0,10 En toch is Janson een volks....hater, 0,10 De vrijmaking der arbeidende klasse moet het werk der arbeiders zelven zijn, 0,10*."[986]

Het geloof in de goede uitkomst van zijn wetsvoorstel was dus al tijd zoek. De toeschrijving van volkshater viel ook Woeste te beurt. Tegenover Anseele stelde hij weinig voor:

---

[983] Vooruit, 15 maart 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 3.
[984] Vooruit, 3 maart 1893, p. 4; Zettenbijlage, zet 728.
[985] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, pp. 697-701.
[986] Vooruit, 14 oktober 1892, p. 4; Zettenbijlage, zet 760.

> "*Wij zijn verheugd dat E. Anseele nu de eerste staat op de lijst der volksvertegenwoordigers als volksvriend en Woeste met zijn str... gezicht als volkshater de laatste, 0,30.*"[987]

Een aantal burgemeesters mogen genieten van hun aanwezigheid in de humoristische zetten (Brugge: 393; Eeklo: 429; Oudenberg: 628). Vaak heeft het te maken met een verbod op een betoging of stoet. De Gentse burgemeester is het vaakst slachtoffer van humor. Een aantal zetten over hem zijn geconcentreerd in het najaar van 1890. Qua verkiezingen is het in Gent dan een drukke periode. Tussen september en december van dat jaar werden verkiezingen voor de werk- en nijverheidsraad, gemeente en werkrechtersraad gehouden.[988] Lippens sprak toen een verbod op socialistische propaganda uit:

> "*Trots het verbod van den tyran Lippens, zullen wij nog meer propagande maken, id., 0,51.*"[989]

De burgemeester was een tiran (610), een tsaar (622) en koppig (623). Burgemeester Buls van Brussel kwam iets positiever uit de bus:

> "*Wat groot verschil tussen Buls en Lippens, maar door Algemeen Stemrecht zullen al die gasten door 't ontwikkeld volk weggekuischt worden, wagon 5454, 0,87.*"[990]

Deze zet werd trouwens geschreven na de manifestatie voor het Algemeen Stemrecht van 10 augustus te Brussel. Het was ook de dag waarop de *Eed van Sint-Gillis* gezworen werd, het moment van de sociaal-democratische wending van de B.W.P. Achttien jaar na datum was Avanti nog altijd lyrisch over de gebeurtenissen van die dag.[991]

Het rechtssysteem werd door socialisten als onrechtvaardig beschouwd. De vele processen die *S.M. Vooruit*, de krant *Vooruit* en socialistische voormannen aangesmeerd kregen, hebben dit idee enkel maar gevoed. De identificatie van het gerecht als klassenjustitie onderging tussen 1886 en 1900 geen verandering. Het gevoel van onrechtvaardigheid begon in de zetten met het proces-Anseele. Misdadigers als Vandersmissen bleven toen vrij rondlopen (zie VI.3.4.1. Militarisme).

---

[987] Vooruit, 19 augustus 1898 , p. 3; Zettenbijlage, zet 911.
[988] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 37.
[989] Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4; Zettenbijlage, zet 611.
[990] Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3; Zettenbijlage, zet 584.
[991] Avanti, *op. cit.*, pp. 486-487.

Op het einde van het decennium wordt *Vooruit* opnieuw met verschillende processen geconfronteerd. In 1899 verschenen hierover verschillende zetten zoals deze hieronder:

> "*Het schijnt dat moeder Themis haaren blinddoek afgedaan heeft en den weegschaal langs den eenen kant doorsloeg toen Vooruit voor haar verscheen, op die manier kunnen zulke vonnissen verstaan worden, atelier Carels, 2,00. Hoe meer processen men Vooruit aandoet, hoe meer kluiten wij zullen geven, atelier Carels, 2,47.*"[992]

Een jaar later werd de socialistische beweging opgeschrikt door een dode onder stakende dokwerkers. Het conflict ontstond toen de dokwerkers een productiecoöperatie voor het lossen van schepen hadden opgericht. Toen de dokbazen dit wilden omzeilen met arbeiders uit het platteland, ontstond een schermutseling waarbij een zekere Jan De Cock doodgeschoten en twee anderen verwond werden. De nasleep ervan lezen we in volgende zet:

> "*De bazen worden vrijgesproken; de dokwerkers veroordeeld. Neen, er is geen klassengerecht, P.D.V., 0,15.*"[993]

De bitterheid in dit stukje sarcasme verwoordt hoe het met de dokwerkers is afgelopen. Hoewel ze de strijd om het werk in de haven gewonnen hadden, kregen veertig van hen een veroordeling. Ook de twee gewonden Pol De Verreman en Frans Cogh (door de schermutselingen blind geworden) kregen elk zes maanden.[994]

Het topjaar in absolute cijfers was 1887. Het is ook het jaar waarin de politie, een beschermer van de gevestigde orde, het frequentst voorkomt. Populaire toeschrijvingen waren geweld en dronkenschap. Een illustratie:

> "*Hoe is het met de zatte-pinne van buiten de Overpoort, is hij nog sabelman, 0,10.*"[995]

Het etiket bij uitstek is 'pinne' of 'pinnen'. Volgens het Gents Woordenboek is dit woord een synoniem voor agent.[996] Aanvankelijk leek deze term altijd een spottende betekenis te hebben. Bovendien komt in de zetten ook het gewone 'politie' voor. Maar de term 'pin' heeft toch een meer neutralere betekenis, zoals hieronder enkele voorbeelden:

---

[992] Vooruit, 3 februari 1899, p. 4; Zettenbijlage, zet 932.
[993] Vooruit, 3 augustus 1900, p. 3; Zettenbijlage, zet 964.
[994] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen.*, p. 269.
[995] Vooruit, 5 november 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 267.
[996] Zie het lemma agent in het Gents Woordenboek.

"*Vierde storting van eenige pinnen der Dampoort, 0,75*."[997]

"*Van eenige pinnen der Dampoort, 0,03*."[998]

"*Eenige pinnen der Dampoort, 0,72*."[999]

Omdat ze telkens in dezelfde vorm en gedurende langere tijd in de rubriek kwamen, kan van ironie geen sprake zijn. Opletten is dus de boodschap. Door in de zetten aandacht te hebben voor de handelingen van de politie, kon ik vermeende humorzetten onderscheiden. Het is opvallend dat de politie na 1892 geen doelwit van humor meer is. De neutrale zetten hierboven zijn van 1894. Dit wijst op een continuïteit van de term 'pin' maar bovenal zegt dit iets over een verbetering in de relatie tussen politie en socialisten.

De relatie was voordien bijzonder negatief. De politie werd telkens met geweld geassocieerd. Bovendien leek ze op te treden als beschermer van de antisocialisten:

"*De dompers staan in goede betrekking met de pinnen, 0,10*."[1000]

Ook de rijkswacht, de andere beschermer van de gevestigde orde, werd hiervan beschuldigd. Hun naamgeving bleef meestal beperkt tot 'gendarm'. Eenmaal heeft een zet het over het hoofddeksel van de rijkswacht, dat spottend een 'harenmuts' werd genoemd (816). Onnodig te zeggen dat alle humor over het establishment negatief was.

3.5.5. Klerikalisme

Met het klerikalisme hebben we opnieuw een uitsluitend negatieve identiteit. De humor over geestelijken is geconcentreerd in drie jaren: 1886, 1888 en 1889. Waarom net in die jaren is niet zo duidelijk. De andere jaren hebben vergelijkbare thema's. De slachtoffers werden meestal niet gepreciseerd maar uit de zetten is af te leiden dat het kerkelijke ambtenaren betrof.

Wanneer naam of rang ter sprake komen zie je dat de humorslachtoffers terug te vinden zijn in elk rang van de katholieke kerkelijke hiërarchie. Geestelijken die het dichtst bij de gewone man en vrouw in de straat stonden (pastoor, onderkoster, priester, ...), zijn sterker aanwezig. Een aantal zetten hebben het ook over hoogwaardigheidsbeklеders. Bisschop Hendrik-Karel Lambrecht mocht na zijn aanstelling meteen naar de hel (363).[1001] De paus kreeg de bijnaam 'roomschen beer' (430) of noemde men gewoon 'la papo' (802). Ondanks zijn fanatieke strijd tegen socialisten, werd bisschop Stillemans niet in een humoristische zet teruggevonden.

---

[997] Vooruit, 16 februari 1894, p. 4.
[998] Vooruit, 16 maart 1894, p. 4.
[999] Vooruit, 23 april 1894, p. 4.
[1000] Vooruit, 24 september 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 190.
[1001] Hendrik-Karel (Henri) Lambrecht werd op 17 juni 1888 bisschop van Gent. Zie Ludo Collin, "Lambrecht, Henri", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1774-1775.

Voor identiteit klerikalisme had men ook een favoriet etiket: paap en al zijn afleidingen:

> "*Nu bestaat de wet op dronkenschap voor't volk, 0,05 Maar niet voor de papen, 0,05 Want den 9 september kwam op de Meulesteedschen steenweg een pater die zoo zat was dat hij achter viel, 0,15*."[1002]

De associatie met dronkenschap kwam, ondanks de potentiële verleiding van de miswijn, weinig voor. Het frequentst was de associatie met huichelarij:

> "*Ouders houdt uwe kinderen uit den biechtstoel, heirnnert u de vragen die de priesters u in uwen jongen tijd deden en gij zult weten waarom, 0,20*."[1003]

Geestelijken hielden zich zelf niet aan de normen en waarden die ze aan andere oplegden. Ze overtraden ook hun eigen regels. Zetters verweten hun huichelende inconsequentie door te spotten met 'blootpoters' die in de winter toch schoenen droegen[1004] of door te wijzen op de weelde en rijkdom van bisschoppen terwijl "priesters aan de hongerlijders de verduldigheid aanprediken"(422). Indien god nogmaals een zoon naar de wereld zou zenden, zouden de geestelijken hem zeker kruisigen (547). Een kwart van de humorzetten over kerkelijke ambtenaren handelt over deze 'huichelaars' (zie tabel 8).

Zondigen op het celibaat kan je ook als huichelen beschouwen. Maar de zetten die over onkuisheid – de tweede belangrijke toeschrijving – spreken, richten zich meer op het seksuele aspect. Toen de Brusselse burgemeester in 1888 de opdracht gaf om de prostitutie in zijn stad in kaart te brengen, merkte iemand op dat men ook eens in kloosters zou moeten kijken. Want daar "woekeren" de "vuile broerkens" (367). Het biechten was voor de pastoor een uitstekende gelegenheid om vanuit zijn "biechtkot" naar vrouwen te kijken (394). Het gespreksonderwerp tijdens de biecht was niet altijd kuis. "Dikke, ongehuwde paters" hadden het over zaken die ze volgens socialisten niet in het openbaar zouden herhalen, en zeker niet uitgeven in de vorm van een catechismus met vragen en antwoorden uit de biecht (822). In één zet werd zelfs gealludeerd op pedofilie:

> "*'t Was wat deftiger, paapuilen, 0,10 Dan in uwe krochten, 0,10 Waar de jonge meisjes met den pastoor "verdikt den boom" spelen, 0,10 Bericht aan wie het aangaat, 0,10*."[1005]

[1002] Vooruit, 24 september 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 179.
[1003] Vooruit, 24 september 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 200.
[1004] Blootpoters = baarvoeter; spotnaam gegeven aan een ongeschoeiden geestelijke (Gents Woordenboek); Zettenbijlage, zet 252.
[1005] Vooruit, 14 december 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 427.

Het loopspel 'verdikt den boom' krijgt hier een heel andere betekenis.[1006] Een zet vatte het onkuis gedrag van klerikalen mooi samen: "Onder ons paapkens vindt men veel Rodins, maar geene Gabriels, 0,15."[1007]

De leugen regeert onder de geestelijken. De houding van de Kerk tegenover socialisten was allerminst positief. Alle middelen ter bestrijding van het socialisme werden gebruikt. Volgens de zetters was de leugen een vaak ingezet instrument. De kerk was een 'kuip' waarin socialisten voor moordenaars werden uitgescholden (782). De preekstoel werd omgevormd tot 'leugenstoel' (439). De laatste veel voorkomende toeschrijving aan geestelijkheden is 'slecht' of slechtheid. Paters waren gewoon vuil (432) en slecht (434). Onderkosters waren onwaardig scapuliers te dragen. Indien ze dat ondanks hun huichelende karakter toch deden, zag men ze als "koopman in valse schapuliers" (192).

Met de uiterlijke kenmerken van de kerkelijke ambtenaren werd eveneens gespot. De kale kruin was typisch (495). De klederdracht werd met de geestelijken vereenzelfigd. Het waren 'zwartrokken' (o.a. 69 en 435). Tot slot, als socialisten zichzelf met mooi weer associeerden, kreeg de Ander het slechte weer:

> "*Het is toch wonderbaar, de papencavalcade moest op Akkergem uitgaan en de hemelsche sluizen werden opengezet, voor de rooden is het heel het omgekeerde, 0,10*."[1008]

De regen tijdens een kerkelijke stoet was wellicht een teken van god.

3.5.6. Klasse

De identiteit klasse is in elk jaar goed vertegenwoordigd. Het heeft nooit een humoraandeel van minder dan 10%. Naast socialisme is klasse de enige identiteit met een hoog aantal zetten over de in-group (136x). Het negatieve komt hier opnieuw duidelijk aan de oppervlakte. Slechts 7 zetten hebben een positieve connotatie. Dit betekent dat de humoruitingen heel wat leden van de eigen groep bekritiseren.

Wanneer we in de identiteit een onderscheid maken tussen in- en out-group komen volgende doelwitten naar de oppervlakte. Voor de in-group zijn dat voornamelijk verklikkers, het Zelf, de Ander en arbeiders. Bij de out-group zien we fabrikanten, de burgerij, meestergasten en aanverwanten, de Ander, huisbazen, dokters en enkele kapitalisten. Omdat niet altijd duidelijk was tot welke strekking of groep het doelwit behoorde, gebruikte ik 'Zelf' en 'Ander' wanneer het duidelijk om de klasse identiteit ging. Deze doelwitten liggen verspreid over de verschillende jaren

[1006] Zie het lemma boom in Gents Woordenboek.
[1007] Vooruit, 18 december 1891, p. 4; Zettenbijlage, zet 665.
[1008] Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4; Zettenbijlage, zet 501.

3.5.6.1. In-group

Wanneer we de in-group bekijken valt meteen het hoge aantal zetten op waarbij de humor op de zetter zelf slaat. Men gaf zichzelf etiketten als 'kanailje' en alle soorten samenstellingen met 'slaven':

> "*Een fabriekslaaf, 0,10*."[1009]

Ook 'labers' of 'labbers' kwam voor. Ze wijzen allen op een negatief zelfbeeld. Het Zelf is vuil, gemeen en slaafs. Men kan zich bij het voorbeeld afvragen in hoeverre het hier nog over humor gaat. Maar uit de bespreking van identiteit en humor (zie II.3.5. Etnische humor) bleek dat de aanwezigheid van zelfspot wijst op een instabiele identiteit. Negatieve humor kan bovendien de in-group versterken. Het wijst op een gedeelde sociale situatie.

Zoals gezegd kregen zetten zonder duidelijk doelwit de identiteit klasse en het kenmerk in-group indien dit te onderscheiden was. Redenen om humor over die zogenaamde Ander te uiten zijn nogal uiteenlopend waardoor er moeilijk een lijn in te trekken valt. De toeschrijvingen putten daarentegen uit een reservoir dat ondertussen bekend in de oren moet klinken. De Ander is vooral een huichelaar:

> "*Werklieden, opgepast, 0,10 Hij werkt met zijne schoenen en gaat met kloefen naar huis, 0,10*."[1010]

Verklikkers zijn een volgend belangrijk doelwit voor de in-group. Het fenomeen van verklikkingen onder socialisten is opmerkelijk maar gekend in de literatuur. Onder meer De Weerdt (1972) heeft het hier over in haar werk over de Belgische socialisten.[1011] Het waren ook niet altijd de minste die hieraan meededen. Volgens De Weerdt klikten onder andere Karel De Boos en zelfs Paul De Witte aan de politie. Dit mag vreemd lijken maar men mag niet vergeten dat de overheid constant informanten binnen de socialistische beweging zocht. Indien ze geen informant hadden, probeerde men te infiltreren zoals bij het *Groot Complot*, dat in 1889 in de openbaring kwam.[1012] De Staatsveiligheid had zich in de *Parti Socialiste Républicain* geïnfiltreerd, de in augustus 1887 afgescheurde B.W.P.-afdelingen rond Alfred Defuisseaux. Êén van de infiltranten, Léon Pourbaix had tijdens een algemene staking in Châtelet de gespannen situatie met enkele dynamietstaven opgeblazen. In Gent was men bevreesd eveneens geïnfiltreerd te zijn. Een zet waarschuwt hiervoor:

> "*Gaan wij in Gent eene nieuwe uitgave hebben van het groot complot zoo als in Henegeouwen? 0,10 Men heeft reeds een soort*

[1009] Vooruit, 20 december 1889, p. 3; Zettenbijlage, zet 538.
[1010] Vooruit, 2 november 1888, p. 3; Zettenbijlage, zet 410.
[1011] Denise De Weerdt, *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880*. Antwerpen : Stichting Camille Huysmans, 1972, pp. 160-162.
[1012] Gita Deneckere, *Sire, het volk mort*, p. 684.

> *Pourbaix gevonden, 0,10 Die laffe personnagie voerde in de vergaderingen der werkeloozen ook een hevige taal en spoorde eenieder aan om zich te wapenen, 0,10 Werklieden opgepast dat het hem in Gent ook tegen deze vuige lafaards keere en tegen degene die deze vuile personaadjes betalen, 0,20*."[1013]

Wanneer men het over verklikkers had, gebruikte men meestal de Franse term 'mouchard'. Het woordgebruik bij zetten over verklikkers is heel negatief. Een verklikker komt niet goed uit zijn woorden (89), is traag van geest en beweging (162), is laf en dik (187), en dwaas en kaal (218). Een mouchard wordt niet graag bestempeld en zeker niet ontdekt als een verklikker. Hun aanwezigheid in de Strijdpenning was natuurlijk niet naar hun zin:

> "*De man is op zijn paard gesprongen, 0,15 Als hij in den strijdpenning stond als vuiltonge, 0,15 Mouchard moogt ge hem niet verwijten, 0,15 Want hij zou durven bijten, 0,15 Maar we zullen in tijds een rondeken doen, 0,15 En een muilband kopen om hem aan te doen, 0,15*."[1014]

Vanschoenbeek (1992) merkte op dat anarchisten met 'moucharderij' werden geassocieerd.[1015] Hoewel zetters 'mouchard' op alle verklikkers – anarchist of niet – toepasten, kom je hierover in de Strijdpenning inderdaad zetten tegen. Wanneer Lootens en aanhangers uit de beweging stapten, vierde men de verdwijning van "al die mouchards" (216).

Hoewel men vanuit de redactie niet wou dat "werklieden op werklieden" schimpten (zie IV.14.3. De ideale zet), vinden we hierover heel wat humorzetten terug. In eerste instantie zijn de werknemers van het *Volksbelang* slachtoffer. Omdat men de Volksbelang-werknemers als werknemer aanvalt, kregen ze de identiteit klasse. Zij konden eventueel ook als spot met katholieken begrepen worden maar het primaire doelwit van de humor in die zetten was hun werk. Want in tegenstelling tot Vooruit-werknemers zitten ze lui te wezen of zijn het baantjesjager die het werk aangenomen hebben zonder passie voor het project (258).

Onderkruipers kregen ook een veeg uit de pan. Als 'loonbedervers' ondermijnden ze het loon van anderen. Maar echt kwaad mocht je er niet op worden "want zij weten niet wat zij doen" (97). Hoewel men met onderkruipers ironisch medelijden had, zit achter de humor enigszins een waarheid. Loonbedervers waren namelijk slachtoffers van het

[1013] Vooruit, 30 december 1892, p. 3; Zettenbijlage, zet 772.
[1014] Vooruit, 14 november 1895, p. 4; Zettenbijlage, zet 855.
[1015] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 216, fn. 184.

systeem. Onderkruipers werd "de laatste korst brood" ontnomen en aansluiten of verenigen in een vakbond was volgens een zetter de enige oplossing (511).

In de bespreking van de Ander in eigen rangen, hadden we het over de 'vreemde' arbeiders in Gent (zie III.4.8. De Ander in de in-group). Zij kwamen vooral uit het hinterland van Gent. De verhouding met Gentse fabrieksarbeiders liep stroef. Zetten over de plattelandsmigranten plakken hun het etiket 'boer' op. Het lijkt in eerste instantie moeilijk om een onderscheid te maken tussen een geïmmigreerde plattelander en een 'echte' boer. Maar de humoristische zetten komen ten eerste allen uit Gent. Ten tweede is tussen de lijntjes te lezen dat het ofwel om inwoners van Gent gaat ofwel om arbeiders werkzaam in een Gentse fabriek.

Vrouwelijke migranten kregen de term 'boerinne' opgeplakt (243). Bovendien worden ze passief afgespiegeld:

> "*Twee partijgenoten die een boer met zijnen Tjane op den loop gehad hebben naar de Dampoort, om den stoet van den luizenkelder te zien, 0,10.*"[1016]

> "*Omdat de boer zijn muile niet meer zou laten hangen, 0,25 Als zijne vrouw medegaat, 0,25*."[1017]

'Tjane' is een onschuldige, goedhartige vrouw die op sleeptouw wordt genomen door haar man, de boer. De zet weerspiegelt hier ook de gelovige immigrant.

3.5.6.2. Out-group

. Van de out-group bespreken we hier de drie frequentste doelwitten, nl. de fabrikant, de burgerij en de meestergast. Waarom werd met fabrikanten gespot? Een aantal zetten hebben het over uitbuiting. De fabrikant krijgt het etiket 'uitbuiter van 't werkvolk' (451) of gewoon uitbuiter (541). De fabrieksbaas van *La Lys* kreeg de bijnaam oppervogel (507 en 579). Wanneer een fabrikant kwam te sterven, reageerde men ironisch smalend in de Strijdpenning:

> "*Helaas, hij is niet meer, hij beminde het volk en bijzonderlijk de vrouwen, voor het stoffelijk welzijn van het volk stichtte hij zijne fabriek waar hij op lang en ongezond werk millioenen won, die hij in zijn zak stak, 0,15 Voor het zedelijk en verstandelijk welzijn van het volk stichtte hij kringen, waar men leerde genever drinken, den slonsen dag verheerlijken en god als den bijzondersten, 0,10*."[1018]

[1016] Vooruit, 23 mei 1890, pp. 3-4; Zettenbijlage, zet 561.
[1017] Vooruit, 1 februari 1895, p. 4; Zettenbijlage, zet 841.
[1018] Vooruit, 18 maart 1892, p. 4, Zettenbijlage, zet 677.

Gezien de datum van de zet, 18 maart 1892, gaat het om Jan Casier de Hemptinne, gestorven op 11 maart 1892.[1019] Hij stichtte bovendien in 1878 de werkmanskring *'t Heilig Kerst* (zie III.4.5. Katholieken) waarvan in de zet sprake. De associatie met alcohol was ook in andere zetten te zien. In de zet hieronder gaat het deze keer om de fabrikant zelf:

> "*In de Midauwe is een baas die tegen deuren vecht, 0,10; Hij kan anders niet, 0,10; Niet begrepen, 0,10; Hij trekt zijn broek zoo hoog, 0,10.*"[1020]

Daarnaast zijn fabrieksbazen lui (419), stout (750), laf (784) en hebzuchtig (955). Naast Jan Casier kwam ook Karel de Hemptinne in de humorzetten terecht. In een samengestelde zet wordt hij bespot om zijn luiheid en slecht gekuiste "gemakken" (535).

De burgerij is eveneens een populair doelwit. Wat we bij liberalen al zagen wordt ook de burgerij toegeschreven, nl. een huichelende levensstijl (937). Zetters bespotten de burgerij ook nog om hun hersenloos gedrag waarbij ze zelf niet meer nadenken maar enkel volgen wat de pers hun voorschrijft (960). Opmerkelijk zijn volgende zetten:

> "*Een burger riep, weg met "Vooruit" en eenige partijgenooten antwoordden: weg met de zwarte krawatten; of hij zweeg, dien paljas, 0,50.*"[1021]

> "*Al die eenen hoed koopt heeft recht op eenen zwarten krawat, 0,10.*"[1022]

Hier zien we de associatie van de burgerij (burger, hoed) met 'zwarte krawatten'. In eerste instantie leek dit een spotnaam voor hun klederdracht te zijn, voor het dragen van dassen. Maar volgens het Gents Woordenboek betekent 'zwarte krawat' sodomiet of homosexueel.[1023] Mogen we er vanuit gaan dat via 'zwarte krawat' gespot werd met dandy's? Zetters associeerden de term ook nog met oneerlijke burgers (39) en een pastoor. De zet over de pastoor laat uitschijnen dat 'zwarte krawat' eerder in de seksuele sfeer begrepen moet worden:

> "*Ik heb dien pastoor gezien, 0,06 Ik wist niet dat het een zwarte krawat was, 0,10.*"[1024]

[1019] "Jean Casier de Hemptinne (1820-1892)", In *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders*, Last Modified Date : 24 april 2008 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).
[1020] Vooruit, 6 november 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 56.
[1021] Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p 4; Zettenbijlage, zet 26.
[1022] Vooruit, 23 mei 1890, pp. 3-4; Zettenbijlage, zet 555.
[1023] Zie het lemma krawat: 3. Zwarte -, sodomiet, homosexueel. Nergens werd een andere betekenis gevonden.
[1024] Vooruit, 1 oktober 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 231.

Er is ook nog de mogelijkheid dat het woord 'zwarte krawat' zowel een spotnaam voor de burgerij als een term voor seksualiteit was. Het wordt echter vooral toegepast op de burgerij.

Humor over de hoedendracht van de burgerij is een bekend fenomeen. In 1887 is deze zet te vinden:

> "*<< Chapeau buse >> op de personen die in <<Vooruit >>komen mag er niets te zeggen vallen, hoort, kinder-vrijer, 0,10 Als gij nog in << Vooruit >> komt Jantje-looze, zal de uitgang langs het venster zijn, 0,10*."[1025]

Dit individu identificeert men naast hoge hoed of 'chapeau buse' kennelijk ook nog met pedofilie. Het dragen van een hoed werd onder socialisten niet geapprecieerd. Volgens Wedman (1998) wantrouwden socialisten iedereen met een hoed. Tegen de eeuwwisseling kwam de hoed echter als klederdracht onder arbeiders opzetten.[1026] Die ontwikkeling stemt overeen met de bevindingen van Verbruggen (1992) over de stijl van arbeiders op socialistische hoogdagen (zie III.4.2. De Kerk en het geloof). Niettemin laat onderstaande zet uit 1899 zien dat niet iedereen hiermee opgetogen was:

> "*Hij heeft zich een hoogere hoed gekocht, 0,10 Om naar de wedstrijd van Antwerpen te gaan, 0,10 Nadien was hij te duur en droeg hem terug, 0,10*."[1027]

De laatste groep die we hier behandelen zijn mensen die een positie net boven de arbeider bekleedden, nl. meestersgasten en aanverwanten. Onmiddellijk vallen twee zaken op. Ten eerste maakten zowel ondermeesters als meesteressen gebruik van geweld. Zetters verwezen hier metaforisch naar als dat de ondermeester "gaarne stokvisch eet", een humoristische term voor stokslagen.[1028]

Het tweede opvallend element is de associatie van meestergast met perversiteit. Van de 15 zetten waarin met een meestergast of ondermeester wordt gespot, beschuldigt men in 3 ervan het doelwit van pedofilie of vrouwenmishandeling (356, 550 en 576). In het geval van pedofilie sprak men van 'broerkenszonde'.[1029] Naast pedofilie klaagde men eveneens de passieve reactie van verantwoordelijken aan: "In plaats van hem te knippen [aanhouden] liet men hem maar wippen, omdat er uit de pensioenskas niets zou slippen" (550).

[1025] Vooruit, 27 augustus 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 135.
[1026] Homme Wedman, "Hoeden en petten. Socialisme en burgerlijke cultuur in Nederland," In: AERTS, Remieg en TE VELDE, Henk (red.). *Over Nederlandse burgerlijke cultuur vanaf de* middeleeuwen. Kampen – Kok Agora, 1998, pp. 233-234.
[1027] Vooruit, 22 september 1899, p. 3; Zettenbijlage, zet 949.
[1028] Vooruit, 21 april 1888, p. 4; Zettenbijlage, zet 338. Zie het lemma stokvisch in WNT
[1029] Zie het lemma broerkeszonde = pederastie (Gents Woordenboek)

Uit de zetten blijkt dat meesterknechten graag misbruik van hun macht maakten. Wanneer men zo iemand fysiek aanpakte, plaatste men een verslag in de Strijdpenning:

> "*Omdat de lange meesterknecht uit de Lys, eene goede rammeling gehad heeft, 0,10. Omdat hij den naasten keer niet meer zou proberen muizen te vangen achter de kas, 0,10. Omdat een meisje in zijne oogen niet wilde kijken kreeg zij 30 centiemen boete, maar het zat er rap op, 0,10.*"[1030]

In zulke situaties wordt de vrouw passief voorgesteld. Een zet maakte het als volgt duidelijk: "Meesterknecht zijn en misbruik maken van uw ambt en van de onkunde der vrouw is lafheid, 0,10" (356).

3.5.7. Antisocialisme

De laatste identiteit, het antisocialisme, heeft dus de hoogste frequentie. In elk jaar is de antisocialistische identiteit vertegenwoordigd. Vanaf 1887 is het in de zetten dominant tot en met 1893. Enkel in 1889 moet het klasse laten voorgaan. Daarna is de identiteit nog sterk aanwezig maar minder dominant.

Dit komt overeen met de institutionele ontwikkeling van de antisocialisten. De eerste zet die we onder deze identiteit kunnen plaatsen, verscheen in de rubriek op zes november 1886. Toevallig of niet de dag waarop het eerste nummer van *De Lichtstraal* verscheen,[1031] dat meteen warm onthaald werd:

> "*Wij wenschen de "Lichtstraal," het doodgeboren kind, eene goede reis, 0,15.*"[1032]

Uit de productiecontext kunnen we afleiden dat een zet onmogelijk de dag zelf nog in de rubriek kon geraken. Maar het verschijnen van nieuwe bladen werd wel op voorhand aangekondigd zodat de zetter van de publicatiedatum kennis kan gehad hebben. Niettemin betekent deze zet de start van een hele reeks.

Wanneer zetters hun doelwit niet nader omschrijven en spotten met antisocialisten in het algemeen hebben ze één woord ter beschikking: domper. Het woord 'domper' betekent volgens het Gents Woordenboek 'schimpnaam voor een katholiek'.[1033] In het alledaags taalgebruik draagt het woord meerdere betekenissen in zich. De liberalen kregen vanaf de stichting van de *Liberale Werkersverdediging* het etiket 'blauwe domper' (zie VI.3.4.5. Liberalisme). Het katholieke *Volksbelang* en de katholieken kregen af en toe ook

[1030] Vooruit, 18 juli 1890, p. 4; Zettenbijlage, zet 576.
[1031] E. Voordeckers, *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914).* Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, pp. 332-333.
[1032] Vooruit, 6 november 1886, p. 4; Zettenbijlage, zet 55.
[1033] Zie het lemma domper in het Gents Woordenboek.

de naam 'domper' of 'paapsche domper' (zie VI.3.5.3. Katholicisme). Maar uit de zetten blijkt duidelijk dat het woord voornamelijk voor de antisocialisten werd gereserveerd. We kunnen hier zeker van zijn doordat de eerste zet met het woord 'domper' in onze steekproef (dus de 27537 records) pas op 5 maart 1887 te zien is terwijl zetters in het jaar 1886 al op verschillende katholieke doelwitten gemikt hebben zonder 'domper' te gebruiken. *De Gentenaar* werd 'leugenaarken', *De Lichtstraal* werd het 'Dompersblad'. Laten we met de antisocialistische pers beginnen.

De Lichtstraal verscheen tot medio 1891 toen het *Het Volk* de plaats innam. Populaire namen voor het blad zijn dompersblad, De Domper of Kaarsendomper. Het jaar 1887 was naast een antisocialistisch ook een anarchistisch jaar. Een aantal keer stelde men *De Lichtstraal* met *De Opstand* gelijk (zie ook VI.3.5.1. Anarchisme). Het geloof in de slaagkansen van het blad was onder de zetters niet groot. Het liep op zijn laatste poten (307) en zou dra verkrimpen tot een feuilleton (257). Dat was volgens hen ook niet te verwonderen als men zag hoe het blad werd opgesteld:

> "*Men zegt dat met de vacantie der bewaarscholen er verscheidene nieuwe opstellers voor den << Kissendomper >> aangeworven zijn, 0,10 Het zijn al de eerste prijzen der bewaarschool, 0,10 Geen wonder dus dat dit dompersblad zoo flink is opgesteld en zooveel abonnenten per kilo, 0,10.*"[1034]

De Lichstraal participeerde in de campagnes tegen de volksapotheken van *Vooruit*. In humoristische zetten bedankt men de houding van het blad door ze te associëren met stank. "Nijpt uwen neus toe, lezers", was het devies in een zet die *De Lichtstraal* aanpakte.[1035] Iemand uit de entourage van het blad kreeg de bijnaam 'Argus':

> "*Argus vraagt ondersteuning voor zijn dompersblad, 0,10.*"[1036]

De persoon wordt bovendien samen met 'Pol de Koppenjager' (waarover we het bij de middenstand al gehad hebben) geassocieerd dus wellicht moeten we hem (of haar) in de Algemeene Bond voor Werklieden en Burgers situeren.

In het jaar 1891 werd *Het Volk* het orgaan van de *Antisocialistische Werkliedenbond*. Het etiket 'domper' of 'Dompersblad' raakte evenwel uit de mode. Slechts tweemaal kreeg *Het Volk* deze naam (658 en 764). Na 1892 kwam het niet meer in de zetten voor. Dit heeft wellicht te maken met het verschijnen van *De Domper*, het blad van Gustaaf Eylenbosch, de rechterhand van Arthur Verhaegen.[1037] Hij gaf het blad, dat zich

---

[1034] Vooruit, 27 augustus 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 144.
[1035] Vooruit, 1 oktober 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 242.
[1036] Vooruit, 5 november 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 270.
[1037] Carl Strikwerda, *A house divided : catholics, socialists, and Flemish nationalists in nineteenth-century Belgium*. Lanham (Md.) : Rowman and Littlefield, 1997, p. 230.

door bijtende illustraties op de voorpagina kenmerkte, tussen 1891-1892 uit.[1038] Dit is een geslaagde toepassing van humor om kritiek en spot te pareren. Een antisocialistisch blad eigent zich haar eigen spotnaam toe, waardoor tegenstanders dit niet meer kunnen gebruiken. Dit is meteen ook de reden waarom we ons niet kunnen vergissen tussen *De Domper* en *Het Volk.*

De zetters hielden het bijgevolg op '*Het Volkje*' (837), '*Volkje*' (885), '*Het paapsche Volk'* (648) , 'snullenblad' (945) of 'bedriegersblad':

> "*Laf gespuis, gij die in uw bedriegersblad Het Volk een edel volkskind wilt doen doorgaan als een hond, 0,05. Houdt eens of morgen uw hoofd vast, 0,03. Kort gebroekte lafaard, 0,10.*"[1039]

Deze zet vat de toeschrijvingen van *Het Volk* samen. Het blad kreeg de associaties lasterlijk, leugen, laf, flauwekul, vuil, katholiek en dom.

Antisocialistische kopstukken kwamen ook aan bod. Leon Bruggeman, stichter en tot 1892 voorzitter van de antisocialistische *Katoenbewerkersbond,*[1040] kreeg consequent de naam 'Brutus':

> "*Brutus, gij durft zeggen dat uwe maatschappij Recht en plicht is, 0,20 Neen, jongen, z'is van loonbedervers en onderkruipers, 0,20.*"[1041]

In het Gentse taalgebruik betekent dit een 'dik man' (of kind). [1042] Zijn *Katoenbewerkersbond* met het motto *Recht en Plicht* was een doorn in het oog.[1043] Het ledenbestand bestond enkel uit onderkruipers en huichelaars. Net als bij *De Lichtstraal* waren de zetters overtuigd van de nakende mislukking:

> "*Brutus en zijn vriend, eene mossel en een struik, 0,10 Zij durven ronduit bekennen dat zij zoo weinig leden krijgen, 0,10 Wel Brutus, wie zou er in eene maatschappij willen gaan van loonbedervers en kruipers, 0,20 Dat durft op eerlijke werklieden schimpen en moesten zij ten toon staan in eenen bazar, 0,10 Er zou heel zeker niet veel volk komen naar komen, 0,10.*"[1044]

[1038] E. Voordeckers, *op. cit.*, pp. 152-153.
[1039] Vooruit, 16 september 1898, p. 3; Zettenbijlage, zet 923.
[1040] "Leon Bruggeman (1836-1911)", In: *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders*, Last Modified Date : 5 november 2003 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).
[1041] Vooruit, 29 oktober 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 262.
[1042] Zie het lemma Brutus in het Gents Woordenboek.
[1043] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 143.
[1044] Vooruit, 5 november 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 275.

Advocaat Herman de Baets, uit de entourage van Verhaegen, vergeleek het socialisme als een horloge zonder veer. "Dan is hij een hoofd zonder hersens", was de reactie in de Strijdpenning (594). Grote man Verhaegen was dan weer een 'paraplu':

> "[...] *De lijdenskelk is vol, daarom zullen wij voor niets terugschrikken, zelfs ten koste van ons bloed, tot het veroveren van ons recht; dan opgepast dompers, Rich., 0,25 Paraplu, uwe ongelukkige volgelingen zijn felle Jannen, niet waar! Wij hebben het zondag gezien. Het oogenblik nadert waarop gij van uw eigen volk zult afgeranseld worden, want zij beginnen uwe loensche trekken te begrijpen, Rich., 0,25* [...]"[1045]

Dankzij Jan De Maeyer weten we dat hij door liberalen 'mijnheer' paraplu genoemd werd, [1046] waardoor we mogen veronderstellen dat een aantal zetters dit hebben overgenomen. Met Verhaegen wordt niet vaak expliciet gespot. Slechts in een zestal zetten is hij het doelwit van humor (699, 715, 718, 748, 756 en 777).

De *Antisocialistische Werkliedenbond* lijkt geen onderwerp van humor geweest te zijn. Geen enkele zet met een verwijzing naar de bond kon ontdekt worden. Wellicht school het achter een aantal van de vele 'dompers'. Haar voorloper, de *Algemeene Bond voor Werklieden en Burgers*, kreeg de naam 'Knielersbond' (79 en 140). Een subtiele humoristische verwijzing naar antisocialisten is volgende zet:

> "*Het huishouden had eens, op zettersmestdag, zijn huis verloren; het was gedompeld tot in een straatje waar men het maanlicht in volle glans (?) kon genieten, het was dan juist volle maan, 0,10 Doch bij het zien der maan, zonk het huishouden op de knieën waardoor het de volle maan in het aangezicht << kreeg,>> in de naam des vaders, en des zoons en des geestes, amen, 0,10*."[1047]

Het 'huishouden' is hier een metafoor voor de antisocialisten. Hun leuze was namelijk "Vaderland, eigendom en huisgezin".[1048]

Tot hier de humor over specifieke personen en instellingen. De antisocialisten werden echter hoofdzakelijk als één groep beschouwd. De woorden dompers, kaarsendompers, dompersklieken, ... zijn goed voor tweederde van alle zetten over antisocialisten. Amper vier humoristische zetten spreken over 'anti-socialisten' (zetten 650, 753, 806 en 822). Is dit een teken dat het woord 'domper' een synoniem is voor

---

[1045] Vooruit, 29 juli 1892, p. 4; Zettenbijlage, zet 715.
[1046] Jan De Maeyer, "Arthur Verhaegen, 1847 - 1917. De rode baron. K.U.Leuven, 1994, promotor: E. Lamberts," In: *BTNG*, 25 (1994-1995) 1-2, p. 262.
[1047] Vooruit, 24 september 1887, p.4; Zettenbijlage, zet 174.
[1048] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 144

'antisocialist'? Met andere woorden, is het woord op zich onvoldoende om spottend te zijn? Mijns inziens moeten we het niet zover drijven. Ten eerste, socialisten leefden niet in een socialistisch vacuüm. Men wist bijgevolg wat de connotatie van 'domper' inhield. Ten tweede, het woord 'antisocialist' moet voor een socialist ongeveer hetzelfde geweest zijn als 'antichrist' voor een christen, een taboewoord dat men best niet uitspreekt. Ten derde en wellicht het belangrijkste, aartsvijanden worden zelden bij naam genoemd. Meestal gebruikt men een metafoor of een omschrijving. Voor antisocialisten was dit de spotnaam 'domper'.

Antisocialisten worden in humoristische zetten met alle mogelijke negatieve eigenschappen beschreven. Dé antisocialist is laf, verachtelijk, gedoemd tot mislukken, een huichelaar en een verrader en zeker geen redder van de arbeider:

> "*Lagere zielen dan de kaarsendompers zijn er niet te vinden, 0,05 Zij praten altijd van werkman en worden als geheime politie betaald om het werkvolk tegen te werken, 0,05 't Is toch curieus, men bekommert (t) zich maar om 's werkers lot daar waar de socialisten sterk zijn, wat farceurs, 0,05 De keersendompersklіek meent het waarlijk goed met de werklieden ... om hen te foppen, 0,05*."[1049]

"Achter het masker van het anti-socialisme is de strijd der kerk tegen het socialisme verscholen", moet een algemeen verspreide gedacht zijn onder socialisten (650). Antisocialisten waren de slaaf van zowat elke andere tegenstander. Ze heulden met liberalen (90), katholieken (118 en 147) en de burgerij (127). Bovendien kregen ze steeds bescherming van de politie (102, 103, 171 en 190). Naast verklikken (106) was ook gelovig zijn een specialiteit (112 en 132). Deze eigenschappen komen doorheen de hele periode naar boven.

3.6. Evolutie 1886-1900

Dit stuk evalueert de besprekingen per identiteit. Met de analysebevindingen proberen we de identiteiten en de toeschrijvingen van de zetters en hun Ander te construeren. Dit doen we chronologisch zodat een eventuele evolutie zichtbaar wordt. Het cijfermateriaal komt andermaal uit de tabellen in de bijlage.

Vlak voor de start van de Strijdpenning in de krant *Vooruit* (februari 1886) liep de staking in de Grasfabriek ten einde. Maar door de stakingen in Wallonië en later op het jaar in Gent, en de vervolging van Anseele kwam de rust niet meteen terug. De Strijdpenning weerspiegelt dit onrustig klimaat. De drie frequentste identiteiten zijn in aflopende

[1049] Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4; Zettenbijlage, zet 129.

volgorde klasse (burgerij), katholicisme (*De Gentenaar*) en establishment (politie, rijkswacht en justitie). De toeschrijvingen weerspiegelen dit. De Ander was dat jaar voornamelijk homoseksueel, een huichelaar en leugenaar. Daarnaast schreef men de Ander domheid, hebzucht en klassenjustitie toe.

Het jaar daarop wordt overheerst door het antisocialisme. Op de tweede en derde plaats staan anarchisme en klasse ongeveer op een gelijke hoogte. Dit heeft alles te maken met de start van een concurrerende arbeidersbeweging en de gebeurtenissen rond August Lootens. Augustus tot en met oktober zijn vruchtbare maanden voor humorzetten. Dompers en revolverhelden kleuren het jaar. Ditmaal vertonen de toeschrijvingen een duidelijke hiërarchie. De Ander was bovenal een huichelaar. Daarna dom en laf. Bovendien was bij de Ander drank en mislukking aanwezig.

In 1888 is het anarchisme volledig verdwenen. Het jaar is vrij rustig te noemen. Geen grote gebeurtenissen of verkiezingen. Wel blijft het antisocialisme de Gentse zetters beroeren. Klerikalisme is de tweede grootste identiteit. Het altijd sluimerende antiklerikalisme kreeg door de aanstelling van de nieuwe bisschop Hendrik-Karel Lambrecht dat jaar een opstoot. Heel wat zetten spotten met de ceremonie en rituelen die hierbij gepaard gingen (358, 363, 378, 385 en 422). Klasse bezet de derde plaats. Huichelarij steekt boven de andere toeschrijvingen uit. Op een afstand hangen laf, slaafs, dom, dronkenschap en leugen op gelijke hoogte. 1888 was ook het jaar waarin onkuisheid een rol speelde.

Deze drie identiteiten domineren in omgekeerde volgorde het jaar 1889. Fabrikanten en onderkruipers vertegenwoordiger de identiteit klasse. Bij de andere twee is het doelwit immer papen en dompers. Dominante toeschrijvingen voor de Ander waren op 1) huichelarij, 2) dom, 3) laf en 4) irrationaliteit en verraad.

Het jaar daarop zijn antiklerikalistische zetten bijna volledig verdwenen. Dit terwijl bisschop Stillemans op 27 januari 1890 werd ingewijd.[1050] Nog een tijd na de aanstelling van Lambrecht kwam spot over hem voor. Waarschijnlijk ligt de oorzaak deels in de toenemende agitatie. In augustus betoogde men voor het A.S. en in de volgende maanden vond telkens een verkiezing plaats. Antisocialisme en klasse maken bijna de helft van de zetten uit. Bij agitatie hoort ook politie en burgemeester Lippens. Zij vertegenwoordigen het establishment dat de top drie vervolledigt. Het huichelende karakter van de Ander is nog steeds goed voor de eerste plaats. Daarna volgen dom, dronkenschap en vuil.

De oprichting van de *Antisocialistische Werkliedenbond* in december 1890 heeft zijn effect in 1891. Net als in 1887 zorgt de institutionele ontwikkeling van de antisocialisten voor een stijgend aantal humorzetten. In hetzelfde jaar verscheen bovendien

[1050] Ludo Collin, "Stillemans, Antoine", In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 2867-2868.

het centenblad *Het Volk*, een geliefkoosd doelwit. Klasse is goed voor 23% van de zetten. Haar doelwitten liggen verspreid over bazen, kapitalisten en het zelf. Het establishment bezet de derde plaats en levert de toeschrijvingen geweld en onderdrukking. Dit jaar kent echter een gevoelige daling in het aantal zetten. Via Bijlage II. Analyse, grafiek 1 stellen we vast dat 1891 voor zowel humoristische zetten als alle zetten uit de steekproef een dal vormt tussen het voorgaande en volgende jaar. Het lage aantal zetten zorgt evenwel niet voor een verandering in de hiërarchie van de toeschrijvingen. Op 1) huichelarij, 2) laf en 3 slaafs.

In 1892 komt het aantal terug boven de honderd te liggen. Antisocialisme en klasse vullen samen 60% van de zetten. Nu zien we ook Arthur Verhaegen als humordoelwit opduiken. 1892 is tevens het enige jaar waar de geloofsidentiteit in de top drie komt te staan. Uit de zetten valt niet onmiddellijk een oorzaak te achterhalen. Onnodig te zeggen dat huichelarij aan de top staat. Andere veel voorkomende toeschrijvingen waren dom, laf, vuil en ruzie.

Na 1892 daalt het aantal zetten opnieuw drastisch. Omdat 1891 ook een scherpe val kende, kan men niet a priori stellen dat de verstarring van de Strijdpenning pas na 1892 gebeurde. De antisocialistische opstoot heeft mogelijkerwijs voor een heropleving van de rubriek gezorgd maar nadien stuikte het terug ineen. De oorzaak is vooralsnog onbekend maar misschien is die eerder in 1891 dan in 1893 te vinden. Hoe dan ook, dit zorgt waarschijnlijk voor een vertekening van de verhouding tussen identiteiten.

De top wordt wel nog door de klassieke identiteiten vertegenwoordigd. Antisocialisme is opnieuw nummer één. Daarna volgen op gelijke hoogte klasse en nieuwkomer liberalisme. De intrede van deze laatste identiteit is te verklaren door de oprichting van de *Liberale Werkersverdediging*. De stakingen van mei 1893 komen niet letterlijk aan bod. De identiteit klasse handelt wel over fabrikanten en uitbuiters, maar dit is een algemeen thema doorheen de onderzoeksperiode. Het opstekende antiklerikalisme dat Vanschoenbeek (1992) meent te bespeuren, wordt niet in humoristische zetten weerspiegeld.[1051] Wederom heeft het lage aantal zetten geen invloed op de dominantie van de toeschrijving huichelarij. De leugenachtige Ander volgt op een afstand.

In 1894 zien we de geestelijke stand daarentegen terug in de top drie opduiken. Dit heeft wellicht met de parlementsverkiezingen met AM.S. van oktober te maken. Op één en drie staan klasse en antisocialisme. Vanaf dat jaar zien we het antisocialisme in humoristische zetten dalen. De alomtegenwoordig van de late jaren 1880 en vroege jaren 1890 is verdwenen. Mislukking is dat jaar een vaak toegeschreven kenmerk van de Ander, die overigens een huichelaar blijft.

[1051] Guy Vanschoenbeek, *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*, p. 235.

In het najaar van 1895 krijgt Gent te maken met tal van stakingen. Hoewel klasse de frequentste identiteit is, komen de stakingen niet tot uiting in de zetten. De meeste klasse-zetten zijn uit het voorjaar. Hun doelwitten zijn gediversifieerd. De spot met Vandenpeereboom zorgt voor een sterkere aanwezigheid van het establishment. De antisocialisten vervolledigen de top drie. 1895 is het eerste jaar in een lange reeks waarbij huichelarij niet boven de andere uitsteekt. Het moet de leiding delen met dom, dronkenschap en verraad.

Met slechts 12 zetten is 1896 het dieptepunt. Bijgevolg zijn de krachtsverhoudingen vertekend. Antisocialisme, klasse, katholicisme en socialisme hebben elk 2 zetten. Nochtans hadden de gebeurtenissen rond Jan Samijn een goede aanleiding voor humor kunnen vormen.[1052] Ontslagen na de grote stakingsgolf van einde 1895 bedreigde hij zijn werkgever uit *La Lys* met een pistool. Uiteindelijk raakte hijzelf door een schot gewond. In juni kreeg hij 10 jaar gevangenisstraf. Maar met dit voorval werd niet gespot. De identiteit katholicisme gaat in beide gevallen om Charles Woeste en aanhangers (862 en 864). Het jaar kende blijkbaar weinig huichelaars want geen enkele zet maakte hier een allusie op. Domheid nam de eerste plaats over, gevolgd door afgunst, kaalheid en onkuisheid.

De brand van *Vooruit* en de uitsluiting van Paul De Witte overheersen de zetten in 1897. In aflopende volgorde vullen antisocialisme, klasse en socialisme de humoristische zetten. Dit werkt ook nog in 1898 door. In dat jaar vertegenwoordigt het establishment wel de meeste zetten, gevolg door socialisme, klasse en antisocialisme. Vandenpeereboom is opnieuw kop van jut. Het jaar daarop speelt de klassenjustitie *Vooruit* parten. Het establishment deelt dan de tweede plaats met het antisocialisme. Op één staat klasse, zonder echt een aanleiding te hebben. Traditionele doelwitten als het Zelf, burgerij en fabrikant komen aan bod. De toeschrijvingen zijn voor 1897 en 1898 ongeveer hetzelfde. Laster neemt twee jaar de koppositie. In 1898 is daarentegen geen huichelarij te bespeuren. Het jaar daarop zie we het terug op de eerste plaats. De processen tegen *Vooruit* zorgen dat verraad, klassenjustitie en leugen veelvuldig toegeschreven werden.

Het laatste jaar van onze onderzoeksperiode, 1900, kenmerkt zich opnieuw door een grote stakingsgolf die een maand aanhield.[1053] Mogelijk heeft dit een weerslag op de Strijdpenning gehad. Met 18 zetten is het op één na laatste aantal. De helft neemt klasse voor zijn rekening. De beroepsidentiteit heeft 3 zetten en staat hierdoor op de tweede plaats. Een algemeen beeld is hierdoor moeilijk te trekken. Hetzelfde geldt voor de toeschrijvingen. Onderdrukking, klassenjustitie, huichelarij, dwang, hebzucht en luiheid kregen elk 1 vermelding.

[1052] *Ibid.*, p. 246.
[1053] *Ibid.*, p. 268.

4. Conclusie: Constructie van identiteit, via humor 1886-1900

Nu volgt een antwoord op de eerste vraagstelling: welke identiteiten kunnen uit de rubriek gehaald worden? We zijn aanbeland bij de eigenlijke constructie van de identiteiten en toeschrijvingen aan de Ander van de zetter in de Gentse Strijdpenning tussen 1886 en 1900 (Deze zijn ook in grafieken gegoten, zie XI. Bijlage II: Analyse, grafiek 4 en grafiek 5). Het bepalen van de Ander zegt meteen iets over het Zelf.

De Ander was in eerste instantie de antisocialist. Ontstaan in 1886 en in 1890 openlijk 'antisocialistisch' is deze arbeidersbeweging de doorn in het oog van de socialistische arbeidersbeweging. Dat men zo hevig tegen de antisocialist kampte heeft enerzijds met de concurrentiestrijd te maken. Men viste beide in dezelfde vijver en keek naar elkaars ontwikkelingen. De antisocialisten kopieerden heel wat van de socialisten qua verenigingen, pers tot uiteindelijk ook een samenwerkende maatschappij en de Strijdpenning. Anderzijds laat deze strijd net hun naburigheid zien. Antisocialisten waren ook arbeiders, die in dezelfde fabrieken gingen werken en in de dezelfde buurten woonden. De socialist voelde zich verraden door haar eigen klasse. Hoewel de antisocialisten zich met het blad *De Domper* hun spotnaam probeerden toe te eigenen, bleef het vastgeplakt aan de antisocialist. *Het Volk* was er wel van verlost. Het anti-antisocialisme zwakte evenwel naar het einde van de 19de eeuw af.

Ten tweede was de zetter sterk bepaald door zijn sociale klasse. De Ander waren de fabrikanten, de burgerij en de meestergasten. Die laatste maakten bovendien fysiek misbruik van hun macht. Maar ook de eigen in-group kreeg spot te verduren. Dit zijn pogingen om subversieve ideeën en gedragingen buiten de groep te houden. Een arbeider moest zich als arbeider gedragen en dat betekende onder meer dat je niet klikte en de lonen niet ondermijnde. Het hoge aantal zelfspot wijst op een negatief zelfbeeld dat algemeen gedeeld wordt.

Het antiklerikalisme volgt al op enige afstand van de vorige maar is de derde grote categorie. Het verschil met de geloofsidentiteit wijst op grotere afkeer van de vertegenwoordigers van de Kerk dan van het geloof zelf. Vooral het huichelende karakter werd onder vuur genomen. Geestelijken lieten uitschijnen dat men de arbeider ging helpen, maar hielden ze door sociale controle in het onderwijs en in de biechtstoel onder de knoet. Bovendien voldeden ze zelf niet aan hun eigen normen en waarden. Onkuisheid is een frequente toeschrijving, net als leugen en slechtheid.

De gevestigde orde deed niets om de levensomstandigheden te verbeteren. De zetters waren anti-establishment. Men vertrouwde geen enkele vertegenwoordiger van het officiële gezag. De regering, volksvertegenwoordigers, burgemeesters en justitie onderdrukten de klasse van de arbeiders met processen, betogingsverboden en blokkering van het Algemeen Stemrecht. De repressie van het establishment zorgt voor een harde

confrontatie met politie en rijkswacht. De zetters ervaren hun als gewelddadig en kwistig met alcohol. De directe repressie lijkt naarmate de eeuwwisseling nadert af te nemen.

Hoewel de Belgische politiek gedomineerd wordt door het katholicisme, storen de zetters zich vooral aan de katholieke pogingen om enerzijds de socialistische beweging te ondermijnen, en anderzijds zelf arbeiders aan te trekken. De oprichting van de broodmaatschappij *Het Volksbelang* was een duidelijke aanval. De katholieken zijn bijgevolg huichelaars die sympathie voor de arbeider voorwenden.

Het geloof werd sterk gecontesteerd. Hoe kon god bestaan als hij de arbeiders in hun miserie liet staan? Geloven is getuigen van irrationaliteit. Kwezels in de in-group werden bestraft maar dit wijst meteen op een toelating om te geloven. Zolang je niet overdreef was het goed. Bijgevolg kunnen we niet spreken van een atheïstisch gedachtegoed. Het verlies in het geloof vloeide voort uit het besef van sociale ongelijkheid.

De zetters waren zeer tegen het anarchisme gekant. De affaire-Lootens heeft het voor anarchisten helemaal verbrod. Nochtans verbleven na de zaak nog anarchisten te Gent. Hoewel de zetters de anarchisten alle mogelijke negatieve eigenschappen toeschreven, is het beter om te stellen dat de reactie vooral gericht was tegen in-groupleden die zich tegen de eigen groep hadden gekeerd. Zulk gedrag was onaanvaardbaar. Net als bij de antisocialisten is de hevigheid te wijten aan de erkenning dat eigen groepsleden de groep hebben verraden. Het anarchisme voor 1886 werd niet bestudeerd maar uit de zetten valt af te leiden dat de contestatie niet al te groot was. Nadat Lootens de misstap beging, werd 'anarchisme' voor de zetters synoniem met schietgrage lastpakken die een grote mond hebben maar uiteindelijk toch een vaatdoek blijven.

Het antiliberalisme bij de zetters vloeit voort uit de ongeloofwaardigheid van hun acties. Aanvankelijk bespot vanwege hun verkiezingsnederlagen weet men na verloop van tijd niet goed wat met de liberalen aan te vangen. De interne strijd in de liberale partij zorgt voor een toenadering tussen progressisten en socialisten. Aan de andere kant heulen een aantal liberalen met de *Algemeene Bond voor Werklieden en Burgers*. Bovendien zijn het fabrikanten of horen ze tot de burgerij, die om haar huichelende levensstijl (vader liberaal, moeder katholiek en dochter in het klooster) gewantrouwd wordt. Progressisten laten hun hypocriete karakter zien wanneer ze hun voorstel voor algemeen stemrecht afzwakken. Met de oprichting van de *Liberale Werkersverdediging* laat men de maskers vallen. Liberalen zijn dompers, blauwe dompers. Zodra men een niet-socialistische arbeidersorganisatie opricht, is men een domper. Het vermeende socialistische alleenrecht krijgt hierdoor meer concurrentie. En meer concurrentie betekent meer spot aan het adres van de Ander.

De socialistische identiteit komt pas bij bedreiging tot uiting. Dit zien we in 1886 bij de geruchtenmolen rond Anseele en op het einde van de 19de eeuw bij de affaire-De

Witte en haar consequenties. Ironie was een beproefde methode om de in-group te handhaven. Hierdoor bevat de socialistische identiteit enkele van de weinige positieve zetten. Een tweede bedreiging vormden huichelende socialisten. Zij maakten zich schuldig aan onsocialistisch gedrag, zoals onderkruiperij. Dit toont eens te meer de verscheidenheid onder socialisten.

Het antiroyalisme koppelde men vaak aan het antimilitarisme. De ironie was nooit ver weg in antiroyalistische zetten. Met een socialist had de koning een goede soldaat. Geestelijken werden naar de hel gewenst. Het royalistisch equivalent was Congo. De koning mocht daar ten allen tijden naar toe gaan. Leopold II was de verpersoonlijking van hebzucht. Humor trof overigens niet enkel hem maar ook andere leden van het koningshuis, zoals koningin Marie-Henriette en neef prins Albert. Het antiroyalisme was dus meer dan anti-Leopold II.

De afgunst van de middenstand werd met spot onthaald. Zoals uit de contextbespreking van de Ander bleek (zie III.4.7. Middenstand), haalt ook de zetter de middenstand vooral in relatie tot organisaties van socialisten aan. De volksapotheken zijn hier een voorbeeld van.

Het antimilitarisme van de zetter volgt voor een groot deel uit de onlusten van 1886. Luitenant-generaal Vandersmissen verpersoonlijkte het antimilitarisme. Een paar uitingen over de legercatering terzijde gelaten, houdt het lotingsysteem de andere zetten in beroering.

De overige identiteiten zijn te sporadisch om te bepalen in welk opzicht het een pro- of anti-identiteit is. Identiteiten als beroep, gender, straat, wijk/gebuurte dienden als metafoor voor andere identiteiten. In enkele zetten waren verschillen tussen gender merkbaar. Vrouwen nam men op sleeptouw en spot met gelovigen bleken vooral kwezels te zijn. De anonimiteit van zetters verbergt eveneens hun leeftijd. Hierdoor is potentiële spot met leeftijdsverschillen quasi onvindbaar. Daarentegen is het aantal zetten die expliciet naar leeftijd verwijzen te laag om te spreken van een conflict, althans in de Strijdpenning. Identiteiten natie, Frans en flamingantisme tonen een zekere link met elkaar. Hun aantal is echter te laag om het etiket pro of anti op te plakken. Bovendien vloeien de negatieve uitingen vaak voort uit een antipathie tegenover Franstalige, Vlaamsgezinde liberalen. Daarnaast moet een identiteit aanleiding hebben om geuit te worden. De humoristische zetten kwamen allen uit Gent waarvan de zetters amper buiten de stad gingen.

Gekoppeld aan de identiteiten zijn de normen en waarden die men ze toeschreef. Terwijl de identiteiten vooral zeggen wie de zetters als de Ander zien, kan via de toeschrijvingen achterhaald worden welke normen en waarden heersten of zouden moeten heersen onder socialisten. Dit kan eigenlijk vrij kort verteld worden. De normen en

waarden aan de Ander toegeschreven, zijn namelijk normen en waarden die voor het Zelf verboden waren. Het omgekeerde moest dus toegejuicht worden. Opmerkelijk maar tegelijk niet onlogisch is hun overeenkomst met de 7 hoofdzonden van de katholieke kerk. Hovaardij, afgunst, hebtzucht, onkuisheid, gulzigheid ... zijn allen thema's die uit de christelijke moraal komen. In hoeverre ze deze waarden internaliseerden is hier niet uit op te maken. Chronologisch en per identiteit werden ze al uitvoerig besproken. Hier overlopen we enkel de voornaamste (zie XI. Bijlage II: Analyse, grafiek 5 voor een lijst van 48 toeschrijvingen).

Huichelen is de meest berispte toeschrijving. Meer dan 17% van de humoristische zetten maakten hier een allusie op. Het anders voordoen werd bijzonder kwalijk genomen. Hieraan gerelateerd zijn lafheid, verraad en leugen. De socialist mag geen verraad plegen en moet altijd de waarheid vertellen. Wie zich uit angst anders voordoet, kon beter een ander spel spelen. Liever strijden dan vluchten. Dit wijst mijns inziens op een onstabiele omgeving waarin enerzijds gelijken toch niet tot de in-group behoren. Arbeiders hoorden socialistisch te zijn, maar concurrentie lag op de loer. Anderzijds waren de groepsgrenzen niet waterdicht. Men kon 'gemakkelijk' overlopen naar een andere groep.

Je gaf best blijk van enige intelligentie want domheid was de tweede afgekeurde norm. Mensen die niet aan de verwachtingen voldeden waren dom. Het valt op dat de toeschrijving 'dom' hoog scoort bij de identiteiten klasse en antisocialisme. Bij klasse wint de in-group het met 11-4 van de out-group. Zoals gezegd, antisocialisten waren zowat de meeste naburige ander. Bijgevolg is domheid vooral een probleem van de in-group. Herinner nog de richtlijn voor de ideale zet:

> *"Persoonlijke zetten op Mestdag niet geplaatst, Wij herhalen het: de strijdp. mag niet worden gebruikt om werklieden op werklieden te laten schimpen, maar om elkander te onderwijzen en aan te moedigen in den strijd. Wie deze voorwaarden niet wil nakomen, houde zijne centen voor zich, Red., 0,35."*[1054]

Volksverheffing was ook in de Strijdpenning een belangrijk punt.

Hoewel hun aandeel in identiteiten te klein was om vermeld te worden, komt spot met lichamelijke kenmerken van de Ander nog vrij frequent voor. Grote neuzen waren niet geliefd. Wanneer kale en dikke mensen zich niet conform de sociale logica gedroegen, werd dit via hun lichamelijke kenmerken afgestraft. Men mocht ook te lang of te klein zijn. Wie zich incongruent gedroeg, werd via een lichamelijke incogruentie bespot.

[1054] Vooruit, 21 april 1888, p. 4

Tot slot, onnodig te zeggen dat de ideale socialist niet bestaat of bestond. Iedereen bezondigt wel eens aan hun eigen ideaal. Maar dat ze een belangrijke rol speelden in het leven van de zetter, staat buiten kijf.

VII.Algemene conclusie en suggesties

1. Evaluatie van de methode

Is de doelstelling bereikt? Is humor een geschikte toegang tot de constructie van identiteit? Het antwoord is ja, maar.

Via humor hebben we inderdaad toegang tot de *innermost assumptions* van de mens. Humor verraadt wie we zijn en hoe we over anderen denken. Door geen gebruik te maken van moppenboekjes, cartoons, satirische kranten en dergelijke meer, konden we zeker zijn dat de geanalyseerde identiteiten weldegelijk onder de mensen leefden. De analysresultaten bevestigen deze unieke toegang. Zetters spotten met Leopold II en Jules Vandenpeereboom, met onderkruipers en antisocialisten. Humor speelt kort op de bal. Grote gebeurtenissen hebben een grote impact op het alledaagse leven. Maar bovenal kenmerkt dat alledaagse leven zich door hun naaste omgeving. De meeste aandacht ging naar groepen die het dichtst bij de zetter stonden. Bovendien kon via toeschrijvingen enkele algemene waarden en normen van de zetter gedistilleerd worden.

Een eerste opmerking is het belang van de context. De unieke toegang tot het alledaagse leven *from below* zorgt dat contextualisering uitermate belangrijk is. Deze vanzelfsprekendheid kan niet genoeg benadrukt worden. Misinterpretatie is snel gebeurd. De zetten zijn soms zo persoonlijk dat de historicus van vandaag de betekenis ervan niet meer kan begrijpen. Dit is niet meteen een negatief gevolg van de methode, eerder een luxeprobleem door het unieke karakter.

De grote 'maar' is de wijze waarop humor t.o.v. identiteiten werkt. In de bespreking van humor en identiteit concludeerden we dat de groepsidentiteit een polariserende Wij vs. Zij-structuur volgt. De in-group wordt positief beschreven, de out-group negatief. Humor over de Ander is dus vaak negatief en komt in de vorm van spot, scherts, schimp en dergelijke meer voor. Een nadelig gevolg is dat humor over de in-group beduidend minder voorkomt. We hebben enkel zicht op wat de groep slecht vindt. De omdraaiing van de toeschrijvingen zorgt voor enig soelaas maar toont zeker niet het volledige verhaal. Of dit eigen is aan humor of eigen aan de samenleving laat ik in het midden, uit de analyse is gebleken dat we geen zicht hebben op de positieve gevoelens van de groep. Vragen als 'wie zijn vrienden of wat zijn de idealen van de groep' kunnen met een analyse van spot niet beantwoordt worden.

Bijgevolg is een studie van identiteiten gebaat met aandacht voor het hele pakket. De Strijdpenning bevat naast spot eveneens die positieve gevoelens. Door beide te combineren brengen we de pro- en anti-sentimenten terug tot evenwicht.

Dit betekent overigens allerminst het faillissement van humor als instrument. Humor zal altijd moeilijk te interpreteren zijn. De mogelijkheid dat de onderzoeker als ontvanger een uiting verkeerdelijk als humoristisch interpreteert, is steeds aanwezig. Contextualisering moet dit tegengaan. Maar dit geldt evenzeer voor humoristische uitingen die als niet-humoristisch bestempeld worden. Wie de humor niet begrijpt, kent de cultuur niet. Bijgevolg moet de studie van humor overal (impliciet) aanwezig zijn.

2. Evaluatie van de Strijdpenning

Is de Strijdpenning geschikt als bron voor de constructie van identiteiten? Mijn antwoord is ja, wederom gevolgd door een maar.

De rubriek is een uitstekende bron voor een studie van identiteiten van de socialistische beweging. Eind 19de-eeuwse militanten kwamen tot nog toe vooral via officiële bronnen (statistieken, pers, verslagboeken, ...) aan het woord. Een klein aantal hebben zelf geschriften nagelaten maar de stem van de overgrote meerderheid leek voorgoed verloren. Het unieke en de kracht van de Strijdpenning is dat het deze lacune kan opvullen. Het laat de gewone socialistische militant aan het woord over wat hij of zij aanbelangt.

Daarenboven is dit een bron die over een lange periode verschenen is. Van de eerste rubriek in *De Werker* uit 1875 tot en met de Eerste Wereldoorlog in *Vooruit* beschikken we over duizenden en duizenden uitingen *from below*. De diachronie wordt bovendien aangevuld met een synchronie. De rubriek verscheen tegelijkertijd in verschillende regio's en in verschillende bladen. Comparatief onderzoek tussen Vlaanderen, Brussel of Wallonië behoort tot de mogelijkheden. En zelfs over de grenzen nu we weten dat Nederlandse bladen een rubriek publiceerden. Bovendien is het fenomeen van de Strijdpenning niet beperkt tot de socialistische beweging. De antisocialistische arbeidersbeweging publiceerde in *Het Volk* vanaf 1896 ook een rubriek.

Maar ook hier heeft contextualisering een groot belang. Bij comparatief onderzoek geldt dit dus voor elke plaats. De studie van identiteiten vergt bovendien een groot aantal analyse-eenheden. Het intikken in databases vergt onnoemelijk veel tijd. Maar op de dag van vandaag zetten universiteiten hele bibliotheken online beschikbaar. Met een vrij systematische bron als de Strijdpenning kan het eigenlijk geen probleem zijn om de rubriek te informatiseren.

Niettemin moeten we oog blijven hebben voor de productiecontext. Deze verhandeling maakte gebruik van een steekproef. Bijgevolg is de analyse sowieso gebaseerd op een gefragmenteerd beeld. Van elke maand werd maximum twee rubrieken overgenomen. Zetters speelden sterk in op de actualiteit van de dag. Met een steekproef

halen we die actualiteit wat uit elkaar, zodat een aantal identiteiten over- dan wel ondervertegenwoordigd zijn.

De steekproef fragmenteert nog op een andere manier. Ze werd genomen zonder besef van de productiecontext. Met de schets van die context weten we dat de rubriek bestaat uit verschillende opeenvolgende lijsten en losse zetten die per plaats werden gerangschikt. Elke week werden die lijsten in de rubriek gepubliceerd maar afhankelijk van de hoeveelheid kon de publicatie van zetten uit een bepaalde plaats, voornamelijk Gent, meer dan één nummer van *Vooruit* in beslag nemen. De steekproef hield hier geen rekening mee waardoor de wekelijkse Gentse lijst niet volledig werd overgenomen. Dit heeft uiteraard zijn weerslag op de identiteitsanalyse. Nu met deze verhandeling voor het eerst de productiecontext diepgaand werd onderzocht, kan met deze kennis ten eerste een betere steekproef worden genomen, en ten tweede, zal dit de interpretatie van de zetten bevorderen.

De schets van de productiecontext geeft enige houvast maar daarmee is alles nog niet uitgeklaard. We hebben vooralsnog geen antwoord op de vraag waarom de rubriek in 1891 en vanaf 1893 zo'n sterke terugval kende. Die terugval vertekent de verhoudingen tussen identiteiten. De grote stakingen in het najaar van 1895 vinden bijvoorbeeld geen neerslag in de Strijdpenning. De analyse is bijgevolg het waardevolst in de periode 1886-1892. Dus slechts zes jaar, wat mijns inziens te kort is om identiteitsverschuivingen op te merken.

Er ontbreekt eveneens een diepgaande studie over de krant *Vooruit* vanaf haar ontstaan tot de eerste bewaarde notulen van het Middencomiteit. Een onderzoek zal wellicht nieuwe zaken aan het licht brengen, waarschijnlijk ook over de Strijdpenning. Dit kunnen we doortrekken naar de socialistische pers in het algemeen. De krant vormt één van de belangrijkste bronnen voor de studie van de 19de eeuw, maar veelal ontbreekt een goed beeld van de productiecontext.

Bovendien is het nuttig om het fenomeen in andere steden in detail te bekijken. Deze verhandeling concentreerde zich op *Vooruit* en de Gentse socialisten maar zoals is gebleken, hadden vele kranten een gelijksoortige rubriek. Kunnen we de Gentse productiecontext op plaatsen toepassen waar de krant *Vooruit* niet sterk aanwezig was, zoals Antwerpen, Limburg, regio Brussel en Wallonië?

Een studie over de eerste jaren van de Strijdpenning kan mogelijk nieuwe elementen opwerpen. Vijfentwintig jaar Strijdpenning op het einde van de 19de eeuw moet een evolutie gekend hebben. Dit zou ook een ander licht op de censuur werpen. Is er disciplinering te merken en heeft dit met censuur of met de socialistische beweging te maken? Tot slot, de Strijdpenning was een inschrijvingslijst. Kranten publiceerden ook voor andere zaken inschrijvingslijsten waarin ook zetten te lezen zijn. Het ging dan vaak

om staking. Een studie ervan kan bijgevolg over bepaalde stakingen waardevolle informatie bevatten.

VIII. Lijst van Afkortingen

AMSAB-ISG:	Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging – Instituut voor Sociale Geschiedenis
A.S.:	Algemeen Stemrecht
A.M.S.:	Algemeen Meervoudig Stemrecht
BMGN:	Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden
BTNG:	Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis
B.S.P.:	Belgische Socialistische Partij
B.W.P.:	Belgische Werklieden Partij
BWSA:	Biografisch Woordenboek van het Socialisme en de Arbeidersbeweging in Nederland
GTVH:	General Theory of Verbal Humor
Humor:	International Journal for Humor Research
IRSH:	International Review of Social History
I.W.V.:	Internationale Werkliedenverbond
NEVB:	Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging
S.M.:	Samenwerkende Maatschappij
SSTH:	Semantic Script Theory of Humor
TvSG:	Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis
WNT:	Woordenboek der Nederlandsche Taal

IX. Bibliografie

Primaire bronnen

Onuitgegeven primaire bronnen

Gent, AMSAB-ISG

Belgische Socialistische Partij – Federatie Gent – Eeklo (32)

30.1217 Organisatien van de Gentsche Federatie

105.2 Verslagboek BWP-Gent 1899-1901

105.2 Verslagboek BWP Gent 1902-1903

BWP-afdeling Mechelen (519)

54. Verslagboek / kasboek 1887-1893

César De Paepe (487)

94. Brief van L. D'Hondt 23 februari 1877

Le Peuple (19)

13. Verslagboek La Presse Socialiste, 15 april 1896 – 25 mei 1899

S.M. Het Licht (017)

30.12 Kasboek inkomsten en uitgaven 1911

S.M. Vooruit Gent (24)

14.3 Verslagboek S.M. Vooruit Gent, 1883-1885

14.3. Verslagboek S.M. Vooruit Gent, 1885-1887

Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047)

7.2 Kasstukken 1900 - 1912

Gent, Universiteitsbibliotheek

Vliegende Bladen

I.B. 107.8, souscription pour les ouvriers sans ouvrage

I.S. 43, Ontwerp van een vaderlandsche inschrijvinghe, 5 feb 1790

Uitgegeven primaire bronnen

Bronnenuitgaven

OUKHOW-DE WEERDT D. *Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging*. Gent : AMSAB, 1957, 125 p. (overdruk van OUKHOW – DE WEERDT, D. "Het verslagboek van de Gentse Sectie van de Vlaamse Socialistische Partij in de Jaren 1877-1878. Bijdrage tot de Geschiedenis van de Arbeidersbeweging." In: *Handelingen K.C.G.*, CXXII (1957) 1, pp. 1-110)

Pers

*De vermelde jaartallen werden systematisch doorgenomen.

't Klein gazetje

De Domper

De Landbouwer

De Toekomst (1881-1885)

Het Volk (1 jan 1896 – 31 juli 1896)

De Volkswil (1879-1881)

De Volkswil. Socialistisch propagandaschrift

De Werker (1875-1879)

La Voix de l'Ouvrier

Le Peuple

De Vlaamsche Lantaarn (1876 – 1880)

Vooruit (1884-1900)

Vooruit! Volksalmanak voor Noord- en Zuidnederland (1881-1886)

Contemporaine documenten

Algemeene Statuten van het Internationaal Werklieden-Verbond (herzien en aangenomen op het Wereld Congres te Geneven in 1873), Statuten der Belgische Landelijke Federatie. Huishoudelijk reglement der Gentsche afdeeling. Gent : F. Hage, s.d., 16 p.

Compte-Rendu des Séances du Congrès National Ouvrier tenu à Bruxelles les 5 & 6 avril 1885. Bruxelles : Edouard Maheu, 1885, 58 p.

Compte rendu du 5ième congrès annuel tenu à Jolimont les dimanche 21 et lundi 22 avril 1889, 62 p.

Compte rendu du 6e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Louvain, les 6 et 7 avril 1890. 77 p.

Compte rendu du 7e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Verviers, les 28 et 29 mars 1891. 61 p.

Compte rendu du 8e congrès national annuel du Parti Ouvrier Belge tenu à Namur, les 29 et 30 mai 1892. 66 p.

Pasinomie: collection complète des lois, décrets, arrêtés et réglements généraux qui peuvent être invoqués en Belgique. Brussel : Bruyant, 1875-1900.

Programma der Belgische Werkliedenpartij aangenomen door het Buitengewoon congres van den 15 juli 1894 te Brussel. Gent : Emilie Claeys, 1894, 16 p.

Socialistische propagandaclub van Gent : Reglement. Gent : J. Foucaert, 1891, 8p.

Vlaamsche Katholieke Gilde: "Eigen Taal, Eigen Zeden". *25 liederen voor studenten: ten voordele van den Vlaamschen strijdpening*. Antwerpen : Boucherij, 1905, 30 p.

Secundaire literatuur

Werkinstrumenten

DE CLOET, Jean Paul. *De Gentse Straatnamen (1799-1942)*. Gent : Geschiedkundige Heruitgeverij, 2002, 260 p.

LIEVEVROUW-COOPMAN, Lodewijk. *Gents Woordenboek*. Gent : Erasmus, 1950, 2 delen

Woordenboek der Nederlandse Taal (online raadpleegbaar op http://wnt.inl.nl)

Contemporaine literatuur

AVANTI. *Een Terugblik. Proeve eener Geschiedenis der Gentsche Arbeidersbeweging gedurende de XIXe eeuw (met naschrift door E. Anseele)*. Gent : Volksdrukkerij, 1908, 783 p.

DE PÉLICHY, Charles-Gilles. *Le régime du travail dans les principaux ports de mer de l'Europe : enquête terminée en janvier 1898*. Louvain : Polleunis et Ceuterick, 1899, 2 dln., 162+392 p.

DE WITTE, Paul. *De geschiedenis van Vooruit en de Gentsche socialistische werkersbeweging sedert 1870*. Gent : De Witte, 1898, 570 p.

DE WITTE, Pol. *Alles is omgekeerd. Hoe de werklieden vroeger leefden 1848-1918. (geannoteerd en van een nawoord voorzien door Helmut Gaus en Guy Vanschoenbeek)*. Leuven : Kritak, 1986[8], 310 p.

DESTANBERG, D. *De Kiezingen te Gent sedert 1830*. Gent : Herkenrath, 1910, 307 p.

DESTRÉE, Jules et VANDERVELDE, Émile. *Le socialisme en Belgique*. Paris : Giard et Brière, 1898, 515 p. (Bibliothèque socialiste internationale, 4).

DESTRÉE, Jules et VANDERVELDE, Émile. *Le socialisme en Belgique*. Paris : Giard et Brière, 1903, 498 p.

HENRY, Louis M. "De la science et des conditions du travail scientifique au point de vue des universités catholiques et de la société scientifique de Bruxelles. Lecture faite à l'assemblée générale du mardi 22 avril 1879." In: *Annales de la société scientifique de Bruxelles*, 3 (1878-1879), pp. 397-420.

Histoire des vingt-cinq premières années du Denier de St.-Pierre depuis sa restauration dans le diocèse de Gand 1860-1885. Gent : C. Poelman, 1887, xi+585 p.

LAUZEL, Maurice. "Le Vooruit de Gand." In: La Revue de Paris, 4 (1905) juillet-août, pp. 638- 668.

PRAYON-VAN ZUYLEN, A. *Korte staatkundige geschiedenis van het Iersche volk : Ierland vóór de unie met Engeland, lord Edward FitzGerald en de Iersche opstand van 1798, Ierland sedert de unie*. Gent : Siffer, 1902, 503 p. (Koninklijke Vlaamsche academie voor taal- en letterkunde, 4e reeks 5).

Hedendaagse literatuur

ALTENA, Bert. *Een broeinest der anarchie. Arbeiders, arbeidersbeweging en maatschappelijke ontwikkeling. Vlissingen 1875 – 1929 (1940)*. Amsterdam : Thesis, 1989, 2 dln., 553+115 p.

APTE, M.L. *Humor and Laughter. An Anthropological Approach*. Ithaca – Londen : Cornell University Press, 1985, 317 p.

ARCHAKIS, A. en TSAKONA, V. “Analyzing conversational data in *GTVH* terms: A new approach to the issue of identity construction via humor.” In: *Humor*, 18 (2005) 1, pp. 41-68.

ATTARDO, Salvatore. *Linguistic Theories of Humor*. Berlijn : Mouton de Gruyter, 1994, xix+426 p. (Humor Research, 1).

ATTARDO, Salvatore. *Humorous Texts: A semantic and pragmatic analysis*. Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 2001, xiv+238 p. (Humor Research, 6).

ATTARDO, Salvatore. "Introduction: the pragmatics of humor." In: *Journal of Pragmatics*, 35 (2003), pp. 1287-1294.

BERGER, A.A. *An Anatomy of humor*. New Jersey : Transaction Publishers, 1993, xviii+192 p.

BERGSON, H. *Het lachen: Essay over de betekenis van het komische (inl. Jan Bor; vert. Eric de Marez Oyens).* Amsterdam – Meppel : Uitgeverij Boom, 1993, 141 p. (Boom Klassiek).

BEYEN, M. en VERBERCKMOES, J. "Humor en collectieve identiteit. Bij wijze van inleiding." In: BEYEN, M. en VERBERCKMOES, J. (eds.). *Humor met een verleden*. Leuven : Universitaire pers Leuven, 2006, pp. 7-31.

BLOMMAERT, Jan en VERSCHUEREN, Jef. *Het Belgische migrantendebat*. Antwerpen : International Pragmatics Association, 1992, 250 p.

BOON, Louis Paul. *Pieter Daens of hoe in de negentiende eeuw de arbeiders van Aalst vochten tegen armoede en onrecht*. Amsterdam : De Arbeiderspers, 1972³, 661 p.

BOONE, Marc. *Historici en hun métier. Een inleiding tot de historische kritiek*. Gent : Academia Press, 2007, xxi+363 p.

BOS, Dennis. *Waarachtige volksvrienden. De vroege socialistische beweging in Amsterdam 1848-1894*. Amsterdam (onuitgegeven doctoraatsverhandeling UvA), 2001, 444 p. (beschikbaar via http://dare.uva.nl).

BRACKE, Nele. "Laatste Nieuws, Het." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1763-1764.

BREMMER J. en ROODENBURG H. "Introduction: Humour and History." In: BREMMER J. en ROODENBURG H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity Press, 1997, xii+264 p.

BROWN, Callum G. *Postmodernism for Historians*. Harlow : Pearson, 2005, vii+200 p.

BURKE, Peter. *The French historical revolution. The Annales School 1929-89*. Cambridge : Polity Press, 1990, 152 p.

BURKE, Peter. "Overture: the New History, its Past and its Future." In: BURKE, Peter (ed.). *New Perspectives on Historical Writing*. Cambridge : Polity Press, 1991, pp. 1-23.

BURKE, P. "Collective Psychology and Social Change – Achievements and Problems." In: LOEWENSTEIN, B. *Geschichte und Psychologie: Annäherungsversuche*. Pfaffenweiler : Centaurus, 1992, pp. 19-36.

BURKE, Peter. "Frontiers of the Comic in Early Modern Italy." In: BURKE, Peter. *Varieties of cultural history*. Ithaca: Cornell University Press, 1997, pp. 77-93.

BURKE, Peter. *History and Social Theory*. Cambridge : Polity Press, 2005, xi+224 p.

BURKE, Peter. *Wat is Cultuurgeschiedenis? (vert.: Alwin Van Ee en Bastiaan Bommeljé)*. Utrecht : Bijleveld, 2007, 207 p.

CAMBIER, S. *Karikaturen in de Belgische bezettingspers: een vergelijkende studie van 'Le Soir', 'Volk en Staat' en 'Vooruit'*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 2005, 2 dln., 168+ s.p. (promotor: B. De Wever).

CARLEER, Bert. "De socialistische wijkclubs. Uitbouw en werking." In: *Tijdschrift voor sociale wetenschappen*, 37 (1992), pp. 219-242.

CARLIER, Julie. *Discoursanalytische en mentaliteitshistorische benadering van seksualiteitsbeleving in het interbellum. Fragmentarische geschiedenissen op basis van strafdossiers van zedenzaken in het archief van de correctionele rechtbank van Antwerpen (1920-1940)*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 2003, 2 dln.

CLARK, Christopher. "The New Catholicism and the European culture wars." In: CLARK, Christopher en KAISER, Wolfram. *Culture Wars. Secular-Catholic Conflict in Nineteenth-Century Europe*. Cambridge : University Press, 2003, pp. 11-46.

COLLIN, Ludo. "Lambrecht, Henri." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1774-1775.

COLLIN, Ludo. "Stillemans, Antoine." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 2867-2868.

CREW, David F. "Alltagsgeschichte: A New Social History "From Below"?" In: *Central European History*, 22 (1889) 3-4, pp. 394-407.

DARNTON, Robert. "Workers revolt: The great cat massacre of the rue Saint-Séverin." In: DARTON, Robert. *The great cat massacre and other episodes in French cultural history*. New York : Basic books, 1984, pp. 76-104.

DAVIES, C. "Commentary on Anton C. Zijderveld's Trend Report on 'The Sociology of Humour and Laughter'." In: *Current Sociology*, 32 (1984) 3, pp. 142-157.

DAVIES, Christie. *Ethnic humor around the world. A comparative analysis.* Bloomington/Indianapolis : Indiana University Press, 1990, x+404 p.

DAVIES, C. *Jokes and their Relation to Society*. Berlijn – New York : Mouton de Gruyter, 1998, x+234 p. (Humor Research, 4).

DE CERTEAU, Michel. *The Practice of Everyday Life (trans. by Steven Rendall)*. Berkely – Los Angeles – London : University of California Press, 1988, xxiv+229 p.

DE CONINCK, Rik. *Overzichtslijst van het archief van SM Het Licht*. Gent : AMSAB, s.d., 204 p. (AMSAB Werkinstrumenten, 8).

DEFOORT, Hendrik. "Le Bien Public." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 495-496.

DE MAEYER, Jan. "Arthur Verhaegen, 1847 - 1917. De rode baron. K.U.Leuven, 1994, promotor: E. Lamberts." In: *BTNG*, 25 (1994-1995) 1-2, pp. 262-271.

DE MAEYER, Jan."Verhaegen, baron Arthur". In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 3231.

DENECKERE, Gita. *Sire, het volk mort. Collectieve actie in de sociale geschiedenis van de Belgische staat, 1831-1940*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1994, 4 dln.

DENECKERE, G. *Discoursanalyse voor historici: een introductie*, 13 p. (Syllabus Kwalitatieve methodologie en hulpwetenschappen 2005-2006).

DENECKERE, G. en DESMET, L. *Historische kritiek van woord en beeld in de massamedia*. Gent: Academia Press, 2008, 1 deel, 71+254 p.

DE RIJKE, Ann. *Humor als bron voor mentaliteitsgeschiedenis. Methodologisch ontwerp voor kwantificerend en kwalitatief onderzoek aan de hand van de Gentse weekbladpers tussen 1914 en 1940*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling RUG), 1985, 2 dln., ix+151+260 p. (promotor: R. Van Eenoo).

DE SCHRYVER, Reginald. "Prayon-Van Zuylen, Alfons M.N." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 2505-2506.

DETREZ, R. “Humor op de Balkan.” In: BEYEN, M. en VERBERCKMOES, J. (eds.). *Humor met een verleden*. Leuven : Universitaire pers Leuven, 2006, pp. 145-162.

DE VOS, Patrick. "De historische evolutie van de arbeidsduur in België." In: *Brood & Rozen*, (1997) 3, pp. 7-37.

DEVRIENDT, Roel. "'Schoone feesten vereenigen ons allen'. De Vlaamse sociaal-democratie en de feestcultuur (1885-1914)." In: ART, Jan, DE NIL, Bart en JACOBS, Marc (reds.). *Een mens leeft niet van brood alleen. Bouwstenen voor een culturele arbeidersgeschiedenis (1800-1940)*. Gent : AMSAB-ISG, 2005, pp. 145-171.

DE WEERDT, Denise. *De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880*. Antwerpen : Stichting Camille Huysmans, 1972, 188 p.

DE WILDE, Bart."Seks op en naast de werkvloer. De seksualiteitsbeleving van arbeiders en de houding van de vakbeweging." In: DE WEERDT, Denise (red.). *Begeerte heeft ons aangeraakt. Socialisten, sekse en seksualiteit*. Gent : Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1999, pp. 143-178.

DHONDT, Jan. "De eerste organisaties van de arbeiders 1800-1850." In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, pp. 83-92.

DHONDT, J. (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967.

DOUGLAS, M. *Implicit meanings: selected essays in anthropology. 2nd edition*. Londen – New York : Routledge, 1999, xx+322 p.

DRIESSEN, H. “Humour, Laughter and the Field: Reflections from Antropology.” In: BREMMER J. en ROODENBURG H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity Press, 1997, pp. 222-241.

DUPRÉEL, E. “Le problème sociologique du rire.” In: DUPRÉEL, E. *Essais pluralistes.* Paris : PUF, 1949, pp. 27-69.

ELEY, Geoff. “Labor History, Social History, “Alltagsgeschichte”: Experience, Culture, and the Politics of the Everyday – a New Direction for German Social History?” In: *The Journal of Modern History*, 61 (1989) 2, pp. 297-343.

ELEY, Geoff. “Foreword.” In: LÜDTKE, Alf (ed.). *The History of Everyday Life. Reconstructing historical experiences and ways of life (transl. By William Templer).* Princeton : Princeton University Press, 1995, pp. vii-xiii.

FEINBERG, L. *The Secret of Humor*. Amsterdam : Rodopi, 1978, 205 p.

FINE, G.A. en DE SOUCEY, M. “Joking cultures: Humor themes as social regulation in group life.” In: *Humor*, 18 (2005) 1, pp. 1-22.

FRANÇOIS, Luc. "Orangisme." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 2355-2357.

FRIJHOFF, Willem. "Identiteit en identiteitsbesef. De historicus en de spanning tussen verbeelding, benoeming en herkenning." In: *BMGN*, CVII (1992) 4, pp. 614-634.

FRIJHOFF, Willem. "Toeëigening: van bezitsdrang naar betekenisgeving." In: *Trajecta*, 6 (1997) 2, pp. 99-108.

GEERTZ, Clifford. “Thick Description: Toward an Interpretative Theory of Culture.” In: GEERTZ, Clifford. *The Interpretation of Cultures*. Londen : Fontana Press, 1993 (orig. 1973), ix+470 p.

GEVERS, Lieve. "Eigen Taal, Eigen Zeden." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp.1051-1053.

"Glossary of selected terms and abbreviations." In: LÜDTKE, Alf (ed.). *The History of Everyday Life. Reconstructing historical experiences and ways of life (transl. By William Templer).* Princeton : Princeton University Press, 1995, pp. 313-315.

GREVER, Maria en RIBBENS, Kees. *Nationale identiteit en meervoudig verleden*. Den Haag - Amsterdam : WRR/Amsterdam University Press, 2007, 220 p. (WRR Verkenningen, 17).

GUNN, Simon. *History and Cultural Theory*. Harlow : Pearson, 2006, xiv+235 p.

GUREVICH, A. “Bakhtin and his theory of Carnival.” In: BREMMER J. en ROODENBURG H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity Press, 1997, pp. 54-60.

HAECK, Tom. "Liberale Werkersverdediging (1893-1917)." In: *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders*, Last Modified Date : 18 juni 2008 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).

HARMSEN, Ger. "Nieuwenhuis, Ferdinand." In: *BWSA*, 6 (1995), pp. 157-163.

HOBSBAWM, Eric J. “History from Below – Some Reflections.” In: KRANTZ, Frederik (ed.). *History from Below: Studies in Popular Protest and Popular Ideology in Honour of George Rudé*, Montréal : Concordia University, 1985, pp. 63-73.

HUIZINGA, J. *Homo Ludens: Proeve ener bepaling van het spelelement der cultuur*. Groningen : Wolters-Noordhoff, 1985[8], xi+209 p.

"Jean Casier de Hemptinne (1820-1892)." In *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders*, Last Modified Date : 24 april 2008 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).

"Jules Vandenpeereboom (1843-1917)." In: *ODIS-DATABASE INTERMEDIARY STRUCTURES FLANDERS*, Last Modified Date : 5 november 2003 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).

KOESTLER, A. *The Act of Creation*. New York : Macmillan, 1964[6], 751 p.

LAMBERTS, Emiel. "De kerkhovenkwestie." In: *Het openbaar initiatief van de gemeenten in België 1795-1940*. Brussel: Gemeentekrediet, 1986, Vol II, pp. 785-792.

LAMBRECHT, Jeanine. "Karikaturen over de Spaanse burgeroorlogen in de Belgische dagbladpers (17.7.36-30.3.39)." In: *BTNG*, 18 (1987) 3-4, pp. 801-864.

LE GOFF, J. “Laughter in the Middle Ages.” In: BREMMER J. en ROODENBURG H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity Press, 1997, pp. 40-53.

"Leon Bruggeman (1836-1911)." In: *ODIS - Database Intermediary Structures Flanders*, Last Modified Date : 5 november 2003 (raadpleegbaar op http://www.odis.be).

LE ROY LADURIE, Emmanuel. *Montaillou, een ketters dorp in de Pyreeën (1294-1324) (vertaald door Claire den Boer en Roland Fagel)*. Amsterdam : Bert Bakker, 1984, 500 p.

LEVI, Giovanni. “On Microhistory.” In: BURKE, Peter (ed.). *New Perspectives on Historical Writing*. Cambridge : Polity Press, 1991, pp. 93-113.

LHOEST – OFFERMANN, Holde. *Recueil de documents relatifs à la propagande des mouvements socialistes au XIXe siècle à Bruxelles*. Bruxelles : Archives générales du Royaume, 1967, 65+15+122 p. (Instituts Belge de science politique, documents, 1).

LIEN HUONG, Nghiem. "Jokes in a Garment Workshop in Hanoi: How Does Humour Foster the Perception of Community in Social Movements?" In: *IRSH*, 52 (2007), pp. 189-207.

LIEVIJNS, Luc (red.). *Repertorium van de pers en periodieken bewaard op het AMSAB, 1838 – 1940*. s.n. : s.l., 1994, 339 p. (AMSAB Werkinstrumenten, 3).

LÜDTKE, Alf. “Introduction: What is the History of Everyday Life and Who Are Its Practitioners?” In: LÜDTKE, Alf (ed.). *The History of Everyday Life. Reconstructing historical experiences and ways of life (transl. By William Templer).* Princeton : Princeton University Press, 1995, pp. 3-40.

MARTINEAU, W.H. “A model of the social Functions of Humor.” In: GOLDSTEIN, J.H. en MCGHEE, P.E. *The psychology of humor*. Londen : Academic Press, 1972, pp. 101-125.

MELNIKOVA, Ekaterina. "Eschatological Expectations at the End of the Nineteenth-Twentieth Centuries: The End of the World is (Not) Nigh?" In: *Forum for Anthropology and Culture*, 1 (2004), pp. 253-270.

MORREALL, J. *Taking Laughter Seriously*. Albany : State University of New York Press, 1983, x+144 p.

OLSON, J.M., MAIO, G.R. en HOBDEN, K.L. “The (null) effects of exposure to disparagement humor on stereotypes and attitudes.” In: *Humor*, 12 (1999) 2, pp. 195-219.

OSTYN, J. “Heeft ironie een leesteken nodig?” In: *De Standaard*, 16.03.2007, p. C3.

OUKHOW, Michel. "Pers en propaganda (1854-1876)". In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, pp. 247-273.

OUKHOW, Michel. "De Pers (1875-1885)". In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, pp. 335-343.

OUKHOW, Michel. "Pers en propaganda (1885 – 1914)". In: DHONDT, Jan (ed.). *Geschiedenis van de socialistische arbeidersbeweging in België*. Antwerpen : S.M. Ontwikkeling, 1960-1967, pp. 433-449.

OUKHOW, Michel, BEYERS-BELL, Janine en VANDEWEYER, Luc. "Werkmansregt, Het." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 3685.

PHILLIPS, Mark S. “History, memory and historical Distance." In: SEIXAS, Peter C. *Theorizing historical consciousness*. Toronto : University of Toronto Press, 2004, xi+255 p.

PRAKASH, Gyan. “Subaltern Studies as Postcolonial Criticism.” In: *American Historical Review*, 99 (1994) December, pp. 1475-1490.

QUARIAUX, Yves. *L'image du flamand en Wallonie. Essai d'analyse sociale et politique (1830-1914).* Bruxelles : Labor, 2006, 663 p.

RADCLIFFE-BROWN, A.R. *Structure and function in primitive society. Essays and Addresses*. London : Cohen & West, 1952[5], 219 p.

RASKIN, V. *Semantics mechanisms of humor*. Dordrecht : D. Reidel, 1985, xix+284 p. (Studies in linguistics and philosophy, 24).

RÖLING, H.Q. en REINALDA, Bob. "PORREIJ, Jacoba Maria Petronella." In: *BWSA*, 8 (2001), pp. 204-208.

ROSE, Jonathan. *The Intellectual life of the British Working Classes*. New Haven – London : Yale University Press, 2002, ix+534 p.

SALMI-NIKLANDER, Kirsti. "Bitter Memories and Burst Soap Bubbles: Irony, Parody, and Satire in the Oral-Literary Tradition of Finnish Working-Class Youth at the Beginning of the Twentieth Century." In: *IRSH*, 52 (2007), pp. 189-207.

SHARPE, Jim. “History from below.” In: BURKE, P. *New Perspectives on Historical Writing*, Cambridge : Polity Press, 1991, pp. 24-41.

STADEUS, M. *De vooravond (1937-1940) van wereldoorlog II in de cartoons: De visie van de cartoonisten op de politieke gebeurtenissen. Een vergelijkende studie*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 1999, 2 dln., 205+227 p. (promotor: R. Van Eenoo).

STRIKWERDA, Carl. *A house divided : catholics, socialists, and Flemish nationalists in nineteenth-century Belgium*. Lanham (Md.) : Rowman and Littlefield, 1997, xvii+454 p.

SYKES, A.J.M. “Joking Relationships in an Industrial Setting.” In: *American Antropologist*, 68 (1968) 1, pp. 188-193.

THOMAS, Keith. “The place of laughter in Tudor ans Stuart England.” In: *The Times Literary Supplement*, 21.01.1977, pp. 77-81.

THOMPSON, Edward P. “History From Below.” In: *The Times Literary Supplement*, Thursday April 7, 1966, pp. 279-280.

THOMPSON, Edward P. *The Making of the English Working Class (with new preface).* Harmondsworth : Penguin Books, 1980 (orig. 1963), 958 p.

V.M. en V.G. "Focus. Interview met Denise De Weerdt over socialistische archieven en geschiedschrijving in het pre-AMSAB-tijdperk." In: *Amsab-Tijdingen*, 3 (1988-1989), pp. 4-6.

VAN CLEMEN, Sam."Société Huet." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 2790.

VAN DE MERWE, Jaap. *Gij zijt kanalje, heeft men ons verweten! Het proletariërslied in Nederland en Vlaanderen*. Utrecht/Antwerpen : A.W. Bruna & Zoon, 1974, 400 p.

VAN DIJK, Teun A. "Ideological discourse analysis." In: *New Courant*, 4 (1995), pp. 135-161.

VAN GINDERACHTER, Maarten. "Jean Prolo, waer bestu bleven? Speuren naar bronnen van “gewone mensen” in 19de eeuwse archieven." In: VANDENBUSSCHE, Wim (red.). "Terug naar de bron(nen). Taal en taalgebruik in de 19de eeuw in Vlaanderen." In: *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal –en letterkunde*, 114 (2004) 1, pp. 19-31.

VAN GINDERACHTER, Maarten. *Vaderland in de Belgische Werkliedenpartij (1885-1914). Sociaal-Democratie en nationale identiteit from below. Een casusstudie van Gent, Brussel en de Borinage* Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling UGent), 2004, 3 dln., 772 p.

VAN GINDERACHTER, Maarten. "'Cultuur en Canaille'. Over sociale geschiedschrijving from below." In: ART, Jan, DE NIL, Bart en JACOBS, Marc (red.). *Gezocht: het verhaal van Jan Modaal*. Gent : AMSAB-ISG, 2007, pp. 101-111.

VAN HOOREBEKE, A. *De politieke cartoon: De cartoons van Plantu over Algerije.* Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 1998, 2 dln., 112+82 p. (promotor: F. Saeys).

VANSCHOENBEEK, Guy. *De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen. Le 'monde socialiste gantois' en de Gentse socialisten vóór de Eerste Wereldoorlog*. Gent (Onuitgegeven doctoraatsverhandeling RUG), 1992, 5 dln., pp. 1-158; 160-372; 374-668; 670-935; 329 p.

VANSCHOENBEEK, Guy. *Novecento in Gent. De wortels van de sociaal-democratie in Vlaanderen*. Antwerpen - Baarn - Gent : Hadewijch - AMSAB, 1995, 269 p.

VANTHEMSCHE, Guy. "De Belgische socialisten en Congo 1895-1960." In: *Brood & Rozen*, (1999) 2, pp. 31-65.

VAN YPERSELE, Laurence. "L'image du roi dans la caricature politique en Belgique de 1884 à 1914." In: *BTNG*, 26 (1996) 1-2, pp. 133-164.

VEALE, T. “Incongruity in humor: Root cause or epiphenomenon?” In: *Humor*, 14 (2004) 4, pp. 419-428.

VERBERCKMOES, J. *De lach: mogelijkheden van een historisch onderzoek betreffende de Zuidelijke Nederlanden 1599-1633*. Leuven (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KUL), 1984, 132 p.

VERBERCKMOES, J. “De volkscultuur en het lachen in de Spaanse Nederlanden.” In: *Volkskunde*, 93 (1992) 1, pp. 40-49.

VERBERCKMOES, J. “Humour and History: A Research Bibliography.” In: BREMMER, J. en ROODENBURG, H. (eds.). *A Cultural History of Humour: From Antiquity to the Present Day*. Cambridge : Polity press, 1997, pp. 242-252.

VERBERCKMOES, J. *Schertsen, schimpen en schateren. Geschiedenis van het lachen in de Zuidelijke Nederlanden, zestiende en zeventiende eeuw*. Nijmegen : SUN, 1998, 287 p. (Memoria: cultuur- en mentaliteitshistorische studies over de Nederlanden).

VERBRUGGEN, Paule. "Deelalternatieven voor de traditionele godsdienstbeleving in het Gentse socialisme." In: *TvSG*, 17 (1991) 4, pp. 414-433.

VERFAILLIE, M. *Analyse van de cartoons in de Vlaamse pers (1995)*. Gent (Onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent), 1996, 124 p. (promotor: E. De Bens).

VERMEERSCH, Arthur J. en GAUS, Helmut. *Repertorium van de Brusselse pers 1789-1914*. Louvain : Nauwelaerts, 1965, 2 dln.

VERSCHAEREN, José. "Broedermin, De." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, p. 608.

VON DER DUNK, Hermann W. en DOLDERER, Wilfried. "Fredericq, Paul." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1204-1205.

VOORDECKERS, E. *Bijdrage tot de geschiedenis van de Gentse pers. Repertorium (1667-1914)*. Leuven - Parijs : Nauwelaerts, 1964, 677 p. (Interuniversitair Centrum voor Hedendaagse Geschiedenis, Bijdragen 35).

WASSERMAN, I. “Humor: ’n onderontginde antropologiese navorsingsterrein.” In: *South African Journal of Ethnology*, 22 (1999) 4, pp. 182-192.

WEDMAN, Homme. "Hoeden en petten. Socialisme en burgerlijke cultuur in Nederland." In: AERTS, Remieg en TE VELDE, Henk (red.). *Over Nederlandse burgerlijke cultuur vanaf de* middeleeuwen. Kampen : Kok Agora, 1998, pp. 218-245.

WELCKER, Johanna M. "Kol, Hendrikus Hubertus van." In: *BWSA*, 7 (1998), p. 116-123.

WILS, Lode. "Landdagbeweging." In: *NEVB*. Tielt : Lannoo, 1998, pp. 1784-1786.

WITTE, Els, CRAEYBECKX, Jan en MEYNEN, Alain. *Politieke geschiedenis van België van 1830 tot heden*. Antwerpen : Standaard Uitgeverij, 2005 (7de herziene druk), 584 p.

WITTE, Els. "De specificiteit van het 'verzuilingsproces' langs vrijzinnige zijde. De inbreng van de historische dimensie." In: *BTNG*, 13 (1982) 1, pp. 23-57.

ZIJDERVELD, A.C. “Trend Report: The Sociology of Humour and Laughter.” In: *Current Sociology*, 31 (1983) 12, pp. 1-100.

ZIJDERVELD, A.C. *Sociologie van de zotheid: de humor als sociaal verschijnsel*. Meppel : J.A. Boom en Zoon, 1971, 187 p.

Inhoudsopgave Bijlage

Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning

- Figuur 1. Strijdpenning uit Vooruit, 22 oktober 1894, p. 4.
- Figuur 2. Vooruit, 16 februari 1911, p, 4.
- Figuur 3. AMSAB-ISG, S.M. Het Licht (017), 30.12, Kasboek inkomsten en uitgaven 1911, pagina 4 links.
- Figuur 4. AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900-1912, bericht aan Aimé Bogaerts, 18 december 1904.
- Figuur 5. AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900-1912, s.n., 2/11/1909.
- Figuur 6. AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900-1912, s.n., s.d.
- Figuur 7. De Toekomst, 22 november 1881, p. 1.
- Figuur 8. Vooruit, 30 en 31 januari 1886, p. 1.
- Figuur 9. ' 't Klein gazetje, 4 juli 1896, p. 3.
- Tabel 1. Spreiding Strijdpenning (zie uitleg steekproef: V.1. Database).

Bijlage II: Analyse

- Grafiek 1. Evolutie Zetten (1886-1900).
- Grafiek 2. Aantal humoristische (samengestelde) zetten per identiteit (1886-1900).
- Grafiek 3. Aandeel humor (niet samengevoegd) t.o.v. totaal aantal Gentse zetten in de steekproef uitgedrukt in % (1886-1900).
- Grafiek 4. Aandeel identiteit uitgedrukt in % (1886-1900).
- Grafiek 5. Aandeel Toeschrijvingen uitgedrukt in % (1886-1900).
- Tabel 2. Aantal zetten per identiteit per jaar in absolute cijfers (1886-1900).
- Tabel 3. Relatief aandeel identiteit per jaar in % (1886-1900).
- Tabel 4. Aantal zetten in-/out-group en positieve/negatieve connotatie per identiteit in absolute cijfers (1886-1900).
- Tabel 5. Toeschrijvingen per jaar in absolute cijfers (1886-1900).
- Tabel 6. Relatief aandeel van toeschrijvingen per jaar in % (1886-1900).
- Tabel 7. Toeschrijving per identiteit in absolute cijfers, nulresultaten weggelaten (1886-1900).
- Tabel 8. Relatief aandeel per toeschrijving t.o.v. identiteit, nulresultaten weggelaten (1886-1900).

X.Bijlage I: Productiecontext Strijdpenning

Figuur 1. Strijdpenning uit Vooruit, 22 oktober 1894, p. 4.

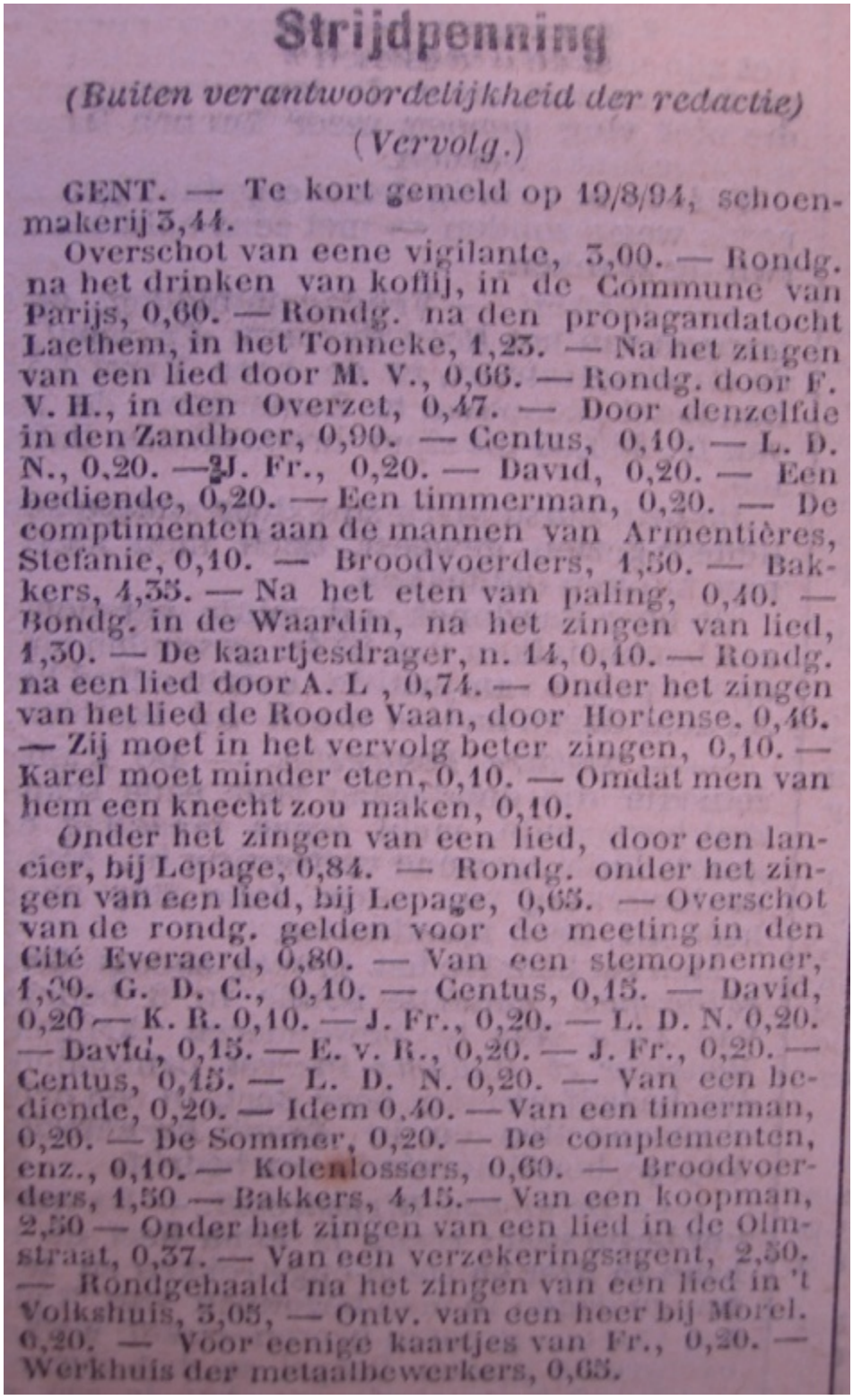

Strijdpenning

(Buiten verantwoordelijkheid der redactie)

(Vervolg.)

GENT. — Te kort gemeld op 19/8/94, schoenmakerij 3,44.

Overschot van eene vigilante, 3,00. — Rondg. na het drinken van koffij, in de Commune van Parijs, 0,60. — Rondg. na den propagandatocht Laethem, in het Tonneke, 1,23. — Na het zingen van een lied door M. V., 0,66. — Rondg. door F. V. H., in den Overzet, 0,47. — Door denzelfde in den Zandboer, 0,90. — Centus, 0,10. — L. D. N., 0,20. — J. Fr., 0,20. — David, 0,20. — Een bediende, 0,20. — Een timmerman, 0,20. — De comptimenten aan de mannen van Armentières, Stefanie, 0,10. — Broodvoerders, 1,50. — Bakkers, 4,35. — Na het eten van paling, 0,40. — Bondg. in de Waardin, na het zingen van lied, 1,30. — De kaartjesdrager, n. 14, 0,10. — Rondg. na een lied door A. L , 0,74. — Onder het zingen van het lied de Roode Vaan, door Hortense, 0,46. — Zij moet in het vervolg beter zingen, 0,10. — Karel moet minder eten, 0,10. — Omdat men van hem een knecht zou maken, 0,10.

Onder het zingen van een lied, door een lancier, bij Lepage, 0,84. — Rondg. onder het zingen van een lied, bij Lepage, 0,65. — Overschot van de rondg. gelden voor de meeting in den Cité Everaerd, 0,80. — Van een stemopnemer, 1,00. G. D. C., 0,10. — Centus, 0,15. — David, 0,20 — K. R. 0,10. — J. Fr., 0,20. — L. D. N. 0,20. — David, 0,15. — E. v. R., 0,20. — J. Fr., 0,20. — Centus, 0,15. — L. D. N. 0,20. — Van een bediende, 0,20. — Idem 0,40. — Van een timerman, 0,20. — De Sommer, 0,20. — De complementen, enz., 0,10. — Kolenlossers, 0,60. — Broodvoerders, 1,50 — Bakkers, 4,15. — Van een koopman, 2,50 — Onder het zingen van een lied in de Olmstraat, 0,37. — Van een verzekeringsagent, 2,50. — Rondgehaald na het zingen van een lied in 't Volkshuis, 3,05, — Ontv. van een heer bij Morel. 6,20. — Voor eenige kaartjes van Fr., 0,20. — Werkhuis der metaalbewerkers, 0,65.

Figuur 2. Vooruit, 16 februari 1911, p, 4.

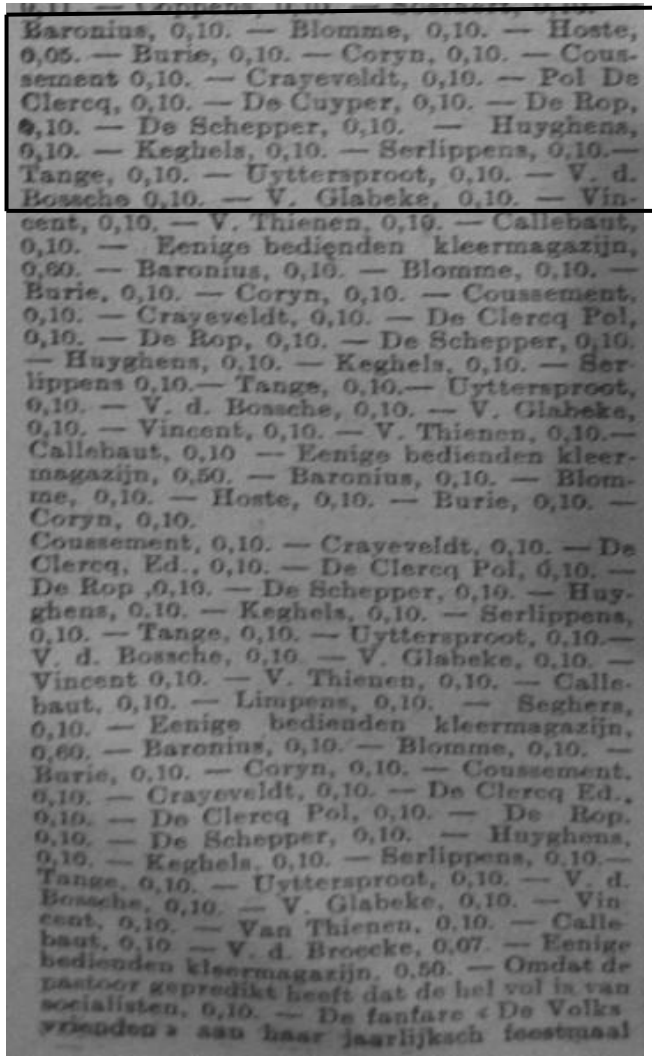

Baronius, 0,10. — Blomme, 0,10. — Hoste, 0,05. — Burie, 0,10. — Coryn, 0,10. — Coussement 0,10. — Crayeveldt, 0,10. — Pol De Clercq, 0,10. — De Cuyper, 0,10. — De Rop, 0,10. — De Schepper, 0,10. — Huyghens, 0,10. — Keghels, 0,10. — Serlippens, 0,10.— Tange, 0,10. — Uyttersproot, 0,10. — V. d. Bossche 0,10. — V. Glabeke, 0,10. — Vincent, 0,10. — V. Thienen, 0,10. — Callebaut, 0,10. — Eenige bedienden kleermagazijn, 0,60. — Baronius, 0,10. — Blomme, 0,10. — Burie, 0,10. — Coryn, 0,10. — Coussement, 0,10. — Crayeveldt, 0,10. — De Clercq Pol, 0,10. — De Rop, 0,10. — De Schepper, 0,10. — Huyghens, 0,10. — Keghels, 0,10. — Serlippens 0,10.— Tange, 0,10.— Uyttersproot, 0,10. — V. d. Bossche, 0,10. — V. Glabeke, 0,10. — Vincent, 0,10. — V. Thienen, 0,10.— Callebaut, 0,10 — Eenige bedienden kleermagazijn, 0,50. — Baronius, 0,10. — Blomme, 0,10. — Hoste, 0,10. — Burie, 0,10. — Coryn, 0,10. Coussement, 0,10. — Crayeveldt, 0,10. — De Clercq, Ed., 0,10. — De Clercq Pol, 0,10. — De Rop ,0,10. — De Schepper, 0,10. — Huyghens, 0,10. — Keghels, 0,10. — Serlippens, 0,10. — Tange, 0,10. — Uyttersproot, 0,10.— V. d. Bossche, 0,10. — V. Glabeke, 0,10. — Vincent 0,10. — V. Thienen, 0,10. — Callebaut, 0,10. — Limpens, 0,10. — Seghers, 0,10. — Eenige bedienden kleermagazijn, 0,60. — Baronius, 0,10. — Blomme, 0,10. — Burie, 0,10. — Coryn, 0,10. — Coussement, 0,10. — Crayeveldt, 0,10. — De Clercq Ed., 0,10. — De Clercq Pol, 0,10. — De Rop, 0,10. — De Schepper, 0,10. — Huyghens, 0,10. — Keghels, 0,10. — Serlippens, 0,10.— Tange, 0,10. — Uyttersproot, 0,10. — V. d. Bossche, 0,10. — V. Glabeke, 0,10. — Vincent, 0,10. — Van Thienen, 0,10. — Callebaut, 0,10 — V. d. Broecke, 0,07. — Eenige bedienden kleermagazijn, 0,50. — Omdat de pastoor gepredikt heeft dat de hel vol is van socialisten, 0,10. — De fanfare « De Volksvrienden » aan haar jaarlijksch feestmaal

Figuur 3. AMSAB-ISG, S.M. Het Licht (017), 30.12, Kasboek inkomsten en uitgaven 1911, pagina 4 links.

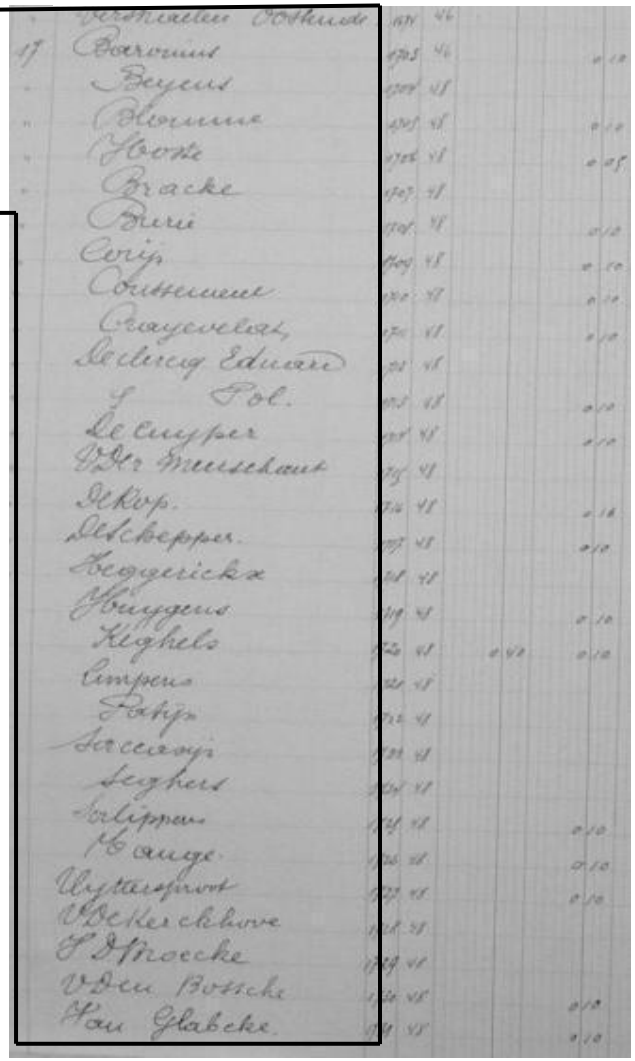

Op figuur 3 leest u de namen van verkopers van de S.M. Het Licht. In de laatste kolom ziet u het bedrag dat door de verkoper werd ingezameld via de verkoop van de Strijdpenning. Op figuur 2 ziet u een extract van de Strijdpenning uit de Vooruit van 16 februari 1911. De rode lijnen tonen de correspondentie tussen de 2 figuren aan. Verkopers die geen inkomsten lieten optekenen, werden niet in de rubriek opgenomen.

Figuur 4. AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900-1912, bericht aan Aimé Bogaerts, 18 december 1904.

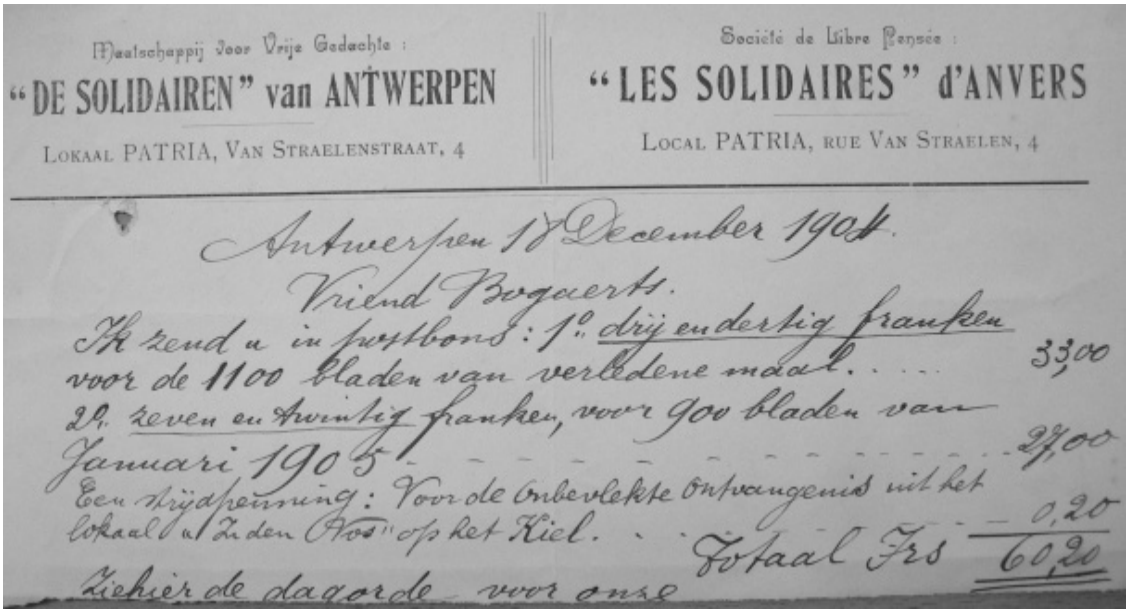

Maatschappij voor Vrije Gedachte :
"DE SOLIDAIREN" van ANTWERPEN
LOKAAL PATRIA, VAN STRAELENSTRAAT, 4

Société de Libre Pensée :
"LES SOLIDAIRES" d'ANVERS
LOCAL PATRIA, RUE VAN STRAELEN, 4

Antwerpen 18 December 1904.
Vriend Bogaerts.
Ik zend u in postbons: 1°. drij en dertig franken voor de 1100 bladen van verledene maal. . . . 33,00
2°. zeven en twintig franken, voor 900 bladen van Januari 1905 27,00
Een strijdpenning: Voor de Onbevlekte Ontvangenis uit het lokaal "In den Vos" op het Kiel. . . . 0,20
Totaal Frs 60,20
Ziehier de dagorde voor onze

Figuur 5. AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900-1912, s.n., 2/11/1909.

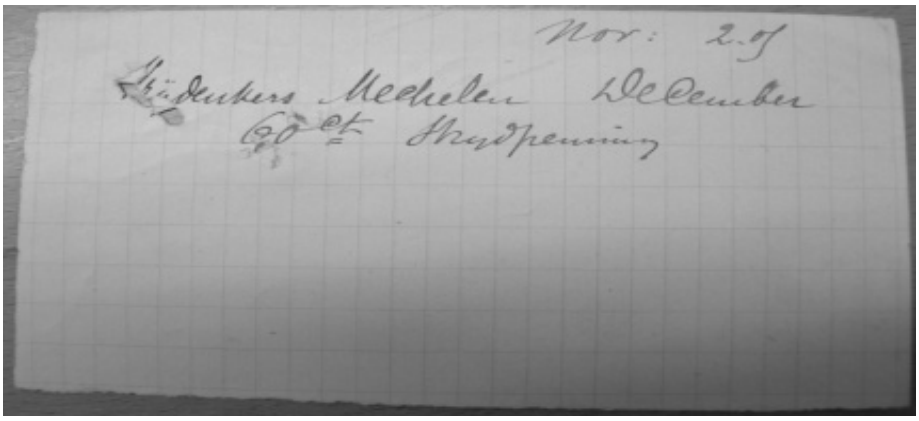

Nov: 2.09
Strijdenkers Mechelen December
60 ct Strijdpenning

Figuur 6. AMSAB-ISG, Socialistische Vrijdenkersbond Gent (047), 7.2, Kasstukken 1900-1912, s.n., s.d.

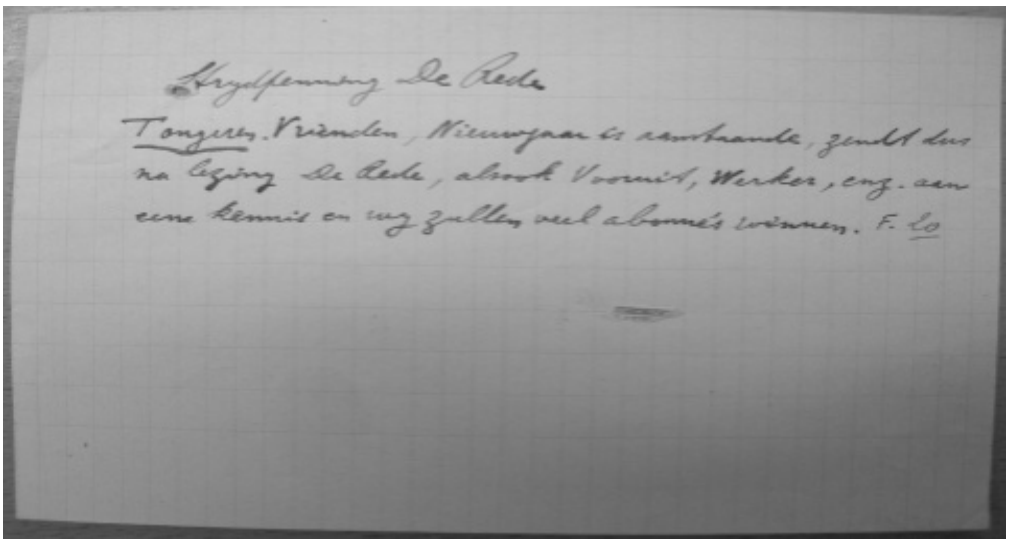

Strijdpenning De Rede
Tongeren. Vrienden, Nieuwjaar is aanstaande, zendt dus na lezing De Rede, alsook Vooruit, Werker, enz. aan eene kennis en wij zullen veel abonnés winnen. F. Lo

Figuur 7 De Toekomst, 22 november 1881, p. 1.

Lezers, gedenkt Zondag den
Strijdpenning.

Figuur 8. Vooruit, 30 en 31 januari 1886, p. 1.

Gent, 30 Januari 1886.

Lezers, gedenkt den Strijd-
penning!

Figuur 9. ' 't Klein gazetje, 4 juli 1896, p. 3.

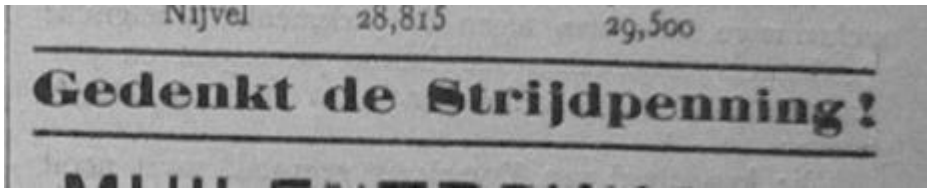
Nijvel 28,815 29,500

Gedenkt de Strijdpenning!

Tabel 1. Spreiding Strijdpenning (zie voor steekproef: V.1 Database)

Gent	18750	Moorseele	16	Onkerzele	2
Brugge	979	Ploegsteert	16	Thielt	2
Menen	698	Waarschoot	16	Aalter	1
Leuven	611	Meirelbeke	14	Bolton	1
Ledeberg	566	Laeken	13	Cleveland	1
Ronse	563	Mariakerke-a-Z	13	Comines	1
Oostende	549	Diest	12	Corbeek Loo	1
Mechelen	426	Genève	11	Doornijk	1
Aalst	362	Wetteren-	11	Dusseldorf	1
Roubaix	278	Izegem	10	Elsene	1
Wetteren	267	Leefdael	10	Guatemala	1
Gentbrugge	250	Nijvel	9	Haeren	1
Roeselare	244	Wijgmaal	9	Hamme	1
Brussel	213	Anderlecht	8	Jumet	1
Ieper	197	Balegem	7	Kluizen	1
Tongeren	194	Diksmuide	7	Knocke a/Z	1
Kortrijk	178	Lodelinsart	7	Lendelede	1
Sint-Niklaas	156	Sint-Andries	7	Leopoldsburg	1
Lokeren	153	Turnhout	7	Marche-lez-	1
Molenbeek	129	Aarschot	6	Melsen	1
Dendermonde	126	Coolkerke	6	Mezen	1
Geraardsbergen	109	Eernegem	6	Middelburg	1
Mont-à-Leux	91	Jette	6	Moerbeke	1
Vilvoorde	90	Ruysbroeck	6	Neerpelt	1
Armentières	83	Sint-Job-bij-Uk	6	New York	1
Koekelberg	72	Zele	6	Oosterzele	1
Cureghem	66	Charleroi	5	Parijs	1
Wervik	65	Lotenhulle	5	Philadelphia	1
Antwerpen	64	Moeskroen	5	Poperinghe	1
Eeklo	60	Nieuwerkerken	5	Quaregnon	1
Sint-	59	Ruyen	5	Scheut	1
Deinze	53	Borgerhout	4	Sint-Gillis	1
Temse	51	Linkebeek	4	Sint-Joost	1
Komen	45	Luik	4	Stekene	1
Lier	45	Schaarbeek	4	Sumatra	1
Ninove	45	Schelderode	4	Terneuzen	1
Sint-Pieters-J	36	Zwijnaarde	4	Ukkel	1
Thienen	36	Erembodegem	3		
Java	34	Harelbeke	3		
Zaventem	33	Sluis	3		
Avelgem	28	Zelzate	3		
Ghistel	28	Blankenberghe	2		
Lille	25	Hal	2		
Berchem	24	Herseaux	2		
Overboelaere	18	Landeghem	2		
Willebroeck	17	Nevele	2		

XI. Bijlage II: Analyse

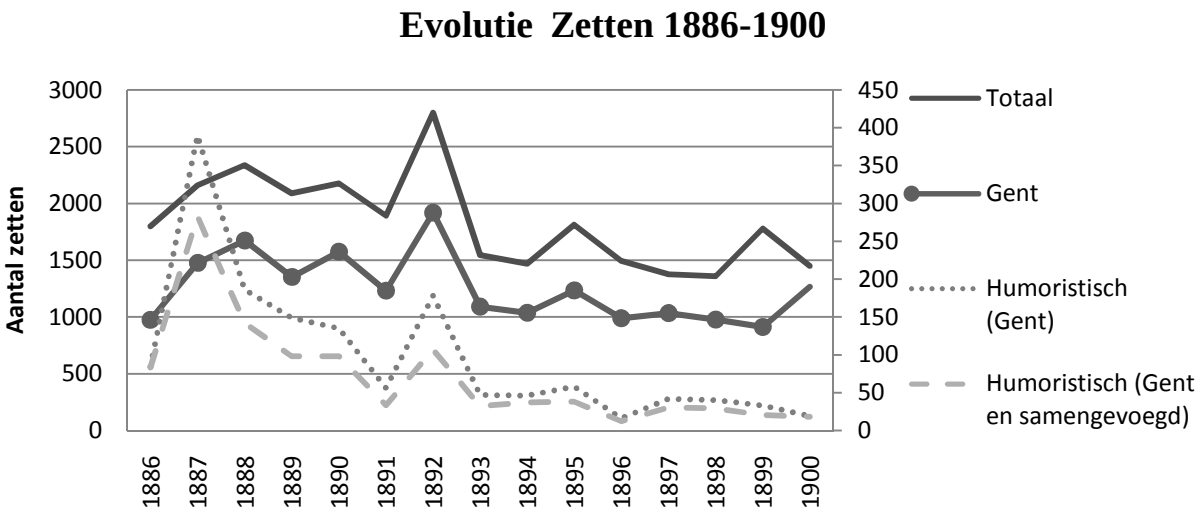

Grafiek 1. Evolutie Zetten (1886-1900)

Humoristische zetten werden bij elkaar gestoken wanneer ze als gekoppeld werden beschouwd. Een record in de humordatabase kan dus uit verschillende zetten bestaan (zie V.2 Analyse-eenheid: de zet(ten)). Dit werd niet gedaan voor de andere zetten. Om de grafiek niet te vertekenen en vergelijkingen mogelijk te maken, tonen we van de humoristische zetten zowel hun totale aantal (1 zet met humor = 1 record) als het aantal dat rekening houdt met samengestelde zetten (1 record kan verschillende humoristische zetten bevatten). Omdat het totale aantal en het aantal humoristische zetten te ver uit elkaar liggen, gebruiken we hier twee verschillende y-assen. De lijnen 'Totaal en 'Gent" volgen de linkse as, de andere twee lijnen volgen de rechtse as.

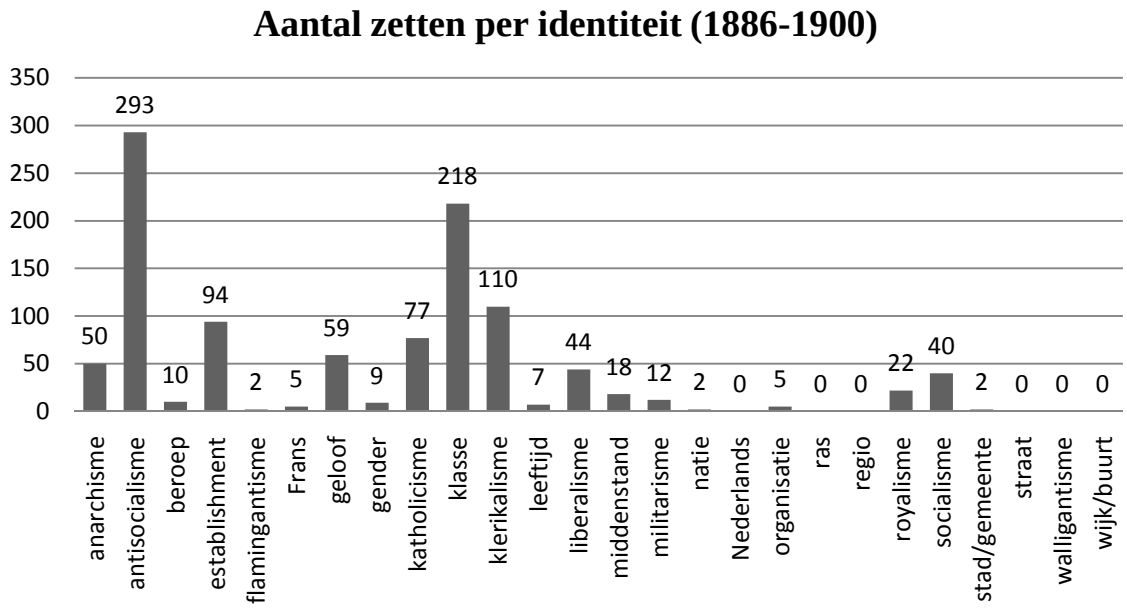

Grafiek 2. Aantal humoristische (samengestelde) zetten per identiteit (1886-1900).

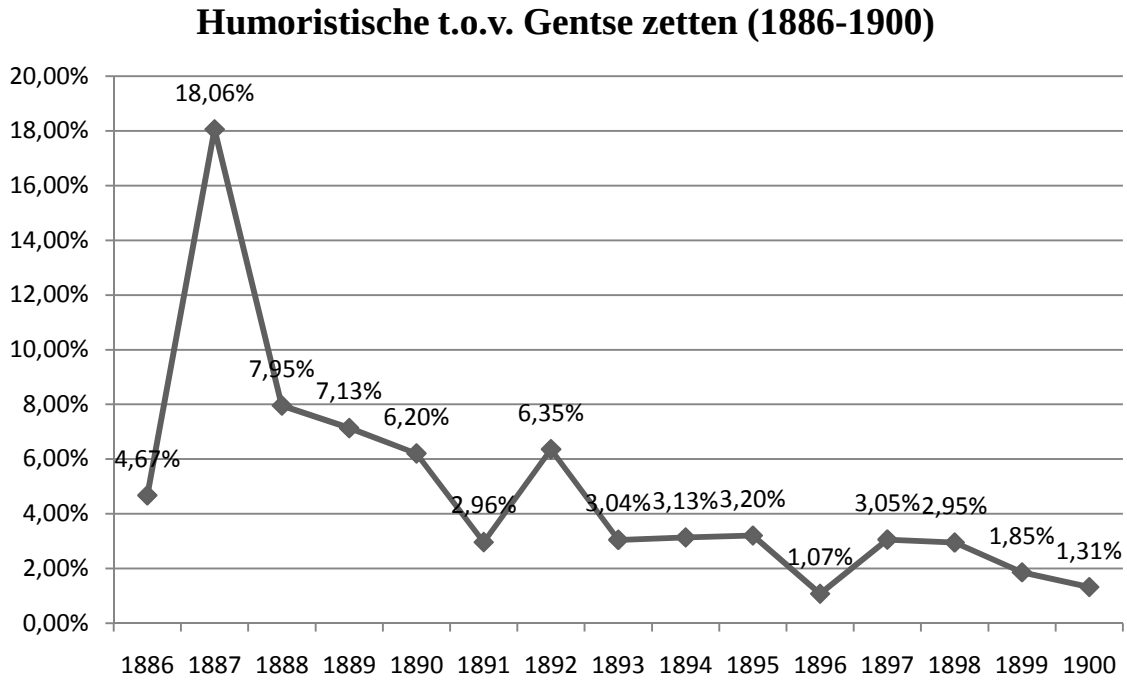

Grafiek 3. Aandeel humor (niet samengevoegd) t.o.v. totaal aantal Gentse zetten in de steekproef uitgedrukt in % (1886-1900).

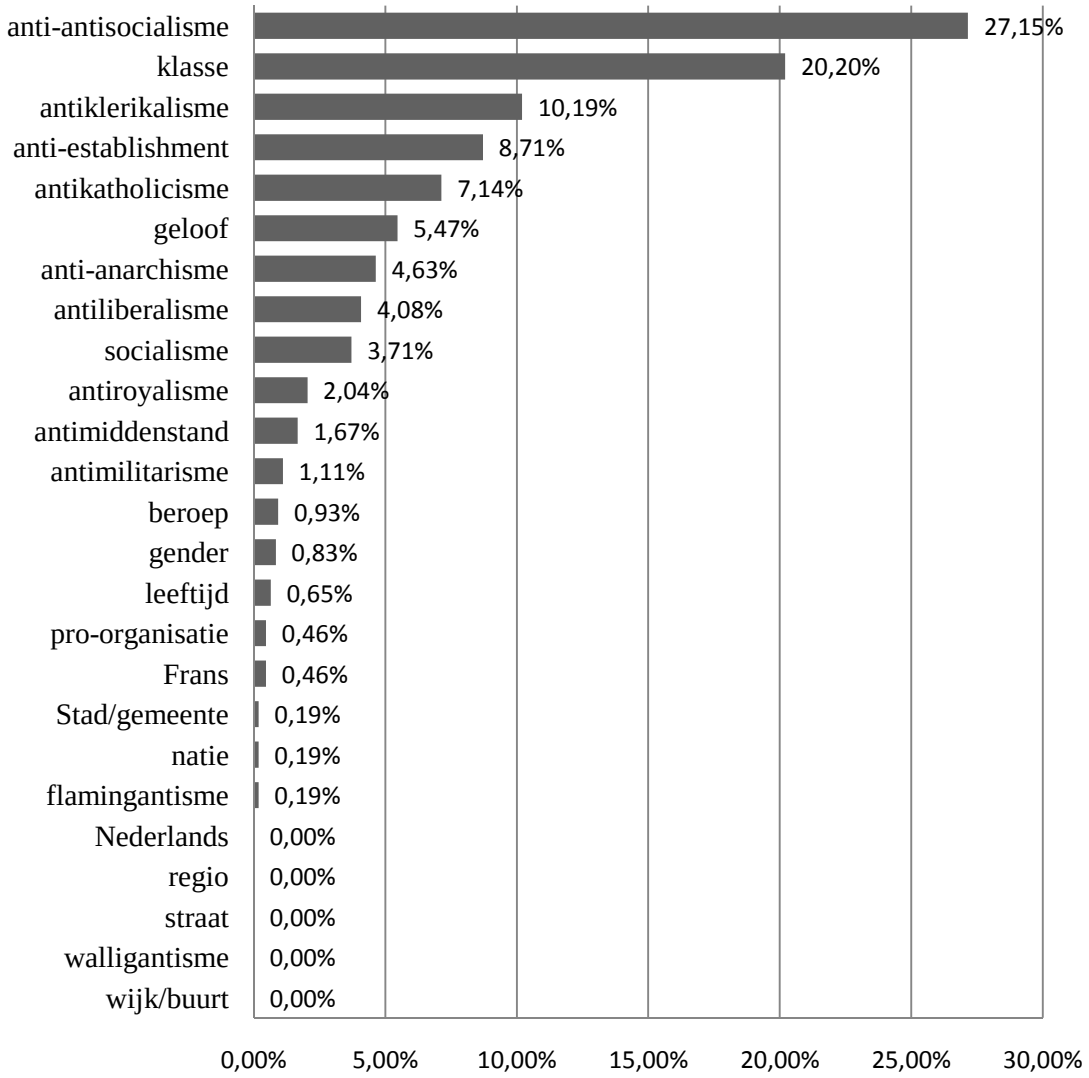

Grafiek 4. Aandeel identiteit uitgedrukt in % (1886-1900).

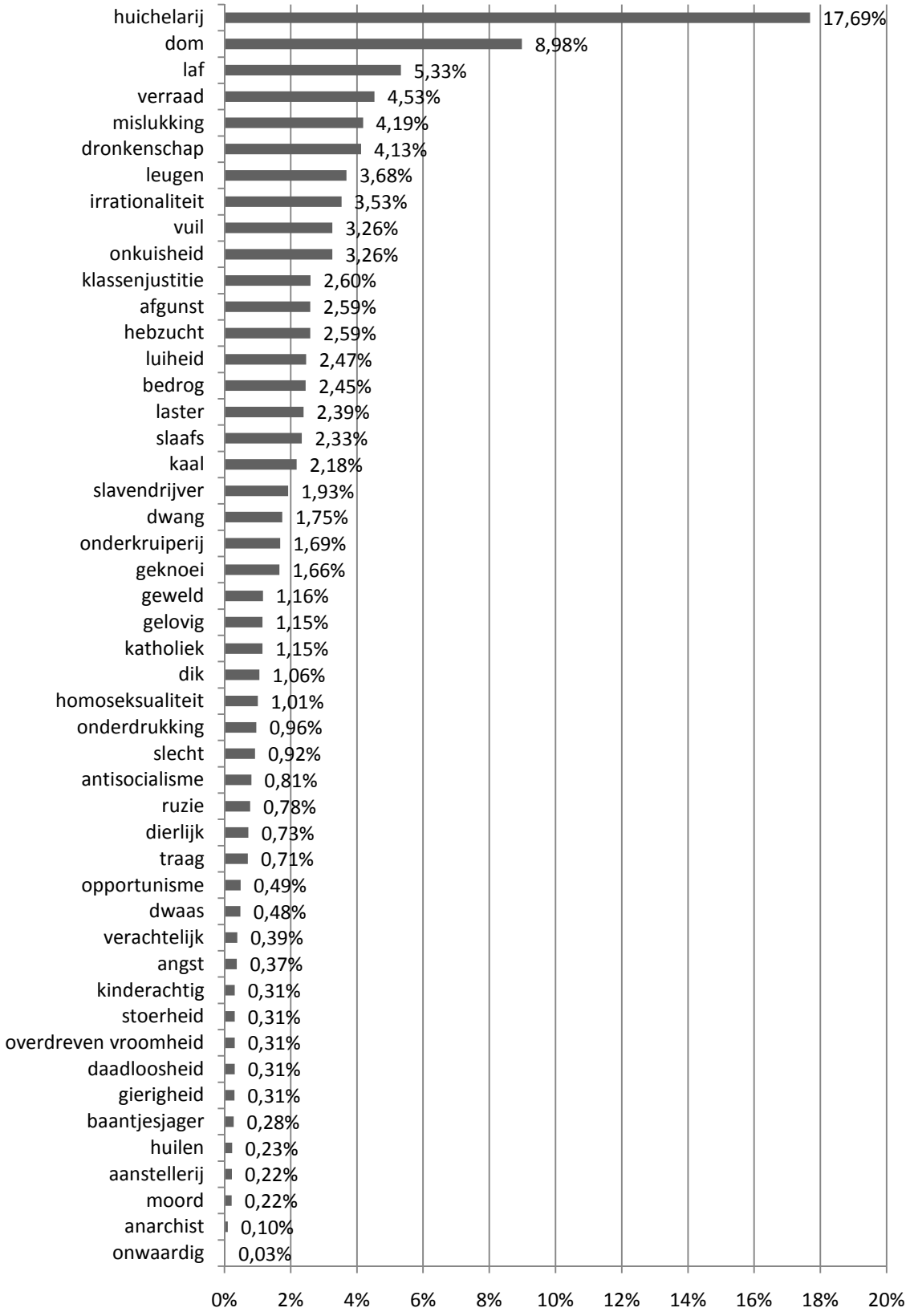

Grafiek 5. Aandeel Toeschrijvingen uitgedrukt in % (1886-1900).

Tabel 2. Aantal zetten per identiteit per jaar in absolute cijfers (1886-1900).

	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1886-1900
anarchisme	2	44	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	50
antisocialisme	2	116	38	20	27	14	40	7	5	4	2	8	4	5	1	293
beroep	0	0	1	0	1	0	1	0	2	1	0	0	1	0	3	10
establishment	11	16	6	10	14	4	5	3	3	5	0	1	10	5	1	94
flamingantisme	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2
Frans	1	0	1	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	5
geloof	5	10	10	6	4	0	12	3	1	4	0	3	1	0	0	59
gender	0	1	2	0	1	0	0	2	0	2	1	0	0	0	0	9
katholicisme	13	22	8	6	12	2	9	0	2	0	2	0	1	0	0	77
klasse	20	35	21	25	26	8	25	5	11	16	2	5	4	6	9	218
klerikalisme	9	24	33	22	3	2	4	3	6	0	1	2	0	0	1	110
leeftijd	0	1	3	1	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	7
liberalisme	6	9	1	4	6	0	3	5	3	1	1	2	2	1	0	44
middenstand	0	3	5	0	2	1	2	2	0	0	1	1	0	0	1	18
militarisme	4	0	3	1	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	1	12
natie	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	2
Nederlands	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
organisatie	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0	0	5
ras	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
regio	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
royalisme	3	1	8	1	2	0	3	0	1	0	0	0	1	1	1	22
socialisme	6	0	3	3	3	3	3	0	1	2	2	5	5	4	0	40

stad/gemeente	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2
straat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Walligantisme	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
wijk/buurt	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal	83	283	144	100	103	34	108	32	37	39	12	31	32	23	18	1079

Tabel 3. Relatief aandeel identiteit per jaar in % (1886-1900).

	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1886-1900
anarchisme	2,41%	15,55%	0,00%	1,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	3,23%	3,13%	0,00%	0,00%	4,63%
antisocialisme	2,41%	40,99%	26,39%	20,00%	26,21%	41,18%	37,04%	21,88%	13,51%	10,26%	16,67%	25,81%	12,50%	21,74%	5,56%	27,15%
beroep	0,00%	0,00%	0,69%	0,00%	0,97%	0,00%	0,93%	0,00%	5,41%	2,56%	0,00%	0,00%	3,13%	0,00%	16,67%	0,93%
establishment	13,25%	5,65%	4,17%	10,00%	13,59%	11,76%	4,63%	9,38%	8,11%	12,82%	0,00%	3,23%	31,25%	21,74%	5,56%	8,71%
flamingantisme	1,20%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,13%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,19%
Frans	1,20%	0,00%	0,69%	0,00%	1,94%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,56%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,46%
geloof	6,02%	3,53%	6,94%	6,00%	3,88%	0,00%	11,11%	9,38%	2,70%	10,26%	0,00%	9,68%	3,13%	0,00%	0,00%	5,47%
gender	0,00%	0,35%	1,39%	0,00%	0,97%	0,00%	0,00%	6,25%	0,00%	5,13%	8,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,83%
katholicisme	15,66%	7,77%	5,56%	6,00%	11,65%	5,88%	8,33%	0,00%	5,41%	0,00%	16,67%	0,00%	3,13%	0,00%	0,00%	7,14%
klasse	24,10%	12,37%	14,58%	25,00%	25,24%	23,53%	23,15%	15,63%	29,73%	41,03%	16,67%	16,13%	12,50%	26,09%	50,00%	20,20%
klerikalisme	10,84%	8,48%	22,92%	22,00%	2,91%	5,88%	3,70%	9,38%	16,22%	0,00%	8,33%	6,45%	0,00%	0,00%	5,56%	10,19%
leeftijd	0,00%	0,35%	2,08%	1,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	0,65%
liberalisme	7,23%	3,18%	0,69%	4,00%	5,83%	0,00%	2,78%	15,63%	8,11%	2,56%	8,33%	6,45%	6,25%	4,35%	0,00%	4,08%
middenstand	0,00%	1,06%	3,47%	0,00%	1,94%	2,94%	1,85%	6,25%	0,00%	0,00%	8,33%	3,23%	0,00%	0,00%	5,56%	1,67%
militarisme	4,82%	0,00%	2,08%	1,00%	0,00%	0,00%	0,93%	0,00%	0,00%	5,13%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,56%	1,11%
natie	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,13%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,35%	0,00%	0,19%
Nederlands	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

organisatie	0,00%	0,35%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	6,45%	6,25%	0,00%	0,00%	0,46%
ras	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
regio	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
royalisme	3,61%	0,35%	5,56%	1,00%	1,94%	0,00%	2,78%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	3,13%	4,35%	5,56%	2,04%
socialisme	7,23%	0,00%	2,08%	3,00%	2,91%	8,82%	2,78%	0,00%	2,70%	5,13%	16,67%	16,13%	15,63%	17,39%	0,00%	3,71%
stad/gemeente	0,00%	0,00%	0,69%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,56%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,19%
straat	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
Walligantisme	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
wijk/buurt	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Tabel 4. Aantal zetten in-/out-group en positieve/negatieve connotatie per identiteit in absolute cijfers (1886-1900).

Identiteit	Totaal	In-group	Out-group	Positief	Negatief
anarchisme	50	2	48	2	48
antisocialisme	293	0	291	0	293
beroep	10	8	2	0	10
establishment	94	0	94	0	94
flamingantisme	2	0	2	0	2
Frans	5	0	2	1	4
geloof	59	5	25	0	59
gender	9	7	1	0	9
katholicisme	77	0	77	0	77
klasse	218	136	79	7	211
klerikalisme	110	0	110	0	110
leeftijd	7	5	1	2	5
liberalisme	44	0	44	0	44
middenstand	18	0	18	0	18
militarisme	12	0	12	0	12
natie	2	0	2	0	2
Nederlands	0	0	0	0	0
organisatie	5	5	0	4	1
ras	0	0	0	0	0
regio	0	0	0	0	0
royalisme	22	0	22	0	22
socialisme	40	40	0	14	26
stad/gemeente	2	0	1	0	2
straat	0	0	0	0	0
Walligantisme	0	0	0	0	0
wijk/buurt	0	0	0	0	0

Tabel 5. Toeschrijvingen per jaar in absolute cijfers (1886-1900).

Toeschrijving	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1886-1900
aanstellerij	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
afgunst	0	3	1	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	8
anarchist	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
angst	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5
antisocialisme	1	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	8
baantjesjager	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3
bedrog	1	6	2	2	0	0	3	0	0	1	0	1	2	0	0	18
daadloosheid	0	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8
dierlijk	1	0	1	2	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	6
dik	0	5	3	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	10
dom	3	21	5	6	6	2	8	0	0	2	2	3	2	0	0	60
dronkenschap	2	14	4	1	4	1	2	0	1	2	0	0	2	0	0	33
dwaas	0	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	5
dwang	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	3
geknoei	0	1	0	3	0	0	1	0	1	1	0	0	1	0	0	8
gelovig	0	5	1	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	10
geweld	0	6	3	2	3	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	16
gierigheid	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
hebzucht	3	1	3	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	1	12
homoseksualiteit	5	3	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10
huichelarij	5	24	18	14	18	7	12	5	5	2	0	3	0	3	1	117
huilen	0	4	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	5
irrationaliteit	0	3	2	5	0	1	3	1	0	1	0	2	1	1	0	20
kaal	0	3	2	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	8
katholiek	0	0	3	2	2	1	3	0	0	0	0	0	0	0	0	11
kinderachtig	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	4
klassenjustitie	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1	8
laf	0	15	6	6	3	6	7	1	0	0	0	3	1	0	0	48

laster	0	1	0	2	0	0	1	0	0	0	0	6	2	0	0	12
leugen	5	4	4	1	0	0	0	2	0	0	0	0	1	2	0	19
luiheid	1	3	2	3	1	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	13
mislukking	3	14	0	1	3	2	3	0	4	0	0	1	1	0	0	32
moord	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
onderdrukking	1	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	5
onderkruiperij	0	3	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	5
onkuisheid	2	1	4	0	0	1	1	0	1	0	1	1	1	0	0	13
onwaardig	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
opportunisme	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	4
overdr. vroomheid	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
ruzie	0	1	2	2	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	9
slaafs	1	8	6	4	1	4	2	0	0	0	0	0	0	0	0	26
slavendrijver	0	0	2	2	1	2	0	0	0	0	0	1	1	1	0	10
slecht	1	4	2	2	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	11
stoerheid	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3
traag	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3
verachtelijk	0	3	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
verraad	2	7	1	5	2	2	2	1	0	2	0	1	0	2	0	27
vuil	1	6	1	3	4	2	5	0	2	0	0	2	0	0	0	26

Tabel 6. Relatief aandeel van toeschrijvingen per jaar in % (1886-1900).

Toeschrijving	1886	1887	1888	1889	1890	1891	1892	1893	1894	1895	1896	1897	1898	1899	1900	1886-1900
aanstellerij	0,00%	0,99%	2,35%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,22%
afgunst	0,00%	1,48%	1,18%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	20,00%	3,23%	0,00%	7,14%	0,00%	2,59%
anarchist	0,00%	1,48%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,10%
angst	2,08%	0,99%	1,18%	1,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,37%
antisocialisme	2,08%	2,96%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	0,00%	0,81%
baantjesjager	0,00%	0,99%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	0,28%
bedrog	2,08%	2,96%	2,35%	2,67%	0,00%	0,00%	4,62%	0,00%	0,00%	7,14%	0,00%	3,23%	11,76%	0,00%	0,00%	2,45%
daadloosheid	0,00%	3,45%	1,18%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,31%
dierlijk	2,08%	0,00%	1,18%	2,67%	1,72%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	0,73%
dik	0,00%	2,46%	3,53%	0,00%	0,00%	0,00%	1,54%	8,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,06%
dom	6,25%	10,34%	5,88%	8,00%	10,34%	5,88%	12,31%	0,00%	0,00%	14,29%	40,00%	9,68%	11,76%	0,00%	0,00%	8,98%
dronkenschap	4,17%	6,90%	4,71%	1,33%	6,90%	2,94%	3,08%	0,00%	5,88%	14,29%	0,00%	0,00%	11,76%	0,00%	0,00%	4,13%
dwaas	0,00%	0,99%	0,00%	1,33%	1,72%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	0,48%
dwang	0,00%	0,00%	1,18%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	1,75%
geknoei	0,00%	0,49%	0,00%	4,00%	0,00%	0,00%	1,54%	0,00%	5,88%	7,14%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	0,00%	1,66%
gelovig	0,00%	2,46%	1,18%	0,00%	0,00%	2,94%	1,54%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	5,88%	0,00%	0,00%	1,15%
geweld	0,00%	2,96%	3,53%	2,67%	5,17%	0,00%	3,08%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,16%
gierigheid	2,08%	0,00%	1,18%	1,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,31%
hebzucht	6,25%	0,49%	3,53%	1,33%	1,72%	2,94%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	2,59%
homoseksualiteit	10,42%	1,48%	0,00%	0,00%	1,72%	0,00%	1,54%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,01%
huichelarij	10,42%	11,82%	21,18%	18,67%	31,03%	20,59%	18,46%	41,67%	29,41%	14,29%	0,00%	9,68%	0,00%	21,43%	16,67%	17,69%
huilen	0,00%	1,97%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,54%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,23%
irrationaliteit	0,00%	1,48%	2,35%	6,67%	0,00%	2,94%	4,62%	8,33%	0,00%	7,14%	0,00%	6,45%	5,88%	7,14%	0,00%	3,53%
kaal	0,00%	1,48%	2,35%	0,00%	0,00%	2,94%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	20,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,18%
katholiek	0,00%	0,00%	3,53%	2,67%	3,45%	2,94%	4,62%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,15%
kinderachtig	0,00%	1,48%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	0,31%
klassenjustitie	6,25%	0,49%	0,00%	1,33%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	16,67%	2,60%

laf	0,00%	7,39%	7,06%	8,00%	5,17%	17,65%	10,77%	8,33%	0,00%	0,00%	0,00%	9,68%	5,88%	0,00%	0,00%	5,33%
laster	0,00%	0,49%	0,00%	2,67%	0,00%	0,00%	1,54%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	19,35%	11,76%	0,00%	0,00%	2,39%
leugen	10,42%	1,97%	4,71%	1,33%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,88%	14,29%	0,00%	3,68%
luiheid	2,08%	1,48%	2,35%	4,00%	1,72%	0,00%	1,54%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	16,67%	2,47%
mislukking	6,25%	6,90%	0,00%	1,33%	5,17%	5,88%	4,62%	0,00%	23,53%	0,00%	0,00%	3,23%	5,88%	0,00%	0,00%	4,19%
moord	2,08%	0,00%	1,18%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,22%
onderdrukking	2,08%	0,00%	0,00%	0,00%	5,17%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,96%
onderkruiperij	0,00%	1,48%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	1,69%
onkuisheid	4,17%	0,49%	4,71%	0,00%	0,00%	2,94%	1,54%	0,00%	5,88%	0,00%	20,00%	3,23%	5,88%	0,00%	0,00%	3,26%
onwaardig	0,00%	0,49%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,03%
opportunisme	0,00%	1,48%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,88%	0,00%	0,00%	0,49%
overdr.	4,17%	0,49%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,31%
ruzie	0,00%	0,49%	2,35%	2,67%	0,00%	0,00%	6,15%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,78%
slaafs	2,08%	3,94%	7,06%	5,33%	1,72%	11,76%	3,08%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,33%
slavendrijver	0,00%	0,00%	2,35%	2,67%	1,72%	5,88%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	5,88%	7,14%	0,00%	1,93%
slecht	2,08%	1,97%	2,35%	2,67%	0,00%	0,00%	1,54%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,23%	0,00%	0,00%	0,00%	0,92%
stoerheid	4,17%	0,49%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,31%
traag	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,45%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,71%
verachtelijk	0,00%	1,48%	0,00%	2,67%	1,72%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,39%
verraad	4,17%	3,45%	1,18%	6,67%	3,45%	5,88%	3,08%	8,33%	0,00%	14,29%	0,00%	3,23%	0,00%	14,29%	0,00%	4,53%
vuil	2,08%	2,96%	1,18%	4,00%	6,90%	5,88%	7,69%	0,00%	11,76%	0,00%	0,00%	6,45%	0,00%	0,00%	0,00%	3,26%

Tabel 7. Toeschrijving per identiteit in absolute cijfers, nulresultaten weggelaten (1886-1900).[1055]

	ana	anti	ber	estab	flam	gel	gen	kath	klasse	kler	leef	lib.	mid	mil	natie	org	roy	soc	stad
aanstellerij	0	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
afgunst	0	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0
anarchist	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
angst	0	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
antisocialisme	5	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0
baantjesjager	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
bedrog	0	2	0	1	0	1	0	4	3	3	0	1	0	0	0	0	1	0	0
daadloosheid	7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
dierlijk	0	0	0	0	0	1	0	1	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dik	0	3	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
dom	2	13	0	4	0	1	2	2	15	2	1	1	0	0	0	0	0	6	0
dronkenschap	5	3	0	3	0	1	0	1	8	4	0	0	0	1	0	1	0	0	0
dwaas	1	0	0	1	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
dwang	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
geknoei	1	3	0	2	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
gelovig	0	3	0	0	0	2	0	0	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0
geweld	0	2	0	7	0	0	0	2	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
gierigheid	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0
hebzucht	0	0	0	1	0	0	0	0	4	2	0	0	0	0	0	0	3	0	0
homoseksualiteit	0	1	0	0	0	0	0	1	6	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

[1055] Afkortingen : ana = anarchisme; anti = antisocialisme; ber = beroep; estab = establishment; flam = flamingantisme; gel = geloof; gen = gender; kath = katholicisme; klasse = klasse; kler = klerikalisme; leef = leeftijd; lib = liberalisme; mid = middenklasse; mil = militarisme; natie = natie; org = organisatie; roy = royalisme; soc = socialisme; stad = stad/gemeente

huichelarij	7	22	1	3	2	4	1	4	22	16	0	12	4	0	0	0	0	9	0
huilen	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
irrationaliteit	0	0	0	1	0	18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
kaal	2	1	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
katholiek	0	3	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	1	1
kinderachtig	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
klassenjustitie	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
laf	4	23	1	3	0	0	1	0	8	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0
laster	1	6	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0
leugen	0	5	0	0	0	0	0	5	2	5	0	0	0	0	0	0	0	1	0
luiheid	0	2	0	3	0	0	0	0	5	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
mislukking	0	16	0	1	0	0	0	6	0	1	0	5	2	0	0	0	0	0	0
moord	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
onderdrukking	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
onderkruiperij	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
onkuisheid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0
onwaardig	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
opportunisme	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
overdr. vroomheid	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ruzie	0	6	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
slaafs	1	13	0	1	0	1	0	0	4	2	0	1	1	0	0	0	0	1	0
slavendrijver	0	0	0	4	0	1	0	0	2	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0
slecht	1	3	0	1	0	0	0	1	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0
stoerheid	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
traag	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0

verachtelijk	0	5	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
verraad	1	10	0	0	0	2	1	0	5	1	0	1	1	1	0	0	0	3	0
vuil	0	8	1	2	0	3	1	0	2	2	0	1	0	1	0	0	0	1	0

Tabel 8. Relatief aandeel per toeschrijving t.o.v. identiteit, nulresultaten weggelaten (1886-1900).[1056]

	ana	anti	ber	estab	flam	gel	gen	kath	klasse	kler	leef	lib	mid	mil	natie	org	roy	soc	stad
aanstellerij	0,00%	1,17%	0,00%	0,00%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
afgunst	0,00%	1,17%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,82%	0,00%	0,00%	0,00%	15,38%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%
anarchist	0,00%	1,75%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
angst	0,00%	1,17%	0,00%	3,85%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
antisocialisme	10,87%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	1,52%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00 %	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
baantjesjager	2,17%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
bedrog	0,00%	1,17%	0,00%	1,92%	0,00%	2,50%	0,00%	14,29%	2,73%	4,55%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%	0,00%
daadloosheid	15,22%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%
dierlijk	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,50%	0,00%	3,57%	1,82%	3,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
dik	0,00%	1,75%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	1,52%	0,00%	0,00%	7,69%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
dom	4,35%	7,60%	0,00%	7,69%	0,00%	2,50%	28,57%	7,14%	13,64%	3,03%	100,00 %	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	21,43%	0,00%
dronkenschap	10,87%	1,75%	0,00%	5,77%	0,00%	2,50%	0,00%	3,57%	7,27%	6,06%	0,00%	0,00%	0,00%	25,00%	0,00%	100,00 %	0,00%	0,00%	0,00%
dwaas	2,17%	0,00%	0,00%	1,92%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,73%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
dwang	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,82%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

[1056] Afkortingen : ana = anarchisme; anti = antisocialisme; ber = beroep; estab = establishment; flam = flamingantisme; gel = geloof; gen = gender; kath = katholicisme; klasse = klasse; kler = klerikalisme; leef = leeftijd; lib = liberalisme; mid = middenklasse; mil = militarisme; natie = natie; org = organisatie; roy = royalisme; soc = socialisme; stad = stad/gemeente

geknoei	2,17%	1,75%	0,00%	3,85%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
gelovig	0,00%	1,75%	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	8,11%	7,69%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
geweld	0,00%	1,17%	0,00%	13,46%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	1,82%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
gierigheid	0,00%	0,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%	0,00%
hebzucht	0,00%	0,00%	0,00%	1,92%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,64%	3,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	42,86%	0,00%	0,00%
homoseksua-liteit	0,00%	0,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	5,45%	1,52%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
huichelarij	15,22%	12,87%	25,00%	5,77%	100,00 %	10,00%	14,29%	14,29%	20,00%	24,24%	0,00%	32,43%	30,77%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	32,14%	0,00%
huilen	8,70%	0,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
irrationaliteit	0,00%	0,00%	0,00%	1,92%	0,00%	45,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
kaal	4,35%	0,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	1,82%	1,52%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
katholiek	0,00%	1,75%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	0,00%	0,00%	2,70%	7,69%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	3,57%	100,00 %
kinderachtig	2,17%	0,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
klassenjustitie	0,00%	0,00%	0,00%	15,38%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
laf	8,70%	13,45%	25,00%	5,77%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%	7,27%	1,52%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%
laster	2,17%	3,51%	0,00%	0,00%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	0,91%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,14%	0,00%
leugen	0,00%	2,92%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	17,86%	1,82%	7,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%
luiheid	0,00%	1,17%	0,00%	5,77%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	4,55%	4,55%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
mislukking	0,00%	9,36%	0,00%	1,92%	0,00%	0,00%	0,00%	21,43%	0,00%	1,52%	0,00%	13,51%	15,38%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
moord	0,00%	0,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%	0,00%
onderdrukking	0,00%	0,00%	0,00%	5,77%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,91%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	25,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
onderkruiperij	0,00%	1,75%	25,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%
onkuisheid	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	16,67%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
onwaardig	2,17%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

opportunisme	2,17%	1,17%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
overdr. vroomheid	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	7,50%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
ruzie	0,00%	3,51%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
slaafs	2,17%	7,60%	0,00%	1,92%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	3,64%	3,03%	0,00%	2,70%	7,69%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%
slavendrijver	0,00%	0,00%	0,00%	7,69%	0,00%	2,50%	0,00%	0,00%	1,82%	3,03%	0,00%	2,70%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
slecht	2,17%	1,75%	0,00%	1,92%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%	7,58%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
stoerheid	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	2,73%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
traag	0,00%	0,00%	0,00%	1,92%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	5,41%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
verachtelijk	0,00%	2,92%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	14,29%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
verraad	2,17%	5,85%	0,00%	0,00%	0,00%	5,00%	14,29%	0,00%	4,55%	1,52%	0,00%	2,70%	7,69%	25,00%	0,00%	0,00%	0,00%	10,71%	0,00%
vuil	0,00%	4,68%	25,00%	3,85%	0,00%	7,50%	14,29%	0,00%	1,82%	3,03%	0,00%	2,70%	0,00%	25,00%	0,00%	0,00%	0,00%	3,57%	0,00%

Universiteit Gent
Academiejaar 2007-2008

Over dompers, mouchards en papen

Constructie van identiteit, via humor
Casus: de Gentse socialistische strijdpenning in *Vooruit* (1886-1900)

Volume II: Zettenbijlage

Masterproef, voorgelegd aan de Faculteit
Letteren en Wijsbegeerte
Vakgroep Nieuwste geschiedenis
tot het behalen van de academische graad van
Master in de geschiedenis
door Bart De Sutter
Promotor: dr. Maarten Van Ginderachter
Leescommissarissen: prof. dr. Jan Art
dr. Pieter François

Ten Geleide

Het werk dat voor u ligt, is volume II, de *Zettenbijlage* van de masterproef *Over dompers, mouchards en papen. Constructie van identiteit, via humor. Casus: de Gentse socialistische strijdpenning in Vooruit (1886-1900).* Het bevat al de humoristische zetten waarop de analyse in volume I gebaseerd is. Vanwege de omvang werden vanuit de database 2 zetten per pagina in recto verso afgedrukt.

Wat u ziet is de analysesjabloon die in Volume I, V.7. Conclusie: analysesjabloon werd opgesteld. Per zet worden volgende velden weergegeven.

a) Id.: nummer van de zet in de database, tevens het nummer naar waar in de analysebespreking verwezen zal worden
b) Publicatiedatum: datum van publicatie van de zet in de rubriek
c) Plaats: in casu Gent
d) Bronverwijzing
e) Zet: de tekstuele weergave van de (samengestelde) zet.
f) Opmerking: dit werd voornamelijk voor eigen gebruik gehanteerd maar de opmerkingen en verwijzingen kunnen ook de lezer van pas komen
g) Humorverantwoording: korte aanwijzing waar de humor op slaat.
h) Analysevelden:
    1. Doelwit: het 'slachtoffer' van humor
    2. Etiket: het etiket dat het doelwit opgeplakt krijgt
    3. Toeschrijving A: toegeschreven norm of gedrag
    4. Toeschrijving B: idem
    5. Identiteit: identiteit die achter de humor schuilt
    6. In-/out-group: aanduiding of het doelwit in- of out-group is
    7. Connotatie: positieve of negatieve connotatie die in de humoruiting vervat zit

Zettenbijlage

Id 1 | 15/02/1886 | Gent | Vooruit, 15 februari 1886, p. 4

zet

De tegenspreker zag rood, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met tegenspreker op een meeting

1.	tegenspreker			
2.				
3.	rood gezicht			
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 2 | 15/02/1886 | Gent | Vooruit, 15 februari 1886, p. 4

zet

Napoleon.-Neêrland's geesel, menschenmoorder, armoe zaaier, rustverstoorder, Pest der menschen, oorlogskweker, Ondier, gelddief, woordverbrekeo [sic], landverrader, gekroonden rakker, Echtverbreker, oproermaker, O, monster, voor de galg bekwaam, Neem deze letters voor uw naam; twee sigarenmakers, J.D. en Ch.W., 0,40

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Napoleon Bonaparte

1.	Napoleon Bonaparte			
2.				
3.	moord			
4.	ondier			
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 3 | 15/03/1886 | Gent | Vooruit, 15 maart 1886, p. 4

zet

Leve de rust, A, Beernaert, 0,10

Opmerking:

A. Beernaert = August Beernaert?

Humorverantwoording: spot met eerste minister Beernaert door imitatie

1.	August Beernaert			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 4 | 15/04/1886 | Gent | Vooruit, 15 april 1886, p. 4

zet

Partijgenooten, zoudt gij willen gelooven dat de opsteller van het "gentenaarken" dol wordt, omdat zijn wensch, van te Wetteren te zien vechten, verleden Zondag niet uitgevallen is, 0,15 Allons, Anseele, als die vent naar den Congo niet wil gaan, maak hem ontvanger van uw huizen, maar opgepast, 0,15 ik denk dat "het Gentenaarken" kwaad wordt omdat het zijne eigene leugens niet meer gelooft, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Gentenaar, Leopold II en ironie over gerucht dat Anseele

1.	De Gentenaar	Leopold II	Anseele	
2.	Gentenaarken	vent		
3.	dol worden		huisbaas	
4.	leugen			
5.	Katholicisme	royalisme	socialisme	
6.	out-group	out-group	in-group	
7.	negatief	negatief	positief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 5 | 15/04/1886 | Gent | Vooruit, 15 april 1886, p. 4

zet

Ik zou wenschen bij Vander Smissen in dienst te zijn, een lid van de Propagandeclub, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie mbt Van der smissen

1.	Van der smissen			
2.				
3.				
4.				
5.	militarisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 6 | 15/04/1886 | Gent | Vooruit, 24 en 25 april 1886, p. 4

zet

Feu! Nom de Dieu! Vander smissen, D.B., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot door imitatie

1.	Van der smissen			
2.				
3.				
4.				
5.	militarisme	Frans		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 7 | 15/05/1886 | Gent | Vooruit, 15 en 16 mei 1886, p. 4

zet

Bericht aan den "leugenaar" Anseele heeft wederom enclos huizen gekocht; 'kheb er hem mee uit den bazar zien komen, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie en spot met De Gentenaar

1.	De Gentenaar	Anseele		
2.	leugenaar			
3.	leugen	huisbaas		
4.				
5.	Katholicisme	socialisme		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 8 | 15/05/1886 | Gent | Vooruit, 15 en 16 mei 1886, p. 4

zet

Vervolgt maar, jongens, t'is al koorn op onzen molen, 0,07

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met proces

1.	Establishment			
2.	jongens			
3.	vervolgen			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 9 | 15/05/1886 | Gent | Vooruit, 15 en 16 mei 1886, p. 4

zet

Ik heb tegen mijn huismeester willen spreken, maar hij was niet sprekelijk, 0,10 Hij kwam om huishuur en de vrouwen waren ook niet sprekelijk, 0,10 Wij laten de vrouw meester, 0,10 Dit moet zoo gebeuren, 0,10

Opmerking:

huismeester
= huisbaas
= mannelijk schaamdeel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met huisbaas

1.	Huisbaas			
2.	huismeester			
3.	hovaardij			
4.	hebzucht			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 10 | 22/05/1886 | Gent | Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4

zet

Een bloemagent, 0,40

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie mbt beschuldigingen Anseele

1.	Anseele			
2.	bloemagent			
3.				
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 11 | 22/05/1886 | Gent | Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4

zet

Liberalen, als gij ne meeting houdt op de Muide, moet ge zoo bevreesd niet zijn, wij zouden enkelijk komen luisteren, 0,40

Opmerking:

Humorverantwoording: spot op gesloten meetings van liberalen

1.	Liberalen			
2.				
3.	angst			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 12 | 22/05/1886 | Gent | Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4

zet

ik zou in een huis van Anseele willen wonen, dan zou ik wekelijks mijne huishuur voor de stakers geven, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie over beschuldigingen aan Anseele

1.	Anseele			
2.				
3.	huisbaas			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 13 | 22/05/1886 | Gent | Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4

zet

De vrouw van den voorzitter heeft geweend om haar zuur gewonnen geld, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrouw van de voorzitter

1.	Vrouw van de voorzitte			
2.				
3.	hebzucht			
4.				
5.	klasse			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 14 | 22/05/1886 | Gent | Vooruit, 22 en 23 mei 1886, p. 4

zet

"Het Volksbelang" is flamingantisch, en het neemt uit fransche bladen artikelen over zonder ze in het vlaamsch te vertalen, hoo belachelijk, 0,10

Opmerking:

Het Volksbelang
= vlaamsgezind en liberaal blad (Voordeckers, 1964, pp. 514-516)

Humorverantwoording: spot met krant Het Volksbelang

1.	Het Volksbelang			
2.	Het Volksbelang			
3.	huichelarij			
4.				
5.	flamingantisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 15 | 12/06/1886 | Gent | Vooruit, 12 en 13 juni 1886, p. 4

zet

Men zou beter doen de 300 wagens, welke men gebruikt om soldaten te vervoeren, te laten dienen om al de kapitalisten naar den Congo te zenden, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot op kapitalisme

1.	Kapitalisme			
2.	kapitalisten			
3.	verspilling			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 16 | 12/06/1886 | Gent | Vooruit, 12 en 13 juni 1886, p. 4

zet

De gendarmen waren fier de toegang tot ins[sic] huis te mogen verbieden, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot op rijkswacht

1.	rijkswacht			
2.	gendarmen			
3.	leedvermaak			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			negatief

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 17 | 12/06/1886 | Gent | Vooruit, 12 en 13 juni 1886, p. 4

zet

De "Leugenaar" is een slecht blad; men mag het niet lezen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Gentenaar

1.	De Gentenaar			
2.	leugenaar			
3.	leugen			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 18 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Flandre, indien gij mouchard wil spelen, in uw gezelschap bij de zwarte krawatten, 0,10

Opmerking:

Flandre
= La Flandre Libérale? (Voordeckers, 1964, pp. 183-188)
zwarte krawat
= zwarte krawat, sodomiet, homosexueel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Flandre en burgerij

1.	Flandre	Burgerij		
2.	mouchard	zwarte krawatten		
3.	verraad	homoseksualiteit		
4.				
5.	klasse	klasse		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 19 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Een tjseef die tevreden is over de socialisten, 0,10

Opmerking:

tsjeef
= tseef; spotnaam voor een katholiek, bijzonder gebruikt op politiek gebied

Humorverantwoording: spot met katholiek via ironie

1.	Katholiek			
2.	tsjeef			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 20 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Voor den klop der liberalen, 0,15 Zij weten er van te klappen, 0,05 Zij zijn zoo ziek, 0,15 Hunne geburen kunnen er ook niet van slapen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak met verkiezingsverlies liberalen

1.	Liberalen			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 21 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Katten zijn aardige dieren, 0,04

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	Katholieken			
2.	katten			
3.	dierlijk			
4.	slecht			
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 22 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Opdat Anseele zich goed zou vermaken op zijn kasteel, 4,00

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met Anseele

1.	Anseele			
2.				
3.	kasteelheer			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 23 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Leden der "Vrijheidsliefde" zendt uwe vrouwen naar "Vooruit", 0,10 Een lid uit de "Vrijheidsliefde" trekt meer voordeel uit den "Vooruit" en daarom vaagt hij zijn botten aan eerst genoemde maatschappij, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberale Vrijheidsliefde

1.	Vrijheidsliefde			
2.				
3.	gierigheid			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 24 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p. 3

zet

Liberalen en papen zijn slimerikken, (?) [sic], 0,10

Opmerking:

paap
= Als benaming voor den wereldlijken geestelijke bij de Katholieken, priester; alsook politiek

Humorverantwoording: spot met liberalen en katholieken door ironie

1.	liberalen	Katholieken		
2.		papen		
3.	dom	dom		
4.				
5.	liberalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 25 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p 4

zet

Hoe grootere klopping de liberalen krijgen, hoe smeriger hun tatiek [sic] tegen socialisten wordt, 0,10
Doet maar voort, heeren liberalen, wij bekreunen ons zoo min om u als om de papen, D., 0,10

Opmerking:

bekreunen
= bekommeren

Humorverantwoording: spot met liberalen

1.	Liberalen	Katholieken		
2.	heren liberalen	papen		
3.				
4.				
5.	liberalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 26 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p 4

zet

Een burger riep, weg met "Vooruit" en eenige partijgenooten antwoordden: weg met de zwarte krawatten; of hij zweeg, dien paljas, 0,50

Opmerking:

zwarte krawat
= zwarte krawat, sodomiet, homosexueel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met burgerij

1.	Burgerij			
2.	zwarte krawatten			
3.	homoseksualiteit			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 27 | 19/06/1886 | Gent | Vooruit, 19 en 20 juni 1886, p 4

zet

Ik zou ze gaarne zien verdwijnen, Pastoors, paters en begijnen, Hoogmoed, rijkdom en schurkerij, dan waren alle slaven vrij, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot en spot met klerikalen

1.	Zelf	klerikalen		
2.	slaven			
3.	onderdrukking	hovaardij		
4.		rijkdom		
5.	klasse	klerikalisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 28 | 3/07/1886 | Gent | Vooruit, 3 juli 1886, p. 4

zet

Jan Casier, gij moet uwe christelijke leerling beter verstaan, de boden der "Vereenigde Katoenbewerkers," 1,00

Opmerking:

Jan Casier = fabrieksbaas

Humorverantwoording: spot met Jan Casier

1.	Jan Casier			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse	klasse		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 29 | 3/07/1886 | Gent | Vooruit, 3 juli 1886, p. 4

zet

Jan Casier, gij moet uwe christelijke leerling beter verstaan, de boden der "Vereenigde Katoenbewerkers," 1,00

Opmerking:

Jan Casier = fabrieksbaas

Humorverantwoording: spot met Jan Casier

1.	Jan Casier			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse	klasse		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 30 | 3/07/1886 | Gent | Vooruit, 3 juli 1886, p. 4

zet

Een priester is een beul, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met priester

1.	Priester			
2.	beul			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 31 | 3/07/1886 | Gent | Vooruit, 3 juli 1886, p. 4

zet

Een gendarm heeft tegen mij niet willen spreken, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met rijkswacht

1.	rijkswacht			
2.	gendarm			
3.	hovaardij			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 32 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

Ik ben tevreden dat ik van dien kwezelsboel af ben, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gelovige vrouwen

1.	Gelovige vrouwen			
2.	kwezelsboel			
3.	overdreven vroomheid			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 33 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

Ik maak geen deel van de zwarte krawatten, 0,10;

Opmerking:

zwarte krawat
= zwarte krawat, sodomiet, homosexueel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met burgerij

1.	Burgerij			
2.	zwarte krawatten			
3.	homoseksualiteit			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 34 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

Domela, gij zijt niet mogen komen, we zulllen u gedenken, 0,05; Ik heb wel gelachen aan de groote statie, Maandag morgen, 0,05; Weg met de nietsdoeners, 0,05;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met opgetrommelde politie

1.	Politie			
2.	nietsdoeners			
3.	dom			
4.	luiheid			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 35 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

Pol, naar den Congo, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	Pol			
3.				
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 36 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

De zwarte krawatten laat men loopen en de werkstakers smijt men in het gevang, 0,20;

Opmerking:

zwarte krawat
= zwarte krawat, sodomiet, homosexueel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met burgerij

1.	Burgerij	Justitie		
2.	zwarte krawatten			
3.	homoseksualiteit	klassenjustitie		
4.				
5.	klasse	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 37 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

Mijn laatste geld is voor poer, D.D.V., 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: anarchistische opschepperij

1.	establishment			
2.				
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 38 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

En het mijne voor eene dynamiet-kardoes, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: anarchistische opschepperij

1.	establishment			
2.				
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 39 | 17/07/1886 | Gent | Vooruit, 17 juli 1886, p. 4

zet

Strijdp. uit het hospitaal. Men werpt eerlijke werklieden in het gevang en de zwarte krawatten laat men loopen, L.- S., 0,10; Vreest gij niet, burgers, dat de volkswoede tegen u zal keeren, L.S., 0,10;

Opmerking:

zwarte krawat
= in Lodewijk Lievevrouw-Coopman: zwarte krawat, sodomiet, homosexueel

Humorverantwoording: spot met burgerij

1.	Burgerij	Justitie		
2.	zwarte krawatten			
3.	homoseksualiteit	klassenjustitie		
4.				
5.	klasse	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 40 | 7/08/1886 | Gent | Vooruit, 7 augustus 1886, p. 4

zet

't Is alles behalve christelijk, kwezelmeesteres, 25 centimen boete geven aan een kind van 12 jaar, dat t'huis[sic] was gebleven omdat het op het fabriek den voet had bezeerd, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met christelijkheid vrouw

1.	Gelovige vrouw			
2.	kwezelmeesteres			
3.	huichelarij			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 41 | 21/08/1886 | Gent | Vooruit, 21 augustus 1886, p. 4

zet

Zondag morgen liepen er veel mouchards op de Garenmarkt, w. 5241, 0,85;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	Verklikkers			
2.	mouchards			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 42 | 21/08/1886 | Gent | Vooruit, 21 augustus 1886, p. 4

zet

Ehwel, << Gentenaar, >> hoeveel dooden zijn er te Brussel gebleven, w. 5173. 1,05;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Gentenaar

1.	De Gentenaar			
2.	Gentenaar			
3.	leugen			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 43 | 21/08/1886 | Gent | Vooruit, 21 augustus 1886, p. 4

zet

Madame uit den << Nieuwen Vooruit, >> Brugschen steenweg, heeft het << Gentenaarken >> verbrand omdat het zulke schoone leugens schreef over de betooging te Brussel, 0,25;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Gentenaar

1.	De Gentenaar			
2.	Gentenaarken			
3.	leugen			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 44 | 18/09/1886 | Gent | Vooruit, 18 september 1886, p. 4

zet

Madame, snijdt en stukje van uwe tonge, want zij is veel te lang, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Madame			
3.	roddelen			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 45 | 18/09/1886 | Gent | Vooruit, 18 september 1886, p. 4

zet

De tjeeven beginnen rood te worden, rondgehaald bij L.W., Groot Meerhem, 0,62;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	Katholieken			
2.	tjeeven			
3.	socialistisch			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 46 | 18/09/1886 | Gent | Vooruit, 18 september 1886, p. 4

zet

Ik ben content dat ik genezen ben, 0,10; Binnen weinige dagen verlaat ik het hospitaal; of ik tevreden ben, 0,10; Niet een werkman mag het << Gentenaarken >> koopen, 0,10; Waarom wordt ik door mijne 2 kinderen verlaten in het hospitaal, A.G., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Gentenaar

1.	De Gentenaar			
2.	Gentenaarken			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 47 | 2/10/1886 | Gent | Vooruit, 2 oktober 1886 , p. 3

zet

Ik zat geen 2 minuten in de kerk of zij waren daar al om geld, 0,10; De onderpastoor stond in het portaal drij lieve meisjes te vrijen, 0,10; Zoo zegde hij : allo, mijn "siskens," 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met de Kerk en onderpastoor

1.	Klerikalisme	Onderpastoor		
2.				
3.	hebzucht	onkuisheid		
4.				
5.	klerikalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 48 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

Waarom mag Anseele eens naar huis niet komen als Vander Smissen, 0,06;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Vandersmissen

1.	Vandersmissen	Justitie		
2.				
3.	misdadiger	klassenjustitie		
4.				
5.	militarisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 49 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

Kom naar << Vooruit >> in plaats van naar de kerk te gaan, 0,10; Pastoor, indien gij niet wil dat uwe schapen verloren gaan, moet gij zwijgen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met de Kerk door Vooruit op zelfde niveau te zetten

1.	Kerk			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 50 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

De heilige geest was een zeurzak in den prijskamp met de duiven, 0,10;

Opmerking:

geest
= Aan den zichtbaar geworden Heiligen Geest wordt de gedaante van eene duif toegeschreven. (WNT)

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	Heilige geest			
2.	zeurzak			
3.	bedrog			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 51 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

Een moor is zwart, 0,10; Maar het advokaatje is nog veel vuiler en zwarter als een moor, 0,10;

Opmerking:

advokaat
= Maurice de Baets?

Humorverantwoording: spot met advocaat (uit proces Anseele?) door associatie met Moren

1.	Advocaat			
2.	advocaatje			
3.	zwart			
4.	vuil			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 52 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

Ik drink liever melk uit << Vooruit, >> dan soep van den troep, een piot, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met leger via het voedsel

1.	Leger			
2.	troep			
3.	slecht eten			
4.				
5.	militarisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 53 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

De << Vrijheidsliefde >> zou beter den naam aannemen van << Kruipersliefde,>> 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberale kirng Vrijheidsliefde

1.	Vrijheidsliefde			
2.	Kruipersliefde			
3.	slaafs			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 54 | 16/10/1886 | Gent | Vooruit, 16 oktober 1886, p. 4

zet

Mijn half-broeder is een grooten kerkuil, 0,10;

Opmerking:

kerkuil
= n overdrachtelijke toepassing. Smaad- of schimpnaam voor iemand die veel in de kerk zit; vandaar: overdreven vrome; femelaar, en: vervolgens: schijnheilige, huickelaar

Humorverantwoording: spot met gelovige

1.	halfbroer			
2.	kerkuil			
3.	overdreven vroomheid			
4.				
5.	geloof			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 55 | 6/11/1886 | Gent | Vooruit, 6 november 1886, p. 4

zet

Wij wenschen de "Lichtstraal," het doodgeboren kind, eene goede reis, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistisch werkmansblad De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	doodgeboren kind			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 56 | 6/11/1886 | Gent | Vooruit, 6 november 1886, p. 4

zet

Een baas die tegen de deuren vecht, 0,10; 't Is het best dat hij doen kan, 0,10 Niet begrepen, 0,10 Hij moet zijne broek zoo hoog niet trekken als hij kwaad is, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met dronken baas

1.	Baas			
2.				
3.	dronkenschap			
4.	stoerheid			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 57 | 16/11/1886 | Gent | Vooruit, 16 november 1886, p. 4

zet

In de kerk van Ledeberg hang ons heere in het rood, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met christus

1.	Christus			
2.	ons heere			
3.				
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 58 | 16/11/1886 | Gent | Vooruit, 16 november 1886, p. 4

zet

In de Midauwe is een baas die tegen deuren vecht, 0,10; Hij kan anders niet, 0,10; Niet begrepen, 0,10; Hij trekt zijn broek zoo hoog, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met dronken baas

1.	baas			
2.				
3.	dronkenschap			
4.	stoerheid			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 59 | 6/12/1886 | Gent | Vooruit, 6 december 1886, p. 4

zet

De veldwachter stond op schildwacht, 0,20;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met veldwachten die op de loer staat

1.	Veldwachter			
2.	schildwacht			
3.	spioneren			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 60 | 6/12/1886 | Gent | Vooruit, 6 december 1886, p. 4

zet

A. B.,, uit den kleinen Lys, wanneer gij op de socialisten schimpt, denkt op uwen persoon en dan zult gij beschaamd zijn over uw schandelijk gedrag, 0,10; Geeft hem zijn stoksken want hij zal het in 't kort van doen hebben, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met A.B.

1.	A.B.			
2.				
3.	stokslager			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 61 | 6/12/1886 | Gent | Vooruit, 6 december 1886, p. 4

zet

De pastoor moet beleefder zijn, 0,10; Hij wil geen biecht spreken, 0,10 Het volk verandert op korten tijd, niet waar, pastoor, en nog tegen uw dank, 0,10; De pastoor en zijne meid, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie

1.	Pastoor			
2.				
3.	antisocialisme			
4.	onkuisheid			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 62 | 6/12/1886 | Gent | Vooruit, 6 december 1886, p. 4

zet

Zij hadden gedacht te zegevieren in de "Kat," maar zij waren mis, 0,10;

Opmerking:

Kat
= stamlokaal Algemene Bond van Werklieden en Burgers

Humorverantwoording: leedvermaak met Algemene Bond van Werklieden en Burgers

1.	Algemeene Bond voor			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 63 | 6/12/1886 | Gent | Vooruit, 6 december 1886, p. 4

zet

Ik ben socialist, een agent van politie, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met politie

1.	Politie			
2.	socialist			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 64 | 6/12/1886 | Gent | Vooruit, 6 december 1886, p. 4

zet

Ik ben voldaan van de papen, eene vrouw uit de Kerkstraat, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	Katholieken			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 65 | 17/12/1886 | Gent | Vooruit, 17 december 1886, p. 4

zet

Hij gebaart zich socialist maar is voetlikker van den pastoor, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met opportunisten

1.	socialist			
2.	voetlikker			
3.	huichelarij			
4.	verraad			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 66 | 17/12/1886 | Gent | Vooruit, 17 december 1886, p. 4

zet

Papen, wij slapen niet, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	Katholieken			
2.	Papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 67 | 17/12/1886 | Gent | Vooruit, 17 december 1886, p. 4

zet

Koewachter van St-Jozef, het schimpen is uit, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor St-Jozef

1.	Pastoor			
2.	koewachter			
3.	schimp			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 68 | 17/12/1886 | Gent | Vooruit, 17 december 1886, p. 4

zet

De mouchard ligt in de seskens, 0,10; Die niet hooren wil moet voelen, 0,10;

Opmerking:

seskens
= stuiptrekking of vallende ziekte (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: leedvermaak

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.	vreemd			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 69 | 17/12/1886 | Gent | Vooruit, 17 december 1886, p. 4

zet

Ik geef liever 25 cent. Aan "Vooruit" dan aan een zwartrok, eene vrouw der parochie van St-Jozef, 0,25;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met priester van St-Jozef

1.	Priester van St-Jozef			
2.	zwartrok			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 70 | 17/12/1886 | Gent | Vooruit, 17 december 1886, p. 4

zet

Omdat de engeltjes naar Lourdes vlogen in plaats van te gaan, 0,05; Omdat eene vleermuis ze beschermde, 0,05

Opmerking:

vleurmuis
= schimpnaam voor non of begijn, wegens hun kapsel, waarvan de slappen zijkanten aan vleugels gelijken

Humorverantwoording: spot met nonnen/begijnen

1.	nonnen/begijnen			
2.	engeltjes			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 71 | 15/01/1887 | Gent | Vooruit, 15 en 16 januari 1887, p.

zet

Een baas van de dokwerkers heeft zijn nieuwjaar gehad, 0,10 Hij zegt dat er duivels in zijne fabriek zijn, 0,25

Opmerking:

den duvel voor zijn nieuwjaar krijgen
= ondank krijgen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met patroon via spreuk 'den duvel voor zijn nieuwjaar krijgen'

1.	baas			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 72 | 19/02/1887 | Gent | Vooruit, 19 en 20 februari 1887,

zet

Een eerste-communikant doet een oproep aan alle eerste-communikanten om ze te doen in "Vooruit" 0,25 Zij zal zorgen dat het ouweltje niet van water en bloem maar van chocolaad is, 0,25

Opmerking:

Ouwel: gebak
= niet-geconsacreerde hostie

Humorverantwoording: spot met geloof via hostie

1.	Hostie			
2.	ouweltje			
3.	flauw			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 73 | 5/03/1887 | Gent | Vooruit, 5 maart 1887, p. 4

zet

Iets over eene zetterij en de schinkels niet geplaatst, 0,10 Als men zulke schinkels kookt krijgt men van alle kleuren, geel, blauw, rood en zwart, 0,10 Katholiek, liberaal, socialist en zwarte kat, hoe rijmt men dat te saam, madame, 0,10 Een Ledebergsche bode der wevers, P. D., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met opportunisten

1.	Ander			
2.	schinkels			
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 74 | 5/03/1887 | Gent | Vooruit, 5 maart 1887, p. 4

zet

Ter gelegenheid van karnaval was de pastoor te lui mijn kind te doopen, 0,40 Hij is toch in den luizenkelder, 0,20

Opmerking:

luizenkelder
= Minachtend gezegd van katholieke lokalen, voornamelijk werkmanskringen, syn. luizenkring (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	Pastoor	Katholiek lokaal		
2.		Luizenkelder		
3.	dronkenschap			
4.	luiheid			
5.	klerikalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 75 | 5/03/1887 | Gent | Vooruit, 5 maart 1887, p. 4

zet

Dinsdag een oproep aan de vrijdenkers die een eerste communikant hebben, 0,25 Het zal in "Vooruit" de grootste dienst zijn op eerste-communie, 0,25 E. A. heeft beloofd pastoor te zijn, 0,25 Wij moeten dus niet zeggen dat Geertje goed zal zijn, 0,25 Bedank den vinder van mijnen oorring, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met Kerk

1.	Klerikalen			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 76 | 5/03/1887 | Gent | Vooruit, 5 maart 1887, p. 4

zet

Kaarsendompers, tot den naasten keer, rondgehaald in den "Paardemeester," 0,88

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Kaarsendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 77 | 2/04/1887 | Gent | Vooruit, 2 april 1887, p. 4

zet

Het kanailje werkt en zwoegt op land en in werkhuis, vormt uwe legers, maar durft u ook weerstaan wanneer ellende en verwaarloozing het tot wanhoop drijven, 0,50 Wee dan lafaard die geen vreugde en vrede vindt in den zege der zijnen in het voortbestaan der vrienden geen volle vergelding voor eigen val, een bediende, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	kanailje			
3.	gemeen			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 78 | 2/04/1887 | Gent | Vooruit, 2 april 1887, p. 4

zet

Omdat de luizenkelders geen ruzie meer zouden maken voor de stoelen in de kerk, J. R., 0,15
Luizenkelders, het is verboden daarom te willen vechten, J. R., 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	luizenkelders			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 79 | 2/04/1887 | Gent | Vooruit, 2 april 1887, p. 4

zet

Hij moet nu maar zijn spelleken in 't dak steken, want hij is bode van den knielersbond benoemd, 0,10

Opmerking:

iets in het dak steken
= opgeven (Gents Woordenboek)
knielersbond
= Algemeene Bond van Werklieden en Burgers

Humorverantwoording: spot met liberaal en katholieke Algemeene Bond van Werklieden en Burgers

1.	Algemeene Bond van W			
2.	knielersbond			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 80 | 2/04/1887 | Gent | Vooruit, 2 april 1887, p. 4

zet

Op het welvaren (???) van de Loge en den katholieken kring, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met liberalen en katholieken, aangeduid met vraagteken

1.	Liberalen	Katholieken		
2.	Loge	Katholieken Kring		
3.				
4.				
5.	liberalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 81 | 16/04/1887 | Gent | Vooruit, 16 april 1887, p. 4

zet

Den teutelare-mouchard heeft gezegd dat hij ons met woord en pen zal tegenwerken, 0,05 Dat hij het maar met het woord doet want hij kan er weg mee, een letterzetter, 0,05

Opmerking:

teutelare = babebelaar

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	Verklikker			
2.	teutelare-mouchard			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 82 | 16/04/1887 | Gent | Vooruit, 16 april 1887, p. 4

zet

Onze vadsige papen, de... verlossers der werklieden, hebben geen enkelen penning over tot ondersteuning der hongerige werkelozen der verbrande fabriek, F. D. M.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	Katholieken			
2.	papen			
3.	luidheid			
4.	huichelarij			
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 83 | 16/04/1887 | Gent | Vooruit, 16 april 1887, p. 4

zet

Omdat hij alle dagen met zijn schijnheilig gezicht voor dat beeld zit te bidden, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 84 | 16/04/1887 | Gent | Vooruit, 16 april 1887, p. 4

zet

Men hoort steeds onze tegenstrevers zeggen : hetgeen de socialisten willen is onmogelijk ; nochtans bewijst de handelwijs der regeerders het tegenovergestelde, 0,10 Als het droombeelden zijn wat wij willen, waarom ons dan vervolgen, waarom dan die geheime politie (leest : lafaards), waarom dan die uitgekochte knielers tot stand brengen en ondersteunen om de werklieden tegen elkander op te jagen, 0,10 Waarom hen het brood ontnemen als zij deel maken hunner vakvereeniging, indien de socialisten leerden dat men de maan met de handen kan aanraken, zou men gendarmen op hen uitzenden, hen vervolgen en in het gevang werpen, 0,10 Zou men, in een woord, al de hierbovenstaande maatregelen tegen hen nemen, neen, neen, men zou hen gerust laten omdat men overtuigd zou zijn dat het onmogelijk is, 0,10 Het is dus juist omdat hetgeen wij willen mogelijk en daarbij rechtvaardig is, dat men ons als wilde dieren vervolgt, J. B., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie en Algemeene Bond van Werklieden en Burgers

1.	politie	Algemeene Bond van W		
2.	lafaards	knielers		
3.	spionage	huichelarij		
4.				
5.	establishment	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 85 | 7/05/1887 | Gent | Vooruit, 7 mei 1887, p. 4

zet

De boden der nieuwe broodmaatschappij waren zondag aan het dompelen, 0,30 Omdat zij tot hun spijt op de Fabriekplaats aan de deur vlogen, 0,30

Opmerking:

dompelen
= n in slaap, rust, gedachten enz. gedompeld zijn (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met werknemers Volksbelang

1.	werknemers Volksbelan			
2.				
3.	luiheid			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 86 | 7/05/1887 | Gent | Vooruit, 7 mei 1887, p. 4

zet

Een welgekende fabriekant heeft zelf de standregelen rondgedeeld der volksbedriegers-maatschappij aan zijne werklieden, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	volksbedriegers-maatsc			
3.	bedrog			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 87 | 18/06/1887 | Gent | Vooruit, 18 juni 1887, p. 4

zet

Na het welgelukken (?) der manifestatie van de liberalen, eenige partijgenooten bij Den Duivel, 1,00

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met liberalen, aangeduid met vraagteken

1.	liberalen			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 88 | 18/06/1887 | Gent | Vooruit, 18 juni 1887, p. 4

zet

De grootste slikker van België bevindt zich te Brussel, 0,25 Het is om tegen dien slikker en nog vele anderen te strijden dat de werklieden zich moeten vereenigen, 0,50

Opmerking:

slikker =
gulzigaard, hebzuchtige (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	slikker			
3.	hebzucht			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 89 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

De teutelare-mouchard kon zich beter uitdrukken, maar niet genoeg om ons te verklikken, een letterzetter, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	teutelare-mouchard			
3.	hakkelen			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 90 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

Had de processie vroeger gedaan geweest de dompers hadden den stoet der liberalen beter kunnen opluisteren, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en liberalen

1.	antisocialisten	liberalen		
2.	dompers			
3.		verval		
4.				
5.	antisocialisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Id 91 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

Weg met de zetters-kaarsendompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten onder zetters

1.	antisocialisten			
2.	zetters-kaarsendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 92 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

Groote neus, wij zijn zoo dom dat wij op uw schrijven niet (?) kunnen antwoorden, ware het niet voor uwe familie wij zouden u een pakje meegeven, 0,15 En gij, schoolkind met uwe medaille!!!? Gij moet eerst grooter worden alvorens over socialisme te praten, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met jongeling en ironie met ander, aangegeven door vraagteken

1.	Ander	Ander		
2.	groote neus	schoolkind		
3.	dom	dom		
4.				
5.	establishment	leeftijd		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 93 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

De dompersklíek is het bestrijden niet waard, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 94 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

De fiasco van hunnen stoet is een bewijs van het verval der liberale partij, 0,10 Zonder de socialisten kunnen de liberalen geen stoet vormen, 0,10 Liberalen, indien gij het volk niet hadt [sic], moest gij den dodenwagen uitgenoodigd hebben, 0,10 Liberale werklieden, komt naar "Vooruit" daar ligt uwe redding, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak met liberalen

1.	Liberalen			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 95 | 25/06/1887 | Gent | Vooruit, 25 juni 1887, p. 4

zet

De papen prediken in de kerk het bijgeloof, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen en geloof

1.	Klerikalen	geloof		
2.	papen	bijgeloof		
3.				
4.				
5.	klerikalisme	geloof		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 96 | 2/07/1887 | Gent | Vooruit, 2 juli 1887, p. 4

zet

Hij roept, ik ben eenen taaien,0,10 Kan op de rooden kraaien,0,10 De keersendompers paaien,0,10 En mij naar alle winden draaien,0,10

Opmerking:

kraaien
= schreeuwen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met huichelaar

1.	huichelaar	Antisocialisten		
2.		keersendompers		
3.	stoerheid			
4.	slijmerij			
5.	klasse	antisocialisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 97 | 2/07/1887 | Gent | Vooruit, 2 juli 1887, p. 4

zet

Omdat de onderkruipers zoveel voordeel hebben op den paardenmeersch,0,10 Zij schamen zich niet te drinken en niet te betalen, 0,10; Loonbedervers, zoudt gij den moed hebben den << Vooruit >> voor onze oogen te scheuren, lafaards,0,10 Vergeef het hun want zij weten niet wat zij doen, 0,10

Opmerking:

onderkruiper
= In 't bijzonder. Iemand die een ander in handel, nering of bedrijf onderkruipt, hem bij zijne kalanten verdringt, hem in zijne zaken afbreuk doet.
paardenmeersch
= pirdemis; plaats in de tuin waar alle bloemen volgens familie gerangschikt zijn

Humorverantwoording: spot met onderkruipers

1.	onderkruipers			
2.	Loonbedervers			
3.	laag			
4.	laf			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 98 | 2/07/1887 | Gent | Vooruit, 2 juli 1887, p. 4

zet

Muilentrekker,wat gaat gij nu doen met uwe labers, 0,10

Opmerking:

labers
= labber; arme, vuile kerel (Gents Woordenboek)
muilentrekker
= valschaard, schijnheilige (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met huichelaar en zelfspot

1.	huichelaar	Zelf		
2.	Muilentrekker	labers		
3.	huichelarij	arm		
4.		vuil		
5.	klasse	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 99 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 3

zet

Bij het stichten eener propagandaafdeeling aan de Heuvelpoort. Bericht aan de dompers! 1,51

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten door uitdaging

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 100 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 3

zet

De kaarsendompers hun einde voelende naderen, liggen te spartelen als een duivel in een wijwatervat, zij durven hunne schandalige en lafhartige leugens en lasten bij dag niet meer laten ronddragen, het moet des nachts gebeuren, zoals het aan echte verkochte lafaards, aan de vijanden des volks en vrienden des duisternis behoort, 0,20 Wat is een kaarsendomper? Eene lage en laffe personnagie die voor eenige centen zich verkoopt aan de vijanden zijner lijdensgenooten en aldus vrijwillig den hals aanbied om er den slavenband aan vast te maken. Het is een vuige lafaard en bespieder, 0,20 De kaarsendomper zegt: << doet uwe schoenen niet aan om nog naar Vooruit te gaan. >> En wij zeggen trekt ze aan om des te beter aan die verkochte lafaards de plaats aan te wijzen en te doen gevoelen waar hun rug van naam veranderd, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en De Lichtstraal

1.	antisocialisten	De Lichtstraal		
2.	Kaarsendompers			
3.	duivel	leugen		
4.	nacht			
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 101 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 3

zet

Pol de koppenjager ligt met de petieten omdat de volksapotheek n.2, aan de Brugschepoort, waar men de beste en zuiverste medicamenten verkoopt, zonde gekruist te zijn, zooveel bijval heeft, dank aan de lage prijzen en de goede waren die men er ten alle tijden bekomen kan, 0,20 Koppenjager, gij moet dit uit uwen smallen kop steken of anders zult gij in't Guislain'sgesticht geraken of op het kerkhof en 't ware een groot verlies voor den Vooruit want men zou dan nie s meer hebben om mede te lachen, 0,20 Polke de koppenjager wanneer gaat gij een tamboer en een klarinetspeler aan uwe deur stellen om het volk te doen binneuspelen, 0,10

Opmerking:

petieten
= koortsuitslag (Gents Woordenboek)
koppenjager
= lang en mager manspersoon (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met tegenstanders volksapotheek

1.	Ander			
2.	Koppenjager			
3.	afgunst			
4.	gek			
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 102 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 3

zet

Kaarsendompers, gij hebt zondag laten zien dat gij volksbedriegers zijt, 0,10 Als wij iemand roepen dan durven wij hen laten spreken, 0,10 Waarom moesten die pinnen uw hol beschermen, 0,10 Omdat het eene bende labers is, 0,10

Opmerking:

pinnen:
a. Een gierig mensch. De overgang der bet. kan op verschillende wijzen zijn geschied. Waarschijnlijk heeft men gedacht aan: zoo schraal en dun zijn als een pin (in de bet. A), doch verg. Geldersch pinnensnijder voor gierigaard (V. SCHOTHORST). Zie ook Pingat. Elders is een taainagel iemand die erg afdingt, pingelt.
c. In Vlaanderen als benaming voor een politieagent. Waarschijnlijk moet het woord niet verklaard worden gelijk de Amsterdamsche benaming koperen bout (zie Dl. III, kol. 755), maar heeft men wellicht te denken aan de uitdr. voor de pinne komen, in den zin van: voor het gerecht komen; zie boven bij A, 5), dus: iemand van het gerecht. (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en politie

1.	antisocialisten	Politie		
2.	Kaarsendompers	pinnen		
3.	bedrog			
4.	laf			
5.	antisocialisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 103 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 3

zet

Op de zitting van de kaarsendompers waren loonbedervers, mouchards en slechte betaalders tegenwoordig, 0,10 De pinnen deden de herberg ontruimen, hadden zij dorst? 0,10 Pinnen, spijtig hé jongens, er viel niet te kappen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en politie

1.	antisocialisten	Politie		
2.	kaarsendompers	pinnen		
3.	loonbedervers	dronkenschap		
4.	mouchards	geweld		
5.	antisocialisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 104 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 4

zet

De kaarsendompers trokken vieze gezichten, als zij den rechtzinnige mannen zagen opkomen, 0,10 Kaarsendompers in het toekomend mogen er geen blinde mouchards aan den control staan, 0,10 Ik heb veel kaarsendompers gezien, die van schrik eene belofte deden van naar Lourdes te gaan, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten	Verklikkers		
2.	kaarsendompers	mouchards		
3.	dom	dom		
4.	angst			
5.	antisocialisme	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 105 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 4

zet

Kaarsendomper, wanneer gaat gij uwen kloeffen betalen, als ze versleten zijn misschien? 0,10 In plaats van oliekoeken te koopen, zoudt gij beter doen uwe kloeffen te betalen, 0,10

Opmerking:

oliekoek
= gebak, in mv: slechte schoenen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	Antisocialist			
2.	Kaarsendomper			
3.	wanbetalen			
4.	na-apen			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 106 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 4

zet

Wat stonden wij te zien op den meeting van de dompers naar die vuile kousse, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten	vrouw		
2.	dompers	kous		
3.		vuil		
4.		verraad		
5.	antisocialisme	gender		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 107 | 30/07/1887 | Gent | Vooruit, 30 juli 1887, p. 4

zet

Omdat eene pinne kwaad was, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	Politie			
2.	pinne			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 108 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Omdat de huidige jan-klassen-werkrechters, gevoelen dat de grond onder hun voeten begint te wankelen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met werkrechters

1.	werkrechters			
2.	Janklaasssen			
3.	marionet			
4.	angst			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 109 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Vrijwillige lafaards, en lafhartige schurken, daaruit is de dompersklíek samengesteld. Al hun getier op de rooden is enkel om in de gunst der slavendrijvers en volksverdrukkers te vallen, wat ellendig ras, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.	laf			
4.	gespuis			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 110 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Al loopt de leugen nog zoo snel, de waarheid achterhaalt ze wel, niet waar Eilhoofd, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	eilhoofd			
3.	leugen			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 111 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Gezellen letterzetters, schuwt dat ellendig dompersras, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompersras			
3.	gespuis			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 112 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Omdat de dompers ook aan Samson gelooven wiens macht in zijn hair zat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof en antisocialisten

1.	Antisocialisten	Geloof		
2.	dompers			
3.	bijgelovigheid	irrationaliteit		
4.				
5.	antisocialisme	geloof		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 113 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

De dompersklíek heeft weinig succes behaald met hare manifesten, want zij dienden overal om de stoof te aansteken, 0,10 De oproep in den << Duitsch >> was goed gelukt, zij waren met 17 de leden medegerekend, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 114 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Wij zullen de jezuïten-streken[sic] van zekere letterzetters-dompers weten te verijdelen, 0,10

Opmerking:

jezuïten-streken
= valsche, gemeene streek (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialistische letterzetters

1.	antisocialistische letterz			
2.	letterzetters-dompers			
3.	huichelarij			
4.	gemeen			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 115 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Wie een mouchard in eene vereeniging ophemelt verdient als dusdanig aanzien te worden, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	Verklikkers			
2.	mouchard			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 116 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Pinne, gij moet kappen want mijnen neus is te lang, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	Politie			
2.	pinne			
3.	geweld			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 117 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Ehwel, Pol de Koppenjager, is het nog altijd fiasco in den apotheek n. 2, Brugschepoort, waar men de beste medicamenten en de kloekste breukbanden verkoopt, en die men in geene andere aan die prijs verkrijgen kan. Wat zoudt gij lachen, koppenjager, indien het bij u alle dagen zoo een fiasco ware, maar helaas ! << ils sont passés ces jours de fête. 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Pol de Koppenjager,

1.	Pol de Koppenjager			
2.	Koppenjager			
3.				
4.	afgunst			
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 118 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

De aristrokraten, en bijzonderlijk de katholieken, zijn uiterst bevreesd voor de opkomende macht der werklieden door de samenwerking, 0,10 Daarom nemen zij er ook hunnen toevlucht toe maar met een heel ander doel dan de werklieden, 0,10 De werklieden doen het om zich een vrij en beter leven te verschaffen de papen doen het om de werklieden onder hunnen dwang te houden, 0,10 En voor dit schandalig werk vindt men nog werklieden die laf genoeg zijn om deze schaamtelooze uitbuiters mede te helpen hunne lijdensgenooten onder het slavenjuk en in de ellende te houden, 0,15 Ik heb de dompers genoemd, want die laffe en smerige kliek is alleen tot zulk schandalig werk in staat, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en katholieken

1.	Antisocialisten	katholieken		
2.	dompers	papen		
3.	laf			
4.	vuil			
5.	antisocialisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 119 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Ik zou willen dat alle vrouwen wisten door wat vuile kliek het << Volksbedrog >> wordt bestuurd, eene vrouw, 0,10 Vrouwen, eet toch geen brood uit het << Volksbedrog >> want Demarets zonde is er in gebakken, en het ware verderfelijk voor uwe kinderen, 0,10

Opmerking:

Volksbedrog
= katholieke samenwerkende bakkerij Volksbelang
Demaret
= ?

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.	bedrog			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 120 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Eene vrouw die kwaad is op de dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 121 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Eene vrouw die de dompers veracht, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 122 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Weg met de kaarsendompers, leve << Vooruit, >> eene vrouw, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 123 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Ik wenschte dat de dompers te niet gingen, en dat zullen zij, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 124 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Kaarsendompers, ik vaag mijn hielen aan u, 0,05 Ik walg als ik van de dompers hoor spreken, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	Kaarsendompers			
3.	inferieur			
4.	walgelijk			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 125 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Ik eet geen brood uit het << Volksbedrog, >> 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.	slecht brood			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 126 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Ik veracht al de kaarsendompers, 0,10 Zij denken ons te vertrappen, maar wee hun, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.	verachtelijk			
4.	hovaardij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 127 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Alle zwarte krawatten zijn kaarsendompers, 0,10

Opmerking:

zwarte krawat
= zwarte krawat, sodomiet, homosexueel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en burgerij

1.	antisocialisten	Burgerij		
2.	zwarte krawatten	zwarte krawatten		
3.	homoseksualiteit	antisocialisme		
4.				
5.	antisocialisme	klasse		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 128 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Papen en liberalen zijn op zoek naar hespeknuisten tegen de kiezing, wij socialisten, zullen op onze hoede zijn, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en liberalen

1.	liberalen	katholieken		
2.		Papen		
3.	geweld	geweld		
4.				
5.	liberalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 129 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Lagere zielen dan de kaarsendompers zijn er niet te vinden, 0,05 Zij praten altijd van werkman en worden als geheime politie betaald om het werkvolk tegen te werken, 0,05 't Is toch curieus, men bekommert (t) zich maar om 's werkers lot daar waar de socialisten sterk zijn, wat farceurs, 0,05 De keersendompersklіek meent het waarlijk goed met de werklieden ... om hen te foppen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.	inferioriteit			
4.	huichelarij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 130 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Keersendompers, er ligt te veel zand op dit geraakt te licht in d'oogen, 0,05

Opmerking:

zand in de ogen strooien
= bedriegen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Keersendompers			
3.	bedrog			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 131 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

Katoenbewerkers, het is uwen plicht maandag naar den oproep te komen, 0,15 Om aan de dompersklíek te laten zien dat gij uwen plicht begrijpt, 0,15 Zouden die ellendelingen den moed hebben naar den oproep te komen, er zal geen control wezen, 0,15 En de pinnen zullen mogen thuis blijven, 0,15 Dat ras kunnen wij missen, 0,10 Pinnen zullen er zelfs niet toegelaten worden, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en politie

1.	antisocialisten	politie		
2.	dompersklíek	pinnen		
3.		gespuis		
4.				
5.	antisocialisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 132 | 6/08/1887 | Gent | Vooruit, 6 augustus 1887, p. 4

zet

2 keersendompers waren aan't twisten, 0,10 Zij dachten dat wij van niets en wisten, 0,10 Zij spraken van de schulden, 0,10 Maar ik kon het niet dulden, 0,10 Ik sprak wat wilt gij stoefen, 0,10 Ga en betaal uw kloefen, 0,10 En gij ook, gij loopt naar de kerken, 0,10 En gij kwezelt, betaal liever uw half verken, 0,10 Het was tableau, 0,05 Den kletskop viel van't bestuur, 't was zijn cadeau, 0,05 Wij zullen u maandag verwachten, maar niet zat, hoort ge, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten, gelovige en uiterlijk Ander

1.	Antisocialisten	gelovige	Ander	
2.	keersendompers		kletskop	
3.	ruzie	gelovig	dronkenschap	
4.	dom			
5.	antisocialisme	geloof		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 133 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Zullen de heeren letterzetters-dompers, die de uitsluiting hebben gevraagd, nu den moed hebben zelf hun ontslag te geven; wie geen lafaard is zal aldus handelen, de broek van Sch.. 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialistische letterzetters

1.	Antisocialistische letterz			
2.	letterzetters-dompers			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 134 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

De broek van Sch.. heeft mij altijd veel te klein en ook zeer veel te wijd geweest, doch sedert ik socialist ben past zij mij, 0,08 En nochtans heb ik er mij nooit voor vernederd gelijk eenigen uwen medekruipers der drukkerij P., ..attrappe, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialistische letterzetters

1.	Antisocialistische letterz			
2.	letterzetters-dompers			
3.	slaafs			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 135 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

<< Chapeau buse >> op de personen die in << Vooruit >>komen mag er niets te zeggen vallen, hoort, kinder-vrijer, 0,10 Als gij nog in << Vooruit >> komt Jantje-looze, zal de uitgang langs het venster zijn, 0,10

Opmerking:

Chapeau buse
= hoge hoed (Gents Woordenboek)
Jantje-looze?
= ?

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Chapeau buse			
3.	pedofilie			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 136 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Ik heb in eene bibliotheek het portret van den opsteller van het dompersblad zien hangen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	dompersblad			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 137 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

In't huishouden heeft men schinkels van doen, 0,10

Opmerking:

schinkel
= schenkel; Been dat tot het geraamte van het onderbeen behoort en dus in toepassing zoowel op het scheenbeen als (zelden) op het kuitbeen. (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialistische leuze vaderland, eigendom en huisgezin

1.	Antisocialisten			
2.	huishouden			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 138 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

De lafaards en politieknechten zullen wij ontmaskeren, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	politieknechten			
3.	laf			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 139 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Weg met de kaarsendompers, leve << Vooruit, >> 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 140 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Weg met de knielersbond, eene vrouw, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Algemeene bond van werklieden en burgers

1.	Algemeene bond van w			
2.	knielersbond			
3.	kruperij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 141 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Omdat men de vuile dompersklíek zou schuwen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 142 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Ehwel, schare, wat zegt gij van de dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 143 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Wie zijn de dieven, 0,05 De socialisten hebben naar Antwerpen geweest en er zijn geene porte-monnaies gestolen, 0,10 Des anderendaags was het feest in Gent en er zijn er ook geene gestolen, 0,10 De keersendompers hebben naar Brugge geweest en wat is daar niet al gestolen, 0,10 Wie zijn .. de dieven, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	keersendompers			
3.	diefstal			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 144 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Men zegt dat met de vacantie der bewaarscholen er verscheidene nieuwe opstellers voor den << Kissendomper >> aangeworven zijn, 0,10 Het zijn al de eerste prijzen der bewaarschool, 0,10 Geen wonder dus dat dit dompersblad zoo flink is opgesteld en zooveel abonnenten per kilo, 0,10

Opmerking:

bewaarschool
= Later als naam van de allerlaagste inrichting van onderwijs, ook voor kinderen van niet-behoeftige ouders. (WNT)

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal en haar redacteurs

1.	De Lichtstraal	Redacteurs De Lichtstra		
2.	Kissendomper			
3.		dom		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 145 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

De vuile dompersklíek gaat Demaret kiezen voor haren voorzitter, daarom gaan zij zich laten trekken met het onderste van hunnen rug naar't publiek gekeerd, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: Spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten	Demaret		
2.	dompersklíek			
3.		kaal		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 146 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Nog een leerstelsel der jesuiten : Het is aan een kloosterling toegelaten andere kleederen aan te doen wanneer hij eene schandelijke daad wil bedrijven, zoals stelen of in h..kotten gaan, (Livre des 24), 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.				
3.	diefstal			
4.	onkuisheid			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 147 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

De kaarsendomper wordt ondersteund door het volksbedrog, 0,10 En de leden weten dat niet, 0,10 Aangezien zij de rekening niet mogen nazien, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal, antisocialisten en Volksbelang

1.	De Lichtstraal	Volksbelang		
2.	kaarsendomper	volksbedrog		
3.				
4.				
5.	antisocialisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 148 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Maandag in de precessie, donderdag zwarte krawat en zaterdag gepakt, een lid van de l..kelder, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken door imitatie

1.	katholieken			
2.	zwarte krawat			
3.	homoseksualiteit			
4.	diefstal			
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 149 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

De vrouw van een metaalbewerker heeft zich lid gemaakt van 't Volksbedrog zonder dat haren man het wist, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 150 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Een meestergast der metsers betaalt zijne kaapen 20 cent., terwijl hij van zijn baas 22 cent. voor hen ontvangt, 0,05 En dat is meestergast, hij is zoo dom als een ezel, 0,05 Zij zouden dan geen 2 dagen moeten loopen voor hun geld en in zijne herberg zitten, een metser, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met meestergast

1.	meestergast			
2.	ezel			
3.	dom			
4.	bedrog			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 151 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Terwijl de dompers slapen, zullen wij, de socialisten, niet slapen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	onoplettendheid			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 152 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Ik strijd tegen de dompers, verraders, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	verraad			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 153 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Als de mandenv[l]echter een zijner dompers kwijt geraakt loopt hij al weenende, 0,20 Ik stel voor hem in het Volksgerecht te plaatsen, 0,20 Zulke laberstypen zijn daarbij nog te kort, 0,10

Opmerking:

Volksgerecht
= ?

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers	Volksgerecht		
3.	aanstellerij	vuil		
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 154 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Ik sla met dwijlen van 26 fr., 0,10 Van den eersten slag is hij zijn hoofd kwijt, 0,10 Tot toekomende week, zulke, mouchard, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 155 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

De dompers zullen wij begraven met de kapitalisten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en kapitalisten

1.	antisocialisten	kapitalisten		
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme	klasse		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 156 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Keersendomperken, het werkvolk uit de Kerstraat begrijpt uwe verraderlijke taal, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	Keersendomperken			
3.	verraad			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 157 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Ik ben verheugd de pinnen zoo goed te zien rijden op de verkens, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	Politie			
2.	pinnen			
3.	rijdt op varkens			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 158 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Onze stoet is een kaakslag in het aangezicht der vuile dompersklíek, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 159 | 27/08/1887 | Gent | Vooruit, 27 augustus 1887 , p.4

zet

Kouse, uwe verraderlijke streken zullen toch niet helpen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikster

1.	verklikster			
2.	Kouse			
3.	verraad			
4.	babbelaar			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 160 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Gij wilt u in de schijn verdedigen, 0,10 En achter onzen rug verraadt gij ons, lafaard, 0,10 De kaarsendompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.	laf			
4.	huichelarij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 161 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Men moet geheime politie zijn om tweemaal te laat te komen op den oproep der bleekers, 0,10 Hij verkeerde in dwaling, hij meende dat het om 5 ure was en het was om 4 ure, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	geheime politie			
3.	dom			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 162 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Omdat de geheime politie-mouchard niet rap genoeg is om den oproep der bleekers te kunnen bijwonen, 0,10 Indien er nog mouchards naar onzen oproep komen, zullen wij ze leeren dansen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	politie-mouchard			
3.	traagheid			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 163 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Omdat onzen oproep goed gelukt is en dat de mouchard is moeten weg loopen, of wij gelachen hebben, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.	laf			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 164 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Omdat de mouchard gebannen is, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verbannen verklikker

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.	uitgestoten			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 165 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Weg met de keersendompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	keersendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 166 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Weg met den vuilen knielersbond, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Algemene Bond van Werklieden en Burgers

1.	Algemeene Bond voor			
2.	knielersbond			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 167 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

weg met de mouchards, leve Anseele, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	mouchards			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 168 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Weg met de dompersklíek, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 169 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

De stemming der letterzetters, was eene klopping voor de dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak met Antisocialistische nederlaag onder letterzetters

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 170 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

IJlhoofd, hoe vindt gij onze meeting, 0,10

Opmerking:

ijlhoofd
= ijdelen; Licht van hoofd, zinneloos zijn; ijlen. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	IJlhoofd			
3.	dom			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 171 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Waar blijven altijd de dompers, zij worden nochtans op onze meetings gevraagd, 0,10 Er is toch altijd politie genoeg om hen te beschermen, bij de zetters waren er vijf, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten en politie

1.	Antisocialisten	politie		
2.	dompers			
3.	laf	beschermer antisocialis		
4.				
5.	antisocialisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 172 | 3/09/1887 | Gent | Vooruit, 3 september 1887 , p.4

zet

Mijn vrienden hebben mij eenen derder van dompers getoond, 0,15 Het was eenen mandenvechter, een speelligger en een klossenligger, 0,15 Moesten deze drie typen voor het venster liggen van een photograaf, gansch zijn winkel waren bedorven, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	bederfelijk			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 173 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Eene raadgeving. Arme werklieden sterft liever van honger dan ooit iets van een paap te aanvaarden, 0,10 Want nadien zoudt gij zekere kruipers vinden die u dit als eene misdaad zouden aanrekenen, zoo diep zijn de dompers gezonken, 0,10 En zeggen dat dit ras het lot van den werkman gaat verbeteren, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en antisocialisten

1.	katholieken	Antisocialisten		
2.	paap	dompers		
3.		huichelarij		
4.		gespuis		
5.	Katholicisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 174 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Het huishouden had eens, op zettersmestdag, zijn huis verloren; het was gedompeld tot in een straatje waar men het maanlicht in volle glans (?) kon genieten, het was dan juist volle maan, 0,10 Doch bij het zien der maan, zonk het huishouden op de knieën waardoor het de volle maan in het aangezicht << kreeg,>> in de naam des vaders, en des zoons en des geestes, amen, 0,10

Opmerking:

leuze = vaderland (later godsdienst), eigendom, huisgezin

Humorverantwoording: spot met leuze Antisocialisten (aangeduid met vraagteken) en geloof

1.	Antisocialisten	geloof		
2.	huishouden			
3.	volle maan			
4.	dofheid			
5.	antisocialisme	geloof		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 175 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Ik beklaag alle werkers die zich door de dompers laten beetnemen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en arbeiders

1.	antisocialisten	arbeiders		
2.	dompers			
3.		dom		
4.				
5.	antisocialisme	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 176 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Een verkooper van de << Gentenaar >> doet genever in zijn bier, o heilige geest, O.J.H., 0,13

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verkoper van De Gentenaar en geloof

1.	verkoper van De Genten	geloof		
2.				
3.	dronkenschap			
4.				
5.	klasse	geloof		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 177 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

De oud-leden van Nut en Vermaak protesteeren tegen de niet uitnodiging der harmonie << Vooruit,>> 0,57 En toch roepen wij met plezier, leve onze Pier, 0,50

Opmerking:

Nut en Vermaak
= liberale culturele kring

Humorverantwoording: spot met liberale kring Nut en Vermaak

1.	Nut en Vermaak			
2.				
3.				
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 178 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Als gij, dompers, de werkstaking van Ledeberg wilt verdedigen, noemt dan de naam van den fabriekant, kruipers, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf			
4.	slaafs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 179 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Nu bestaat de wet op dronkenschap voor't volk, 0,05 Maar niet voor de papen, 0,05 Want den 9 september kwam op de Meulesteedschen steenweg een pater die zoo zat was dat hij achter viel, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.	dronkenschap			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 180 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

En, liberalen, zijt gij overeengekomen met de katholieken, want de stoet werd geopend met een kruis, 0,10 Er ontbrak niets dan eenige broederkens, 0,10 En dat heet liberalism, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen

1.	liberalen			
2.				
3.	gelovig			
4.	huichelarij			
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 181 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Ik moest lachen toen men mij in de << Gentsche Lier>> zegde dat de stoet geopend werd met een kruis, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen

1.	liberalen			
2.				
3.	gelovig			
4.	huichelarij			
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 182 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

De dompers waren er ook bij maar zij hebben het maar moeten weten, 0,10 << Vooruit >> gij moet er niet bij zijn, het kruis gaat van voren, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	dom			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 183 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Marten was geleider van de vuile domperskudde, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en liberalen

1.	antisocialisten	liberalen		
2.	domperskudde	domperskudde		
3.	gelovig	gelovig		
4.		huichelarij		
5.	antisocialisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 184 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Omdat men in de Gantoise geene kinders op de haspelkamer meesteresse zou maken, 0,10

Opmerking:

meesteresse
= toezichtsters in haspelkamer (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met meesteres

1.	meesteresse			
2.	kinders			
3.	kinderachtig			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 185 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Omdat het dompersblad veel zal verliezen met den Opstand, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal en De Opstand

1.	De Lichtstraal	De Opstand		
2.	dompersblad			
3.		antisocialisme		
4.				
5.	antisocialisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 186 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Omdat de partijgenooten van de Land van Waasstraat uit het huis van den domper zouden blijven, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	domper			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 187 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Blaaze, u wat meer met uwe zaken bemoeien, hoort gij, mouchard, 0,05 Hij is uit de ziekenbeurs gegaan omdat hij gevoelde dat het ijzer warm werd, 0,05

Opmerking:

Blaaze
= dik

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.	dik			
4.	laf			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 188 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Ehwel, Brutus, wat dacht gij zoo, als men maandag achter uwen meester riep: <<geef mijne moeder hare broodkaartjes weder, >> 0,25

Opmerking:

Brutus
= dik man
Brutus
= voorzitter Antisocialistiche Katoenbewerkersbond Leo Bruggeman? (ODIS)

Humorverantwoording: spot met Leon Bruggeman

1.	Leon Bruggeman			
2.	Brutus			
3.	dik			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 189 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Men moet toch een ruivel zijn om op het werk tot 9 1,2 ure te liggen slapen, 0,15 En dat noemt zich mandenv[l]echter, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met luiheid

1.	mandenvlechter			
2.	ruivel			
3.	luiheid			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 190 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

De dompers staan in goede betrekking met de pinnen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en politie

1.	antisocialisten	politie		
2.	dompers	pinnen		
3.	beschermd door politie	beschermer antisocialis		
4.				
5.	antisocialisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 191 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Trots den laster der dompers uit de Kerkstraat gaan wij er toch vooruit, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laster			
4.	ondoeltreffendheid			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 192 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Eene vrouw uit de Kerkstraat zal hare kinderen niet toevertrouwen aan den onderkoster, 0,10 Die vrouw bakt geene koeken voor de dompers, 0,05 Ik maak schoenen voor de socialisten, 0,05 Eene vrouw uit de Kerkstraat veracht den onderkoster, 0,10 De onderkoster is koopman in valse schapuliers, 0,10

Opmerking:

schapuliers
= 1. Strook stof van een bepaalde kleur, die de leden van sommige geestelijke orden op borst en rug over het bovenkleed dragen. 2. Twee lapjes gewijde stof door linten verbonden, die sommige katholieken onder de kleederen over de schouders dragen als symbool van een ordekleed. (WNT)

Humorverantwoording: spot met klerikalen en antisocialisten

1.	onderkoster	antisocialisten		
2.		dompers		
3.	slecht			
4.	bedrog			
5.	klerikalisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 193 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Schoolmeester (?) uw spioenendienst in de Kerkstraat is mislukt, 0,10 Den koster-schoolmeester zijn verraad, doet ons, socialisten, toch geen kwaad, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met schoolmeester, aangeduid met vraagteken

1.	schoolmeester			
2.	koster-schoolmeester			
3.	spionage			
4.	onkunde			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 194 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

De moeders uit de Kerkstraat zullen hunne kinderen niet toevertrouwen aan dien onderwijzer met god (?), 0,10 Weg met den onderkoster die verlekkerd is op de deeling van Nantje, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met onderkoster, aangeduid met vraagteken

1.	onderkoster			
2.	onderwijzer met god			
3.	slecht			
4.	huichelarij			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 195 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Zooals de mestdag gevierd is met huizen, zoo zullen de dompers der Kerkstraat nu verhuizen, 0,10 Met zulke waren zou men de kinderen bederven, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	slecht			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 196 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

De dompers zijn niet uitgenoodigd maar zijn toch gegaan, de dutsen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dutsen			
3.	sukkelaars			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 197 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

De broerkens-mestdag is weer mislukt, 0,10 Zij hebben willen lachen met hun eigen dwaasheid, 0,10 De vier inschrijvers zijn kruipers, 0,10 Het zijn schoone welgemaakt uilen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen en onderdanige Ander

1.	klerikalen	Ander		
2.	broerkens-mestdag	kruipers		
3.	mislukking	slaafs		
4.	dom	dom		
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 198 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Men vraagt revolutionnairen in den Opstand, niet om de uitbuiters en andere volksverdrukkers te bevechten, maar wel de werklieden, die zich uit hunnen ellendigen toestand willen verheffen, 0,10 De wapens van de revolutionnairen uit den Opstand zijn toegekomen op den Dok ; het zijn revolvers van lekkerkoek en sabels van kladderpapier, d n laster hebben zij kosteloos, 0,10 Als werkman worden wij door de nietsdoeners veracht, maar als er een van ons door hij talent de bewondering afperst, dan maken zij er zich meester van, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchisten

1.	De Opstand			
2.				
3.	dadeloosheid			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 199 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Op het katholiek congres van Luik werd besloten de socialisten te bestrijden. Er zijn ook werklieden die zich handlangers maken der papen, door eerlijke werklieden te lasteren en te beschimpen, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 200 | 24/09/1887 | Gent | Vooruit, 24 september 1887 , p.4

zet

Ouders houdt uwe kinderen uit den biechtstoel, heirnnert u de vragen die de priesters u in uwen jongen tijd deden en gij zult weten waarom, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	priesters			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 201 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Wat is een anarchist? Een man die goed zijne herberg aanbeveelt, 0,10 Werklieden, blijft uit << Vooruit >> maar komt in mijne herberg genever drinken, o anarchism, 0,10 Gij verklaart u tegen het algemeen stemrecht omdat den bevolking dan << enkel >> vertegenwoordigd is, maar potuil, hebt gij ons programma vergeten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Lootens

1.	August Lootens			
2.	potuil			
3.	huichelarij			
4.	dom			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 202 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Anarchism is opstand maken in de druppels, 0,10 Hij weet goed zijne herberg aan te bevelen in den Op..sta.., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.				
3.	dronkenschap			
4.	daadloosheid			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 203 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Dompers, waarom hebt gij er mijn signalement niet bij gevoegd, Van Damme, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 204 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

't Zijn waardige (?) mannen de verkoopers van den Opstand, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie over anarchisten, aangeduid met vraagteken

1.	verkopers Opstand			
2.				
3.	onwaardig			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 205 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik geloof dat de dompers voor hunne mededeelingen der werkstaking bij De Staercke, onder hunne << poep >> gekregen hebben van mijnheer den pastoor, want zij zeggen nu juist het tegenovergestelde van verleden week, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	opportunisme			
4.	slaafs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 206 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Met revolutionnairen als in den Opstand en zes cents zoudt gij op veel plaatsen buiten vliegen, 0,10 En waar zijn broere, 0,05 In den Opstand zijn er revolutionnairen (?), 0,05 De twee dozijnen revolutionnairen (?) hebben de dompersklíek met eenige pijpen vermeerderd, 0,05

Opmerking:

zes cents
= borrel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met August Lootens en aanhangers, ironie aangeduid met vraagteken

1.	August Lootens	aanhangers August Loot		
2.				
3.	dronkenschap	dronkenschap		
4.	daadloosheid			
5.	anarchisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 207 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

De redacteurs uit den kaarsendomper zijn door deze van den Opstand geëvenaard.. In beestigheid, 0,10

Opmerking:

beestigheid
= dwaasheid (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialistische en anarchistische bladen

1.	De Lichtstraal	De Opstand		
2.	kaarsendomper			
3.	dwaasheid	dwaasheid		
4.				
5.	antisocialisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 208 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

In gansch den Opstand straalt niets anders door dan dat Soetool ferm in zijn bedde zit omdat hij in << Vooruit >> zijne rol niet heeft kunnen voortspelen, 0,10

Opmerking:

Soetool
ferm in bed zitten
= misnoegd zijn (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	Soetool			
3.	huichelarij			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 209 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

De woorden van V.B. in de partijvergadering, toen de < revolver-man >> werd buitengeworpenzijn bevestigd : de felle revolutionnairen schreeuwen, niet op de verdrukkers maar op de .. socialisten. Hoe leerzaam voor de werklieden die soms die farceurs nog tot iets bekwaam achten, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens en anarchisten

1.	August Lootens	anarchisten		
2.	revolver-man	revolutionairen		
3.		antisocialisme		
4.		huichelarij		
5.	anarchisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 210 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat de pinne wel gevaren heeft, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	pinne			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 211 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

't Was geestig den pater zijn pinne te zien halen, 0,65

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikaal

1.	Klerikalen			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 212 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Labrus, zet uwen bril toe, 0,05

Opmerking:

labbers
= arme, vuile kerel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Labrus			
3.	arm			
4.	vuil			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 213 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

De boer en de maneklip zijn het eens vooruit te gaan, 0,10 Hij had zijn chocolat-revolver vergeten, 0,05 De haring was hun gezelschap, 0,10 Zij zijn kwaad op het << Volkspark, >> 0,05 Boer, hoe meer gij er op schimpt hoe meer wij hem achten, 0,10 Hij alleen is meer waard dan tien keizers te zamen, 0,10

Opmerking:

Boer=
August Lootens?
maneklip
= maanecklops, kaalhoofdig

Humorverantwoording: spot met August Lootens en Ander

1.	August Lootens	Ander		
2.	boer	maneklip		
3.	dom	kaal		
4.				
5.	anarchisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 214 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Heeft den boer reeds zijn reglement op de dronkenschap uitgehangen, het zal daar van bijzonderen dienst zijn, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	boer			
3.	dronkenschap			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 215 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat den Opstand opgevuld was met pistolen van suiker, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Opstand

1.	De Opstand			
2.				
3.	daadloosheid			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 216 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik ben tevreden dat al die mouchards uit ons midden vliegen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchisten

1.	anarchisten			
2.	mouchards			
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 217 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik heb liever te werken voor de dieven (?!) uit << Vooruit >> dan voor de giftige slangen van anarchisten, eene vrouw, 0,20 Weg met de anarchisten, leve de << Vooruit,>> eene vrouw, 0,25

Opmerking:

Verwijzing naar beschuldigingen van August Lootens (Vanschoenbeek, ODV, p. 215)

Humorverantwoording: ironie, aangeduid met vraagteken en spot met vrouwelijke anarchisten

1.	Vooruit	vrouwelijke anarchisten		
2.	dieven	giftige slangen		
3.				
4.				
5.	organisatie	anarchisme		
6.	in-group	out-group		
7.	positief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 218 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Och, wat komt mij daar te naar, 't is een dwaaze kop zonder haar, eene vrouw, 0,10 Ik ben kontent dat zij uit den << Vrouwen- club is verhuisd, id., 0,10 Al is zij moe, enz., toch moest zij weg, id., 0,10 Leve << Vooruit >> weg met de mouchards, id., 0,10 Zij mag op << Vooruit >> nu roepen en kijven, zij mocht toch niet meer in het Volkspark blijven, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchistische vrouw

1.	anarchistische vrouw			
2.	mouchards			
3.	dwaas			
4.	kaal			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 219 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat den potuil zijne potjes moet terug hebben, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	potuil			
3.	dom			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 220 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Opstand gij zijt in den smaak der katoenbewerkers niet gevallen, 0,20 Ik vind in den Opstand veel koewachters frazen, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchistisch blad De Opstand en klerikalen

1.	De Opstand	klerikalen		
2.		koewachters		
3.	klerikalisme			
4.				
5.	anarchisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 221 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Opstand, als gij zoo begint te knoeien, 0,15 Dan moogt gij u enkel met de groo[t]e druppels moeien, 0,15 De Opstand zal het volk wakkker schudden, 0,15 .. dat, te veel druppels gedronken heeft, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchistisch blad De Opstand

1.	De Opstand			
2.				
3.	geknoei			
4.	dronkenschap			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 222 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

In n. 7 zal het waaien, tot dat de naaimashienen[sic] zullen draaien, 0,15

Opmerking:

waaistraat n. 7
= woonplaats August Lootens
naaimachienen
= August Lootens werkte bij Compagnie Singers Naaimachienen in Brussel maar verloor als anarhist zijn werk (Vanschoenbeek, 1995, pp. 173-174)

Humorverantwoording: spot mbt August Lootens

1.	August Lootens			
2.				
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 223 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Hij bezit moed, kracht, heeft een ijzeren arm en hij verduikt zich achter de kolom, terwijl zijne vrienden schuifelen, 0,15 Dat zijn van die kneuten, met revolverscheuten, 0,15 Ja, Opstand vergroot maar van formaat, en zorg dat er iets serieus in staat, 0,15 Want nu maak ik mij kwaad, en smijt den Opstand op straat, 0,15 Opstand, kind, schrijft dat hij wordt bemind, maar ziet dat men er zooveel beestigheden niet in vindt, 0,15

Opmerking:

kneut
= kloekgespierde kerel (Gents Woordenboek)
revolverscheuten
= revolverschoten

Humorverantwoording: ironie en spot mbt August Lootens en De Opstand

1.	August Lootens	De Opstand		
2.				
3.	laf	luchtig		
4.	zwak			
5.	anarchisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 224 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Hij valt nu de mannen van << Vooruit >> aan om zichzelf wit te wasschen, 0,10 Is het waar, revolver, is uwe banning de schuld der katoenbewerkers, wij zijn er fier op, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	revolver			
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 225 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik bestrijd de dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 226 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik was kontent dien pastoor in de statie te zien, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	pastoor			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 227 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik heb een pastoor gevonden die voor 15 j. dwangarbeid in de doos zit, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	pastoor			
2.				
3.	misdadiger			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 228 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Hoe meer de pastoors gestraft worden, hoe beter voor mij, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	pastoor			
2.				
3.	misdadiger			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 229 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat het Volksbedrog zal uitsterven, 0,10 Zij zullen er nu uit trekken maar later uit verliezen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.	mislukking			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 230 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat de pastoor kan knikken tegen den dikke, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	pastoor			
2.				
3.	hovaardij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 231 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Ik heb dien pastoor gezien, 0,06 Ik wist niet dat het een zwarte krawat was, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	pastoor			
2.	zwarte krawat			
3.	homoseksualiteit			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 232 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Wij zagen den verkooper van den Opstand hand aan hand met dien van den domper verkoopen, 0,30

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verkopers De Opstand en De Lichtstraal

1.	De Opstand	De Lichtstraal		
2.		den domper		
3.	antisocialisme	anarchist		
4.				
5.	anarchisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 233 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Met Klaasdag komen de chocolade pistolen om den Opstand te verdedigen, 0,10 Opstand, met 14 dagen op't zand, 0,10 Ik schiet met geen pistool van chocolade, 0,10 Ik zal geen rhumatisme in den arm hebben, 0,10

Opmerking:

zand
= naam van de wijk begrepen tusschen de Vijfwindgaten, de Keizerstraat en S. Lievenspoort (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met anarchisten

1.	anarchisten			
2.	chocolade pistolen			
3.	daadloosheid			
4.	reumatisch			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 234 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat hij veel druppels zou verkoopen door zijnen brief in den Opstand, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 235 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat al gauw het rhumatisme uit zijnen arm zou zijn, 0,10 Dan zal hij zijnen revolver niet meer aan een ander moeten geven in gevaarlijke oogenblikken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.				
3.	daadloosheid			
4.	reumatisch			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 236 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat de mislukte slidderaar uit de W, enz., 0,10

Opmerking:

W.
= Waaistraat
slidderaar
= baantjesslidereere; baantjesjager (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	mislukte slidderaar			
3.	baantjesjager			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 237 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Drie aanhangers van den mestdag der dompers uit de Kerkstraat zijn mislukt in hun spioendienst, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	spionage			
4.	mislukking			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 238 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Voor den winkelier met den heiligen tjeef leest men 366 dagen aflaat in de kerkstraat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof en katholiek

1.	geloof	katholiek		
2.		heiligen tjeef		
3.	huichelarij			
4.				
5.	geloof	Katholicisme		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 239 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Als mestdag uit de Kerkstraat, wanneer gaat gij met mij in discutie treden over het stelsel van Darwin, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 240 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Met drie druppels is men werkzaam lid voor het Volksbedrog, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.	dronkenschap			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 241 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat hij wat minder op socialisten zou schimpen, 0,10 Het onderkosterke moet alle dagen 6 of 7 klontjes suiker in zijn koffie hebben, 0,10 Hij zal op den duur nog suiker kakken, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikaal

1.	onderkoster			
2.	onderkosterke			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 242 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Eindelijk bekennen de Koppenjagers en andere Argussen, dat de Volksapotheken van << Vooruit >> opperbest zijn want in hun dompersblad (nijpt uwen neus toe, lezers) zeggen zij dat men er goede apothekers en hulpapothekers vraagt. Daarbij erkennen zij nog dat er voor de apothekers veel te werken is, want zij zeggen dat het is om hunnen ledigen tijd te slijten (dus dat zij in hunne apotheken niets meer te doen hebben) dat zij gevraagd worden, 0,15 Deze reklaam voor onze apotheken is onnoodig want iedereen weet dat wij geene kwakzalvers noch charlatans willen, hetgeen bij anderen het geval niet is, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met tegenstanders Volksapotheken en De Lichstraal

1.	tegenstanders Volksapot	De Lichtstraal		
2.	oppenjagers en andere	dompersblad		
3.	mislukking	stank		
4.				
5.	middenstand	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 243 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat die boerinne uit een beluik van de Salvatorstraat wat minder op de << Vooruit >> zou schimpen, 0,10 Die kwezel durft nog aan onzen huismeester 25 centiemen opslag vragen per week (proper hé), 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met tegenstandster Vooruit

1.	vrouwelijke tegenstands			
2.	boerinne			
3.	dom			
4.	valsheid			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 244 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Neuze, wat min tegen de commissaris vertellen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	Neuze			
3.	grote neus			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 245 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Heilige Tjeef, ge moet een gebed lezen voor mij want ik ga morgen sterven, 0,10 Hij weende als hij afgesteld is maar ik niet, 0,05

Opmerking:

afstellen
= In 't algemeen. Iemand uit zijn ambt, zijne bediening of betrekking verwijderen, ontslaan; veelal met het bijdenkbeeld, dat dit òf uit misnoegen over het gedrag van den ambtenaar, òf met willekeur en misbruik van macht geschiedt. Ook vergezeld van eene bepaling met het voorz. Van, ter aanwijzing van het ambt, waaruit men iemand ontslaat. Het tegenovergestelde van Aanstellen (bedr. A, II, 1 en 2), doch thans in Noord-Nederland verouderd en door afzetten vervangen. (WNT)

Humorverantwoording: spot met katholiek gelovige

1.	katholiek gelovige			
2.	Heilige Tjeef			
3.	irrationaliteit			
4.	aanstellerij			
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 246 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

De domper en de Opstand zijn het eens, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal en De Opstand

1.	De Lichtstraal	De Opstand		
2.	De domper			
3.	anarchist	antisocialisme		
4.				
5.	antisocialisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 247 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Domper en Opstand zijn één, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal en De Opstand

1.	De Lichtstraal	De Opstand		
2.	Domper			
3.	anarchist	antisocialisme		
4.				
5.	antisocialisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 248 | 1/10/1887 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1887 , p.4

zet

Revolver, gaat maar zoo voort, gij zult het u later berouwen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	Revolver			
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 249 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

Beternis zal van't socialisme komen en niet van de hemel, zooals de papen zeggen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 250 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

Ons heere zegt dat allemaal moet gedoopt zijn, maar de pastoors zeggen : alleman moet gestroopt zijn, 0,10

Opmerking:

stropen
= iemand te veel doen betalen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met pastoors

1.	pastoors			
2.				
3.	afzetterij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 251 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

Omdat wij in onzen gentschen Dierentuin zulken kostelijken Gorilla niet bezitten, 0,20 Wie Gorilla in zijne volle waarde wil kennen kan het hem aanschaffen, 0,20

Opmerking:

gorilla
= Scheldn. voor een op het bij 1) genoemde dier lijkend, inz. zeer leelijk persoon. (WNT)

Humorverantwoording: spot met uiterlijk

1.	Ander			
2.	Gorilla			
3.	lelijkheid			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 252 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

De pater van St-Pieters-Aalst preekt den hemel aan en kan er zelf niet geraken, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pater

1.	Pater			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 253 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

Dompers, pas op in uwe meeting want de socialisten laten zich niet belasteren, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 254 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

Dikke pater, bestudeer uwe leugens, want gij hebt mededingers in uw vak, 0,05 << Ybètera, >> het menschdom wil bedrogen zijn, 0,05

Opmerking:

dingers
= teelballen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met pater

1.	pater			
2.	dikke pater			
3.	dik			
4.	leugen			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 255 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

De dompers hadden deze week geene kopij meer, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 256 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p. 3

zet

Wilt gij wat onnatuurlijke typen zien, gaat naar eene katholieke vergadering, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	onnatuurlijke typen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 257 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

De domper loopt op zijn laatste pooten, 0,10 Leve << Vooruit, >> 0,10 Binnen weinig tijd zal gansch den domper één feuilleton zijn, 0,10 Van een letterzetter, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	De domper			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 258 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

Dien schijnheilige wordt maar bode om in de gratie der meesterknechten te staan, 0,05 Hoe meer leden in hunne maatschappij, hoe meer mouchards, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met leden Volksbelang

1.	leden Volksbelang			
2.	schijnheilige			
3.	huichelarij			
4.	baantjesjager			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 259 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887, p.4

zet

Hij is tot graad van keersendomper n.2 gekomen, 0,10 Te lui om te werken, dient hij nu voor den dwijl[sic] van anderen, 0,10 Men kan zien aan zijn neus dat hij in Egypte geboren is, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	keersendomper			
3.	slaafs			
4.	Egyptische neus			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 260 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

Kromme, ge zout beter doen in de herbergen wat min te brieschen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk

1.	Ander			
2.	Kromme			
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 261 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

Omdat de lange gendarm wat meer zou zwijgen, 0,25 Anarchist en nog meer, 0,25 Gendarm, uw plicht is als mouchard dienst te doen, 0,10

Opmerking:

gendarm
= 1. rijkswacht; 2. zwaarlijvig, sterk vrouwspersoon; 3. Borrel; 4. Menschelijk uitwerpsel langs den openbaren weg, tegen muur, haag of schutsel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met anarchist

1.	rijkswacht			
2.	gendarm			
3.	verraad			
4.	stoelgang			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 262 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

Brutus, gij durft zeggen dat uwe maatschappij Recht en plicht is, 0,20 Neen, jongen, z'is van loonbedervers en onderkruipers, 0,20

Opmerking:

Recht en Plicht
= motto van Antisocialistische Katoenbewerkersbond (Vanschoenbeek, ODV, p. 143)

Humorverantwoording: spot met Leon Bruggeman en Antisocialistische Katoenbewerkersbond

1.	Leon Bruggeman	Antisocialistische Katoe		
2.	Brutus			
3.	dik	onderkruiperij		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 263 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

Neuze, gij moogt uwen sneuter zoo lang niet laten hangen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk Ander

1.	Ander			
2.	Neuze			
3.	lange neus			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 264 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

In de tegenwoordigheid van een gebroken parapluie stond een pinne, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	pinne			
3.	geweld			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 265 | 29/10/1887 | Gent | Vooruit, 29 oktober 1887 , p.4

zet

Mijne vrouw moet niet werken, roept de pikker, 0,05 Ik kan mijn werk op een stokske, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	pikker			
3.	diefstal			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 266 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

De dompers zeggen dat hunne maatschappij recht en plicht is, 0,10 Maar zij bestaat uit loonbedervers en kruipers, 0,10 Waarmede dekken zij hunne kosten, 0,10 Door welke middelen trachten zij het volk te ontvoogden, 0,10 Hebben zij nog geen reden om een strijd aan te gaan, 0,10 Dompers, wanneer gaat gij nu eene meeting geven zonder biechtkaarten, 0,10 Dompers, belegt eene meeting en wij, katoenbewerkers, zullen er zijn, 0,10 Dompers, laat de werklieden met rust en schimpt op de uitbuiters, 0,10 Maar neen, gij doet dat liever op de werklieden, hé kruipers, 0,02

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistische Katoenbewerkersbond

1.	antisocialistische Katoen			
2.	dompers			
3.	onderkruiperij			
4.	huichelarij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 267 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Hoe is het met de zatte-pinne van buiten de Overpoort, is hij nog sabelman, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	zatte-pinne			
3.	geweld			
4.	dronkenschap			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 268 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Ik zal de zatte pinne voor het gerecht doen verschijnen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	zatte pinne			
3.	dronkenschap			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 269 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Omdat men eene bus zou plaatsen bij Argus ten voordeele der dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten	Ander		
2.	dompers	Argus		
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 270 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Argus vraagt ondersteuning voor zijn dompersblad, 0,10

Opmerking:

Argus = Eylenbosch of Ronse?

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal	Ander		
2.	dompersblad	Argus		
3.	hulpbehoevend			
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 271 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Argus kan goed apothekersrekeningen maken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie over de Ander

1.	Ander			
2.	Argus			
3.	dom			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 272 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Ik blijf strijden tegen de vuile dompersklíek, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.	vuil			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 273 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Om de dompers te doen pruimen, 0,05 Zotten domper, lach maar met << Vooruit, >> 0,05

Opmerking:

iemand doen pruimen
= iemand afgunstig maken (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en De Lichtstraal

1.	antisocialisten	De Lichtstraal		
2.	dompers	Zotten domper		
3.	afgunst	hovaardij		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 274 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Omdat de koster zat was, 0,10 Dezelfde, omdat ik een dwazerik ben, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met koster en zelfspot

1.	koster	Zelf		
2.		dwazerik		
3.	dronkenschap	dwaas		
4.				
5.	klerikalisme	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 275 | 5/11/1887 | Gent | Vooruit, 5 november 1887, p. 4

zet

Brutus en zijn vriend, eene mossel en een struik, 0,10 Zij durven ronduit bekennen dat zij zoo weinig leden krijgen, 0,10 Wel Brutus, wie zou er in eene maatschappij willen gaan van loonbedervers en kruipers, 0,20 Dat durft op eerlijke werklieden schimpen en moesten zij ten toon staan in eenen bazar, 0,10 Er zou heel zeker niet veel volk komen naar komen, 0,10

Opmerking:

Brutus
= dik man
Brutus
= voorzitter Antisocialistiche Katoenbewerkersbond Leo Bruggeman? (ODIS)

Humorverantwoording: spot met Leon Bruggeman en leden Antisocialistische Katoenbewerkersbond

1.	Leon Bruggeman	leden Antisocialistische		
2.	Brutus			
3.	dik	onderkruiperij		
4.		mislukking		
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 276 | 26/11/1887 | Gent | Vooruit, 26 november 1887, p. 4

zet

Is het waar dat Argus zijn ontslag heeft gezonden aan den keersendomper, 0,05 Is het waar dat hij dat gedaan heeft omdat hij in geene aanraking meer wil komen met.., 0,05 Als het hoofd maar het voorbeeld van Argus niet volgt, dan hebben zij er heel gestaan, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten en De Lichtstraal

1.	Ander	De Lichtstraal		
2.	Argus	keersendomper		
3.				
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 277 | 26/11/1887 | Gent | Vooruit, 26 november 1887, p. 4

zet

Kijk in den strijdp. gij zult er uw portret in vinden, 0,05 Den verrader spelen is het werk van den domper en den egypteneus, 0,05 Ik gaf mijn ontslag in de spaarkas omdat zij dien mouchard aanvaardden, 0,06 Hij zou meesterknecht willen worden 't kieken, 0,05 Met lafaards moet gij in geene maatschappij zijn, 0,05 Bezie mij niet, domper, 0,05 Den held van groeningen wil twee rotte getouwen oppassen, 0,05 Het beste dat den egypteneus kan is den verrader spelen, 0,05 Wie uwen daad kent moet u verachten, salut, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialist

1.	Antisocialist			
2.	egypteneus			
3.	verraad			
4.	slaafs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 278 | 26/11/1887 | Gent | Vooruit, 26 november 1887, p. 4

zet

Ah ah, keersendomper, goeden dag Camiel, 0,15 Zijt gij reeds veranderd van gedacht, 0,10 Ja, want zij bedriegen mij te veel, 0,10 Goede geesten keeren wederom, 0,10 Oude jongen, weet gij wie er dieven zijn, 0,10 Dat zijn kerels die, 0,10 De maatschappij opgegeten hebbende, 0,10 Dan met de bussen gaan loopen, 0,10 Zeg het hem zelf, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialist

1.	Antisocialist			
2.	keersendomper			
3.	opportunisme			
4.	stelen			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 279 | 26/11/1887 | Gent | Vooruit, 26 november 1887, p. 4

zet

Wat kunnen de begijntjes uit het vrouwen-zothuis flink dansen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met begijnen

1.	begijnen			
2.	begijntjes			
3.	gek			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 280 | 26/11/1887 | Gent | Vooruit, 26 november 1887, p. 4

zet

L.. zijn gedrag voor het gerecht is lafhartig, wat kruiper, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: Spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	kruiper			
3.	laf			
4.	slaafs			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 281 | 26/11/1887 | Gent | Vooruit, 26 november 1887, p. 4

zet

Voor de anarchisten is men in de hoogere kringen niet beducht, << Vooruit >> alleen is den doorn die hun in den voet steekt, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchisten

1.	anarchisten			
2.				
3.	daadloosheid			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 282 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

De vrijspraak van den revolverheld ontmaskerd den haat der bourgeois tegen de zuivere socialistische richting, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	revolverheld			
3.				
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 283 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Het gedrag van den anarchist van Bergen was grootsch ; dit van dien van Gent was kinderachtig en lafhartig, 0,10 Elkeen kan zich nu een gedacht vormen over die revolvermannen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: Spot met August Lootens en anarchisten

1.	August Lootens	anarchisten		
2.		revolvermannen		
3.	kinderachtig	daadloosheid		
4.	laf			
5.	anarchisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 284 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Heeren jurys, zij dreigen mij en mijne kinderen met den dood, d.w.z. : heb medelijden, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens door imitatie

1.	August Lootens			
2.				
3.	opportunisme			
4.	zelfmedelijden			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 285 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Nee, mijnheer, ik en heb het niet geweest, hè, 't sieper, 0,05 Ik zie de kleine burgers zoo gaarne, 0,05

Opmerking:

tsieper
= kind dat veel weent (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met August Lootens door imitatie

1.	August Lootens			
2.	tsieper			
3.	huilen			
4.	huichelarij			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 286 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Anseele 6 maanden voor te zeggen schiet niet in't volk, een krijsscher vrij voor op een volkskind te schieten, dat toekent, F.H., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens en justitie

1.	August Lootens	justitie		
2.	krijsscher[sic]			
3.	huilen	klassenjustitie		
4.		willekeur		
5.	anarchisme	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 287 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Katoenbewerkers, oopent de oogen eer het te laat is, 0,10 Want er loopen koloradokevers, 0,10 Die denken twist en tweedracht te zaaien, 0,10 Waarmede zij denken de dwazen te paaien, 0,10 Kritikeeren is niets als men het durft zeggen, 0,10 Maar aan den herbergtoog, 0,10 Zeg het liever in ieders oog, 0,10 Want er zijn al kruipers genoeg, 0,10 De keersendompers vragen al excuse, 0,10 Omdat er zeggen dat zij hebben ruzie, 0,10 Maar 't was gedacht met de kiezingen, 0,10 Na hunne davering, was dat verwacht, 0,10 De mannen van den afgang zijn aan't ronken, 0,10 Omdat zij zeggen te veel hebben te gedronken, 0,10 Afgangmannen, waarom vrouwen aanranden, 0,10 Zoudt gij misschien graag nog eens tien stuivers verdienen, 0,10 Wanneer gaan de domper reklameeren om hun werk te zien afwegen, 0,20 Keersendompers, in dien brief al geschreven en door en monsieur aan den fabrikant gegeven, 0,20

Opmerking:

kever = In toepassing op een persoon, met verachting. Schuimer? Klaplooper?
coloradokever = ben. van zekere bladetende kever van de familie der bladhaantjes, die oorspr. uit N.-Amerika stamt, en die m.n. veel schade aanricht aan aardappelplanten (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	koloradokevers			
3.	mislukking			
4.	kleinzielig			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 288 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Een schilder die in idem [d'Elf Misse, nvdr] geweest is maar niet bij den krijscher, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.	krijscher			
3.	huilen			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 289 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Krijschers, g'hebt u goed gedragen, 0,10 Ik was er bij mijn schoonmoeder, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie mbt anarchisten

1.	anarchisten			
2.	Krijschers			
3.	huilen			
4.	slecht			
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 290 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Iets over drie paapuilen niet geplaatst, V.H., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	paapuilen			
3.	dom			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 291 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Koopvrouw uit de Kerkstraat, 0,05 Hebt gij vergeten dat gij eens uw matten mocht oprollen, 0,10 Dan waart gij tevreden met twee fonteintjes, 0,05 Want fanatieke kerel, 0,05

Opmerking:

de matten oprollen
= In de zegswijze zijne matten oprollen, heengaan, beteekent mat volgens STOETT (n°. 1288) wellicht het kleed waarop rondreizende kunstenmakers hunne kunsten vertoonen; de uitdrukking verschilt eenigszins van zijne biezen pakken (zie Dl. II, kol. 2554), waarin thans meer het denkbeeld ligt van op de vlucht gaan. (WNT)

Humorverantwoording: spot met koopman

1.	koopman			
2.	Koopvrouw			
3.	dweper			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 292 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Wij verachten uit den grond des harten de keersendompers en kruipers, uit't << Pauwken, >> L.H., 1,37

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	keersendompers			
3.	verachtelijk			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 293 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Omdat Adolphe met geen lantaarn naar C.. zou zoeken, 0,50 Ik ken ook dat Adolphke, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Adolphe die op vrouwenjacht is

1.	Adolphe			
2.				
3.	rokkenjager			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 294 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Dat hij ophoude anarchist te zijn, 0,50 Hij kan nu naar de l..kelder gaan, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met August Lootens en katholieken

1.	August Lootens	katholieken		
2.	anarchist	luizenkelder		
3.	huichelarij			
4.				
5.	anarchisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 295 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Men hoort van geene dompers meer, wat mag er schillen dan, 0,15 Zij maakten al dat lawijt van den Duitsch, 0,15 En nu is het alsof zij dood zijn, 0,10 Partijgenooten der Kerkstraat, storen wij ons niet aan het gezwets der dompers, onze daden bewijzen wie wij zijn, 0,10

Opmerking:

den Duitsch
= lokaal antisocialisten?

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten door voorwenden van sympathie na verkiezingsnederlagen

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	ophefmakerijk			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 296 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

De socialisten wachten nog altijd naar den oproep van de dompers uit de Kerkstraat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	dompers			
3.	doods			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 297 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Partijgenooten, opgepast dat wij geene kaarsendompers krijgen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antisocialisten

1.	Antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 298 | 3/12/1887 | Gent | Vooruit, 3 december 1887, p. 4

zet

Wevers uit't klein bouwke, 't is nu onzen beurt om dien domper eens onder handen te nemen, 0,10 Daarom laten wij hier het tweede portret van dien snotbek volgen, 0,05 Hij heeft aan de meesterknechten getoond dat hij in den strijdp. stond, 0,05 Kijk' ne keer, baaske, zij hebben mij in de strijdp. doen zetten, 0,10 Maar of de meesterknechten lachen achter zijnen rug, 0,10 Kieken, gij past zeker die twee rotte getouwen op die niet meer draaien, 0,10 Domper, wij zullen u een houten getouwke maken om er te leeren op werken, 0,10 Schijnheilig is hij die met de meesterknechten omgaat, 0,10 Domper, men vraagt een meesterknecht in d'ezelsfabriek, 0,10 Baaske, zij zeggen dat ik een kieken ben, 0,10 Als kind geboren wil hij als mouchard sterven, 0,10

Opmerking:

snotbek
= term van minachting voor jongelingen, die zich willen bemoeien met zaken, waarvan ze geen verstand hebben (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	kieken			
3.	dom			
4.	verraad			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 299 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

Wane uit de Kerkstraat mag zich zoo kwaad niet maken, 0,10 Zij is nu kwezel, 0,10

Opmerking:

Wane
= Wanne; Vrouwennaam Joanna, Wantje (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met vrome vrouw

1.	Wanne			
2.	kwezel			
3.	overdreven vroomheid			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 300 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

Po'ke is kwaad omdat hij in 't Vooruit staat, 0,05 Als men een domper als gij de waarheid zegt is hij aan 't pronken, 0,05 Wilt gij een paar oude kloefen hebben voor brandhout, 0,10 Gij en uwen vent, Pol miskontent, 0,10 Moet uwe kinderen kweeken, 0,10 Polke en Nitte zijn altijd aan 't hersenpikken, 0,10

Opmerking:

pronken
= Pruilen, mokken, een zuur gezicht zetten, aan zijn norschheid of onvriendelijkheid stilzwijgend uiting geven. Thans de eenig bekende bet. in het Zuiden (WNT)
kloefen
= klompen (Gents Woordenboek)
hersenpikken
= zaniken (Gent Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	domper			
3.	kinderverwaarloosling			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 301 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

In de jacht heeft men het niet verwacht geheime besturen te vormen, 0,10 Zouden de dompers hunne oproepen openbaar durven houden, wij zullen er zijn, 0,10 Door het stichten eener dompersklíek in de jacht is den parapluie gansch versmacht, 0,10 Een nieuwe mestdag wordt in de jacht gevierd, onder toezich[sic] eener grijze zuster, 0,10 De werklieden zullen het gildeken van lieve vrouw in 't oog houden, 0,10

Opmerking:

paraplu
= regenscherm
= bollersterm, krulbol valt niet neer
= garenbleekersterm, ijzeren toestel, in den vorm van een open regenscherm
(Gents Woordenboek)
grijze zuster
= zuster van Sint-Vincent à Paulo
(Gents Woordenboek)
Gildeken van lieve vrouw
= gildekeke van Sint-Barbera
(Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.	gesloten			
4.	slaafs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 302 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

Een jong meisje uit de Kerkstraat veracht al de dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	verachtelijk			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 303 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

Keersendomper uit de Kerkstraat, gij moet de vreedzame lieden gerust laten, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Keersendomper			
3.	onaardig			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 304 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

Omdat de taarten van den domper met melk (?) gebakken zijn, 0,07

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie over taarten van Volksbelang, aangeduid met vraagteken

1.	Volksbelang			
2.	domper			
3.	slechte bakkerskunst			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 305 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

't Is gemakkelijk achter den rug van koewachter spreken, niet waar, potuilen, 0,20

Opmerking:

potuil:
= 1°. Botterik, dom, onbeschaafd of onbeleefd mensch. (WNT)
koewachter
= pastoor

Humorverantwoording: ironie over pastooren en zelfspot

1.	pastoor	Zelf		
2.	koewachter	potuilen		
3.				
4.				
5.	klerikalisme	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 306 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

De potuilen van den keersendomper hebben zich eens willen amuseren, 0,10 Wanneer men geen kopij heeft vult men zijn blad met lollekens, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en De Lichtstraal

1.	antisocialisten	De Lichtstraal		
2.	potuilen	den keersendomper		
3.	onbeschaafd			
4.	leugen			
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 307 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

Het dompersblad begint langs om meer kinderachtig te worden, men kan wel zien dat het op zijne laatste pooten loop, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	dompersblad			
3.	kinderachtig			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 308 | 17/12/1887 | Gent | Vooruit, 17 december 1887, p. 4

zet

IJlhoofd, wat zegt ge van den vrijen doop, 0,15

Opmerking:

ijlhoofd
= ijdelen; Licht van hoofd, zinneloos zijn; ijlen. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	IJlhoofd			
3.	dom			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 309 | 21/01/1888 | Gent | Vooruit, 21 januari 1888, p. 4

zet

B. en B., verkoopers te Antwerpen, doet goed uw best, opdat "Vooruit" in dit papennest doordringe[sic], 0,20;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Antwerpen

1.	Antwerpen			
2.	papennest			
3.	katholiek			
4.				
5.	stad/gemeente			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 310 | 21/01/1888 | Gent | Vooruit, 21 januari 1888, p. 4

zet

Past op den opsteller van den "Kleinen Burger" want hij is reeds van alles geweest, 0,10;

Opmerking:

De Kleine Burger = strijdblad van middenstanders tegen de samenwerkende maatschappijen, gesticht door August Lootens

Humorverantwoording: spot met August Lootens

1.	August Lootens			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 311 | 21/01/1888 | Gent | Vooruit, 21 januari 1888, p. 4

zet

En ik heb in hetzelfde geval verkeerd, 't was om dompers te verwerpen en socialisten aan te kiezen, P. A., 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 312 | 21/01/1888 | Gent | Vooruit, 21 januari 1888, p. 4

zet

Tegenstrever op het werk en u in de zitting niet laten zien, is weinig moedig, 0,40;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met tegenwerkers

1.	Ander			
2.	Tegenstrever			
3.	laf			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 313 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

In den "Belle Vue" is door een oudje van 71 jaar rondg., 1,14;

Opmerking:

Humorverantwoording: grappig doordat oude persoon rondgaat

1.	oudje			
2.	oudje			
3.	kranigheid			
4.				
5.	leeftijd			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 314 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

Verdwijnt gij dwaze slemperij, gij zinnebeeld der vroegere slavernij, 0,15 Het volk is thans met beteren geest begaafd, daardoor is het aan 't brassen zoo niet meer verslaafd, 0,15;

Opmerking:

slempen:
= Overdadig eten en drinken, soms alleen eten of alleen drinken.
brassen:
= I) Onz. Gulzig en overdadig, lekker eten en drinken, slempen, zwelgen, smullen.
(WNT)

Humorverantwoording: spot met carnaval

1.	carnaval			
2.	slemperij			
3.	slavendrijver			
4.	gulzigheid			
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 315 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

Omdat het op het souper beter was dan in de kazern, 0,20;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met legervoedsel

1.	leger			
2.				
3.	slecht eten			
4.				
5.	militarisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 316 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

Mijn baas is iconbederver [sic], 0,10;

Opmerking:

icoon
= Traditioneele beeltenis van Christus of een anderen heilige, veelal op paneel geschilderd, die religieuze en liturgische waarde heeft in de Oostersch-Orthodoxe kerk. (WNT)

Humorverantwoording: spot met geloofsovertuiging baas

1.	baas			
2.	iconbederver			
3.	huichelarij			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 317 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

Omdat een koolbrander gesparteld heeft in de fontein aan de statie P. Ch., 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak

1.	koolbrander			
2.				
3.	onmacht			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 318 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

De europeanen die zich vrij gelooft, die getuige is geweest van de amerikaansche slavernij, en van de russische lijfeigenschap, beschikt niet eens over zijne lichamelijke vrijheid, 0,30;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gelovigen

1.	gelovigen			
2.				
3.	slaafs			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 319 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

Omdat de kwezel van Ste-Anne eene aardigheid heeft, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrome vrouw

1.	vrome vrouw			
2.	kwezel			
3.	vreemd			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 320 | 18/02/1888 | Gent | Vooruit, 18 februari 1888, p. 4

zet

Omdat er op het souper 4 dikken goed gegeten hebben, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk

1.	Ander			
2.	dikken			
3.	dik			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 321 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Voor den zever, uitgekraamd op den dompersmeeting, moet men de schouders ophalen, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersmeeting			
3.	flauwekul			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 322 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Moedige slechter, gij hebt niet geweest, 0,10; En uwe broeders waren te flauwhartig, 0,10;

Opmerking:

slechter
= vlakmaker

Humorverantwoording: spot en ironie over antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.				
3.	laf			
4.	zwak			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 323 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Liever Vooruit-brood dan volksbedriegend brood, weg met de dompersklíek uit de Kerkstraat, 0,10;

Opmerking:

kerkstraat
= straat Volksbelang?

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en Volksbelang

1.	antisocialisten	Volksbelang		
2.	dompersklíek	volksbedriegend brood		
3.		bedrog		
4.				
5.	antisocialisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 324 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Veracht 't dompersblad, leest "Vooruit," 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichtstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	dompersblad			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 325 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Een domper stond op de meeting te knarsetanden van woede, en dierf het woord niet vragen, 0,10;
Ehwel, dompers, is dit geen bewijs uwer lafheid, het woord niet vragen als het vrij is, P. A., 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	domper			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 326 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

De dompers waren om te sterven omdat onze meeting werd uitgebeld in de Kerkstraat, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 327 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Een halfslachtig mensch kan nooit het beoogde doel bereiken, L. C., 0,10; Domper kent gij mij onthoud dit goed, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	Domper			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 328 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Een zekere winkelierster uit de Kerkstraat, 0,10; Zou beter naar zich zelven zien, 0,10; Dan op eerlijke werklieden uit te vallen, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistische winkelierster

1.	winkelierster			
2.				
3.	oneerlijk			
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 329 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Omdat de dompers goed hunne bol gewasschen zijn, 0,10; En gij van daar rechtover zult uw portret getrokken worden, S. C., 0,10;

Opmerking:

iemands portret trekken
= scherts, iemand lasteren
(Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	nederlaag			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 330 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Het wassen beeld heeft zich wel geamuseerd op de meeting der dompers in de Kerkstraat, L. V. O., 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	saai			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 331 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Kaarsendompers, ge zijt goede propagandeurs, want er waren veel socialisten op uwe meeting, 0,50;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Kaarsendompers			
3.	flop			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 332 | 17/03/1888 | Gent | Vooruit, 17 maart 1888, p. 4

zet

Dompers, waarom durfdet gij niet naar de meeting komen, het woord was nochtans vrij, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	laf			
4.	geslotenheid			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 333 | 21/04/1888 | Gent | Vooruit, 21 april 1888, p. 4

zet

Het socialisme weerleggen dat kunnen de dompers niet, maar schimpen wel, 0,08;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	schimp			
4.	dom			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 334 | 21/04/1888 | Gent | Vooruit, 21 april 1888, p. 4

zet

De kromme groening, 0,10; Hij verbiedt zijn werkvolk van te klappen, maar hij doet het zelf gaarne, 0,10;

Opmerking:

groening = Jong, onervaren, linksch, verlegen persoon; groen ; Ook: een jong, onervaren soldaat

Humorverantwoording: spot met uiterlijk en leeftijd

1.	Ander			
2.	kromme groening			
3.	krom			
4.	onervaren			
5.	leeftijd			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 335 | 21/04/1888 | Gent | Vooruit, 21 april 1888, p. 4

zet

Omdat de dompers gewaar worden dat zij hunne eigene ketens smeden, vier kaarters uit "Bloemendale," 0,40;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	slaafs			
4.	dom			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 336 | 21/04/1888 | Gent | Vooruit, 21 april 1888, p. 4

zet

De dokter, de advokaat, de priester zijn vol trekken, 0,05; Veel vindt men onderwijs, veel zijn geleerde gekken, 0,05; De botsten eischen 't meest, hun reden zijn geweld, 0,05; De een eischt 't lichaam, die de ziel en de ander 't geld, 0,05;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met establishment en priester

1.	establishment	priester		
2.	dokter advocaat			
3.	gek	gek		
4.	hebzucht	hebzucht		
5.	establishment	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 337 | 21/04/1888 | Gent | Vooruit, 21 april 1888, p. 4

zet

De kaarsendomper uit de Pannestraat, opgepast, H. V., 0,10; Ik en gij, H. V., 0,05;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	kaarsendomper			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 338 | 21/04/1888 | Gent | Vooruit, 21 april 1888, p. 4

zet

Omdat de ondermeester uit carderie n° 2 zo gaarne stokvisch eet, E. B., 0,05;

Opmerking:

stokvisch
= Vroeger als naam voor een adjudantonderofficier, die destijds een stok droeg
2. Als grappige term voor: stokslagen. Oorspronkelijk in verbinding met ww. als eten en krijgen, vervolgens ook op zichzelf. Nog in het Zuiden. (WNT)

Humorverantwoording: spot met ondermeester

1.	ondermeester			
2.				
3.	geweld			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 339 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Mais mon cher ami, qu'as tu fait? 0,05; Metsersknaap bootjesvaarder, 0,05; Tsoefke en Jantje lachen met u, 0,05; Tous tes anciens camarades aussi, 0,05; Maar pas toch op, jongen, doe geen dommigheden den zondag, 0,05; Voor den moortelbaas uit den Club, 0,05;

Opmerking:

moortelbaas
= moortelbroerke; spottend voor franc-maçon (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met arbeider die gedragingen boven z'n stand aanneemt

1.	arbeider			
2.	Metsersknaap bootjesva			
3.	Eigen-sin			
4.				
5.	beroep	Frans		
6.	in-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 340 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Een domper stond naar den stoet te gapen geleund tegen eene pilaar, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.	huichelarij			
4.	pilaarbijter			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 341 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Omdat de paapsche dompers met het blazoen der dompers uit de valsche kat zijn weggeloopen, 0,20; Hoe meer de dompers in twist komen, hoe meer de socialisten vooruitgaan, 0,20;

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak met ruzie in katholiek en antisocialistisch kamp

1.	katholieken	antisocialisten	zwarte kat	
2.	paapsche dompers	dompers	valsche kat	
3.	ruzie	ruzie		
4.				
5.	Katholicisme	antisocialisme	antisocialisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 342 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Omdat de dompers nog eens hunne meeting zouden hernieuwen buiten de Heuvelpoort, zij zullen begroet worden door de vrouwen, weg met de dompers, 0,70;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	weggejaagd door vrouw			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 343 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

De lomperik zou zijne handen in 't bloed hebben gewasschen, brrr., den doodwerker zal beter moeten oppassen, want het is altijd poets wederom poets, verstaat gij het Jan mijnen man, want vandaag socialist en morgen domper daar loopt gij niet ver mede, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot en ironie met opportunist

1.	Jan			
2.	lomperik			
3.	lomp			
4.	huichelarij			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 344 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Wij zullen aan het leger goede koningsgezinde !!! soldaten leveren, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: ironisch over leger, aangeduid met uitroepteken

1.	leger	Leopold II		
2.				
3.				
4.				
5.	militarisme	royalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 345 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Een domper heeft hem gewroken op een stuk papier in de Jacht, wat [sic] held hé! 0,10;

Opmerking:

De Jacht= herberg?

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.	pantoffelheld			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 346 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

Een metaalbewerkersbaas kijkt veel onder zijne klep, dat is verraad op het werk, 0,10;

Opmerking:

hij heeft het onder zijn klep
= hij is een schijnheilige
(Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met schijnheilige metaalbewerkersbaas

1.	metaalbewerkersbaas			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 347 | 19/05/1888 | Gent | Vooruit, 19 mei 1888, p. 4

zet

De liefde tot god of goden is eigenliefde, L. C., 0,10;

Opmerking:

God schiep de mens naar zijn beeld

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	narcisme			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 348 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 3

zet

Omdat Jan zoo zat niet zou zijn, 0,05; En Emiel insgelijks, 0,05;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met dronkenschap

1.	Jan	Emiel		
2.				
3.	dronkenschap	dronkenschap		
4.				
5.	klasse	klasse		
6.	in-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 349 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 3

zet

De zegen van een christelijken staat is onverdraagzaamheid, 0,10; Waar een priester over heenstapt groeit geen gras meer, 0,10; Waar de priester binnentreedt gaat het geluk deur en venster uit, 0,10; Waar de priester heerscht wordt hij beladen met den vloek der volkeren, 0,10; De taak der wetenschap is alles klaar te maken wat de lichtschuwende geestelijken eeuwen lang in het duister hebben gehouden, 0,10; Het knechtschap waaronder het volk zucht, is grootendeels de schuld der onredelijke leerstelsels van het geloof door de kerk verkondigd, 0,10; Ik als jonge vrijdenker zal getrouw blijven aan de socialistische beginselen, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof en priester

1.	geloof	priester		
2.				
3.	irrationaliteit	dood		
4.		duister		
5.	geloof	klerikalisme		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 350 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 3

zet

Felix Pyat heeft in zijn werk de "Voddenraper van Parijs" het tweegevecht aangevallen, 0,10; Dan mag hij er zelve geen gebruik van maken, 0,15;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met afvallige Communard

1.	Felix Pyat			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 351 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 3

zet

De woorden van Marx: het geweld is de vreedmeester der maatschappij, zullen waarheid worden, E. A., 0,10; Nu hebben het al de papen geweest, E., 0,50;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	papen			
3.	geweld			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 352 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 3

zet

Omdat den dikke matiger zou zijn in 't drinken, 0,05;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk en dronkenschap

1.	Ander			
2.	den dikke			
3.	dik			
4.	dronkenschap			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 353 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 3

zet

Een vraagsken: Wat verschil is er tusschen een armen dief en een koning, Antwoord: Beiden verdienen den zelfden titel, met dat verschil, dat de eene door de Staat gedwongen en de andere door de Staat geholpen wordt te stelen, 0,25;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot door raadsel

1.	Koning			
2.				
3.	diefstal			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 354 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 4

zet

Slapers, oogen open, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten die onoplettend zijn

1.	antisocialisten			
2.	Slapers			
3.	onoplettendheid			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 355 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 4

zet

Omdat de onderkoster kan vliegen zonder vleugels, 0,10; De onderkoster van H. Kerst is naar Egypte, 0,10;

Opmerking:

Egypte
= verwijst naar slavernij uit Bijbels verhaal

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	onderkoster			
2.				
3.	slavendrijver			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 356 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 4

zet

In de Gantoise werken veel kwezels en vrouwentergers, 0,10; Meesterknecht zijn en misbruik maken van uw ambt en van de onkunde der vrouw is lafheid, 0,10;

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrome vrouwen en meesterknecht

1.	vrome vrouwen	Meesterknecht		
2.	kwezels	vrouwenterger		
3.	gelovig	laf		
4.		misbruik		
5.	geloof	gender		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 357 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 4

zet

Hij heeft nat geweest terwijl hij met een kapmes in de hand stond, 0,09; Hij zou hem beter in de ziekenbeurs moeten gedragen, 0,10;

Opmerking:

nat
= Met een grappig euphemisme wordt iemand nat genoemd die veel of te veel gedronken heeft.
= Iemand is tot zoover of zoover nat, hij is zoover in een zaak betrokken, het is zoo met hem gesteld.

Humorverantwoording: spot met dronkaard

1.	dronkaard			
2.				
3.	dronkenschap			
4.	gevaarlijk			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 358 | 16/06/1888 | Gent | Vooruit, 16 juni 1888, p. 4

zet

Voor den nieuwen heiligen H., en al de pracht der sleepdragers, Fontanito, 0,10;

Opmerking:

bisschiop Hendrik-Karel Lambrecht

Humorverantwoording: spot met nieuwe bisschop en entourage

1.	Hendrik-Karel Lambrec	bisschoppelijke entoura		
2.		sleepdragers		
3.		slaafs		
4.				
5.	klerikalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 359 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 3

zet

Voor de verdelging der zwartrokken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	zwartrokken			
3.	ongedierte			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 360 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 3

zet

In de Grasfabriek werkt een duiker, welke zijn jongen twee weken 50 cent heeft afgetrokken, 0,15 Indien hij slecht werk maakt durft de zwemmer het nog op zijne jongens steken, 0,15

Opmerking:

duiker
= een geniepige of schijnheilige (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met schijnheilige arbeider

1.	schijnheilige arbeider			
2.	zwemmer			
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 361 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 3

zet

Het kraam de liberalen der Brugschepoort is ingevallen door te vieren voor een priester-leegloper, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen en priester

1.	liberalen	priester		
2.		priester-leegloper		
3.	katholiek	luiheid		
4.	huichelarij			
5.	liberalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 362 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 3

zet

Als de werklieden willen kunnen zij algauw met priesterdwang en priesterbedrog gedaan maken, daarvoor hoeven zij slechts al wat naar de kerk riekt naar den te zenden, 0,20 De papen stoefen er op dat zich vroeger koningen aan de kerk moesten onderwerpen, maar zij zeggen nooit welke middelen zij daartoe gebruikten. Maar ons, werklieden, kunt gij toch niet dwingen, want wij hebben niets te verliezen maar integendeel alles te winnen met dien vuilen priesterboel te helpen uitroeien, 0,30

Opmerking:

iemand naar de weerlicht zenden
= verwensing (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Klerikalen

1.	Klerikalen			
2.	papen			
3.	stank			
4.	ongedierte			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 363 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 4

zet

De nieuwe bisschop moet naar de hel, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met bisschop

1.	Hendrik-Karel Lambrec			
2.	bisschop			
3.	duivels			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 364 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 4

zet

Dompers wanneer gaat gij 12 cent deelen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Dompers			
3.	onsuccesvol			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 365 | 14/07/1888 | Gent | Vooruit, 14 juli 1888, p. 4

zet

Mannen, weet gij nog geen nieuws, de pinnen gaan ook al bij de socialisten bollen, 0,05 En weet gij waarom? voor de spreuken te lezen die op de muren zijn geschreven zooals: loonbedervers buiten, enz., 0,10 Als zij nog eens komen zullen zij lezen: pinnen buiten, 0,05 Ge moet daar blijven pinnen, want gij komt maar wanneer den baas niet thuis is, 0,05 En gij staat nog te dansen op het muziek der kaarsendompers, 0,05 Gaat elders maar niet bij de socialisten, die gij vroeger met den sabel bedreigd hebt, 0,05 En gij, kaarsendompers, schimpt liever op de kavalkade van den bisschop, waarin gij u bijna dood geblazen hebt, in plaats van op de socialisten, 0,10

Opmerking:

cavalcade
= In Z.-Ndl. in gebruik voor: historische optocht en vervolgens voor iederen optocht die iets vertoont of voorstelt (WNT)
blazen
= pochen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met politie, antisocialisten en bisschop

1.	politie	antisocialisten	bisschop	
2.	pinnen	kaarsendompers		
3.	laf	opschepperij		
4.	geweld			
5.	establishment	antisocialisme	klerikalisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 366 | 21/07/1888 | Gent | Vooruit, 21 juli 1888, p. 4

zet

Wie is 't die op de aardsche dal geluk en welvaart brengen zal, 0,05 Maar hoe verandert toch den geest, 't hebben nu al de papen geweest, E.A., 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.	huichelarij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 367 | 21/07/1888 | Gent | Vooruit, 21 juli 1888, p. 4

zet

De burgemeester van Brussel moet van den minister van het inwendige eene lijst opmaken van de geheime ontuchthuizen en het aantal meisjes die zich aan de prostitutie overgeven. Zou hij ook niet moeten weten hoeveel vuile broerkes er in de belgische kloosters woekeren. 0,26

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	vuile broerkes			
3.	onkuisheid			
4.	ziekte			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 368 | 21/07/1888 | Gent | Vooruit, 21 juli 1888, p. 4

zet

Hewel, werklieden, wat zegt gij nu van de socialistische werkrechters, die gansch hunne pree in den strijdpenning storten, vergelijkt daar eens de afgevaardigden van de vrije kruipers mede, die met hunne 5 fr. per zitting mijnheer spelen, en dan nog immer aan de riem der bazen hangen, 0,25

Opmerking:

vrije kruipers

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	vrije kruipers			
3.	slaafs			
4.	gierigheid			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 369 | 4/08/1888 | Gent | Vooruit, 4 augustus 1888, p. 4

zet

Als de koning lid wordt van "Vooruit" geef ik mijn ontslag, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie

1.	Leopold II			
2.				
3.				
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 370 | 4/08/1888 | Gent | Vooruit, 4 augustus 1888, p. 4

zet

Ik wenschte dat de dompers in de toekomende kiezing voor den werkrechtersraad al van 't stadhuis vlogen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 371 | 4/08/1888 | Gent | Vooruit, 4 augustus 1888, p. 4

zet

Een draaier van de Dampoort, C.V.S., 0,05 Zou beter doen alvorens op de katholieke school te schimpen, 0,05 Eerst en vooral zijne kinderen daaraan te ontrekken, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende arbeider

1.	arbeider			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 372 | 18/08/1888 | Gent | Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4

zet

Wij, werkers uit eene zagerij, strijden tegen bedrog en uitbuiterij, 0,50 Wil elke werker goed loon en rechten, dan moet hij de kapitalisten bevechten, 0,50 Waren alle houtbewerkers zooals wij, gedaan was onze slavernij, 0,50 Maar er zijn er nog zoo velen, in ons vak die andere gedachten deelen, 0,50 Die met de domperekliek te saam, op goede partijgenoten werpen blaam, 0,50 Nochtans, trots laster, list en logen, vinden de schelmen zich bedrogen, 0,50 Want ons beginsel vliegt snel voort, van oost tot west, van zuid tot noord, 0,50 De kreet: leve 't socialism zal blijven bestaan, totdat voor goed zal wapperen de roode vaan, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met heulende lotgenoten en antisocialisten en zelfspot

1.	antisocialisten	lotgenoten	Zelf	
2.	domperekliek		slaven	
3.	leugen	leugen		
4.		verraad		
5.	antisocialisme	klasse	klasse	
6.	out-group	in-group	in-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 373 | 18/08/1888 | Gent | Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4

zet

Omdat de kwezels uit de Nieuwe Kerkstraat o.l. vrouw vergeten hebben, dat gaat mij, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vergeetachtige gelovige vrouwen

1.	gelovige vrouwen			
2.	kwezels			
3.	vergeetachtig			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 374 | 18/08/1888 | Gent | Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4

zet

Ik veracht de papen uit den grond mijner ziel, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 375 | 18/08/1888 | Gent | Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4

zet

Het grootste ongelijk der fabriekanten is, dat zij te veel vertrouwen in hunne bestuurders stellen, en zij zelf de gegronde klachten hunner slaven niet willen aanhooren, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 376 | 18/08/1888 | Gent | Vooruit, 18 augustus 1888, p. 4

zet

Met 350 fr. inkomsten, zijn er handelaars die nog te kort hebben voor hunne braspartijen, 0,16

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met levensstijl middenstand

1.	handelaars			
2.				
3.	gulzigheid			
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 377 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Voor de bedrukte pastoorsmuil te Lokeren, wagon 104, 1,07

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikaal

1.	klerikaal			
2.	bedrukte pastoorsmuil			
3.	misnoegd			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 378 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Omdat de fameuze fabriekanten hunne werklieden niet meer zouden dwingen in de papenkalverkade te figureren, 0,10

Opmerking:

fameus
= geruchtmakend; In spottende toepassingen. Veelbesproken, hooggeroemd. (WNT)

Humorverantwoording: spot met fabriekanten en klerikalen

1.	fabriekanten	klerikalen		
2.				
3.	dwang	opschepperij		
4.				
5.	klasse	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 379 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Weg met het vuil gebroed van Citeaux, Soissons, en al de zwarte kinderbedervers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kloosterordes

1.	kloosterordes			
2.	zwarte kinderbedervers			
3.	slecht			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 380 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

De jezuiten met lange en korte rokken zijn verheugd bij het zien dat de werklieden, in plaats van hand aand hand den algemeenen vijand te bestrijden, tegen elkander in het harnas gejaagd zijn en aldus hunne oude politiek: "verdeelen om meester te blijven, " kans heeft van te gelukken, 0,15 En het zijn werklieden die zich de handlangers van de gevloekte en volksverdrukkende sekte maken, 0,15 Zal het dan gezegd zijn dat de werklieden, en gedeeltelijk door hunne schuld, eeuwig zullen gebukt blijven onder den dwang van jesuit en kapitalist, 0,15 Welaan, werklieden, blijft niet langer den speelbal uwer uitbuiters, vereenigt u, geeft geen gehoor aan de laffe zendelingen onzer verdrukkers, die enkel voor doel hebben ons voor altijd de slavenketen om den hals te houden, maar strijden wij met vereende krachten tot verbetering van onzen staat en ons alles vrijmaking, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	jezuiten			
2.	sekte			
3.	slavendrijvers			
4.	huichelarij			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 381 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Als de rooden uitgaan is het altijd schoon weder, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfverheerlijkende humor

1.	Zelf			
2.	rooden			
3.	zonnig			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 382 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Zekere kromme winkelier moet zich met zijne zaken bemoeien, of hij zou zich kunnen berouwen, den domper, P.B., 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistische winkelier

1.	antisocialistische winkel			
2.	kromme			
3.	krom			
4.	bemoeizuchtig			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 383 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

De partijgenooten zouden niet mogen gaan kaarten bij de dompers, 0,28

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 384 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Voor een broerken van Citeaux te Lokeren, wagon 107, 1,88

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie

1.	kloosterorde			
2.	broerken van Citeaux			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 385 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Omdat het zou regenen als er nog bischoppen ingehaald worden, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met bisschop

1.	bisschop			
2.				
3.	regen			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 386 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

Een man van 70 jaar, 0,10 Hij had zijne lijst vergeten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vergeetachtige oude man

1.	oude man			
2.				
3.	vergeetachtig			
4.				
5.	leeftijd			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 387 | 1/09/1888 | Gent | Vooruit, 1 september 1888, p. 3

zet

De dikke uit de "Clairons" heeft de wedding gewonnen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk

1.	Ander			
2.	dikke			
3.	dik			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 388 | 15/09/1888 | Gent | Vooruit, 15 september 1888, p. 3

zet

Een boerken van Everghem gedenkt ook den strijdp., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot door diminutief

1.	Boer			
2.	boerken			
3.	inferieur			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 389 | 15/09/1888 | Gent | Vooruit, 15 september 1888, p. 3

zet

Er zijn er velen die roepen: bravo! als de duitsche socialisten winnen, maar het daar bij laten, 0,15
Omdat de moed en de offerwilligheid onzer duitsche broeders, deze praat-socialisten tot voorbeeld zouden strekken, 0,11

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met passieve socialisten

1.	socialisten			
2.	praat-socialisten			
3.	daadloosheid			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 390 | 15/09/1888 | Gent | Vooruit, 15 september 1888, p. 3

zet

Wij willen de dompers weg, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 391 | 15/09/1888 | Gent | Vooruit, 15 september 1888, p. 4

zet

Gezellen van den gentsche "Lotelings-kring", de belachelijke manoeuvres van Carton zijn gedaan, nu moeten die van ons beginnen, d.i. propganda in het leger, 0,10 Als slachtoffer der bloedwet zal ik mijn best doen om socialisten te maken in het leger, uw oud-bestuurslid, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	Carton			
3.	belachelijk			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 392 | 15/09/1888 | Gent | Vooruit, 15 september 1888, p. 4

zet

Ik wist niet dat mijne vrouw zoo slim was, 1,60

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrouw

1.	vrouw			
2.				
3.	dom			
4.				
5.	gender			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 393 | 15/09/1888 | Gent | Vooruit, 15 september 1888, p. 4

zet

Zou de burgemeester van Brugge bang geweest zijn den stoet door de stad te zien trekken, het vierde deel van wagon 45, 0,58

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met establishment

1.	burgemeester van Brugg			
2.				
3.	angst			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 394 | 13/10/1888 | Gent | Vooruit, 13 oktober 1888, p. 3

zet

De paters belonken vanuit hun biechtkot de vrouwen, dit is hun werk niet, 0,12

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met paters

1.	paters			
2.				
3.	onkuisheid			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 395 | 13/10/1888 | Gent | Vooruit, 13 oktober 1888, p. 3

zet

Omdat er in Vooruit een artikel zou verschijnen over de slaven uit het hekelkot, 0,10

Opmerking:

hekelkot = (Zuid-Ndl.), het gedeelte eener vlasspinnerij waar het hekelen plaats heeft (WNT)

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 396 | 13/10/1888 | Gent | Vooruit, 13 oktober 1888, p. 3

zet

Omdat men met de kleine slaven uit het hekelkot beter zou te werk gaan, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	kleine slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 397 | 19/10/1888 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1988, p.4

zet

Kaalhoofd wees niet boos of kwaad, omdat gij in den strijdp. staat, 0,20 Ik zal u altijd den naam geven die gij verdient, 0,16

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk

1.	Ander			
2.	Kaalhoofd			
3.	kaal			
4.	aanstellerij			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 398 | 19/10/1888 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1988, p.4

zet

Omdat de meisjes van Lys met een 10 kilo moeten naar achter gaan, 0,05 Lange, ge moet dat gewicht aan uwen hals hangen, 0,05 En u daarmee enz., 0,05 Steekt u met dat gewicht in uwe muizenval, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk

1.	Ander			
2.	Lange			
3.	lang			
4.	afbeulen			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 399 | 19/10/1888 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1988, p.4

zet

De bakkers zijn kwaad voor de nieuwe bakkerij van Vooruit, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met zelfstandige bakkers

1.	bakkers			
2.				
3.				
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 400 | 19/10/1888 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1988, p.4

zet

Katoenbewerkers die niet vereenigt zijt, 0,15 Gij draagt de schuld van uw lijden, 0,15 Als het te laat zal zijn, 0,15 Dat er aan u niet meer zal te pluimen vallen, 0,15 Zult gij begrijpen wat gij nu veracht, 0,15 En van sommigen belasterd wordt, 0,15 Ja, velen kruipen, spelen den mouchard, 0,15 Zijn keersendomper en denken niet, dat zij de moordenaars zijn, 0,15 Van hun nageslacht, 0,15 Door wie zij eens zullen gevloekt worden, 0,15 Katoenbewerkers, wees op uwe hoede, 0,15 Want de fabriekanten hebben een nieuw stelsel gevonden, 0,15 Zij plaatsen groote spinmolens met minder volk, 0,15 En later zullen zij u maar laten winnen, 0,15 Het loon van kinderen, ziet maar op de Vest, 0,14 Op al deze zetten, 0,37 Moeten de katoenbewerkers letten, 0,37

Opmerking:

grote spinmolens != viergetouwen (pas in 1891, Vanschoenbeek, ODV, p. 95)
MAAR! => Avanti (1908), p. 450 => Baertsoen voert vier getouwen in in 1888

Humorverantwoording: spot met fabriekanten en antisocialisten

1.	fabriekanten	antisocialisten		
2.		keersendomper		
3.	uitbuiters	slaafs		
4.		moord		
5.	klasse	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 401 | 19/10/1888 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1988, p.4

zet

Ik ben tevreden omdat de zot uit onzen bond is, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	zot			
3.	gek			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 402 | 19/10/1888 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1988, p.4

zet

Drie dochters begijn, de vader mijnheer en de moeder mag schooien, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met levenswijze Ander

1.	Ander			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 403 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Liever een koperen jakobijnenspeld op mijne borst dan een gouden koningskop, 0,35

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.				
3.				
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 404 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Wat hebt gij daarop te zeggen, 0,05 Ehwel, vrouw uit de Groendreef, ik ben een roode, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met tegenstandster

1.	tegenstandster			
2.	vrouw			
3.	schimp			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 405 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Afgunst is een erge plaag, maar slikker zijn is nog erger, A.T., 0,10

Opmerking:

slikker =
gulzigaard, hebzuchtige (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	slikker			
3.	hebzucht			
4.	afgunst			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 406 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Allo, suikerraffineerders, van dompers vrije mannen geworden, 0,10 Suikerbewerkers, vereenigt u, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 407 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Ehwel, Koningsken, een kostersschoonzoon is niet in staat vrije roode spooken op straat te zetten, 0,09
Huichelachtig genoeg meent die lokaalbaas dat eerlijke en moedige mannen voor een troep voorvechters zouden zwichten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met herberg Koningsken en zelfspot

1.	Koningsken	Zelf		
2.	kostersschoonzoon	roode spooken		
3.	katholiek			
4.	huichelarij			
5.		socialisme		
6.		in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 408 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Voor den gemaakten bloedneus van zondag avond, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak

1.	Ander			
2.				
3.	slachtoffer			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 409 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Het Volksbelang vernam met genoegen dat een deel van een muur der broodfabriek was ingestort, maar zal zich teleurgesteld vinden als binnen kort de roode vlag er op zal wapperen, de vereenigde metsers van Vooruit, 1,40

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.				
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 410 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Werklieden, opgepast, 0,10 Hij werkt met zijne schoenen en gaat met kloefen naar huis, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende Ander

1.	Ander			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 411 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Rondloopers van 't Volksbedrog, doet uw masker af, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met werknemers Volksbelang

1.	werknemers Volksbela			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 412 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Zij is kwaad omdat zij in den strijdp. staat, 0,10 Alle partijgenooten zouden moeten uit haren plakwinkel blijven en in Vooruit koopen, 0,10

Opmerking:

plakwinkel = winkel waar men krediet geeft en op den plak verkoopt (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met winkelier

1.	Winkelierster			
2.				
3.	kredietverkoop			
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 413 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Opgepast, strijkvod, geen briefjes meer te scheuren van Vooruit, 0,10 Naardje, wanneer zult gij uw verstand krijgen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met tegenstander Vooruit

1.	Naardje			
2.	strijkvod			
3.	dom			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 414 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Laat de domperswijven razen, 't zal wel koelen zonder blazen, 0,10 Mie plezant, ik zal u betalen comptant, als gij mij iets weet te vragen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistische vrouwen

1.	antisocialistische vrouw			
2.	domperswijven			
3.	aanstellerij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 415 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Mannen, door onzen moed zullen wij de dompers uit de Kerkstraat wel verbannen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 416 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Als oude socialist kan geen giftstraal mij treffen in de Kerkstraat, 0,10

Opmerking:

gifstraal

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.				
3.	giftig			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 417 | 2/11/1888 | Gent | Vooruit, 2 november 1888, p. 3

zet

Dompers buiten, rooden binnen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 418 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 3

zet

Als men zich socialist noemt mag men geene kaarsen voor de heiligen doen branden, 0,10 Zulke gedachten kunnen maar broeien in de hersepan van pilaarbijters, J.K.V., 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gelovigen

1.	gelovigen			
2.	pilaarbijters			
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 419 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

Ik kreeg 25 cent. boet om mijn baas te bezien, maar hij zou beter doen den maandag zoo niet te slapen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met baas

1.	baas			
2.				
3.	slaap			
4.	luiheid			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 420 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

Trek ik een slecht nummer, dan zal Carton aan mij een goede roode soldaat hebben, H.T., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	Carton			
3.				
4.				
5.	royalisme	militarisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 421 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

O.-L.-Vrouw van buiten de Heuvelpoort is niet te vreden dat men haar onthaald heeft met modder op haar plaasteren gezicht, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	O.-L.-Vrouw van buiten			
2.				
3.	plaasteren gezicht			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 422 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

Het schijnt dat Lambrecht niet geneigd is het voorbeeld van zijnen londenschen confrater te volgen, en dat hij het veel gemakkelijker vindt in weelde en rijkdom te leven, terwijl zijne priesters aan de hongerlijders de verduldigheid aanprediken, 0,10 Christus deed heel anders, maar die was republiekein en socialist, terwijl Lambrecht het tegenovergestelde is, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Bisschop Lambrecht

1.	Bisschop Lambrecht			
2.				
3.	huichelarij			
4.	rijkdom			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 423 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

Weg met het Volksbedrog, leve Vooruit, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 424 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

Op het concert ontmoette ik een grooten domper, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	domper			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 425 | 16/11/1888 | Gent | Vooruit, 16 november 1888, p. 4

zet

De dompers schuimbekten van woede over de verlichting der Heuvelpoort, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	schuimbekken			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 426 | 14/12/1888 | Gent | Vooruit, 14 december 1888, p. 4

zet

Omdat de pinnen nu ook al pruiken dragen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	pinnen			
3.	pruikdragend			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 427 | 14/12/1888 | Gent | Vooruit, 14 december 1888, p. 4

zet

't Was wat deftiger, paapuilen, 0,10 Dan in uwe krochten, 0,10 Waar de jonge meisjes met den pastoor "verdikt den boom" spelen, 0,10 Bericht aan wie het aangaat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen en

1.	klerikalen			
2.	paapuilen			
3.	onkuisheid			
4.	onderaards			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 428 | 14/12/1888 | Gent | Vooruit, 14 december 1888, p. 4

zet

Omdat de partijgenooten het vleeschhouwerken, die op de socialisten schimpt, zouden indachtig zijn, J.V., 0,10

Opmerking:

vleeschhouwerken
= spotnaam voor een geneesheer-operateur, van wien patiënten de operatie met den dood bekoopen

Humorverantwoording: spot met dokter

1.	dokter			
2.	vleeschhouwerken			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 429 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

De mannen van de Muide zullen trots burgemeester en heel zijne bende sleepdragers, toch niet uit Eecloo blijven, 0,50 Het was de moeite waard om zien hoe de garde-champêtres en pandoren aan de statie stonden te schilderen, tegen dat de gentenaars gingen komen 0,50

Opmerking:

pandoren
= Hier en daar in Z.-Nederl. ook als schertsende naam voor de gewone soldaten van het voetvolk
= Te Leuven als spotnaam voor de politieagenten
verwijst naar actie in Eeklo (Avanti, 1908, p. 459-460)

Humorverantwoording: spot met burgemeester van Eeklo en politie

1.	burgemeester van Eeklo	politie		
2.		pandoren		
3.		nietsdoen		
4.				
5.	establishment	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 430 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

O, volk, leer toch uwe vijanden kennen, dan eerst zult gij vrij en gelukkig zijn, 0,05 Stelt den roomschen beer nevens den gekruisten Christus en gij zult weten wat huichelaar hij is, 0,05 Door uw kind te dopen doodt gij de ontwikkelingsorganen, volgt men dan de verderfelijke leerstelsels, dan is de verstomping volkomen, F.V., 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met paus en geloof

1.	paus	geloof		
2.	roomschen beer			
3.	dierlijk	dodend		
4.	huichelarij	verstompend		
5.	klerikalisme	geloof		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 431 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Ik ben een slaaf maar 't is mijn schuld, ik lijd en zwoeg en heb geduld, 'k laat anderen op mijn arbeid leven, zal ik dan nooit naar recht en vrijheid streven? zeker, want mijn naam is Volk, van alle rijkdom ben ik de tolk, G.K., 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	Volk			
3.	slaafs			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 432 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

De papen zouden zich beter met hunne vuile broerkens bemoeien dan met het feest der socialistische vrouwen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en klerikalen

1.	klerikalen	katholieken		
2.	vuile broerkens	papen		
3.	onkuisheid			
4.	vuil			
5.	klerikalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 433 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1888, p. 4

zet

Dat ik barbier was van Carton, zijn baard was af voor goed, 0,20 Onze reine Cartoninne is niet benauwd, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met koningshuis

1.	koning	koningin		
2.	Carton	Cartoninne		
3.				
4.				
5.	royalisme	royalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 434 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

De papen hebben van den onderkoster in plaats van een pastoor een prisonnier gemaakt, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.	slecht			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 435 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Weg met de zwartrokken, lang leve Vooruit, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	zwartrokken			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 436 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Wij stichten eene zondagschool, 0,10 Maar deelen geene naaimachienen, 0,10 Nog minder schapuliers, 0,10

Opmerking:

schapuliers
= 1. Strook stof van een bepaalde kleur, die de leden van sommige geestelijke orden op borst en rug over het bovenkleed dragen.
2. Twee lapjes gewijde stof door linten verbonden, die sommige katholieken onder de kleederen over de schouders dragen als symbool van een ordekleed. (WNT)
schapulier, schapelier
= onder smokkelaars 'schaepeliers' genoemd (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 437 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Voor den vooruitgang van Vooruit, waar er niet afgetrokken wordt gelijk in 't Volksbedrog, 0, 15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.	Volksbedrog			
3.	bedrog			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 438 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Zou dien grove pater eens de socialisten van de Muide durven uitnoodigen op zijne preken, 0,10 Wij zullen eens goed uwen kalen kop wasschen, als g'er mee van af zijt, 0,20 Dat zoudt gij niet durven, want gij zoudt aardig staan gapen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.				
3.	druktemakerij			
4.	kaal			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 439 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Paapuil, in uw leugenstoel op de socialisten niet te schimpen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikaal en biechtstoel

1.	klerikaal	biechtstoel		
2.	Paapuil	leugenstoel		
3.	leugen			
4.	dom			
5.	klerikalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 440 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Pater-recolet wij zullen u deze week uw paart medegeven, omdat gij op het werkvolk zoowel hebt kunnen preeken, 0,20 Waarom, pater, in eene zielmis van smeerl . . . gesproken, wie zijn de echte, 0,10

Opmerking:

paart = part, deel?

Humorverantwoording: spot en ironie met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	Pater-recolet			
3.	kwaadsprekerij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 441 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

De papen zeggen: god regeert de wereld, maar wij zeggen dat het 't kapitaal is die regeert, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.	onmacht			
4.	leugen			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 442 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Omdat de partijgenooten elkander zouden ged[e]nken, 0,05 Maar sommigen gaan liever bij dompers, 0,05 Nochtans ben ik gekend als socialist in de Geitestraat, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 443 | 21/12/1888 | Gent | Vooruit, 21 december 1988, p.4

zet

Troost der dompers uit Koningsken, van waar komt die liefde voor een rooden voorzitter? 0,10

Opmerking:

Koningsken

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 444 | 4/01/1889 | Gent | Vooruit, 4 januari 1889,p. 3

zet

O, socialisme, vroeger tegen u en nu gansch voor u, 0,05.Duidt het mij niet ten kwade als gij soms nog een sprankel van bijgeloof in mijne zetten ontwaart, 0,05. Volk, zeg niet gelijk sommige liberalen, liever turksch dan paapsch, maar roep: liever vrij dan slaafsch,0,05. Gij, onverschilligen, waarom luistert gij niet naar de stem van het socialisme, dat u redden zal, 0,05. De goede zetten zijn als het zaad in een vruchtbaren grond, zij dijen en brengen vruchten op, 0,05. De centblaadjes der burgers kunnen als afgezongen vogelen aanzien worden, maar het gezang van Vooruit is gansch nieuw en opwekkend, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen en katholieken

1.	liberalen	klerikalen		
2.	Turks	paapsch		
3.	tirannie			
4.	slavendrijver			
5.	liberalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 445 | 4/01/1889 | Gent | Vooruit, 4 januari 1889,p. 3

zet

Omdat sommige mannen bij geene tjeven zouden zitten, 0,20 Overgedreven van rood naar zwart, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met overlopers en katholieken

1.	overlopers	katholieken		
2.	zwart	tjeven		
3.				
4.				
5.	Katholicisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 446 | 4/01/1889 | Gent | Vooruit, 4 januari 1889, p. 3

zet

Omdat ik gelukkig zou zijn in mijn lot om van den bloedhond Vandersmissen van af te zijn, 0,09.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Vandersmissen

1.	Vandersmissen			
2.	bloedhond			
3.				
4.				
5.	militarisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 447 | 18/01/1889 | Gent | Vooruit, 18 januari, 1889, p. 4

zet

Omdat de bek wat zou zwijgen,0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	bek			
3.	grote mond			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 448 | 18/01/1889 | Gent | Vooruit, 18 januari, 1889, p. 4

zet

Omdat de neuze zich wat min brutaal zou gedragen tegenover de mouleerders,0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk Ander

1.	Ander			
2.	neuze			
3.	grote neus			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 449 | 18/01/1889 | Gent | Vooruit, 18 januari, 1889, p. 4

zet

In het berouw, is de Vlotmachien in de rouw,0,10 Zij zal maar draaien, zolang den taaien, de dompers met zijne leugens kan paaien,0,10 Lasteren kan men maar bewijzen niet,0,10 Hij doet dompers waken omdat zij hem op den muur niet zouden plakken,0,10 Partijgenoten, schuwt den Vlotmachien,0,10

Opmerking:

berouw
= Berouwstraat (Gents Woordenboek)
Vlotmachien?

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 450 | 18/01/1889 | Gent | Vooruit, 18 januari, 1889, p. 4

zet

De rol van Méphistophélès, den duivel uit Faust,zou door een pastoor, broerken of een der zwarteKliek in kledij, met zijnen driestek op,moeten gespeeld worden, dan zou men de waarheid meer nabij komen, en succes ware verzekerd,0,20 Daar gaat de grond open,eene vlam slaat er uit en den duivel,onder den vorm van broerken of pastoor,verschijnt.Tableau,0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen en katholieken

1.	klerikalen	katholieken		
2.	duivel	zwarteKliek		
3.	duivels	duivels		
4.				
5.	klerikalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 451 | 1/02/1889 | Gent | Vooruit, 1 februari 1889, p. 3

zet

Hij is de markt af en vergeten, maar zijne beminden moeten er achter, 0,15 Hij was een uitbuiter van 't werkvolk, 0,10 En heeft geleefd op het zweet en bloed van den arbeider, 0,10 Daarom heb ik hem naar 't graf niet willen volgen, 0,10 Hij zal gauw vergeten zijn, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met overleden fabriekant

1.	fabriekant			
2.	uitbuiter van 't werkvol			
3.	profiteur			
4.	waardeloos			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 452 | 1/02/1889 | Gent | Vooruit, 1 februari 1889, p. 3

zet

Het volk zou wat min naar den praat der priesters moeten luisteren, 0,10 En wat meer Vooruit lezen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	priesters			
2.				
3.	flauwekul			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 453 | 1/02/1889 | Gent | Vooruit, 1 februari 1889, p. 3

zet

Voor de rebut uit de Vlotmachien, 0,10

Opmerking:

rebut = Uitschot

Humorverantwoording: ironie en spot

1.	Vlotmachien			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 454 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Voor den mouchard,0,10. Weg met dit gebroed,0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.	gespuis			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 455 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Omdat ik nog nieuwe leden zal krijgen voor de Zwaan,0,10. Zij zouden gaarne de Zwaan dooden, maar 't zal niet lukken, het zijn rooden,0 05.

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfverheerlijkende humor

1.	Zelf			
2.	rooden			
3.	onsterfelijk			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 456 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Afgestelden brugdraaier, eerlijke lieden gerust laten,0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met ontslagen arbeider

1.	arbeider			
2.	brugdraaier			
3.	oneerlijk			
4.	lastig			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 457 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

De dompers uit de Vlotmachien willen eerlijke werklieden broodeloos stellen, maar dat zij oppassen,0,40.

Opmerking:

Vlotmachien?

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 458 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Het gedrag der katholieke regeering en van 't liberaal gemeentebestuur te Quenast tegenover de werklieden heeft bewezen dat paap en liberaal onze vijanden zijn,0,15.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en liberalen

1.	katholieken	liberalen		
2.	paap			
3.				
4.				
5.	Katholicisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 459 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Omdat men ondanks alle politie-trukken en willekeurige handelingen der burgemeesters toch in de beide Vlaanderen voort ons blad zou verkopen,0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie en burgemeesters

1.	politie	burgemeesters		
2.				
3.	listig	willekeur		
4.				
5.	establishment	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 460 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Werklieden,de herberg het Misverstand wordt u niet aanbevolen,men schimpt er op ons,0,10

Opmerking:

Misverstand: omgekeerd = ?

Humorverantwoording: spot met herberg

1.	Misverstand			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 461 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

In de herberg het Misverstand valt men op de mannen der partij uit,0,10

Opmerking:

Misverstand

Humorverantwoording: spot met herberg

1.	Misverstand			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 462 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Eene vrouw die het vrij gedacht zal getrouw blijven ten spijt der dompers,0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	onvrij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 463 | 15/02/1889 | Gent | Vooruit, 15 februari, 1889, p. 3

zet

Omdat de dompers naar Pier zullen luisteren,0,10

Opmerking:

Pier
= Mansnaam voor Petrus (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 464 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

Voor de Karnaval der papen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 465 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

Wij hebben de Gentenaar een lezer ontnomen, 0,10 Vroeger de Gentenaar en nu Vooruit, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Gentenaar

1.	De Gentenaar			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 466 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

Hij staat met een neuze, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk Ander

1.	Ander			
2.	neuze			
3.	grote neus			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 467 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

Wij spelen voor den strijdpenn. en verachten de dompers, 3,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	verachtelijk			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 468 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

Zij roken lont de dompers en schuwden de kloefen der vrouwen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf			
4.	angst			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 469 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

De dompers en loonbedervers uit de vlotmachien hebben verleden week een mensch zonder werk gesteld, 0,25 En hij zal nog door die labers twee processen hebben, 0,25 Pas op lafaards er zal wel een einde aan komen, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers	labers		
3.	laf	vuil		
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 470 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

Waarom hebt gij dien gebrekelijken niet geslagen, gij waart met 15 dompers, 0,15 Van kinders en gebrekelijken is de vechtersbaas niet verlegen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf	geweld		
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 471 | 1/03/1889 | Gent | Vooruit, 1 maart 1889, p. 4

zet

De dompersklíek uit de Vlotmachien is te laf om eerlijke menschen te bezien, 0,12 Vrienden schuwt de Vlotmachien, 0,12 Dompers wij hebben uwe laffe werken gezien en zullen er rekening van houden, E.V.D., 0,12

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersklíek			
3.	laf	bende		
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 472 | 15/03/1889 | Gent | Vooruit, 15 maart, 1889, p. 4

zet

Den duivel is met zijnen vrouw uit geweest,0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	duivel			
3.	duivels			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 473 | 15/03/1889 | Gent | Vooruit, 15 maart, 1889, p. 4

zet

Goeden avond, kameraad Jan, 0,05. Goeden avond, kameraad Maene, 0,05. Weet gij geen nieuws, Jan, 0,05. Wat zou ik gaan weten, 'k heb vandaag nog niet uit mijn huis geweest, 0,05. 't Heeft weeral bal geweest bij ons met die twee keersendompers,0,05. Zij hebben elkander uitgemaakt voor slaper, luiaard en bedrieger,0,05. En 't beste komt nog van achter, zij verweten elkander voor overdrager,0,10. Dat is toch wel een wonder, zij waren zulke goede vrienden,0,05. Ja, ja, goede vrienden, ik geloof het wel, maar 't ware toch beter dat zij met hunne jongens medewerkten in plaats van om snuifjes te loopen,0,10. En in plaats van iedereen over te dragen zouden zij beter in hunne vakvereeniging komen,0,10. Maar laat ze maar kijven,0,10.

Opmerking:

snuif
= Een snuif op hebben, een weinig beschonken zijn, aangeschoten zijn. Gewest. in Z.-Ndl. (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	keersendompers			
3.	luiheid	bedrog		
4.	verraad	ruzie		
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 474 | 15/03/1889 | Gent | Vooruit, 15 maart, 1889, p. 4

zet

Voor de verklikster uit de Grasfabriek,0,20. Virginie, waarvan zijn uwe handen zoo gekwetst,0,20. De partijgenooten zouden die overdraagster uit hun huis moeten bannen,E.M.,0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikster

1.	Virginie			
2.	verklikster			
3.	verlikker			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 475 | 15/03/1889 | Gent | Vooruit, 15 maart, 1889, p. 4

zet

Waren de spinners-kaarsendompers uit bouw 2 maandag nog zot,0,40. Ze gingen aan 't vechten en schelden elkander uit,0,40.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistische spinners

1.	antisocialistische spinne			
2.	spinners-kaarsendompe			
3.	gek	geweld		
4.	ruzie			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 476 | 5/04/1889 | Gent | Vooruit, 5 april 1889, p. 3

zet

Vader, gij moet niet meer kijven of wij zullen weer in den strijdp. drijven, 0,05 Neen, mijn jongen, maar wees zoo goed den zondag geen schermmeester te spelen, 0,05 Ik zal oppassen va-de-re, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vader

1.	vader			
2.				
3.	zager			
4.				
5.	leeftijd			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 477 | 5/04/1889 | Gent | Vooruit, 5 april 1889, p. 4

zet

De arme duivel, 0,02

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	zelfspot			
2.	duivel	arm		
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 478 | 5/04/1889 | Gent | Vooruit, 5 april 1889, p. 4

zet

De pastoor van St-Pieters-Aalst heeft geweigerd eene berrie te geven om een lijk te begraven, 0,10 Hij had zeker te veel werk, 0,10 Dat noemt zich de vriend van 't volk, 0,10 Wij raden alle werklieden aan met dit ras af te breken, 0,20 Werklieden van den buiten opent de ogen, dit is weder eene goede les, 0,10 In de menagerie met die kerels, 0,10 Dat de redactie daar nota van neme, 0,10 ('t is de moeite niet waard, vrienden, Red.)

Opmerking:

berrie = Eene lijkbaar. (Gents Woordenboek)
menagerie = Eene verzameling van dieren, vooral minder gewone, die men op de kermis enz. laat kijken, een beestenspel.

Humorverantwoording: spot met pastoor

1.	pastoor van St-Pieters-A			
2.	ras			
3.	lui	huichelarij		
4.	dierlijk			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 479 | 5/04/1889 | Gent | Vooruit, 5 april 1889, p. 4

zet

De leus der Vrouwenvereeniging is als volgt : afschaffing van vrouwen- en kinderarbeid, invoering van het achturenwerk en minimum van dagloon voor de mannen, algemeen stemrecht zoo voor vrouwen als voor mannen, de toelating der vrouwen in alle besturen, scheiding van Kerk en Staat, verbod van Staatswege priesters of broerkens in de scholen toe te laten, 1,10 Met treurnis ziet de Vrouwenvereeniging nog vrouwen van partijgenooten aan den sleep der papen hangen, 0,20 Dat zijn menschen zonder wilskracht, 0,10 Tot slot, 0,02

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen en vrouwen van partijgenoten

1.	klerikalen	vrouwen van partijgeno		
2.	papen			
3.		slaafs		
4.				
5.	klerikalisme	socialisme		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 480 | 3/05/1889 | Gent | Vooruit, 3 mei 1889, p. 4

zet

Lang en dwaas zal bij meneere gaan, 0,10 Hij zou wat minder mogen schimpen op de rooden, 0,10 Die plek zou moeten staan van boven op zijn kop, 0,05 Dan zou hij beter aan een pater gelijken, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk Ander

1.	Ander			
2.	Lang en dwaas			
3.	lang	katholiek		
4.	dom			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 481 | 3/05/1889 | Gent | Vooruit, 3 mei 1889, p. 4

zet

Gegeven door de broodratten voor een arm kind, 0,20

Opmerking:

broodrat
= die een vaste bediening heeft bij officieele instellingen; min of meer een schimpnaam
(Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met lage middenklasse

1.	lage middenklasse			
2.	broodratten			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 482 | 3/05/1889 | Gent | Vooruit, 3 mei 1889, p. 4

zet

Omdat de politie zoo wel haren dienst heeft gedaan in den stoet, L.H., 1,18

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met politie

1.	politie			
2.				
3.	slecht			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 483 | 17/05/1889 | Gent | Vooruit, 17 mei 1889, p. 4

zet

Vuige regeering, wij verachten u voor de laffe,misdadige, jezuietieke middels,die gij aanwendt om de werklieden te misleiden,0,72

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met regering (n.a.v. Pourbaix-affaire?

1.	regeering			
2.				
3.	luiheid	misdadig		
4.	laf	huichelarij		
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 484 | 17/05/1889 | Gent | Vooruit, 17 mei 1889, p. 4

zet

Lang en dwaas,gij zoudt beter zwijgen dan de spinners aan te raden uit hunne vakvereeniging te gaan,0,05 Gaat gij nu bij meneere ni gaan en zeggen dat gij het zijt die de nummers van het garen en de bestuurders der fabriek in Vooruit hebt willen zetten,0,05 Gaat nu bij meneere en zeg dat gij dagelijks wel 20 à 30 keren uit uwe molens loopt en uwen jongen voor u laat werken,0,05 Gij zoudt beter doen uwe zoon te doen zwijgen of anders zouden wij hem naar Scherpenheuvel zenden om eenen nieuwe neus,0,05

Opmerking:

Lang en dwaas

Humorverantwoording: spot met Ander en zoon

1.	Ander		AnderZoon	
2.	Lang en dwaas			
3.	lang	verraad	babbelaar	
4.	dwaas	geknoei	grote neus	
5.	klasse		klasse	
6.	in-group		in-group	
7.	negatief		negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 485 | 7/06/1889 | Gent | Vooruit, 7 juni 1889, p. 3

zet

Weg met de mouchards uit de Gantoise, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	mouchards			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 486 | 7/06/1889 | Gent | Vooruit, 7 juni 1889, p. 3

zet

Geheel dien boel in den vuilbak, 0,10 Daar is zijne echte plaats, 0,10

Opmerking:

?

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.				
3.	vuil			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 487 | 7/06/1889 | Gent | Vooruit, 7 juni 1889, p. 3

zet

De papen hebben in zijn huis ook geweest, 0,10 Bericht aan wie het aangaat, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander en klerikalen

1.	Ander	klerikalen		
2.		papen		
3.	katholiek			
4.				
5.	klasse	klerikalisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 488 | 7/06/1889 | Gent | Vooruit, 7 juni 1889, p. 3

zet

Weg met de mouchards die onzen Turnclub, willen verraden, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	mouchards			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 489 | 7/06/1889 | Gent | Vooruit, 7 juni 1889, p. 3

zet

Sedert het ministerie werkersbloed wil drinken betaal ik mijn melk maar 4 cens meer, 0,20

Opmerking:

daling melkprijs? overheid wou leger uitbreiden?
melk
= Vandaar in tegenstelling met het bloed dat iemand van eene manlijke en hardvochtige natuur in zijn lichaam heeft
= Een term voor hom: verg. fr. laite en laitance naast lait (en ook lat. lactes (pl.), dat ingewanden, darmen beteekent). In W.-Vl. melke (DE BO [1873], ook als naam van den visch zelf; evenzoo in O.-Vl., bepaaldelijk van haringen), SCHUERM. [1865-1870] geeft melk, vr.

Humorverantwoording: spot met regering

1.	regering			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 490 | 7/06/1889 | Gent | Vooruit, 7 juni 1889, p. 4

zet

Brusselsche liberale lichthoofden, vergeet niet wat er u op dien dag te doen staat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen

1.	liberalen			
2.	lichthoofden			
3.	dom			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 491 | 21/06/1889 | Gent | Vooruit,21 juni 1889, p. 4

zet

Het onderwijs is een doorn in den voet der katholieken, J.G.,0,63

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en geloof

1.	geloof	katholieken		
2.				
3.	irrationaliteit	huichelarij		
4.				
5.	geloof	Katholicisme		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 492 | 21/06/1889 | Gent | Vooruit,21 juni 1889, p. 4

zet

Omdat op het feest te Meulestede de voorzitter op zijn hoofd gesprongen heeft,0,10 Niet geplaatst,0,10
En omdat er de zot mede gehouden is,0,10 Niet geplaatst,0,10

Opmerking:

onduidelijk

Humorverantwoording: spot met voorzitter

1.	voorzitter			
2.				
3.	dom			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 493 | 19/07/1889 | Gent | Vooruit, 19 juli 1889, p. 4

zet

Voor het verdwijnen der kaarsendompers, 0,44

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	kaarsendompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 494 | 19/07/1889 | Gent | Vooruit, 19 juli 1889, p. 4

zet

Gods woord: 8. En god noemde het uitspansel hemel. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest. De tweede dag. - 9. En god zeide: dat de wateren van onder den hemel in eene plaats vergaderd worden, en dat het drooge gezien worde! En het was alzoo. - 10. En god noemde het drooge aarde en de vergaderplaats der wateren noemde hij zeëen; en god zag dat het goed was, 0,15 En madam heeft ook gezegd: 'tzal jij goed zijn, 0,10 Zou god niet eerst een putje met zijn vingers in de aarde geschart hebben om het water in te loopen, waarschijnlijk, maar hij heeft dit later niet verteld, en daardoor staat het in den bijbel niet, 0,10

Opmerking:

uitspansel
= Het (zichtbare) hemelgewelf (waaraan de hemellichamen zich vertoonen), vroeger gezien als een vasten koepel (WNT)

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 495 | 19/07/1889 | Gent | Vooruit, 19 juli 1889, p. 4

zet

Eenige partijgenoten uit den Koer Kerfyser, die het eeuwfeest hebben gevierd, 0,23 Wij waren goed en wel gezeten en hebben den strijdpenning niet vergeten, 0,25 Trots laster van dompers en kwezels gaan wij toch vooruit, 0,25 Met het eeuwfeest te vieren der Fransche Revolutie vierden wij onze eigen zaak, 0,25 Wij zullen als er nog zoo feesten plaats hebben met nog meer iever werken, 0,25 Een dank aan "Vooruit" omdat hij ons de toebereidselen voor de verlichting heeft bezorgd, 0,25 Wij vieren liever voor het eeuwfeest dan voor een kaalkruin, die het volk verstompt, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten, gelovigen en klerikalen

1.	antisocialisten	gelovige vrouwen	klerikalen	
2.	dompers	kwezels	kaalkruin	
3.	laster	laster	huichelarij	
4.				
5.	antisocialisme	geloof	klerikalisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 496 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Peere Boum zorgt voor de arme dutsen van den ijzerweg die 17 1/2 cent per uur winnen, 0,10

Opmerking:

Jules Vandenpeereboom (1843-1917). In: ODIS-DATABASE INTERMEDIARY STRUCTURES FLANDERS [online]. Record Last Modified Date : 5 november 2003. Record no. 10075. Available from world wide web : <http://www.odis.be>.

Humorverantwoording: ironie met Vandenpeereboom en zelfspot

1.	Jules Vandenpeereboom	Zelf		
2.	Peere Boum	arme dutsen		
3.	huichelarij			
4.	slavendrijver			
5.	establishment	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 497 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Uitgemaakt door eenen kerel uit den I...kelder, 0,10 En de man geeft ook nog, 0,05 Bid voor den armen dompelaar, 0,10 Past op broeder Leo want het werk is haastig, in denzelfden kelder door uwen confrater, 0,07 Madame uit den Teerlingbak is getuige in het proces tusschen den I.. ..kelder en rosten Lieven, 0,10 Ik verbied Seleken te zeggen dat ik Lieven in den strijdp. gezet heb, 0,10 Zouden wij nog dien domper betrouwen, neen, neen, 0,10 Voor een verrader uit den I.....kelder, 0,10 Hij maakt iemand uit voor loonbederver en is nog slechter, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialist	lokaal		
2.	armen dompelaar	luizenkelder		
3.	verraad			
4.	dom			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 498 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Nicodemus zegt : de herbergen worden belast met een recht van 200 franken voor sterke dranken te verkoopen, 0,20 Hij zou willen ingelicht zijn of de kroegen of l.....kelders, waar zeer veel genever verkocht wordt, ook die belasting moeten betalen, 0,20 Als de redactie daarover inlichting kan geven, geeft Nicodemus nog zooveel voor den strijdp., 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialistische herbergen

1.	antisocialistische herber			
2.	luizenkelders			
3.	dronkenschap			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 499 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Omdat Boulanger geklopt is door het alg. stemr., 0,72

Opmerking:

spot met gevluchte Georges Boulanger

Humorverantwoording: spot met Georges Boulanger

1.	Georges Boulanger			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 500 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Eene ziekenbeurs zou er beter aan doen hare zieke leden te betalen, 0,10 Er is een bestuurlid die van den Vooruit niet weten wil, maar is er niettemin lid van, 0,10 Hij zou beter zwijgen dan met twee aangezichten te klappen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met bestuurslid ziekenbeurs

1.	bestuurslid ziekenbeurs			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 501 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Het is toch wonderbaar, de papencavalcade moest op Akkergem uitgaan en de hemelsche sluizen werden opengezet, voor de rooden is het heel het omgekeerde, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikale optocht

1.	klerikale optocht			
2.	papencavalcade			
3.	regen			
4.	huichelarij			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 502 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Nog een die kontent is dat het geregend heeft, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikale optocht

1.	klerikale optocht			
2.				
3.	regen			
4.	huichelarij			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 503 | 16/08/1889 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1889, p. 4

zet

Omdat de domper zijne potten gevallen en gebroken zijn, 0,05 Omdat het glis dat gesneden was voor de processie van Akkergem nu dient om den ezel te strooien, 0,05

Opmerking:

glis
= In sommige streken van Z.-Nederl. voor elk zwaardvormig blad of, collectief, zwaardvormig gebladerte (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.	ongeluk			
4.	geknoei			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 504 | 20/09/1889 | Gent | Vooruit, 20 september 1889, p. 4

zet

Partijgenoten, gedenk den kerel welke het geld durft versnoepen van eene kraambedvrouw, 0,10 Dezelfde kerel gaat nu 's avonds met een lantaarn de meisjes hun werk nazien in eene vlasfabriek langs den kant der Brugschepoort, 0,17 Kerel, neem acht, want wij zullen nog beter uwe daden onderzoeken, 0,10

Opmerking:

versnoepen
= verkwisten

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Kerel			
3.	verspilling			
4.	huichelarij			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 505 | 20/09/1889 | Gent | Vooruit, 20 september 1889, p. 4

zet

De koning geeft 12,000 fr. voor de slachtoffers van Antwerpen, 0,15 Dien dompelaar trekt maar 5 millioen franks per jaar, 0,05 De president der fransche Republiek trekt 600,000 fr. per jaar en geeft 50,000 fr., 0,30 Vive la République, 0,10 Als 't Carton niet aanstaat dat hij naar den Congo gaat, 0,10 De Belgen hebben reeds lang genoeg voor hem betaald, 0,09 Hoe eer hij vertrekt hoe liever, 0,05 Heeft de slaper het vergeten hij zal het niet weten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	Carton			
3.	hebzucht			
4.	gierigheid			
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 506 | 18/10/1889 | Gent | Vooruit, 18 oktober 1889, p. 3

zet

De papen liegen en bedriegen maar zij zullen mij toch in 't slaap niet wiegen, Karel, 0,15 Omdat ik zoowel aanveerd ben in den Vrijdenkersbond geef ik, Karel, 0,20 Omdat mijne vrouw ook vrijdenkster zou worden, 0,10 Allo, mannen, niet geslapen en deelt allen in mijne vrije gedachten, K., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.	leugen			
4.	bedrog			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 507 | 18/10/1889 | Gent | Vooruit, 18 oktober 1889, p. 3

zet

Oppervogel uit La Lys, 0,13 Groote plekke, 0,13

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met fabrieksbaas La Lys

1.	fabrieksbaas La Lys			
2.	Oppervogel			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 508 | 18/10/1889 | Gent | Vooruit, 18 oktober 1889, p. 3

zet

Een arme man steelt een brood, men vervoert hem in 't dievenkarreken, 0,10 Engelbeen is een burger, men voert hem per voiture, 0,10 Nochtans zou hij in 't dievenkarreken mogen zitten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Engelbeen en justitie

1.	Engelbeen	justitie		
2.				
3.	diefstal	klassenjustitie		
4.				
5.	klasse	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 509 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

Uit medelijden voor de drei loonbedervers uit de Phoenix, 0,15 Omdat men zweet in de gieterij met die Phoenixen, 0,15 Pol jongen, g'hadt beter de lessen der universiteit gevolgd dan voor den paus te gaan vechten, 0,15 Gaat met uwen chef uit de gieterij wat naar de beroepschool, 0,15 G'hebt nog wat grondige kennissen vandoen om chef te spelen in een werkhuis van machienbouw, 0,15 Men gaat de Phoenix opvullen met dompers, 0,15 Men behoeft geen bidders maar werkers om de Phoenix op te beuren, 0,15 De Metaalbewerkersbond heeft op het verval van den Phoenix gewezen aan de fameuze werkcommissie, 0,15 De schuld is aan de werklieden niet te wijten, 0,15 Er is nog een werkhuis van machienbouw te Gent ten onder gegaan door de schuld der hooggeplaatste mannen, 0,20 Omdat de metaalbewerkers en mouleerders zich zouden vereenigen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met onderkruipers

1.	onderkruipers	antisocialisten		
2.	loonbedervers	bidders		
3.	dom	geknoei		
4.				
5.	klasse	antisocialisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 510 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

De mouchard heeft ook 3 fr., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.	corrupt			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 511 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

Een onderkruiper uit de Phenix heeft op 6 dagen bijna niets verdiend, 0,10 Neemt daar een voorbeeld aan, metaalbewerkers, wanneer gij geen gehoor geeft aan den oproep tot vereeniging, 0,10 Zult gij de laatste korst brood worden ontnomen, 0,10 Daarom, vereenigt u, daarin ligt uwe redding, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met onderkruiper

1.	onderkruiper			
2.				
3.	dom			
4.	slaafs			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 512 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

Hij mag zich niet meer rekken, 0,10 Want hij ziet wel dat men hem bij zijn ooren zou trekken, hé domper, 0,15

Opmerking:

rekken
= o.a. Na het ontwaken of als teeken van slaperigheid met de ledematen of het lichaam min of meer willekeurige strekbewegingen maken, zich uitrekken (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.	lui			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 513 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

Die pinne maakte zich kwaad omdat wij zegden dat hij zich verschool achter den pilaar van 't kapelleken, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	pinne			
3.	spionage			
4.	kleinzerig			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 514 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

Bakkerke, blijft liever in den Bieforf zitten of anders zoudt gij uw vel kunnen wagen, 1,00 Omdat het bakkerke van den Biekorf een treffelijk mensch zou herust laten, de leden uit den Meiboom wenschen dit, 1,55

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met een bakker

1.	bakker			
2.	Bakkerke			
3.	onfatsoenlijk			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 515 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

Baaske pas op, dat gij op den hoek van het Zwaluwstraatje niet staat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Baaske			
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 516 | 15/11/1889 | Gent | Vooruit, 15 november 1889, p. 4

zet

In het openbaar durft Smeerlinck de leerling van Christus niet verkondigen, 0,10

Opmerking:

Pastoor Smeerlinck (of Smerlinck)

Humorverantwoording: spot met Pastoor Smeerlinck

1.	Smeerlinck			
2.				
3.	laf			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 517 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Wat verschil is er tusschen de maatschappijen van vrijdenkers en jezuieten? Dat de eerste broeken dragen en de anderen rokken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	jezuieten			
3.	vrouwelijk			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 518 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Liberalen en klerikalen zijn eensgezind, waarom zouden de werklieden het niet zijn, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen en klerikalen

1.	liberalen	klerikalen		
2.				
3.	verraad	verraad		
4.				
5.	liberalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 519 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Waarom mogen de zwarten zich nog altijd in karnavalkostumen kleeden en anderen niet. Zijn alle Belgen niet gelijk voor de wet, 0,12

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	zwarten			
3.	karnavalisten			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 520 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

De kloosters winnen het meeste geld ; zij betalen geene loonen aan hunne slaven, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	kloosters			
2.				
3.	uitbuiters			
4.	slaafs			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 521 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Gaan de pastoors ook biechten, zij die zooveel kwaad doen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	pastoors			
2.				
3.	slecht			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 522 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Vraag : Hoe zijn de zielkens in den hemel gekleed of loopen ze pader-moeder naakt, 0,25 Schijnen de zon en de maan ook in den hemel, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 523 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

De papen houden zich hardnekkig aan de communie vast. Hoe lang nog, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 524 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Ik zou de kloosters laten bestaan, maar met gesloten deuren. De concurrentie aan de nijverheid doen of een bekrompen onderwijs geven, waren verboden ; bidden zooveel ze willen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	kloosters			
2.				
3.	bekrompenheid			
4.	huichelarij			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 525 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Hoe de liberalen werken : Mijnheer in de liberale associatie; madame in de kerk en de jufvrouw in het klooster voor hare... opvoeding, 0,20 Hoe de liberalen trouwen : Eene dochter van eenen rijken liberalen fabriekant, met eenen kalen katholieken edelman, 0,25 De liberalen in hun huis : Mijnheer gaat 's vrijdags naar 't hotel eten omdat mevrouw geen vleesch wil laten gereed doen, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen

1.	liberalen			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 526 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Waarom laat god de duivels bestaan, om zijne schepsels te bekoren, 0,30 Waarom heeft god zijnen zoon op de wereld moeten zetten om ons te verlossen van de slavernij des duivels; kon hij zelf dit kwarweitje niet doen, 0,25 Waar heeft Adam's zoon eene Eva gevonden om in haren appel te bijten? Beet hij misschien in den appel zijner..., 0,40 Waarom heeft god den mensch met al die gebreken geschapen, 0,20 Waarom moet de heilige drijvuldigheid soms door twee dieren en een mensch worden afgebeeld, 0,20 Waarom moet de paus een regiment zouaven hebben om hem te beschermen. Betrouwt hij op god niet meer, 0,20 Zijn er in de hel duivelinnen en in den hemel engelinnen, 0,20 Waarom maakt de paus geene biechtmoeders voor de vrouwen, 0,12 Als god de zoon gekruisigd werd, waarom liepen al die heilige vrouwen daar rond en waarom liepen al de heilige mannen weg, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof en klerikalen

1.	geloof	klerikalen		
2.				
3.	irrationaliteit	huichelarij		
4.	dierlijk	seksisme		
5.	geloof	klerikalisme		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 527 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Wie zijn de gevaarlijkste kerels, de jezuieten of de socialisten. Zeker wel de zwarten, maar niet de rooden, 0,23

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	jezuieten	socialisten		
2.	zwarten	rooden		
3.				
4.				
5.	klerikalisme	socialisme		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 528 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Is het waar dat de schrijfmachien geene vrijzinnige gazet mag lezen op verbod zijner vrouw, 0,30

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	schrijfmachien			
3.	sloef			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 529 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Als god zich den hemel niet meer aantrekt als de aarde, dan moet het er ginder lief uitzien, 0,40

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 530 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Een ondermeester der Kleine Lys pocht dat hij eene vrouw die daar sinds 25 werkt op straat heeft geworpen, maar hij weet zeker niet dat hem hetzelfde kan overkomen, 0,10 Wat waart gij vroeger en wat zoudt gij nu zijn, eens weg. Een duts, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met ondermeester

1.	ondermeester			
2.	duts			
3.	sukkel			
4.	opschepper			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 531 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Als het sneeuwt ziet men de blootpooters langs de straat niet loopen, 0,10

Opmerking:

blootpoter
= baarvoeter; spotnaam gegeven aan een ongeschoeiden geestelijke

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	Ongeschoeide geestelijk			
2.	blootpooters			
3.	huichelarij			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 532 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Twee der deftigste werklieden van de stad zijn door den Kaarsendomper aangerand en zij hebben het vuilblad verachtelijk den rug toegekeerd, 0,30

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met De Lichstraal

1.	De Lichtstraal			
2.	den Kaarsendomper			
3.	vuil			
4.	verachtelijk			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 533 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Ik ken een zoogenaamde anarchist die in Heilig Kerst naar 't lot gaat om stoelkenszetter te worden, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchist

1.	anarchist			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	anarchisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 534 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Den 16 dezer vergaderden de dompers om over de talrijke klachten te spreken van den H. 't leeft, 0,10
En den 17 verlengde men onzen werkdag met een kwart uur. Wat vooruitgang zullen wij nog bekomen door die kruipers, 0,10

Opmerking:

H. 't leeft = ?

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	kruipers			
3.	slaafs			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 535 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Mie Mane 442 pelotons, 0,30 Ik zou gaarne uitgaan maar ik mag niet van mijne moeder, 0,30 De man zoekt de vrouw en de vrouw zoekt de man, 0,30 Bernard, ik ben content omdat zij achter mijn rug klappen, 0,30 Ge moogt naar de Oudburg om geen pensen meer gaan, 0,30 In de 3 klakken zijn er die veel klappen, 0,30 Omdat Karel wat vroeger naar huis zou gaan, 0,30 Hij zal zoo lang niet moeten kloppen, 0,30 Omdat ze de gemakken wat schooner zouden schuren bij Karel De Hemptinne, 0,30 Omdat de pompier zijn duiven goed gelukt zijn, 0,30 Karel gaat liever naar Ledeberg of naar de Muide om te verkeeren, 0,30 Karel gaat liever naar Ledeberg of naar de Muide om te verkeeren, 0,30

Opmerking:

pensen?
de 3 klakken?
Omdat de pompier zijn duiven goed gelukt zijn,?

Humorverantwoording: spot met Karel de Hemptinne

1.	Karel de Hemptinne			
2.				
3.	moederskindje	lui		
4.	hoerenloperij?			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 536 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Omdat Karel wat vroeger naar huis zou gaan, 0,30 Hij zal zoo lang niet moeten kloppen, 0,30 Omdat ze de gemakken wat schooner zouden schuren bij Karel De Hemptinne, 0,30 Omdat de pompier zijn duiven goed gelukt zijn, 0,30 Karel gaat liever naar Ledeberg of naar de Muide om te verkeeren, 0,30 Karel gaat liever naar Ledeberg of naar de Muide om te verkeeren, 0,30

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Karel de Hemptinne

1.	Karel de Hemptinne			
2.				
3.	vrouwenjager			
4.	luiheid			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 537 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

De socialisten zijn voor den bond en den advokaat August viel in affront,0,10

Opmerking:

advokaat August
August
= Als kwalitatieve persoonsnaam bij verkorting voor domme August, een der gestalten van de clownsfiguur, volgens FLÖGEL-BAUER, Gesch. d. Grotesk-komischen 1, 403 [1914] een schepping van den eng. clown Widdicombe, (WNT)
advocaat Maurice de Baets?

Humorverantwoording: onduidelijk

1.	advokaat August			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 538 | 20/12/1889 | Gent | Vooruit, 20 december 1889, p. 3

zet

Een fabriekslaaf, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	fabriekslaaf			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 539 | 13/01/1890 | Gent | Vooruit, 13 januari 1890, p. 3-4.

zet

Ter herinnering aan onzen groot mouchard, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	mouchard			
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 540 | 14/02/1890 | Gent | Vooruit, 14 februari 1890, p. 3-4

zet

Omdat 't gezouten vlees in 't midden der tjeeven liep te St-Amandsberg, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met carnaval en gelovigen

1.	carnaval	gelovigen		
2.		tjeeven		
3.				
4.				
5.	geloof	geloof		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 541 | 14/02/1890 | Gent | Vooruit, 14 februari 1890, p. 3-4

zet

Tiran van de Grasfabriek, geeft de jongens hun dagloon, 0,10. Sedert wij baas Kimpe hebben zijn de loonen al veel verslecht, 0,10. Omdat baas K. geen brieven meer zou geven aan baas E., om de oude werkmenschen naar het hospicie te zenden, 0,10. K., gij zijt een uitbuiter voor de carderis, om jongens van 14 centiemen aan 5 en 6 centiemen te doen arbeiden, 0,10. Wee u, neus, wanneer gij eens in de klauwen der werklieden valt, 0,10. Neus, wanneer gij de jongens hun loon niet geeft, zullen wij u in 't kort een pak meegeven, 0,10.

Opmerking:

carderis
= kaarderij

Humorverantwoording: spot met meester Grasfabriek

1.	meester			
2.	Baas Kimpe			
3.	uitbuiter			
4.	grote neus			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 542 | 14/02/1890 | Gent | Vooruit, 14 februari 1890, p. 3-4

zet

Dat er bij krommen Karel eene vijs losstaat, 0,10. In plaats van eenen zetel op het stadhuis, is zijne plaats al besproken in het zothuis, 0,10. Hij is vrijdenker en jesuiet, welzegger voor de dwazen en dommerik voor de wijzen, 0,10. Groot gebracht met het geld gewonnen op ongeleerd werkvolk daardoor zijnen haat, tegen al die met geene beurs aan den hals geboren wordt, 0,10. 't Is door zijn kazzakeerderij dat hij van het ministerie verkregen heeft, dat het hongerlijdende volk, voor fr. 16,50 kan op straat gezet worden, wanneer zij hunnen huistyran niet kunnen betalen, gedenk dit op tijd en stond werkvolk, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Karel en huisbazen

1.	Karel	huisbazen		
2.	krommen Karel	huistyran		
3.	huichelarij			
4.	gek			
5.	klasse	klasse		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 543 | 14/02/1890 | Gent | Vooruit, 14 februari 1890, p. 3-4

zet

Leve Vooruit, Weg met de Mouchards, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	Mouchards			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 544 | 21/03/1890 | Gent | Vooruit, 21 maart 1890, p. 3-4.

zet

Als het nog eens klaasdag is zullen wij die kletsers Plataustraat in plaats van eenen biberon eene kal[l]emoeie koopen om daarop te slaan in plaats van op zijn lief, 0,10.

Opmerking:

biberon = zuigfles
kallemoei
= In Vlaamsch-België als naam voor eene klapachtige vrouw, en ook met andere beteekenissen, t.w. dwaas vrouwmensch, kinderpop, enz
(WNT)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.				
3.	vrouwenmishandeling			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 545 | 21/03/1890 | Gent | Vooruit, 21 maart 1890, p. 3-4.

zet

Mijn man zal naar Argentina niet gaan, omdat ik te veel commeere, 0,10. Ik zal geen weduwe met 7 kinderen broodeloos stellen om langs mijnen kant te trekken, 0,10. Ik leg mijne kinderen niet naakt in de wieg tegen dat ik iemand te verwachten hebben, 0,10. Ik zou bij mijn vader niet meer willen wonen als ik getrouwd ben, 0,10. Sta het u niet aan gij kunt nu maar schimpen of kijven, tot later mouchard, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	mouchard			
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 546 | 21/03/1890 | Gent | Vooruit, 21 maart 1890, p. 3-4.

zet

Men zegt dat een vuile meestergast eene voordracht gaat geven over de broerkens van Maltebrugge, in een liberale kring, 0,10. Messieurrrs, ik ben een prrrogrrresssist, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met progressist

1.	progressist			
2.				
3.	vuil			
4.	huichelarij			
5.	liberalisme	Frans		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 547 | 21/03/1890 | Gent | Vooruit, 21 maart 1890, p. 3-4.

zet

De papen hebben mij geleerd dat de H. Kerk zal vergaan, 0,25. De socialisten leeren mij dat ze de H. Kerk zullen doen instorten, 0,25. God den zoon is door god den vader op de wereld gezonden om ons te verlossen van de slavernij des duivels, 0,25. Indien god den vader nog eens het gedacht kreeg een tweeden god den zoon op de wereld te zenden om ons te verlossen van de slavernij der uitbuiters, het is zeker dat de papen hem zouden kruisen, C.V.D.B., 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	papen			
3.	slavendrijver			
4.	huichelarij			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 548 | 21/03/1890 | Gent | Vooruit, 21 maart 1890, p. 3-4.

zet

Een visscher uit het heilig huizeken, 0,10.

Opmerking:

visscher
= baantjesjager (Gents Woordenboek)
heilig huisje
= Een heilig huisje, een kapelletje, schertsend een drankwinkel (WNT)

Humorverantwoording: spot met baantjesjager

1.	baantjesjager			
2.	visscher			
3.	streber			
4.	dronkenschap			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 549 | 18/04/1890 | Gent | Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.

zet

P. winkelier vraagt of dit echte socialisten zijn die eene bediening in Vooruit vervullen en hunne winkelwaren bij de papen kopen, 0,10.P., als winkelier koopt nochtans in Vooruit liever als elders en denkt dat al ware socialisten zo moeten handelen, 0,10. P. denkt ook dat wanneer men in de cooperatie niet kopen wil, men dan toch de partijgenoten zou gedenken maar bij geene vijanden gaan, 0,10. P. roept leve het socialisme, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende socialisten en katholieken

1.	socialisten	katholieken		
2.		papen		
3.	huichelarij			
4.				
5.	socialisme	Katholicisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 550 | 18/04/1890 | Gent | Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.

zet

Wij begrijpen niets van den aardigen konkelfoes tusschen een drukkersbaas onzer stad en een vuile meestergast, die slechts onder den drang der openbare opinie en het gevaar voor hem zelf, het werkhuis moeten verlaten heet, 0,25. De vriendschap tusschen een meestergast die nu op deze drukkerij werkt en deze weg voor broekenszonde, komt aan iedereen verdacht voor, 0,10. Deze twee meestergasten waren als 2 personen en eenen god, 0,10. Wijn drinken met iemand die voor broekenszonde de stad moet verlaten, dat is zeer zonderling voor een drukkersbaas, 0,10. In plaats van hem te knippen liet men hem maar wippen, omdat er uit de pensioenskas niets zou slippen, 0,10. Wij raden alle bazen aan, om diegenen die de mouwvagen en den mouchard spelen, ze maar direkt de straat op te werpen, want het zijn altijd de diepst gezonken wezens, 0,10.

Opmerking:

broerkeszonde
= pederastie (Gents Woordenboek)
knippen
= o.a. aanhouden (Gents Woordenboek)
wippen
= (Onz.) Geslachtsgemeenschap hebben, paren. (WNT)

Humorverantwoording: spot met drukkersbaas en meestergast

1.	drukkersbaas	meestergast		
2.				
3.	geheimdoenerij	geheimdoenerij		
4.	vuil	pedofilie		
5.	klasse	klasse		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 551 | 18/04/1890 | Gent | Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.

zet

Dat is waar, 0,10. Waarschijnlijk is dien meestergast werk gaan zoeken naar Ronse, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Herman Ronse

1.	Herman Ronse			
2.				
3.	vuil			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 552 | 18/04/1890 | Gent | Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.

zet

Een socialist die, om zijn vrouw plezier te doen, te biechten gaat, 0,20. Hoe is het, heeft die tabelette van Ste-Colette op uwe socialistische (?) tong gesmaakt, 0,20. Gij zoudt beter uwe plicht vervullen dan te biechten, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot en ironie met biechtende socialist, aangeduid met vraagteken

1.	socialist			
2.				
3.	huichelarij			
4.	zwak			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 553 | 18/04/1890 | Gent | Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.

zet

Morgen is het uitspraak van den veertien daagschen uitgestelden politietruk, 0,10. Volgens mouchars-trukkenman zal ongetwijfeld de plichtige gestraf worden, 0,10. Wij zullen het rechtvaardigheidsgevoel zijner getuigen kunnen beoordelen, 0,10.

Opmerking:

welke politietruk?

Humorverantwoording: onduidelijk

1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 554 | 18/04/1890 | Gent | Vooruit, 18 april 1890, p. 3-4.

zet

De pinne, nummer 40, zal in het vervolg zoo haastig zijn sabel niet meer mogen trekken als er nog twist is in de Philarmonie, Akkergem, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met politie

1.	politie			
2.	pinne			
3.	geweld			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 555 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Al die eenen hoed koopt heeft recht op eenen zwarten krawat, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgerij

1.	burgerij			
2.	zwarten krawat			
3.	homoseksualiteit			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 556 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Op het ambeeld van 't socialisme zullen alle dompersbroeinesten den kop gepletterd worden, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersbroeinesten			
3.	warm			
4.	dreiging			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 557 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Omdat niemand anders dan dien domper op hem zou nemen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 558 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Omdat een vuurmaker uit la Lys zijn neus aan geen kapstok meer zou hangen, 0,10.

Opmerking:

kapstok
= grote neus (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met vuurmaker

1.	vuurmaker			
2.				
3.	grote neus			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 559 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Rosalie, gij zoudt wel doen in het vervolg op de socialisten niet meer te schimpen, het zou u nadeel kunnen berokenen, want uw broeder is ook socialist, 0,10. Ware uw man socialist evenals uw broeder, die tot voorbeeld der straat dient, dan zou hij den zatlap niet uithangen, 0,10. Indien gij nog op de socialisten schimpt, Rosalie, zullen wij u eens toonen welk voordeel uit het socialisme te putten is en niet uit zatlappen en koffiewijven, waar gij u met bezighoudt, begrepen, Rosalie, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met schimpster

1.	Rosalie	man Rosalie		
2.	koffiewijf	zatlap		
3.	schimp	dronkenschap		
4.				
5.	klasse	klasse		
6.	in-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 560 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Ik stoor mij niet in de woorden van een gewezen schoenlapper uit de Lys, 0,10. Want hij is te dom om ooit in zijn leven mensch te worden, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gewezen schoenlapper

1.	gewezen schoenlapper			
2.				
3.	dom			
4.	dierlijk			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 561 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Twee partijgenoten die een boer met zijnen Tjane op den loop gehad hebben naar de Dampoort, om den stoet van den luizenkelder te zien, 0,10.

Opmerking:

Tjane
= Tsanne; een onnozel, goedhartig vrouwspersoon

Humorverantwoording: spot met boer en antisocialisten

1.	boer	antisocialisten		
2.		luizenkelder		
3.				
4.				
5.	klasse	antisocialisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 562 | 23/05/1890 | Gent | Vooruit, 23 mei 1890, p. 3-4.

zet

Omdat het muziek van den luizenkelder van Ledeberg met hunnen vuisten en stokken op den grosse caisse moesten slaan, 0,10. Zij stonden te dansen aan de deur van eene herberg, in de Haanstraat, omdat er geen volk naar hen kwam kijken, 0,14.

Opmerking:

caisse
= De bak van een kar, wagen of rijtuig

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	luizenkelder			
3.	geweld			
4.	flop			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 563 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Wat is uw meening M. Burgemeester, 0,15. Mijn meening is... burgemeester blijven, 0,15.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens

1.	Lippens			
2.				
3.	postjesjager			
4.	dom			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 564 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Koekoek, leggen de liberalen dan geene eieren meer, 0,10. Daar gij met uw licht stemmeken bij de papen zijt overgegaan, 0,10. Weg met dat papenras, roept de Koekoek op de Coupure, 0,10. En loopt in 't begijnhof hand aan hand met den koster, 0,10. De Koekoek vliegt van den liberalen nest, hij bevindt zich bij de tjeven best, 0,10. Een Koekoek met een koster en eene geit met een pastoor hoe rijmt gij dat tezaam, 0,10. Vroeger de verrader zijner werkgezellen en nu de verrader der liberale partij, 0,10. Wat draait er beter of het vaantje van den toren? een Koekoek, 0,10. De Koekoek kan sinds den 10 juni van zijne eieren meer, 0,10.

Opmerking:

Koekoek
= Overspeler, echtbreker. Deze toepassing van den naam van de onder 1 (WNT)

Humorverantwoording: spot met opportunist

1.	opportunist	katholieken		
2.	Koekoek	papenras		
3.	huichelarij			
4.				
5.	Katholicisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 565 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

In den Rooigemstraat zullen wij dat papenras naspeuren, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	papenras			
3.	gespuis			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 566 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Gij, Leopold der Belgen, met uw 4 of 5 millioen komt ons niet langer kwellen, wij hebben u niet meer vandoen, zeg vaarwel aan de soldaten werpt uwe kroon maar in den hoek en wilt ons land verlaten, gij krijgt saffens uwen boek, 1,00. Nu zal hij veel doodkisten mogen maken, hij was ook katholieke kiesdraver, 0,10.

Opmerking:

kiesdraver
= verkiezingsagent (WNT), kiesmakelaar (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	katholieke kiesdraver			
3.	katholiek			
4.	hebzucht			
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 567 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Herbergiers der Brugschepoort zijn door de tjeven uitgekocht, 0,10. Maar nu is het gedaan, zij moeten met hun pinten bij de zwarten gaan, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en herbergiers Brugschepoort

1.	herbergiers Brugschepo	katholieken		
2.		tjeven		
3.	omkoopbaar	zwart		
4.				
5.	middenstand	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 568 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Een herbergier der Brugschepoort, die den dag der kiezing in een open rijtuig reed met een gekenden paap, is door eenige partijgenooten, in de herberg de Wapens van Amsterdam, goed op zijne plaats gezet, 0,49.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met herbergier der Brugschepoort en katholiek

1.	herbergier der Brugsche	katholiek		
2.		paap		
3.	katholiek			
4.				
5.	middenstand	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 569 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Omdat de vrijdenker uit de Peterceliestraat geen bier meer zou drinken met gewijd water in, 0,10.
Omdat den domper uit den tweeden cité geen genever meer zou drinken op den zegenpraal der papen, 0,07.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrijdenker, antisocialist en katholieken

1.	vrijdenker	antisocialist	katholieken	
2.		domper	papen	
3.	huichelarij	huichelarij		
4.				
5.	liberalisme	antisocialisme	Katholicisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 570 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Liberale slaapmutsen van de Muide, beschikt gij nog over geen lokaal om eene meeting te beleggen, of zijt gij genegen over te lopen bij de partij der dompers, de brooduitvoerders van Vooruit, 1,32.

Opmerking:

slaapmuts
= die niet ijverig is; niet rap in het handelen, te veel nadenkt vooraleer een besluit te nemen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met liberalen en antisocialisten

1.	liberalen	antisocialisten		
2.	Liberale slaapmutsen	dompers		
3.	traag			
4.				
5.	liberalisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 571 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Terwijl eene braspartij voor het rot kiesstelsel voor bijde Eendracht trok, deden wij eene ronde voor het Algemeen Stemrecht, 0,55.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met capacitair kiesrecht

1.	capacitair kiesrecht			
2.	rot kiesstelsel			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 572 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Werkerspolitiek buiten, bazenpolitiek binnen, dit is de leuze der dompersvereeniging, 0,15.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompersvereeniging			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 573 | 20/06/1890 | Gent | Vooruit, 20 juni 1890, p. 4.

zet

Baas van den dok, Maatje heeft zijn plicht volbracht; ziehier den frank die gij hem gegeven hebt, 1,00.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met baas

1.	Dokbaas			
2.				
3.	uitbuiter			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 574 | 18/07/1890 | Gent | Vooruit, 18 juli 1890, p. 3

zet

Omdat de boer uit de kleine Lys niet zooveel op Vooruit niet meer zou spotten, 0,35.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met plattelandsimmigrant

1.	plattelandsimmigrant			
2.	boer			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 575 | 18/07/1890 | Gent | Vooruit, 18 juli 1890, p. 3

zet

Wij[Bij?] paters en begijnen in de Eendracht gezeten, hebben den strijdpenning niet vergeten, 0,60.

Opmerking:

ironie?

Humorverantwoording: onduidelijk

1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 576 | 18/07/1890 | Gent | Vooruit, 18 juli 1890, p. 4

zet

Omdat de lange meesterknecht uit de Lys, eene goede rammeling gehad heeft, 0,10. Omdat hij den naasten keer niet meer zou proberen muizen te vangen achter de kas, 0,10. Omdat een meisje in zijne oogen niet wilde kijken kreeg zij 30 centiemen boete, maar het zat er rap op, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met meesterknecht

1.	meesterknecht			
2.	lange			
3.	verkrachter			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 577 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, , p.

zet

De politie zong mede, 0,56

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met politie

1.	politie			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 578 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

Voor Leopold op zijn gemakhuis te zetten met zijnen bril om zijne gazet te lezen, J. M. B., 1,51.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.				
3.				
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 579 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

Omdat de oppervogel uit La Lys zoo goed zijn bolle gewasschen is van een zijner werkmeisjes, 0,10?

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met baas La Lys

1.	baas La Lys			
2.	oppervogel			
3.	zwak			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 580 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

Omdat de fameuze katholieke-liberale baas P. wat min op de socialisten zou schimpen, 0,08.

Opmerking:

fameus
= geruchtmakend; In spottende toepassingen. Veelbesproken, hooggeroemd. (WNT)

Humorverantwoording: spot met baas

1.	baas P.			
2.				
3.	berucht			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 581 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

Tot voortplanting van geloof, w. 5235, 0,90.

Opmerking:

w. 5235
= treinwagonnummer

Humorverantwoording: ironie met geloof

1.	geloof			
2.				
3.				
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 582 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

De tjeven zouden mogen thuis blijven als de socialisten uit stad gaan, w. 753, 0,41.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	tjeven			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 583 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

Eenige dompers zegden: hij zal een huis moeten bij koopen en daarom hebben wij als ware socialisten van de Blauwe Duif, Doornstr., nog gestemd, 0,70.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 584 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 3

zet

Wat groot verschil tussen Buls en Lippens, maar door Algemeen Stemrecht zullen al die gasten door 't ontwikkeld volk weggekuischt worden, wagon 5454, 0,87.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens en Buls

1.	Lippens	Buls		
2.	gasten	gasten		
3.	onderontwikkeld	onderontwikkeld		
4.				
5.	establishment	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 585 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 4

zet

Onder 't drinken van een half scheut, op de gezondheid der policie van Brussel, 0,82.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met politie

1.	politie			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 586 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 4

zet

Een gemeene kerel uit de Chartreuzenstr., 0,10. Zal moeten ophouden op de socialisten te schimpen, 0,10. Of zij zullen op zijn duimen kloppen, 0,10.

Opmerking:

iemand op zijn duimen kloppen
= berispen, onder handen nemen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met schimpende tegenstander

1.	schimpende tegenstand			
2.				
3.	schimp			
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 587 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 4

zet

Omdat 6000 manifesteerders de mis verzuimd hebben door Vooruit, 1,28.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.				
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 588 | 15/08/1890 | Gent | Vooruit, 15 augustus 1890, p. 4

zet

In onze schuilplaats ontvangen, 0,35.

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 589 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

De onder den pardessus zittende dompers, worden in hun verraders werk gesteund, door iemand, die zich progressist noemt, 1,80.

Opmerking:

pardessus
= overjas (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en progressist

1.	antisocialisten	progressist		
2.	dompers			
3.	verraad	huichelarij		
4.				
5.	klasse	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 590 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

Wij zochten naar de dompers, nergens vonden wij ze, ik geloof dat zij al in den kelder waren, de vrienden van R., 0,92. Wij waren reeds in de Kastanjestraat, in de Toekomst vonden wij de dompers nog niet, zij zijn te laf en te onrechtvaardig om met ons te redetwisten, zij werken in 't donker, die verraders, 0,52.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf			
4.	duister			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 591 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

Rondgehaald door eenige goede partijgenoten in het Bleekershuis, in de Geitestraat, na de mislukte meeting der dompers op de Drongenscheweg, in de Poort, 0,74.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 592 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

De partijgenooten uit de Geitestraat zijn zoo laf niet als de dompers daarvoor zullen zij medehelpen tot de verdelging van dat verradersras, rondgehaald in de Waardin, 1,01.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	verradersras			
3.	gespuis			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 593 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

Geld van 25 roepstemmen verkocht aan de dompers, G. D. V. W., 0,25

Opmerking:

roepstem
= De Roepstem, socialistisch verkiezingsblad, verkiezingen voor de Werk- en Nijverheidsraad van 21/09/1890 (Voordeckers, 1964, p. 593)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 594 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

De advokaat De Baets zegde in de l.....kelder dat het socialisme eene horloge zonder veer is, dan is hij een hoofd zonder hersens, 0,10.

Opmerking:

advocaat De Baets
= Herman de Baets, 1856-1922 (NEVB, pp. 384-385)

Humorverantwoording: spot met De Baets

1.	De Baets			
2.	hoofd zonder hersens			
3.	hersenloos			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 595 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 3

zet

Twee partijgenooten die gewed hebben dat de dompers eene klopping zullen krijgen van 4,000 stemmen, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 596 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 4

zet

Omdat de Brugsche kaarsendomper de menschen niet meer zou aanspreken in zijnen l.....kelder gelijk zondag, 0,05. En omdat hij wat minder kwakken zou drinken, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	Brugsche kaarsendompe			
3.	dronkenschap			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 597 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 4

zet

St-Pieters zal zondag de dompers verpletteren, 0,40.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 598 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 4

zet

Onder het verbranden van de kiesgazetten der dompers, 0,65. Onder 't scheuren van Dompers, 0,50.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en De Lichstraal

1.	antisocialisten	De Lichtstraal		
2.	dompers	Dompers		
3.				
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 599 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 4

zet

Wij strijden liever tegen de burgers als tegen de werklieden, maar wij zullen zonder genade de verraders uit onze stand vervolgen en verdelgen die met onze vijanden, de bourgeois, samenspannen, rondgehaald na de meeting in de Poort, gehouden in de plaats van die der dompers, 1,68.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	verraad			
4.	samenspanners			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 600 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 4

zet

Alhoewel wij met loensche trukken door het bestuur van de Gentschen Boekdrukkersbond behandeld zijn, houden wij toch vol op hun eens hunne lafheid in het gezicht te slingeren; jezuiten moeten ontmaskerd worden, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Gentschen Boekdrukkersbond

1.	Gentschen Boekdrukker			
2.	jezuiten			
3.	laf			
4.	huichelarij			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 601 | 19/09/1890 | Gent | Vooruit, 19 september 1890, p. 4

zet

Omdat ik in Rouselaere zaterdag avond aangekomen zijnde brood kreeg te eten welke 11 dagen oud was, heb ik uit wraak zondag te Rouselaere den strijdpenning niet vergeten, 0,10. Omdat hezelfde brood door mij geweigerd, ook door de paarden der bakker van Halluin werd geweigerd, 0,50.

Opmerking:

Halluin
= grensgemeente in Frankrijk

Humorverantwoording: spot met niet-socialistisch brood

1.	niet-socialistisch brood			
2.	slecht			
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 602 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Als een werkman den maandag aan een ongeluk komt, dan zegt men 't is van den drank, 0,25. Maar een onderpastoor deed maandag een doop en liet zijn boek in de doopvont vallen, terwijl hij eene vliegende zes gaf, waarvan was dat, 0,25.

Opmerking:

vliegende zes
= ?

Humorverantwoording: spot met dronken onderpastoor

1.	onderpastoor			
2.				
3.	dronkenschap			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 603 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

De turners hebben zich verdedigd tegen de Dompers bij roste tjeef, Dampoort, 0,61.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 604 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Herbergier D. S. uit de Hiernis, de socialisten worden er toch niet vet op alhoewel het volgens u luiaards zijn, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Herbergier D.S.

1.	D.S.			
2.				
3.	dom			
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 605 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Een metaalbewerker met zijne lange buis en zijn valsch gezicht moet zwijgen en den pastoor van Akkergem zijne missen helpen doen, 0,05. Hij zou thans nog durven zeggen: ik ben socialist, maar 't is een domper, 0,05.

Opmerking:

lange buis
= hoge hoed

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.	huichelarij			
4.	slaafs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 606 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Omdat de dompers naar onze meeting zouden komen en aan de strijdpenning zouden denken, 2,05

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 607 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Bravo, progressisten voor uw manhaftig besluit tegenover de doctrinaire slaapmutsen, eenige meubelmakers, 1,26.

Opmerking:

slaapmuts
= die niet ijverig is; niet rap in het handelen, te veel nadenkt vooraleer een besluit te nemen (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met doctrinaire liberalen

1.	doctrinaire liberalen			
2.	doctrinaire slaapmutsen			
3.	traag			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 608 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

De vrienden der Brugschepoort zeggen ook hun gedacht over de bruid, J. D. S., 0,10. Omdat de deken der gebuurte van de Palingestraat goed voor de armen zou zorgen, J. D. S., 0,10. Ja, in plaats van poer te koopen, ware brood voor de werklozen beter, J. D. S., 0,10.

Opmerking:

deken
= gebuurtedeken, opperhoofd van een gild of ambacht (Gents Woordenboek)
poer
= blaai; valse pracht (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: ironie met gildedeken

1.	gildedeken			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 609 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Omdat men een socialist voor deken zou kiezen, 0,10. Want een socialist zorgt voor de arme menschen, 0,05. Want wij zeggen, een voor allen, en allen voor een, terwijl de anderen zeggen elk voor zichzelf, P. D. M., 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gildedeken

1.	gildedeken			
2.				
3.	onbehulpzaam			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 610 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

De tyran Lippens zal in zijn eigen vuil versmachten, 0,65.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens

1.	Lippens			
2.	tiran			
3.	vuil			
4.	onderdrukking			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 611 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Trots het verbod van den tyran Lippens, zullen wij nog meer propagande maken, id., 0,51.

Opmerking:

id. = in het Roosje

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens

1.	Lippens			
2.	tiran			
3.	onderdrukking			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 612 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Ik zag bij de tjeefkens een versleten liberaal zijne kandidatuur voorstellen, 0,10. Ik heb mij bekeerd en zal nu regelmatig biechten, 0,11. Dit was geheel de kiesrede van dien kazakkeerder, 0,15.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en overloper

1.	katholieken	overloper		
2.	tjeefkens	versleten liberaal		
3.		huichelarij		
4.				
5.	Katholicisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 613 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Nog nooit hebben wij zulke paljassen gezien, als de drij werklieden op de lijst der papen, 0,10. De kandidaat kan het briefje niet lezen hem door het bureel gegeven, 0,10. Wacht maar, dutsen, de socialisten zullen dat voor u wel doen op het stadhuis, 0,10. Zal die magazijnier ook den cathechismus lezen op het stadhuis, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met overlopers

1.	overlopers			
2.	paljassen			
3.	analfabeet			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 614 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

De liberale kleine burgers zullen tevreden zijn over hun gewezen voorzitten, die nu tjeef is, 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met overlopers en ironie met liberale kleine burgers

1.	overlopers	liberale kleine burgers		
2.	tjeef			
3.				
4.				
5.	Katholicisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 615 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

De zeeverpot uit den Kwij is op den trottoir gevallen, 0,10.

Opmerking:

Kwij
= herberg?

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	zeeverpot			
3.	dom			
4.	kwijlen			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 616 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

De zeeverpot mag geen eerlijke werkmenschen belasteren, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	zeeverpot			
3.	oneerlijk			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 617 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Waar de priester komt gaat het licht uit, 0,10. Waar de socialisten komen brandt er licht, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met priester en zelfverheerlijkte humor

1.		socialisten		
2.				
3.	donker	licht		
4.				
5.	klerikalisme	socialisme		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 618 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Omdat de dompers zich zouden bekeren, 0,10. Werken, zeggen zij, is schoon voor ons, maar lui zijn is voor hen een grooter genot, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	luiheid			
4.	huichelarij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 619 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Sies dommerik, opgepast, gij hebt de deekens uit de Gantoise beschuldigd, maar gij zult er duchtig mede af te rekenen hebben, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met baas?

1.	baas			
2.	Sies dommerik			
3.	dom			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 620 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Sies mastiek gij zoudt beter uwe bleekers wat meer betalen en wat min pinten ten beste geven, 0,10. Een vraagsken aan onzen bleekersbaas : onze volle vrijheid en meer loon, want anders zullen wij de wolken van 1886 nog eens doen overkomen, 0,10.

Opmerking:

Sies mastiek

Humorverantwoording: spot met baas?

1.	baas			
2.	Sies mastiek			
3.	uitbuiter			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 621 | 17/10/1890 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1890, p. 4

zet

Van eenige vrienden, rondgehaald in de Drij Paeren, Hamerstraat, trots her verbod van onzen burgemeerster, 0,42.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens

1.	Lippens			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 622 | 21/11/1890 | Gent | Vooruit, 21 november 1890, p. 4

zet

Na eene discussie over tzar Lippens, in de Vrijheid, Biestraat, 0,44.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens

1.	Lippens			
2.	tzar			
3.	onderdrukking			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 623 | 21/11/1890 | Gent | Vooruit, 21 november 1890, p. 4

zet

Onze stijfhoofdige heer Lippens zal, door zijne koppigheid, zijnen val verhaasten, 0,70.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens

1.	Lippens			
2.				
3.	koppig			
4.	stijf			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 624 | 21/11/1890 | Gent | Vooruit, 21 november 1890, p. 4

zet

Vijf dompers zijn maandag tot 3 franken boeten veroordeeld door de rechtbank van enkele policie, om op den dag der kiezing voor den Werk- en Nijverheidsraad, hunne woede te hebben botgevierd in een herberg der Vrijdagmarkt, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	geweld			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 625 | 21/11/1890 | Gent | Vooruit, 21 november 1890, p. 4

zet

H. Lippens, gij zoudt beter doen de orgelkotten af te schaffen, dan onze rechtvaardige stoeten te verbieden, 0,16.

Opmerking:

orgelkot
= orgelhuis; Herberg waar men het orgel draait (term van minachting) (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met burgemeester Lippens en katholieke herbergen

1.	Lippens	katholieke herbergen		
2.		orgelkotten		
3.	huichelarij			
4.				
5.	establishment	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 626 | 21/11/1890 | Gent | Vooruit, 21 november 1890, p. 4

zet

De vrouwen mogen nooit vergeten dat de verachting van hare klasse, hare onderwerping aan de grillen en genoegens van de man, haar behoud onder eene onteerende voogdij, niet het werk is der arbeiders, maar dat der genieters, Emelie Cl., 0,10.

Opmerking:

Emilie Claeys, prosopografie, p. 139

Humorverantwoording: spot met vrouwenonderdrukkers

1.	vrouwenonderdrukkers			
2.	genieters			
3.	verachtelijk			
4.				
5.	gender			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 627 | 21/11/1890 | Gent | Vooruit, 21 november 1890, p. 4

zet

Loop maar, slechten horlogemaker, gij zult uw eigen bloed dood loope, Mane, 0,55. Wij zullen een rondeken doen voor een bril te koopen, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met horlogemaker

1.	horlogemaker			
2.	slecht			
3.	laf			
4.				
5.	beroep			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 628 | 19/12/1890 | Gent | Vooruit, 19 december 1890, p. 4

zet

Wagon 4179, Om heden kiezer te zijn met het bekwaamheidstelsel moet men meer dan advokaat zijn, maar om op de buiten burgemeester te wezen mag men zoo dwaas zijn dat men zijn eigen naam niet kan zetten of geen fransch kan spreken gelijk te Oudenberg, 0,45

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgemeester van Oudenberg

1.	burgemeester van Oude			
2.				
3.	dwaas			
4.	analfabeet			
5.	establishment	Frans		
6.	out-group			
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 629 | 19/12/1890 | Gent | Vooruit, 19 december 1890, p. 4

zet

Zullen de dompers dan eindelijk begrijpen dat wij anders niet betrachten dan de verbetering van den zetterstiel? 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	dom			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 630 | 19/12/1890 | Gent | Vooruit, 19 december 1890, p. 4

zet

Letterzetters opgepast, het zijn echte jezuiten, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	jezuiten			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 631 | 16/01/1891 | Gent | Vooruit, 16 januari 1891, p. 4

zet

Een stinkenden bok is verderfelijker als eene smetziekte, 0,05. En gij baas Dolf, waar zit gij met uwe broederschap, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met ander

1.	ander			
2.	stinkenden bok			
3.	verderfelijk			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 632 | 16/01/1891 | Gent | Vooruit, 16 januari 1891, p. 4

zet

Wanneer zullen wij dan toch den tarief zien bespreken in den Boekdrukkersbond, 0,10. Zij die in den bond schreeuwen: politiek buiten zijn de grootste politieke knechten, 0,10. Domperkens uit den Bond, wij hebben geduld, 0,10. Wanneer de letterzetters den tarief zullen doorgevoerd hebben zullen er onder hen geene noodlijdenden meer te vinden zijn, 0,10. De tarief is een machtig wapen als men er goed gebruik van maakt, 0,10. Het bestuur die den tarief moet invoeren is gekozen. Wij zijn benieuwd wanneer! 0,10. Letterzetters, leest de onthullingen in Vooruit over de noodlijdenden; zonder tarief staat hetzelfde lot u te wachten, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met apolitieke Boekdrukkersbond en antisocialisten

1.	Boekdrukkersbond	antisocialisten		
2.	politieke knechten	Domperkens		
3.	huichelarij			
4.				
5.		antisocialisme		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 633 | 16/01/1891 | Gent | Vooruit, 16 januari 1891, p. 4

zet

O volk, bezwijken van honger en koude, wanneer er geld en voedsel in overvloed is, is lafheid, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met de volksmassa

1.	volksmassa			
2.	volk			
3.	huichelarij			
4.	laf			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 634 | 20/02/1891 | Gent | Vooruit, 20 februari 1891, p. 3

zet

Omdat de voorzitter van Franciscus zijne leden niet meer zou buiten steken wanneer zij vragen waar hun geld naartoe gaat, 0,20. En hen niet meer zou uitmaken voor zatlappen, 0,20. Maar indien alle leden vroegen naar hun geld, hij zou ze allen buiten steken en zij waren van die plaag verlost, G. D. M., 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met voorzitter en leden van Franciscus

1.	voorzitter Franciscus	leden van Franciscus		
2.				
3.	plaag	dronkenschap		
4.	corrupt	dom		
5.				
6.				
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 635 | 20/02/1891 | Gent | Vooruit, 20 februari 1891, p. 3

zet

Door het missen van de boot zijn de Amerikanen terug naar huis gekomen in plaats van naar Argentina te vertrekken, 0,85.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met reizigers naar Argentinië

1.	reizigers naar Argentini			
2.	Amerikanen			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 636 | 27/03/1891 | Gent | Vooruit, 27 maart 1891, p. 3

zet

De Letterzettersbond van Gent bestaat omtrent 25 jaren en heeft nog geen tarief ingevoerd, o die slapers zonder politiek, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met apolitieke Letterzettersbond

1.	Letterzettersbond			
2.	slapers zonder politiek			
3.	onoplettend			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 637 | 27/03/1891 | Gent | Vooruit, 27 maart 1891, p. 3

zet

De dompers waren kontent over de redevoering van het stalleken van Bethlehem gehouden in de Lion door Leo, 0,15.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	gelovig			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 638 | 27/03/1891 | Gent | Vooruit, 27 maart 1891, p. 3

zet

Hoe meer de kapitalen zich ophoopen in de handen van enkelen, hoe sterker het leger der onterfden wordt. Zoodus verhaasten de bezitters door hunne schraapzucht hunne eigen val. De bakkers van Vooruit, 1,80.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kapitalisten

1.	kapitalisten			
2.	bezitters			
3.	hebzucht			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 639 | 27/03/1891 | Gent | Vooruit, 27 maart 1891, p. 3

zet

Komende van de Keizerpoort naar de kerk van Ste Anna, 0,10. Met een brigadier van policie nevens mij, 0,10. De tram blijft staan voor clonw [sic] August, 0,10. Een geladen wagen moet uitsteken voor den tram, 0,10. De tram moet blijven staan voor de vigilant van den zot eene man, 0,10.

Opmerking:

Jean Auguste Casier de Hemptinne (1820- 11 maart 1892)?

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	clown August			
3.	gek			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 640 | 17/04/1891 | Gent | Vooruit, 17 april 1891, p. 4

zet

Voor eene gamelle aan den minister soepketel L. V. W., 0,10.

Opmerking:

gamelle:
Etensketel of -blik van soldaten; vervolgens ook in gebruik bij niet-militairen (WNT)

Humorverantwoording: spot met minister

1.	minister			
2.	minister soepketel			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 641 | 17/04/1891 | Gent | Vooruit, 17 april 1891, p. 4

zet

Dien zotten slavendrijver eener groote drukkerij wordt verzocht zich beter te gedragen, 0,06. Zooniet zullen wij eens zijne heldendaden bekend maken, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met drukkersbaas

1.	drukkersbaas			
2.	zotten slavendrijver			
3.	gek			
4.	slavendrijver			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 642 | 15/05/1891 | Gent | Vooruit, 15 mei 1891, p. 4

zet

Tot herstel van onze vriend Mortier, 0,25. Zonnebeke was glorierijker voor Mortier dan Sedan voor Napoleon III, 0,25.

Opmerking:

Mortier
= H. Mortier, prosopografie p. 198; De Witte, 1898, p. 204
Mortier werd tijdens een meeting te Zonnebeke in elkaar geslagen

Humorverantwoording: spot met Napoleon III en verheerlijking van Mortier

1.	Napoleon III	Mortier		
2.				
3.	mislukking	held		
4.				
5.	establishment	socialisme		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 643 | 15/05/1891 | Gent | Vooruit, 15 mei 1891, p. 4

zet

Opdat de partijgenoot (?) [sic] zijne kinderen uit de dompersscholen zou houden te Gentbrugge, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie en spot, aangeduid met vraagteken

1.	partijgenoot	katholieke scholen		
2.		dompersscholen		
3.	huichelarij			
4.				
5.	socialisme	Katholicisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 644 | 15/05/1891 | Gent | Vooruit, 15 mei 1891, p. 4

zet

Hé, slapers voor wanneer de herziening! 0,17. En wanneer den tarief. 0,20. In het jaar 1900, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Boekdrukkersbond

1.	Boekdrukkersbond			
2.	slapers			
3.	passief			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 645 | 15/05/1891 | Gent | Vooruit, 15 mei 1891, p. 4

zet

Als deze doghond van den Brugschen steenweg voort blijft bassen, zal ik hem met de eerste kans muilbanden, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	doghond			
3.	hond			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 646 | 19/06/1891 | Gent | Vooruit, 19 juni 1891, p. 4

zet

Omdat de dompers het geld van de Vereenigde Dokwerkers niet meer zouden aanvaarden om op te eten, P. R., 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	huichelarij			
4.	profiteurs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 647 | 19/06/1891 | Gent | Vooruit, 19 juni 1891, p. 4

zet

En die lafaards vallen nadien op Dokwerkers en op Vooruit uit, na de tien broodkaarten opgegeten te hebben, 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	lafaards			
3.	profiteurs			
4.	laf			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 648 | 10/07/1891 | Gent | Vooruit, 10 juli 1891, p. 4

zet

Het blad der dompers is een vuilblad zooals het paapsche Volk, het zal stikken in zijn eigen vuil, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk

1.	Het Volk			
2.	het paapsche Volk			
3.	vuil			
4.	katholiek			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 649 | 10/07/1891 | Gent | Vooruit, 10 juli 1891, p. 4

zet

Omdat de dompers te laf zijn op onze meetings te komen tegenspreken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 650 | 10/07/1891 | Gent | Vooruit, 10 juli 1891, p. 4

zet

Het socialisme moet, trots alles, zegevieren, 0,10 Weg met de dompers, 0,10 De dompers zullen de socialisten hunnen moed niet doen vallen, 0,10 Weg met de dompers en leve de socialisten, 0,10 Achter het masker van het anti-socialisme is de strijd der kerk tegen het socialisme verscholen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	slaafs			
4.	huichelarij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 651 | 4/09/1891 | Gent | Vooruit, 4 september 1891, p. 4

zet

Omdat het plan welke de kruidenierskomeere uit de gebuurte gemaakt heeft om den trouwen te doen mislukken, mis uitgevallen is en wij goed gereden hebben, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met middenstand

1.	middenstand			
2.	kruidenierskomeere			
3.	verraad			
4.	mislukking			
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 652 | 4/09/1891 | Gent | Vooruit, 4 september 1891, p. 4

zet

Sommige verdwaalde werklieden denken dat de dompersstrijd rechtvaardig is. Maar door wie wordt hij verdedigt? door hedwongene[sic] werklieden en plaatskenzoekers, die tegen wil en dank het vuil werk zoeken groot te maken, 0,50 Zoolang die geluk verkrachters van den werkman in het openbaar niet durven meten zullen zij geene verstandige werklieden tot zich winnen, 0,50 De socialisten hebben alles getrotseerd, tot nu toe nog, vervolging, spotternijen, slagen, gevang, hongersnood, en dank zij dit alles meten zij nog altijd in het openbaar voor iedereen, maar voor dit alles zullen zij ook de gunst winnen van alle rechtzinnige werklieden en burgers, P.D.N.F., 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	gelukverkrachters			
3.	baantjesjagers			
4.	gedwongen			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 653 | 18/09/1891 | Gent | Vooruit, 18 sept 1891, p 4

zet

Een vader die zijn kind van de stadschool trekt, wijk ST-Jan-Baptiste, om het voor eene aalmoes naar de Katholieke school te zenden, 0,05
Noem ik eenvoudig een grooten dommerik, 0,05 wanneer men de pretentie wil hebben zich partijgenoot te noemen mag men zoo laf niet handelen, 0,05 Door zijne kinderen in de handen der vuile broerkens te leveren helpt men mede den geest zijner kinderen verstompen, 0,05 Dit is alles behalve vaderlijk gehandeld, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende partijgenoot en klerikalen

1.	partijgenoot	klerikalen		
2.	grooten dommerik	vuile broerkens		
3.	laf	vuil		
4.	dom	dommakers		
5.	socialisme	klerikalisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 654 | 18/09/1891 | Gent | Vooruit, 18 sept 1891, p 4

zet

Omdat de gewezene kuiper in appelvaten en nu kruiper voor aristokraten wat minder op zijnen kop zou stellen in La Lys, R.S., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	kruiper			
3.	slaafs			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 655 | 18/09/1891 | Gent | Vooruit, 18 sept 1891, p 4

zet

Omdat de gekende slavendrijver en kruiper beter zou doen naar zich zelven te zien in plaats van eerlijke werklieden uit La Lys te vervolgen, H.P.H., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.				
3.	slavendrijver			
4.	slaafs			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 656 | 18/09/1891 | Gent | Vooruit, 18 sept 1891, p 4

zet

Omdat de kletskop niet meer zou overdragen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	Verklikker			
2.	kletskop			
3.	kaal			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 657 | 16/10/1891 | Gent | Vooruit, 16 okt 1891, p. 4

zet

Terwijl de dompers comedie spelen op Jan-Baptiste denken wij aan den strijdpenning, in d'Eendracht, Elyseescheveldenstraat, 0,60

Opmerking:

Jan-Baptiste

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 658 | 13/11/1891 | Gent | Vooruit, 13 nov 1891, p 4

zet

Weg met de dompers-verraders, 0,10 Omdat het dompersblad eens eene plaat zou geven van de hedendaagsche maatschappij, 0,10 Dompers schimpt maar op het werk De Vrouw, er zijn toch 10,000 exemplaren aan den man gebracht, 0,12

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en het Volk

1.	antisocialisten	het Volk		
2.	dompers-verraders	dompersblad		
3.	verraad			
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 659 | 13/11/1891 | Gent | Vooruit, 13 nov 1891, p 4

zet

Dompers. De censuur is sedert 1789 voor alle partijen afgeschaft, 0,08

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	censuur			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 660 | 13/11/1891 | Gent | Vooruit, 13 nov 1891, p 4

zet

Wat zal ons nageslacht een lagen dunk hebben over de Belgische regeering der 19e eeuw, als zij in de geschiedenis zal lezen: voor de opening der wetgevende Kamers, gingen de Volksvertegenwoordigers in de hoofdkerk de gunst van god afsmeeken, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met regering

1.	regering			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.	slaafs			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 661 | 18/12/1891 | Gent | Vooruit, 18 dec 1891, p. 4

zet

De dompers durven niet opkomen in openbare vegadering, 0,10 Hoe nijdiger de strijd, hoe schooner de zegespraak, K.R., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 662 | 18/12/1891 | Gent | Vooruit, 18 dec 1891, p. 4

zet

Leve het volk! Leve de Vrijheid! Weg met de dompers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	onvrije			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 663 | 18/12/1891 | Gent | Vooruit, 18 dec 1891, p. 4

zet

Weg met de papen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 664 | 18/12/1891 | Gent | Vooruit, 18 dec 1891, p. 4

zet

Omdat de dompers hunne lafhartige handelwijze zouden staken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 665 | 18/12/1891 | Gent | Vooruit, 18 dec 1891, p. 4

zet

Onder ons paapkens vindt men veel Rodins, maar geene Gabriels, 0,15

Opmerking:

Auguste Rodin
= beeldhouwer, reputatie van vrouwenjager

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	Rodins			
3.	huichelarij			
4.	onkuisheid			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 666 | 12/01/1892 | Gent | Vooruit, 12 januari 1892, p. 4

zet

Omdat F... uit La Lys wat minder gemeenzaamheid zou maken met de kwezels

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met F. en gelovige vrouwen

1.	F.	gelovige vrouwen		
2.		kwezels		
3.				
4.				
5.	klasse	geloof		
6.	in-group	out-group		
7.	positief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 667 | 12/01/1892 | Gent | Vooruit, 12 januari 1892, p. 4

zet

De pastoor zegt daar mijne moeder in't jaar 1850 in de put gestoken is als een hond, omdat mijn vader geen geld had om aan den pastoor te geven 0,10 Mijn vader zegde dat het maar eene geldziel is, dat de monarch heeft 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	geldziel			
3.	geldwolf			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 668 | 12/01/1892 | Gent | Vooruit, 12 januari 1892, p. 4

zet

Schoolpenning, 0,25

Opmerking:

Schoolpenning
= Katholieke Schoolpenning

Humorverantwoording: ironie

1.	Schoolpenning			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 669 | 12/01/1892 | Gent | Vooruit, 12 januari 1892, p. 4

zet

Het ware beter dat de actionnarissen uit La Lys aan hunne slaven en slavinnen dachten, in plaats van aan mannen te geven die heel het jaar hun vol dagloon onvangen, een continue meisje, M. L.,0,20

Opmerking:

actionnarissen
= actionist?
znw. m. Eng. actionist [1731], aandeelhouder. Hetzij ontleend aan een in de wdbn. niet aangetroffen fr. actionniste of in Ndl. op fransche wijze gevormd.
2. Handelaar, inzonderheid speculant, in aandeelen. (WNT)

Humorverantwoording: zelfspot

1.	zelfspot			
2.	slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 670 | 22/01/1892 | Gent | Vooruit, 22 januari 1892, p. 4

zet

Domper, gij hadt gaarne als martelaar doorgegaan, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	Domper			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 671 | 19/02/1892 | Gent | Vooruit, 19 februari 1892, p 4

zet

De dompers eener stokerij doen een rondeken voor het kind van mijnheer die dood is en voor een persoon die ziek is niets, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	huichelarij			
4.	slaafs			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 672 | 19/02/1892 | Gent | Vooruit, 19 februari 1892, p 4

zet

Mijne beste geluk wenschen aan gezel Foucaert omdat zijn zoon een goed nummer getrokken heeft, R., 0,40 Liever hem te huis dan bij labers[sic] voor 3 jaar, 0,25

Opmerking:

labers
= labbers; vuil

Humorverantwoording: spot met leger

1.	leger			
2.	labers			
3.	vuil			
4.				
5.	militarisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 673 | 19/02/1892 | Gent | Vooruit, 19 februari 1892, p 4

zet

Als men vrijdenker is, mag men geen pijkenheer worden, lange

Opmerking:

pijkenheer
= kerkbediende, gewapend met een pijk

Humorverantwoording: spot met huichelende vrijdenker

1.	vrijdenker			
2.	pijkenheer			
3.	huichelarij			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 674 | 19/02/1892 | Gent | Vooruit, 19 februari 1892, p 4

zet

De hatelijke vervolgingen in La Lys zullen meer en meer den moed versterken van de continueslaven, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	continueslaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 675 | 19/02/1892 | Gent | Vooruit, 19 februari 1892, p 4

zet

Meesteres uit La Gantoise, dreig niet zooveel met kaakslagen want zij zouden op u kunnen neerkomen, eene haspelkamer, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met meesteres uit La Gantoise

1.	meesteres uit La Gantois			
2.				
3.	geweld			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 676 | 20/02/1892 | Gent | Vooruit, 20 februari 1892, p. 3

zet

Werken is zalig voor God, maar luiheid is voor hun een groot genot, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.				
3.	luiheid			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 677 | 18/03/1892 | Gent | Vooruit, 18 maart 1892, p. 4

zet

Helaas, hij is niet meer, hij beminde het volk en bijzonderlijk de vrouwen, voor het stoffelijk welzijn van het volk stichtte hij zijne fabriek waar hij op lang en ongezond werk millioenen won, die hij in zijn zak stak, 0,15 Voor het zedelijk en verstandelijk welzijn van het volk stichtte hij kringen, waar men leerde genever drinken, den slonsen dag verheerlijken en god als den bijzondersten, 0,10

Opmerking:

Jean Auguste Casier de Hemptinne (1820- 11 maart 1892)

Humorverantwoording: spot met dood Jean Casier de Hemptinne en carnaval

1.	Jean Casier de Hemptin		carnaval	
2.			slonsen dag	
3.	vrouwenjager	dronkenschap		
4.	uitbuiter			
5.	klasse		geloof	
6.	out-group			
7.	negatief		negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 678 | 18/03/1892 | Gent | Vooruit, 18 maart 1892, p. 4

zet

Ik ben aandachtig gaan luisteren naar den heer Sabbe over burgerplicht, maar ik begreep burgerbedrog, 0,10 Lel en Scheldezonnen zal zulke voordrachten niet meer dulden als die van M. Sabbe, 0,10

Opmerking:

Sabbe

Humorverantwoording: spot met Sabbe

1.	Sabbe			
2.				
3.	bedrog			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 679 | 18/03/1892 | Gent | Vooruit, 18 maart 1892, p. 4

zet

Ik heb dompers gekleed gezien den dinsdag van karnaval, 0,33 In plaats van ons te verkleden hebben wij ons vermaakt op een vriendenfeestje van Grétry, 0,74

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 680 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit,20 mei 1892, p. 4

zet

Wel, wel, wat een gedruis, wat is't in het Rozendaalken, 0,10 Verschiet niet vrienden, 't is de kapel van de h. maagd Maria die zij stuk slaan om als stoofhout te verbranden, 0,10 En dan nog in de maand van Maria, 0,05 Als het hout verbrand is dat ze dan maar de maagd Maria erbij steken, want zo is het schuw onzer gebuurte, 0,10

Opmerking:

schuw
= die vuil en smerig gekleed is (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met maagd Maria

1.	maagd Maria			
2.				
3.	vuil			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 681 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit,20 mei 1892, p. 4

zet

Omdat Lantsheere in plaats van zich met mijne politieke denkwijze te bemoeien, beter zou doen zijnen invloed te gebruiken om der slaven der Gantoise een halfuur meer vrijheid 's middags te schenken, R., 0,12

Opmerking:

Lantsheere
= Théophile Charles André de Lantsheere (1833-1918), Katholieke Partij, Kamervoozitter 1884-1895
of
Léon Marie Joseph Antoine De Lantsheere (1862 - 1912), zoon van, Katholieke Partij, al vóór 1906 bestuurder van Glasfabriek (Avanti, 1908, p. 684)

Humorverantwoording: spot met de Lantsheere

1.	de Lantsheere			
2.				
3.	bemoeizuchtig			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 682 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit, 20 mei 1892, p. 4

zet

VOLKSBELANG, ik bedank u mij de gelegenheid gegeven te hebben, mij eene maand uit te rusten en die mij terzelvertijd in staat gesteld heeft mij meer te ontwikkelen ten voordele van mji en van mijne arme werkbroeders,Fr. De Sutter, 2,00

Opmerking:

Frans De Sutter, prosopografie p. 164.

Humorverantwoording: ironie met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 683 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit, 20 mei 1892, p. 4

zet

Omdat de dikker beter overeen zou komen met zijne vrouw en haar niet meer zou laten beledigen van eenen mouchard, 0,07

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	dikker			
3.	dik			
4.	ruzie			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 684 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit, 20 mei 1892, p. 4

zet

De martelaars van Chicago hebben nog na hun dood voor den gentschen strijdpenning gezorgd, een spiritist, 2,80

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met spiritisme

1.	spiritisme			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 685 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit, 20 mei 1892, p. 4

zet

Een achter 't gat klapper is gemakkelijk te herkennen, hij durft nooit zijn vijand recht in het gezicht zien, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Een achter 't gat klapper			
3.	laf			
4.	roddelaar			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 686 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit,20 mei 1892, p. 4

zet

Dompers, het is vruchteloos gewerkt tegen de opkomende macht van het werkelijke volk, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	zinloos			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 687 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit,20 mei 1892, p. 4

zet

De dompers zullen groen zien, 0,10

Opmerking:

groen
= Met betrekking tot iemands kennis of verstand. Zonder kennis; onnoozel; nuchter; dom. (WNT)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	groen			
4.	dom			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 688 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit,20 mei 1892, p. 4

zet

Dompers, durft ge nog? De stoot van den Eersten Mei is genoeg, 0,08

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	onbeduidend			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 689 | 20/05/1892 | Gent | Vooruit,20 mei 1892, p. 4

zet

Omdat de socialistische vrouwen geen koffij meer zouden drinken bij dompers in de Rietstraat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	minderwaardig			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 690 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Degenen die nog durven beweren dat het volk zijne politieke rechten niet vraagt zijn nietswaardigen. Het werkvolk ist te dom op te kiezen, zoo zeggen althans de volkshaters uit de Kamer, 0,10 Maar zeg eens aanhangers van het huidig kiesstelsel, waren er dinsdag zoo weinig nietige briefjes, als bij ons voor de volksstemming, neen niet waar, 0,10 Maar 't is waar ook, zij moeten te veel denken, waar zij eerst zouden gaan brassen en zuipen; het loon van hun verraders geweten , Rich., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met volksvertegenwoordigers

1.	volksvertegenwoordiger			
2.	volkshaters			
3.	lui			
4.	gulzigheid			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 691 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Verzoek wat minder op de socialisten te schelden, want vriend het mocht u somtijds zoo goed niet afloopen gelijk zaterdag avond.Maar zeg eens kerel dat zij dagelijkschen klanten waren gelijk of gij er velen hebt, zouden het dan nog slechterikken zijn? Wat meer uw mond gesnoerd. Hoort ge, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 692 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

De volkeren die een vreemdeling als koning kiezen gelijken wel aan diegene die geen vlooien of wandluizen in hun huis hebben en ze bij hunnen buurman zouden halen, 4,44

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met koning en kiespubliek

1.	koning	kiespubliek		
2.	vreemdeling			
3.	luis	dom		
4.				
5.	royalisme	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 693 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Omdat Romanie niet meer in de modder zou vallen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Romanie

1.	Romanie			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 694 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Eenige vrienden gezeten in de Toekomst, Oostakkerstraat, bij Jozef Verschueren, Papen en Liberalen hoel anger gij het algemeen stemrecht zult tegenwerken, hoe heviger onze sociale strijd worden zal; overziet de 21000 kloekmoedige mannen, en het is nog maar de voorpost van het sociaal leger welke verleden zondag zijn opgekomen, 0,42

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken en liberalen

1.	katholieken	liberalen		
2.	Papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 695 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

De leden van het Kluitje bij uit het T,,,,,,,, op St- Pietersvrouwstraat,hebben eenen klerikalen kiesdraver als voorzitter, 0,10 Die leden zouden beter doen dien kiesdraver uit het midden te bannen, 0,10 Alle gezegdens uit het T... in de zitting worden in den luizenkring overgezegd, 0,10

Opmerking:

kiesdraver
= verkiezingsagent (WNT), kiesmakelaar (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Kluitje en katholieken

1.	leden van het Kluitje	voorzitter van het Kluitj	katholieken	
2.		kiesdraver	luizenkring	
3.	dom	klerikaal		
4.		huichelarij		
5.			Katholicisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 696 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Omdat de dompers hier zouden uit blijven, door E.N., 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 697 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Omdat de kiezers naaste maal hunne kieskaart aan den pastoor van St Amandsberg zouden dragen om broodkaartjes te krijgen, de jonge socialisten van Barger, R.J.P, 0,72

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met huichelende kiezers

1.	huichelende kiezers			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 698 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Dompers, gij ziet dat uwen strijd tot onze zegepraal leidt, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 699 | 17/06/1892 | Gent | Vooruit, 17 juni 1892, p 4

zet

Arthur, gij mogt[sic] zooveel pulkas voor pisten niet spelen,Het is niet goed voor uwe valling, 0,16

Opmerking:

pulkas
Arthur Verhaegen?

Humorverantwoording: spot met Arthur Verhaegen

1.	Arthur Verhaegen			
2.				
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 700 | 15/07/1892 | Gent | Vooruit, 15 juli 1892, p. 4

zet

Omdat Karel B. van de ladder niet meer zou vallen

Opmerking:

Karel B. = Karel Beerblock?

Humorverantwoording: spot met Karel B.

1.	Karel B.			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 701 | 15/07/1892 | Gent | Vooruit, 15 juli 1892, p. 4

zet

De koetsier die den bloemmarchand van 't Volksbelang vervoerd heeft, 0,10 Hij heeft dan twee boterkoeken gekocht en een pintje bier in Vooruit gedronken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met koetsier

1.	koetsier			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	beroep			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 702 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Rondgehaald in de De Goudbloem, achter in 't nieuw wasschen van den drapeau der dompers, 0,65

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 703 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Pijke zot uit n. 1, gij maakte zooveel van uwen neus in Valentino, pas op want het is koekens die troef is, en de socialisten zitten met troef boer, bijgevolg telt gij maar 1 en zij 11, 0,10 Hij zegde eens tegen een vriend dat hij voor het katholiek geloof niet streed, dat hij daar zijn kl... aan vaagde, maar... ja het is voor den krijg van pastoor en heer, ge heel[sic] zijn cité weet het wel, 0,10

Opmerking:

pijkezot
= schoppenboer, scheldnaam (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met huichelaar

1.	huichelaar			
2.	Pijke zot			
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 704 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

De pislap der antieken is gekocht door een vodewijf uit de Esschestraat, voor 17 centiemen; daarop rondgehaald, 0,40

Opmerking:

pislap
= pisdoek (Gents Woordenboek)
Hier wellicht vlag
Antieken
= spotnaam gegeven aan de antisocialisten, als hebbende in de ogen der vooruitstrevers verouderde gedachten (Gents Woodenboek)

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en hun vlag

1.	antisocialisten	vlag		
2.	antieken	pislap		
3.	oud	vuil		
4.	verstard			
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 705 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Dompers treurt niet uw vaandel is gewijd en in den slag van Sedan gebleven, wij socialisten zullen zorgen voor een nieuwen Vlaamschen Leeuw, onder kenspreuk : Vrijheid, Gelijkheid en Broederlijkheid. Wijkclub St-Lievenstraat, 0,52

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en antisocialistiche symbool

1.	antisocialisten	antisocialistiche symboo		
2.	Dompers	Vlaamschen Leeuw		
3.	huilen	onvrij		
4.		ongelijk		
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 706 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Omdat er een domper door de socialisten in den amigo gedraaid is, 0,05 Omdat hij het volk beleedigde, 0,07

Opmerking:

amigo
= Wanneer de Spaansche soldaten iemand aanhielden, spraken zij hem gewoonlijk aan met het woord amigo, dat zij overigens in alle omstandigheden gebruikten. En daar de aangehouden persoon naar de gevangenis werd geleid, werd amigo syn. van gevangenis (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: leedvermaak met antisocialist

1.	antisocialist			
2.	domper			
3.	misdadiger			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 707 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Dompers, gij hebt nu uwe vlag ingehuldigd, het is nu nog maar de eerste maal en gij ziet wat er van komt, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	ruzie			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 708 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Politieagenten van de wijk Rabot, wat zijt gij helden van te kappen in ongewapende personen en kleine kinderen, 0,56

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met politie

1.	politie			
2.	helden			
3.	geweld			
4.	laf			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 709 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Partijgenooten opgepast, 0,05 Want een letterzetter van den Bien Public zal al de rooden op hun smoel slaan, 0,10 Schrikt niet, hij is toch maar eene pluim, 0,10 Hij zou beter aan een kuiper gelijken als aan een letterzetter, 0,05 Waarom? Omdat hij zo goed op zijn wijf kan kuipen, 0,05 Zoodanig dat het roode bloed van haar lijf loopt, 0,10 Jammer voor hen dat hij voor een gladzak gekend is, 0,05

Opmerking:

gladzak
= paling (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met een letterzetter van Le Bien Public

1.	letterzetter Bien Public			
2.				
3.	vrouwenmishandeling			
4.	laf			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 710 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Maar o wonder! als de neef sprak trok de pluim er van onder, 0,10 Pluim past op uw naaste gebuur, plakt u tegen den muur, 0,07 Verdoemde blaasmuile, komt niet meer in mijn huis of ik sla u zoo plat als een luis, 0,10 Wel domper zijt gij nu geschilderd, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met letterzetter Le Bien Public

1.	letterzetter Le Bien Publ			
2.	pluim			
3.	licht			
4.	luis			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 711 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Na de bagarre veroorzaakt door de dompers, door hunne ruwe handelwijze tegen de socialisten, doch weder betaald gezet, rondgehaald in de Progres, Oude Scheldestraat, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	ruzie			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 712 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

De socialist J.V., heeft zijn rood vaandel verlaten om bij de witte schorten te gaan soupeeren, 0,10 Ja, het was schoon volk, zegde hij, maar het waren dompers, 0,10 Hij heeft goed gedronken en goed geëten, maar den strijdpenning vergeten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en huichelende socialist

1.	antisocialisten	J.V.		
2.	witte schorten			
3.		huichelarij		
4.				
5.	antisocialisme	socialisme		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 713 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Voor de bagarre der dompers, V.D.H., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	ruzie			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 714 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

Omdat de lasteraars der dompers in hunne schelpen kruipen bij het verschuinen van onze mannen te Waarschoot, 0,35 We drukten onze tevredenheid uit, omdat de buitenlieden beginnen klaar te zien en ondervinden dat de dompers verkochte mannen zijn van de papen, 0,35

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en katholieken

1.	antisocialisten	katholieken		
2.	dompers	papen		
3.	omgekocht			
4.	laf			
5.	antisocialisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 715 | 29/07/1892 | Gent | Vooruit, 29 juli 1892, p. 4

zet

In vredestijd, tijd van lijden en van verdraagzaamheid, dient de spierkracht der armen tot verrijking der uitbuiters, en als natuurlijk gevolg tot hunne eigene verarming en In den opstand schenkt zij hun dikwijls den zege, Rich., 0,50 Proletariers, waarom moet gij telkens zooveel geleden hebben, alvorens gij tot opstand komt, en toonen durft of wilt wat schitterende gaven in u besloten ligge, Rich., 0,25 De lijdenskelk is vol, daarom zullen wij voor niets terugschrikken, zelfs ten koste van ons bloed, tot het veroveren van ons recht; dan opgepast dompers, Rich., 0,25 Paraplu, uwe ongelukkige volgelingen zijn felle Jannen, niet waar! Wij hebben het zondag gezien. Het oogenblik nadert waarop gij van uw eigen volk zult afgeranseld worden, want zij beginnen uwe loensche trekken te begrijpen, Rich., 0,25

Opmerking:

Paraplu
= Arthur Verhaegen (Thèses de doctorat - Doctorale proefschriften, Jan DE MAEYER: Arthur Verhaegen, 1847 - 1917. De rode baron. K.U.Leuven, 1994, promotor: E. Lamberts., In: BTNG-RBHC, 25, 1994-1995, 1-2, pp 255-271

Humorverantwoording: spot met Arthur Verhaegen en antisocialisten

1.	Arthur Verhaegen	antisocialisten		
2.	Paraplu	felle Jannen		
3.	valsheid			
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 716 | 1/08/1892 | Gent | Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4

zet

Monseigneur zal den klant niet meer hebben om den drapeau van de dompers te wijden want ze gaan er mede naar Lourdes gaan, als zij eenen nieuwen zullen geschooid hebben, P.., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	bedelaars			
4.	katholiek			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 717 | 1/08/1892 | Gent | Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4

zet

Mad. gaf ook 'n kluit omdat zij zulke leute gehad had bij het hooren dat de dompers drapeau zoo slecht gewijd en zoo goed gescheurd is, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 718 | 1/08/1892 | Gent | Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4

zet

Parasol zegde zondag tot 'nen domper: gij zijt 'nen hoop lafhartegaards, ge laat uwen drapeau afpakken, P., 0,10

Opmerking:

Parasol
= Paraplu = Arthur Verhaegen?
Thèses de doctorat - Doctorale proefschriften, Jan DE MAEYER: Arthur Verhaegen, 1847 - 1917. De rode baron. K.U.Leuven, 1994, promotor: E. Lamberts., In: BTNG-RBHC, 25, 1994-1995, 1-2, pp 255-271

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en Arthur Verhaegen

1.	antisocialisten	Arthur Verhaegen		
2.	domper	Parasol		
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 719 | 1/08/1892 | Gent | Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4

zet

Het had eene schande voor Gent geweest, hadden de dompers met hunnen gewijden drapeau ongestoord naar hun lokaal kunnen gaan, 0,10 Het spijt mij dat ik naar Valentino niet geweest ben, want ik zou een handje toegestoken hebben, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	katholiek			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 720 | 1/08/1892 | Gent | Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4

zet

Wie kan er nog gelooven dat er god bestaat als gij ziet dat men gewijde vaandels kan scheuren!, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 721 | 1/08/1892 | Gent | Vooruit, 1 augustus 1892, p. 4

zet

Er bestaat 'nen god, maar hij heeft zijn kazakken gekeerd en hij lacht in zijne vuisten als hij ziet dat de socialisten zoo ferm hun stuk kunnen staan, 0,10 Ik moet zeggen gelijk of het is, ik ben geenen socialist, maar sapristi het doet mij plezier dat de dompers krijgen wat zij verdienen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	godloos			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 722 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Mijnheer Sp. slingert scheldwoorden naar het hoofd der socialisten in hunne tegenwoordigheid maar niet achter den rug, held uit de Geitestraat, 0,70

Opmerking:

Mijnheer Sp.= ?

Humorverantwoording: ironie met mijnheer Sp.

1.	mijnheer Sp.			
2.				
3.	laf			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 723 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

De dompers schelden ons uit voor loonbedervers, 0,05 Hetgeen zij niet bewijzen kunnen, 0,05 Maar wij socialisten weten dat de dompers slechterikken en verraders zijn, 0,05 Want zij roemen er zich op dat zij menschen uit hun werk zullen doen smijten, 0,05 Niet waar pijkezot gij hebt zulks gezegd, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	slecht			
4.	verraad			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 724 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Waarmede de redactie van het Volk zich bezig houdt, 0,05 Met al den laster van eenige uilskuikens op te nemen, men moet toch het blad met iets vullen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk

1.	Het Volk			
2.				
3.	laster			
4.	dom			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 725 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Wij kunnen niet begrijpen waarom mannen, die zich socialist noemen, hunne kinderen in de processie laten gaan. Dat zij dit overlaten aan de papen, Het Hollandsch Paard

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende socialisten en katholieken

1.	huichelende socialisten	katholieken		
2.		papen		
3.	huichelarij			
4.				
5.	socialisme	Katholicisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 726 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Omdat V. zondag niet heeft geweest, 0,05 Omdat wij ons goed hebben vermaakt zonder hem, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met V.

1.	V.			
2.				
3.	vervelend			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 727 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Omdat N. wat minder van het onderpastoorke zou klappen, als hij in de herberg zit, 0,05 Omdat hij wat minder 't Gentenaarke zou lezen en wat meer Vooruit, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met N. en De Gentenaar

1.	N.	De Gentenaar		
2.		't Gentenaarke		
3.	katholiek			
4.				
5.	socialisme	Katholicisme		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 728 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Om van den haring planken te zagen om nen anti socialist te begraven, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist

1.	antisocialist			
2.				
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 729 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Aimable is een brave vent, die heeft veel talent, die is altijd content, maar nooit geeft hij een cent, 0,10

Opmerking:

Aimable
= ?

Humorverantwoording: spot met Aimable

1.	Aimable			
2.				
3.	giering			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 730 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Nog 5 centiemen om de zw. Kr. uit de Fr. te jagen, 0,05

Opmerking:

zwarte krawat
= zwarte krawat, sodomiet, homosexueel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	zw. Kr			
3.	homoseksualiteit			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 731 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

De geburen van Naart komen luisteren maar ze zijn op hulder zokken[sic] in plaats van op hunne lompe holleblokken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geburen van Naart

1.	geburen Naart			
2.				
3.	afluisteraars			
4.	lomp			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 732 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Wie kent Karel den Zot, die man die overal roert zijn tôt, hij laat zich door zijn wijf stoken in den pot en mogelijks later in een duister kot, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Karel den Zot			
3.	duister			
4.	gek			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 733 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Omdat Karel niet lang zou wachten van bij zijne wettige huisvrouw te passeren zijne nachten, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Karel

1.	Karel			
2.				
3.	rokkenjager			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 734 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Bakker met uwen blauwen kiel, ge kent nog al goed uwen stiel, maar met uw eten, ik wil er niet om liegen, kunt ge ook goed de menschen bedriegen, 0,14

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met bakker

1.	bakker			
2.				
3.	bedrog			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 735 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Bravo, bravo, Aimable, geef mij de hand, omdat gij zingt: van ' ongediert d'r papen verlost ons wereldland, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander en katholieken

1.	Aimable	katholieken		
2.		papen		
3.		ongedierte		
4.				
5.		Katholicisme		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 736 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Al heeft Karel maar eenen cent, toch is hij g'heel content, 0,10 Ik geef twee en half en neven mij zit er een kalf, 0,05 Aanziet hem maar voor een kieken, dat wij hier in't kort zullen buiten fieken, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Karel

1.	Karel			
2.				
3.	dom			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 737 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Ik ken een kleinen coiffeur, die in de kiezing loopt van deur tot deur, 0,10 Voor den tienen, zal 't coiffeurken niemand dienen, 0,10 Dat wil ik wel gelooven hij durft niet scheeren voor den negen, omdat hij wacht op den kerkelijken zegen, 0,10 Omdat 't coiffeurken zich wat meer zou weeren, om beter de kruin van den onderpastoor te scheeren, 0,10 Coiffeurken, steekt naar den klant van Treeze en Sabiene, gij zoudt die jongens zeer goed kunnen dienen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kapper en onderpastoor

1.	kapper	onderpastoor		
2.	coiffeurken			
3.	gelovig			
4.	slaafs			
5.	middenstand	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 738 | 12/08/1892 | Gent | Vooruit, 12 augustus 1892, p. 3

zet

Er zijn vele socialisten die bevriend zijn met schijnheilige dompers, 0,10 Zij weten wel dat zij die mannen moeten bevechten die ons op alle manieren tegenwerken, 0,10 Daarom opgepast, of wij zullen u allen bekend maken, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 739 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 3

zet

De strijdpenning is eene schoone zaak en geeft aan Naart's madame veel vermaak, 0,10 Iederen kluit die gij geeft dâ ge 't wist, is nen klop op 't weekhoofd van een kapitalist, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kapitalist

1.	kapitalist			
2.	weekhoofd			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 740 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 3

zet

Ik wil op mijnen huisbaas kloppen, omdat de kerel mij heeft willen foppen, 0,10 Hij mag zijn van bruischenden aard, ik wil niet hebben dat hij blijft gespaard, 0,10 De Slimmerik wilde zijn bij mij binnen, maar hij mocht rijen en optrekken mee de persienne, 0,10 De bruis zal mij niet krijgen uit zijn huis, al is hij nog zulke fijne pruis, 0,10 Ik zal er blijven misschien nog een jaar of vijven, 0,10 Ja bruis gij hebt het te doen met 'nen sluwen, die u nog wel bloed zou kunnen doen spuwen, 0,10 Want als ik de kladpotters voor mijne deur zag staan, heb ik bijna gedaan, 0,10 Brois[sic], gij aanziet mij misschien voor nen boer, maar 't zal wel eens worden uwen toer, 0,10 Die peinzen dat ik voor hun niet kan werken, aanzie ik voor een kolossal..., 0,10 Zoo bruisaardig van aard, zeg ik het hier bij Naart, ge moogt van uw huizen de façaden, door al ware het van timmermannen laten bekladden, 0,10

Opmerking:

persienne
= zonneblind (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met huisbaas

1.	huisbaas			
2.				
3.	bedrog			
4.	dom			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 741 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 3

zet

Al wie hier wil verkeeren, zal veel schoone dingen leeren, 0,10 Maar niet te min, volgens mijnen zin, moet men in de Fr. straate, zekere huizen houden in de gâte., 0,10 Vriend Pol zoudt gij er niet achter zitten, om een huis mee eau de phenique te witten, 0,10 Vrienden er is meer dan een huis waar het is niet zeer pluis, 0,10

Opmerking:

Fr.straat = ?

Humorverantwoording: spot met Fr.straat

1.	Fr.straat			
2.				
3.	duister			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 742 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 3

zet

Laatst zag ik en eenen spioen, twee schepsels aardige toeren doen, 0,10 Ik heb het gezegd, recht over 't school hebben ze 's avonds veel lol, 0,10 Die mensch zal het hem nog berêwen van op zijne kamer v... te hêwen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	twee schepsels			
3.	onkuisheid			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 743 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 3

zet

Vrienden, lacht en klapt en zingt een lied, maar vergeet onze grootsche beginselen niet, 0,10 Ik geef een lieven vader goeden raad dat hij zijnen braven heer smijte op straat, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 744 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 3

zet

Ik zou willen als dat al de papen eenen paap zou worden, oh, wat zouden wij daarmede goed en kwaad maken in kort gedaan zijn

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken

1.	katholieken			
2.	papen			
3.				
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 745 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 4

zet

In den estaminet Het Meuleken, Berouwstraat, hangde er eene recommandatie van den fabriekant W., socialistenvervolger, op het eerste gezegde van een partijgenoot wien dien fabriekant was, heeft den baas van den estaminet het plak[k]aat van den muur gerukt en omgekeerd. Nu staat er op: Raad wat hier achter staat! Wien het wil weten moet ten minsten 5 centiemen in den strijdpenning geven, 1,02

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met fabrieksbaas

	1	2	3	4
1.	fabrieksbaas			
2.	socialistenvervolger			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 746 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 4

zet

Sommige lieden vragen zich af hoe het komt dat pijkezot uit den cité V. nog moet krijgen, aangezien dat hij en zijne moeder werken, 0,10 Neen, persoonlijk moet hij niet krijgen, maar geheel zijn gezin moeten fanatieke dompers zijn voor den krijg hunner ouders., 0,10 Dergelijke volksverraders verdienen den spot van alle rechtzinnige lieden, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

	1	2	3	4
1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	verraad			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 747 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 4

zet

Onze vrienden zijn naar Roubaix, en wij gezeten in een kwezelgebuurte vergeten den strijdpenning niet, 0,90

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gelovigen

1.	gelovigen			
2.	kwezelgebuurte			
3.				
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 748 | 19/08/1892 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1892, p. 4

zet

In den socialistischen Staat zal het materieel den eigendom zijn van voornoemden; en dan eerste zullen de heeren Arthurs geen 28 per honderd van 's werks loon meer opstrijken waar afgedraaide armen of beenen aankleven, een jongeling, 0,20 Weldra komt een dag dat alle arbeiders van hunne macht bewust met eenheid van stemmen zullen uitroepen: wie niet werkt zal ook niet eten!, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Arthur Verhaegen

1.	Arthur Verhaegen			
2.				
3.	uitbuiter			
4.	lui			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 749 | 5/09/1892 | Gent | Vooruit, 5 september 1892, p. 4

zet

Omdat al die jonge menschen aan dien nieuwen god gelooven, van 30 à 40 jaar, 0,05 Omdat de oude god, de leerder van den nieuwen god, enz., 0,05 Onze derde god, de h. geest, dient tot niets, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	socialistisch			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 750 | 5/09/1892 | Gent | Vooruit, 5 september 1892, p. 4

zet

Als alle fabriekanten de werklieden hun arbeid betalen zijn het brave menschen, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met fabriekanten

1.	fabriekanten			
2.				
3.	stout			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 751 | 16/09/1892 | Gent | Vooruit, 16 september 1892, p. 4

zet

Voor de priesterbende gansch ten onder te brengen, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.	priesterbende			
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 752 | 16/09/1892 | Gent | Vooruit, 16 september 1892, p. 4

zet

Voor den loonbederver der Bijlokevest, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met onderkruiper

1.	onderkruiper			
2.	loonbederver			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 753 | 30/09/1892 | Gent | Vooruit, 30 september 1892, p. 4

zet

Van een domper die socialist geworden is en er zullen er nog achter volgen, 0,05 Van een anti-socialist die socialist geworden is, 0,10 Van eene kwezel die ook hare kap over de haag gesmeten heeft en nu deel maak[t] van Vooruit, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met katholieken, antisocialisten en gelovigen

1.	katholieken	antisocialisten	gelovigen	
2.	domper		kwezel	
3.	mislukking			
4.				
5.	Katholicisme	antisocialisme	geloof	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 754 | 30/09/1892 | Gent | Vooruit, 30 september 1892, p. 4

zet

Hoe is het met u ! Chatimant, 0,10

Opmerking:

Chatimant
= Chatiment; lijftstraf

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	Chatiment			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 755 | 30/09/1892 | Gent | Vooruit, 30 september 1892, p. 4

zet

Omdat de fanatieke kwezel haar zoon niet zou overleveren aan een vuil klooster, 0,05 Omdat hij hem aan eene kwezel zoudt helpen, 0,05 Omdat hij ook den uil uithangt, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gelovige vrouw

1.	gelovige vrouw			
2.	kwezel			
3.	vuil			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 756 | 30/09/1892 | Gent | Vooruit, 30 september 1892, p. 4

zet

Omdat Parasol 10 actien zou koopen in de Phoenix en zorgen zou dat men de werklieden alle weken betaalt, 0,30

Opmerking:

Parasol
= Paraplu = Arthur Verhaegen?
Thèses de doctorat - Doctorale proefschriften, Jan DE MAEYER: Arthur Verhaegen, 1847 - 1917. De rode baron. K.U.Leuven, 1994, promotor: E. Lamberts., In: BTNG-RBHC, 25, 1994-1995, 1-2, pp 255-271

Humorverantwoording: spot met Arthur Verhaegen

1.	Arthur Verhaegen			
2.	Parasol			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 757 | 30/09/1892 | Gent | Vooruit, 30 september 1892, p. 4

zet

Terwijl wij in het Tonneke zaten op de Vrouwestraat werd er gestreden tusschen tamboers van de garde-komiek en eene die den weg getoond heeft met de stalkoers, van uit de Brandstraat naar St-Pieters en zij gaven ook, 0,79

Opmerking:

garde-komiek
= garde civique; burgerwacht, spottend garde-komiek (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met burgerwacht

1.	burgerwacht			
2.	garde-komiek			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 758 | 14/10/1892 | Gent | Vooruit, 14 oktober 1892, p. 4

zet

Omdat de meestergast zooveel niet zou blageeren, in de herbergen, zoo brutaal met het volk niet zou handelen en zijn werk beter zou recht maken; blijft gij zoo voortgaan, men zal uw portret trekken in levensgrootte, gij zijt gewaarschuwd, 0,20

Opmerking:

blageeren
= Bluffen, snoeven (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met meestergast

1.	meestergast			
2.				
3.	opschepper			
4.	geknoei			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 759 | 14/10/1892 | Gent | Vooruit, 14 oktober 1892, p. 4

zet

Pol Carton, gij zoudt beter doen van in Gent niet meer te komen, gij hebt wel gezien dat uw ontvangst maar heel flauwjes was, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Leopold II

1.	Leopold II			
2.	Pol Carton			
3.	ongewenst			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 760 | 14/10/1892 | Gent | Vooruit, 14 oktober 1892, p. 4

zet

Janson heeft n.16 vergeten: Kazakdraaiers verdienen ook geen kiesrecht, 0,10 Wij zullen nog al leeren van de progressisten, 0,10 En toch is Janson een volks....hater, 0,10 De vrijmaking der arbeidende klasse moet het werk der arbeiders zelven zijn, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Paul Janson

1.	Paul Janson			
2.	Kazakdraaier			
3.	volkshater			
4.	huichelarij			
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 761 | 14/10/1892 | Gent | Vooruit, 14 oktober 1892, p. 4

zet

Alleen de menschen die naar het evenbeeld Gods geschapen zijn, bezuipen zich, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	dronkenschap			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 762 | 4/11/1892 | Gent | Vooruit, 4 november 1892, p. 3

zet

Voor de godsdienstigheid van Hardyns, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met Hardyns

1.	Hardyns			
2.				
3.	ongelovig			
4.				
5.	geloof			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 763 | 4/11/1892 | Gent | Vooruit, 4 november 1892, p. 3

zet

De partijgenooten zijn verplicht eens ter week naar de kerk gaan, 0,45

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met klerikalisme

1.	partijgenooten			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 764 | 4/11/1892 | Gent | Vooruit, 4 november 1892, p. 3

zet

Voor de eerste maal een domper brievenschrijver ontdekt, 0,10 En hij loopt zich de voeten af omdat hij den vuilen domper zijn geschreven feiten niet kon bewijzen, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialist en Het Volk

1.	antisocialist	Het Volk		
2.	domper	vuilen domper		
3.				
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 765 | 4/11/1892 | Gent | Vooruit, 4 november 1892, p. 3

zet

Een spion is een mensch zonder waarden, 0,25 Spiedt goed want ik wapen mij goed, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met spion

1.	spion			
2.				
3.	onmenselijk			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 766 | 18/11/1892 | Gent | Vooruit, 18 november 1892, p. 4

zet

Omdat de groote baas uit het H... zijn verstand zou krijgen, 0,10

Opmerking:

H...= ?

Humorverantwoording: spot met baas

1.	groote baas uit het H			
2.				
3.	dom			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 767 | 16/12/1892 | Gent | Vooruit, 16 december 1892, p. 3

zet

Baas Kimpe, heeft het zondag in den Boer opera-komiek geweest dan?, 0,05 Zij hebben u maar den waarheid gezegd, 0,05 Maar 't was toch Anseele niet, 0,05 De eene slimmerik zoekt naar den andere, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	Baas Kimpe			
3.	dom			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 768 | 16/12/1892 | Gent | Vooruit, 16 december 1892, p. 3

zet

Twee maal bij den onderzoeksrechter, elk negentig centimen, 1,80

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie

1.	onderzoeksrechter			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 769 | 30/12/1892 | Gent | Vooruit, 30 december 1892, p. 3

zet

Dompers als wij nog ne keer tegenover malkaar zullen staan, wat zal het troef zijn, voor uw smerig gedrag, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	Dompers			
3.	vuil			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 770 | 30/12/1892 | Gent | Vooruit, 30 december 1892, p. 3

zet

Weg met de mouchards! 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkers

1.	verklikkers			
2.	mouchards			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 771 | 30/12/1892 | Gent | Vooruit, 30 december 1892, p. 3

zet

Omdat de brusselsche policie beter is dan de gentsche, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Gentse politie

1.	Gentse politie			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 772 | 30/12/1892 | Gent | Vooruit, 30 december 1892, p. 3

zet

Gaan wij in Gent eene nieuwe uitgave hebben van het groot complot zoo als in Henegeouwen? 0,10 Men heeft reeds een soort Pourbaix gevonden, 0,10 Die laffe personnagie voerde in de vergaderingen der werkeloozen ook een hevige taal en spoorde eenieder aan om zich te wapenen, 0,10 Werklieden opgepast dat het hem in Gent ook tegen deze vuige lafaards keere en tegen degene die deze vuile personaadjes betalen, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verrader

1.	verrader			
2.	Pourbaix			
3.	laf			
4.	onruststoker			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 773 | 3/02/1893 | Gent | Vooruit, 3 februari 1893, p. 4

zet

Rondgehaald op de meeting der dompers, met den wensch dat er dikwijls mee[t]ingen zouden gegeven worden, dit doet goed voor onzen strijdpenning, 1,12

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 774 | 3/02/1893 | Gent | Vooruit, 3 februari 1893, p. 4

zet

Omdat er op de Bijlokevest socialisten zijn die naar den krocht gaan, 0,05

Opmerking:

krocht
= lokaal eender katholieke vereniging

Humorverantwoording: spot met lokaal katholieke vereniging

1.	katholieke vereniging			
2.	krocht			
3.	duister			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 775 | 3/02/1893 | Gent | Vooruit, 3 februari 1893, p. 4

zet

Omdat hij zes cens krijgt voor het Volk te koopen, 0,05 Omdat hij van de eene partij naar de andere vliegt om te krijgen, 0,05 Omdat hij van de eene partij naar de andere vliegt om te krijgen, 0,05 Omdat hij blauwen domper is, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk en liberale werkersverdediging

1.	Het Volk	liberale werkersverdedi		
2.		blauwen domper		
3.	onsuccesvol	huichelarij		
4.				
5.	antisocialisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 776 | 3/03/1893 | Gent | Vooruit, 3 maart 1893, p. 4

zet

Opdat de partijgenooten zich zouden schamen, dat hunne vrouwen met verdokken[sic] aangezichten langs de straten loopen. Wie eerlijk is moet geen masker dragen, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrouwen partijgenoten

1.	vrouwen partijgenoten			
2.				
3.	verbergen			
4.	huichelarij			
5.	gender			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 777 | 3/03/1893 | Gent | Vooruit, 3 maart 1893, p. 4

zet

Omdat Parapluie zijnen jachthond een goed speelreisje gemaakt heeft naar Engeland, de Controol Commissie, 0,80

Opmerking:

Paraplu= Arthur Verhaegen
Jachthond = Gustaaf Eylenbosch, rechterhand van Verhaegen?

Humorverantwoording: spot met Arthur Verhaegen en Gustaaf Eylenbosch

1.	Arthur Verhaegen	Gustaaf Eylenbosch		
2.	Parapluie	jachthond		
3.		honds		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 778 | 3/03/1893 | Gent | Vooruit, 3 maart 1893, p. 4

zet

De paljassen uit de Kamer zullen Algemeen Stemrecht geven of ..., 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met volksvertegenwoordigers

1.	volksvertegenwoordiger			
2.	paljassen			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 779 | 3/03/1893 | Gent | Vooruit, 3 maart 1893, p. 4

zet

De kluchtige vischkoopman is eene waren socialist die alle dagen drie duizend dompers omver plet, 0,05 Hij is ook een vriend van 't volk en eet alle dagen een kilo vleesch uit den pot, 0,05 En laat zijne vrouw de beenderen voor overschot, 0,05 Hij is nogthans[sic] een ware socialist en heeft gaarne dat men in onze lieve vrouwkerk eene mis doet voor zijne ziel, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met visverkoper

1.	visverkoper			
2.				
3.	huichelarij			
4.	dik			
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 780 | 17/03/1893 | Gent | Vooruit, 17 maart 1893, p. 4

zet

Omdat de kwezel van St Pieters aan den zwartrok van de socialisten niet meer zou spreken, 0,65.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkende gelovige vrouw en klerikaal

1.	gelovige vrouw	klerikaal		
2.	kwezel	zwartrok		
3.				
4.				
5.	geloof	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 781 | 17/03/1893 | Gent | Vooruit, 17 maart 1893, p. 4

zet

Hij is weder bij zijne vrouw, hij had te groote koude, 0,05. 't Is toch maar 'nen flauwen, 0,05. Hij kon hem niet meer houden omdat hij was onder hare klauwen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met man die terug bij zijn vrouw gaat

1.	man			
2.				
3.	flauw			
4.				
5.	gender			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 782 | 17/03/1893 | Gent | Vooruit, 17 maart 1893, p. 4

zet

Eenige vrienden gezeten bij Jozef Verschueren, groeten met eerbied de edele soldaten van Doornijk, 0,25. Die zelfde vrienden bekennen dat de slachtoffers van Doornijk helden zijn; maar Vander Kindere en zijne confraters zijn integendeel lage zielen, 0,25. Omdat de zwartrok van den Droogeschenweg in zijne kuip van zijne kerkelijkheden zou spreken maar niet dat al de socialisten moordenaars zijn, 0,25.

Opmerking:

- Vander kindere
= Léon Vanderkindere?, liberaal parlementslid 1892-1894 (NEVB, pp. 3155-3156)
- edele soldaten van Doornik
= socialistische soldatenkring te Doornik (Vanschoenboek, ODV, pp. 229-230)
- kuip
= preekstoel (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met volksvertegenwoordigers, klerikaal en preekstoel

1.	volksvertegenwoordiger	klerikaal	preekstoel	
2.		zwartrok	kuip	
3.	laag	leugen		
4.				
5.	establishment	klerikalisme	klerikalisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 783 | 17/03/1893 | Gent | Vooruit, 17 maart 1893, p. 4

zet

Vander Kindere wij zullen u onthouden, 0,10.

Opmerking:

- Vander kindere
= Léon Vanderkindere?, liberlaal parlementslid 1892-1894 (NEVB, pp. 3155-3156)

Humorverantwoording: spot met Léon Vanderkindere

1.	Vander kindere			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 784 | 15/05/1893 | Gent | Vooruit, 15 mei 1893, p. 4

zet

Trie-Trie-Trie-past op van op de socialisten niet meer te schimpen of wij zullen uwe rooden vlaggen doen verhuren, 0,10. Van voddenraper wordt men fabriekant, maar men weet met wat, 0,10. Gij weet wel als dat zij u in de Mammelokker geholpen hebben, 0,10. Gij weet wel dat gij geen halve socialist onder het speekelbakje kunt steken, daar zijt gij te laf voor, voor, 0,10. Was het geld goed van een socialist als gij voor 200 fr. meubels hebt mogen leveren, 0,10. Als socialist was ik van gedacht eene kleerkas te kopen, maar het geld van de rooden is voor u niet meer, 0,10. Wie heeft u op de kiezing in de Mammelokher gestoken, de liberalen. Wie heeft u verlost, de rooden, 0,05. Tot toekomende week Cies, 0,05.

Opmerking:

- Trie-Trie-Trie
= ?
- Mammelokker
= Een bekend gebouw te Gent, voor de bewaring van arrestanten, heet De Mammelokker, vanwege het relief in den voorgevel (WNT)

Humorverantwoording: spot met fabriekant

1.	fabriekant			
2.	Trie-Trie-Trie			
3.	laf			
4.	ondankbaar			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 785 | 2/06/1893 | Gent | Vooruit, 2 juni 1893, p. 4

zet

Het letterzetterken, een soort deurwaarderken, zou beter doen, in plaats van op de socialisten te schelden, te trachten met de andere bondsleden de 40 centiemen per uur, welke men in sommige werkhuizen in 1881 betaalde en die er sedert uit zijn, weer te bekomen voor de letterzetters; dan tenminste zou hij zijnen tijd nuttig besteden in het belang zijner gezellen, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met letterzetter

1.	letterzetter			
2.	letterzetterken			
3.	nestbevuiler			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 786 | 2/06/1893 | Gent | Vooruit, 2 juni 1893, p. 4

zet

Voor de klopping der dompers, 0,30.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 787 | 2/06/1893 | Gent | Vooruit, 2 juni 1893, p. 4

zet

Vrienden, wat zoudt gij zeggen van dat blauw dompersbaasken die zijne kinders naar de broerkesscholen zendt om te krijgen, wij zullen hem eens een concert moeten geven van blikken buizen, 0,10. Trie, Trie, Trie, wat zegt ge nu van de rooden, die gij onder het speekselbakje zoudt willen steken, 0,10. Wat zegt gij nu van de liberalen, zitten zij er nu niet onder, 0,10.

Opmerking:

Trie, Trie, Trie
= ?

Humorverantwoording: spot met lid liberale werkersverdeding

1.	lid liberale werkersverd			
2.	blauw dompersbaasken			
3.	huichelarij			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 788 | 2/06/1893 | Gent | Vooruit, 2 juni 1893, p. 4

zet

Voor de luiaard, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	luiaard			
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 789 | 16/06/1893 | Gent | Vooruit, 16 juni 1893, p. 4

zet

De fanatieke kwezel-strijkster van op den Akkergemboulevard, zou, indien zij zich met hare eigene zaken bemoeide, de schanddaad niet plegen, eene arme weduwe voor eene nietige zaak broodeloos te stellen, 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikkende gelovige vrouw

1.	gelovige vrouw			
2.	fanatieke kwezel-strijkst			
3.	verraad			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 790 | 16/06/1893 | Gent | Vooruit, 16 juni 1893, p. 4

zet

Indien de loonslaven allen vereenigd waren dan ware de macht aan ons, 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	loonslaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 791 | 1/09/1893 | Gent | Vooruit, 1 september 1893, p. 4

zet

Den heer P..... brouwer zegt dat zijne knechten niet weg gezonden zijn om in stoet te gaan, maar omdat ze altijd zat waren, 2,00

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met brouwer

1.	brouwer			
2.				
3.	leugen			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 792 | 1/09/1893 | Gent | Vooruit, 1 september 1893, p. 4

zet

Ik ken een burgerman die kaas verkoopt en schoensmeer ofte echte kunstboter, 0,10 Daarenboven is hij flamingant en erg liberaal, 0,10 Vlaamschgezind is hij, hij moet zich immer "en evidence[sic]" stellen, 0,10 En op zijn liberale overtuiging valt ook geen zier af te dingen, 0,10 Wel plant hij boompjes en hangt-i voor de processie zijn nationalen hertelap uit, 0,10 Maar zie dat doet hij uit louter verdraagzaamheid, 0,10 En dan... de zaakjes voor alles, 0,05 Toch is de man vrijdenker, want dagelijks leest-i een kapittel uit Multatuli, 0,10 Beste erg overtuigde liberale flamingant stik in caseïne en verdwijn, 0,05

Opmerking:

caseïne
= Eiwitachtige stof die ontstaat door de inwerking van een eiwitsplitsend ferment op het door een zuur of stremsel uit melk neergeslagen melkeiwit; caseïnogeen; kaasstof.
Als hoofdbestanddeel bij de kaasbereiding.
Als grondstof voor de bereiding van o.m. kunstvezels, plastics, lijm, verf en papier. (WNT)

Humorverantwoording: spot met burgerlijke flamingantische middenstander en nationale vlag

1.	burgerlijke middenstan			nationale vlag
2.	burgerman			hertelap
3.	huichelarij			
4.				
5.	flamingantisme	liberalisme	middenstand	natie
6.	out-group	out-group	out-group	out-group
7.	negatief	negatief	negatief	negatief

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 793 | 1/09/1893 | Gent | Vooruit, 1 september 1893, p. 4

zet

Omdat De Lange, uit de karderie met de werkslaven beter zou handelen, 0,10

Opmerking:

karderie
= kaarderij

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	werkslaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 794 | 15/09/1893 | Gent | Vooruit, 15 september 1893, p. 4

zet

Omdat men de menschen niet zou dwingen om in den Vrijen Bond van de blauwe dompers te gaan, 0,10

Opmerking:

Vrijen Bond
= ziekenbeurs De Vrijheid (1893-

Humorverantwoording: spot met liberale ziekenbeurs De Vrijheid en liberale werkersverdediging

1.	De Vrijheid	liberale werkersverdedi		
2.	den Vrijen Bond	blauwe dompers		
3.	dwang			
4.				
5.	liberalisme	liberalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 795 | 27/10/1893 | Gent | Vooruit, 27 oktober 1893, p. 4

zet

Zalig zijn ze die arm van geest zijn want ze zullen God zien, 0,05 Zalig zijn ze de barmhartigen, want het rijk der hemelen behoort hun toe, 0,05 Zalig zijn de hongerigen want ze zullen gelaafd worden, 0,05 Mort niet gij, hongerlijders, vuur en dakloozen, want de toorn van God zal op uw hoofd neerkomen en de eeuwige verdoemenis wacht u, zoo wil de alwijze en algoede God, 0,05 Socialisme en godsdienst staan tegenover elkaar als vuur en water, 0,05 Het socialisme wil, in de engsten zin genomen, elk mensch gelukkig maken op dees aarde, 0,05 De godsdienst integendeel maakt al de ongelukkigen zalig en belooft hen een gelukzalig leven hiernamaals, 0,05 Wacht u wel, christenen, voor eene lotsverbetering te strijden, want dit is het werk van God afkeuren en tot straf wacht u een eeuwig branden in de hel, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof

1.	geloof			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 796 | 21/12/1893 | Gent | Vooruit, 21 december 1893, p. 4

zet

Louis had een zeventiender en de dompers hadden in de stad klop, 0,44

Opmerking:

Humorverantwoording: leedvermaak met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 797 | 16/02/1894 | Gent | Vooruit, 16 februari 1894, p. 4

zet

Alle begin is moeilijk zo ook de afbreuk van de karnavaldagen onder de naaisters, 0,50 De naaisters hadden meer vermaak den dinsdag op het werk, dan degene die zich in slonsen verkleeden, 0,50 Het is toch geene misdaad n [sic] te vermaken als men jong is, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met karnaval

1.	karnaval			
2.				
3.	vuil			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 798 | 16/03/1894 | Gent | Vooruit, 16 maart 1894 , p. 4

zet

Een zekere schoenmaker blijft uit den slijper zijn huis, 0,10

Opmerking:

slijper:
= Schijnheilige (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met schijnheilige

1.	schijnheilige			
2.	slijper			
3.	huichelarij			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 799 | 16/03/1894 | Gent | Vooruit, 16 maart 1894 , p. 4

zet

Wat vreugde en blijdschap, al die kleinen te zien in het feest der jeugd, Wat verschil met dezen die uit den kerkwinkel spruiten, Onze kleinen gaan uit deze feesten deftige en verstandige menschen worden. In de Kerk maakt men er eene bende dompers van. Ach, heere toch onze kerkkomedie vergaat, een dienstknecht, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Kerk

1.	Kerk			
2.				
3.	huichelarij			
4.	verstompen			
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 800 | 16/03/1894 | Gent | Vooruit, 16 maart 1894 , p. 4

zet

Van het kletshoofd, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	kletshoofd			
3.	kaal			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 801 | 16/03/1894 | Gent | Vooruit, 16 maart 1894 , p. 4

zet

Tweewielig met den voet in beweging te brengen toestel berijders vereeniging, 0,20 Het nachtwakers koperen blaasinstrumentenkundig genootschap, 0,20 Constantinopolitaansche echte pennenmessenmakers-leerjongens-vereeniging, 0,20 Van La papo, 0.20 Pinoso, 0,20 Maloso, 0,20 De papzot, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met fietsers en paus

1.	fietsers	paus		
2.	Tweewielig met den voe	La papo		
3.		gek		
4.				
5.	klasse	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 802 | 16/03/1894 | Gent | Vooruit, 16 maart 1894 , p. 4

zet

Van La papo, 0.20

Opmerking:

La papo

Humorverantwoording: ironie met de paus

1.	paus	paus		
2.		La papo		
3.				
4.				
5.	klerikalisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 803 | 30/03/1894 | Gent | Vooruit, 30 maart 1894, p. 4

zet

Omdat de pater van de trappen niet meer zou vallen in Luik, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vallende pater

1.	pater			
2.				
3.				
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 804 | 23/04/1894 | Gent | Vooruit, 23 april 1894, p. 4

zet

Omdat de volksvijanden met nijdige oogen naar ons nieuw lokaal zien en toch moeten zij pruimen, 0,90.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met afgunstige Ander

1.	Ander			
2.	volksvijanden			
3.	afgunst			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 805 | 23/04/1894 | Gent | Vooruit, 23 april 1894, p. 4

zet

Moet men daarvoor zijne partij verraden om aan de mestkar in de Gantoise te mogen gaan werken, Ch. H., 0,11.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met baantjesjager

1.	baantjesjager			
2.				
3.	baantjesjagen			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 806 | 11/05/1894 | Gent | Vooruit, 11 mei 1894, p. 4

zet

Twee gedwongene anti-socialisten vragen wat min werkuren voor de bakkers van ’t Volk. 8 uren in plaats van 18 tot 20, 0,05. Omdat ze zouden betaald worden des zaterdags, maar niet des woendsdags in HUNNE ZOOGEZEGDE bakkerij, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Volksbelang

1.	Volksbelang			
2.				
3.	uitbuiters			
4.	geknoei			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 807 | 11/05/1894 | Gent | Vooruit, 11 mei 1894, p. 4

zet

Ware het niet beter voor het schoolmeesterke van wat baantjes aan een ander af te staan, welke hem verscheidene duizenden per jaar opbrengen? 0,05.

Opmerking:

schoolmeesterke
= ?

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	schoolmeesterke			
3.	hebzucht			
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 808 | 18/05/1894 | Gent | Vooruit, 18 mei 1894, p. 4

zet

Waarom moeten den fakkelmannen steeds propaganda maken in onze stoeten en rond onze vergaderingen en nooit bij feesten of vergaderingen van zwarte of blauwe dompers, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met anarchisten, antisocialisten en liberale werkersverdediging

1.	anarchisten	antisocialisten	liberale werkersverdedi	
2.	fakkelmannen	zwarte dompers	blauwe dompers	
3.				
4.				
5.	anarchisme	antisocialisme	liberalisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 809 | 18/05/1894 | Gent | Vooruit, 18 mei 1894, p. 4

zet

Scheele, als gij nog eens aan Valentino staat met uw wit paard, doet dan eerst uwen vuilen krawat af eer gij op de rooden uitvalt, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgerlijke Ander

1.	Ander			
2.	Scheele			
3.	scheel			
4.	hovaardij			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 810 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

Als zet in den strijdpenning wil ik een woord richten tot de vrouwen, bijzonderlijk tot de naaisters, 0,25 Want geen vak waarvan het loon kleiner is dan het onze. 0.25 Bijzonderlijk op zekere groote winkels, waar men 75 zelfs tot 80 uren in de week werkt, waarvoor men dan een echt bespottelijk loon ontvangt, te weinig om ons te voeden en te veel om van honger te sterven, 0.25 En dan nog als juffers moeten gekleed gaan, om niet van hare gezellinnen bespot te worden, 0.25 Zoo komt het dat vele van haar zich laten misleiden, daar zij veel in gevaar zijn wanneer zij tot midden in den nacht moeten werken, 0.25 En nog denken zij er niet aan zich te vereenigen, velen van haar achten er zich nog te grootsen voor, 0.25 En stellen liever hunne eer te pande aan rijke lafaards, dan met ons te strijden om verbetering voor haar loon, om door eigen handenarbeid zich het noodige te kunnen verschaffen, 0.25 Daarom moeten wij, vereenigde naaisters, trachten haar bij ons aan te sluiten, 0.25 Om te strijden tegen de laffe uitbuiterij hunner meester, 0.25 Daarom, op voor het Achturenwerk. 0.25 Zoo zullen wij de werkers ontslaan van het nachtwerk en de werkelozen werk verschaffen, 0.10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met slecht geklede vrouw

1.	slecht geklede vrouw			
2.				
3.				
4.				
5.	beroep			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 811 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

Zoo dat tsjeeseke nen zeune heeft verleend? 't is nog dat mijn hondje, hé Pierot? B. D. W., 0,10.

Opmerking:

tsjeeseke
= Tseezeke; spotnaam voor een doorbraven scholier (Gents Woordenboek)
't is nog dat mijn hondje
= uitroep van tevredenheid, verwondering (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: spot met kersverse vader

1.	kersverse vader			
2.	tsjeeseke			
3.				
4.				
5.	leeftijd			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 812 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

En hoe gaat het nu met schoon Charlotje, uw lieveken? M.D.N., 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kersverse vader

1.	kersverse vader			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 813 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

Piero, jongen, uw vleugeltjes zijn nu gesneden hé? Een lieveken moeten onderhouden en nu nog een kwekkerke bij, F.M., 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kersverse vader

1.	kersverse vader			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 814 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

Wie zou dat gedacht hebben van dien duiker, hé? Zoûn z'hem dat misschien geleerd hebben in 't Groot Gewat? L.M., 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kersverse vader

1.	kersverse vader			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 815 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

De onvoorzichtigheid van een werkman, 0,10.

Opmerking:

allusie op geboorte?

Humorverantwoording: spot met kersverse vader

1.	kersverse vader			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 816 | 15/06/1894 | Gent | Vooruit, 15 juni 1894 , p.4

zet

Voren harenmutsen van achter harenmutsen en daar tusschen eene bende, wie raadt wat het is? De stoet der dompers, 0,62. Zij waren daar in getal, 0,62.

Opmerking:

harenmutse
= Gendarm (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: grap over rijkswacht en antisocialisten

1.	rijkswacht	antisocialisten		
2.	harenmutsen	dompers		
3.				
4.				
5.	establishment	establishment		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 817 | 22/06/1894 | Gent | Vooruit, 22 juni 1894, p. 4

zet

De dompers hebben mij afgespioeneerd, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	spionage			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 818 | 22/06/1894 | Gent | Vooruit, 22 juni 1894, p. 4

zet

Pour que la Chambre donne droit aux revendications du peuple, Pol, 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot door imitatie van Leopold II

1.	Leopold II			
2.	Pol			
3.				
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 819 | 22/06/1894 | Gent | Vooruit, 22 juni 1894, p. 4

zet

’t Is daarom dat men zich zou moeten vereenigen, om ons te ontmaken van alle spotternijen en nachtwerk, 0,25. Zoodus, naaisters, laat uw kreet en uw gezang naast de mannen hooren, 0,25. Sluit u allen aan bij de Naaistersvereeniging en bij den Nellie’skring. Eene jonge naaister, 0,59.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met naaisters

1.	naaisters			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 820 | 22/06/1894 | Gent | Vooruit, 22 juni 1894, p. 4

zet

Rondgehaald in een compartiment van tweede klas, in ’t bijzijn van een kapitalist die gehinderd was door onze tegenwoordigheid, 0,21.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kapitalist

1.	kapitalist			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 821 | 17/08/1894 | Gent | Vooruit, 17 augustus 1894, p. 4

zet

Hij heeft eene klopping gehad met den stok, 0,31. De vuile schotelwaschter [sic], 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geslagen schotelwasser

1.	schotelwasser			
2.	vuile schotelwaschter			
3.	vuil			
4.				
5.	beroep			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 822 | 1/10/1894 | Gent | Vooruit, 1 oktober 1894, p. 4

zet

Onzen dank aan al degene die mede geholpen hebben aan ons concert, 0,10. Alsook aan de bezoekers, 0,10. Zoo gaan wij, naaisters, vooruit, 0,09. Waren wij sterk vereenigd, dan zouden de mannen niet durven handelen als nu, zie maar naar de katholieke Vrije Kiezer, 0,10. Daar worden de vrouwen voor den wagen gespannen om de vuiligheid aan den man te brengen, 0,10. Dien gemanierde individu durfde zeker geene mannen..... 0,10. Zijne partij, om den onzin en leugen te laten vertellen, 0,10. Daaraan ziet men wat goede bedoeling deze kliek voor zich heeft, zij zouden willen dat wij zulke praajtes [sic] houden en niet meer doorzicht hadden, 0,10. Maar mis, als wij over de kiezing spreken, is het niet in herbergen, 0,10. Met genever voor ons, gelijk in het Volk, 0,10. Maar in ons huisgezin waar wij treurig genoeg ondervinden, 0,10. Hoe slecht wij geregeerd worden. Daar keuren wij de handeling der rijke kamerleden af, 0,10. Die zoo bezorgt [sic] zijn voor forten, gevangenissen, rechter, gendarmen en broerkens, 0,10. Maar ons miljoenen werkvrouwen. Wij moeders met ons gezin, 0,10. Van ellende trots ons zorgen en werken laten omkomen, 0,10. Wij raden onze mannen aan te kiezen voor hen, 0,10. Die tegen de belasting op brood, boter en andere levensmiddelen, 0,10. Voor hen die zelf werklieden ziju [sic], dus ons leven kennen, 0,10. Voor hen die ons altijd eerden, hielpen en onze belangen verdedigden, 0,10. In een woord voor onze strijdbroeders de socialisten, 0,10. Daaraan, schoone heeren uit 't Volk, kunt gij ne punt zuigen, 0,10. Wij, naaisters, vormen eene vereeniging om onzen stiel te bevorderen en aan de onrechtvaardigheden, 0,10. waarvan [sic] wij het voorwerp zijn, een einde te stellen, 0,10. Gij, anti-socialisten, kiest de kant der rijken en bekampt ons, 0,10. Openlijk toont gij uwe handeling niet; gij durft de rijken niet verdedigen, 0,10. Gij verschuilt u achter het boek van Bebel, 0,10. Dat is de boeboeman, waarmede de vrouwen en bekrompene mannen tegen ons moeten opgeruidt worden, 0,10. Nochtans, al wat in Bebel's boek staat mag door vrouwen en meisjes gelezen worden, 0,10. Maar gij, anti-socialistische zedelijke mannekens, 0,10. Gij die godsdienst en kerk aanneemt als de grondslagen der maatschappij, 0,10. Zegt, durf gij openbaar maken wat in de kerk, in naam der godsdienst, daar gedaan wordt, 0,10. Durft gij een catechismus uitgeven met vragen en antwoorden uit de biecht? 0,10. Met vragen, die door dikke, ongehuwde paters aan meisjes gesteld worden, 0,10. Zeg eens, waarom moeten de vrouwen aan de nonnen en de mannen aan de pastoors hunne biecht niet spreken, 0,10. Voor God zou toch wel hetzelfde zijn wie er als bemiddelaar optreed, 0,10. Of zou die ook wel tegen de vrouwenrechten zijn, gelijk gij Volkske, 0,10. Wij naaisters, vinden de biecht smeerig, walgelijk, onzedelijk, 0,10. En het boek van Bebel verheffend, beschavend, leerzaam, 0,10. Gij, anti-socialisten, noemt de biecht schoon, zedelijk en goed en het boek van Bebel slecht, 0,10. Ziedaar het verschil van oordeel tusschen ons en 't Volkske, 0,10. Zeg mij wie gij eert en ik zal u zeggen wij gij zijt, 0,07.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten, Het Volk, klerikalen, volksvertegenwoordigers en ironie met Bebel

1.	antisocialisten	klerikalen	volksvertegenwoordiger	Bebel

Zettenbijlage

2.	Volkske		rijke kamerleden	boeboeman
3.	huichelarij	onkuisheid	huichelarij	
4.	dronkenschap			
5.	antisocialisme	klerikalisme	establishment	socialisme
6.	out-group	out-group	out-group	in-group
7.	negatief	negatief	negatief	positief

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 823 | 19/10/1894 | Gent | Vooruit, 19 oktober 1894, p. 4

zet

Omdat Frère zou vallen en Woeste zondag geklopt zou worden, rondgehaald in een bureel onder het bespreken van onzen triomf, 0,33.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Frère en Woeste

1.	Frère	Woeste		
2.				
3.	mislukking	mislukking		
4.				
5.	liberalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 824 | 3/11/1894 | Gent | Vooruit, 3 november 1894, p. 4

zet

Om liberalen en tjeven in de toekomende kiezing den grooten klop te geven, In het Groen Deurke, 0,42.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen en katholieken

1.	liberalen	katholieken		
2.		tjeven		
3.	mislukking	mislukking		
4.				
5.	liberalisme	Katholicisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 825 | 16/11/1894 | Gent | Vooruit, 16 november 1894, p. 4

zet

Omdat de kletskop ons water niet meer zou laten afloopen waar wij ons moeten mede wasschen, 0,20.
Pas op, of wij zullen in Vooruit eens goed uwe bol wasschen, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	kletskop			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 826 | 7/12/1894 | Gent | Vooruit, 7 december 1894, p. 4

zet

Hola! Huyshouwer, herinnert hij u nog uwe belofte in De Vrije Kiezer, dat gij een koene werkersverdediger ging worden, maar helaas, de banketten doen u in dwaling komen, H.V. 0,20.

Opmerking:

Huyshouwer
= August Huyshauwer, volksvertegenwoordiger 1894-1926, antisocialist (NEVB, p. 1497)

Humorverantwoording: spot met August Huyshauwer

1.	August Huyshauwer			
2.	Huyshouwer			
3.	huichelarij			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 827 | 4/01/1895 | Gent | Vooruit, 04 januari 1895, p. 4

zet

In het Gewat kan men niet lachen, maar wel bedriegen, 0,05. Hewel, waar zijn die 200 fr. en die subside[sic]? Vievan[sic] de liberalen uit 't Gewat!, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberalen

1.	liberalen			
2.				
3.	bedrog			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 828 | 4/01/1895 | Gent | Vooruit, 04 januari 1895, p. 4

zet

Door te lang te wachten van dien zet te betalen, 0,10. Dat hij geen uil ware hij zou het niet doen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met iemand die zet niet betaalde

1.	Ander			
2.	uil			
3.	dom			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 829 | 4/01/1895 | Gent | Vooruit, 04 januari 1895, p. 4

zet

Omdat de domper uit de Koolsteeg een beter gedacht zou krijgen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	domper			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 830 | 4/01/1895 | Gent | Vooruit, 04 januari 1895, p. 4

zet

Wij zijn uilen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	uilen			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 831 | 4/01/1895 | Gent | Vooruit, 04 januari 1895, p. 4

zet

Mijn lief is voor 't Gewat en ik als muziekant ben voor Vooruit, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 832 | 4/01/1895 | Gent | Vooruit, 04 januari 1895, p. 4

zet

Eene arme vrouw die haren echtgenoot appelsienen presenteerd (sic), 0,03. En hij nam de vlucht met zijn liefje, 0,08.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met bedrogen vrouw

1.	vrouw			
2.				
3.	arm			
4.	zielig			
5.	gender			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 833 | 18/01/1895 | Gent | Vooruit, 18 januari 1895, p. 4

zet

Door het winnen eener print, voorstellende onze wakkere Kamerleden. W.H., 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met volksvertegenwoordigers

1.	volksvertegenwoordiger			
2.				
3.	traag			
4.	slaap			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 834 | 18/01/1895 | Gent | Vooruit, 18 januari 1895, p. 4

zet

Omdat de wetsverkrachter Peereboom schaamteloos genoeg is, 0,10. Te beweren dat zijne bedienden hem genegen zijn, 0,10. Vraagt het maar eens aan de briefdragers hoe zij hem in het hart dragen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met minister van Post Jules vandenpeereboom

1.	Jules vandenpeereboom			
2.	wetsverkrachter Peereb			
3.	wetsovertreder			
4.	gehaat			
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 835 | 18/01/1895 | Gent | Vooruit, 18 januari 1895, p. 4

zet

Het papier is in Ronse zeer zeldzaam, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ronse

1.	Ronse			
2.				
3.	ongeletterd			
4.				
5.	stad/gemeente			
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 836 | 18/01/1895 | Gent | Vooruit, 18 januari 1895, p. 4

zet

Omdat hij aan den kapstok staat in het Volkspaleis, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander die in liberaal Volkspaleis werkt

1.	Ander			
2.				
3.	waardeloos			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 837 | 18/01/1895 | Gent | Vooruit, 18 januari 1895, p. 4

zet

Omdat het Volkje wat zou vergrooten want het is niet groot genoeg meer om de lezers hunne boterhammen in te doen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk

1.	Het Volk			
2.	het Volkje			
3.	waardeloos			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 838 | 1/02/1895 | Gent | Vooruit, 1 februari 1895, p. 4

zet

Omdat onze vrienden Pol en Frans op den souper niet tegenwoordig waren, 0,10 Ja maar, 't is waar, zij hadden het zuur, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrienden Pol en Frans

1.	Pol	Frans		
2.				
3.				
4.				
5.	klasse	klasse		
6.	in-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 839 | 1/02/1895 | Gent | Vooruit, 1 februari 1895, p. 4

zet

Omdat de leden wat vroeger zouden naar huis gaan, 0,10 Maar den zondag namiddag niet, 0,10

Opmerking:

?

Humorverantwoording: spot met nachtbrakers

1.	nachtbrakers			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 840 | 1/02/1895 | Gent | Vooruit, 1 februari 1895, p. 4

zet

Met of tegen hun gedacht worden de kanonniers gedwongen te gaan spelen bij de dompers uit d'Oudburg, 0,10 Wordt een soldaat aangetroffen in een socialistisch lokaal dan wordt hij gestraft, ziedaar het verschil, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en leger

1.	antisocialisten	leger		
2.	dompers			
3.		onderdrukking		
4.		verraad		
5.	antisocialisme	militarisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 841 | 1/02/1895 | Gent | Vooruit, 1 februari 1895, p. 4

zet

Omdat de boer zijn muile niet meer zou laten hangen, 0,25 Als zijne vrouw medegaat, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met chagrijnige echtgenoot

1.	chagrijnige echtgenoot			
2.	boer			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id	842	15/02/1895	Gent	Vooruit, 15 februari 1895, p. 4

zet

Lena was een schoon meisje van 20 jaar oud en naaister van stiel, 0,10. Veel zorg besteedde zij aan haar persoon en hare kleeren, 0,10. Niets zou zij willen doen hebben, wat zij dacht uiterlijks hare waarde te verminderen, 0,10. Als zij tegen iemand sprak of ging op straat,moest deze 's minstens zoo schoon of schooner gekleed zijn dan zij, 0,10. Ook hare beminde was een net gekleeden en gemanierden jongeling, 0,10. Het was een drukkersgezel, dus een verheven ambacht, 0,10. Hij was 19 jaar oud en moest loten, alhoewel lid van eene liberale vereeniging had hij goedgekeurd dat, 0,10. Zijne moeder eene kaars ontstak en dagelijks bad dat het lot hem geen soldaat zou doen worden, 0,15. Lena zelf bad alle dagen, en ging met hetzelfde doel den zondag naar de mis, 0,10. Het was nu wel zoo zeer uit geen liefde dat zij dit deed, 0,20. O neen; zij kon den jongen goed verdragen, en nam hem als beminde, 0,10. Omdat het onder de meisjes eene schande is, als men geen verliefde kan krijgen, en het eene eer is als hij een beetje uitzicht heeft, 0,15. Als hij er zich uitlotte dan kon zij er alle zondagen mede gaan wandelen en haar door hare vriendinnen laten bewonderen, 0,10. Als hij er zich inlotte, dan zou zij moeten wachten naar het einde van zijn diensttijd, en dat was eene erge opoffering, 0,10. Liefde, dat is juist offeren, goed doen. Maar dit bezielt zoo weinig meisjes, de meesten zijn ikzuchtig, ijdel, evenals Lena, 0,10. De lotdag kwam en de beminde van Lena had een twijfelnummer getrokken, 0,10. Toch ging men feest vieren met de hoop dat zijn nummer hem wel vrij zou maken, 0,10. Zij die met minachting op socialisten neerzag die in stoet gaan, 0,10. Om te protesteren tegen de loting, tegen het onrecht waarvan de arme alleen het slachtoffer is, 0,10. Zij liep nu ook huilend en schreeuwend langs de straat, 0,10. Dat was immers niet gemeen, loting, dronkenschap, verdierlijking, dat past goed bij elkaar, 0,10. De burgers, de rijken, keuren de verbeestingen goed en dan mag de naaister ook wel meedoen, 0,10. Het nummer van den beminde was te laag, hij moest soldaat worden, 0,10. Het feest van dronkenschap der lotdagen droeg vruchten, bij de soldaten werd de jongen een volledigen dronkaard, 0,10. Lena trouwde met hem als zijn tijd om was, 0,10. Eene onmogelijkheid geworden, was het streven om door schoone kleeren te pralen, weldra vervangen, 0,10. In het deelnemen aan de mansvermaken, den zondag in eene kroeg bij de deur zich zat te drinken, 0,10. Dit is nog het goedkoopste dat een werkman kan doen, om zich te vermaken en burgerlijk te blijven, 0,10. De socialisten die de lotdagen afschuwelijk, walgelijk vinden, 0,10. De socialisten die tegen het soldaatjesspel als iets verderfelijks zijn, 0,10. De socialisten zijn zoo gemeen, meedoen met de burgers is beter, Arme Lena, 0,09.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verwaande meisjes, burgerij, leger, drukkers

1.	verwaande meisjes	drukkers	burgerij	leger
2.			rijken	
3.	ijdel	hovaardij	dronkenschap	dronkenschap
4.	burgerlijk	liberaal		

Zettenbijlage

5.	klasse	beroep	klasse	militarisme
6.	in-group	in-group	out-group	out-group
7.	negatief	negatief	negatief	negatief

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 843 | 1/03/1895 | Gent | Vooruit, 1 maart 1895, p. 4

zet

Waarom, socialisten , zijt gij tegen het vermaak van de werkmenschen, zegde eens iemand tegen een socialist, 0,10 Want op karnaval vermaken de werkmenschen zich en daarop weet gij veel aan te merken, 0,10 Wie heeft van de socialisten ooit gedacht, dat zij het leven van het werkvolk min aangenaam wilde maken? 0,15 Niemand dan van vijanden, en zeer domme menschen die niets onderzoeken, 0,15 Nu is het leven van de arme eentoonig, onaangenaam, 0,10 Gansche weken slavelijk werken en vol van zorgen zijn, dan nog de nijdige kamp om het stuk brood te behouden, 0,10 Nu is er geen vermaak voor de werklieden. Of zijn dit uitspanningen, is dat genot? 0,15 De zondag zich opschikken en dan als een pauw, die fier over zijne pluimen is, in de groote straten te loopen pronken, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met carnaval en burgerlijkheid

1.	carnaval	burgerlijkheid		
2.				
3.	onvermakelijk	ijdel		
4.		pronken		
5.	geloof	klasse		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 844 | 1/03/1895 | Gent | Vooruit, 1 maart 1895, p. 4

zet

Twee hooggeplaatste personen zaten in den nieuwen Hippodroom, de eene gaf 10 franken voor den arme en de andere een halven fr., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met hogere klasse

1.	hogere klasse			
2.				
3.	willekeur			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 845 | 15/03/1895 | Gent | Vooruit, 15 maart 1895, p. 4

zet

Eenige partijgenooten wenschen den gendarme uit d'Oudburg een gelukkig branden hiernamaals, 0,49. De kapitalisten vertegenwoordigers uit d'Oudburg zouden beter doen de werklieden te verdedigen in plaats van onze laffe pandoren, 0,32.

Opmerking:

Oudburg
= antisocialistische uitvalbasis
gendarme
= 1. Rijkswacht (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: ironie en spot met rijkswacht en antisocialisten

1.	Rijkswacht	antisocialisten		
2.	pandoren			
3.	duivels	kapitalistisch		
4.				
5.	establishment	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 846 | 5/04/1895 | Gent | Vooruit, 5 april 1895 , p. 4

zet

Waarom zouden wij, vrouwen, niet verontwaardigd zijn over de voorgestelde kieswet voor de mannen, 0,20 Als de rijke vierdubbel waard is dan de arme, 0,20 En een arme man veel hooger staat dan welke vrouw ook in rechten, 0,20 Hoe laag worden wij dan ook maar geschat, 0,20 't Is waar, ook wij worden voor niets geteld, enkel zijn wij voorwerpen van genot, 0,20 Die genoeglijk tijdverdrijf aan de mannen moeten verschaffen, 0,15 Nu, de meeste vrouwen willen het zoo ook, 0,10 Spreekt eens van rechten, van gelijke waardeering, 0,15 Ze lachen u uit, 0,10 Als ze ongehuwd zijn denken zij er maar aan om een man te krijgen; hoe meer zij er kunnen mede schitteren hee[sic] liever, 0,20 En als zij gehuwd zijn worden zij verdrukt, of lijden zij door zorgen een ellendig leven, 0,20 Mocht er weldra licht in de hoofden der vrouwen en meisjes dalen, die hun een waar besef van hun leven en toestand geeft, 0,25 De ontwikkelden, de verstandigen, die protesteeren tegen het ongelijk hun aangedaan, en ook tegen dit, 0,20 Aan de mannen, en roepen hen moedig toe, 0,10 Aanvaardt dit stemrecht niet, strijdt er tegen als men het u toch opdringt, 0,20 Uw eerste plicht is vooraf die schandaden met alle middels van uw nek te schudden, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrouwen

1.	vrouwen			
2.				
3.	dom			
4.	mannenjager			
5.	gender			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 847 | 5/04/1895 | Gent | Vooruit, 5 april 1895 , p. 4

zet

Een schoon werk voor die groote heeren, 0,10 Om den tram te laten doorrijden voorbij de kerk St-Jozef, bij het uitkomen der eerste communikanten, 0,10 Maar of er arme verongelukken er zijn er genoeg, 0,10 Een paard was door het schuifelen op hol gegaan, en het liep bijna op de kinderen, 0,10 Ziedaar die goede werken en wetten, 0,10 Een bezoek van Léon, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met gemeenteraadsleden

1.	gemeenteraadsleden			
2.				
3.	geknoei			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 848 | 17/05/1895 | Gent | Vooruit, 17 mei 1895, p. 4

zet

Indien de tram van de Koornmarkt naar Ledeberg, beter droog zou zijn, zou men de verf van zijne kleederen niet moeten afkuischen, als men thuis komt, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: onduidelijk; spottende kritiek op stadsbestuur?

1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 849 | 17/05/1895 | Gent | Vooruit, 17 mei 1895, p. 4

zet

De stoet van den 5 mei was waardig van de socialistische partij, 0,50. Eere aan den arbeid, hulde aan het werk, 0,25. Schande aan de luiheid aan hen die het werk verachten, 0,25 Zal er dan toch eindelijk een tijd aanbreken, dat zij die werken niet geminacht zullen worden, 0,30. En in armoede leven, 0,25. Zal het streven van de menschen één zijn, niet om door uiterlijk te schijnen, 0,50. Dat men niet werkt, dat men de gelijken van den rijke is, die leeft en geniet in luiheid, 0,50. Ten koste van het zwoegen en ontbering van hen die zij verachten, 0,15. O ja, als al de naaisters altijd zoo werkzaam zijn, zooals bij gelegenheid der Meifeesten, 0,25. Dan zou er kans zijn om met de dwaze gebruiken af te breken, 0,23. En eerbied, volledige belooning van arbeid voor alle werksters te verkrijgen, 0,25. Naaisters, helpt mede aan de socialistische propaganda, 0,25. Verheft u boven uwe gezellinnen, die geen karakter hebben, 0,25. Om te strijden tegen onrecht en vooroordeel, 0,25. En die, ondanks alle moeite om iets te schijnen, toch bespot worden, 0,25. En vallen als slachtoffer der verkeerdheid en van hun onverstand, 0,25. Komaan, naaisters, in de strijdende gelederen, daar is grootheid, daar kan men toonen iets degelijks te zijn, 0,25. Aan ons de taak om menschelijkheid en recht in de ateliers te brengen, 0,25. Het nachtwerk, waaronder wij zoo zeer lijden, af te schaffen, 0,25. En de uitbuiting onder allerlei vorm die op ons wordt uit te roeien, 0,25. Naaisters ten strijd, tot de overwinning, 0,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: naaisters spotten met socialistische naaisters

1.	socialistische naaisters			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 850 | 15/07/1895 | Gent | Vooruit, 15 juli 1895, p. 4

zet

Dus de godsdienst, het geloof gaat verplichtend in de school worden, 0,03 En dit om de menschen, volgens onze regeerders, beter en volmaakter te maken, 0,05 Wij hebben eens opgezocht wat gevolgen, het geloof bij de ware godsdienstigen heeft gehad, 0,10 Nu immers, zelfs onder de geestelijken vindt men geene echte gelovigen meer, 0,10 Er was een tijd dat de volgelingen van Christus zegden! Christus is door zijn lijden onze verlosser geweest, moeten wij nog meer lijden, 0,10 En om god te dienen en later zalig te zijn, waren er een tal die zich zelf pijnigingen oplegden, 0,10 St-Barnabas had een scherpen steen in den voet getreden, hij leed vreselijke pijn, maar om God aangenaam te zijn, liet hij er den steen niet uithalen, 0,10 Simeon plaatste zich op eene zuil en bleef er jaren op staan, als hij er soms eens afkwam was het om steenen op den drek die er op lag te brengen. In die vuilnis, op die hoogte, leefde hij dertig jaar, 0,10 Als hij bad deed hij niets dan bukken en zich oprichten tot hij van vermoeienis neerviel, 0,10 Van den heilige Benediktus, verhaalt de legende, dat hij van in het lichaam van zijne moeder reeds psalmen zong, 0,10 Als hij als kind speelde brachten de engelen hem bisschopstaven, bisschopmijters, om er mede te spelen, 0,10 Zijn eerste wonder was, een gebroken pot, die door zijn gebed heel werd, 0,10 De heiligen Antonius leefde met de wilde dieren in de woestijn als met getemde honden, 0,10 Zij bezochten hem in zijn hol en bleven gedulgdig wachten tot dat zij zijn zegen ontvangen hadden, 0,10 Als hij den heiligen Paulus uit Thebe begroef, hielpen twee leeuwen hem het graf delven, 0,10 Als dit gedaan was, kregen zij zijn zegen en dan gingen de leeuwen kwispelstaartend en opgeruimd weer in de woestijn, 0,10 De heilige Maearius, die erg geplaagd werd door de wellust, ging om dezen duivel te verjagen, 0,10 Met zijn bloote billen in een mieren nest zitten en leefde heel vertrouwelijk met de hyenas, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof en gelovigen

1.	geloof	gelovigen		
2.				
3.	irrationaliteit	ongelovig		
4.				
5.	geloof	geloof		
6.		out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 851 | 16/08/1895 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1895, p. 4

zet

Peereboom, te bedanken van de terugreis in 1e klas, 0,10

Opmerking:

Jules Vandenpeereboom, minister van spoorwegen

Humorverantwoording: ironie met Jules Vandenpeereboom

1.	Jules Vandenpeereboom			
2.	Peereboom			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 852 | 16/08/1895 | Gent | Vooruit, 16 augustus 1895, p. 4

zet

Een loonbederver die zich socialist noemt, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met onderkruipende socialist

1.	onderkruipende socialis			
2.	loonbederver			
3.	onderkruiperij			
4.	huichelarij			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 853 | 17/10/1895 | Gent | Vooruit, 17 oktober 1895, p. 4

zet

Gegeven door de kuipers van M. Verstraete, Metsersstraat, liever dan het te verzuipen, 0,56 'Lijk de rijke van ons zegt, 0,56 Willen wij, die dagelijks kuipen, 0,56 Ons geld geven voor 't goed recht, 0,56 Moet dus, o gij, brave strijders, 0,56 Bij Verstraete, onze heer, 0,56 Werken wij als uw bevrijders, 0,56 Dat beloven we op ons eer, 0,56

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met metsersbaas Verstraete

1.	metsersbaas Verstraete			
2.				
3.	huichelarij			
4.	uitbuiter			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 854 | 14/11/1895 | Gent | Vooruit, 14 november 1895, p. 4

zet

Eene fanatieke kwezel uit de Grasfabriek, bestuurster der Congregatie, verraadt haar eigene vrienden, 0,40

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met gelovige vrouw

1.	gelovige vrouw			
2.	kwezel			
3.	verraad			
4.				
5.	geloof			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 855 | 14/11/1895 | Gent | Vooruit, 14 november 1895, p. 4

zet

De man is op zijn paard gesprongen, 0,15 Als hij in den strijdpenning stond als vuiltonge, 0,15 Mouchard moogt ge hem niet verwijten, 0,15 Want hij zou durven bijten, 0,15 Maar we zullen in tijds een rondeken doen, 0,15 En een muilband kopen om hem aan te doen, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met verklikker

1.	verklikker			
2.	Mouchard			
3.	honds			
4.	kleinzerig			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 856 | 21/11/1895 | Gent | Vooruit, 21 november 1895, p. 4

zet

Un fabrikant, 0,25

Opmerking:

socialistische 'kleine baasjes': Vanschoenbeek, ODV, p. 251.

Humorverantwoording: ironie met zichzelf als socialistische baas

1.	Zelf			
2.	Un fabrikant			
3.				
4.				
5.	socialisme	Frans		
6.	in-group			
7.	positief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 857 | 20/12/1895 | Gent | Vooruit, 20 december 1895, p. 4

zet

Den gebuisde candidaat, 0,10 Na 9 weken lang onderstand te hebben genoote, 0,10 Uit de kas der werkstakers, 0,10 En broodkaarten uit de Vooruit getrokken te hebben, 0,10 Heeft deze week geweigerd te geven voor de werkstakers, 0,10 Werklieden wij allen moeten hem gedenken, 0,10 Die voorzitter en menschenvriend, 0,10

Opmerking:

gebuisde candidaat
= niet-verkozen kandidaat-gemeenteraadslid?

Humorverantwoording: ironie met profiterende Ander

1.	Ander			
2.	gebuisde candidaat			
3.	profiteur			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 858 | 16/01/1896 | Gent | Vooruit, 16 januari 1896, p. 4

zet

Van een fabriekant, 1894, 9,20. Id. 1895, 10,36.

Opmerking:

socialistische 'kleine baasjes': Vanschoenbeek, ODV, p. 251.

Humorverantwoording: ironie met zichzelf als socialistische baas

1.	Zelf			
2.	fabriekant			
3.				
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 859 | 2/04/1896 | Gent | Vooruit, 2 april 1896, p. 4

zet

Omdat klein Polleken tijdens de werkstakingen getrokken heeft en zijne strijdende broeders vergeten heeft, 0,27

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met profiteur

1.	profiteur			
2.	klein Polleken			
3.	klein			
4.	profiteur			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 860 | 2/04/1896 | Gent | Vooruit, 2 april 1896, p. 4

zet

Omdat de lange niet meer jaloersch zou zijn, 0,05 Zijn haar is toch uit, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met uiterlijk Ander

1.	Ander			
2.	de lange			
3.	afgunst			
4.	kaal			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 861 | 16/04/1896 | Gent | Vooruit, 16 april 1896, p. 4

zet

Jan was zondag zat en begon op deftige lieden te schelden, 0,10. Wij dachten hem nochtans socialist, maar 't is mis, 0,10. De socialisten zijn onzedelijk, alleen de liberalen kan men eerbiedigen, 0,10. Men noemde hem er eenigen en hij viel in de mand, 0,10. Menschen uitmaken voor al wat slecht is dat doen de dommerikken, en dat gebeurt in d'Hospitaalstraat, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met valse socialist Jan

1.	Jan			
2.				
3.	dom			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 862 | 18/06/1896 | Gent | Vooruit, 18 juni 1896, p. 4

zet

Weg met de Woeste kliek, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Charles Woeste en aanhangers

1.	Charles Woeste en aanh			
2.	kliek			
3.	bende			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 863 | 18/06/1896 | Gent | Vooruit, 18 juni 1896, p. 4

zet

Een pastoor droeg den korf eener boerin, 0,42.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pastoor door allusie op seksualiteit

1.	pastoor			
2.				
3.	onkuisheid			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 864 | 18/06/1896 | Gent | Vooruit, 18 juni 1896, p. 4

zet

Voor de droeve woeste gezichten die wij in Aalst gezien hebben, 1,66.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Woeste-aanhangers

1.	Woeste-aanhangers			
2.				
3.	droevig			
4.				
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 865 | 17/07/1896 | Gent | Vooruit, 17 juli 1896, p. 4

zet

Bakker Willems mag met geen water gieten, 0,13. Peet Sanders ook niet, 0,05. Wij zullen hen met potlood bestrijken, omdat ze aan negers zouden gelijken, 0,05. Sies heeft zich te drogen moeten leggen, 0,03

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met zelfstandige bakkers

1.	zelfstandige bakkers			
2.	negers			
3.				
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 866 | 17/07/1896 | Gent | Vooruit, 17 juli 1896, p. 4

zet

D'un fabricant de bleu, 0,50.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie

1.	fabrieksbaas			
2.				
3.				
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 867 | 20/08/1896 | Gent | Vooruit, 20 augustus 1896, p. 4

zet

Omdat madamken zich niet meer zoo krapuleus zou gedragen, zooals op den souper van een primus, 0,05. En indien madamken nog het spel van het varken zou willen spelen, dit op den Beestenmarkt zou doen, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met vrouw

1.	vrouw			
2.	madamken			
3.	lomp			
4.				
5.	gender			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 868 | 20/08/1896 | Gent | Vooruit, 20 augustus 1896, p. 4

zet

De onpartijdige muziekmaatschappij der Brugschepoort neemt deel aan de festivals van papen en liberalen, maar aan dien der socialisten niet, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met muziekmaatschappij Brugespoort

1.	muziekmaatschappij Br			
2.	onpartijdige muziekmaa			
3.	onpartijdig			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 869 | 15/10/1896 | Gent | Vooruit, 15 oktober 1896, p. 4

zet

Omdat de mannen uit d Oudburg hunnen eerlijken naam die zij altijd getrouw gebleven zijn van "domders"[sic] nu malgré bongré willen verwisselen tegen dien van "beirruimers", zouden wij daarvoor geen gemengd comiteit kunnen vormen om deze zaak in de minne te kunnen afhandelen. Voor ons heeft hunne propaganda in den laatsten tijd bewezen dat zij ten volle den naam van beirruimers verdienen. Maar gezorgd dat gij uw reukwerk op het land werpt in plaats van op onschuldige vrouwen en kinders, 5,25.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	beirruimers			
3.	stank			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 870 | 19/11/1896 | Gent | Vooruit, 19 november 1896, p. 4

zet

Sommige dompers redeneeren niet meer, zoodanig zijn zij verblind door socialisten-haat; wat niet christelijk, dat zij langs de straten hunne eigene affichen beschadigen, alleenlijk omdat er langs boven opstaat, Vooruit, Huldebetooging, [0?],30.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	vrouwen*			
4.	dom			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 871 | 4/02/1897 | Gent | Vooruit, 4 februari 1897, p. 4

zet

Twee partijgenooten van Knesselaere bij het bezoek aan den naaiatelier van Vooruit, hebben nu eens het fameuze zweetsysteem gezien, 0,20.

Opmerking:

verwijzing naar brieven van De Witte in Recht voor Allen (Vanschoenbeek, ODV, pp. 248-252

Humorverantwoording: ironie met Vooruit

1.	Vooruit			
2.	uitbuiter			
3.				
4.				
5.	organisatie			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 872 | 4/02/1897 | Gent | Vooruit, 4 februari 1897, p. 4

zet

Verdienste in het gevang en van eene vogelmuit, Ch. B., 4,20.

Opmerking:

vogelmuit:
= Als min of meer spottende of ironische persoonsaanduiding, vent, kwant, snaak
Gebezigd met negatieve of twijfelachtige waardeering. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	vogelmuit			
3.				
4.				
5.				
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 873 | 1/04/1897 | Gent | Vooruit, 1 april 1897, p. 4

zet

Vrienden, gedenkt goed koekenaas in de ballotteering dat de dompers in 't zand bijten. C.P., 1,50.

Opmerking:

koekenaas
= ?

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.	mislukking			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 874 | 1/04/1897 | Gent | Vooruit, 1 april 1897, p. 4

zet

Het is toch wonder als men over de natuurkunde hoort spreken, hoe men subiet in 't oog krijgt of het een domper is die er over spreekt. Zij hadden nu voor zondag avond met veel lawijd een sterrenregen aangekondigd. Elk was benieuwd eens het natuurwonder te zien. De zon was nog maar verdwenen aan den gezichteinder of menig kwezelaarken, het hartje trillend van vreugde stak het hoofd naar omhoog, om sterren te zien vallen. Maar ach, wat teleurstelling, zij hebben geen enkele ster gezien en van colere hebben zij maar koekens gebakken en opgegeten, 5,30.

Opmerking:

Vroeger bestond het gebruik op den feestdag van sommige heiligen koeken te bakken, die alsdan den naam van de heilige gaf : SInt Mathilde- of Thieldekoekjes, enz.

Humorverantwoording: spot met gelovigen

1.	gelovigen			
2.	domper			
3.	dom			
4.	irrationaliteit			
5.	geloof			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 875 | 20/05/1897 | Gent | Vooruit, 20 mei 1897, p. 4

zet

Jan den Uil heeft het echte middel om de werklieden tegen de kapitalisten op te ruien, 0,10. De arme verongelijkten beschimpen en d'uitbuiters verheerlijken, ziedaar uilenwerk, 0,10.

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?
Uilenwerk
= handelwijze die men verwacht van een dwaas. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Jan den Uil

1.	Jan			
2.	Jan den Uil			
3.	dom			
4.	huichelarij			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 876 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 3

zet

Bijna de gansche burgerij heeft gejubelt, gejuicht, bij het vernemen van den schrikkelijken brand van Vooruit. Wij, werkers, socialisten, huiverden bij het zien van dit schouwspel, waren diep geschokt bij het aandenken wat er voor dit alles was gedaan, wat werkersbloed er aan kleefde voor zulks tot stand te brengen, 4,02

Opmerking:

Humorverantwoording: burgerij spot met brand Vooruit

1.	Vooruit			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 877 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 3

zet

Onder vijanden verheugen zich in het afbranden van onze magazijnen. Leden aan ons te ijveren voor een grooter en schooner lokaal, de controleurs, 0,70

Opmerking:

Humorverantwoording: vijanden spotten met brand Vooruit

1.	Vooruit			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 878 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 3

zet

Alhoewel velen zich de handen wasschen in de brandramp van Vooruit, denken de boden der Vlaschwerkers dat alles spoedig zal hersteld zijn, 1,30

Opmerking:

Humorverantwoording: vijanden spotten met brand Vooruit

1.	Vooruit			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 879 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Door eenige jongelingen werkzaam bij Van den Kerckhove (galerie), 0,10 Die betreuren dat Vooruit verbrand is, 0,10 Waartegen het verbond van zwarte en blauwe dompers, tusschen waterzwemmers en anarchisten, 0,10 Welke Vooruit wilden doen vallen door laster en lafheid, 0,10 Zich den kop verpletterden, 0,10 Door die ramp zullen wij eenige maanden zonder magazijn zitten, 0,10 Maar onze socialistische gedachten zijn hierom nog niet verminderd, 0,10 Ten einde onze geliefkoosde Vooruit grootscher dan ooit te doen verrijzen, 0,10 Geven de jongelingen van de galerie strijdpenning, 0,05 En zij wenschen dat de oudere mannen van Van den Kerckhove hun voorbeeld zouden volgen, 0,05

Opmerking:

waterzwemmers
= ?

Humorverantwoording: spot met antisocialisten, liberale werkersverdediging, anarchisten

1.	antisocialisten	liberale werkersverdedi	anarchisten	
2.	zwarte dompers	blauwe dompers		
3.	laster	laster	laster	
4.	laf	laf	laf	
5.	antisocialisme	liberalisme	anarchisme	
6.	out-group	out-group	out-group	
7.	negatief	negatief	negatief	

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 880 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Gezien de jongelingen welke werkzaam zijn bij Van den Kerckhove, Vooruit zooveel liefde toedragen dan zouden zij ook moeten begrijpen dat het hun plicht is zich onder de vaan van den Lotelingskring te scharen, eeen schilder, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met jongelingen werkzaam bij Van den Kerckhove

1.	jongelingen Van den Ke			
2.				
3.	nonchanlance			
4.				
5.	leeftijd			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 881 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Wijkclub Kasteel-Heirnisse protesteert tegen den vuilen laster der zoogezegde rechtvaardige socialisten (??), 0,90

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met huichelende socialisten, aangeduid met vraagtekens

1.	socialisten			
2.	rechtvaardige socialiste			
3.	vuil			
4.	laster			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 882 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Er is maar een weg ten hemel : Golgotha. Wie er langs een andere wil komen is 'n smokkelaar, 0,40

Opmerking:

Golgotha
= Calvarieberg

Humorverantwoording: spot met gelovigen die niet willen lijden

1.	gelovigen			
2.	smokkelaar			
3.	huichelarij			
4.				
5.	geloof			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 883 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Wie laatst lacht zal 't best lachen, 0,10 Zou 't princiep geweest hebben van "de eene zijn dood is de andere zijn brood" dat sommige burgers in zulke vreugde gejaagd heeft bij 't vernemen der ramp die Vooruit trof, 0,16 Wij gelooven wel van ja, want zij zijn er dwaas genoeg voor, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgerij die met brand Vooruit spotten

1.	burgerij			
2.				
3.	dwaas			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 884 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Omdat zekere kleine burger der Bisdomkaai met meer zou dansen als er iemand eene ramp overkomt, 0,15

Opmerking:

Humorverantwoording: burgerij spot met brand Vooruit

1.	Vooruit			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 885 | 3/06/1897 | Gent | Vooruit, 3 juni 1897, p. 4

zet

Omdat Het Volk niet meer van kwakzalverij spreken zou, 0,25 Als onze gemeenteraadsleden soep en kleeding voor onze kleinen vragen, 0,25 Zou 't niet beter zijn, Volkje, aan schoolkinderen de subsidie te geven die nu rijke maatschappijen genieten, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk

1.	Het Volk			
2.	Volkje			
3.	laster			
4.	huichelarij			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 886 | 18/06/1897 | Gent | Vooruit, 18 juni 1897, p. 3

zet

De pastoor doet de koster liegen om een andere priester te bedriegen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met klerikalen

1.	klerikalen			
2.				
3.	bedrog			
4.				
5.	klerikalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 887 | 18/06/1897 | Gent | Vooruit, 18 juni 1897, p. 3

zet

Omdat de leden van den wijkclub Rooigem meer de ziiting zouden bijwonen en medehelpen aan de propaganda op den buiten, in plaats van naar hunne duiven te kijken, 1,00.

Opmerking:

duiven
= duif; Als liefkoozende naam voor een meisje. (WNT)

Humorverantwoording: spot met nonchalante leden wijkclub Rooigem

1.	leden wijkclub Rooigem			
2.				
3.	nonchanlant			
4.	vrouwenjager			
5.	organisatie			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 888 | 18/06/1897 | Gent | Vooruit, 18 juni 1897, p. 3

zet

Zou 't Volk, dat zoo gauw alles weet wanneer het socialisten betreft, ons niet kunnen zeggen wat er waar is, van geruchten die in omloop zijn, als zou een pastoor van een der dorpen rond Gent zoo erg gezondigd hebben tegen 't zesde gebod, 0,30.

Opmerking:

zesde gebod
= Gij zult geen onkuisheid doen.

Humorverantwoording: spot met Het Volk en pastoor

1.	Het Volk	pastoor		
2.				
3.	verbergen	onkuisheid		
4.				
5.	antisocialisme	klerikalisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 889 | 18/06/1897 | Gent | Vooruit, 18 juni 1897, p. 3

zet

Terwijl Jan de beest uit den stoel klapt vergeten wij den strijdpenning niet, 0,60.

Opmerking:

Jan de beest
= ?

Humorverantwoording: spot met Jan

1.	Jan			
2.	Jan de beest			
3.	dierlijk			
4.	verraad			
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 890 | 18/06/1897 | Gent | Vooruit, 18 juni 1897, p. 4

zet

Omdat al de leden van den wijkclub Grétry de zitting zouden bijwonen alle zaterdagen 's avonds met voorlezing van het werk van Paul De Witte, 0,66.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met Paul De Witte

1.	Paul De Witte			
2.				
3.				
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 891 | 18/06/1897 | Gent | Vooruit, 18 juni 1897, p. 4

zet

De bottienstiksters van Vooruit zullen zorgen dat sommige kleine burgers hunne vreugde van kleinen duur zal wezen, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met middenstand

1.	middenstand			
2.	kleine burgers			
3.				
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 892 | 2/07/1897 | Gent | Vooruit, 2 juli 1897 , p. 3

zet

Omdat er bij Feyrikx een blauwe domper is die gaarne baas zou worden, met zijn Vaderland onder de oogen van mijnheer te lezen, 0.05 Maar de directeur heeft hem aan zijn werk doen gaan, even als met een socialist, 0.05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met baantjesjager uit liberale werkersverdediging

1.	lid liberale werkersverd			
2.	blauwe domper			
3.	baantjesjager			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 893 | 2/07/1897 | Gent | Vooruit, 2 juli 1897 , p. 3

zet

Een klein baasken uit een klein vlasfabrieksken wil den grooten baas spelen, 0.05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met baas

1.	baas			
2.	klein baasken			
3.	klein			
4.	opschepperij			
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 894 | 2/07/1897 | Gent | Vooruit, 2 juli 1897 , p.4

zet

't Is toch zonderling dat er zooveel knappe kinders zijn, 0.10 En zoo weinig knappe menschen, 0.10 Nochtans waren alle menschen toch eens in hunne kindschheid, 0.10 Met wat min over hunne knapheid te spreken, 0.10 En er wat meer knapheid in te ontwikkelen, 0.10 Zou men wel tot knappere menschen komen, 0.10 't Geloof is de cellulaire gevangenis van het verstand, 0.10 Wie gelooft, denkt niet, 0.10 Wie denkt, overwint, 0.10 Waar de wetenschap begint eindigt het geloof, 0.10 De wetenschap moet de basis blijven van 't socialisme, 0.10 De kerk heeft door de eeuwen heen, 0.10 Een hardnekkigen strijd gevoerd, 0.10 Tegen de wetenschap, 0.10 Het socialisme moet zijne baan vrij maken en houden, 0.10 Alles leeft en beweegt in de natuur, 0.10 Wat levenloos schijnt wordt slechts in evenwicht gehouden, 0.10 Vormen veranderen, maar de stof is eeuwig, 0.10 De dompers hebben hunne werkerskringen gesticht om het geloof te schragen, 0.10 Hoe gaan zij het aan boord leggen, 0.10 Om het geloof te bannen uit hunne economische eischen, 0.10 Het is bij sommige dompers maar eene kwestie meer van godsdienstige opinie die hen van ons scheidt, 0.10 Alhoewel onze partij, 0.10 Op dat gebied de verdraagzaamste is van alle tot hiertoe bestaande, 0.10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met geloof en antisocialisten

1.	geloof	antisocialisten		
2.		dompers		
3.	irrationaliteit	gelovig		
4.				
5.	geloof	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 895 | 2/07/1897 | Gent | Vooruit, 2 juli 1897 , p.4

zet

Als alle stiksters zouden vereenigd zijn, 0.05 Zouden zij dan niet meer weerloos staan tegenover sommige bazen, 0,05 Die uitzuigers worden kwaad, 0.05 Omdat onze partij vooruit gaat, 0.05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met bazen

1.	bazen			
2.	uitzuigers			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 896 | 2/07/1897 | Gent | Vooruit, 2 juli 1897 , p.4

zet

Omdat de pieperduikmannen wat minder over zedelijkheid zouden spreken, 0.05 En er wat meer in praktijk zouden stellen, 0.05

Opmerking:

pieperduikmannen
= piepek-duik; n Vlaanderen als benaming voor een kinderspel, waarbij men wegduikt en piep roept; zoowel in toepassing op verstoppertje spelen als op kiekeboe doen. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	pieperduikmannen			
3.	kinderachtig			
4.	onzedelijk			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 897 | 2/07/1897 | Gent | Vooruit, 2 juli 1897 , p.4

zet

Leve Anseele en Van Beveren tot spijt van Historicus, 0.15

Opmerking:

Historicus
= Paul De Witte?

Humorverantwoording: spot met Paul De Witte

1.	Paul De Witte			
2.	Historicus			
3.	afgunst			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 898 | 2/10/1897 | Gent | Vooruit, 2 oktober 1897 , p.4

zet

Kritikus vindt het niet goed dat men aan partijgenooten vraagt: " Welk propagandawerk wilt gij doen?" Men zou zeker moeten zeggen: "Pier of Pol, gij moet dat doen!" Dan zou het wederom tyranie en dwang heeten, T.D., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Paul De Witte

1.	Paul De Witte			
2.	Kritikus			
3.	dom			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 899 | 25/11/1897 | Gent | Vooruit, 25 november 1897 , p.4

zet

Er is een gazetje, dat Plancquaert vergelijkt met vuilste vuil, dat vertelt dat er oneenigheid bestaat onder de bedienden der schoenmakerij, omdat ze alle weken in den strijdpenning vragen om op alle wiijken der stad schoenwinkels in te richten. Zoodus een huishouden die in een poortje woont waarvan de kinders vragen aan de ouders om in de groote straat te gaan wonen, is 't bewijs van ruzie in 't huishouden bij die altijd ruzieontdekkers. Wat felle kerels! Waren wij in de plaats van 't bestuur, wij zouden de vraag van kinders inwilligen, 3,50

Opmerking:

Plancquaert
= Hector M. Planquaert, Daensist (NEVB, pp. 2484-2484)?
ergo 'gazetje' = Het Volk

Humorverantwoording: spot met Het Volk

1.	Het Volk			
2.				
3.	laster			
4.	vuil			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 900 | 4/12/1897 | Gent | Vooruit, 4 december 1897 , p.4

zet

Indien wij 't Volkse niet meer als ernstig kunnen aanzien, nog veel minder kunnen wij zijne briefwisseling over 't rood strooibriefje aan de vlasfabrieken met een ernstig oog aanschouwen: wie nog spot op de lippen heeft wanneer hij over de ongelukkige slaven der vlasfabrieken spreekt, moet een aartsslechterik zijn ofwel een zot, zoals er onder de Oudburgers in La Gantoise nog te vinden zijn geweest, 0.10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk en antisocialisten

1.	Het Volk	antisocialisten		
2.	t Volkse	Oudburgers		
3.	slecht	gek		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 901 | 16/12/1897 | Gent | Vooruit, 16 december 1897 , p.4

zet

Eenige slaven van Peereboom, 0.60

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Jules Vandenpeereboom en zelfspot

1.	Jules Vandenpeereboom	zelfspot		
2.	Peereboom	slaven		
3.	slavendrijver			
4.				
5.	establishment	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 902 | 18/02/1898 | Gent | Vooruit, 18 februari 1898, p. 4

zet

Nu hebben ze het gevonden nu zullen de kinders aan eene tas bouillon geraken door d'économie op de gaz, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met overheidsmaatregel

1.	overheidsmaatregel			
2.				
3.	geknoei			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 903 | 18/02/1898 | Gent | Vooruit, 18 februari 1898, p. 4

zet

Zoon J.F. 1354 verwenscht die kinderdievenwet, 5,00

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met loting

1.	loting			
2.	kinderdievenwet			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 904 | 4/03/1898 | Gent | Vooruit, 4 maart 1898 , p.4

zet

Prijswinnend nummer van den tombola in menschenvleesch, P.D., 1,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met loting

1.	loting			
2.	tombola in menschenvle			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 905 | 4/03/1898 | Gent | Vooruit, 4 maart 1898 , p.4

zet

Omdat Th. een oud wijveken genomen heeft enz., 0,10 Omdat hij 's anderendaags vergiffenis gevraagd heeft aan den pastoor, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met onkuise en gelovige Th.

1.	Th.			
2.				
3.	onkuisheid			
4.	gelovig			
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 906 | 25/03/1898 | Gent | Vooruit, 25 maart 1898, p. 4

zet

Omdat ik van 13 eieren uit Vooruit 2 roode kiekens heb gehad, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: verheerlijke humor met Vooruit

1.	Vooruit			
2.				
3.				
4.				
5.	organisatie			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 907 | 25/03/1898 | Gent | Vooruit, 25 maart 1898, p. 4

zet

Vrienden gedenkt de strijdp. zooals de slaven van Vandenpeerebom, 0,90

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Jules Vandenpeereboom en zelfspot

1.	Jules Vandenpeereboom	Zelf		
2.	Vandenpeerebom	slaven		
3.	slavendrijver			
4.				
5.	establishment	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 908 | 15/04/1898 | Gent | Vooruit, 15 april 1898, p. 4

zet

Eenige slaven van Peereboom, 0,90

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Jules Vandenpeereboom en zelfspot

1.	Jules Vandenpeereboom	Zelf		
2.	Peereboom	slaven		
3.				
4.				
5.	establishment	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 909 | 17/06/1898 | Gent | Vooruit, 17 juni 1898, p.

zet

Iets over wallebakken niet begrepen, 0,22

Opmerking:

WALBAK
= Wellicht uit wallen, nevenvorm van walen (I) en bak, waarvan de herkomst niet geheel zeker is; Pers. die (vaak) aan den zwier is, vaak ook met de gedachte aan baldadigheid; pierewaaier; dronkaard, zuiplap; fuifnummer, zwierbol. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	wallebakken			
3.	dronkenschap			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 910 | 17/06/1898 | Gent | Vooruit, 17 juni 1898, p.

zet

De dagelijksche slaven van Gent naar Brussel, 2,34

Opmerking:

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 911 | 19/08/1898 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1898 , p. 3

zet

Wij zijn verheugd dat E. Anseele nu de eerste staat op de lijst der volksvertegenwoordigers als volksvriend en Woeste met zijn str... gezicht als volkshater de laatste, 0,30.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Charles Woeste

1.	Charles Woeste			
2.	Woeste			
3.	lelijk			
4.	volkshater			
5.	Katholicisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 912 | 19/08/1898 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1898 , p. 3

zet

Tot beteugeling van den bloeddorstigen Didon, 0,20.

Opmerking:

Didon
= mythische figuur Dido?

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.	bloeddorstigen Didon			
3.	bloeddorstig			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 913 | 19/08/1898 | Gent | Vooruit, 19 augustus 1898 , p. 3

zet

Zes gaaien van Vooruit in 1 ste klas gezeten, 0,23. F.B. heeft al twee eieren geëten, 0,23.

Opmerking:

gaai
= 1. Houten vogel [...] 4. dommerik, onnozelaar (Gents Woordenboek)

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	gaaien			
3.				
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	positief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 914 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Jan den Uil met al zijn talent heeft goede diensten aan "Vooruit" bewezen, 0,14.

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?

Humorverantwoording: spot met Jan den Uil

1.	Jan den Uil			
2.				
3.	dom			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 915 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

In verschillende zetten, 0,13. Zeg, Volkje, gij die de ontbinding van Vooruit wilt, 0,15. Wat dan gedaan, 0,13. Gij zoudt niet meer kunnen liegen en lasteren, 0,13. Met wat zoudt ge dan uw zeeverblaadje vol zetten, 0,13. Wat is Judas volgens de christene leerring 0,13. Een verrader, 0,15. Gij die beweert dat er een God is, 0,15. Die alles ziet en hoort, 0,45. Weet hij dan niet, 0,15. Dat er in uwen kring Judassen zijn, 0,13. Weet hij niet dat gij iemand betaalt, 0,15. Om regelmatig de verslagen der zittingen, 0,13. In Vooruit gehouden, over te brengen naar uwe redactie, 0,15. Moest die God bestaan, 0,15. Gij zoudt het duur betalen, 0,15. Om verraders te steunen, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk en geloof

1.	Het Volk	geloof		
2.	Volkje			
3.	flauwekul	irrationaliteit		
4.	spionage			
5.	antisocialisme	geloof		
6.	out-group			
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 916 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Volkje, wanneer nog een artkeltje over de purperneuzen, 0,05. Wij winnen er veel leden mede in onzen zangrking, 0,05.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk en ironie met Marxkring

1.	Het Volk	Marxkring		
2.	Volkje			
3.	leugen	dronkenschap		
4.				
5.	antisocialisme	organisatie		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	positief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 917 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Vriend opsteller, verschoon mij dat ik over het bestaan en de wonderbare werkingen eener Lachplant, waarover u in 't blad eene aanhaling deed, hoegenaamd niets geloof, 0,39. Mij dunkt dat al degenen die met de werklieden (om het even onder welk opzicht) af te rekenen hebben, er reeds lang een klein hofken tot den uitsluitelijken kweek dier plant, zouden op nahouden, 0,30 Zoo zou b.v. een baas of fabriekant die een loonaftrek te plegen heeft, er eerst eene dosis aan zijne werkers uitdeelen ; enkele oogenblikken voor 't uitwerksel hun aftrek bekend maken, en inplaats van zich bij middel hunner weerstandskas in werkstaking te verzetten, zouden zij allen, innig verblijd en voldaan, uitbundig beginnen lachen, 0,39. Om dan te beletten dat die blijde tijding bij de vrouw soms een verkeerd uitwerksel zou hebben, krijgt de man er een snuifken mee naar huis, waar hij het ook op zijne kinderen, die bitter klagen over 't ontoereikend voedsel, zou kunnen toepassen, 0,39. Ook meen ik dat de socialistenvreters en dooddoeners van Vooruit dat heilzaam middel, terwille hunner eigene gezondheid, reeds lang zouden beproefd hebben, 0,39. De sociale kwestie ware op weinig tijds opgelost en de ontevredenheid (die vuile kwaal der werklieden) uit de wereld gebannen; Dus het tranendal in een aardsparadijs herschapen, waarin men niets meer zou doen dan lachen; bedienden kleermagazijn, 0,39.

Opmerking:

lachplant
= ?

Humorverantwoording: spot met redacteur en ironie met sociale kwestie

1.	redacteur			
2.				
3.	flauwekul			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 918 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Wij slapen, maar de dompers staan naar den strijdpenning te gapen, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 919 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Vr. Wat is afzetten ? 0,05. Antw. Bedriegen, 0,03. Vr. Wie kan men niet afzetten ? 0,05. Antw. Alleenlijk zulke bedriegers die doortrapt zijn, zij zijn onafzetbaar, 0,05.

Opmerking:

verwijzing naar Catéchisme du Peuple van Alfred Defuisseaux waarin in een aantal 'lessen' met vraag en antwoord kritiek werd gespuid

Humorverantwoording: spot Ander, via vraag en antwoord

1.	Leopold II			
2.				
3.	bedrog			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 920 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Vooruit komt weeral gevoelig getroffen te worden, 0,10. ' t Is haren beste medewerkers die gaat inschepen naar Amerika, 0,10.Partijgenooten verschrikt niet, want 't is ... Jan den Uil, 0,10. Hewel, fabrikanten, wie gaat sijnen opvolger zijn om onze propaganda voort te zetten ? 0,10. Wij kennen een intelligenter man dan Jan den uil, 0,10. Die zeker is meer invloed op de gentsche werkers te maken, 0,10. Maar eerst en vooral moet gij een contrakt toekennen, 0,10. Dat hij onafzetbaar is gelijk de fransche senateurs, 0,10.

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?

Humorverantwoording: spot met Jan den Uil, fabrikanten en Franse senaat

1.	Jan den Uil	fabrikanten		
2.				
3.	dom	laster		
4.	laster			
5.	socialisme	klasse		
6.	in-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 921 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Al het spotten en lasteren op Vooruit is een goed propagandamiddel ten zijnen voordeele, bewijs dat wij in 14 dagen 76 nieuwe leden gewonnen hebben, de bedienden van Vooruit, Nijverheidslaan, 5,88.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met lasteraars

1.	lasteraars			
2.				
3.	mislukking			
4.				
5.				
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 922 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Vele lezers van Vooruit lezen nog het Laatste Nieuws, het draaiersblad, werpt dat buiten, 0,05. Wie het Laatste Nieuws koopt is voor loonaftrek, 0,03. Lezers, eens nemen zij uwe plaats in gelijk zij gedaan hebben met de oude verkoopers, 0,03. Men kan die L.B. 's goed kennen aan hunne blauwe letters op de klak, het zijn die fameuze anarchisten, weg met hen, leest Vooruit, 0,03. Ik denk dat al de goede partijgenooten dit zullen gedenken, dat is hun plicht, 0,05. Eenige leden welke het laatste Nieuws hebben afgezegd en nu Vooruit nemen, 0,03.

Opmerking:

draaier
= 2. man zonder beginselen (Gents Woordenboek)
L.B.'s
= ?

Humorverantwoording: spot met Het Laatste Nieuws

1.	Het Laatste Nieuws	anarchisten		
2.	draaiersblad			
3.	opportunisme			
4.				
5.	liberalisme	anarchisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 923 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Laf gespuis, gij die in uw bedriegersblad Het Volk een edel volkskind wilt doen doorgaan als een hond, 0,05. Houdt eens of morgen uw hoofd vast, 0,03. Kort gebroekte lafaard, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Het Volk

1.	Het Volk			
2.	bedriegersblad			
3.	laf			
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 924 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Bijdrage tot het aankoopen van eene rouwkroon om op Vooruit's graf neer te leggen, Jan den Uil wordt verzocht den rouwstoet te vergezellen, 4,98.

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?

Humorverantwoording: ironie met Jan den Uil

1.	Jan den Uil			
2.				
3.				
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 925 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Voor de peren van den boom uit 't feestlokaal, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Jules Vandenpeereboom

1.	Jules Vandenpeereboom			
2.				
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 926 | 16/09/1898 | Gent | Vooruit, 16 september 1898 , p. 3

zet

Omdat Celestinus van 't Vaderland nog niet eens naar onze repetitie is komen luisteren; de 1e tenors van den Marxkring, 0,41.

Opmerking:

Celestinus
= Hippolyte Lippens?
= hoofdredacteur Het Vaderland?

Humorverantwoording: spot met Het Vaderland

1.	Het Vaderland			
2.				
3.				
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 927 | 18/11/1898 | Gent | Vooruit, 18 november 1898 , p. 3

zet

Omdat de zotte pianoznaarder de tingelkoorts niet meer zou krijgen, 0,10.

Opmerking:

tingelkoorts
= netelkoorst; koorts, veroorzaakt door irritatie van de huid door brandnetels e.d. (Vandale)

Humorverantwoording: spot met pianosnaarder

1.	pianosnaarder			
2.				
3.	gek			
4.				
5.	beroep			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 928 | 18/11/1898 | Gent | Vooruit, 18 november 1898 , p. 3

zet

Misloopen. - Donderdag morgen begaf M Hoyois zich op weg om de zitting der kamer te gaan bijwonen. Hij had een slechten nacht doorgebracht; de harde waarheden die hij van wege de socialisten had moeten hooren hadden hem te zwaar op den lever gelegen : in diepe gedachten verzonken trok hij door de straten van Brussel. Al op eens trok hij het Justitiepalies binnen, begaf zich naar de zaal van het assisenhof en zette zich daar op de bank der beschuldigden neder. Een zijner vrienden, hem daar ziende zitten, ging tot hem en drukte zijne verwondering uit hem op deze plaats te vinden. Eensklaps kwam M Hoyois tot bezinning en trok er spoedig van door al mompelende : ik dacht nochtans hier op mijne rechte plaats te wezen. Zijn vriend keek hem lachend achterna en dacht in zichzelven : inderdaad M.Hoyois gij waart hier op uwe rechte plaats. En gij, lezers, zijt gij ook van hetzelfde gedacht niet ? Bakkers van Vooruit, ploeg 3, 1,50.

Opmerking:

M Hoyois
= Joseph Hoyois (1861-1918), lid van Kamer van Volksvertegenwoordigers, 21 oktober 1894 - 27 mei 1900, Katholieke Partij (Joseph Hoyois (1861-1918). In ODIS - Database Intermediary Structures Flanders [online] . Record Last Modified Date : 24 september 2004. Record no. 7429. Available from World Wide Web: <http://www.odis.be>)

Humorverantwoording: spot met Joseph Hoyois

1.	Joseph Hoyois			
2.				
3.	misdadiger			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 929 | 16/12/1898 | Gent | Vooruit, 16 december 1898 , p. 3

zet

De werklieden van Peereboom zijn gedwongen St - Eloi te vieren in plaats van 1 Mei, 1,12.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Jules Vandenpeereboom

1.	Jules Vandenpeereboom			
2.	Peereboom			
3.				
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 930 | 16/12/1898 | Gent | Vooruit, 16 december 1898 , p. 3

zet

Omdat de 183 stadswerklieden van Gent 1 fr; opslag per maand gekregen hebben op voorwaarde lid te worden van de Werkerspensioenkas, gevestigd op den hoek van de Koornmarkt en verplicht ten minste 1 fr. per maand te storten, 0,20. Omdat Vooruit zijne 320 werklieden ook 1 fr. per maand opslag zou geven met dezelfde verplichting, 0,20. Omdat Vooruit zijne 55 bestuurleden 1 fr. opslag zou geven met dezelfde verplichting, 0,20.

Opmerking:

Werkerspensioenkas
= onderdeel van Liberale Werkersverdediging

Humorverantwoording: spot met stadsbestuur

1.	stadsbestuur			
2.				
3.	bedriiegerij			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 931 | 16/12/1898 | Gent | Vooruit, 16 december 1898 , p. 3

zet

Wij leden van den Bond der 0ud-Soldaten protesteeren tegen de gemeente handelwijze der paapsche regeering die tracht alle middelen in 't werk te stellen om ons aan banden te leggen, 0,85.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met regering

1.	regering			
2.	paapsche regeering			
3.	bedrog			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 932 | 3/02/1899 | Gent | Vooruit, 3 februari 1899, p. 4

zet

Het schijnt dat moeder Themis haaren blinddoek afgedaan heeft en den weegschaal langs den eenen kant doorsloeg toen Vooruit voor haar verscheen, op die manier kunnen zulke vonnissen verstaan worden, atelier Carels, 2,00. Hoe meer processen men Vooruit aandoet, hoe meer kluiten wij zullen geven, atelier Carels, 2,47.

Opmerking:

Themis
= Griekse god van orde en recht

Humorverantwoording: spot met justitie

1.	justitie			
2.				
3.	klassenjustitie			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 933 | 3/02/1899 | Gent | Vooruit, 3 februari 1899, p. 4

zet

In de Widauwe heeft men nu een karreke doen maken om de zieken te vervoeren, bravo, 0,20.

Opmerking:

Humorverantwoording: sarcasme met Widauwe

1.	Widauwe			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 934 | 3/02/1899 | Gent | Vooruit, 3 februari 1899, p. 4

zet

In de Gantoise wil men de kinders van 14 jaar beginnen doen werken voor 6 uren en in de Kamers vallen de volksvertegenwoordigers in slaap terwijl zij bezig zijn wetten te maken tegen het volk en die hoogstens drie uren werken; de boden der vlasbewerkers, 0,80.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met volksvertegenwoordigers

1.	volksvertegenwoordiger			
2.				
3.	luiheid			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 935 | 3/02/1899 | Gent | Vooruit, 3 februari 1899, p. 4

zet

De leden van Nut en Vermaak terwijl zij aan hun jaarlijkse avondmaal zijn gezeten, 0,22. Hebben de schandelijke veroordeelingen van Vooruit niet vergeten, 0,20. Welke bewijzen dat in gene enkele stad de klassenstrijd zo zeer is afgeteekend als te Gent, 0,20. Daarom willen zij van geen verbond met de doctrinaire burgerskliek weten, 0,20. En roepen zij alle socialisten op den zuiveren klassenstrijd te voeren, 0,20 Oog om oog, tand om tand, de vrede kan slechts heerschen, 0,10. Wanneer de laatste volksverdrukker van de wereld verdwenen zal zijn, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met liberale doctrinairen

1.	doctrinairen liberalen			
2.	doctrinaire burgerskliek			
3.	volksverdrukkers			
4.				
5.	liberalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 936 | 3/02/1899 | Gent | Vooruit, 3 februari 1899, p. 4

zet

Heeren, vertegenwoordigers der klassejustitie, Vooruit is door u veroordeelt, doch uwe uitspraak telt voor niets, want den algemeene vergadering van den wijkclub Heuvelpoort spreekt Vooruit vrij, 10,00.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met justitie

1.	justitie			
2.	klassejustitie			
3.	klassenjustitie			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 937 | 3/03/1899 | Gent | Vooruit, 3 maart 1899, p. 3

zet

Omdat die groote meneer zijne moeder niet meer kent die hem eene goede opvoeding bezorgde, 0,25 Zijnes schoone dame zegt dat ze te arm is, 0,10 Zij zijn te rijk om van 's morgens in t fabriek te staan, en dan 's zondags met de voilet voor 't gezicht, 0,25

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met burgerij

1.	burgerij			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 938 | 3/03/1899 | Gent | Vooruit, 3 maart 1899, p. 3

zet

Dat er klassejusticie bestaat is nog eens bewezen in het proces der Nachtgeesten. Moest een werkman het tiende doen van hetgeen die heren hebben uitgestoken het zou maanden en maanden zijn die zouden worden gegeven. Na eene bespottelijke kleine boet voor het mishandelen van ongelukkige nachtwakers. Of deze partijdigheid de werklieden meer eerbied zal inboezemen voor de justicie, blijft zeker erg te betwijfelen, eenige pianomakers, 1,75

Opmerking:

proces der Nachtgeesten
= ?

Humorverantwoording: spot met justitie

1.	justitie			
2.	klassejusticie			
3.	onpartijdigheid			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 939 | 3/03/1899 | Gent | Vooruit, 3 maart 1899, p. 3

zet

Omdat de meestergast der haspelaarsters bij den fabrikant V.D.B. hem wat minder kwaad bloed zou maken tegen de Vlasbewerkersvereeniging, het zou hem kunnen te veel schaden aan zijne gezondheid, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met meestergast

1.	meestergast			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 940 | 17/03/1899 | Gent | Vooruit, 17 maart 1899, p. 3

zet

Omdat onze dompers zich zouden voorbereiden om de klopping te ontvangen die zij te verwachten hebben in de aanstaande kiezing voor de Werk- en Nijverheidsraad, atelier Carels, 2,35.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 941 | 17/03/1899 | Gent | Vooruit, 17 maart 1899, p. 3

zet

De bleekers protesteeren tegen de plaats van Jan den Uil op de foore, 0,20. Dat is nu toch geene plaats waar men naar uw hoofd kaatst, 0,20. Gij zijt beter bij uwe uitbuiterskliek, 0,20. Waar gij de werklieden beschimpt en bespot, 0,10. Gij zijt wel laag gezonken, 0,20. Om dieven en uitbuiters te steunen, 0,20. Bleekers, ontwaakt! De redding ligt in de vereeniging, 0,20.

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?

Humorverantwoording: spot met Jan den Uil

1.	Jan den Uil			
2.				
3.	kermisfiguur			
4.	verraad			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 942 | 5/05/1899 | Gent | Vooruit, 5 mei 1899, p. 3

zet

Omdat wij in den estaminet De Ster, hoek der Van Hulthemstraat, bij Vanderhaegen, wel gelachen hebben met Pier van Boven, 0,30

Opmerking:

Pier van Boven
= god?

Humorverantwoording: spot met Pier van Boven

1.	Pier van Boven			
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 943 | 5/05/1899 | Gent | Vooruit, 5 mei 1899, p. 3

zet

Ik ben tevreden het Zweepken te hebben ontvangen, 0,16 Ik lees het op 't gemakhuisje, 0,10 En breng het dan naar zijne bestemming, 0,10

Opmerking:

't Zweepken
= Antisocialistisch christelijk democratisch strijdblad (1896 -) (Voordeckers, 1964, pp. 578-579)

Humorverantwoording: spot met 't Zweepken

1.	't Zweepken			
2.				
3.	waardeloos			
4.	toiletpapier			
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 944 | 5/05/1899 | Gent | Vooruit, 5 mei 1899, p. 3

zet

De ontvangst van prins Albert was zondag erg koeltjes aan de groote statie. Niemand vond het noodzakelijk eens "Leve Leopolds kozijntje" te roepen, en hadden de leden van den Marxkring hem en zijne ministers niet onthaald op "Leve 't Algemeen Stemrecht" en "Weg met het ministerie", prins Albert had misschien gedacht dat hij gansch alleen in Gent was, rondgehaald in den Eersten Meistoet, onder de leden van den Marxkring, 4,07

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met prins Albert

1.	prins Albert			
2.	Leopolds kozijntje			
3.	onpopulair			
4.				
5.	royalisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 945 | 5/05/1899 | Gent | Vooruit, 5 mei 1899, p. 3

zet

De boden der vlasbewerkers waren tevreden over het gelukken der meeting bij Cies Van Guyse, 0,40 De zwarten uit d'Oudburg kunnen het niet verkroppen dat men met hen geen verbond is aangegaan voor de kiezing van den Werk- en Nijverheidsraad, 0,20 De schriijver der vakvereenigingen uit d'Oudburg, zou beter doen zijn bek dicht te houden, dan in zijn snullenblad te willen beweren, dat de bedienden de schuld waren, dat het verbond niet is tot stand gekomen, 0,10 Onze bestuurleden zouden met zich den zot niet laten houden, zooals onze zwarten, die nog geen enkelen brief mogen schrijven aan andere vereenigingen, de boden der vlasbewerkers, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en Het Volk

1.	antisocialisten	Het Volk		
2.	zwarten uit d'Oudburg	snullenblad		
3.	afgunst	leugen		
4.				
5.	antisocialisme	antisocialisme		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 946 | 2/06/1899 | Gent | Vooruit, 2 juni 1899, p. 3

zet

Aan Jan den Uil vragen wij of men soms een continuemolen kan kuischen op een half uurken, zooals bij Tollenaere? 0,10 Doe eens uwen jas af, beste Jan, en komt zaterdag avond eens kijken om 7 ure, als de meisjes beginnen te kuischen, 0,10 Maar zorg eerst dat ge niet veel aan 't lijf hebt, want anders zou men u geheel in 't bleek water moeten dompelen, om den aangenamen geur uit uwe kleedingstukken te krijgen, de boden der Vlasbewerkers, 0,20

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?

Humorverantwoording: spot met Jan den Uil

1.	Jan den Uil			
2.				
3.	leugen			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 947 | 2/06/1899 | Gent | Vooruit, 2 juni 1899, p. 3

zet

Bleekers weest matig in het drinken maar moedig in den strijd, 0,10 Goede strijders hebben wij noodig om te overwinnen, 0,10 Overtuigde socialisten willen wij van de bleekers maken, 0,10 Maar geene scheurmakers, 0,10 Het spreekwoord zegt : doet wel en ziet niet om, 0,10 Maar dat er van kome wat er wil het moet toch altijd ten onzen voordele zijn, 0,20 De scheursmakers[sic] stikken in hun eigen vuil, 0,10 Maar zij worden er misschien voor betaald, 0,10 Gelijk Jan De Uil voor muilen trekken. Bleekers vereenigt u en helpt mede aan uwe vrijmaking, 0,05

Opmerking:

Jan den Uil
= Paul De Witte?
Scheurmaker
= Iemand die verdeeldheid of splitsing tusschen personen verwekt, vooral met betrekking tot hun godsdienstige of staatkundige gezindheid. (WNT)

Humorverantwoording: spot met Jan den Uil

1.	Jan den Uil			
2.				
3.	verraad			
4.	stoker			
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 948 | 16/06/1899 | Gent | Vooruit, 16 juni 1899, p. 4

zet

Van eenige slaven van M. Peerenboom, 1,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Jules Vandenpeereboom en zelfspot

1.	Jules Vandenpeereboom	zelfspot		
2.		slaven		
3.	slavendrijver			
4.				
5.	establishment	klasse		
6.	out-group	in-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 949 | 22/09/1899 | Gent | Vooruit, 22 september 1899, p. 3

zet

Hij heeft zich een hoogere hoed gekocht, 0,10 Om naar de wedstrijd van Antwerpen te gaan, 0,10 Nadien was hij te duur en droeg hem terug, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende ander

1.	ander			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 950 | 17/11/1899 | Gent | Vooruit, 17 november 1899, p. 3

zet

Volgens Falb vergaat de wereld, maar de vrienden uit de Kastanjestraat dragen de strijdpenning mede, 0,86

Opmerking:

Falb
= Rudolf Falb: "In 1892, a book by Charles Blunt and Rudolf Falb, Der Weltuntergang [The Destruction of the World]1 was published in Berlin, dedicated to the approach of a comet. On the basis of this a brochure was published in Ùódz in 1899 entitled Koniec swiata w dnin 13-ym Listopada 1899 r. (The End of the World on the 13th day of November 1899). And in the same year, four Russian elaborations of the Polish book appeared with the title The End of the World, 13 November 1899 (13, 14, 15, 16)." Ekaterina Melnikova, schatological Expectations at the Turn of the Nineteenth-Twentieth Centuries: The End of the World is [Not] Nigh?, <http://www.ehrc.ox.ac.uk/Melnikova.pdf, geraadpleegd op 12/07/2008)

Humorverantwoording: spot met Rudolf Falb

1.	Rudolf Falb			
2.				
3.	irrationaliteit			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 951 | 17/11/1899 | Gent | Vooruit, 17 november 1899, p. 3

zet

Wie is langs voren rood en langs achter blauw, is voor het socialisme koud, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met huichelende socialisten

1.	socialisten			
2.				
3.	huichelarij			
4.				
5.	socialisme			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 952 | 17/11/1899 | Gent | Vooruit, 17 november 1899, p. 3

zet

De roode vlag is voor de socialisten, de driekleurige voor de dompers, 0,30

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten en België

1.	antisocialisten	België		
2.	dompers			
3.		antisocialisme		
4.				
5.	antisocialisme	natie		
6.	out-group	out-group		
7.	negatief	negatief		

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 953 | 17/11/1899 | Gent | Vooruit, 17 november 1899, p. 3

zet

Wat een mensen zooal vertelt in herbergen om een aanzien te hebben, 0,05

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Ander

1.	Ander			
2.				
3.	flauwekul			
4.				
5.				
6.				
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 954 | 22/12/1899 | Gent | Vooruit, 22 december 1899, p. 3

zet

Eenige slaven van het arsenaal, 1,10

Opmerking:

Humorverantwoording: zelfspot

1.	Zelf			
2.	slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 955 | 5/01/1900 | Gent | Vooruit, 5 januari 1900, p. 3

zet

Werklieden opent uwe oogen want de schrapzucht der fabrikanten grenst aan het ongelooflijke. 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met fabrikanten

1.	fabrikanten			
2.				
3.	hebzucht			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 956 | 19/01/1900 | Gent | Vooruit, 19 januari 1900, p. 3

zet

Omdat een type der Louisiane geen dwang op de werklieden meer zou uitoefenen, 0,27

Opmerking:

type der Louisiane?

Humorverantwoording: spot met meestergast uit fabriek Lousiana

1.	meestergast			
2.	type			
3.	dwang			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 957 | 2/02/1900 | Gent | Vooruit, 2 februari 1900, p. 3

zet

Ik vestig de aandacht der politicie op de allerhande stukken glas, flesschen, tellooren, kannen, enz. die op straat liggen tot groot nadeel der wielrijders, een oogje in 't zeil gehouden, wij betalen immers ook lasten, een wielrijder, 0,30

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met fietsende burgerij door imitatie

1.	burgerij			
2.	wielrijder			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 958 | 16/02/1900 | Gent | Vooruit, 16 februari 1900, p. 3

zet

Een goede jachthond te koopen in den Phenik, 0,20

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met meestergast uit fabriek Phoenix

1.	meestergast			
2.	jachthond			
3.	honds			
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 959 | 16/02/1900 | Gent | Vooruit, 16 februari 1900, p. 3

zet

Eenige werkslaven uit het Arsenaal wachten met ongeduld naar vermeerdering van loon. Er zijn er die reeds 10 jaar wachten, 1,10

Opmerking:

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	werkslaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 960 | 2/03/1900 | Gent | Vooruit, 2 maart 1900, p. 3

zet

Kerk, troon, altaar en leger, deze vier werktuigen der parasieten zijn vereenigd, om overal nacht, ellende en dood te werpen. 0,10 De kroon van een monark is een noodlotige kring; de hoop is het brood der armen; vrijheid staat boven rijkdom. 0,10 Eene onrechtvaardigheid, die men ziet en verzwijgt, begaat men zelf, 0,10 De bladen zijn de hersens geworden die denken voor de bourgeoisie; al het onrechtvaardige heeft men gekneed tot wetten, 0,10 De liefde tot de vrijheid maakt de mannen ontembaar en de volkeren onoverwinnelijk, 0,10 Dwaling is de nacht van het verstand en het voorwerp der onwetendheid, 0,10 Voltaire zegde: de onwetendheid is de grootste vijand der menschheid; wij voegen er aan toe: en ook de grootste vijand van het socialisme, 0,10 De ongelijkheid der menschen is de oorzaak van de lafheid der vertrapten, 0,10 Wij streven natuurlijk naar gelijkheid, niet naar gelijkvormigheid, het eene is de rechtvaardigheid, het andere eene onmogelijkheid, 0,10 Deze tien zetten zijn rondgehaald na een avondmaal bij G. Baeyens, in het Tonneke, Vrouwenstraat en vormen een geheel met dezen zet van den boodschapdoener, 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met kerk, monarchie en leger

1.	kerk	monarchie	leger	burgerij
2.				
3.	parasieten	parasieten	parasieten	hersenloos
4.				
5.	klerikalisme	royalisme	militarisme	klasse
6.	out-group	out-group	out-group	out-group
7.	negatief	negatief	negatief	negatief

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 961 | 16/03/1900 | Gent | Vooruit, 16 maart 1900, p. 3

zet

Omdat de Duitschman uit het Maison de Blanc wat min volle gasten zou wegzenden, om halve gasten te aanvaarden, dan zou hij minder kunnen zeggen dat het maar al halve gebakken zijn; want hij is noch mossel noch visch, 0,50

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met Duitse herbergier van Maison de Blanc

1.	Duitse herbergier			
2.	Duitschman			
3.	huichelarij			
4.				
5.	middenstand			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 962 | 16/03/1900 | Gent | Vooruit, 16 maart 1900, p. 3

zet

Pianomakers, die altijd gaven, slaapt gij dan, 0,77

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met pianomakers die niet schenken

1.	pianomakers			
2.				
3.	nonchalance			
4.				
5.	beroep			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 963 | 4/05/1900 | Gent | Vooruit, 4 mei 1900, p. 3

zet

F. wij hebben fr. 5,47 rondgehaald in onzen wagon, 0,10 Daar moogt gij nen punt aan zuigen, 0,10 Hoeveel hebt gij rondgehaald, 0,10 Gij durft het zeker niet zeggen, P.D.V., 0,10

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met F. die minder geld omhaald

1.	F.			
2.				
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 964 | 3/08/1900 | Gent | Vooruit, 3 augustus 1900, p. 3

zet

De bazen worden vrijgesproken; de dokwerkers veroordeeld. Neen, er is geen klassengerecht, P.D.V., 0,15.

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met justitie

1.	justitie			
2.				
3.	klassenjustitie			
4.				
5.	establishment			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 965 | 5/10/1900 | Gent | Vooruit, 5 oktober 1900, p. 3

zet

Omdat de dompers zich in de kwestie van den loonopslag wat minder met een anders veren zouden tooien, het bestuur der Katoenbewerkers, 1,63.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met antisocialisten

1.	antisocialisten			
2.	dompers			
3.				
4.				
5.	antisocialisme			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 966 | 5/10/1900 | Gent | Vooruit, 5 oktober 1900, p. 3

zet

Een doctor der Heuvelpoort kan om 1 ure namiddag geen bezoek meer doen, 0,60.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met dokter

1.	dokter			
2.				
3.	luiheid			
4.				
5.	klasse			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 967 | 14/12/1900 | Gent | Vooruit, 14 december 1900, p. 3

zet

Eenige slaven uit het Arsenaal, 4,30.

Opmerking:

Humorverantwoording: Zelfspot

1.	Zelf			
2.	slaven			
3.				
4.				
5.	klasse			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 968 | 29/12/1900 | Gent | Vooruit, 29 december, p. 3

zet

Bloemisten-knechten, verenigt u, 0,05. Daarin ligt uwe redding, 0,05. Bekwame mannen in ons vak winnen te Saffelare 10fr. , 0,10. Deze te Destelbergen zijn nog slechter betaald, 0,05. Zij vragen om met de licht te mogen werken, 0,10. Te Amandsberg winnen de bekwame mannen en zelfs de meesterknechten van 12 tot 15fr., 0,05. Andere bloemisten-knechten winnen van 20 tot 25fr., 0,05. Deze zijn nochtans gekend voor loonbedervers, daar zij zich wat meer haasten en somwijlen een uurken overwerken, 0,10. Dus bloemisten-knechten, laat ons vereenigen, onzen toestand bespreken, dan zullen wij misschien den zaterdag met een redelijke daghuur naar huis gaan, 0,10.

Opmerking:

Humorverantwoording: spot met onderkruipers

1.	bloemisten-knechten			
2.	loonbedervers			
3.	onderkruiperij			
4.				
5.	beroep			
6.	in-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie

Zettenbijlage

Id 969 | 29/12/1900 | Gent | Vooruit, 29 december, p.4

zet

Persoonlijke aantijgingen moeten op straat afgedaan worden en niet meer in ons blad, dat met sommige geestige (?) tooneelschrijvers weinig uitstaans heeft, de bedienden der vakvereeningen, 0,90

Opmerking:

Humorverantwoording: ironie met toneelschrijvers, aangeduid met vraagteken

1.	toneelschrijvers			
2.				
3.	onaangenaam			
4.				
5.	beroep			
6.	out-group			
7.	negatief			

1 = Doelwit; 2 = Etiket; 3 = Toeschrijving A; 4= Toeschrijving B; 5 = Identiteit; 6 = in-/out-group; 7 = connotatie